latea

titut

(356)

— 1824.

rarissimus et citatus

Francisci de Platea (Ord. minor.) Opus restitutionum et excommunicationum
1473 Paduae impressum. 4°

(liber rarissimus vide Panzer II. [redacted] 365.
Maittaire 325)

(cum litteris initialibus manu pictis.)

…4.

INCIPIT OPVS RESTITVTIONVM VTILISSIMVM A REVERENDO. IN CHRISTO PATRE FRATRE FRANCISCO DE PLATEA BONONIENSE ORDINIS MINORVM DIVINI QVE VERBI PREDICATORE EXIMIO EDITVM.

RESTITVTIO. Primo. Vtrum restitutio sit de necessitate salutis. Rñdeo ẜm Sco. in quarto di. iç. ar. ii. q. q. ç i. in principio ꝙ sic: Quia sicut auferre alienũ ē peccatũ mortale: & ꝯtra preceptũ diuinũ negatiuũ. s. Nõ furtũ facies Ita & tenere alienũ. Et ideo sicut necessariũ ē seruare precepta negatiua: Ita necessariuȝ ē nõ tenere alienũ inuito dño: & ꝑ ꝯsequens uel actu statim reddere: uel statim uelle reddere cũ fuerit oportunitas. Vnde ē restitutio necessaria: ut pars quedã satisfactionis: nec generaliter accipiendo satisfactionē nec specialiter. Generalit̃ eniȝ accepta reddit ꝓ peccato equiualēs ei in quē peccatur Non sic ista restitutio: quia absq; oĩ redditione ꝓ peccato posset reddi proximo quod suũ ē: sicut ĩ mutuis redditur creditori absq; omni satisfactõe ꝑtinente ad recõciliationem peccatoris. Cõsimilit̃ nõ est satisfactio specialis que ē tertia pars penĩe: quia de congruo requirit̃ restitutio añ oēm ꝑtē pnĩe: sicut cessatio uoluntatis in actu ł facto a peccato Sed satisfactio que ē tertia pars pnĩe non requiritur ante alias duas ꝑtes pnĩe: imo sequit̃ cõtritionē & cõfessionē ut ĩiunctã a sacerdote Restitutio enĩ nõ ĩiungitur a sacerdote: sed a lege diuina: & ē siłe in aliis peccatis si teneretur. Adulteram restituere uiro suo: non ē nisi cessare a peccato: uel a transgressione huiꝰ precepti. Nõ mechaberis. Et illud precedit oēm partē pnĩe accepte. & ideo sicut tenēs adulteram nõ ē capax penitētie sed irrisor: & ideo si talis ueniat ad penitētiaȝ addit peccatum peccato. Ita & detinēs alienũ uoluntate & facto: dũ talis: ñ ē capax alicuiꝰ ꝑtis penitētie. Hec ipe ad litteraȝ Concor. Landol. in quarto di. iç. & Asten. in sum. li. ç. ti. xxix. dicēs ꝙ restitutio ē de necessitate salutis: qa ē actus iustitie comutatie: Ad obseruandũ autē iustitiam omnes tenētur. ideo quilibet tenetur rei ablate ĩiuste ad restitutionē. Vnde Aug. ĩ epistola ad Macedoniuȝ. & habetur. iq. q. 6. c. i. Non remittitur peccatũ nisi restituatur ablatum. si restitui potest. Hec Aug. & si nõ põt restitui: debȝ redditio

fieri in equiualēti. ſi ſit poſſibile extra. ne lite pendente. c. 2. Si uero equiualens reddi nō poſſit: tenetur qui damnū intulit reſtituere qđ poteſt ad arbitrium bonoꝝ uiroꝝ. Hec ille. Quid ſi precipitrr a cō⸗ feſſore ut ſtatim reſtituat. Rñdet Fran. de mar. in quarto. ꝗ ſi non facit mortaliter peccat: quia preceptum de nō retinendo rē alienaꝫ obligat ſemper & ad ſemper.

1 REſtitutio. Secundo ſcilicꝫ quis teneat̄ ad eam. Quero quis teneatur ad reſtitutionem. Reſpōdeo ſecūdum Sco. di. 15. & ſcđm Ric. ibidem ꝗ dānificans tam pricipalis q̄ fautor tam bonoꝝ anime quā corporis quā fortune & fame. Vnde primo dicetur de dānificātibus in bonis anime. Secundo de damnificātibꝰ ī bonis corporis. Tertio de dānificātibꝰ ī bonis fortune.

¶ De reſtitutione dānificātiū ī bonis aīe.

2 QVid ſi aliquis retraxit aliquem a religionis ingreſſu. Rñdet Sco. in quarto. di. 15. ar. 3. q. 1. in prin. ꝗ ſi abſtraxit aliquem iam obligatū ad religionē: Intelligo obligatione ꝓfeſſionis: tenetur ad reſtitutionē. ſ. agere ꝗ ille redeat. Sꝫ ſi aliquē diſpoſituꝫ ad intrandū retraxit ne intraret: Quia intereſt inter babere & ꝓpe eſſe: non tenetnr ad tantam reſtitutionem religioni ad quantam ſi fuiſſet in religione ſed tamē ad aliq̄ reſtitutionē: ut puta ad aliquā inductionem alterius equiualentis ad ingreſſuꝫ iſtius religionis: Et boc intelligendum ē ſi aliquem retraxit intentione dānificādi reli⸗ gionem: Si autem intētione cōſulendi utilitati ꝓprie ſine fraude: ñ tenetur religioni: ſed in primo caſu. Et ſcđo tenetur perſone quaꝫ retraxit ut in pſuaſionibus & aliis bonis ſpiritualibꝰ & equipollētia bonis illis in quibus illum retrabendo dānificauit Concor. Aſten. in ſum. li. 5. ti. 29. Item Ric. in quarto. di. 15. ar. 5. q. 4. dicēs ꝗ retrabēs utilem perſonā religioni ab in greſſu eiuſdem ītētione dānificandi religioneꝫ: tenet̄ illi religioni ad intereſſe ad arbitriū bonoꝝ uiroꝝ Si autem boc faciat nō propter boc. ſed ut cōſulat utilitati ſue ſiue temporali ſiue ſpirituali nō ſuggerens aliquod falſum nec ī fraudē nō tenetur religioni ad aliquā reſtitutionē. ſed perſone cuiꝰ ꝓfectū ſpiritualem impediuit. tenetur in ſpiritualibus facere reſtitutōnē quam pōt. Fran. uero de mar. in. 4. dicit. Quid de illo qui impediuit aliquem ab ingreſſu religionis. Rſpondet ꝗ tenetur eum efficacit̄ inducere ad boc ut melius a quo retraxit eum. Sed ſi quis exire fa⸗ ciat aliquam perſonam de religione: uel impediat ingreſſum. dicit ꝗ debet ſe ipſum dare pro illo. uel procurare equiualentem: uel fa cere quod in ſe ē.

¶ De his q̄ iduxerũt aliquos ad peccatum.

Utrum iducẽs aliquem ad peccatum cõsulẽdo: suadendo: rogando & cetera: teneatur ad restitutionem. Respond3 Sco. ubi supra. ar. 3 q. i. ꝙ sic modo sibi possibili. s. iducẽdo eũ ad penitẽtiam efficaciter & ad actus uirtuosos. & si sola inductio non sufficiat. quia facilius ẽ peruertere: quã cõuertere: tenetur & per se orando: & per alioꝝ orõres ꝓcuratas impetrare sibi ꝯuersionem & p alios psuasores efficaces: dũ tamẽ illis nõ prodat peccatũ occultũ alterius. Et per hoc patet quãtum peccatum ẽ & periculum: alium sollicitare & iducere ad peccatum: quia põt uix digne restiture: cu3 uolũtatem iam allectam ad peccatum uix possit psuasionib9 & aliis mltis uiis reducere ad uirtutem. Ratio huius satis patet: cũ uirtutis bona sint maxima ſm Augu. primo retractationũ. Plus dãnificat qui ĩ istis dãnificat: q̄ in quibuscũq3 aliis. Et p ꝯsequens pl9 secũdu3 iustitiam tenetur ad restitutionẽ ꝓximo quãtũ sibi possibile ẽ: Idẽ Asten. li. 5. ti. 29. Qui querit. Utꝝ dãnificãs aliquẽ ĩ bois aĩe teneat ad restitutionẽ. Et r̃ndet ꝙ sic multo magis quã dãnificãs in bonis corporis: quia bona aĩe sunt multo meliora aliis. Unde. 6. q. i. c. Sunt plurimi. dicitur. Multum dãna moꝝ distant a damnis reꝝ tpalium. Cum ista sint extra nos: illa uero in nobis sint. Nullus ãt dãnificare alium potest in bonis anime nisi dispositiue. s. eum inclinãdo uerbo uel exemplo ad peccandum. Et ideo talis tenetur ad restitutione3 scilicet eum disponẽdo ꝓut põt ad bonũ. bono uerbo & exemplo ꝓ eo orando uel orationes pro eo impetrando. Idem Ric. in quarto di. i5. ar. 5. q. 2.

¶ Quid de illo qui attẽtat pudiciciã. i. castitatẽ mulieris: interpellãdo eam de luxuria: & ei persuadens blando ſmone pollicẽdo ei maria & montes. R̃ndet Io. de pla. insti. de iniuriis. §. Iniuria uer. siue. Cui9 ꝙ tenetur ei actione ĩiuriaꝝ: & uiro eius: q̄a eius pudiciciã corrũpe tẽtat. Similiter ĩsectãs mulierem & p9 eam uadens: quocũq3 uadat tenetur ei iniuriarũ: quia ꝓpter assiduam eius frequẽtiam & ĩsectationem infert mulieri multam ĩfamiã: ut dicto. §. Iniuria. Et ẽ text9 ĩ. l. Item apud labeonem. §. Appellare. & . §. Aliud. Secus si nõ frequẽt insectetur: sed aliquãdo gratia solacii & ludi honesti. Et hoc uerum quãdo ĩterpellat de luxuria mulierem honestam. Sec9 si ueste meretricali esset induta: quia tũc eam appellãs & insectans nõ tenetur iniuriarum. dicta. l. Itẽ apud Labeonẽ. §. Si quis uirginẽ. ff. ď ĩiuriis. 4

¶ Quid de illo qui uituperauit aliquem ĩiuste. Respondet Asten. ubi supra ſm Tho. ꝙ sicut dignitatem psone eius ĩ opĩone hominum maculauit p illationẽ ꝯtumelie: sic repet eũ p exhibitõe3 reuerẽtie. 5

6 QVtrum seducens uel defloras uirginē teneatur ad restitutionē eaꝫ ducendo dotando. Rñdet Hosti. ī sum. in ti de mrimonio: Rurbrica qualiter cōtrahitur uer. Hec ī iudicio ꝙ ubi causa decipiēdi & tātū carnalem copulam extorquēdi ꝯsensit aliquis in aliquā. si deceptor uult ueram agere penitētiam necesse habet illā sine fictione aliqua ducere ī uxorem: uel si hoc nō pōt facere debet ei dare uiꝝ ꝯueiētē uł aliter satisfacere ꝭm Ray. i. c. i. & 2. de adul. 26. q. 2. Tria Cōcor. Alexander de ales in secūdo tractatu ď stupro. Cōcor. Ric. ī quarto di. 15. ar. 5. q. 2. Concordat Io. de pla. Institutis de publicis iudi. §. Iteꝫ lex iulia dicēs qualiter puniat stupꝝ de iure canoīco dicit. ꝙ mł́ier nō punitur: sed stuprās uirginem cogit eam dotare: & in uxorē recipere: si ipsa & pater eius uelit. Alias si nolint: cogit solū eā dotare iuxta ipsius stupratoris facultatem & puelle dignitatem: & habita cōsideratione quantū plus ratione deflorationis datura ē altri uiro: aut si stuprator noluit eam recipere ī uxorem: tūc uerberibus castigatus a iudice prout ei uisum fuerit: ac etiā excoīcatus detrudatur ī monasteriū acturꝰ penitentiā. Hec omnia habentur. c. i. & 2. de adulte. Et nota ꝙ licet hec sit pena legis ueteris: tamē scďm Sco. quādo lex humana cōcordat cū lege ueteri ē seruāda. Hec dicit in quarto di. 15.

7 QVtꝝ cōfessor qui de facto absoluit aliquem quē de iure absoluere ñ poterat: teneatur ei ad restitutionē. s. notificādo ꝙ eū absoluere nō potuit. Rñdꝫ Guil. ꝙ sic & peccat mortaliter ꝭm Ric. in quo di. 28. articulo. 2. q. 5. 18.

8 QVtꝝ dānificans aliquē in bonis anime uel corporis ex fraudulento cōsilio teneatur ad restitutionē Rñdet Ric in primo di. 15. ar. 5. q. 2 ꝙ sic. Et dicit ꝙ appellatione fraudulēti cōsilii ꝯtinet malū cōsiliuꝫ datum ex ignorantia: q̄uis bonū cōsiliū dare crederet: si bō debitam diligētiam non adhibuit ad sciendum quia negligentia grassa ꝑpe dolum est di. i. c. Sepe.

9 QQuid de clerico qui tenetur ad officiū & ex negligentia uel lasciuia illud pretermittit. an teneat ad restitutionē. i. ut redicere teneatur: cū dānificauerit se ī bonis anime. Asten. li. 6. ti. 21. dicit ꝭm Hēricū ꝙ si aliquis dimittat aliq̄ horā ex īdustria sine necessitate: mortalit peccat. secus si ex obliuione. Quādo tamē illā negligentiam recolit tenetur supplere uel illud qď obmisit uel equalēs. Sed primū credo melius Inno. uero in. c. i. de celebratione missaꝝ dicit. Videt q̄busdaꝫ ꝙ siue ex necessitate siue ex uolūtate: ł etiā ex negligētia accurata pretermittat clericus officiū ad qď tenebat: nō ꝙ ulterius peccet si officia omissa nō redicit: sed penitentia est ei indicenda de peccato

omissionis. Tamē satis ē couenies ꝙ sacerdos ī eo:ei pniam īponat: in quo deliqd sc3 in dicendo eadem officia que omisit. sed si in hoc nō crederet ei ꝓficere mutabit ei in aliā pnia3. Idē dicit Hostien. Nisi eēt tāta multitudo officii reficiēdi ꝙ quasi esset impossibile reficere d' re.iu.īpossibiliū d' pactis.c.fi.

¶ Quid de illo qui fecit pnīam sibi iniuncta3 in peccato mortali uel ieiunauit in peccato mortali uel pretermisit ieiunium uel pretmisit audire missa3 uel fregit quadragesimā:an teneatur ad restitutōem reficiendo omnia ista: Et an sit sibi iniungendū ꝑ penitentia ꝙ reficiat. Respondet Ric in primo sui quolib3.q.20.ꝙ nō. Concor. Sco. in quo di.15.tractans d' pnia.i.de satisfactione facta ī peccato mortali. Et dicit ꝙ nō pōt satisfactio exterior fieri de uno peccato ita ꝙ remaneat ille satisfaciēs in alio peccato. Et probatur qa placeret deo:& tamē esset inimicus. Et quo ad hoc oportet satisfactōnes eē cōiunctas ī uolūtate saltem habitualiter:l3 nō ī effectu nec in uolūtate tunc actualit. Sed ista sentētia uidetur nimis dura cōtra peccatores:& occasio maioris obstīatōis. Si enī uere iste hodie peītēs & humiliter recipiens satisfactionē:puta ieiuniū trium dieꝝ: cras recidiuet ī peccatum mortale & de illo nō penitēs ₰a die ieiunat qa sibi impositum ē. Si dicas ꝙ ieiuniū ist ud ₰e diei nō ē aliqua satisfactio exterior magna ē occasio inducendi hunc iam lapsu3 ut ₰a die nō ieiunet. Et p ꝯsequēs ad nouū peccatū mortale:quia trāsgrediēdo pnīam a sacerdote receptā:uidetur peccare mortaliter:cum sit trangressio precepti ecclesie & uicarii dei in isto actu. Ex hoc posset formari talis ratio si pꝰ lapsum & ante pnīam nouā nō exequitur pnīam pristina3 sibi impositā:peccat mortalit nouo peccato Igitur si exequitur bene facit:quia facit actum obie. sed non facit actum obie. nisi in q̄tum illud impositū ē sibi ut pars satisfactionis Ergo dico sine p̄iudicio ꝙ qui semel uere penitet & recipit pniam ul' satisfactionē ꝯdignā sibi impositam ab eccl'ia. claue non errante q̄tūcūq3 postea recidiuet nūquā tenebitur nisi ad illā unicā satisfactionē implendā & si eam impleat ī caritate melius ē:quia nō tātu3 soluit pena3 sed meretur Sed si impleat eā uolūtarie extra caritatē soluit penā:sed nō meretur gratiā. si autē ipsa a deo exigatur extra caritatē soluit quidē penam licet ipē nō soluatur. Et in primo qdē ē satisfactio simpliciter: quia recōciliās & placās. In ₰o autē ē satisfactio quia uolūtaria redditio s3 nō simpliciter:quia nec recōcilians nec placans. In tertio ē satisfactō ultra q̄ nō exigetur ulterior pena Ex ₰o mēbro sequitur ꝙ si magnā partē satisfactionis imposite expleuit in peccato mortali:& post iteꝝ peītet d' peccato:nō ē iterato

imponēda satisfactio pro primo peccato de quo satisfecit licꝫ extra caritatem. sꝫ tantum de nouis peccatis que fuerūt causaꝗ satisfactō fuerit mortua. Et si arguas fuit mortua: ergo nō fuit satisfactio nō sequitur nisi ī tantum ꝙ nō ē satisfactio recōcilians & placans ī amicicia. Et si arguas igitur nō ē satisfactio nō sequitur qa sufficit deo ꝙ aliquis uolūtarie soluat penā debitā ad punitōem peccati cōmissi quia sufficit ꝙ multo magis uidetur satisfactō: quod patet ī actibus humanis. Si enī alicui offense ī regem correspondeat precise scdꝫ legem abscisio manꝰ: & isti ēt īuito abscidatur manus satis patitur & regi satisfecit sufficiēter quia ſm iustitiam nō debet ab eo exigere ulteriorē penam: & tamē nō recipit eum in gratiā & aīciciā Multo magis posset sufficere ꝑ puītione culpe: si aliquis debitā sibi penam infligeret: licet nō ad gratiā uel amiciciam iudicis offensi. Ex tertio mēbro posset dici ꝙ si talis ꝓpt nouū peccatū in qd reci diuauit dānaretur ante q̄ totā pniam sibi impositā ꝯpleuisset puniretur in īferno tēporali pena correspondēte illi q̄ nō fuit hic soluta post aliquod tempus non puniretur aliqua pena ꝑ illis peccatis pro quibus fuit ista pena imposita sicut & de ueniali: quia moriens ī peccato mortali simul cum ueīali nō puniretur eternalit̄ ꝑ ueīali ut dicetur inferius: & eodem mō in ꝓposito ex quo enī ſm plenaꝫ iusticiam punitiuam semel ē imposita pena tēporis isti de peccato de quo penituit uere: nūq̄ isti ꝑ isto peccato debetur nisi pena tpal & ista soluta nulla. s. debebitur.

ii ¶ Quid de sacerdote. Vtꝝ sacerdos qui ꝓmisit dicere. 30. missas dictas siue appellatas beati Gregorii decem personis sepatim: satisfaciat dicēdo solū. 30. an uero teneatur dicere ꝑ quolibet istorum decem quibus ꝓmisit dicere. 30. & si dicat solū. 30. oībus decē teneat̄ ad restitutionē & satisfactōnē & supplemētū aliaꝝ oīuꝫ quasi dānificans ī bonis aīe istos qbus ꝓmisit l mortuos eoꝝ dn̄s. Bona ī quo di. 4. 5. ar. 4. q. 3. dicit hac questōnē. querēs cui magis ꝓsunt suffragia: an ei qui magis meruit: an ei ꝑ quo specialter fiunt. Et rn̄det ꝙ aliquoꝝ opinio fuit ut prepoītiui ꝙ suffragia eccl'ie siue specialiter siue generaliter facta: magis ꝓsunt ei qui magis meruit. Et ponūt exēplū sicut si candela accēdatur corā diuite nō tantū prebet sibi lumē: sed etiam aliis: & eis qui melius uident maius lumen prebte: exemplū etiam ponūt in lectione que tantum ualet si legatur omnibus ī coī quantū si in speciali: & plus ualet assistenti qui melius intelligit etiā si ꝑ alio legatur specialiter qui minus ītelligit. Si ergo ita ē ī luīne creato multo magis ī sacro: etiam si ita ē in lectione quomodo nō in oratione? absqꝫ dubio ita dicunt. Et si obiciatur coīs mos ecclesie

rñdet q̃ hoc qđ specialiter ecclesia magis facit pro aliquo: non est
ppt̃ q̃ hoc magis illi ꝓsint sꝫ quia libentius facit homo pro eo quẽ
diligit specialius: & magis aĩatur ad faciendum. Vnde si istud esset
notũ simplicibus nõ ita libent̃ facerẽt suffragia. Sed istud nõ credo
quia sicut dicit Aug. de cura. ꝓ mortuis agenda q̃ sepultura ualet
in loco sancto ꝓpter orationẽ sanctoꝶ qui orant pro eo ad cui⁹ tu-
mulum memorãtur amplius suffragia sunt ad soluẽdum penam siũ
reatum sed plus ẽ satisfacere ꝓ debito multorũ q̃ unius & facilius
satisfit ꝓ debito unius. ergo pluribus indigent suffragiis duo q̃ unus
solus. Si ergo diuidũtur inter eos uterq; habet minus. ergo ñ uidet̃
q̃ equaliter se extendant ad omnes. Et ideo dicendũ q̃ illud non ẽ
simile: quia ibi lumẽ totam speciẽ rei in se defert ad occulũ: & silr
lectio totã similitudinẽ uocis: sed nõ sic ẽ ĩ solutione sicut ĩ aspectu
& cõsideratione: quãuis enĩ duo creditores equaliter possint & simul
uidere unũ auꝶ: nõ tamẽ põt equaliter solui duobus: sic intelligendũ
ẽ in ꝓpoĩto quod p suffragia fit. Vnde refert. Vtrum fiãt ꝓ plurib⁹
an ꝓ uno: & ideo distĩguẽdum ẽ hic q̃ suffragia eccl'ie: aut fiunt in
coĩ aut in speciali: si in comuni ꝓsunt ei magis qui magis meruit &
ꝓdeẽt aliis cõditionib⁹. pib⁹: qa nõ tãtũ dignitas: sed etiam necessitas
cõsideratur. & sic probant prime rationes. Si autẽ fiant ĩ speciali ei
magis prosunt ꝓ quo fiunt: & sic ꝓbãt oẽs rõnes sequẽtes. Concor.
Ric. in quo eadẽ di. & ar. & q. qui dicit. Vtrũ suffragia facta ꝓ plu-
ribus tantũ prosint cuilibet q̃tũ si fierent ꝓ illo solo. Et rñdens ad
istam questionẽ dixit Prepoĩtiuus & sui sequaces q̃ suffragia facta
ꝓ pluribus tantum prosunt cuilibet quantũ si fierẽt ꝓ illo solo: nisi
q̃ sibi maior reuerẽtia fieret: sicut accẽsa cãdela ꝓ plurib⁹ & lectio
lecta ꝓ pluribus: tantũ quẽlibet iuuãt quãtum eũ iuuarent: si ꝓ illo
solo candela accenderetur uel lectio legeretur. Sicut enim spiritus
existens in qualibet parte sui loci cuilibet tamen p̃sens est totus sic
spirituale bonum pluribus coĩcatum a quolibet totuꝫ habetur. alias
enĩ recipienti multos ad participationẽ bonorũ suorũ: sua bona opa
essent minus utilia. quod falsũ ẽ: cum talis receptio. op⁹ sit caritatis.
Alii dicũt cõtrarium quia si ita esset: ut dicit opinio predicta: ille q
ꝓ uno defuncto tenetur dicere unam missam & unã pro alio si di-
ceret unã pro illis duobus cuilibet solueret illud ad quod sibi tenet̃
Preterea bonũ finitum qđ sufficeret ad plenariam liberatõnẽ uni⁹
anime đ purgatorio sufficeret ad purgationẽ oĩuꝫ aliaꝶ ad equalẽ
penam obligataꝶ. Preterea cõsuetudo eccl'ie esset ĩutilis que suf-
fragia aliquando facit ꝓ specialib⁹ psonis. que oĩa falsa sunt. Item
ꝓ hac opinione facit. i7. propositio de causis. oĩs uirtus unita plus

hac candꝫ maꝫ sen ꝯclusioẽꝫ ponit Divictoꝫ ... ii. dy. q. 40. Et Astensis ... li. 3. t. 37. f. 5.
qui clari⁹ & ꝑfecti⁹ loq^r. & plixi⁹ tractat hac maꝫ ĩ s. cap^lis. Et archieps ĩ p^a. pte sume.
. ti. x. c. 2^e. § 4.

ē q̄ multiplicata.i.uehemētioris uirtutis ut patet in comēto. Ergo suffragiū coicatum pluribus:mioris ē uirtutis respectu cuiꝰlibet q̄ si ad unum solum esset unitum. Tenēdo ergo hanc opinionē quam tenꝫ ipe Ric.nō obstat si dicas.ꝙ cū plura fiunt suffragia ꝓdiuitibꝰ q̄ ꝓ pauperibus melioris conditionis essent diuites q̄ paupes contra illud.Math.5.Beati pauperes spiritu & ce.Quia rn̄det idem Ric.ꝙ suffragia ꝓsunt defunctis & per uiam satisfactionis & cōsolationis: eo ꝙ per caritatem coēm quilibet de bono alterius cōsolat̄. Primo modo suffragia facta specialiter pro uno tantū magis ꝓsunt illi q̄ aliis.imo aliis n̄ ꝓsunt d̄ lege coī.Scd̄o mō ad huc magis ꝓsunt illi quam aliis si caritatem habent equalem:quia ceteris paribus magis gaudet quilibet de bono suo q̄ alterius tamē alius pōt tātā caritatē habere ꝙ plus cōsolatur de suffragio ꝙ fit pro alio quā ille pro quo fit. Quod ergo arguis ꝙ melioris ꝯditionis essent diuites q̄ paupes cum plura suffragia fiāt pro eis. Dico ꝙ nō ē īcōueniens pauperes simpliciter esse melioris cōditionis quā diuites: quāuis diuites ī hoc melioris conditionis sint iuxta illud ꝓuerbioꝝ.13.Redēptio aīe uiri diuitie sue.q̄uis ſm glo.ibi ꝑ diuitias bona opera ītelligātur: Item nō obstat dictum Iero.de cōsecra.di.5.c. Non mediocriter ubi dicit̄ ꝙ cum ꝓ centū aīabus spalmus uel missa dicitur nil minus q̄ si pro uno quolibet ipsoꝝ diceretur accipitur. quia Rn̄det Ric. dicens ꝙ uerbū Iero.debet intelligi de ualore per uiam cōsolationis ut dicunt quidaꝫ.Sed tamē ad huc nō uidetur ueꝝ quia plus gaudet q̄libet de bono proprio q̄ alioꝝ. Dicit ergo ꝙ referēdo alioꝝ opinionem ibi loquitur Iero. Itē non obstat ꝙ bona glorie pluribꝰ coīcata nō minuūtur singulis. ergo a simili nec bona gratie.Suffragia auteꝫ bona gratie sunt.ergo quia rn̄dit idem Ric. ꝙ nō ē. quia gloria respicit omnibus unū bonū coē & pn̄s: sed suffragium gratie respicit reatū pene in singulis diuersum.Ad exēpla autē q̄ ꝓ prima opinione adducebātur. Rn̄dit ꝙ nō ualent: quia lumē cādele & uox doctoris se coīcant per nature necessitatē:sed suffragia coīcātur ꝑ suffragantis ītētionē.Ad illud ēt qd̄ tactū fuit īꝙne.s.ꝙ recipiēti multos ad ꝑticipationē bonoꝝ suoꝝ: sua bona opera minus essent utilia dicēdū ꝙ nō sequitur: quia plus confert sibi illud opus caritatis in bona sua coīcando q̄ sibi detrahatur ēt quo ad pene sue remissionē de fructu bonoꝝ suoꝝ coīcatoꝝ & bona etiā sic coīcata faciēti ea ī nullo sunt minus utilia sed magis quo ad augmētum p̄mii in uita eterna.hec Ric.nō obstat ſm Bona. ꝙ oblatio precii in cruce equaliter prosit ac si esset oblata cuilibet per se:& tantum prodest cuilibꝫ quantum meruit. ergo oblatio sacrificii in altari pari rōe.cuꝫ sit illiꝰ oblatōis

memoriale.quia rn̄det idem Bona. ꝙ q̄uis idem ſit:nō tamē utro/
biq; uniformiter operatur.Nam in cruce effuſum fuit precium in
omnimoda plenitudine ſed in altari babet effectum determīatum
cum quottidie aſſumatur & ꝓpter boc prima oblatio.ſ.in cruce nō
iteratur ſed ſc̄a iteratur:& ideo illa non ualet ratio:quia procedit ac
ſi eſſet equalis effectus:& iteꝝ illa ꝑ omnibus ē oblata.bec autē ſpe
cialiter pōt fieri: Nec obſtat illud Iero.ꝙ cū ꝑ centū aīab9 pſalm9
uel miſſa dicitur nil minus q̄ ſi pro uno quolibet diceretur accipitur
dicendū enī ꝙ Iero.ſicut patet ex adductis loquitur q̄tū ad merituꝫ
facientis:nō quātum ad utilitatē eius pro quo fit.bec Bona.Concor.
Tbo.in quarto di.ꝗ.ꝗ.licet Arcbi. aliter dicat in dicto.c.Mediocrit̄
in gloſa.

Quid de dominis tēporalibus qui dānādis ultimo ſupplio denegant i2
ſacramentū pnīe:& eos ſine confeſſione occidi faciunt. Rſpondeo.
precipitur eis ne boc faciant:ſed petētibus permittant confiteri &
precipitur ordinariis ut eos moneant & ſi neceſſe fuerit eccl'iaſtica
cenſura cōpellere nō omittat. alia āt reſtitutio bic fieri nō poteſt:
niſi ꝙ erit aīa taliū dn̄oꝝ ꝑ aīa talīt occiſoꝝ. ſine pnīa.ut in.c.i.de
peni.& remiſ.i clemētinis.

¶ De reſtitutione dānificātiū ī bonis corporis.

Quero ad quod teneatur dānificās aliquē ī bonis corporis i3
Reſpondet Sco.in.ꝗ.di.iꝗ. ꝙ aut intulit ultimum dānuꝫ
ſcꝫ mortē:aut damnū aliquod citra ultimū.i.citra mortē
& illud ē duplex.ſ.remediabile & irremediabile. exēplū
bomicidiū ē irremediabile & mutilatio.quia impedit ex toto actuꝫ
bumanū qui cōpetit bomini ſc̄m illud mēbrum:puta abſcidit manū
dextram. Remediabile ſiue curabile ut uulneratio uel alia leſio cu/
rabilis.Si ī mutilatione:boc dupliciter ul' quia enormis que ex toto
impedit aliquē actum bumanū qui cōpetit bomini ſc̄m iſtam ꝑteꝫ
āputatam ut in āputatione manus dextre uel nō enormis.i.nō īpe/
diens actum bumanū:ut eſt āputatio digiti uel partis eius.Pro p̄io
dāno.ſ.uite ablatione regulariter ī multis cōitatibus ſtatuta eſt lex
talionis ſcꝫ ut bomicida moriatur & rōnabiliter quia boc nō ſolum
cōpetit legi Moyſi ſed ēt naturali ratōni & approbatū & ꝯfirmatū
in lege euāgelica Matb.26.Omnis qui gladio occidit.gladio p̄ibit &
ꝑ ꝯſequēs ubicūq; lex talis de uita ꝑ uita reddēda.ē ſtatuta iuſte.de
boc Rodo.ut dicit Aſten.in ſum.li.i.ti.33.q.quarta in prin.de boc ēt
in ſum.cōfeſſoꝝ li.2.ti.6.q.tertia debet bomo pacienſ ſoluere iſtam
penam:ꝙ ſi aliter nō ſit ſibi ſtatuta.nullus debet ſibi inferre mortē

quia nullus debet esse homicida sui sine speciali precepto dei: sȝ ex pedit sibi ꝙ exponat uitam suam in omni causa iusta: utpote cōtra iimicos ecclesie & ꝓ restitutōne facienda illi cui⁹ uitam abstulit: ꝙ si tantā restitutionē nolit facere: nō pōt oio eē inmunis sine restitutione. Sicut quidam fatui absoluūt homicidas nō eis oñdentes restitutionē necessario incūbētem: qui facilius possit pertransire hoīcida q̄. ut ita dicam homicida & canicida. quia si occidisset bouē ꝓximi sui uel canem ñ absolueretur sine restitutione. Tenētur ergo ad restitutionē specialē faciendā equiualētē uite quā abstulit sicut pōt esse equiualētia in talibus nec hoc solū: sed si interfectus sustētabat aliquos. s. patrē & matrē uł ꝓpinquos tenetur interfector oīb⁹ illis ad tantā restitutōnē quātā illis abstulit p interfectionē illius psone & quia uix posset aliquis digne recōpēsare per actiones illud quod abstulit homicida expediret simpliciter aīe talis ꝙ solueret p passiones uolūtarias uel paciēter susceptas ut. s. occidatur ꝓ homicidio & ideo optime a coītatibus prouisum ē ut occidēs occidatur. Idem Rodol. ut dicit Asten. in sum. li. i. ti. 33. q. quarta in prin. & de hoc ēt in sum. cō. li. 2. ti. 63. q. tertia. In alia uero dānificatione in corpore. s in mutilatione enormi uel nō enormi coīter nō ē statuta in eccłia restitutio nisi pecuniaria & illa debet corrñdere nō solum damno quod īcurrit quis p mutilatōnē ꝓ toto tēpore futuro quo usur⁹ eēt qs mēbro isto absciso: sed ēt expensas expoītas in curatione. extra de iniur. & dam. da. c. i & sumitur exo. c. 2i. ubi dicitur. Si pcusserit alter ꝓximū suū: & ille mortuus nō fuerit sed iacuerit in lecto qui percusserit operas eius & expensas ī medicos restituat ultra placatione ipsius legis que requireret ēt si nō esset talis mutilatio. Item debet correspondere restitutio cōsolationi ipsi⁹ aflicti: quia ppetua ē sibi desolatio de tali mutilatione. Plus enī ē ponderāda mutilatio pauperis quā diuitis: quia magis indigebat parte ab scisa ad uictum necessarium acquirendū: quia plus fuisset usus parte illa ad sibi necessaria ꝓcuranda. licet ex alia parte sit aliqua ꝯditio preponderans scȝ dignitas persone: sed hoc parum est respectu prime cōditionis. Concor. Lan. in quarto di. i5. qui dicit: ꝙ dānificans aliqueȝ ī mēbro corporis: puta mutilando tenetur ad restitutionē pro cura medici persoluenda ꝓuictu assequēdo quo caret ꝓpter mēbrum mutilatū toto tempore uite sue. ut in. c. i. de iiur. & dā. da. & . ff. ad. l. acquileā. l. qua actione. Item tenetur ad cōsolatōnem aflicti. & quod humiliet se sibi. uide etiā de hoc Asten. in sum. li. 5. ti29. qui allegat dictum Sco. Item dicit Speculator in ti. de iniur. & dam. dato. § sequit̃ uer. sed nūquid dices. Sed nūquid pro libero hoīe occiso pōt agi acqlea.

Rn̄deo sic: & cum liberum corpus nō recipiat estimationē ut.ff. si qua pau.fe. di.l.io. agetur ad mercedes medicoꝝ & alias expensas factas in curationē. Veniet ēt estimatio operarum quibus pr̄ occisi caruit & cariturus ē aut estimatio libertatis uł cicatricum uel mē/broꝝ eius.ff.de iniur.l.Ex hac lege.&.ff.de his q deicerit ł effuderit l.fi.Concor.Ric.in quo di.i5.

Quid si statim obiit nec alique īpense in medicis facte sunt.Rn̄det idem Speculator ubi supra. ꝙ tunc estīabunt ope quibus pat̄ occisi cariturus: uel ē si pater occisus ē: extimabit heres operas illas quas amisit & habere potuit tēpore uite sue:puta quia erat cerdo ł pel/liparius uel mercator uel aduocatus. i4

Quid si nullā habuit artem:dicit idē ubi supra:ꝙ estīabitur intereē ut ar.ff.de libe.cā.l.fi.& ar.ff.đ usu. Arboribus.§ de illo. i5

Sed usq ad quod tempꝰ estimabūtur ope quibus cariturꝰ ē.Rn̄dit idem ꝙ usq ad tēpus quo uerisimilit̄ ē illū occisum uiuere potuisse iuxta estimationē legis.ff.ad.l.fal.l. hereditatum cōputationē.ff.de transanc.l.Cum hi. i6

Sed quid si quis occiderit in necessitate ineuitabili.i. gratia sue de/fensionis mortem aliter euitare non ualens suū occidit uel mutilat inuasorē.Rn̄dꝫ sic textus dicit ī clemē.i.de homicidio:ꝙ nullā penā incurrit nec irregularitatē:& dicit ibi glosa ut quia sic artatus erat ꝙ fugere nō poterat:nec se clamore uł aliter iuuare: nam defensio siue propulsatio īiuirie ē de iure naturali.ut institu. de iure naturali gentium & ciuilium.§ Ius autē gentiū:dūmodo fiat cū moderamīe inculpate tutelle: quod moderamen consistit circa tria uidelicet.In factoꝝ qualitate.in tēporis cōgruitate.& ī necessitatis euitabilitate ꝯm glo.in.l.i.c.Vn̄ ui.Prīo ergo ī factoꝝ qualitate debet eē paritas ut equa lance & equo modo & actu ꝯgruenti resistatur. Vn̄ offensꝰ sine armis nō pōt cum armis offendere nisi aliud suadeat uirium in equalitas.Vnde si pugnus unius plus pōt quam ensis alterius:licitum ē ense percutere: ut ibi uult glo.ff. de penis: quia defectum uirium potest supplere cum iuuamine armorum .presumitur enim iuuenis potentior siue adolescens ad labores corporis supportandos:& sanuꝰ potentior in firmo.l.aut datum.§ quicūq . Et ibi loquitur glo.ff.de penis & de renūciatione.c.i.&.C. de mēdicantibus & ualidis.l.24.li. xi.& ibi glo.ff.de penis & de renūciatione.c.i. & sanꝰ potētior infir mo.C.de men.uali.li.i.l.xi. Quid si quis insultauit me cuꝫ baculo & ego eum peremi cum gladio: an puniar. Bal.decidit per theoricam glo.dicta.l.i.C.unde ui.ꝙ aut insultatus poterat se aliter defendere & punitur:aut nō poterat.& tunc nō punitur.Et eodem modo dicit i7

Moderamen / qualitas

de eo qui insultauit me sine aliquo genere armorum uolēs mihi dare maxillatā manu uacua. Ego ne hoc accideret: cum nō debeā expectare me prius percuti. ut dicit glo. in dicta. l. i. eum gladio pemi: nā si poteram me aliter defendere tunc punior: quia nō seruaui modum defensionis: sed fuit excessus nimis ultra termīos defensionis et uim dictam assumpsi. Si autē cōstet quod aliter euadere nō poterā quin cū uituperio percuterer: & tunc nō punior. Nam si hoc licet propter res defendendas ut dicta. l. i. multo fortius propter psonā & corpus nrm quod ē dignius ut. l. In seruorum. § fi. ff. de penis. In dubio autem. Vtrum potuerim me aliter defendere. presumitur quod sic inter pares: secus inter impares propter inequalitatē uirium: ut dictum ē. Vnde multe circūstantie ponderande sunt: ut aliter notatur in dicta. l. C. de siccariis. Sed quero an quis teneatur aufugere. Rndit quod sic cum sibi non nocet & alteri prodest. li. 2. § Item uariis. ff. de aqua plu. arcenda Fallit ubi infertur uiolentia circa res ad earum occupationē uel destructionem. quia fuga traheret secū periculū circa res. l. 3. § si qs aūt. ff. de ui. & ui. arma. & . l. i. C. quādo liceat sine iudi. se uindi. Scdo fallit ubi infertur uiolentia circa personas: & fuga esset periculum allatura. puta quia inimicus ē sibi ad spatulas & uertendo tergum ad fugam posset de facili uulnerari. ff. ad. l. acquile. l. Scientiā. § qui cum aliter. Tertio fallit quādo fuga īportat periculū honoris qa honor ē omni lucro pferēdus. l. Iulianus & in glo Si quis omissa causa. testī. Dixi scdo quod moderamen consistit ī tēporis cōgruitate: nō dum īcōtinēti flagrante adhuc maleficio uiolētie: inuasor repelli. l. 3. § Cum igitur ff. de ui. & ui. ar. & hoc ē uerū de uiolentia illata persone ī qua uidet fieri ad defensam: ne iterato percuciatur si fiat incōtinēti. l. si ex plagis. § tabernarius ad. l. acquile. & . c. olim de resti. spoli. Si aūt fiat rixa separata & sic nō incōtinēti. tunc uidetur fieri ad uindictam. iō nō licet ut notat glo. in uerbo repellere in. c. significasti de hoīcidio Si tamē percussus insequatur pcussorem fugientē: & eum pcutiat mitius punietur scz tāq culpabilis: nō tāq dolosus. quia difficilimū ē iustū obtēperare dolorem. l. Si adulteriū. § imperator. ff. de adulte. Sed quero cū nō debeam expectare me percuti: cum nullo remedio tollatur illata percussio: ut notat in. l. Si quis puocatus. C. de appella. & . l. in bello. § fieri. ff. de capti. An debeam expectare aliquē actum fieri ab offendente. glosa dicit quod sic ī dicta. l. Vt armis insultari clamore & minis terreri. Nam omnia ista preuenire nō possum: quia inceptor rixe ē ille qui pōt īpune offendi. l. Si Ex plagis. § tabernarius. ff. ad. l. acquileā. An autē nūc sint sufficiētes alit sufficiēs metus terror glosa tangit in. l. Metus ff. ex quibus ca. maio. et 15. q. 5. c. i. et

Bar.in.l.Metuȝ.C.eo.dicit ꝙ sic:si ē homo qui cōsueuit exeq facto aliter non ut sic ex personis hominū facta pensemus .l.i.C. Si quis imperator male Bal.dicit ꝙ uerbis cōtra uerba ē resistēdū: non ad manus & ferrum ueniēdum Ad quod facit qđ notat Speculator ī ti.de accusa.§.iste uer. Quid si uocaui te latroneȝ & hoc nisi mora esset periculū allatura: ut quia forte minator expectabat socios ueniētes quibus resistere non potuisset. quia tunc licet ante tempus occurrere.l.i.C.quando li.sine iudi.uindi.& ce.Dixi tertio ꝙ moderamē ꝯsistit circa necessitatis euitabilitatē: naȝ moderate & adefensionem dicitur fieri ꝙ ex necessitate fit: ut dicta.l.Sciētiam .§. quia cum aliter.ff.ad.l.acquileā. nec curamus equalitatem ubi non possumus euitare necessitatē. Nam necessitas facit delictū ꝓbabile & excusabile quod aliter nō esset.ff.de manu.testa.l.qui potuerunt cessante enim necessitate: dicitur potius offensio uel uindicta quaȝ defensio.ut īnuit glosa in dicta.l.2.C. unde ui.In dubio autē an quis intelligatur percutere ad defensam uł uindictam.dicit Bal.in dicto .§.tabernarius: ꝙ scȝ dum es in actu ꝑcutiendi.percutio te prius & tunc ē ad defensam. Secus si percucio etiam ī cōtinēti postquā me percussisti.quia tunc dicitur ad uīdictam:nisi facerē ne iterato percuteres.Si uero non apparet que percussio ꝓcesserit in dubio. ꝓsuīt culpa eius qui ꝓuocauit.l.i.Prouocauit.§. cum Arietes.ff.si quadru. pau.fi.di.Et ibi dicit Bal. ꝙ insultatus in dubio presumit fecisse ad sui defensionē:pro quo uide glo.in.c.significasti.2.de homicidio & ꝑ Inno.in.c.si uero de sentētiis excoīcationis Et adde ꝙ ubi ē licita offensio ē illicita defensio sed debet equo aīo tollerare. ut in glosa tenet in.l.ut uim.ff.de iure iurā.& hoc ē clarum ubi īfert a publica persona.ut a iudice uł executore iustitie suum officium exercente l.Qui restituere.ff.de rei uen.&.l.Si quis missus.ff.ne ius fiat ei &.l Non uidetur.§. qui iussu:& ī glo.ff.de re.iuris & ideo licite captum a familia potestatis recalcitrātem & resistētem licet familie ī subsidium occidere .l. Si seruus .C. de his qui ad ecclesiam confugiunt &.l.quēadmodūm.§.quarto.ff.ad.l.acquile.Idem etiam ubi infertur licite a priuata persona.ideo nō licet filio resistere patri corrigenti nec seruo dño Nec.l.quāq̄.§.cōminari.ff.de offi.pro consu.& lega.C de emēdatione seruoꝝ & de emēda.ꝓximi.l.i.nisi eēt nimia seuitia quia tunc licet eis officium iudicis implorare si fiat seuitia contra officium pietatis:supra de his qui sunt sui uel alieni iuris.§.fi. Item Alexander de ales in tertio super illo ꝓcepto Non occides dicēs ꝙ quidam distīguūt necessitatē euitabilē & īeuitabilē Si sit necessitas euitabilis ꝙ possit aliūde euadere nō occidēdo: & occidat ē hoīcida

alias secus p ut dicit Aug. super Math. cum aliquis ab hoīe occidit multum distat Vtrum ulciscendi cupiditate fiat sicut fit ab inicio ł iniuste aliquid auferendi sicut a latrone uel obediendi ordine sicut a iudice uel euadendi uel subueniendi necessitate. primo casu homicida ē. scd'o nō.

i8 Quero cum in crimine lese maiestatis ex sola scientia quis teneat ubi reuelauerit ut. l. Quisquis. C. ad. l. Iuliā maiestatis: Pone qꝫ quis sciat tamen nō pōt pbare an eum puniens sit homicida. Rñdet Io. de pla. instituti. de publicis iudiciis. §. publica autē iudicia qꝫ sic. naꝫ illud quod dicitur qꝫ ex sola scientia quis tenetur: intelligitur quādo scientia ē pbabilis per. l. qui accusare. C. de edendo. Ad quid. n. tenetur quis reuelare quod nō potest pbare: certe nemo tenetur se subicere tormētis que hoc casu dilatori infliguntur. l. tertia. C. Ad legē Iuliā maiestatis nec subicere se squalori carceris C. de accusa. l. nulla enī ē culpa in discrimine uite se nō ponere. ut uoluit glosa ī l. neminē. C. de infamibus: qui ergo solum audiuit & non reuelauit quia probare nō poterat inmunis ē a delicto per textū in. l. Nostris in fi. C. de calumnia. Et idem dicit cōsuluisse Bladus in quodam suo cōsilio quod incipit. Qꝫq̄ ablata sint multa & pulchra qui dicit Assessores euntes per officia & occidentes homines pp̄ter solum non reuelare secretum nō pbabile omnes sunt homicide & p ꝯsequens tenētur ad restitutionē de qua supra: quia uisus uidet uelit uel nolit auris audit uelit ł nolit. quia sensus & primi motus nō sunt in potestate nostra ut notat glo. in. l. i. §. ius naturale. ff. de iusti. & iur. ī uerbo coniugatō.

i9 Quero an seditōnes & cōspirationes que fiunt tota die ī ciuitatibus ubi sunt ptialitates p quas cōspirationes una pars cōspirat aduersꝯ aliam deponēdam & statum assumēdum cadant in crimē lese maiestatis ut sic bona publicent̄ & alie pene dicta. l. Quisqs. C. ad legeꝫ Iuliā maiestatis uendicent sibi locum glo. uoluit qꝫ sic ī. l. fallaciter C. de abolu. in uerbo prodita alia glo. uoluit cōtrariū in. l. 2. ff. eodem in uerbo in urbe. Salicetus cōcordat in dicta. l. Fallaciter qꝫ si hoc fit ut eruat̄ ciuitas de subiectione imperii uel pape: tunc ē crimē lese maiestatis Si autem fiant pp̄ter deponēdū regentes tūc ē crimen seditionis qd' licet sit capitale naturaliter uel ciuiliter ꝭm ꝯditōem psonaꝝ ut notat̄ in. l. i. C. de seditio. tamē nō īfligit oēs penas p criē lese maiestatis īpositas: nisi fieret ī urbe romana: ut in dicta glo. & ibi p Andreā de perusio.

20 Quid autē si quis cōmittit pditionē cōtra unū ex istis tirānis Italie qui hodie regnāt: nūquid habeat locuꝫ pena lese maiestatis Rñdit

idem ubi supra:aut nō recognoscit supiorē & nō habet locū & de eo ut de pricipe ē iudicandū ar.eoꝝ que notāt doctores in.l.Hostes.ff de captiuis.Aut recognoscit ut quia ē uicarius īperii & tūc lȝ crimē lese maiestatis habeat locum.l.i.§.cui9 ne opera.ff.eodem nō tamen pena īcapacitatis extenditur ad filios ut dicta.l.eoꝝ ſm Salicetū in dicta.l.Quisquis.C.ad.l.Iuliā maiestatis.

¶Quid de legibus statuentib9 fures occidi.Rn̄det Scotus in.q.di.15 ꝙ sunt iniuste & per cōsequens occidētes sunt homicide. Ad argumētum Scoti dicēdū ꝙ lex uetus penam talionis dedit:Sed lex euāgelica nullam statuit penam.Lex autē naturalis penas statuit & iō lex euāgelica nō punit illum sed lex natural: & hoc ē ꝙ dicit nouis supueniētibus que pertinent ad legem nouam. Vetera proicietis q̄ inducit lex uetus & comedetis uetustissima ueteꝝ.i.utemini quibus ptinēt ad legem naturalem hec sentētia habet in.3. Petri.Io.di.39. in.7.precepto ubi tenet ꝙ licet occidere furem. Nā ſm ꝙ habet in .23.q.5.c.Si nō licet .Et intitulatur Augustin9 in primo de ciui. dei qui dicit ꝙ his exceptis quos lex iusta generalit uł specialiter iubet occidi quisquis hominē occideret crimis reus erit. que autē sit lex iusta ipē determinat in libro de libero arbitrio qd breuit nlła nisi que: uel que dēscendit a.l.diuina sicut conclusiones practice a principiis practicis uel que cōcordat legi diuine ł adminus nō discordat de materia. Vide per Hostien.in sum.li.i.ti.33.q.4.in principio qui allegat Rodonēsem Item uide in sum.confessorū li.2.ti.6.q.tertia. Ad ꝓpositum lex diuina absolute ꝓhibuit hominē occidi & nulli lȝ īferiori in.l.superioris dispensare. Ergo nulla lex positiua cōstituēs hoīem occidi iusta est si in illis casibus statuat in quibus deus non excipit:Excipit autē in multis ut patet ī exo.s.blasphemia hoīcidio adulterio & multis aliis. Hoc uerum uidetur nisi furto adiunctum fuerit homicidiū uel ī re uel in presumptōe uel cōtēptus iudicis uel frequentia uel huiusmodi tunc uidetur posse occidi ut ponit glo.ꝓ uerbioꝝ.6.sup uerbo & liberabit se Null9 igit iuste ſȝ legē occidit ubi si lex positiua īfligit homicidiū si nō excipitur iste cas9 a deo ꝓhibēte homicidiū.Immo lex dīna uoluit furem puniri pena pecuniariter & non pena mortis. Concordat Lādol.& etiā lex humana ciuilis scȝ generał nisi ī frangente pacem & stratam qui potest etiaȝ pro quiqȝ solidis suspendi.ut ī decima collatione de pace tenēda .§. si quis quiqȝ solidos. 21

¶Quid de prepoīto lictore siue spiculatore cui precipitur īterficere lata sentētia per iudicem Rn̄det Alex.ubi supra ꝙ si sententia iudicis exprīat errorem uł īiustitiam non tenetur eum īterficere sȝ 22

tenetur facere qđ ĩ se ẽ ut liberet ĩnocẽtẽ. ꝙ si nõ possit creditur ñ peccare. tunc eñi ĩputabitur iudici nõ ꝓpoĩto & ĩ hoc casu ualꝫ illa auctoritas Ille facit cuiꝰ auctoritate fit Aug. in libro. i. de ciui. Non ille occidit qui ministeriũ debet iubẽti sicut adminiculũ gladii. 33. q. 5. miles ubi dicit glo super uerbo imperii ꝙ ratione mãdati excusatur aliquis etiã si cõtra cõsciẽtiã faciat. extra de officio dele. iudi. pastoralis. § quia uero.

23 Quid de dñis terrarũ qui excecant uel mutilant hoĩes ꝓpt̃ lepores ceruos & huiꝰmodi aĩalia que capiũtur ꝯtra eorũ uolũtatẽ. Rñdet Astensis in sum. li. 5. ti. 29. ꝙ mortaliter peccant & si faciũt libidĩe uĩdicte aut amore huiꝰmodi animaliũ aut libidine uenãdi huiꝰmoĩ animalia que nullius sunt hominis aut si ꝓpter unicum actum hoc faciant cum nõ debeant ita seuere ꝓcedere nisi contra cõsuetos ad talia. Credo etiã qđ si sit cõsuetudo loci illius ꝙ ꝓ uno actu infligat̃ tãta pena cõsuetudo ẽ iniqua nec obſuanda & obseruantes eã mortaliter peccant.

24 Quid si de domo tua deiectum uł effusum ẽ aliquid ꝓpter qđ pat̃ meus mortuꝰ ẽ uł corpus meum debilitatum an mihi tenearis ad expensas medicorũ Rñdit Speculator in titu. de iniuriis. § sequitur uer. quid si de domo tua ꝙ sic. Itẽ possum petere opas quibus carui & carituꝰ sum: ut. l. i. § i. & l. penul. ff. de his qui de ie. uł effu. & ff. đ acti. & obli. l. ex malificiis. § is quoqꝫ.

25 Quid si equꝰ tuꝰ calce me ꝑcussit an tenearis mihi ĩ expensas medicoꝝ uide infra. § 156.

26 Quid si quis pecunia accepta remittat iniuriam nũquid ĩtelligatur remisisse actionẽ iniuriarum. Rñdet speculator ĩ titu. đ accusatore uer. quid si uulneratus ꝙ non: quia ex iniuria due nascunt̃ actiones & acto de una potest agi de altera: ut. ff. de condicti. fur. l. Si ꝓ fure. § i. & ff. de iniuriis. l. Pretor. § finali unde remittitur actio iniuriaꝝ nõ autem expense.

27 Quid si aliquis ꝓcuret aliquem ĩiuste ĩ ſuitutẽ redigi Rñdit Astẽ. li. 5. titu. 32. ſm Ric. ꝙ dãnificans aliquẽ ĩiuste in sua libertate. scꝫ iniuste ꝓcurando eũ ĩ ſuitutẽ redigi: tenetur se facere ſuum pro eo si non põt eũ aliter restituere libertati nisi forte esset talis conditio persone que ĩtulit damnũ ꝙ hoc notabiliter redũdaret in coĩs boni preiudiciuꝫ quo casu non tenetur se facere seruum. quia ut dicitur. ff. de regulis iuris. Libertas ĩestimabilis res ẽ.

28 Quid de medico ĩpito ex cuiꝰ culpa ignorãtia ł negligẽtia moritur infirmus: uide infra titu. uigesimo ſo.

De restitutõe dãnificãtiũ ĩ boĩs & prĩo đ restitutõe raptoꝝ

R Estituere tenetur manifestus raptor & si restituat uel de 29
restituendo caueat ī uita uł in morte ad penitētiam & ad
sepulturā admittitur. Sed si ī uita cauere nō uult cū tamen
possit & ī morte nō pōt Clerici illi9 sepulture ītereē nō debēt: nec
elimosinā accipere. aliter clerici cōtrafacientes uel eius cris parti-
cipes sunt deponēdi ppetuo ab ordine & beneficio irrecuperabiliter
qđ intelligitur sine licentia pape ꝫm Anto. de bu. hec habentur per
tex. in. c. 2. extra de raptoribus. Nota ꝫm Anto. de bu. ꝙ nō satisfaci-
enti de damno rapine uel securitatē nō prestāti in horrorē delicti
denegatur sepultura nō solum illius peccati: sed alioꝝ pnīa quia nō
dimittitur peccatuꝫ nisi & ce. Et illud Iacobi: defleat peccator & ce.
Circa quod Crimē nota tres casus. quia si raptor durat ī ꝯtumacia
satisfaciendi usq; ad morteꝫ & penitētia sibi denegatur qñq; ī uita
pseuerat in cōtumacia. In ar. autē mortis paratus ē satisfacere uel
cauere: & tunc nō denegatur ei penitentia nec corpus christi nec
sepultura: penitētia tamē nō ē ex toto fructuosa q̄tū ad penā tpalē
purgatorii: Clerici nō debent īteē sepulture nec elimosinas ab eis
recipere. Et ex isto nota intellectū regule. Nō remittit pecca. & ce.
Quia aut nō restituit quia nō uult & pcedit regula. aut qa non pōt
& sic eius cessante culpa dimittit. Tertius casus ē quādo fuit ī culpa
in nō restituendo in uita & nō pōt in morte dum tñ ꝯterat remit-
tit peccatū quo ad penā eternā nō q̄tū ad penā tēporalē purgatorii
nec quantum ad penam ecclesie: quia eius sepulture clerici intereē
non possunt. Vide Alexandrū in. 3. Concordat Monaldus in summa
in uer. Raptorum.

De restitutione furis & ce.

R Estituere tenetur fur rem cū fructib9 perceptis & qui per 30
cipi potuissent: & si res peat perit sibi: & ad restitutionem
tenetur. insti. de obli. que ex delicto nascūtur. § furti & l. In
re furtiua. ff. de ꝯdictione furti. Et p furto manifesto tenetur fur
ad quadruplum. p non manifesto uero ad duplum: ut insti. de obli.
que ex delicto nascuntur. §. furti pena: q̄ pena etiā de iure canoīco
peti pōt licite. iq. q. 5. c. finali ī glo. ul. nisi sit furtū domesticū a filio
patri factū uel ab uxore marito ut. ff. de penis. l. Respiciēdū. §. furta
domestica & l. Si quis uxori. § i. & 2. ff. de furtis. In foro tamen con
scientie ꝫm doctores quis tenetur stare cōtētus ꝙ sibi restituatur
simplum cū oī dāno sibi ex tali furto secuto.

¶ Sed utꝝ necessitate famis uel nuditatis liceat furari: glo. dicit ꝙ sic 31
in. c. 3. extra de furtis sicut licet occidere cū se aliter tueri nō potest
ut in clemen. i. de homicidio. Hic enim casu necessitatis multa alia

ꝓhibita cōcedūtur & precipue usus rerum: tali enī tēpore oīa sunt coīa de iure naturali & ciuili: ut insti. de rez diui. § .i. & .2. & notatur q. q. di. sicut hi. Vnde talis nō dicit̄ in dolo qui utitur re coī: quia poterat credere in tali necessitate dn̄m ꝑmissurum & peccaret mortalit̄ si negaret. ut dicto. c. sicut hi. 28. di. pasce. & hoc casu monach9 pōt facere elimosinas sine licentia abbatis. Concor. Ric. in. 3. di. 37 ar. 3. q q. Addēs ꝙ nullum ius positiuū posset statuere ꝙ tēpore necessitatis nō liceret furari qđ tamē ꝓprie furtum nō dicitur: quia furtum ē cōtrectatio rei aliene tempore necessitatis contrectatur res facta ꝓpria iure naturali qđ fortius ē positiuo: quia ē īmutabile: ut insti. de iure naturali. §. sed naturalia quidem: nā ius naturale pōt tollere poītiuū sed nō e cōtrario. Concor. Monal. & addit. ꝙ si necessitas nō esset magna restituere debet & agere penitētiā de furto. extra de furtis. c. si quis in glo.

32 ¶ Vtrum liceat furari causa pietatis rē usurarii uel auari ut inde fiat elimosina. Rn̄dit Alexander. ī. 3. in tractatu hui9 precepti. ꝙ furari alienū ut de furto subueīatur aliis peccatum ē. Illa uero auctoritas Iob. 29. Cōterebā molas iniqui & a dētibus illius auferebā p̄dā. Intelligit̄ đ iudicib9 quoz interē: ut fures puniāt̄ & furta restitui faciāt.

¶ De nouē generib9 fautoz q obligātur ī solidū.

SEquitur uidere de restitutione dānoz circa bona fortune. Vnde Ric. in. q. di. 15. ar. q. q. q. dicit ꝙ nō tantum ille qui executor est dānificat iniuste: & ad restitutionē tenetur in solidum. Sed etiā omnes ꝑticipantes in illo crimine ad restitutionē tenētur in solidum. Participare autem cōueīt nouem modis qui his uersibus cōtinēt̄ ꝫ Ric. Alex. de ales Sco ī. q. di. 15. q. 2. ar. 2. uer. 2. & Alex. de alex. & Monal. Iussio ꝯsiliū cōfess9 palpo. recursus. Participās mutus. nō obstās. nō manifestās.

33 ¶ Primo iussio. Ille enī qui iubet fieri pricipalior causa uidetur quam exequens: ē enī causa. i. & sicut dicitur. i. ꝓpositione de cāis. Causa. i plus influit super cātū q̄ ꝫa. Vnde ꝫm Alex. de ales in. q. ī tractatu restitutionū priceps qui precipit subditis ut faciāt furtū uel rapinā tenēt ad restitutionē: nisi Ille qui rapuit restituat: quia ille facit cui9 auctoritate fit. Vnde Math. ꝫo mittēs Herodes occidit oēs pueros qui erāt ī bethleē. Nam occidisse dicitur qui precipit occidi. Nec uꝫ argumētum ꝙ nihil habet de furto uel rapina: ergo nō tenetur: qa licet nihil habet: tn̄ tenetur. quia fuit ī causa furti uel rapine. Quid si pater precipiat filio & magister discipulo quē tenet sub uirga ꝙ rapiat uel furetur. Rn̄det Alexan. de ales. ubi supra ꝙ tenetur restituere nec filius uel discipulus tenetur obedire magistro ꝉ patri

Pone ꝙ amicus precipit amico paupi ꝙ rapiat uel furetur unđcunqȝ possit ut diues fiat:an teneatur ad restitutionē. Rñdet idē ubi supra existimo ꝙ nō ratione qua precipit quia non habet auctoritatem precipiendi. Vnde preceptum suū nō habet uim precepti:sed potius interpretādum ē cōsilium absqȝ illo cōsilio alias nō fecisset: ut infra ꝓxime dicetur. & ideo iubens occidi christianū per assassinos ē ex-coīcatus principaliter & tenetur ad restitutionē de qua dictum est supra·§·i·ut habetur ī.c.ꝓ huāni de hoīcidio.li.6.

Cōsilium.i.quādo quis alicui ꝯsuluit ut furetur uel rapiat tenetur ad restitutionē ut.insti.de obli.que ex delicto nascuntur ·§· Interdū si ille alias sine suo consilio non fuisset furatus: ut ibi dicit glo. Et ꝭm Alex.de ales & Alex.de alexandria Ric.& Sco.secus si fuisset alias facturus.i. fuisset in firmo ꝓposito furandi:illud nec plus nec minus facit ꝓpter cōsilium sibi datum. Vnde Iob.12. Adducet consiliarios ī stultum finem. Hec Alex. Et hoc habet locum tā in cōtractib⁹ q̄ in delictis quādo cōsilium ē fraudulēter datū:alias nō tenetur:ut in.c.nullus de regulis iuris li.6. ubi dicit regula:nullus ex consilio dum fraudulētum nō fuerit obli.&.l.Cōsilii.ff.de regulis iuris & rō huius regule colligitur ex canone.14.q.i. ꝙ precipitur & in.c. Cum olim de arbitris &.l.2.in fine.ff.mandati insti.mādati·§·tua gratia. Vnde possunt poni multa exempla tam ī cōtractibus q̄ ī delictis ꝭm glo. in dicto.c.nullus: in cōtractibus ponit dñs Iohānes exemplū ī dicto ·§·tua gratia dicens puta cū scires eum cui mutuabam facultatibus labitu cā tui lucri idoneū fore affirmasti cōsulendo:ut mutuareȝ qđ dicit. Notādū ꝯtra ꝓsonetos qui sepe fraudulēt īducūt ad emendū & uēdendū sui lucri cā nā tenetur de suo cōsilio fraudulento.l. fi.ff. de ꝓsoneti. Item in eo qui comodauit uasa uitiosa & fraudulenter cōsuluit ut ponerē uinū in eis & hoc fecit animo ut destrueretur uł effunderet ut.ff.comodati.l.Incomodato. Si āt nō sit fraudulētū cō-siliū datū in cōtractib⁹ nō tenetur consulens si bona fide consuluit Item si aliquis uolebat alicui legare uel donare ī testamēto uł aliud beneficium facere. & ego odio uel inuidia mot⁹ ꝯsului & ꝑsuasi ne legaret ł faceret: tale beneficiū & ex uerbis meis mot⁹ ē nō facere qđ sine uerbis meis fecisset:teneor ad restitutionē ꝭȝ fratrē aluaꝝ ꝑ textū in clemen.Religiosi đ priuilegiis.In maleficiis aūt semper ē fraudulentū.& ideo tenetur cōsulens nō tantū illi cui cōsuluit: sed cōtra quē cōsiliū dedit. Nam si cōsuluit occidi homicida ē.50. di.si quis uiduam.& de homicidio.c. sicut dignum: & ibi uide plura per Innocētiū.Item si cōsuluit seruo ut fugeret uł furtū faceret tenēt furti ł serui corrupti.ff. de ꝭuo corrup.l.i.§.ꝑsuadere. Itē si ꝯsuluit

ut mihi fieret iniuria: tenetur mihi actione iniuriarum de pe.di.i. non solum:idem ubicunque cadat nomen maleficii:hec glo. in dicto.c.nullus Item consiliarii ciuitatum quorum consilio episcopus banitur uel percutitur uel persecutionem patitur in clemen.si quis suadente de penis.Item consiliarii ciuitatum in quibus fiunt statuta quod usure soluantur: uel solute non repetantur Vt in cle.ex graui de usuris & ideo beati sunt illi consiliarii hodiernis temporibus de quibus dici potest:Beatus qui non abiit in consilio impiorum uel si uadit non consentit more illius Ioseph iusti de quo dicitur. hic non consenserat consilio & actibus eorum:sed heu & pauci sunt.Puniuntur etiam quandoque consiliarii in plus quam principalis delinquens.86.di.tanta:ubi redarguitur presbiter qui die dominico ante celebrationem exarabat messem & parcitur ei ratione senectutis & consiliarii excommunicantur.Item consiliarii ciuitatum in quibus fiunt statuta contra libertatem ecclesie ultra excommunicationem tenentur ad damnum:quod tamen incurrunt si uolunt absolui: ut in c.nouit &.c.graue de senten.excom.

35 ¶ Consensus .i. quando quis consentit furi in furto alias non furaturo expresso consensu sine quo damnificatio non fuisset secuta extra.q.i.notum sit. Vbi uidetur quod facientem & consentientem par pena constringit puta cum a preside peteretur licentia impune furandi consentit. Vnde primo ad roma.Qui talia agunt digni sunt morte non solum qui faciunt:sed qui consentiunt facientibus.i.quorum auctoritate delinquitur.ut notat glo.in dicto.c. Notum.& .83.di.si quis episcopus fornicationem presbiterorum diaconorum precio uel precibus interueniente consenserit ab officio suspendatur. Et ideo qui consentit aliquem spoliari iniuste & eici ab ecclesia sua tenetur ad procurationem ut restituatur.ut in dicto.c.notum . Item consecrans & consentiens consecrari a symoniaco est suspensus.i.q.i.de cetero.Item incestuosi & eis consentientes sunt in fames.3.q.4. Consanguineorum Item raptor facultatum ecclesie & consentientes tenentur.17.q.4.omnes.

36 ¶ Palpo.i.adulator quando intantum laudat & strenuum reputat rapientem uel iniuste damnificantem & sibi se familiarem exhibet quod multum probabiliter presumitur quod ex hoc motus fuerit ad damnificandum: uel ad non restituendum damnificato quod intendebat restituere:quia talis adulatio est quidam consensus.93.di.Si inimicus:nam ut dicitur in.l.i .§. persuadere ff.de seruo corrupto:non oportet laudando augeri maliciam.Et ysaie.9 Et erunt qui beatificant populum istum seducentes & qui beatificantur precipitati.

37 ¶ Recursus.i. ille apud quem latet latro cum spoliis dummodo habeat spolia in potestate sua tenetur illa restituere uero domino. nec est crimine proditionis redarguendus si spolia furto habita restituat:immo potius exequitur quod iustitia requirit nec ex hoc fidem uiolat: quia in turpi

uoto debet rescindi fides.ut dicit ysai. Immo si illa reciperet cū aīo cōseruandi furi. uel sibi ipsi esset furti particeps & reus mortis ꝭm lege₃ humanā:ꝑpter qđ necesse habet illa restituere ꝙ ītelligim⁹ eē sine ꝑditione persone & si īmineret aliquod periculum sibi ut si timeret ne crimen furti sibi īponeretur posset illa cōmittere ꝑsone ecclesie.s.sacerdoti sub sigillo cōfessionis ad restituendū.ꝑ hoc ysa. 3.Rapina paupis in domo uestra. hec Alexan. de ales Concor.Ric. ubi supra dicēs ꝙ ille ad quem ē dānificatiū recursus sicut ad patro ciniū p̄stantē.2.q.3.qui cōsentit ubi dicitur qui cōsentit peccantibus & defendit alium deliquētē maledictus erit apud deum & hoīes & corripietur īcrepatione seuerissima. Hic ēt quidam sanctissim⁹ pat ait.Si quis peccantem defendit acrius q̄ ille qui peccauit coherceat &.24.q.3.c.qui alioꝝ dicitur. Qui alioꝝ defendit errorem multo ē dānificabilior illis quia erāt: quia nō solū ille erat: sed ēt erroris aliis offendicula preparat. Vnde notatur ꝭm glo.ī clemē.i. de penis ꝙ ē quidam defensor.i. auctorizator delicti:& talis graui⁹ punitur qua₃ agens de offi.dele.c.i. Est alius defensor qui ēt p⁹ delictu₃ defendit puta impediēdo ne delinquēs ad iudicem ueniat examinād⁹:uł pu- niendus.27.q.i. Si custos facit.21.q.5. per totum uł ne fiat executio de offi.dele.ex litteris & in.c. felicis p⁹ principiū ibi postea recepta uerit uel defensauerit li.6. dicit tamen ibi glosa ꝙ non intelligitur si defendit ne ledatur a priuato se uindicare uolenti. uel consangui- neis eius. Item de illo qui celat rem furtiua₃ ꝑpter quod īpeditur restitutio ꝭm Monal.

¶ Participās.i.qui inferendo dānum asistit coadiuuans dānificātē par- ticipat in preda.quia talis maximū prestat fauorē.23.q.ul.si quatuor extra de homicidio.c.sicut dignū.§.illi autē hec Ric. Vnde ysa.prīo principes tui infideles & socii furum & p̄salmus. Si uidebas furem currebas cum eo. Prestās ergo opem & auxilium furto tenet furti ut insti.de obli.que ex delicto nascuntur.§. interdū.l.Is qui opem.ff. de furtis &.l.Nihil interē de sicca.puta ꝭm dn̄m Io. dicto.§.īterdu₃ cōmodat scalas uel ferramēta ad furtum faciendū sine quib⁹ factū nō fuisset. Nota tamē ꝙ socius delicti dicitur duob⁹ modis ꝭm glo. in cle.i.de penis:nam quādo plures sunt socii quoꝝ nullus ē pricipa lior qn̄q: un⁹ ē pricipalis alt̄ coopans. Quid ergo si plures raptores quasi pares quia null⁹ inducit alium ad eūdū nec ē dn̄s aliquis alt̄ius sed quilibet per se uadit. Rn̄dit Mol.ī sūma ī tractatu restitutōnū ꝙ si uadūt īsimul quasi unus exercitus quilibet tenetur in solidum quādo unus sine aliis nō auderet ire uel nō posset damnū inferre: qa ī tali caū qlibet iuuat alios & facit eos fortiores:& sūt quasi squame

sese premētes & omnes sunt cohopatores ar.extra de homicidio.c. sicut dignū.Si uero nō iuerūt simul sed quilibet per se faciebat dā-num non ꝓuocās alios ad dānū dandū:tunc teneť quilibet pro eo ꝙ facit uel forte in utroqȝ casu posset tollerari ꝙ quilibet satisfaciat ꝺ̄ his q̄ habuit & inducat alios ꝑ posse ad satisfaciēdū.Hui9 opinionis fuit:Inno.i.c.sicut dignū de hoīcidio.Sȝ ꝙ prīo dictū ē tutius uideť & hoc intelligitur quando un9 sine alterius adiutorio uel societate dedisset damnū alioquī ex eadem eqtate.Idem eēt dicendū ī eodeȝ casu cū exercitus aliquis qui subē uni dn̄o facit rapinā.s.ꝙ quilibet de illo exercitu excepto princicipali domino tenetur pro illa parte damni quam intulisset. Certum ē enī ꝙ domin9 qui actor ē princi-palis ī solidum tenetur.

39 Mutus.i.ille qui uidēs aliū dānificari ī iuste & scit ꝙ uerbo suo sine periculo suo facere posset ut subueniatur īiuriā patienti & tacet.un̄ ꝓuerbioꝝ.24.Erue eos qui ducūtur ad mortem & qui trahūtur ad interitū liberare ne cesses.hec Ric.& Alex.ꝺ̄ ales Vnde.26.q.2.de puellis dicitur eos qui rapiunt puellas cohoopātes & coadiuuantes raptoribus decreuit sancta synodus: ut si quidē clerici sunt decidāt a ꝓprio gradu:si uero laici excoīcentur. Coadiuuare enim est scire reatuȝ cui pōt ꝓuideri & claudere occulos fingendo non uidere si-cut faciunt officiales. Quero utꝝ teneatur quis defendere ꝓximum tex.Ambro.in li.i.de officiis & trāsumptiue.23.q.3. nō īferēda diciť qui enī nō repellit a socio suo iniuriam si pōt tam ē inuitō q̄ ille q fecit. Vnde sanctus Moyses cum uidisset hebreū ab egiptō paciēte īiurias se defendit:ita ut egiptiū ꝓsterneret atqȝ ī arena abscōderȝ Itē Anastasius ad Damasum.23.q.3.c. qui pōt dicitur.qui potuit ob uiare & perturbare peruersos & non fecit nihil aliud ē quā fauere. nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare.Itē Aug.23.q.3.c. ostendit diciť ostendit ꝓpheta in psalmo ubi dicit.Eripite paupem & egenū ꝺ̄ manu peccatoris liberate nec illos īmunes esse a scelere qui pmiserūt pricipib9 christū īterficere cum ꝓmultitudine timerēt & possent illos a facto & se a consensu liberare. Qui desinit obuiare cum possit cōsentit:& qui iurat nō no cere ītelligitur iurare ꝙ ꝓhibebit ne ali9 noceat:ut.ff.locati.l.ī lege &.ff.de uerbo obli.l.In illa stipulatione.& notat glo.23.q.5.c. ꝺ̄ forā ꝺ̄ hoc tn̄ uide qualiter ītelligatur ī.§.pximo.

40 Nō obstans.i.ille q nō obstat dānificātibus iniuste cum possit & sibi ex officio īcumbat & manifesta sit sibi iniuria.83.di.error ꝙ negli gere cum possis perturbare puersos nihil aliud ē q̄ fauere:nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare.

extra de homicidio.c.sicut dignũ.§.illi autẽ uel ſm Sco. nõ obstans faciendo restitui ablatum cum sibi ex officio cõpeteret. Vñ.83.di. c.i.dicitur.Si quis episcopus fornicationẽ p̄sbiterorum dyaconorum: uel crimen incestus in sua parochia prece uel pretio interueniẽte ꝯsen serit uel cõmissum auctoritate officii sui nõ ĩpugnauerit ab officio suspendatur:& in.c.cõsentire ea.di.dicitur.Cõsentire uidetur errãti qui ad resecanda q̃ corrigi debẽt nõ occurrerit.Et iõ nõ defendens clericũ cum ad eius officium pertinet ne percutiat̃ icidit in canonẽ quia fauere uidetur qui cũ possit:desinit maĩfesto facinori obuiare de sen.exco.q̃ti.23.q.5. admĩstratores.Sed utrum quis teneatur defendere ꝓximũ si nõ sit in potestate ꝯstitut9 glo.in.c.nõ ĩferẽda 23.q.3.ubi dicitur q nõ repellit ĩiuriã a ꝓximo si põt tã inuitio ẽ quã ille qui facit.Exponit si põt.i.si ẽ in potestate positus:alias nõ tenet̃ 23.q.4.forte in fine. Si enĩ quilibet teneretur aliũ defendere ergo si aliquis reciperet pecuniã ꝓ defensione alicuius teneretur eã resti tuere:qd nõ ẽ uerũ.ut.ff. quod metus cã.l. Metũ.§.sed licet &.ff.de dona.l.si pater.§.i. cuilibet tamẽ licitũ ẽ defendere aliũ si uult:ut.ff. q metus cã.l.sed & partus. Archi.in dicto.c.nõ ĩferẽda dicit q põt defendere si uult.i.sine peccato: sed non tenetur si non est in ptãte poitus: nec obstat qd hic dicitur de Moyse qui defendit ebreuʒ ab egiptõ oppssum nõ ẽ tñ argumẽtũ a minori quasi dicat si Moyses hoc faciendo nõ peccauit qui ad hoc nõ tenebatur multo plus q ptãteʒ habet.uide qd notat Inno.de sen.exco.si uero.Sed uidetur q qlibʒ teneat̃:alias crudelis ẽ.23.q.4. ip̃a pietas ubi dicitur. Itẽ si duo aliq in una domo simul habitarẽt quã certissime sciremus ruiturã:nobis q p̄nũciãtibus illud nolent credere atq in ea manere pſisterent. Si eos iñ possemus eruere ꝑ inuitos quibus illã ruinã p̄demõstrauimus ut ulterius redire sub eius periculo nõ auderẽt: nisi faceremus puto nõ ĩmerito crudeles iudicaremur.Hec sunt uerba Augu.ad Boĩfacium.Alex.de ales in.3.in tractatu iudicialiũ preceptorum dicit q licet Moyses hoc fecerit ad defensionẽ ip̄i9 israhelite: ñ tamẽ excedere debebat modum.Excessus autem fuit in occidẽdo qd patet p Aug. loquẽtẽ de Moyse & Petro qui dicit.Vterq nõ detestabili ĩmaĩtate sʒ emẽdabili animositate iustitie regulas excessit. Si ergo peccauit Moyses cum adhuc nullã legittimã potestatẽ gereret:nec diuinit9 acceptam nec humana societate ordinatã.Vnde Math.26.Oĩs qui acceperit gladium gladio peribit.Accipere enĩ gladiũ uidetur cum nulla ẽ ꝯstitutus iudiciaria potestate:Vnde Aug.contra Faustũ ille utitur gladio qui nulla superiore ac legitima potestate: uel iubente uel cõcedente ĩ sanguine alicui9 aĩatur Nõ obstat dictũ Ambrosii

in dicto.c.nõ ĩferenda.quia rñdit Alex. ꝙ licet nõ peccauit defen-
dendo ebreũ peccauit tamẽ modũ excedẽdo.
q·1 ¶ Nõ manifestãns.i.ille qui ĩterrogatꝰ a iudice uel ab alio ad quẽ per-
tinet si sciat illum qui res acceptas iniuste detinet & scelat scient
cum tamẽ sciat se posse sine ullo periculo suo respondere ueritateꝫ
extra de furtis.c.qui cum fure.9.q.3.Quisquis ubi dicit̃ Vterqꝫ reus
ẽ & qui ueritatẽ occultat & qui mẽdaciũ ꝓfert: quia ille ꝓdesse non
uult & iste nocere d̾siderat.Hec Ric.Idẽ Sco.ñ maĩfestãs.i.reqsitꝰ
in iudicio ubi posset sentẽtialiter restitui res dño suo: & tñ dicendo
ueritatẽ nõ ĩminet sibi piculũ sui status ꝟ psone & quilibet p̃dictoꝝ
tenetur insolidum.Vno tamẽ restituente alii nõ tenẽtur restituere
damnificato. Sed si partẽ aliquam habuerunt restituere tenent̃ illi
qui totum restituit ꝭm Ric. in.4. di.15.& Sco.ididẽ. Nõ ergo quis
tenetur ĩdicare furem ut dicto.c. qui cum fure.Vbi dicitur Nõ solũ
fur:sed ille reus tenetur qui furti ꝯscius q̃rẽte possessore ñ indicat.
Glo.& Inno.adducunt multas cõcordantias: Sed an peccet quis acci
piẽdo pecuniam.ut indicet cũ ad hoc teneatur.Rñdit An.d̾ bu.ꝙ d̾
iure ciuili põt recipe secus de iure canonico ꝭm Hosti. qui dicit ꝙ
licet ꝭm leges nõ compellatur indicare furẽ:iudex potest tamẽ ex
officio ip̃m compellere.ff.de offi presi:l.3.in fine. Item ꝭm canones
non debet ĩdicare ubi adẽ piculũ mortis.12.q.2. Ne quis.Põt tñ ꝭm
utrũqꝫ ius.facta indicatione.recipere pretiũ gratis oblatũ ut in.c.di-
lectus & de symonia.Idem dicit Anto. d̾ butri.ꝙ nõ tenet̃ indicare
furem si ẽ in periculo mortis aut detruncationis mẽbri si ĩdicet̃ &
hoc maxĩe ĩ clerico.Et hoc pꝫ ad sensum. Ad hoc faciunt notata ĩ
.c.dilectꝰ de testibꝰ cogẽdis.

¶ De restitutione ementium & de
preda furto uel rapina.

q·2 Restituere tenẽtur emẽtes de rapina in quibus sic ꝓcedẽdũ
ẽ ꝭm Monal.in sum.ĩ tractatu restitutionũ. Quia si scit uẽ
ditoreꝫ iuste & iniusto bello habuisse licite põt emere nec
tenet restituere durãte bona fide. Qui uero nesciebat d̾ iusto bello
sꝫ credebat ꝓbabiliter:nam omnes uicini sui uel maior ps adminus
sapiẽtes credebant: ita ꝓut sibi emptori uidebatur:iste sibi ñ tenet̃
durante hac bona fide: sed si postea sciat:restituere debet.& rem &
fructus extantes. De cõsumptu enim nõ tenetur bona fide durãte
Similiter si iudicialiter.i.auctoritate & p sentẽtiã iudicis restituerit
poterit auctoritate uꝟ a uẽditore ẽt inuito pretium petere.22. q.2.
ulturane. Si uero simpliciter sine auctoritate iudiciaria ĩ pnia re-
stituerit tenetur uẽditor ĩ pnĩali iudicio ad inteẽ sꝫ & in iudicio cãꝝ

non poterit ad hoc cogi.ff. d' ẽptio.l. si rem & extra d' emptione & uenditione .l. si uẽditori.Itẽ qui emerunt d' rapina. & in iudicio aīe dicunt illud fecisse ignoranter: si fuit ignorãtia iuris nõ excusat in hoc casu.Si ignorantia crassa & supina.s.quia omnes uicini uł pro-maiori parte uel etiam pauciores sed sapiẽtes dicebant illud bellum esse ĩiustum & cõtra deum uel forte qd' ecclesia prohibebat uel ex comunicabat publice auctores & participes ipi9 belli tenetur ad re stitutionẽ.12.q.2.qui & huãnis.

Quid de predam emẽtibus.Rñdit Hosti.in ti.de peni.§.qbus uer. Quid de predã.q si quis emat sciẽter uel credens pbabiliter q pda sit:teneť idistĩcte nec liberatur uẽdendo:nec qualitercũq; alienãdo: nec amissione uel morte rei:uel aliquo alio casu interueniente quo minus teneatur restituere pretium sm q plus ualuit ex quo emit uł plus uẽdidit q̃ emerit uel tẽpore cõtractus ualuit & quicquid ex re habuit uel habere potuerit nullas expensas deducẽdo: quia talis cõtractando rem alienam furtum 9mittit.& fur semp in mora est. ad hec.C.de furtis.l.2.&.ff.de furtis.l. qui iumenta.ff. de conditione furti.l.in re furtiua.ff.de como.l si ut certo.§.interdum.C.de rei uẽ dicatione.l.certum & q dictum ẽ de primo ẽptore. Idem ĩtelligas d' scd'o tertio & millesimo quia si per plures manus ãbulauerit idẽ iuris erit.ff.de mino.l. sed ubi.ff.d' peti.here.l. sed si lege.§.siue aũt Si autez scit q de iusto bello ẽ: omnino excusatur cum a uero dño ematur Idem dicit Monal. in sum.in tractatu restitutionũ addens q precium qd' dedit nõ põt repetere ab eo cui9 ẽ res nec expensas quas ibi fecit & oẽm utilitatẽ quam ex illa re habuit tenetur resti-tuere & si restituat rez deteriorẽ quã ad ipsuz peruenit nõ liberat Similiter si in aliquo medio tẽpore res fuit melior q̃ fuerit tẽpore emptionis siue cum postea uendidit alteri eius qd' pluris fuit: esti-matio erit facienda ad maiorez estimationẽ totius temporis medii ut dicta.l.qui iumenta. 43

Quero quid si emptor hoc nesciebat pbabiliter tamẽ hoc credebat puta q omnes uicini sui uel maior pars & maxime sapiẽtes & ho-nesti homines ita credebant:durante hac bona fide non tenetur. Si postea audierit ueritatẽ & curet alias cautius negotiari.C. d' furtis .l.2. Et si iudice sentẽtiante restitutionẽ fecerit põt agere contra uẽditorẽ ut ipm suet indẽnẽ.12.q.2. Vulteriane.eccłie. Si aũt hoc faciat ad pceptum sacerdotis ĩ foro pniali ĩ eodẽ foro inducendus est uenditor ut ipm ĩdemnet.Si ĩ foro 9tentioso ipsum nõ poterit emptor 9ueĩre.ff.d' euic.l.si rem.c.fi.d' cõtrahenda empti. 44 ez tenet

Quid si sciebat factũ emptor:sed ignorabat ius: uł ignorantia facti 45

ductus crassa & supina n̄ ꝓbabili rem raptā emerit. Rn̄dit Hosti. ubi supra ꝙ tenet ī iudicio aīe ad restitutionem de cle. ex. mis .c. apostolice. Dicitur aūt crassa & supina ignorātia quando coīter alii uicini dicebant & credebāt ꝙ res esset de preda & de bello īiusto.ff. dē uerboꝝ signifi.l. late culpe:uel quādo eccl'ia hoc ꝓhibebat & t'les publice excoīcabat: uñ nō excusatur emptor tali ignorantia ductus .12.q.2.Qui & humanis.16.q.i.Si cupis dē ordina.ab episcopo qui resignat episcopatum.c.i .§. fi.&.c.2. Et si de hoc nihil cogitabat qñ emit nec inquisiuit q̄tū potuit ī culpa ē idē Monal.

46 ¶Quid si raptor idēq3 donator uł uenditor satisfecit plenarie dē p̄da data uel uendita. Rn̄dit Hosti.ubi supra: Donatarium uł emptorez liberatum. Veꝝ quicquid habet de lucro & ꝑcipit ante restitutionē factam debet in usus paupum erogare ubi fuit male fidei.ar .i4. q.5.qui habetis &.§ seq̄nti. Et ꝯm Ray.hoc intelligi pōt dē consilio Nam purgatū ē uitium ex quo dicit plenarie satisfactum quo ad restitutionē faciēdam:uł si aliquid deest quo ad restitutōnē restituēdu3 ē damnū passo. Vel dic ꝙ ēt ubi plenarie satisfactum ē: sibi t'lis pnīa iniūgenda ut puniatur in eo in quo deliquit de temp. ordi.lr̄as Et ut penitētia sibi incontrariū īiūgat̄ idē Monal.ī sum.in tractatu restitutionū & ce.

47 ¶Quid si quis emat rem de preda scienter: tamē hoc facit bona fide nō ut lucretur:sed ut ip̄am restituat dn̄o recepto pretio & intereē suo cum alias dn̄s rem suam recuꝑare posset nullo mō uł non ita dē facili. Rn̄dit Hosti.ubi supra ꝙ talis nō cōmittit furtum.ff.dē furtis l.falsus.§ i.īmo utiliter gererit negotiū eius.Et ideo totum poterit recuperare pretium & inteē suum ēt si res sine culpa sua pimatur uel amittatur:ut tñ quicquid ꝑceperit ex tali re uel occasione ip̄ius totū cōpenset usq3 ad q̄titatē cōcurrētem ꝯm Ray.ar.ff.dē negotiis gest.l.sed an ultro.§.2. de actionibus cū delicti.§.fi.idem Monal.qui addit breuit̄ dicendo ꝙ qcquid sibi adē ex illa re:ut pensio merces fructus & similia teneatur restituere. Et quicquid sibi abē pōt repetere.Et ē rō quia gessit negotiū illi9 cui9 ē.

48 ¶Quid si nō pōt reperiri dn̄s uł nescit ubi sit. Rn̄dit Hosti.ubi supra ꝙ debet pauperibus erogari & hoc ēt publice fiat premisso bāno in ecclesia & diligenti inquisitōne facta ut oīs suspitio euitetur de clan.desponsatione:cū nubitio & qui matrimoniū accu. possunt.c.cū in tua:& si hoc facto nō inueniat̄ cui9 res sit liberabit̄: dādo paupib9 .s. pro anima illius cuius res ē quia in hoc utiliter gerit negotiū suū ar.i2.q.2.quatuor circa finem.Idem Monal.dicens.Sed quid si fecit diligenter īquiri postq̄ emit rē bona fide.Inquiri dico ut restitueret

rem uero domino & non potuit īuenire cuius esset res: cōsulendū ē ei immo de necessitate dicēdū ꝙ quicquid illa res ualet ultra id qđ sibi debetur eroget in pias causas pro anima illius cuius res fuit et hoc fiat publice ut euitetur oīs suspitio et erit liberat9.

¶ De restitutione comedentium de rapina usura uł furto.

R Estituere tenentur ꝯm Alex. de ales in. q. in tractatu restitutionū qui comedūt uł in alios usus cōuertūt aliquid đ usura furto uł rapina scienter siue sint religiosi siue alii. Et similiter si dubitēt an sint hui9cemodi ne cōmittant se discrimini. Habetur enī ꝓ regula ꝙ quicūqꝫ habet cōsciētiā de re ꝙ sit aliena tenetur illam restituere: pro hoc facit Thobie. 2. c. uidete ne furtū nobis sit. quia nō licet aliquid ex furto edere ł ꝯtingere. Idē Hosti. qui dicit. Quid de comedētibus de preda siue recipiētibus ex dono siue scienter siue ignoranter: sed postea audiūt ueritatem Rn̄dit in ti. de peni. § quibus uer. quid de his ꝙ quatenus habuerunt tenētur restituere. ff. si certum pe. l. si & me & titium. ff. de cōditionib9 īde . l. nam hec natura. 49

¶ Sed quid de his qui comedūt & īduūt. Rn̄dit idē ubi supra. Videtur ꝙ uxor & familia qui non habent uñ aliunde uiuāt excusentur: duꝫ tamē peccato nō ꝯsentiant. Si raptorem ad restituēdū inducāt: & corrigendum ar. ii. q. 3. quoniā multos extra de sen. ex. inter alia. & c. si uero. Et hoc dixit Ray. ueꝝ esse si spes sit de correctione & cū moderamine tali: ut per hoc nō subtrahat̄ facultas restituendi spoliatori in totum uel in magna parte ar. 2. q. 6. anterioꝝ legū. § illud. 50

¶ Quid de predicatoribus. Rn̄dit ideꝫ ubi supra ꝙ quia gerūt negotium expoliatorū in hoc casu ꝑpter hoc excusantur đ peni. & re cū uolūtate. Rn̄deo. § i. & cum modificatione tamē que ꝑxime dicta ē supra. § ꝑximo de uxore. Concor. Monal. dicens Item quicūqꝫ accipit de rapina ex dono uel comedendo uel bibendo: uel in alios usus necessarios: ut uxor raptoris & ceteri de familia tenent̄ de omnibus que sic accipiūt: uel expendūt nisi in casu cuꝫ agūt spoliatoꝝ negotium monēdo & inducendo ip̄m raptorem ꝑposse ad restituenduꝫ quia tunc nō tenētur. quoniā qui alterius negotiū gerit utiliter etiā ignorantis & absentis licite recipit expensas siue secuta fuerit utilitas siue nō Vnde p̄dicatores qui uadunt ad raptores ut eos īducāt ad pn̄iam ī generali predicatione aut in ꝑsuasione speciali a restitutōne faciēda excusant̄ si comedūt apud illos maxīe si comestionē nō possunt apud alios īuenire. ii. q. 3. quoniam multos &. ff. de nego. ge. l. 2. & extra de accusa. ex parte de senten. exco. c. cum uoluntate 51

.§.predicatores.& hoc intelligas quando habetur spes probabilit̃ de correctione raptoris uel ꝑpter eoꝝ expensas ipi raptori nõ subtrabatur in toto uel ĩ magna pte facultas restituẽdi ar.2.q.6.c. antioꝝ .§.illud. Alex. de ales in.2.in tractatu de perplexitate ꝯsciẽtie dicit q̃tum ad uxorem ꝙ q̃uis mulier sit subiecta uiro suo in his que ptinẽt ad thoꝝ ſm ꝙ dicit apostolus.i.Coꝝ.7.c.mulier nõ hꝫ ptãteꝫ corporis sui: sed uir tamẽ non debet coĩcare uiro in his que sunt in cõtumeliam creatoris. Vnde abstinere debet a re fenebri & lucrari ope manuũ suaꝝ uel querere sibi necessaria a parẽtibus ł aliquãdo ab aliquibus bonis uiris mẽdicare.Si uero cogeret eã ad utẽdũ bonis illis illicite acquisitis põt dimittere eũ ad tẽpus quo ad thoꝝ ꝑpter casuꝫ fornicationis spiritualis.Monal.in sum.in uer.restituere tenet̃ qlibet ĩ solidum dicit. Item uxor & familia quãdo nõ habetur spes de correctione raptoris uel uiderit eum uergere ad inopiã & fieri non soluendo: tunc si sunt ibi aliqua de iusto de illis seperatĩ potest expẽdere & comedere:alioquin de rapina.i.ď ipã re rapta in specie uel ď oue rapta uł capra uł de fetu eius: etiã nato uł cõcepto apud raptorem nullo modo comedat nisi sit casus ultime necessitatis. Si ãt sit res ẽpta ď re rapta poterit iñ comedere ẽt sine casu ultĩe necessitatis cum ꝓpoĩto eam restituendi:uel aliunde sibi uictum q̃rat ab amicis & cõsagnuineis suis uel laborãdo manibus suis ł alio quoqꝫ mõ honesto:tamẽ nec reputatur q̃tum ad hoc inhonestũ q̃rere in tł̃i casu elymosinas hostiatĩ. Similiter dicẽdũ ẽ si sunt ibi aliqua de iusto: sed ita mixta ꝙ non possunt discerni uel licet possint discerni maritus iniquitate plenus nõ permittit eam comedere nisi de rebus raptis.Si tamen mixta sunt licite põt comedere nisi de rebus raptis si maritus ẽ soluendo dum tñ habeat in mẽte & intẽdat comedere ď licite acquisitis que sunt mixta. Si autem nõ ẽ soluẽdo qa quicq̃d habet nõ sufficeret ad satisfactionem: tunc idem dicẽdum ẽ quod ĩ precedẽti caũ quando nihil habet nisi de rapina.Item quando nihil inuenit uxor apud uirum nisi de rapina tunc ne moriat̃ fame subẽ ei triplex auxilium.Vnum ẽ si põt habere ď dote quã põt recupare etiam cõstante matrimonio quãdo uir uergit ad inopiam.Secundũ remediũ ut de nũciet talibus amicis ꝙ ei suadeãt q possunt ꝓdesse & nõ obesse & si necesse ẽ põt adhibere epm ut ꝯpellat eũ pascere ipãm ď iusto.2.q.i.si peccauerit.22.q.5.hoc uidetur ď iure iurando c.quẽadmodum uel tradat ei sponsalitiũ.uel ptem ł cõmittat alicui persone honeste que de honesto lucro pecunie que fuerat data in dotem de qua negotiabitur illa persona cui cõ mittetur & ꝓuideat ei:ut extra ď pigno.c.ex litteris & in.c. per uestras ď dona.propter

nuptias. Tertium remedium ē ꝙ ſi ē in arto:poīto ꝙ nec inueniret quid comederet etiam per elimoſinam nec poſſet ulterius ſine periculo ſubſiſtere ſeu ſubſtinere neceſſitatem famis:tunc ſi aliud ñ haberet & de rapina & de aliis undiqꝫ uiuere poſſet quia neceſſitas nō habet legem.extra ꝺ regulis iuris.c. ꝙ nō eſt & de cōſecra.di.i. ſicut . Item quicquid expendit uxor & familia de rebus raptis dēat & ī aīo ꝓponat firmiter ꝙ quā cito poterit etiā neceſſitate coacta quicquid inde expenderit reſtituere. In omni tamē caſu tenet̄ uxor debitum reddere uiro niſi ſubſit aliud īpedimentum.33.q.5.ſi dicat Dicunt tamē quidaꝫ ꝙ uxor feneratoris uel raptoris nullo mō debꝫ comedere de uſura uel rapina niſi habeat unde reſtituere poſſit: & tunc comedere pōt cum propoīto reſtituendi īmo plus debꝫ dimittere cohabitationē uiri cui cohabitare non debet ſi eam compellit peccare.Quod enim dicit apoſtolus. Mulier nō habet poteſtatē ſui corporis:ſed uir.uerum ē ꝙ licet nō cohabitet tenetur tamē debitū reddere uiro pro loco & tempore. Et ſi dicatur ꝙ uxor non debet dimittere uirum niſi cauſa fornicationis. Dicendū ꝙ hoc ītelligitur ſ̄m glo.nō ſolū ꝺ fornicatione corporali:ſꝫ in ſpirituali que ē in oī peccato mortali. Tenetur auteꝫ mulier obedire uiro ſaluo domino ſummi ſponſi. Ideꝫ dicendū de familia eorūdē:quia nō debet comedere nec ſtipēdia recipere ꝺ rapina uſa & furto.

De reſtitutione acquiſitoꝝ ꝑ meretriciū.

Vtrum acquirēs aliquid ꝑ fornicationē puta meretrix meretricando teneatur ad reſtitutionem. Rn̄dit Alex.de ales in.4.in tractatu reſtitutionū ꝙ qui fornicādo aliqd acqrit iure poſſidet qꝺ acquirit.Dicit etiā Aug.ꝙ meretrix turpiter agit quia meretrix:ſed nō turpiter agit quia recipit . Vnde licet acqrat meretrix meretricando nō tenetur reſtituere quia non committit fraudē acquirēdo.Recipit enī pretium ſui corporis locati ad fornicationē perpetrādam.Non tamē licet facere publicam oblationem un̄ deutrono.23.Non offeres mercedem poſtibuli.nec pretiū carnis ī domo dn̄i dei tui. Quicquid illud ē qꝺ uoueris abhoīatio eſt apud dn̄m deum tuū.Nō tamē ſ̄m eūdē ubi ſupra.q.ultima. Oīs oblatio acquiſita ꝑ meretriciū ē abhoīabilis dn̄o.ſed publica oblatio que fit cū ſcandalo illa enī abhoīabilis ē ſicut ſi meretrices traherēt currū ad fabricā eccl̄ie ꝉ darēt pānū ſericū ꝉ feneſtrā uitream in eccleſia: talia nō debet eccleſia recipere a ꝯgregatione meretricū ne uideat̄ approbare opus earuꝫ: ſed priuatas elimoſinas dare pauperibus de pecunia ſic acquiſita licitū ē:ut offerre candelas & huiꝰmōi licitum ē eis. Vide Ric.in.4.di:15.ar.5.q.8. Monal.uero in ſum.in tractatu

52

restitutionū in uer. restituere tenetur ī casu querit.

53 ¶ Quid de muliere que recipit pecuniā pro ope carnali. & R̄ndit. Si recipit ab aliquo de reb9 ꝓpriis ñ ecclesiasticis nō tenet̄ restituere Si sit monialis cui datuȝ ē: nec acquirit sibi: sed acquirit monasterio qđ sic accepit. Honesti9 tamē ē ꝗ monasteriū ñ retineat. sȝ errogȝ in pios usus. Si autem a clerico seculari datum ē de rebus ecclesie: facienda est restitutio ecclesie ſm ꝗ dicūt magistri nisi episcopus uelit dispensare cum illa que recepit ꝗ retineat illud si secularis ē mulier aut cum monasterio si regularis. Si autē accepit a persona regulari de rebus monasterii ꝗ presumēduȝ ē nisi de cōtrario ꝯstet Distingue ꝗ aut recipit ab habente administrationē aut a simplici claustrali. In primo caū facienda ē restitutio monasterio uel prioratui ꝉ admīstratori de cuius boīs datū ē: & pōt fieri restitutio eidē persone que dedit si ad huc remaneat in admīstratione illa maxīe si iā credatur correctus: uel secur9 ē ꝗ ei nō reddatur sed fiat quod dictum ē. Si tñ tali nō correcto facta ē restitutio libera ē q̄ accepit Si autē amotus ē ab admīstratione illa aut si claustralis sit simplex qui dedit facienda ē restitutio monasterio uel prioratui uel admī-stratori: nec liberatur si soluerit illi qui dedit: nisi tūc demū ꝯuersuȝ sit in utilitatē monasterii prioratus uel admīstrationis nec poterit retineri a monasterio regularis mulieris hui9modi qđ accepit a regulari alterius loci nisi de cōsensu abbatis & conuentus si magnum fuerit donū aut abbatis solius si paruū aut mediocre. Qꝛ autē dictū ē de rebus taliter datis a personis regularibus. Idē intelligas đ reb9 datis personis secularibus & laicis qui sui iuris nō sunt: sicut ē ſu9 & filius familias quando donat ob talem cām de rebus ēt peculiaribus nisi illarū rerū ita liberā hēat admīstrationē ꝗ quasi paterfamilias possit disponere de eisdem. Itē ꝗ dictum ē đ moniali respectu uiri regularis teneas e contrario quando uir regularis recipit aliquid a muliere regulari. Cōtra habetur ī restitutōnibus sancti Bernardini ſmone. 39. ar. 2. c. 3. ultra mediū qui quōcūq; pecunia data sit debet dari illi ī cui9 īiuriā data ē.

54 ¶ Quid đ seculari qui recipit pro ope carnis a coniugata R̄ndit idem ubi supra ꝗ restituere dȝ marito si illa dedit de rebus dotalibus aut coībus. Si autem de rebus parafrenalibus ubi de cōsuetudine habēt mulieres parafrenalia aut si mulier soluta sui iuris dedit amasio aliquid de rebus ꝓpriis licet honestum sit: ꝗ illud expendat ī pias cās ñ tamē credēdū ē ꝗ teneatur nisi uelit. poterit ēt restituere ei qui dedit ꝗ meli9 uidet̄ si peniteat uꝉ egeat.

55 ¶ Sed nūquid regularis persona poterit auctoritate ꝓpria qđ accepit

p carnali ope ul' qd' habuit de furto ul' rapina restituere. Rñdz idẽ ubi supra q si cuiq̄ cõpetit date rei repetitio. Distingue si extat ad huc res data penes illum cui data ẽ: sed nõ audet ut timet aut ñ põt impetrare q fiat restitutio per prelatũ collegii: tunc restituat auctoritate ppria ꝫm formã supradictã etiã cõtradicente prelato quia plus ẽ obediẽduz deo quã homini. Si autẽ nõ extat quia iã ꝯsumpta ẽ tũc inanis ẽ actio quã excludit ĩopia debitoris. Si ãt nõ ẽ ꝯsumpta penitus: sed cõuersa ẽ in utilitatem monasterii: uel habet aliquid q cõperauit ex re sibi data si nõ põt aut nõ audet aut timet ĩpetrare q fiat restitutõ per prelatũ gerat bona fide negotium monasterii restituendo cui debetur sicut dictũ ẽ uel si fuit datuz de boĩs eccl'ie secularis impetrando dispensationem episcopi qd' possit retineri a monasterio ul' errogari in pios usus nõ tamẽ cõtradicente prelato hoc fiat ppter bonũ obedientie nisi sit illa res cõperata de pecunia eccl'ie aut persone priuilegiate in hoc q tunc rem emptam de sua pecuĩa possit uendicare sicut miles & pupillus: in quo caũ ẽt contra dicẽte p̄lato põt eã restituere si eã hz: ut dictũ ẽ d' re adbuc extãte penes eã psonã que accepit.

¶ Quero quid de filiis illius qui uiuẽte uxore sua duxit aliam tã ĩpo q̄ supradicta sciente impedimẽtũ de filiis in q̄ susceptis de ꝫo matrimonio illo: nũquid possunt succedere in hereditatẽ patris & an teneantur totũ restituere filiis primi mr̄imonii aut aliis ueris heredib9. 56

Rñdit idem ubi supra q si prescripserunt eã bona fide nõ tenẽtur aliquid restituere maxime si adhuc p9 cõpletã prescriptõez retinẽt bonam fidẽ. Si aũt nõ ẽ cõpleta legitima prescriptio tenentur totã hereditatem cum fructibus male fidei cõsumptis restituere q̄tũcũq; oportet eos indigere uel mẽdicare nisi quãtũ fuerit eis datum ul' remissum a ueris heredibus & hoc quãdo parati sunt hui9modi possessores siñ dolo & fraude totũ eis restituere si uelit recipe.

¶ Quero quid de adultera que cõcepit filium ex adulterio qui filius putatiuus mariti de fraudat uerũ heredem hereditate an teneatur ad restitutõnem. Rñdit Sco. in.q.di.15.q.2.ar.penul. q circa hec diuersa ẽ sententia. Vno mõ q ĩpa habet reuelare crimen suum filio suo spurio & inducere eum ad dimittẽdam hereditatẽ uero heredi quia iniuste occupat cum ĩpe non sit heres. Alii dicunt q min9 ualz q debet reuelare culpam suam marito: ut assignet hereditatẽ uero heredi qd' licitum ẽ ꝫm iura imperialia nisi testans primo in testamẽto instituit heredem. Contra primã detminationẽ arguitur sic. quia aut filius credet matri aut non. Si autez crederet ñ ẽ pbabile q ppter hoc dimitteret hereditatez quia pauci inueĩunt ita pfecti 57

ꝙ propter iuſtitiam ꝗuadã ĩ foro dei dimittãt magnas poſſeſſiones
quas poſſunt tenere iure exteriori : nec põt hoc mater preſumere:
niſi multũ prius expta fuiſſet uolũtatẽ filii ſui:nõ ãt dꝫ ſe exponere
certo periculo diffamationis apud filium ſuum ꝓpt̃ ĩcertã correc/
tonẽ filii ſi uero nõ credit: tunc ſequũtur duo mala quia & ip̃a tunc
ẽ infamata & ip̃e tenet hereditatẽ ut prius & ce.Contra ꝗam det̃/
minationem arguitur ſic:quia ſi dicit uiro: primo ſe diffamat & ſe
expoĩt periculo mortis & maritũ periculo uxoricidii quia talis poſſꝫ
eſſe zelotipus: ut ſunt multi qui ip̃am occiderent uł ſaltẽ perpetuo
hẽrent odio & a ſe & ab actu cõiugii depelleret.Ad iſta mala diffa/
mationis mortis uł ſalteꝫ odii uł diſcordie que ſunt ualde ꝓbabilia
uidetur ut in pluribus euentura non dꝫ ſe mulier exponere ꝓpter ĩ
certum bonũ hereditatis reſtituende.Et p̃ter hoc interris ubi prĩo
geĩtus uniuerſalit̃ ẽ heres pater ſi crederet uxori nõ poſſꝫ aufferre
a ſpurio hereditatẽ niſi in foro publico probaret cãm talem.& tunc
oporteret mulierem diffamari non tantũ apud maritum:ſed apud
totam patriam.Dico ergo ꝙ mulier debet laborare quãtũ põt quo
ad hoc ut reddatur hereditas uero heredi.quãtũ ẽ in ſe.Dico etiã ꝙ
non debet ſe diffamationi exponere:ſed ex aliis cãis honeſtis filium
ſpurium quantum poteſt inducere:ut dimittat hereditatem. Vnus
modus honeſtus ẽ:ut ĩtret religionẽ. alius ut fiat cleric⁹ & recipiat
beneficia eccłiaſtica & his quaſi ſufficiẽtibus cõtentus hereditateꝫ
dimittat alii fratri laico remanenti in ſeculo.Sed ſi p nullã honeſtã
pſuaſionẽ põt mater flectere cor filii ſpurii ut dimittat:nõ uidetur
ꝙ debeat ſe ꝓdere illi: quia nõ ẽ certa ꝙ talis ĩpſuaſibilis ab ipſa &
aliis honeſtis pſonis ꝓpter illud flecteretur immo fortius & tenati⁹
teneretur cõcipiens ne p talẽ dimiſſionem notaret̃ ſpuri⁹ infamia .
Et talem notã multũ cauẽt male nati & tũc debet mulier laborare
aliunde reſtitutionẽ fieri uero heredi quãtum põt & corrñdẽtiam
iuſtitie quia nõ dico ꝙ teneatur reſtituere equalẽs toti hereditati
quia multũ differt habere & ꝓpe eẽ.Iſte enĩ nũq̃ habuit hereditatẽ
licet ꝓpe fuerit ꝗm iuſtitiam. Et iõ min⁹ quã equiualẽs h ereditati
ſufficit ſibi ꝓ reſtitutione & illud minus detmiet̃ arbitrio boni uiri
Videtur tamẽ ꝙ ſibi debeat ꝓuidere de uictu honeſto & ueſtitu ſi
fuerit hereditas pinguis ut poſſit ſufficere heredi ad duplum uł ad
triplum iſtius.ꝙ ſi nec hoc poſſit eẽ faciat ꝙ dicitur in.c.3. extra đ
ſolutionibus.Oldard⁹ Concordat Landol.in.4.di.15.& Ric. in.4.di.
15.ar.5.q.4.dicens.
58 ¶Quid ſi mulier habet filium ł filios de adulterio occulto:poteſt ne
facere eos heredes ſaltẽ in partẽ hereditatis ſue cũ legitimos filios

nõ habeat ꝉ si habet:nũquid possunt de consensu eoꝝ quasi legitimi admitti ad portionẽ hereditatis. Similiter quãtũ põt ipsa uł ꝗcũqꝫ alienare de hereditate sua. Rñdit Monal. ubi supra Ad primũ scd'm iura scripta põt quilibet siue extraneum dum tamẽ non sit turpis uł persona ĩdigna:siue unũ de filiis quẽ maluerit heredẽ instituere in totum uł in parteꝫ reſuata legitima liberis suis. Sed aliud ẽ de cõsuetudine in aliquibus locis. In questione ergo ꝓposita retinenda ẽ ꝯsuetudo regionis. Mater ẽt de ꝯsensu legitioꝝ filiorũ uł heredũ alioꝝ põt facere legitimos filios suos coheredes .s. legitimoruꝫ nisi repugnet ꝯsuetudo loci.

De restitutione dotis.

QVero an mulieri adultere cuius occasione facta ẽ seperatio cohabitationis teneatur uir: ꝉ eius heredes reddere dotem Rñdit Io. de platea insti. de publicis iudiciis .§. Itẽ lex Iulia ꝙ non:quia mulier probato adulterio perdit dotem que cedit lucro uiri. l. si dotem. C. de iure dotiũ &. l. lutius. ff. soluto matrimonio & in C. plerũqꝫ de dona. inter uirũ & uxorẽ. An autẽ heredes uiri possunt obicere uxori adulteriuꝫ & p cõsequẽs dotis amissionẽ sicut ipe uir de hoc sunt opiniones. Vide dominũ Anto. d' bu. ĩ dicto. c. ꝗcũqꝫ. 59

Quero quãdo dos debꝫ restitui. Rñdit Io. de platea insti d' actõnibꝰ .§. fuerat antea. ꝙ si dos cõsistit ĩ pecunia maritus uel eius heredes habent dilationẽ anni. Si ãt ꝯsistit ĩ ĩmobilibꝰ debet restitui incõtinẽti pꝰ solutũ matrimoniũ dicto .§. fuerat &. l. i. § exactio. C. de rei uxo. actione. Et si heres mariti uł alius obligatus ad restitutionẽ nõ restituat infra dicta tempora & tunc pꝰ morã ĩmobilibꝰ tenetur ẽt ad fructus ut dicto .§. exactio &. l. fructus soluto matrimonio scd'm solutionẽ. l. diuortio. ff. soluto matrimonio. Sꝫ in rebus mobilibus uel ĩcorpalibus que hoc caũ loco mobiliũ cũ tenet licet alias faciãt tciã speciem per se. l. mouẽtium. ff. de uerboꝝ signi. tenet restituere eos & usᷣas eaꝝ estimationis usqꝫ ad tertiã cẽtesime q̃ sunt. 33. & tertiũ ꝓ cẽtenario & hoc de iure ciuili:ut dicto .§. exactio. sed de iure canonico quo ꝓhibentur usure solum põt petere interesse quod incurrit pꝰ moram ſm Io. an. in. c. salubriter de usᷣis. Et attende diligẽter ꝙ licet maritus ꝉ eius heres habeat dilationẽ:ut ñ teneatur restituere mobile nisi infra annũ:sed solũ pꝰ ut sunt naues iumenta & similia: tamen fructus pcepti ex dictis rebus mobilibus: ut pensiones nauiũ & iumẽtoꝝ & ce. nõ lucratur:sed ĩ tãtũ habet ꝯmodũ medii tẽporis & tenetur restituere una cum rebus pꝰ annũ. Secus in eo q͂d lucrat cum pecunia quã debet restituere ꝓ dote:quia illud lucꝝ sibi acq͂rit & nõ restituit:& ita intelligit. Salicetus & Angelꝰ ĩ dicto .§. exactõ 60

Barto.in.l.si cōstante.§.quotiens.ff.soluto matrimonio. Itē attende ꝙ licet infra annum maritus & eius heredes nō teneanť restituere res mobiles datas in dotem: tamē tenetur infra annū alere uxorem si non habet unde se alat. Et notatur in dicto.§.exactio. Et hoc cau cum heredes dicantur quodāmō substinere onera mrimonii ꝓpter prestationē alimētoꝝ lucrantur fructus: ut ē glo. notabilis et ibi ꝑ Bar.in.l.diuortio.ff.soluto mrimonio ꝙ tamē ibi ītelligit. Bal. usqꝫ ad cōdecētem quātitatem alimētorum: et ab inde supra dnt fruct9 restituere uxori ar.l.si.ff.de pe.here.&.l.insulam.§.fructus.ff.soluto matri. Limitauit tamē hoc ꝙ dictū ē supra ꝙ tenetur prestare ali- menta si nō habet unde aliunde se alat. Hoc ueꝝ si heres tantuꝫ hꝫ ꝙ prestare possit. Si autē nō habeat nisi quātū sufficiat sibi soli. Tūc oīs ordinata caritas incipit a se ipō.l.presens.C.de serui & aqua. Et hoc uult glo.i.paruula ī.l.si marit9.§. illd.ff. soluto matrimonio nisi heres esset artifex. ut aliunde posset sibi querere uictū ut uoluit alia glo.in dicta.l.si maritus.

61 ❡Sed cui debet dos restitui. Rn̄dit idem ubi supra. Q2 quādo mulier ē sui iuris & dat dotē ul' ēt quādo ē in ptāte & dat dotē aduentitiaꝫ tunc dꝫ sibi dos restitui & ipa ē illa que agit in iudicio pro dote etiā sine cōsensu pr̄is ut tenet glo.ī auctētica ꝙ locuꝫ.C.cͬ collatio & ī.l.2.in prin.ff.soluto matri. Et idē in dote aduēticia sibi donata a pr̄e que donatio ualet fauore dotis: casus ē in.l.Pōponius philadelfus.ff. fa.horreis. Si autē pater dat dotē ꝓfecticiā ꝓ filia in potestate tūc ē coīs actio patris & filie nec unus pōt ꝑiudicare alteri. Post talem acquisitionē pater tamē bene habet exercitiū actionis cōsensu filie que semper presumitur nisi habēt iustam causam ꝯtradicēdi.l.2.§. uoluntatē.ff.soluto mrimonio. Et postq̄ filia ē facta sui iuris morte patris ul' emancipatione ul' ēt si fuisset exheredata actio de dote in totum cōsolidatur ī ꝑsonā filie etiā si pater sibi soli fuisset stipulat9 ut tenet glo.in.l.una.§.uideamus.C.de rei ux.actio. Si āt extraneus dat dotem pro muliere tunc in dubio acquiritur actio mulieri nisi fuerit pactus uel stipulatus sibi reddi. Et intelligitur extraneus. Omnis qui non habet in ptāte. Et ideo si pater dat ꝓ filia emanci- pata pater censetur extrraneus & acquiritur actio filie nisi fuerit pactus uel stipulatus ut dicta.l.unica.§. accedit & .§. extraneum de re.uxo.actus.

62 ❡Quid si fundus estimatus datus ē in dotem. Rn̄det ideꝫ ubi supra ꝙ talis estimatio facit ēptionem & transfert periculū in marituꝫ nec pl9 tenetur ad fundū: sed ad estimationē.l.plerūqꝫ.§.si aūt.ff.de iure doti.&.l.estimate.ff.soluto matri. Et ideo si mulier cuius usu atriuit

uestes datas in dotem tamē maritus tenetur reddere ei⁹ estīatōeꝫ .l.mor.§.res in dotem.ff.de dona.causa mortis. Secus si non fuerūt estīate:ut dicta.l.plerūqꝫ in prin.

Quero pone ꝙ quis recipit uxorem simpliciter nulla habita mētōe dotis. An postea possit cogere patrem: ut cōstituat sibi dotem ꝯm cōditionem ꝑsonarū & quantitatē sui pr̄imonii:ꝑut pōt pater cogi facere officio iudicis ante matrimoniū.l.que liberos.ff.de ritu nupti. &.l.fi.C.de dotis ꝓmissione uel si pater ē absens & impeditus iudex cōstituit dotē.l.ꝓfectitia uer.sed & si ꝓponas.ff.de iure doti. Rn̄dit idem ubi supra ꝙ glo uult ꝙ sic in.l.obligamur.ff.de actione & obligatione.Sed Bar.cōtra Ratio quia cū sit nupta cessat causa ꝓpt̄ q̄ prius cogebatur.s. ut nubere posset & ē caūs in auctentica de nup. .§.si quis sub ptāte cōstitut⁹ collatione.ꝗ.Dicit tamē Bar.ꝙ si filia se maritaret & dotem ꝓmitteret eo ꝙ pater eam nō maritabat ꝙ tunc pater posset cogi.l.si filius.ff.ad macedo.&.l.& ideo.§.finali.ff. de in rem uersis. 63

Sed nunquid maritus possit expellere uxorē remittēdo eā ad domū patris ex quo pater nō soluit sibi dotem ꝓmissam. Bal.dicit ꝙ sic.l. si donaturus.ff. de cōditione ob causaꝫ quia maritus nō debet decipi nec uxorem habere sine dote.30.q.5. nullum sine dote & allegat glo. quā dicit hic īuere in auctētica de nō eligē. secū nubē.§.finali collatōe prima & addit tex.ī. c.ꝑ ur̄as de dona. int̄ uiꝝ & ux.ibi qui uxorē suā a se repulerat ubi uidet̄ casus. 64

Quid de uiro qui recipit filiā raptoris uł uꝯarii in uxoreꝫ qui nihil habet nisi de malo acquisito.Rn̄dit Alex.de alexan ꝯ m quosdaꝫ ꝙ dotem quā accipit cū filia nō tenetur reddere si nō crassa ł ꝓbabili ignorantia ē ductus quia credebat socrum nō esse uꝯariuꝫ aut pret̄ illā dotem habere sufficientiam ad restituendū. Tu uero dic ꝙ ex quo scit ꝙ dos accepta erat necessaria ad soluēdum alia debita reddere tenet̄ nec pōt talem dotem cū bona cōscientia retinere si certi sunt hii quibus prius debebatur quia de rebus aliorū nullatenus ꝯm deū potuit illa dotari.Si tn̄ uxor ei⁹ nō pateret̄ illā reddi:tunc forte sufficit illi ꝙ ip̄e nō percipiat de bonis illis. Asten.in summa tenet primā opionē li.3.ti.ꝗ. 65

De restitutione bellantiū.

IN capta ī bello subiciant̄ restitutioni.Rn̄dit Monal.ī sum. ꝙ nō tenēt̄ nec pr̄icipes:nec milites si bellū ē iustuꝫ.i.d i.ius gētiū.23.q.7.si de rebus. 66

Bellum aūt ad hoc ut dicatur iustum requirit quinqꝫ scꝫ personam Rem.Cām.Animū.& auctoritatē. Primo ꝑsonā scꝫ ut sit ꝑsona cui 67

liceat bellare scꝫ secularis ñ eccl'iastica cui ñ licet sanguinē fundere
.23.q.8.clerici &.c.his nisi in necessitate ī euitabili.Res scꝫ ut fiat ꝓ
rebus repetendis usqꝫ quo sit ei satisfactū de omni dāno ab hostibꝰ
illato ar.23.q.2.c.i.&.q.3.fortitudo.q.8.si nulla.Causa.s.necessaria ꝓ
defensione.extra de resti.spo.olim cum causa sit licita.Animus scꝫ
ut nō ex odio ultione ul' cupiditate sed ad correctionē uel ꝓpt̄ ca-
ritatem iustitiam & obedientiam.23.q.i.qđ culpatur &.c.militare.
Vbi dicitur Militare nō ē delictū:sed ꝓpter predā militare peccatū
ē. sed ut per bellum pax queratur. Auctoritas superioris.23.q.i. qđ
culpatur &.q.2.c.i.Dicit enī imperator Nulli ꝑsus nobis īsciis atqꝫ
in cōsultis quoꝝlibet armoꝝ mouendoꝝ copia tribuat̄.C.ut armoꝝ
usus inscio principe interdictus sit.l.i.li.ii.Item Hostiē.in sum.in ti.
de peni.§.quibus uer. quid de rapina & preda qui addit ꝙ fieri pōt
ēt cum auctoritate eccl'ie:precipue ubi pugnatur ꝓ fide.Concordat
etiā Alex.de alexā.Vide supra bellum Et si aliquid predictoꝝ quīqꝫ
de fuerit dicetur bellū iniustū. Scđm Monal. Idem addit Io.de pla.
ꝙ iustum bellū ē quod indicit imperator uel pa pa uel sui legati ul'
officiales quia aliqui se rebellauerūt imperio l' eccl'ie ut notat Bar.
in.l.hostes.ff.de capti.& insti. de actione.§.rursus in glo. & quicquid
capitur in isto bello efficitur capiētis.ut insti.đ rerū diui.§.Item ea
nisi capiantur uictis hostibus quia tunc capta debēt poni ad butinū
ut distribuātur inter milites ꝯm merita ut.l.ius militare.ff.de capti.
in.c.ius gen.di.i.
68 ¶ Sed si quid predictoꝝ quinqꝫ defuerit: nūquid tenebitur restituere
q̄cquid adeptus ē de huiꝰmodi bello ille qui mouet illud: Rn̄dit idē
Monal.ꝙ q̄uis bellum non sit iustū ex cā & ex animo & ex persona
& ex auctoritate si tamē res subsistit.s. qa ꝓ rebus repetēdis factū
sit:nō tenetur qui mouit bellum restituere qđ ibi cepit nisi ceperit
l' dānificauerit aduersarium suū ultra q̄ ip̄e aduersarius habuerat
ul' dānificauerat iniuste đ bonis mouētis sibi bellū:& hoc ē dicendū
ꝯm iudiciū fori penitētialis ubi habet locum cōpēsatio ēt ut liquidi
ad liquidum que nō habet locum in foro cōtētioso.Vn̄ si quis ī foro
penitentie. cōfiteatur se per furtum habuisse decem de rebus illiꝰ q
manifeste abstulerat ei.io.facere cōsueuit & bene iudex penitētio-
narius recōpēsationē nec īiungat ei restitutionē illoꝝ.io. nisi aduer
sarius eius postmodū restituat ei.x. ablata. Iniūget ei tn̄ penitentiā
de furto.cōmisso.Concor.Hosti.ubi supra q dicit.Hoc tamē teneas
ꝙ is qui iuste pugnat non tenetur ad restitutionē prede sed fit ca-
pientis di.i.ius gen.23.q.7.Si de rebus. Et hoc intelligas siue capiat̄
de rebus iniuste pugnātis siue uasalloꝝ siue hominū suoꝝ quousqꝫ

iuste pugnanti de debito suo uel iniuria: uel offensa illata uel damno dato sibi uel suis & interesse suo sit iuxta propriam & sanã conscientiã plenarie satisfactum uel donec hostis paratus sit satisfacere uel iuri peritorum offerat. Illos autẽ intelligas suos qui plus hominẽ quam deũ timẽtes sequũtur dominum suũ in bello illicito cõtra illud quod legitur ii.q.3. Iulianus &.c. dñs. Alios ãt q ei nõ pstãt cõsiliũ auxiliũ & fauorẽ nõ credimus puniẽdos. qa pena suos nõ debet egredi auctores. extra de his que fi.a maio. p ca .c. quesiuit. 56. di. satis p uersum de cõstitutionibus. c. cognoscẽtes. i. q. 4. c. i.

Quod autem dictum ẽ illos teneri qui dominum in iniusto bello sequũt intelligas quãdo de hoc certi sunt uel probabiliter credũt iniustũ esse bellum maxime ubi ecclia hoc prohibebat & tales excoicabat. Si uero certi essent uel probabiliter crederent quod iustum esset in nullo tenerẽt nisi forte haberent corruptam cupiditatis intẽtionẽ: sed hoc reputo periculosum quia sola cõsciẽtia nõ facit iustũ bellum: imo auctoritas iuris uel iudicis ẽ quãtũ ad hoc ptinet reqrẽda. Hec Hosti. 69

Quid si probabilit dubitat utrum iustũ sit uel iniustũ. Rñdit idem ubi supra quod adhuc propter bonum obedientie excusatur 23. q. i. qd culpat secundum Ray. Hoc dicas uerum si iquisiuit quãtũ potuit & pitiores cõsuluit & semper dubius remãsit alioqn affectator ignorãtie sicut ñ expers scientie punietur de clan. despon. cũ ĩhibitio. § Si quis uero. Nec excusatur propter timorem amittẽdi feudũ uel incurrendi damnũ a dño tẽporali. 32. q. 5. ita ne licet metus culpã ĩ ptẽ atenuet quo ad pniam iniũgendam certa ieiunia & oratões. extra quod metus ca. c. sacris sed auctoritas iuris uel iudicis requiritur. Vbi ergo habetur auctoritas iudicis dici põt quod si iudex errauerit ad pugnantis tamẽ cõsciẽtiam recurrat & ĩ hoc põt habere locũ distĩctio dicta ĩ foro pniali. Secus ĩ cõtentioso nisi error apte detegeretur suo tpe. ut patet in his que notantur de sen. & re. iudi. sub rubrica quod eius species. Hec Hostiẽ. Cõcor. Ric. in. 4. di. i5. ar. 5. q. 4. dicẽs quod qui ĩ guerris scient inferunt dãna ĩnocẽtibus tenẽtur illis ad restitutionẽ. Illi aũt ĩ guerris innocẽtes nõ sunt q hñti ĩiustũ bellũ fauẽt directe uel ĩdirecte de psonis uel rebus. Hec Ric. uide infra § 72. & 82. 70

Sed nunquid hi qui sequũtur tenẽtur in solidum. Distĩgue utrum scirent predã cõmitti debere uel ignorarẽt tamẽ timẽtes a preda nõ abstinuerũt: imo alios adiuuerũt & tales ẽt hi qui cõsilio uel auxilio uel adulatione uel detractione seu causa simili ĩduxerũt tirãnũ ad pdam faciendam uel guerrã mouẽdã iniuste tenẽtur ĩ solidum si propter hoc sciunt uel credunt quod tirãnus ad hoc sit inductus alias facturus uel non facturus tãtũ quo ad id quod plus fecisse creditur ex tali instigatõne ar. 71

de homicidio.c.sicut dignũ.i7.q.4.omnes & q.2.uotũ.83.di.c.error &.c.facientis.Si uero sciunt ł credũt ꝙ ꝓpter hoc adhuc nõ fuerit motus nõ ꝓpter talia plus uł minus fecit:tunc nõ tenẽtur nisi ĩq̃tũ ad eos peruenerit uł de his expenderũt & ĩq̃tum dãnũ dederũt p se uel familiam suã directe uel occasionalit. ad hec de sen. & re iudi.c. cũ.i.& extra de eta.& quali.c.tuam.ii.q.3.quoniã multos.ff.si certuʒ petatur.l.si & me & ticiũ de ĩiuriis.c.fi.Hec Hostiẽ.

72 ¶ Quid si neuter raptoꝝ dñs erat nec unꝰ magis aĩauit aliũ q̃ aliꝰ ipʒ sed simul cõuenerũt de faciendo tali insultu ł tali rapina ꝯmittẽda Rñdit idẽ ubi supra ꝙ quilibet tenetur ĩ solidũ.

73 ¶ Sed nũquid oẽs qui sequũtur ẽt si unꝰ solꝰ potuisset p se hoc facere tenentur insolidũ.Rñdit idẽ ꝙ sicut ꝓbatur apte.ff. ad.l.acquile.l.si ita uulneratus.§.fi.&.ff.arboꝝ furtum Cesar.l.si plures.ff.de furtis.l. uulgaris &.ff.si qs testamẽto liber eẽ iussꝰ fuerit.l.i. Alii.tñ q dicũt qđ sufficit ꝙ quilibet pro parte sua satisfaciat sed primũ non soluʒ tutius ẽ:sed uerius.

74 ¶ Sed pone ꝙ guerra fuit inter duos milites uł principes & hinc inde multa dãna data sunt:& postea facta ẽ pax inter ipos & damna hic inde data remissa sunt nũquid hec remisso extẽditur ad hoĩes utriusq;.Rñdit Hosti.in summa in ti.de peni.ꝙ nõ uidetur nisi esset de cõsensu eorũdẽ sic facta.ar.C. de transac.l.i.&.l.transactõnis placitũ &.l.pñs &.l.ubi pactum de maio.& obe.c.fi.ff.de transac.l.3.&.l.qui cum tutoribus &.l.nulli.ff.de pactis.l.unus.§. pacta & in summa &.l. si cũ uenerit. Vł ubi forsitã alibi aliter nõ posset haberi pax.Ibi enĩ utiliter partis geritur negotiũ utriusq; & sic põt ĩtelligi.ff. đ pactis l.cõuentionum. Aliter quomõ possum remittere ius hoĩs mei cum nec possem ab eodẽ tãdũdẽ extorquere sine rapina.hec Hostien.

75 ¶ Quid de subditis mouentibus bellum ex imperio dñoꝝ suoꝝ.Rñdit Monal. ubi supra ꝙ subditus qui mouet bellum ꝓ dño sibi mãdante & scit bellum esse iustum nõ tenetur ad restitutionem eoruʒ que accepit ab hostibus iuxta editum dñi:nec peccat nisi hẽat corruptã ĩtentionem p cupiditatẽ uł odium uel similia.Si aũt sciebat bellum esse ĩiustum tenetur restituere:quia plꝰ timuit hominẽ q̃ deum.Si uero dubitabat utꝝ bellum esset iustum siue rõne persone siue rei aut cãe aut animi aut auctoritatis.Et his enĩ oĩbus cãis posset belluʒ esse iustum:ut dictum ẽ supra eadem parte.§.i.ubi tractat de bello iusto uel iniusto nõ tenetur.Vnde si uasallꝰ ducis uel comitis uocet ad bellum mouendum ab eodem comite uel duce cõtra hostẽ suũ ꝯtra quẽ nõ lʒ ei auctoritate ꝓpria mouere bellũ uassallus excusatur si dubitet utꝝ idẽ comes uł dux habeat auctoritatẽ a rege sup hoc

excusat eni ꝓpter bonū obedientie licet forte peccet ꝯtra deum ibi male ꝑticipādo.23.q.i.qd culpat alit culparis. Sꝫ nūqd simꝉit excusant amici & cognati mouentis bellū qui nō sunt ei subditi & milites ēt ꝟuiētes stipēdiarii & extranei si credebāt esse bellum iustū Rn̄dit idem ubi supra ꝙ nō:quia nō excusat bonum obedientie sicut subditos nec debent se ꝯmittere discrimini & in dubio ut iuuēt aliquē ī preiudicium alterius. Quia sicut dicit Ambrosiꝰ. Si nō pōt alicui subueniri quin grauetur alter:ꝯmodius ē neutrꝝ iuuari quā grauari alterum.iq.q.5.deniqꝫ.Nec ē simile de aduocato quē excusat bona fides q̄diu credit esse iustā cām quā fouet licet in ueritate sit iiusta quia ibi ē iudex superior qui cām examinat & iudicat de allegatis. In bello uero siue guerra uiribus corporalibus negotium nititur nō ꝓpter rōnem diiudicātis.

Quid de his que rapiūt ī ecclesiis aut đ bonis clericoꝝ aut ecc̄laꝝ que sunt interra illius cōtra quem iustum geritur bellū nunquid q rapiunt ea tenentur ad restitutōnē.Rn̄dit idem ubi supra ꝙ sic nisi auctoritate prelati ecc̄lastici hoc fiat. Quid de illis qui confugiunt ad ecc̄lam imminētibus hostibus & ibi capiūtur ab eis:nūquid capientes dn̄t eos dimittere liberos. Rn̄dit idem ubi supra ꝙ sic:nisi īcastellauerīt ecc̄las aut īde īpugnauerīt hostes.In hoc eni casu cū īpi īmunitatem ecc̄le uiolent īpugnando nō debent gaudere īmunitate ecc̄le. Similiter dicendū si ibi reponant uictualia sua de qbꝰ substentatur in impugnatione hostium suoruꝫ scilicꝫ ꝙ si rapiatur ab aduersariis iuste bellantibus nō tenētur ad restitutionē: forte nō peccant etiam rapiendo. 76

Item quid de illis qui īcendūt ecc̄las in bello iusto:nūquid tenentur đ damno dato. Rn̄dit idē ubi supra ꝙ si nō sunt incastellate & hoc ex ꝓposito tenentur.Si autem sunt incastellate aut si nō ex ꝓpoito īcendant.sed cau̅ dū illi iuste bellātes prestant operā rei licite dum īcendunt machinas hostiū aut castꝝ aut uillā quā alias n̄ possunt expugnare ꝯmode dicēdū ē ꝙ nō tenētur. 77

Vtꝝ sacrilegis regibꝰ indicentibꝰ bellum teneantur subditi milites obedire.Rn̄det Alex.de ales ī.3.ī tractatu iudicialiū preceptoruꝫ ꝙ uir iustꝰ si sub hoīe sacrilego militet recte pōt illo iubēte bellare si uere pacis ordinē ꝟuās ꝙ sibi iubetur uidet nō esse ꝯtra dei p̄ceptū: uꝉ utꝝ sit certū nō ē.Et iō legio Thebeoꝝ potius uoluit mori quam iubēte sacrilego īperatore ꝑsequi christianos ut legit ī legēda Mauritii & socioꝝ eiꝰ. Vn̄ Aug. contra Manicheos.Si huāna cupiditate bellū gerit supple & p̄cipe nō nocet sanctis.i.subditis in quo nō hꝫ qsq̄ ꝑtātem nisi a deo siue sinēte siue iubēte. 78

79 Quero an occupata hodie per principes christianos inter se bella & guerras ꝓpria auctoritate uł temeritate mouentes & ꝙ unus qete & pacifice possidet & ab antiquo possedit aliq denuo uiolēt occupāt An licite teneāt? Rn̄det Anto.de bu.c. ꝙ super his deuoto secundū Hosti. ꝙ nō uidet ꝙ iuste teneāt nec uidet qualiter ꝯfessores eorū peccata quāq̄ notoria palpitēt & dissimulent nec qualiter ab eisdē castra & possessiones & alias elymosinas scienter accipiant & absol uant:& p cōseq̄ues nō uidet qualiter in italia prescribi possit de pre scriptione.c.fi.Vnde dicit Caueant & sibi cōsulant: unde timēduꝫ ē ne cateruatim ad inferos īnumerabiles populos secum trahant.ꝗ.o di.Si papa. Peniteant ergo & quod sciunt esse alienū restituāt.iq. q.ſ.per totum &.q.6.c.i.si uoluit per ueram pniāꝫ repari ꝺ̄ summa trinitate.c.i.§.sacrum.

80 Quid de coitibꝰ nostris qui tota die sine auctoritate prīcipis arma sumūt & sumi faciunt & uassallos ꝓprios exhereditāt. Rn̄det idem Hostien.de treu.& pace.§.quid sit iustū.Non dubito quin ad resti tutionē teneātur nisi seruēt iuris ordinem qui ē: ut si uassallus uult stare iuri audiatur.Si cōtumax ē īpugnetur quod pōt fieri auctori tate iuris uł iudice precipiēte.ff.de rei uendi.l.qui restituere.Nulli enī licet arma mouere ad alium īpugnādum sine auctoritate iuris uł iudicis. Aliter penam īcurrit cū ītelligatur uiolentiā īferre.ff. ꝙ metus cā.l.extat. Si ergo dn̄s qui īmediate subē principi de uassallo ꝓprio cōqueratur & uellet tutiorē partem eligere.s. quo ad animā: cōsulo ꝙ nō dicat sibi ius:sed ꝑ auctoritate principis gladiū assumat uł ad dyocesanū uassalli recurrat ad cuius monitionē si obedire no luerit excoīcabitur rōne peccati.extra de iudi.c.nouit & de maio.& obe.c. solite de censi.c. oīs aīa & si p ānū steterit excoīcatꝰ ex tunc dyocesanꝰ ip̄m & res eiꝰ exponet.hec Hostiē.

8i Quid de istis bellis indictis quottidie ab una ciuitate alt̄i sin̄ auctori tate principis.Rn̄det Io.de pla.insti.qui mo.ius patri.po.sol.§.sed ab hostibus qui dicūtur latrūculi: iō ab eis capta subiacēt restitōi: ut.l. quia latronibꝰ.ff.de testa.

82 Quid de istis partialibus ciuitatum quando una pars expulsa indicit bellum ciuitati. Rn̄dit idē ubi supra ꝙ nō dicitur bellū: sꝫ dissensio ciuilis ex qua res publica leditur: & ideo in tali bello nō hn̄t locum statuta de bello licito.l.si quis ī gemīa.§.ī ciuilibꝰ.ff.ꝺ̄ captiuis & iō ī eo capta subiacēt restitutōni.

83 Quid de istis socialibus gentium armoꝝ qui ad suū libitū discurrunt territoria ciuitatum faciendo redimere. Respōdet ideꝫ ꝙ latrones sunt & de oībus per eos ꝯmissis tanquā latrones puniendi sunt.ut.l.

hostes de captiuis.
¶ Quid de his que recupantur ab hostibus p milites & stipendiarios. 84
Rñdit Io.d' pla.insti.qui mo.ius patrie ptãtis soluitur.§.si ab hostib9
q; debent in pristino statu reponi: unde bestie ablate per hostes &
a nostris stipendiariis recupate debent restitui eis quoꝝ prio erant
di.i.sicut liberis & .l.ab hostibus.l.2.ff.de captiuis.Et hoc uerum est
in rebus que habent postliminiũ quod ẽ ius qd' debet captiuis post q̃
a captiuitate liberati sunt sicut sunt equi naues onerate curr9 & bo
ues & alia ppter usum belli parata de quibus.l.2.&.i.ff.de captiuis.
Item fallit in armis recupandis que nõ restituũtur illis qui amiserãt
qa uitupose amittũtur.l.i.ff.de captiuis:sed in rebus hostium captis
distĩguitur aut sunt res ĩmobiles & debent publicari nõ ãt efficiũt
capientium.l.si captiu9 .§.expulsis.ff.d' captiuis.Si sunt res mobiles
efficiuntur capientiũ.l. si quid in bello .ff.de captiuis nisi capiantur
uictis hostibus quia tunc debent distribui scd'm merita ut dictum
ẽ supra .§. 6.
¶ Quero an in iusto bello nõ solũ cõtra principalẽ iniuriantẽ sit lici/ 85
tuȝ pugnare ipsum & personas suas capiendo sed etiam uassallos &
subditos ac complices & eum contra iustitiam adiuuantes. Rñdet
Innocenti.in.c.sicut de iure iurãdo q; aliqui dicũt q; sic ar.de officio
dele.c.i.Alii dicunt q; possunt quãdiu sunt in actu belli non aliter si
pugnant cõtra mouẽtẽ bellum uł nisi de rebus eoꝝ: puta si ĩcastris
uł edificiis aliis lederet.
¶ Vtꝝ ille qui recuperat rem sibi subtractam furto uel uiolentia uel 86
equipollẽtem furtiue uel uiolent̃ teneatur ad restitutõnẽ rei quã sic
recupauit. Rñdit Alex.de ales in.4. in tractatu restitutionum sine
preiudicio opinando iuxta aliquoꝝ sentẽtiaȝ q; cum aliquis furtiue
uł uiolẽter recupat rem nõ suam:sed equipolẽtẽ rei sue: si hoc ĩcõ/
tinẽti fiat.s.sine interpellatione tẽporis nõ tenetur ad restitutioneȝ
rei illi9 nisi fur ł raptor restituat illud qd' abstulit ei.quia licitũ ẽ uiȝ
ui repellere in cõtinenti.Exempli gratia. Aliquis aufert alii equum
suũ ł furatur: ille cui ablatus ẽ equ9 insurgit statim ĩ eũ & cum non
possit ei auferre equũ quẽ spoliator abstulit illi:aufert illi suũ.In hoc
caũ nõ tenetur ad restitutionẽ nisi fur uel raptor restituat illi quod
abstulit nisi forte melior fuerit equus spoliatoris quã spoliati: quia
tunc tenetur ad restitutionẽ tanti quãtum ualet plus seu preualȝ q;
aũt possit recupare rem suam ĩcõtinenti rapiendo ł equipolленteȝ
rei sue uidetur per simile sumptũ ĩ.l.deutronomii.19. Vbi loquit̃ q;
cũ aliquis non de ĩdustria ĩterfecerit aliquem ppinqu9 occisi ipune
poterit ĩcõtinẽti occidere occisorem dũmõ dolore stimuletur licet

prior occisor non fuerit reus mortis. Multa enī perpetrata instante dolore remanēt impuīta que si cessante dolore fierēt eēnt puīenda unde spoliatus re sua si incontinēti manente dolore ex damno sibi illato recuperaret rem sibi furtiue uł uiolent̄ subtractā furtu ł rapina rei equipollentis facta spoliatori: nō credo ꝙ teneatur ad restitutionē. Sed si tēpore īterpellato cessaret dolor nō uidetur mihi ꝙ posset cum recta ꝯscientia rem suam recupare furto uł rapina rei equipollentis: quia hec res nūquā fuit sua: sed ꝑ iudicium rem suam debet recupare. Si uero rem ꝓpriam recuperet furto uł rapina uel uiolentia nō tenetur ad restitutionē. Non obstat ꝙ nemo debet sibi facere ius cum nō sit iudex quia rn̄dit idem quia homo dicitur ꝓpt̄ cōſuationē reipublice. Periculū enī maximū īmineret reipublice si quilibet faceret sibi ius. Vnde ubi nullū periculū rei publice utpote quādo aliquis sine omni scandalo recupat rē sibi ablatā: bn̄ licet sibi facere ius nec tenetur ad restitutioneꝫ. Sic ſm modum predictum dicēdū ē ad predicta iuxta sentētiam iurispitoꝝ ꝙ ſm diffinitionē illoꝝ qui sunt iurispiti ī iure diuino pōt dici ꝙ qui sine scādalo rem suā latēter uł ꝑ uiolētiā accepit uł rem equipollētē rei sue nō tenet̄ restituere. qa simplicit̄ n̄ facit furtū. et si dicat ꝙ ꝯtractat rē alienā dicēdum ꝙ nō ut alienā.

¶ De famulo furtum subtrahente a domino ꝓpter mercedē negatā.

87 QVid de illo qui ſuiuit dn̄o fideliter & dn̄s nō uult ei reddere mercedē suam & furatur dn̄o equiualens mercedi sue: an teneatur ad restitutionē? Rn̄det Alex. de ales ubi supra ꝙ nec tēpore negate mercedis nec pꝰ licitū ē ei spoliare dn̄m suū qa nihil ꝙ dn̄s habeat ē uel fuit ſuiētis neqꝫ ip̄e ſuiendo & iā cōpleto ſuitio efficit ꝙ suū ē: sed ꝙ suū eē debebat. Cā enī efficiens meritoria non ē uere & ꝓprie cā mercedis quā meretur sed ip̄e dans uł reddens mercedem sicut cū aliquis ꝑ caritate meretur uitā eternā ip̄e nō ē ꝓprie cā uite eterne: sed deus qui eā dat: nec ē simile. Iosue 8. Vbi dicitur ꝙ filii israhel ceperunt ciuitatē Ay ꝑ īsidias. Vt dicit Aug. cuꝫ quis iustū bellū suscepit: utꝝ aperta pugna an īsidiis uīcat nihil ad rem pertinet: quia dn̄s iam cōtulerat terrā ꝓmissionis filiis israhel. Iteꝫ nō obstat exo. ſo ꝙ filii israhel postulauerūt mutuo ab egiptiis auꝝ uł argentū & nō reddiderūt eis: quia fuerunt ſui egiptioꝝ nec habuerūt mercedem: quia illud precepit dn̄s cuiꝰ maxime erant res egiptioꝝ. Vnde trāstulit dn̄ium eaꝝ. Idē Ric. in. 4. di. 15. q dicit ꝙ peccat in modo recipiendi licet nō ad restitutionē teneatur 14. q. 5. nō sane. Concor. Asten. ī sum. li. 5. ti. 29.

¶ De restitutione acq̄sitoꝝ ī ludo.

Q Vero an acquisita in ludo subiaceant restitutōni. R̄spōdet
Ric. in. q. di. 15. ar. 5. q. 8. Q2 quidaʒ ludi sunt ita ꝓhibiti ꝙ
tamē nō precipitur restitui hoī qd' lucratur ſm legē illius
ludi sicut sunt torneamēta. Vn̄ illi qui lucrāt̄ tali ludo q̄uis peccēt &
quia faciunt cōtra ꝓhibitionē ecclesie tamē restituere nō tenentur
Sunt & alii ludi ꝓhibti ita ꝙ etiā precipitur restitui illud qd' ludēs
tali ludo lucratur cuiꝰmōi ē ludꝰ alearuʒ & taxilloꝝ. Et ꝙ tales sint
ludi ꝓhibiti habetur di. 35. epūs &. ff. de allea. p totum & ī auctētica
de sanctis epīs. § Interdicimꝰ. & extra d' uita & honestate clericoꝝ
in. c. clerici officia ī textu & glo. Nō tn̄ ē ꝓhibitū ludere nisi ex cupi
ditate & p coī ꝯuiuio faciēdo. ff. de al. l. ultīa. ꝙ ī cōuiuio uescēdi cā
ponitur in eandē rem familia ludere pmittitur. Q2 aūt ludēs resti
tuere teneatur ꝙ lucratur in ludo alleaꝝ uł taxilloꝝ ſm ꝙ ꝓhibitꝰ
ē in dicto. c. epūs & glo. &. ff. de alle. l. ul. ī dicto. c. clerici officia ī glo.
Quod aliqui sic eē credunt intelligendū. s. ꝙ p iudicē ad restituēduʒ
pōt d' iure cōpelli: si tamē p sententiā iudicis nō cōpellit̄ restituere
nō tenetur. quia talis restitutio precipitur ī penā lucrantiū tali ludo
nec iura ad hoc allegata dicunt qd' teneātur restituere ip̄o iure: sed
ꝙ ab eo pōt de iure peti. Aliquis enī quādoq3 aliquid licite retinet
an̄q̄ p sentētiā dimittere ꝯpellatur qd' tamē p sentētiam iuste latā
restituere cōpellitur. electio enī excoīcati minori excoīcatōne nō ē
irrita ip̄o iure. tamē ē irritanda. extra de cle. ex mi. § si celebrat. In
terficiens etiā hoīem īiuste pōt p sententiā iuste priuari hereditate
sed tamen ante sentētiam nō tenetur illā dimittere. Coīs tn̄ opinio
que ē securior tenet ꝙ eo mō ꝙ ludus taxilloꝝ ē ꝓhitus hō tenetur
de iure ad restituēdū illud qd' lucratꝰ ē per talē ludū qa nō tantum
ꝓhibetur ille ludus: sed ēt acq̄sitio lucri p talē ludū. quia tn̄ ut aliqbꝰ
ꝓbabiliter uidetur tał restitutio nō precipitur per ius canonicū: sed
tantūmō p ius ciuile nō uidetur ꝙ ad hāc restitutionē sint obligati
de necessitate nisi illi qui de iure legibꝰ subsunt īperialibꝰ nisi alibi
sit talis ꝯstitutio p cōsuetudinē approbatā. Videt̄ tamē aliis ꝓbabilit̄
ꝙ talis restitutio precipiatur īplicite ī iure canonico quia leges im
periales nō cōtrarias iuri diuino nec abrogatas p ius canonicū nec p
aliq̄ ꝯtrariā cōsuetudinē rōnabilē iura canonica obseruandas decre-
uerūt. io. di. c. de capitulis in. c. quis aūt. & duobꝰ his īmediate sequē-
tibꝰ Item Hosti. in ti. de pe. § quibus uer. sed & sunt addit dicens. Sʒ
& sunt ꝑsone quibus ē īdistincte restituendū quicquid ab eis in ludo
lucratū siue extortū ē: puta furiosi ꝓdigi minores. 25. ānis & maxīe
pupilli. Item in mēte captis surdi ceci & perpetuo morbo laborātes

quib9 tutores & curatores dati sunt: & sic per se ēt ꝑpria nō libere administrāt.ff.de postu.l.i.ī fi.&.l.2.& īsti.de cura.i. Rn̄det idem de monacis & claustralib9 ar.i2.q.i.nolo.&.c. nō dicatis & de testa.mo. c.cū ad monasteriū.Idem in uxore ludente res mariti & in filio familias ludente res paternas & ī administratore ecclesie ludente res ecclesie que paupū sunt.in quibus omnibus tutori uł curatori abbati marito patri ecclesie ē restitutio facienda.Ray.aūt distīguit. Vtrū aliquis ludens uolūtarius excupiditate amiserit & talis nō pōt repetere & si lucretur saltem in iudicio anime tenetur restituere. Vel coactus ījuitus attractus.Vel per nimiā īportuitatē īductus: & si talł amittat pōt repetere & si lucratur nō tenet̄ restituere. Deb3 tamē paupibus errogare.Et idem dicit deillo qui cum īfirmus esset causa recreationis modicū lusit dum tamē aliū inuitū ñ cōpulerit.Et ꝯm hanc distīctionem dicit Hosti.iura & opiones supradictas posse ad ꝯsonātiam reduci ar. ad hanc di.i4.q.5.nō sane extra de symo. dilectus.i.ff. si quadrupes paupiē fecisse dicatur.l.i.§. cu3 arietes.c.ad.l. iuliam de ui.publica uel priuata.quoniā multa &.ff. ad.l.acquileā.l.si ex plagis.§.tabernarius.Alex.uero de ales ī.4. in tractatu restōnu3 dicit ꝙ aleatores nisi fraudem īmisceant ī ludis suis nō tenentur de stricto iure ad restitutionē pactum interuenit inter partes ꝙ utrꝗ parti placet & obligatio ꝯdicti.Vnde ꝯm pactum illd & obligatōe3 cōdicti.nec ille qui amisit pōt de iure repetere nec ille qui lucratus ē tenetur restituere: & quia antiqua iura iubent illud restitui & cōcedunt actionem repetendi magis uidetur esse ciuilis satisfactio & pena ꝑpeccato q̄ obligatio ad restitutionē.Nō ē enī honestū hui9 mōi lucꝝ nec honesta occupatio in talibus: īmo sepe multū dānosa efficit̄ reipublice cū rōe ludi distrahāt̄ possessiones et exheredentur successores et posteri. Vnde et Iustinian9 dicit ꝙ alleaꝝ usus prodit ī lacrimas. Vñ ad cohabitationē mali sequētis data ē illa lex de alleatorib9 sicut in foro pnīali īiungitur sepe satisfactio pecuniaria nō solum eis qui lucrati sunt:sed etiā eis qui amiserūt: ut reprimatur ī honesta occupatio et malum subsequens. Sco.uero in.4. di.i5.dicit ꝙ illa lex ultima de aleatoribus que permittit repeti ꝑditū in ludo et ꝑ ꝯsequens restitui. ligat solum illos qui uiuēdo pollicite subsunt legi īperiali qui forte nulli sunt hodie:quia ubi lex illa sc3 imperialis consueuit habere locum municipia preiudicant imperialibus ut patet in italia.

¶ De restitutionē notarioꝝ.

89 QVid de notario q damnificat aliquem ꝑpter eius imperitiam Rn̄det dn̄s Io.de pla.īsti.de obli.que ex quasi male.na.in prin.

ꝙ tenetur ad īteresse partis ut.l.fi.c.de mḡratibus cōueīendis. hic ē ꝙ tenet̄ iura scire saltē ad ei⁹ officiū spectātib⁹ ut a ꝯtractib⁹ illi-citis se abstineāt:ut notat glo.ī.l. generali.c.de tabula li.io.

¶ Quid si faciat falsum instrumentū dic ꝙ multo magis punitur ut īsti.de publicis iudiciis.§. Item lex cornelia de falsis ubi īponit̄ pena mortis ꝑuo & deportationis & publicationis bonoꝝ libero homini qui scienter falsum testamentum uł īstrumētum scripsit signa-uerit recitauerit ł signū adulteriū īposuerit ubi uide plura pulcra ꝑ dn̄ꝫ Io.& ī.l.aptiores.C.đ exac.tributoꝝ li.io. ubi dicit ꝙ exactores tributoꝝ tenētur scribere nomē soluētis mensem.& diem & quātū soluitur ex qua cā ut.l.i.C. de apo.publicis aliter īcurrunt magnum damnū & manus āputationem ut ī auctentica de man.prin.§.coges colla.ꝫ Et eadem pena punitur etiā notari⁹ scribēs cōtract⁹ aliena tionis ꝓhibite ut ī auctentica de ꝓhi.feu.alie ꝑ fede.C.īperialē .§. scriba uero colla.quarta. 90

¶ Quid de aliis artificibus cui⁹cūqꝫ artificii asserētib⁹ se ꝑitos ī arte sua Rn̄det idē insti.de obli.que ex quasi male na.ꝙ tenet̄ si aliqueꝫ ignorātia ledāt.l.fi.§.i.&.2.ff.si me.fal.mo.di. & notat glo. in:l.si qs fundū.§.celsus.ff.locati. 91

De restitutōne medicoꝝ.

SEquitur de restitutione medicoꝝ unde dicit tex.īsti. ad l.acqui.§.preterea si medicus.Qꝛ medicus curā egri de-reliquēs uł male secās egrum ē in culpa.& ideo acquilea tenet̄ ad restitutionē alit̄ estiationē ꝑm q̄ti ꝑłimi ualuit īfra ānum.Concor.l.quia actionē.§.fi.cū.l.se.ff.ad.l.acquileā.Et nota ꝑm Io.de pla.in dicto.c.preterea si medicus: ꝙ culpa cōmittitur āte factū nō ꝓuidēdo & in ipo facto ut male secando & p⁹ ipm factum ut dereliquēdo egꝝ ut dicto.§.preterea.& notat glo.in.l.idē iuris.ff ad.l.acquileā.Vnde nota ꝑm eūdē ꝙ medicus dereliquēdo curā egri ē in culpa saltem leui uł leuissima ꝑm ꝙ infirmus erat ī ꝯualescētia & sic derelinquēdo uidetur prebere cām mortis.& ideo punitur. Si āt medicus gratis curabat dicit glo.in dicta.l. ideꝫ iuris ꝙ tenetur đ culpa leui ad siłitudinē gestoꝝ negotioꝝ.Itē nota ꝑm eūdē ꝙ īpitia medici ānumerat̄ culpe.ut dicto.§.preterea &.l.si quis fundus .§.cels⁹ locati &.ff.de re.iu.c.nō ē sine culpa.et ibi glo.i.q.i.c. non ē putanda in fi.29.di.c.fi.de eta.et quali.c.ad aures de homicidio.c.tua.Et hoc uerum ī medico et iudice et quocūqꝫ artifice asserēte se ꝑitū ī arte sua:quia tenetur nō solum de dolo et lata culpa: sed etiam de īpitia et ideo medicus imperitus tenet̄ de sua īpitia.ut in iuribus allegatis et.l.illicitas.§.sicuti.ff.de offi.presi.Quia īpitus medicus reputat̄ ꝑ n̄ 92

medico.ut notatur.In.l.q si nolit.§.mancipiu.ff.de edilicio edicto & fauore publice utilitatis medicus semel approbatus pot reprobari si no e sufficiens.l.sed & reprobari.ff.de excu.tu.Similit iudex eo ipo q locat se p iudice & assessore uidetur asserere se peritu & io tenet ut.l.si iudex.ff.de uariis.& extra or.cog.& notat glo.in.l.2.ff. q qsq iure quinimo rone asserte pitie lata culpa equipatur dolo ut.l. ad co metariesem.ff.de custo.reoz.

93 Quid de medicis qui gratia lucri ptellat morbos infirmis de quibus dicendum q absq dubio ad restitutione tenet. qa si medic9 bonoru fortune.i.iudex & aduocatus ex ptellatione litis tenetur ad restitutione petedo supfluas dilationes multo magis ptellas infirmitatem i detrimetum corporis ifirmatis.

94 Quid de medico iperito.Rndet Hosti.in sum.in ti.de pnia.§.quib9 uer. Tenetur etia iudex q medicus iperitus tenetur ad restitutoez de eta.& quali.c.ad aures & his qui talem scient eligit d culpa ipius tenetur de officio.Archi.c.ea que.Item ide Hostien.in sum.in ti.de hoici.§.pe.uer. Ideo licet dicit sic.io licet medico iputetur culpa an factum puta quia itromittit se de medicina cu sit ydiota & culpa i ipo facto: puta quia lz discretus sit i arte no tn sequitur traditiones artis sed capitanea uolutate: & culpa p9 factu puta quia perit9 erat etia traditoes artis sequitur: sed no adhibet diligetia circa custodia ifirmi si tame nez an factu neq i facto neq p9 factu i culpa depre hedatur no iputatur ei si ifirm9 aliter fatuitate sua l auaritia l cau fortuitu moriatur. Recurrat ergo quilibet medic9 ad ςscietia sua ut supra de eta.& qualita.c.ad aures & de homi.tua.ff.de offi.presi.l. illicitas.§.sicuti.ff.ad.l.acquilea.l.idem iuris & insti.ad.l.acquilea.§.i. iperitiam Sed in hoc casu ppter graue scandalu interdicetur ei executio quis nihil deliquerit de homicidio.c.ex litteris Est et cosiliu Gof.q pmoti & maxime pmouedi ad sacros ordines ab ope practicali & potissime cirugico q icisione & adustione requirit abstieat extra ne cle.uel mo.c.sententia de homi.c.tua nos cu i nllo uacillare debeat coscietia pmouedi.33.di.laici hec Hosti.

De restitutione acquisitoz p litigiu.

95 Vero an male acquisita p litigium subiaceat restitutioni & prio quid de accusatoribus & denuciatorib9 criminu. Rndz Hosti.in ti.de pnia.§.quibus uer.quid d denutiatorib9 q si caluniose hoc fecerit tenentur ad restitutione dani dati.Ite tenent penitentiam agere si ex odio ad hoc procedat: quia ex caritate dnt talia procedere.23.q.5.c.prodest.21.q.5.c.non uos in.c.si peccauerint 5.q.3.c.i.

¶ Item ſcd'm Monal. crimē cōcuſſionis cōmittit & tenetur ad reſtōnē 96
qui⁊ pecunia accepta deſiſtit ab accuſatōne ī ſum. ī tractatu reſtu
tionū uel qui accepit pecuniā ut accuſaret tenetur ad reſtōnem ei
ī cui⁹ īiuriā ꝟ ei q dedit qñ nō turpiter dedit.i.q.3.iubem⁹.

¶ De reſtitutione iudicis.

Quid d' iudice qui dolo ſeu īprudentia.i.ignoratia ſua iniq̄ 97
ſentētiam tulit. Rñdet Monal. ꝙ teneṫ ad totū ītereſſe illi
qui ex tali ſentētia leſus ē niſi poſſit īducere illum pro quo
ſentētia3 tulit ad plenā ſatiſfactionē leſo.C.de pena iu.qui ma.iudi.
l.ul:&.ii.q.3.quatuor Et ſcd'm leges multas alias penas deb3 ſuſtinere
Debet etiā & tenetur ꝓpter īprudētiam reſtituere leſo ſcd'm leges
ad arbitriū boni uiri iudicātis.ff.de uariis:& extra or.cog.l.ul.& īſti.
de obli.que ex quaſi male naſcūtur in principio.qd' ītelligit dñs Io.
de pla.uerum niſi ps appellauerit & ſuccubuerit. quia tūc nō teneṫ
.l.a ꝓcōſulibus.C.de appellatōnibus.In iudicio etiā aīe tenetur. quia
fuit in culpa cum ſciuit uel ſcire debuit ſe inſufficiētē & tñ iudicare
talem cām preſumpſit.Sed hoc uidetur quib⁹dam q̄tum ad iudices
delegatos ad min⁹ quibus delegantur cāe ſcienter a papa pro eo ꝙ
ſunt boni uiri licet iuris ignari. nō enī uideṫ ꝙ iſti teneātur ſi ferūt
iniquam ſentētiā dum tamē hoc faciāt bona fide & de ꝯſilio pitoꝝ
aliter bene teneṇṫ ſi in requirēdo cōſiliū fuerūt negligētes aut cul-
pabiles.Itē dicit Hoſti.ubi ſupra uer.teneṫ ēt ubi ſic dicit. Tenētur
ēt iudices uel aſſeſſor q ſe ſciebat īpitū & ſe de iudicio ītromittit in
ſtitu.d' obli.q̄ ex quaſi male naſcūtur.i.Rubri.negligētia.

¶ De negligētia iudicis rubrica.

SEd quid ſi ſufficiens ē quo ad ſciētia3 ſi uellet libros reuol- 98
uere & ſtudere. ſed quia negligens ē & nō uult ſtudere: ita
ꝙ quē debuit cōdēnare abſoluit uꝉ ecōuerſo. Rñdet Monal
ubi ſupra ꝙ tenetur ſi omittit aliqd d' cōtigētibus dando opam rei
illicite:miti⁹ tñ agēdū ē cū iſto q̄ cū illo q dolo fecit.

¶ Sed quid ſi recipit pecuniā ut inique iudicet. Rñdet ꝙ tunc tenetur 99
reſtituere nō tamen ei qui turpiter dedit. ſed ei cui⁹ īiuria3 accepit
i.q.i.iubemus.& ar.i7.q.4.ſi quis in atrio.ff.de calū.l.generaliter.§.
aliud Idem Alexan.d' ales qui de hoc tractat ī tertio in tractatu iu-
dicialium preceptoꝝ.

¶ Sed quid ſi accepit pecuniā ut bene iudicaret aut ſimpliciter ut iudi 100
caret. Rñdet Monal.ubi ſupra ꝙ cum ex officio ſuo teneaṫ iudicare
bene & gratis turpiter accepit & crimē cōcuſſionis cōmittit.Crimē
enī cōcuſſionis ē cū quis ī officio cōſtitutus extorquet aliqd ꝑ metū
a ſubditis aut quādo nō uult facere ad quod tenetur niſi pecuīa ſibi

data:aut cu3 aliquis officialis aut miles ultra sibi cōstituta stipendia extorquet cōtra illud. Estote cōtēti stipēdiis uestris & tenētur pre dicti ad restitutōem. Idē Hosti. ubi supra.

ioi ¶ Similiter qui accepit pecuniā ut nō iudicaret uł etiam ut male iudi caret.i.q.i.iubem⁹.ii.q.3.licet.i4.q.5.non sane extra de symo.nemo &.c.dilectus li.i.& tenetur restituere illi qui dedit sibi bona ītētōne dedit sc3 ut ius & equitatē sibi ꝯuaret ut dicto.c. sane &.c.dilectus. Si uero dedit ut aīm iudicis sibi mala intentione īclinaret ñ tenet̄ illi:sed pauperibus uel illi in cui⁹ īiuriam data fuit talis pecunia restituenda ē:ut dicto.c.nō sane.

io2 ¶ Item tenetur iudex ad litis estimationē ei qui per eius negligētia3 lesus ē quādo nullo modo noluit sentētiam ferre.23.q.2. dñs &.q.5. administratores.

io3 ¶ Item si iudex ꝑ iprudentiam assessoris male iudicauit ignorāter erit excusatus & erit culpa assessoris qui ꝓpter sciētiā precipue eligi d3 .ff.ꝙ quisꝗ iuris.l.2.Idem Hosti.si iste assessor ab omnibus iustus & peritus credebatur & ipē tenetur.Item tenetur officialis qui habet certos redditus assignatos quicquid a litigatorib⁹ extorquet .86.di. non sane.23.q.i.militare. Secus tamē si non h3 stipendiū sibi assignatū.i4.q.5.nō sane.

io4 ¶ Quid de officialibus iudicum qui incitant iudicem ad īiuste iudicādum ex certa scientia & contra cōscientia3.Rñdet Hosti.ubi supra ꝙ tenentur ad restitutionē.

io5 ¶ Quid de iudicibus & aliis secularib⁹ admīstratoribus qui negligunt facere iustitiā & defendere oppressos eccłiasticos uiduas & pupillos Dic ꝙ ipō iure sunt excoīcati p⁹ tertiā monitionē nec pñt absolui nisi pri⁹ dedāno satisfaciāt.ut dicit tex.iuncta glo.i.c.admīstratores .23.q.5.uide infra.§.cētesimū quadragesimū sextū.

io6 ¶ Quid de iudice qui omittit cōdēnationē expēsaꝝ. Rñdet Io.de pla. in.l.obꝯuare.C.de curio.li.io.ꝙ tenetur de suo refundere eas parti l.ꝓperandum.§.Sin autem alterutra.C.de iudiciis & ī glo.& ī dicta. l.obꝯuare.Quod ītellige si fuerunt petite.aliter ius perit cā negligentie sc3 partis nō petentis & iudicis non condemnātis melior est cā conueīenti.l.si ꝯuum.§.si sequitur in fi.ff.dꝰ uerbo.obli.Pōt tamē condēnare si uult licet non sit petitum cum hic emergat p⁹ litem cōtestatam & sic ad eius officium expectet.l.ediles.§.sciendum.ff.dꝰ edilicio edicto. Quid de iudicibus facientib⁹ baratarias dic ꝙ debent puniri.l.iulia repetendaꝝ.ut īstitutis de publicis iudiciis.§.sunt preterea ubi uide plene ꝑ dñm Io.de pla.

¶ De restitutione aduocatoꝝ.

QVid si aduocatus fuerit in culpa quia nō erat idoneus puta erat de psonis phibitis aduocare ut religiosus uel in sacris Rn̄det Hosti.in sum.ti.de pnia .§. absq3 aliter quibus uer. quid de aduocatis qui in hoc casu nō credit q teneatur ad restōne3 illi a quo accepit salarium si aliter diligēter officiū suu3 exequatur nec in culpa sit amissionis cāe sed aliter ē ei iiungendū.ut illud expendat in pias cās & subueniatur peccatori oratōnibus & suffragiis eccl'ie & illorum qui elimosinam recipiunt ar.iq.q.5.nō sane .12.q. 2.gloria epi &.c.aux.

Sed qd si recipit imoderatū ptiū seu salariū.Rn̄det idem ubi supra q ad pl9 tenet restituere illi a quo pl9 extorsit. 108

Quid si p ignorātiam uel negligētiā clientul9 suus amisit litē Rn̄d3 idem ubi supra q tenetur restituere salarium & dānum qd ad hoc clientulus suus incurrit ar.ff.ad.l.acquileā.l.idē iuris & d eta.& qua. c.ad aures Item si p cauillationē abstulit aduersario suo bonā cām ul ipam grauauit ul i aliquo petēdo dilationē supfluam l allegando falsa cōtra cōscientiam ul faciendo poitionē duplicē ul cauilosam l p istructionem falsi testis uel quia induxit clientulū suū adueritatē negandā tenetur in solidum quo ad ue interēē. Concor.Monal.in sum.in tractatu restitutionū. 109

Item tenentur aduocati de damnis cōtigētibus eo dolo & fraude puta quādo uolūt impedire admīstrationē alicui9 tutoris faciūt eu3 accusari de suspecto scientes q lite 9testata in cā suspitionis imediate interdicitur tutori admīstratio aliter ut.ff. de solu.l.q si forte & insti.quibus modis tute fi.§.desinūt. Item tenētur ad restitutōnē parti aduerse d omni damno illi aduocati qui instruūt clienticulos suos negare ueritatem & falsum rn̄dere.d quibus ut dicit glo.in.c. i.d cōfessi.li.6.& quiquagesima di.sepe.Que etiā dicit q solent aduocati dicere clientulo si hoc cōfiteris perdes cām:nec dicunt pdes aīam si negaueris extra d symo.c.Mathe9.Item qui petūt supfluas dilationes & terminos de quibus dicitur per glo. in.c.statutū.§.si d rescriptis li.6.ubi dicitur Consueuerūt aduocati sua doiositate & ipitia nescientes aliter partes iuuare dilatōnes iuris petere ad testes ultra marinos uel extra puiciam pducendos.3.q.3.spaciū Vnde pōt iudex si d malicia presumit sc3 ut id fieret cā ptellādi negotiū suū sacramentū exigere:sed si iurabatur uidebatur danda dilatō.Cōsueuerūt iudices & aliter puidere ſm formam decretalis d fideiusso. cōstitutis sc3 ibi 9mittere receptōnē testiū recepta cautōne ab illo q uadat ul mittat ad uidēdum illos iurare.Super quo uide quod ibi notatur hodie puto melius puisum per hanc litteram . Si eni dicet 110

pars habeo testes ultra marinos & iudex rñdebit paratus sum illos citare & expectare depone salarium pro expensis testium in eundo ueniẽdo stando ꝙ si facere nolet cãm nõ differt iudex. Quid ꝺ̃ illis aduocatis qui sequũtur doctrinã sathane poĩtam a Specula. in ti. de aduocato. § cõsequẽter & . § seqt̃ & . § utriusq̃ ubi describit cautelas quas dñt hr̃e aduocati tã auctori q̃ rei et q̃ utusq̃ partis. licet ĩ fine dicat ꝙ hec doctrina salutem aĩe nõ inforat ĩmo sicut dicit psalm⁹ qui malignãtur extermĩabũtur. Vnde dicit cõsulo ꝙ cõpeat ĩ t̃mĩo fideliter & se uiribus & nõ fraudibus tueatur. Tñ prĩo dat doctrinã dicẽs ꝙ aduocat⁹ actoris habeat astutiam ꝯpentis ne alteri⁹ ĩsidiis supplãtetur. 6. q. i. ex merito in fi. i6. q. i. si cupis Immo potius habeat uulpinam simplicitatẽ. Ostendat enĩ se simplicẽ & sic aduersarius eius eum minus uerebitur & contra eum parum sibi ꝓuidebit. Si enĩ eum astutũ estimaret solicitus esset ad uulpiculã capiẽdã. extra ꝺ̃ pugna. cano. inter solicitudines. i. Rubri. iuxta illud. Da occasioneȝ sapienti & sapientior erit. 23. q. 3. uide in fine Item sit cautus tãquaȝ inops specialium semper stet ĩ generalibus. ut sic simplicitas p̃tendatur ne ei⁹ ĩtentio cognoscatur. ff. de iure fisci. l. ita. Itẽ utatur & ambiguis & duplicibus ꝯmonibus tanq̃ ꝓprioꝝ ignarus. ut possit ad diuersos trahi sensus. 37. di. relatum. Ille enĩ dicit reginã interficere bonũ ẽ. timere nolite Et si omnes cõsenserit ego nõ ꝯtradico. Hec enĩ uerba possunt ad bonũ & ad malum retorqueri ĩtellectũ & tũc accipiẽtur uerba ꝓ eo & ei⁹ stabitur ĩtentioni & interpretationi. ff de iudiciis. l. si quis ãbigua. ff. ꝺ̃ uerbo. obli. l. interstipulantẽ. § i. Item caueat ne alleget publice legẽ ꝓ eo expresse facientẽ. sed eã iudici cum necessitas fuerit ad aurẽ dicat & ꝑ eã ipm ĩforet ne aduersari⁹ cõtra illam sese ualeat rñsionib⁹ premunire. quia nihil tã ĩdubitatũ ẽ ꝙ nõ recipiat quãdã solicitam dubitationẽ ĩ auctẽtica de tabellio . § si uero colla. quarta. Item cautus sit ne aliquid corã iudice reuocȝ ĩ dubium & super hoc faciat iudicẽ ꝓ eo intloqui ne reus eũ postea ualeat recusare. In cã crĩali cautius ꝓcedat. Debet enĩ aduocatus accusatoris cõmẽdare ꝑsonã in quã crimẽ dicitur esse cõmissum ar. ff. de re. mi. l. oẽs. § i. & equaliter & qualiter potãtes debẽt eẽ speculuȝ successoribus. C. de priua. car. l. i. & qualit̃ facilitas uenie ĩcẽtiuũ tribuit delinquendi. C. ut clericoꝝ de uita & honesta. cle. Quãtum autẽ ad aduocatum rei dicit ꝙ ĩ primis officiũ ei⁹ ẽ cãm extenuare fugere & differre ĩ auctentica. de litigio. § oẽȝ colla. octaua sic tñ fugiat ne cõtra eum ex nimia fuga iudex presumat. 3. q. nona decernim⁹. Itẽ die termini nõ cõpareat mane: sed sinat aduersarium preueĩre et tã diu expectare donec tedio affectus recedat et tunc ueniat uel salteȝ

ultima hora diei iudice ꝓ tribunali sedente: quia tota dies ei cedit nisi dictum sit. ut hora certa diei cōpareat insti. de uerboruȝ obli. §. iudiceȝ. Et si uiderit aduersariū absentē pōt tēpestiue uenire & eū iudici accusare & priusq̄ uenerit recedere. Tamē actore recedente uel si ultima parte diei uenerit premissa de mora qualitercūq; excusatione ostendit se uolūtarie cōparere & paratū in cā ꝓcedere & ꝺ dilatione dolere ut sic iudici placeat & nō ꝓuocet. Si uero actor instet sedat aduocat9 rei & taceat & se dormire fingat sicut sagaces sepe faciunt aduocati. Et cum iudex dixerit ei rn̄de obiectus tunc lente & pigre surget quasi excitatus a somno & supplicet iudici ꝓ audientia benigna deinde inuicem ꝯmēdet & quātū poterit blādiat ei. Item sit cautus ut si speret sentētiam cōtra se ferri non adsit eo tēpore quo fertur. Ad quid āt teneāt tales falsi & cauillosi aduocati ex dictis ī precedenti. §. cōprehēdi pōt. Itē sit cautus ut a conspectu iudicis sine aduocato actoris nō discedat ne ille aliquid ī ei9 abn̄tia ꝓponat ꝙ iudicē mouere possit.

¶ De restitutione testium.

Quid ꝺ testibus corruptis. Rn̄det Hosti. ubi supra ꝙ si per dictū ipoꝝ falsum aliqua partiū amiserit cām suā tenetur ad restitutionē faciēdā ei qui dānificat9 ē ar. i7. q. 4. si quis ī atrio. ff. de calū. l. generaliter. §. illud. i. q. i. iubemus. Si autē recepit ꝓpter testimoniū ueꝝ ferendū tenet̄ hoc paupibus erogare. nam & uenalia testimonia sicut & iudicia uenalia ꝓhibentur q̄uis testis expensas suas moderatas recipe possit. Concor. Monal. in sum. ī uerbo restitutio & in uerbo testis dicēs. ꝙ testis falsum dicens preter penā falsi tenetur in iudicio aīe ad oē interesse parti q̄ suo testīonio lesit ar. extra de testi. sicut et Ric. i. 4. di. i5. dicit ꝙ testi nō licet uēdere testimoniū: quia quilibet īterrogatus loco et tēpore tenetur testimoniū ueritati perhibere: aliter ē symoniac9 si recipit aliquid pro ueritate dicenda. Sed aduocat9 pōt uendere patrociniū suum et iurisperitus cōsiliū quādo a iudice uel a curia nō recipiūt salarium suū ꝓ quo ad ista adhibenda teneātur nec pōt dici ꝙ isti uēdāt iustitiā et ueritatem: sed laborē suum et sollicitudinē. Alexan. uero dicit ꝙ solum ē symonia facere testimoniū ꝓ pecunia in cāis eccl̄iasticis ī aliis uero graue peccatum. iii

Vtꝝ testis possit recipe sumptus necessarios. Rn̄det Alex. de ales in 3. tractatu iudicialiū p̄ceptoꝝ. ꝙ aliud ē ꝓ testificatōne mun9 accipe aliud sumptus necessarios ꝑcipere. Primū eni nephas ē et priuatio ueritatis. Vnde Grego. Si spes muneris subtrahitur cōfestim a confessione iustitie recedūt. Vnde dicit̄ de iusto. qui excutit man9 suas ii2

ab omni munere ille ī excelsis habitat. Et idem de iudice.iꝗ.q.5. nō sane. Vnde Beda super Marcuꝫ. Abiit Iudas ad summos sacerdotes & cōstituerūt illi pecuniā dare. dicit cū ꝓ muneribus falsum cōtra quēlibet testimoniū dicunt quia ꝑfecto ueritateꝫ ꝓ pecunia negāt quasi dn̄m ꝓ pecuīa uendūt.Ipse enī dixit. Ego sum ueritas Secūdū uero licitū ē.s.sumpt9 necessarios precipue ī p̄dicto caū cū oꝫ ad locū remotū ꝓ testimonio ferēdo ꝓcedere. Nemo enī tenet̄ ꝓpriis sumptibus militare.Et iō dicitur ī decretis.ꝗ.q.3.c.uenturis &.2.q.3.nō licet. Per quos fuerīt postulati sumptus cōpetētes ministrētur.Et si ī pecuniaria cā sint testes ab altera parte ꝓducendi sumptus dico in eundo stando & redeundo.C.de testibus.l.quoniam & notat glo.in.c.statutum.§.si de rescriptis.l.6.Immo ne dū sumpt9 sed etiā mercedem dieꝝ quib9 stetit occupatus ꝓ testimonio redēdo & amisit opas suas debet habere.ut notat Ia. butrigari9 in.l.si quādo.C.de testib9 ubi dicit̄. Nō oꝫ ꝓ alienis cōmodis suas īuenire difficultates.

iiꝫ ¶ Sed cui reddet testis pecuniā quam accepit ut testimonium ferret Rn̄det Monal. ꝯm quosdam nō restitui ei qa dedit:quī uidet̄ testē corrumpere uoluisse ar.ff.de condic.ob turpē cām.l.2. Et alii dicunt cōtra si nō dedit eo aīo ut testem corrūperet.sed ut sibi iustitia obꝯuetur ar.iꝗ.q.5.nō sane.extra de symo.dilectus.

iiꝗ ¶ Vtꝝ testis qui noluit maīfestare ueritatē ꝓpter ꝙ ps dānū īcurrit teneat̄ ad restitutionē.uide ubi supra.§.ꝗo.

¶ De extorquentibus elymosinas per mēdacium uł ipocrisim.

iis Vtꝝ qui simulatione religionis aliqd acquirit sicut facit Ipocrita teneatur ad restitutionē. Rn̄det Alex.de ales in.ꝗ.ī tractatu restitutōnū ꝙ sic:rō huius ē quod ille qui dat aliqd ipocrite quē estimat bonū & religiosum nō dat per se loquēdo ipocrite sed īterp̄tatur uiro religioso. Vnde nō trāsfert̄ dn̄ium rei date ad ipocritā. Vnde ipocrita nō ē possessor iust9 rei date:sꝫ usurpatie & iuito dn̄o.ergo rei aliene cōtractor ē ꝓpter qđ tenet̄ ad restitutionē. Nō obstat qđ ille cui cōfert̄ p̄bēda ab ep̄o qui credit̄ eē bon9 licet nō sit nō teneatur ad restitutionē.quia rn̄det idē ꝙ n̄ ē simile quia licet ille qui cōfert illi prebēdam credat illū eē castū tamē ille cui cōfertur fraudem nłlam cōmittit ꝓpter q̄ illi cōfertur qa ille n̄ simulat se castū tali intētione. Vnde lꝫ ingrediēs sit malus ut puta fornicator licitus ē īgressus ī prebēdā:un̄ nō tenetur restituere sed acquirens aliquid p ipocrisim tenetur quia īgrediens ē uitiosus & uitiosus ingressus qa fraude & dolo ingreditur sꝫ si ingrederet̄ ꝓpter

fornicationē ſicut ſi epus matrē uł ſororē clerici cognoſceret & ob hoc ei daret: tenetur clericus reſignare cognita ueritate. Vtrum ſi diues mentiendo ſe paupē acquirat aliqd teneatur ad reſtitutōnē Rndet idem Alex. ubi ſupra ꝙ tenetur ad reſtitutionē ei9 qđ per ſimulatōnē acquiſiuit: ſed nō tenetur reſtituere ei a quo accepit qa ille meritum habet apud deū qui dedit ītuitu pietatis & pauptatis ſed tenetur dare pauperibus quib9 ille dediſſet ſi nō erraſſet ſi 9ſtet illi qui ſunt. Non obſtat de Iacob. qui ſubſtulit primo genita. Eſau fraudulēter qa Rndet idē Alex. ubi ſupra ꝙ nō fuit iſta fraudulētia ſonans in malū. Licuit enī Iacob ſubripe prio genita Eſau tāq̄ uio/lēto poſſeſſori. quia dn̄s 9tulerat priogenita Iacob qđ ītellexit Iſaac 9firmādo bn̄dictionē dicens & eris benedict9.

Quid de mēdicātibus ualidis qui fingūt ſe īfirmos & ſicut dicit glo. in. l. i. ć mēdi. ua. li. ii. poſſunt fingere cū herbis & aliis medicamētis deformitates mēbroꝝ & egritudines corpoꝝ. Rndet dn̄s Io. de pla. ꝙ inſpicienda ē conditio eoꝝ ut ſi eis fuerit corporuꝫ ītegritas & annoꝝ robuſtas eoꝝ inertia ſine ulla miſeratione puiatur hoc mō Vt ſi fuerit ſui ſubdūtur dominio accuſatoris: ſi uero liberi efficiūt ei9 coloni aſcripticii & hoc quādo fingunt īfirmitatem. Sed quādo ē ualidus & nullam fingit infirmitatē tunc ſi ē forēſis expellitur & ad ſuas remittitur partes ſi autem ē de urbe debet 9pelli ad opa & artes & exercitia publica opanda. ut dicta. l. i. & in auctētica de qōne. §. ſi uero iuris colla. 6. Nam ut dicit ibi glo. cum ſint robuſti & ſani auferunt panem uere debilibus & infirmis & p 9ſequens tenentur ad reſtitutionē. Eſurienti enī panis uiriliter tollitur ut eius inertia cohibeatur. 5. q. 5. non omnis. & ut dicit glo. ſup Math. Iuſti9 feceris ſi iniuſte petentem correxeris quā ſi ei quid dederis. Vnde ć 9di/tionibus elymoſine ē glo. 86. di. nō ſatis & in. c. qeſcam9. q. 2. di. Siliť puniūtur hoſpitalarii ſancti Io. qui mittunt laicos & illiteratos pro queſtis & falſi queſtuarii. ut in. c. tuaꝝ extra de priui. ubi dicit tex. Veruꝫ quia priuilegiū meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur ptāte fraternitati tue mandam9 quatin9 ſi quos clericos aut laicos a dictis fratribus ꝓ colligendis elimoſinis cruce falſe ſignatos īueneris hs a quibus ipōs miſſos eſſe cōſtiterit per totā ꝓuinciā exhortatōis officium interdicas: ſi laici fuerint excoīcationis mucrone pcellas ſi clerici officio beneficioq; ſuſpendas nullo ꝓrſus priuilegii bn̄ficio ł apoſtolico remedio pualēte. Et in cle. de peni. & remiſſi. dicitur Ab/uſionibus quas nōnulli elymoſinaꝝ queſtores in ſuis ꝓponūt predi/cationibus: ut ſimplices decipiant & aurum ſubtili uel fallaci potius ingenio extorqueāt: ab eiſdē aīaꝝ cedat piculū & ſcandalū plimoꝝ

ii6

uiaꝫ ꝓut ē possibile precludere cupiētes iuxta statutū ꝯsilii generalꝰ duximus ꝓhibendū districte ne questores aliqui nisi apostolicas uel dyocesani ep̄i litteras exhibuerint quōlibet admittātur nec ꝑmittāt cum solum ip̄is cōputat indulgentias sibi cōcessas insinuare populo & caritatiua subsidia postulare simpliciter ab eodē populo nlꝰ aten⁹ ip̄i populo predicare nec aliquid exponere quā q̄ in l̄ris continetur supradictas litteras quoq̄ʒ apostolicas diocesani ep̄i ne quid fraudis cōmitti ualeat ꝑ easdēꝫ anteq̄ admittanſ questores ipsos examinēt diligenter. Ad hoc cū aliqui ex hui⁹modi questoribus sicut ad nr̄aꝫ audientiam ē ꝓlatum nō solum multa temeritate audacia & deceptione multiplici aīaꝝ īdulgētias populo motu suo ꝓprio defacto cōcedāt. super uotis dispensant a piuriis & homicidiis & aliis peccatis sibi cōfitentis absoluant male ablata incerta data sibi aliqua pecuīe q̄titate remittant tertiam uꝰ quartā partē aliis de penitētiis īiūctis relaxent aīas tres uꝰ plures parentū uel amicoꝝ illoꝝ q elymosinas eis cōferunt de purgatorio ut asserunt mendaciter & abstrahunt & ad gaudia paradisi perducūt. benefactorib⁹ locoꝝ quoruꝫ questores existunt remissionē plenariā oīum peccatoruꝫ indulgeant & aliqui ex ipsis eos a pena & culpa ut eoꝝ uerbis utamur absoluāt Nos ab usus hui⁹modi ꝑ quos censura uilescit ecclesiastica & clauiū eccꝰie auctoritas deducitur ī cōtēptuꝫ oīmode abolere uolētes ea ꝑ quosq̄ʒ questores fieri uꝰ attentari de cetero distincti⁹ iubemus omnia & singula priuilegia si qua super premissis uꝰ eoꝝ aliquo sint aliquib⁹ locis & ordinibus uel ꝑsonis questoꝝ hui⁹mōi quōcunq̄ʒ concessa ne ipsoꝝ pretextu sit eis materia talia ulteri⁹ presumendi auctoritate apostolica q̄tum ad p̄remissa penitus reuocātes. Questores aūt qui deinceps in premissis uꝰ aliquo premissoꝝ deliquerit uel aliis etiam quibuscūq̄ʒ suis priuilegiis abusi fuerint sic ꝑ locoꝝ episcopos puniri uolum⁹ nullo ꝓrsus priuilegio ī hac parte suffragāte. Et in. c. cū ex eo de senten. exco. dicitur. Qui aūt querēdas elymosinas destinātur modesti sint & discreti nec ī tabernis aut aliis locis īcōgruis hospitentur nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas cauētes oīo ne false religionis habitū gestēt.

LITTERA. QVAM DEBET HABERE HOSPITALE SANCTI IOANNIS.

ITem ibi exprimitur forma litteraꝝ quā debent habere ab episcopis. s. talis. Quoniā ut ait apostol⁹ oēs stabimus ante tribunal cristi recep̄ti ꝓut ī corpe gessim⁹ siue bonū fuerit siue malum oꝫ nos diem messionis extreme misericordie operibus preuenire ac eternoꝝ intuitus seminare in terris quo reddēte dn̄o

cū multiplicato fructu recoligere debem9 incelis firmā spem fidu/
ciāq₃ tenētes.quoniā qui parce seminat parce & metet & q semiat
in benedictionibus de bn̄dictionibus & metet uitā eternā.Cū igitur
ad sustētationē fratꝝ & egenoꝝ ad tale cōsuetiū hospitale ꝑprie
n̄ suppetāt facultates.uniuersitatē uestrā monem9 & exhortamur ī
dn̄o atq₃ in remissionē iniungim9 uobis peccatoꝝ quatinus de bonis
uobis a deo collatis pias elimosinas & grata eis caritatis subsidia e/
rogetis ut p subuētionē uestrā ipoꝝ inopie consulatur & uos p hec
& alia bona que domino inspirante feceritis ad eterna possitis gau/
dia peruenire.

¶ De restitutione facientiū elimosinas de alieno.

QVid de datis p ipocrisim & primo an facientes elymosinā₃ ii7
de alieno cōmittāt furtū.Rn̄det Alex. de ales ī.3. ī tractatu
noni precepti q̄ sic & ꝓhibetur per illud preceptū.Vtrum
monacus ul' alius religiosus possit facere elymosinā.Rn̄det Hostiē.
in sum.in ti.de peni.§.quibus uer.quid de faciētib9.Videtur q̄ non
quia n̄ uolūtatē nec ꝓpriū h₃.12.q.i. nolo &.c.nō dicatis.Et hoc ueꝝ
ē de puro claustrali nullā admīstrationē ul' nullū officiū habēte nisi
hoc faceret de licentia abbatis de reb9 coībus.16.q.i. placuit.c.mo/
naci de postu.c.ex parte de cōsecratione di.5.nō oport₃ l' nisi uideat
hoīem ad mortē esuriētē tunc enī hoc pōt facere de licētia summi
abbatis.i.dei.88.di.pasce &.c. nō satis qa ī tali caū oīa sunt coīa.47
di.sicut hi.nō obstante etiā cōtradictione abbatis īferioris.ii.q.3. qui
resistit.8.di.que cōtra mores Si uero admīstrationē habet tunc nō
solū pōt:sed debet quicquid supē pauperibus erogare.ii.q.i. quia tua
in fi.&.c.auꝝ.86.di.nō satis.47.di.sicut hi.16.q.i.quoniā q̄cquid. S₃
quid si religiosus accedat in scholis ul' aliter ī pegrinatōē uadit de
licentia abbatis:nūquid pōt facere elymosinas.Rn̄det idē ubi supra
dicas q̄ sic. quia eo ipo q̄ abbas licētiauit ipm uidetur cōcessisse q̄
faciat oīa bona que hōesti scholares & peregrini facere ꝯsueuerūt
ar.ff.de procura.l.ad rem mobilem &.l.ad legatum de offi. dele.pre
terea.ff.de iureiuran.l.2.ff.de iudi.l.si lōgius:ita tamen quod mode/
rate hoc faciat.

¶ Quid de uxore nūquid sine licētia uiri pōt elymosinā facere.Rn̄det ii8
Hosti.ubi supra q̄ si habet res parafrenales & ꝓprias preter dote₃
pōt inde facere elymosinā etiā uiro inuito.C.de pac.conuen.l.hac.l.
Sed & de quibusdam rebus uiri.s.de pane & uino & similib9 q̄ bono
& approbato more ꝯsueuerunt ad dispensationē uxoris pertinere
pōt tēpate dare ꝓ deo formās sibi ꝯsciētiam q̄ marit9 debeat hoc
gratum habere licet forte hoc ꝓhibuerit aliquādo maritus. Solent

enī mariti ꝓhibere talia ad terrorē & sic ut si nō in toto tñ tēperꝫ se a tanto. pōt etiā sibi formare cōscientiā ex qualitate pauperis de quo credit ꝙ si maritus eum uideret ei porrigeret. ar. insti. đ obli. que ex delicto nas. §. placuit: sed & de licentia uiri hoc pōt & debet facere īdistincte. Si autē modis oībꝰ credit ꝙ marito displiceret si daret nec pōt suā cōscientiā formare tunc doleat: quia dare nō pōt. Nullatenus tamen det cum scandalo mariti. Sic intellige. 33. q. 5. ꝙ deo. Et hoc ē ueꝝ nisi uiderit pauperē fame morīētem. tunc enīꝫ posset elymosinā facere de licētia summi sponsi sicut dixi supra de monaco. Et nota ꝙ sicut de rebus mariti nō possunt uxores dare eli mosinā: sic nec de rebꝰ dotalibus quaꝝ dñs ē maritus. C. de rei uēdi. l. dote &. C. de iu. do. l. in rebus. Item caueāt uxores a mēdacio scꝫ ne cum dederint mētiātur dicētes se nō dedisse forte ꝓpt metū uiroꝝ ne ī tēporalē etnā quā meruerant retributio cōmutet. sicut legitur đ obstitricibꝰ. 22. q. 2. si qualibet.

iiꝰ ¶ Quid đ filiofamilias. Rñdet idem ubi supra ꝙ đ castrensi & quasi castrensi peculio pōt facere elymosinā. Nam quātum ad illđ pater familias censetur. ff. ad mace. l. i. §. fi. &. l. 2. C. đ ino. testa. l. fi. De ad uenticio autē & ꝓfecticio q̄uis primū suū fit quo ad ꝓprietatatem s̄m uero quo ad spē successoris & sic intellige ꝙ qđāmō dñs rerum paternaꝝ etiā uiuēte patre ītelligit insti. de reꝝ quali. de differētia §. sed & sui nō pōt nec debet facere elymosinā nisi sicut supra dixi đ uxore & monaco & aliis casibus in quibus potest alit donare quos notaui de dona. §. quis possit uer. ꝙ dixi. Qui caūs sunt quatuor scꝫ si iusta rōne motus cā mortis donet si habet peculiū castrense ł quasi si hꝫ liberam admīstaationē peculii ꝓfecticii & hoc ipm specialiter ei cōcessum sit. Item ubi ē filius comitis uł marchionis uł senatoris aliter nō: q̄tūcūq͛ magnus sit & discretus. ff. de dona. l. filius fa. ī pri.

Nam ꝫ si &. §. i. &. 3. Nan uouit elymosinā dare de ꝓfecticio peculio pōt dare cōsiderata patris uolūtate & elymosine q̄titate: ut notat idē Hosti. in ti. de uoto. §. quis ponere uer. quid ergo si uouerit. Concor. Ricar. in. 4. di. 15. ar. 2. q. 6. dicens ꝙ ordo naturalis exigit: ut inferiora a su perioribus regulentur: & iō illi qui sunt sub aliena ptāte constituti de his in quibus aliis subiiciūtur ordinare non dēnt aliter quam eis fuerit a superioribus cōmissum. et quia nullus homo ē alii subditus quantum ad īteriores intellectus et uolūtatis actus nisi soli deo: ideo de illis bonis orando et corde remittendo iniuriam oībꝰ elymosinaꝫ facere licet. sed qa monacus ꝓpriū nō hꝫ iō de bonis exterioribꝰ nō pōt facere elymosinam sine licentia abbatis expressa uel ꝓbabiliter p̄sumpta nisi dispēsatio aliquoꝝ bonoꝝ monasterii sibi sit ab abbate

cōmissa tunc enī de illis pōt facere moderatas & rōnabiles secundū
ꝓportionē bonoꝝ que sibi cōmissa sunt ad dispensandū. quia ēt uir ē
admistrator bonoꝝ tāquā mulieris caput. iō nō debet dare mulier
elymosinas sine cōsensu uiri expresso uel presumpto exceptis cōibus
elymosinis & paruis ꝑ cōpationem ad possessiones eoruꝫ nisi preter
dotem que ordinatur ad sustentāda mrīmonii onera habeat aliquas
res uł ex ꝓprio lucro uł per aliū licitum modum: tunc enī ď illis ~~ita~~ ī
requisito assensu mariti pōt facere elymosinas moderatas. Filii aūt
familias ꝓprias possessiones ñ hñt: nꝫ ēt ſui imo ſui sunt possessiō
dominorū. ideo facere elymosinas ñ dēnt nisi forte aliquas mōicas
de quibus possunt presumere ꝙ patri uł dño placeat nisi aliquoruꝫ
bonoꝝ eēt eis a patribꝰ uel dominis dispensatio ɔmissa. Oēs tamē
ꝑdicti licite dēnt & possent ī caū necessitatis extreme īdigētibꝰ sub
ueīre & assensu supioꝝ nō habito expresso uł presumpto.

Vtꝝ fur faciendo elymosinā de re furtiua liberetur a restitutione 120
Rñdet Alex. in. q. . in tractatu restituti. ꝙ nō. īmo plus peccat quam
si apud se reſuaret. Vnde non licet ei eam dare ne se reddat impo-
tentē ad restituendū. Eccłiastici. 34. Qui offert sacrificium de sub-
stantia paupis quasi q uictimat filiū ī conspectu patris ergo peccat
mortaliter dando rem alienā uel furtiuā quia īpotentē se reddit ad
resti. Vnde per ipsum non stat quin pauper cui abstulit rem suam
moriatur fame & ob hoc cōparatur hōicide. Vnde sequitur. Panis
egentiū uita paupis ē. Et qui defraudat illū hō sanguīs ē. Vñ peccat
fur uł latro si dat rem furtiuā. Peccat ēt mortaliter accipiens eam
gratis nisi ualde sit ei necessaria ut puta ī ultima necessitate: qa dat
occasionem peccati mortalis ipī furi. Et ideo tenetur eā restituere
dño cū ɔscientia furis. & tunc uterꝗ liberatur.

Vtrum liceat furari cā pietatis rē uſarii uel auari ut inde fiat ely- 121
mosina uide supra. § 3.

De restitutōne acquisitoꝝ ꝑ malos artifices. 122

Vero an acquisita ꝑ malos artifices subiaceāt resti. & prio
querit Hostien. in sum. in ti. de peni. § quibꝰ uer. quid ergo
dicēs. Quid ergo faciat sacerdos de pellipariis sutoribꝰ pic-
toribus mercatoribus & similibus qui uix uēdunt sex minutas aliquaꝝ
reꝝ qui septies mētiant uel deierēt: & multis aliis modis isti peccat
nō de cōsuetudīe: sed de lōgissima corruptella. Rñdet ad hoc dicēdū
ꝙ quotiens talis mēdaciū scient dixit mortalit peccauit & quotiēs
ꝑ mendacium ꝓximū suū decipit uel carius quaꝫ deberet uendit ad
resti. tenetur. Si autē ignoranter mentitus ē uł ex inpulso: qa ligua
labibilis ē: uel etiā sciēt hoc intēdit & scit illud sibi ꝓdeē: ut sic ſuet

se indēnem & ꝓximo nō obeē: quia satis ualet res pretiū qd datur & sic nō ē deceptio in ualore nec in re quia non uendit unam rem ꝑ alia nec aliquo alio mō: tunc pōt dici ueniale & sic pōt itelligi. 22. q. 2. primū ſm Ray. Veꝝ tamē ex quo assidue & de cōsuetudie mētitur quicquid dicat Ray. ex equitate & benignitate tñ d ueritate mortale dicitur: sicut & ebrietas si assidua sit mortale ē. 25. di. §. alias Si uero iurat & deierat mortaliter peccat aliquādo & aliquādo uenialiter ſm ꝙ notaui de iu. iurā. §. qui pena. Vnde sacerdos dꝫ tales i uiam rectam dirigere & inducere quātū pōt: ut recto fine laborēt & rectā itētionē hēant & sine omni fraude officia sua exerceāt bōa fide & consulere talibus ꝙ de licētia sui epī scirēt quantum possunt uēdere uł lucrari imēsura bladi uini & silia uł q̄tū ꝑ libra possunt ultra quā emerit uendere i recōpēsationē laboris & expensaꝝ & si sic uēderēt sine mendacio ipos crederem eē in tuto quo ad peccatū negotiationis ar. de cōtrahen. emp. c. i. Et de uoto. c. i. & c. magne. §. fi. io. q. i. regenda. Et sic possumꝰ itelligi. 88. di. fornicarii. Hi autē q hoc nō faciunt sīn piculo uix euadūt. & sic pōt itelligi ꝙ dicit Leo. Difficile eē inter emētes & uēdentes cōmertiū nō itueire peccatū de peni. di. 5. qualitas & c. sequētibus.

¶ Re restitutione clericoꝝ & symoniacoꝝ

123 QVero quid de illo qui recipit beneficiū symoniace scienter Rñdet Monal. in sum. sua in uerbo symoniacꝰ i ordine ꝙ q recipit bñficiū symoniace scienter secus si ignorāt tenetur renuntiare bñficio & restituere oēs fructus pceptos & q percipi potuissent a possessione sufficiēti diligētia. iq. q. 6. si res extra d resti. spoli. grauis Generaliter enī possidens sine ti. tenetur ad oīa damna & lucra percepta & pcipienda. ff. d re. mili. l. si nauis. §. generalit. Et uocatur hic ti. iustū initium uł cā possidendi: ut emptio uenditio donatio & similia. Similiter si habet talem ti. qui ꝑ nō ti. ē habendus: ut qui turpiter contra legū interdicta mercatus ē: ut si quis dolo uł metu iducat aliqueꝫ ad uēdendū uł dandum sibi aliquid. C. de agri. et censi. et colonis. l. quemadmodū et. ff. ꝙ metus cā. l. si partus. qui fructus restitui debent deductis expensis. Item itellige d fructibus quos nō expendit iutilitatem ecclie: sed i alios usus. nā et qui depredandi aio. i. dānificandi uel furandi siue alio modo ad negotia mea querenda accessit hꝫ cōtra me actionē negotioꝝ gestoꝝ nō i illud qd sibi abest: quia improbe ad negotia mea accessit. Sed in quo ego locupletior factus sum. ff. d nego. l. si pupilli. § sed et si quis. Similit dicas d illo quo sciēte et cōsenciente cōmissa fuit symonia uł stati. cuꝫ sciuit nō renūciauit. extra de symo. c. de symo. et. c. sicut circa fi.

Alias si eēt bone fidei possessor.i.quia ipo nesciēte cōmissa ē symo. & diu possedit beneficiū.sed p9 statim cū sciuit renūciauit beneficiū tenet tunc dño rei nō de cōsumptis sed de extātibus tantū.C. de rei uendi.l.certū.Et hec ē pena clericoꝝ.Laici uero debēt excoicari .i. q.i.reperiunt &.c.si quis epus.

Quid de symoniaco in ordine & digītate. Rñdet idem ubi supra ꝙ suspēsus ē nec hꝫ executionē:& ideo quicquid facit gerendo officiuꝫ dignitatis decipit aīas subiectoꝝ ex. de elec.dudū.Et ꝓo & idē dicas ī beneficio aīaꝝ habēte.quia de his duob9 idē iudiciū ē habendū:ut dicto.c.dudū & ar.extra de filiis prepsbiteroꝝ.c.fi. 124

Quid fiendū de pecunia symoniace accepta.Rñdet idem ubi supra ꝙ restituēda ē a symoniaco & quicquid symoniace accepir illi ecclesie in cui9 uerecūdia fuit accepta: maxime si pecunia illa de reb9 ecclīe fuit nisi eēt monacus symoniace recept9 ī prio monasterio & ꝓpter hoc trāsferatur ad aliud. quia tūc ꝓo monasterio hui9mōi pecunia dari debet.quo ad usumfructū.ut sicut habet onus ita hēat emolimentum. 125

Quid de recipiēte simplex beneficiū symoniace.Rñdet Monal.ubi supra ꝙ tam dans ꝗ recipiens si ē occultū ē suspensus ipso iure quo ad se.sicut quilibet in peccato mortali cōstitutus.i.q.i. sacerdotes.si uero notoriū ē de iure uel de facto suspēsus ē quo ad alios.extra de tēpoꝝ ordine.c.5. Nā & accusatus de symonia ꝓhibet exequi officiū suū accusatione pēdēte maxiē si ē ifamat9 extra eo.ti.c.accusatum alias sec9.6.q.i.§.utꝝ ī pri.& ar.2.q.i.ī primis. 126

Quid de prelatis et aliis clericis tenētib9 ad mīstrationē ecclīasticā et male ad mīstrantibus:nūquid tenentur ecclīam reddere indēnē Rñdet Hosti.in ti.de peni.§.quibus uer. quo ꝙ sic.in.c.ꝙ sicut.§.fi. de elec.Et hoc ītelligas siue prelat9 de reb9 ecclīe expendat ī meliorationem ꝓprii patrimonii ł etiā ꝓpter nimiā diligentiā ꝓprioꝝ negotioꝝ neglexit negotia ecclīe ꝓcurare et sic ecclīa ē passa dānum:sed et de culpa seu negligētia ꝓcuratoris sui seu uicarii uidet teneri de officio. Archi.ea que de sta.mona.cum ad mona.§.i.ff. de custodia et exhibitione reꝝ.l.fi. Sed et si de suo aliquid expendit ī negotiis ecclīe illa pōt recuperare:uł ēt heres suus: ut sic fiat q̄dā cōpensatio.hinc iñ.2.q.7.lator.12.q.4.c.i.et.2.et de rebus ecclīe nō alie.c.epus.Hoc aūt intelligas quādo grauis ē lesio uel etiaꝫ quo ad alienationē uł diminutionē rerum īmobiliū uł mācipioꝝ ecclesie ł etiā reddituū suoruꝫ.Nec enī ꝓhibetur prelatis quo minus possint de fructib9 et pceptis redditib9 quos suos faciūt aliqua erogare. 127

Quid de his qui donant sua inhonestis mulieribus uel mimis uel 128

ioculatoribus ꝓpter peccata que cōmittūt uł ꝓpter carnalitatē ł fa uorez seculi. Rn̄det idē Hosti. ubi supra ꝙ peccant mortaliter. 86. di. donare. & tenentur restituere ecclie si ꝓpriū habent. De his aūt qui talia receperūt nō ē dubiū ꝙ tenentur ad resti. 24. q. 6. si res. Si uero cā elymosine & substētationis nature tribuāt non peccāt: nec tenētur ad resti. dum tn̄ abstineant alias a peccatis. 86. di. pasce. 12. q. 2. cōsulo & c. gloria epi. 47. di. sicut hi. & hoc maxīe cā hospitalitatis lz qn̄ caū fortuitu ueniūt nec alias q̄ comederēt de facili inuenirēt ar. 42. di. quiescam⁹. ii. q. 3. quoniā multos.

129 ¶ Sed cui fiet restitutio ab Istrione uel meretrice qui non debuit hoc recipe ꝓpter peccatū cōmittendū nunquid restituet illi qui dedit. Rn̄dit idem ubi supra ꝙ nō: sed successori suo uł supiori qui hoc in utilitatem ecclesie expendat ar. 17. q. 4. si quis in atrio de officio or. c. cum uos de cle. cōiu. c. diuersis fallaciis in fi. Nec obstat de deci. i. c. tua nobis. § i. uer. pretextu. quia illud intelligitur quādo is q tenetur ad resti. nō accepat a clerico illud ꝙ teneť resti. & sic nō erat clicus particeps ī delicto: sed ubi ē particeps nō fit ei resti. ut puniať in eo ī quo delinqt ut in. c. pastorali de iu. patro. & de tēpoꝝ or. c. lr̄as Mo. uero in tractatu resti. sic dicit. Restituere tenētur prelati ecclīaruz & alii clerici bona ecclīastica paupibus debita q̄ nō sumūtur in usus illicitos dando ea meretricibus & Istrionibus uel similibus turpibus psonis. Similiter dando ea cōsanguineis potētib⁹ non ꝓpter nature substentationē: uł aliam licitam cām & honestam. sz ut faciant eos diuites notabiliter ultra statum conditōnis generis eoꝝ uł parētele ut cum epi & alii clerici de humili genere nati consanguineas suas maritant baronibus & similia. & hoc quia cōtractāt rem alienam inuito dn̄o. Bona enī ecclīastica paupum sunt ꝯm Hiero. & Aug. 16. q. i. quoniā qcqd. 23. q. 7. ꝙ āt & q. 8. queior & 12. q. i. c. ultimo.

130 ¶ Sed nunquid tenētur hanc resti. facere de bonis patrimonialib⁹ si ea habent aut sufficit ꝙ illam faciant de fructibus ecclie quos iā hn̄t uel habituri sunt. Rn̄det idem ubi supra ꝙ cuz quicquid supē eoꝝ usibus de ꝓuentibus ecclīarum debeatur pauperibus: ut dictū ē non sufficit facere resti. de talibus fructibus ecclīarum cum hn̄ant bona patrimonialia uł aliunde q̄ de ecclīa acquisita nisi quatin⁹ subtraxeriut sibi de necessariis uel quādocūq; expenderent circa utilitatem ecclie de bonis patrimonialibus aut aliunde q̄ per ecclīam acqsitis Item meretrices Istriones & alie turpes persone p̄dicte q̄ pascunť de bonis ecclesie & etiam cōsanguinei. quia ut dictum est ditantur notabiliter ultra statum sue cōditionis ad resti. tenentur eorum que habuerūt de bonis ecclie: nisi predicte psone receperit cā elymosine

quādo in necessitate erant.14.q.3. si res aliena.86.di.pasce. Diuites uero & potentes similiter tenētur quādo per fraudes uel minas uel īportunitatem nimiā uel alias recipiūt sine iusta cā: secus tamen si ꝓpter necessitatem uel hospitalitatē recipiūt ar.ii.q.3.quoniā mltos &.42.di.qescamus. Similiter si sunt bene meriti honesti & spiritu ales uiri presti:quia iā īpenderūt eccl'ie suū ſuitium ul' defenderūt eam cōtra predones uel prestauerūt patrociniū ī cā uel dederunt de ꝓpriis bonis & similia. Talibus enim tenetur eccl'ia rependere uicē .12.q.2.quicūq; &.c.scias. Item nota ꝙ hec resti.deb; fieri eccl'ie cui sic iniuriose ablatū ē uel etiam eiꝰdem loci paupibꝰ si hoc expedire uidebitur penitentiario. si tamē super talibus disponēdis hēat ptātē ar.17.q.4.si quis in atrio. Et hoc cōueiens ē ꝙ paupibus detur cu; indigeant & ecclesia habundet. alioquin si ecclesia paupē ē melius ē ꝙ in utilitatē eccl'ie cōuertatur.

Quid de prelatis eccl'iaꝝ qui ꝓcurationē uel ſuitium aliquod īpē- 131
dunt legato uel aliis q plus sibi extorquēt subditis quā soluāt. Rñd; Monal.ubi supra ꝙ sic extorta restituere debēt:& tātūdē paupibus erogare & si supior cui q̄rela ꝓpoitur negligēs fuerit ī executione huiꝰmōi statuti d; puniri extra de īmu.eccle.ꝙ plerīq;.

Quid d' clerico cui epus ꝯfert bñficiū:quia cognoscat carnalit' mrē; 132
uel sororē ipiꝰ clerici uide supra.§.iiç.

De restitutione suspensoꝝ.

Quero an clericus suspensus ab officio teneatur ad resti. bñ- 133
ficii & fructuū quos tempore suspensionis suscepit. Rñdet Hosti ī ti.de suspensionibus.§.fi.Qui īcipit.Quis sit effectꝰ ꝙ sic ut in.c.de diuersis fallaciis de cle.cōiu.& de cle. per ea.c.fi.de suplen.negli.prelato.c.litteras. Sed nūquid suspensus ab officio itel- ligatur suspēsꝰ a bñficio. Rñdet Inno.ꝙ sic.c.si quis presbiter.7.q.i. ii.q.3.c:si epo foret.8i.di.eos ī.c.pastoralis.ubi hoc dicit d' appel.glo. in cle.cupientes de penis in uerbo supsensi.Intelligit hoc uerum qñ ex magno crimine uel ex magna cā suspenditur uel quādo cōtēnit suspensionem:nam quādo suspensio fit ex leui cā: ut ꝓpter infamiā uel scandalum & tunc non subtrahetur ꝓpter hoc bñficiū quod ex magna cā subtrahi debet.16.q.i.iuentum. Paruū autem crimē dicit qñ dubitat' an sit mortale: & ibi uide multos caūs suspensonis quos glo.enumerat & mltos cāꝰ suspēsionū papaliū uid' p hosti.ī ti.d' sus pēsionibꝰ.§.si qs possit dispēsare uer.sunt alii cāꝰ Cōcor.Gof.cū Io. an.s.ꝙ nō suspēditur a beneficio quādo ē suspensꝰ ab officio nisi sit ex magna causa ab officio suspensus Hosti.etiā in sum.de cle.exco. ministrante an.§.i.uer.puniatur dicit ꝙ dormientes iu sentētia ex-

coi.& suspensionis beneficia que acquirunt tenere non possunt nisi cum eis misericorditer fuerit dispensatū:& ē rō quia beneficiū rōe officii cōfertur.8i.di.c.si qs a mō &.c.si quis sacer.&.c.eos.ergo non pōt eis dare beneficiū qui nō pnt facere officiū:quini mo nec fruct9 beneficioꝝ suorum antiquoꝝ percipe dnt. q̄ diu i sentētia dormiūt quia nō cōsueuit nec percipe debet beneficiū:quia nō facit seruitiū extra de appel.c.pastoral.§.fi.32.di.c.preter hoc.

134 ¶Quero an ipediens aliquē a cōsecutione alicuius bn̄ficii teneatur ad resti Rn̄det Sco.in.4.di.15.ꝙ tenetur resti. beneficiū non totū. qa multū interē inter habere & ꝓpe esse:sȝ aliquā portionē corrn̄dētē alicui parti ualoris beneficii.Et hoc si directe abstulit sibi bn̄ficium itentione dāmificādi eum.si autē directe scȝ ꝓcurando sibi ipi & cū hoc dāmificādo alium itendebat ꝓuidere sibi. & sic pcurat sibi & p cōsequens alius preter itētionē istius dāmificetur. ille ad nihil tenet illi.quia licet unicuiqȝ sibi ꝓuidere alio neglecto.ff. de noui opis nū/tiatione.l.2.ubi dicitur ꝙ si prescindo uenas in fundo meo per quas deriuabat aqua ad puteū alterius nocendi itētione teneor sibi ad re stitu.damni sed si hoc facio sine fraude & intēdens ꝯsulere utilitati ꝓprie. ut quia mihi utile ē facere muꝝ qui nō pōt cōuenieter fun/dari sine prescisione illaꝝ uenaꝝ nō dāmifico illū quia ius habeo fa/ciendi utilitatē meā in fundo meo. ut.ff.de re.iu.l. nemo dānū facit nisi is qui id facit quod facere ius non habet.iste autē habet ius sibi ꝓcurandi beneficiū seruatis circūstātiis iustis & honestis.Cōcordat Ric in.4.di.15.ar.5.q.4.

135 ¶Qui uiolenter occupat beneficiū cum cura seu scient se intrudit in eo ē ipo iure priuatus beneficio. similiter qd cū cura habebat & iō occupantes ꝓpria temeritate psonatus aut alia quecunqȝ beneficia ecclesiastica ipo iure sunt priuati omni iure si quod in ipis habebāt & iō tenetur tā ad beneficioꝝ resti.q̄ fructuū.tex.ē in.c.cū qui bn̄/ficiū d preben.li.6.Si ergo habeat eccl'iam curatā & postea uiolēt occupet simplex bn̄ficiū nō uacat primū: sed perdit ius si qd hēat i s'o.Sed quid si habet curatā eccl'iaȝ & ui occupat prebēdā l' simplex beneficiū cui ē ānexa eccl'ia curata nūquid uacat prima?dicit ꝙ nō: sed perdit ius si qd habet in s'a.hec glo.i dicto.c.cū qui.

136 ¶Sed nūquid recōciliat9 fruct9 medii tēporis quo excoicat9 extiterat recupabit.Rn̄det idē Hosti.ubi supra ꝙ nō:sicut nec regressio iuris postlimii restituūtur stipendia ei9 tēporis quo apd hostes fuit.C.de re mili.l.stipendia li.12.Oia predicta ponit etiā Hosti.in ti.de sentē. ex.§.quis sit effect9: & addit ꝙ clerico excoicato & suspenso fruct9 medii temporis quo excoicatus uel suspēsus fuit restitui possunt ex

gratia nec debet tamen de facili fieri ne cōdēnatur rigor canonice
discipline ar. quiquagesima di.c.i.de cōsuetu.c.cū iter nos ꝺ̄ ꝯcessio.
preben.c.quia diuersitatem.Si autē iusta appareat sentētia.tūc sunt
ei restituendi.7.q.5.sup cās

¶Quid de his qui steterunt ī sententia longo tempore. Rñdet idem 137
ubi supra ꝙ si steterūt lōgo tpre puta biēnio uł triennio uel etiam
anno possunt omnibus beneficiis supra scriptis perpetuo spoliari. ad
hoc de cle.exco.nimis.c.postulastis de cle.cōiu.c.diuersis de cle.non
resi.c.ad hoc.ii.q.3.Rursus &.c.qcunq3 de peni.c.fi.ꝺ̄ here.c.excoi-
camus.§.i.&.2.&.§. credentes: & tales nec eligere possunt nec eligi
ꝺ̄ cōsuetu.c.cū dilectus.§.quia nobis de elec.c.cū iter de eta.& qua.
c.cū bone ꝺ̄ ꝯcessi.prebē.c.quia diuersitatē.

¶Quid de conferentibus talibus beneficia scienter dic ꝙ a collatione 138
suspenduntur donec super hec ueniā mereātur:ut puniantur in quo
deliquerunt.ut in.c.postulastis de cle.exco.mi. Sed per quē merent
ueniā & dispensari pñt:dic p supiore3 nisi forte hac decā in consilio
suspēsus esset.s.quia ꝯtulisset bñficia talib9:qa tunc a solo papa poss3
dispēsari ar.ꝺ̄.elec.nihil de preben.graue.

De restitutione religiosoꝝ.

Quero an monasteriū restituere teneatur res quas expresse 139
donauit ingrediens tpre sui ingressus licet postea egrediat
dūmodo tēpore donationis fuerit bone fidei possessor.Rñd3
Monal. in tractatu resti.in uerbo restitutio furti faciēda ē ꝙ ñ.nisi
gra facere uell3 ar.i5.q.2.nulli liceat:& extra de cōdic.apposi.c.ueꝝ
& ī auctentica de mona.§. si uero. sed si hui9modi res tacite & non
expresse donate ad monasteriū peruenerūt: tūc sequūtur persona3
q̄ si egreditur res hui9mōi ꝑo monasterio dari debent.quod etiam
dicendū ē de clericis qui eccłiis aliquid donāt ar. extra de cle.cōiu.
c.ꝙ a te.ubi de hoc in glo.i6.q.5.de lapsis.

¶Quid de religiosis qui obligauerāt aliqd in seculo restituere Rñd3 140
Monal.in sum.in tractatu resti.in uerbo restituere tenētur ī caū.§.
Item nūquid ꝙ tenētur petere ueniam de damno dato per se uel p
īterpositā psonam.

¶Quero an regularis possit restituere per se & ꝑpria auctoritate ꝙ 141
accepit ꝑ carnali ope uł ꝺ̄ furto ł rapia.uide supra.§.53.

De restitutione dñoꝝ tpalium.

Quero an male acquisita p dños tpales subiaceāt restitutōni 142
Et prio quid de taliis quas īiustue exigūt ultra ātiquū sta-
tutum & ordinationē. Rñdet Hosti.in ti.de peni.§. qubus
uer.Quid de questis ꝙ tenentur ad restitutionem si uiolenter illud

exigũt.14.q.6. si res: secus si subdit9 spõte offerat nõ exact9 tacite ul' expresse sine fraude & dolo ar.18.di.d' eulogiis.1.q.2.placuit licet etiã ĩhoneste exigeretur honeste tamẽ recipitur.ff.de uariis ex or. cog.l.2.§.ẽ qdẽ res sanctissima &.c.dilect9.extra d' simonia.c.et si qõnes.§.fi.Cõcor.Monal.ĩ sum.ĩ tractatu restitutõnum.

143 ¶Sed qd si difficilis sit restitutõ:qa forte tot exegit dñs l' pdecessores sui ꝙ si uenderet quicquid habet nõ sufficeret ad restitutionẽ.Rñdet idem ubi supra ꝙ scripsit Ray.ꝙ põt ei mederi.sc3 ꝙ remittat hoibus ĩ recõpẽsationem aliquã seruitutem ad quã tenẽtur ei in ppetuũ ul' ad tẽpus ad aliquã certam ĩmunitatem seu liberalitatẽ ul' faciat inde aliquod hospitale ul' aliam elymosinã cũ cõsensu & uolũtate dãna passoꝝ l' successoꝝ eoꝝ Concor.Monal.ubi supra.

144 ¶Sed an possit dñs aliquid exigere a subditis.Rñdet Monal.ubi supra ꝙ sic puta ꝑ defensione patrie cũ ĩiuste ĩuaditur ab hostib9. ad hoc enĩ tenẽtur oẽs nõ solum res suas ĩpartiri:sed etiã corpalit' laborare muniẽdo se incastro ul' ciuitate & uigilare: & sic seipsos & res suas saluent.23.q.3.fortitudo extra d' ĩmunitate eccl'iaꝝ perueĩt. Sil'r' quãdo dñs maritat filiam suam : aut filiũ facit militem aut releuat feudum suũ aut auget nouũ feudum cõparãdo & cũ talia uideantur respicere cõmodũ subditoꝝ ꝑ eo ꝙ cũ dñs maritat filiam acquirit sibi amicos & augendo feudum fit dicior & inde melius potest post parcere subditis q̃ ante.& cum facit filium militẽ potẽtior ẽ ad defendẽdum terrã. dicũt quidam ꝙ nõ sunt damnãdi qui talia exigũt ubi cõstitutũ ẽ.uel cõsuetum si tamen ad arbitriũ exigi cõsueuit cũ moderamine exigatur . Itẽ põt recipere dñs a seruis suis & petere auxilium moderatũ cum uadit in exercitum seu bellum iustum pro expẽsis ibi factis.Similirer quãdo in eodem exercitu caperet' sil'it'r quãdo uadit ad principem & procurat pacem subditoꝝ 9seruare & pro aliis similibus causis põt petere. ut dictum ẽ moderatum auxilium sine uiolentia tamen ar.10.q.3.unio circa medium.Et d' censi. c.cum apostol9.

145 ¶Sed nũquid dñi auferentes res cõtra bannũ portatas tenẽtur restituere illis a quib9 ablate sunt Rñdet Monal. ꝙ non.si statutum uel edictum factum fuit cũ cõsilio regentiũ ciuitatẽ & ꝑ coĩ utilitate . nam in talibus amittendi nõ cõpetit repetitio & p 9sequẽs accipiẽs reddere nõ tenetur qa melior ẽ 9ditio possidẽtis. tñ faceret melius quo ad eũ si redderet ne ex auaritia uideat' rapere.

146 ¶Quero quid de dñis qui exigunt a subditis taleas & questus Rñdet Monal. ubi supra ꝙ si exigunt a subditis taleas l' questus que sibi & antecessoribus suis soluta sunt ab antiquo si hoc scitur & ꝑbabiliter

creditur q ex iusta causa imposita fuerunt & soluta licite exigere possunt: si tn̄ nō scitur nec creditur q ex iusta causa: tunc nō debēt exigere: sed restituere debēt si possunt qđ cū mala fide receperunt i4.q.6. si res. Sed quō hoc sciri pōt. Rn̄det idē q pōt sciri: si super hoc cōfectum ē instrumētum si etiā ita seruatū ē a tpre a quo non extat memoria: ꝯm quosdam presumendū ē q ex causa iusta fuerit imposita ar.i2.di.illa. quod satis credendū ē nisi uiolenta presump-tio sit in contrarium: presertim cū dicatur q in longissimis prescrip tionibus non oportet ꝓbare titulum. sed ex lapsu temporis p̄sumit titulus interuenisse qui allegatur.

¶ Quid de dn̄is exigentibus pedagia & theolonea ātiqua Rn̄dꝫ Mo. q licite exigere possunt si sunt a principib9 uł regib9 imposita ꝓpt defensionē strate uł maris dūmodo exigentes faciāt illud ꝓpter q fuerunt imposita aliter nō: si uero nescitur a quibus fuerunt īposita creditur tamē q ab illis qui potuerūt ꝓpter defensionē patrie uł ꝑ alia simili causa fuerūt instituta uł si nō cōstat de causa: extat tamē cōsuetudo cuius nō extat memoria ꝯm Hosti. recipi possunt. Siłit idem dicendū ē si iste nō laborat modo nec facit expensas cum nō sit necesse paratus ē tamē labores & expensas impēdere tpre ne-cessitatis ita q nō solum q tūc accipet: sed ēt si erit necesse. ut quasi fieret cōpēsatio annoꝝ in quibus uł nihil expēdit ad illos ī quib9 oꝫ eum multū expendere. Si hoc ita gesserit pura & bona fide secure recipe pōt. Cōcor. Hosti. ī ti. de cēsi. § ex quib9 uer. sed nūqd. i47

¶ Sed quid si dn̄s noua pedagia īpoit: Rn̄det Monal. ubi supra q nłło mō pōt occasione illoꝝ ab adueīentibus & trāseūtibus aliqd accipe sine peccato nisi certum sit illud a pīcipe uł rege fore statutū ꝓpt eminētem necessitatē aliquā de subditis & tunc ꝓcedat ꝑ omnia ut dictum ē de antiquis. 24.q.3. si quis romipetas. extra de treu. & pa. c. ī nouam9 de cēsi. ꝓueīt &. c. cū apostol9. ff. de publi. et uecti. l. uecti galia. Vnde si ultra formā predictā aliquid ē acceptū restituendū ē illi a quo iniuriose ē accceptū si fieri pōt sinant cum cōsilio ecclesie paupibus erogetur qđ notat cōtra dn̄os qui uendūt datiū baratarie & consimilium. i48

¶ Quid de cōdentibus leges iniquas. Rn̄det Hosti. in ti. de penis. § qb9 uer. quid de cōdentibus. q si sunt cōtra ius natale q ī lege & ī euā-gelio ꝯtinetur ipō iure n̄ tenēt. 8. di. que ꝯtra mores. 32. q. 7. flagitia Idem ē si layci statuāt in preiudicium eccłe de consti. que ī eccłia &. c. eccłia & obligātur in solidum statutarii cōsiliarii scriptores & iudicantes & ea seruantes uł exequētes. ut. c. nouerit de sentē. exco. &. c. grauem. Idem si fiant cōtra ius poitiuū ad paupes opprimēdos i49

& iustitiam ipediendā & de talibus pōt itelligi quod legitur ysa.io.
Vbe qui cōdunt leges iniquas & scribentes iiustitiā. Scripserunt ut
opprimerēt i iudicio paupes & uim facerēt cause humilium populi
mei: ut essent in preda eoꝝ & pupillos diriperent quid facietis i die
uisitacionis & calamitatis de lōge uenietes ad cui9 fugietis auxiliuꝫ
ubi derelinquetis gloriā uestrā ne incuruemini sub uinculo & cum
iterfectis cadatis Cōcor. Monal. ubi supra q addit ꝙ q condūt leges
de soluendis usuris uel solutis non repetendis & similia: si aliqui dā-
nificati sunt occasione talis legis uel statuti tales ipo iure nō ualēt
cum sint cōtra dn̄m. 8. di. que contra &. 32. q. 7. flagitia sil'r tenētur
insolidum qui principem iduxerūt ad cōdendū hui9mōi leges. Sil'r
obꝰuantes mortaliter peccant & tenētur resti. que occasione taliuꝫ
leguro sunt lucrati.

150 ¶ Quid si dn̄s tēporalis nō facit id ꝓpter qđ impoitum est pedagium
Rn̄det Hosti. ubi supra ꝙ grauiter peccat. nō tamen tenetur ad re
stitu. ei9 qđ accepit ex tali pedagio dūmodo fecit ad qđ tenebatur
nisi cōstaret ꝙ hac decā fuisset cōcessuꝫ q̄uis teneatur ad satisfacti-
onem plenariā ꝙ plus ē si idefectum iustitie inueniatur. 22. q. 2. dn̄s
&. q. 5. admistratores. 3. q. 7. qui sine peccato i auctē. ut diffe. iudi. §.
i. in fi. col. nona. C. de appella. si appellationē. ff. de iudi. l. filius insti. đ
obli. que ex quasi delic. na. i. Ru. si eni sentētia Ray. uera eēt uix aut
nūq̄ aliquis pedagia recipiētiū saluaretur.

151 ¶ Quid đ dn̄is tēporalibus qui negligunt facere iustitiā miserabilibus
ꝑsonis & defendere ab oppressionib9. Dic ꝙ sunt excoicati ipo iure
p9 tertiā monitionē nec possunt absolui nisi satisfaciant de damno
qđ incurrerunt ille ꝑsone miserabiles. ut dicit tex. iuncta glo. 23. q. 5
c. administratores ubi dicitur. Administratores plane seculariū dig
nitatum qui ad eccl'iaꝝ tuitionē pupilloꝝ & uiduaꝝ ꝓtectionē ra-
patiūq3 refrenationē ꝯstituti esse ꝓculdubio debent quoties ab epis
& ecclesiasticis uiris conuenti fuerint eorum querimonias attentius
audiāt & ꝭm ꝙ necessitas expetierit absq3 negligētia exainēt & di-
ligenti studio corrigant. ꝙ si dei timorem pre occulis nō habentes
negligere p9 ꝭam & tertiam monitionē iuenti fuerit oi se nouerit
cōmunione usq3 ad dignā satisfactionē priuatos. Vn̄ nota ꝯtra ipo-
nentes stipendiarios in ecclesiasticis domibus uel hospitalibus qui
dissipant bona paupeꝝ.

152 ¶ Quid de dn̄is tēporalibus qui utunt̄ malis officialib9 & negligūt eos
corripe uel officio priuare. Dic ꝙ tenētur de dānis eoꝝ sicut dixi in
iudicibus supra. § iio. &. § 209.

153 ¶ Quero an solus princeps possit imponere collectas & superindicta. i.

accrescimoniam datioꝝ ꝑ aliqua necessitate emergente ad tempus Rñdꝫ dñs Io.in.l.i.C.de superindicto li.io. ꝙ sic immo punitur alius ĩpones sĩ iussu principis:ut.l.placet.C.de execu.mu.li.io. Qꝛ ẽ ueꝝ quando imponũtur ꝑ occurrenti necessitate fiscali: sꝫ ꝑ occurrenti necessitate ciuitatis uel ꝓuincie uel alterius municipii: ipa ciuitas uel ꝓuincia uł municipium põt sibi imponere ĩmo cogit̃ si pecunia nõ sit in comuni:ut dicit glo.in.l.i.§.quibꝰ.ff.ꝙ cuiusꝗ uni. no.&.l.fi &.l.omnis ꝓuinciaꝝ.C.de opere publi.&.c.de ĩmu.ne cõce.l.fi.& ꝙ notat Inno.in.c.grauem de senten.extra ubi dicit ꝙ uniuersitas con dẽnata ꝑ soluenda pena ĩponit collectã p solidũ & librã: uide de hac materia i.l.idictiones.C. de anno & tribu.p dñm Io. Et hoc pꝫ ſcđm eũ ꝙ ciuitas uolens imponere collectam.ut dent principi nõ põt de iure cum cessat cã occurrẽtis necessitatis & cessat auctoritas supioris & nisi esset ciuitas libera que nõ recognoscit supiorem de qua in.l.ñ dubito.ff.de capti.alias nullus põt imponere sine auctoritate supio- ris ut dicta.l.i.&.l.placet.

Quid de dñis tẽporalibꝰ qui uendunt officia publica.Dic ꝙ tã uen- dentes q̃ emẽtes debent puniri.l.iulia ambitus.l.unica.C. eo.insti.de publicis iudiciis.§.sunt preterea si ẽ in centum aureis & ẽ ĩfamis.ut dicta.l.unica uide infra.§.268. 154

De restitutione subditorum de male ablatis dñis facienda.

QVero an subditi teneantur ad restitutionẽ male ablatoꝝ a dñis suis quibꝰ subsunt & prĩo qd đ pedagiis an đfraudãtes ãtiqua ł noua rõnabilit̃ ordĩata teneãt ad restitutõnẽ.Rñdꝫ Mo.ꝙ sic dũmõ exigẽtes pedagia faciãt illđ ꝓpter qđ ĩstituta sunt alioquin si nõ p̃nt restitui illis qbꝰ debet̃ debẽt paupibꝰ erogari. Si ãt nõ faciãt illud ꝓpter qđ ĩstituta sunt.nõ tenẽt qa frãgenti fidem fides frangatur eidẽ ar.6i.di.§.his oĩbꝰ extra de iure iuran.ꝓuenit.l. 2.Item caueant mercatores semp mẽdaciũ:quia si illi ut dictũ ẽ fa- ciant qđ suũ ẽ & aliquid isti subtraherẽt rapia ł furtũ eẽt. uñ p̃cise tenerentur eis ad restitutionem.& agere insuper pniam de furto & mẽdacio sicut de aliis peccatis ibi cõmissis: sed si iiuste acciperet ille isti mercatores furtiue subtraherent per mendaciuꝫ peccarent adm̃ꝰ ueialiter ꝓpter mẽdaciũ. ad restitutõeꝫ tamẽ nõ tenẽtur ſcꝫ quosdã Cõcor.Hosti.ĩ ti.đ cẽsibꝰ.§.ex qbꝰ ĩ fi. dicẽs ꝙ tã exigẽs in iustũ pedagiũ q̃ nõ iustũ soluẽs tenẽtur ad restitutõem. 155

Sꝫ nũquid đ fraudãtibꝰ datiũ ẽ iiũgẽdũ ĩ foro pnie:ut soluãt penaꝫ quã incidũt. Rñdꝫ idem ubi supra Dicũt qdã ꝙ nec in predicto caũ nec in simili tenetur quis ad soluẽdũ emẽdam penarum nisi fuerit 156

A iudicatũ cõtra ipm ĩ foro carum: quia talia nõ debēt̃ nisi tũc demuꝫ cũ quis cõdēnat9 ē p sentētiā ĩ forma iudicii. Vñ si quis furti aspor tauerit pedagiũ ꝉ īciderit alienā siluā ꝉ cõmiserit furtũ aut sacrilegiũ aut symoniā sup qb9 statuta ē pena corpalis ꝉ pecuniaria p legē uel per canonem. nõ ē iniũgenduꝫ ĩ foro penitētiali ꝙ soluat hui9modi penas. nisi tunc demum cum fuerit ꝯdemnatus ad illas soluēdas sꝫ sufficit ꝙ soluat interesse & satisfaciat ad arbitrium boni uiri si iniuriam intulit.

157 ¶Quid de christianis qui tp̄r guerre accedunt ad partes paganorum & portāt illuc merces ꝓhibitas & ipi saraceni seu pagani tenent eis fidē defendēdo eos in territorio suo & in mari a latronib9 uel piratis. Rñdit idē ubi supra ꝙ tunc debent ipi christiani soluere eis pedagium fideliter ꝯm statutũ uel pactũ. alias tenēt̃ eis ad restitucionem si possunt. alias debent pauperib9 erogare quia fides etiam hosti. ꝯuanda est. 22. q. ꝗ. Innocēs. 23. q. i. noli. Et ĩtellige de illis saracenis qui nõ sunt uiolēti possessores terraꝝ quas tenent etiã qui nõ detinēt terras ꝯsecratas christi in habitatõe.

158 ¶Quid si quis furet̃ christiãos captiuos & a saracenis detentos. Rñdit Hosti. in ti. de peni. §. quibus uero uer. quid si quis ꝙ nõ tenetur. ar. 23. q. 2. dñs. &. q. 8. ut pridem. & hoc ĩtelligas quãdo nõ ē tēpus treuge. Sed quid si treuga sit. Dic ꝙ tũc tenet̃ restituere rem subtractã & extractionē hoĩs uꝉ alterius rei sublate. Er oĩs damni dati ar. 23. q. i. noli. ꝙ intelligit Ray. nisi forte saraceni cõpellant̃ captiuos ydolatrare ĩ quo cañ eriperet̃ captiu9 ĩ libertatem ar. ꝗ. di. nulla. & tũc nõ tenetur subripiens eũ ex quo de peccato mortali uel subuersione fidei agitur magis sit deo q̃ hoĩbus obediendũ. ii. q. 3. Iulianus. &. c. q resistit. Quid si christianus captiu9 furetur saraceno qui eũ captiuũ detinet. Rñdet idem ubi supra ꝙ si fuit capt9 dum erat treuga quã frãgebat & sic inuenitur inculpa. 23. q. i. noli. & nõ imminebat famis necessitas tenetur ad restitutionē: si ãt alias tp̄re belli captus fuit uꝉ necessitas famis ĩminebat cũ talem teneatur saracenus pascere non tenētur ad restitutionē ꝯm Ray.

159 ¶Quid de subditis dãnificãtibus dños. Rñdet Monal. ubi supra ꝙ restituere tenetur subditus sicut fur qui subtraxit ꝺ̄ his q̃ soluere dñt dño absqꝫ uolũtate domini sui. Soluere enĩ debet ea q̃ inter ipm & antecessores suos plane bona fide sine dolo & coactione ꝯueĩt sicut solet fieri cum mansus uel uille cõcedũtur de nouo colonis uel aliis personis de quo cõsueuit fieri ĩstrumētũ quo ponitur census & ãn9 & ponũtur alie seruitutes & pactiones hic inde & ideo omnia talia dũmodo non sint turpia & ꝯtra dñm peti possunt & soluenda sunt.

Nam quilibet in traditione rei sue pōt ponere legē quā uult dūmō honestam extra de cōdic.apo .c.uerum.18.q.2.Eleulterius ubi tamē idiffinite poitum ē ī instrumento aliquod tale uerbuꝫ collecta talia questa ꝑ similia.itelligēdū ē ꝙ debet eā moderate petere. Inspecto honore & facultatibus subditoꝝ extra de censi. cum apostolꝰ ī fine &.10.q.3.c.fi. Similiter cū ī instrumēto cōtinetur ꝙ talis dn̄s potest facere taliam ad iussum uel ad placitū aut quando ē talꝰ consuetudo sine scripto:tunc illud iussum aut placituꝫ moderatū ē ad arbitrium boni uiri īspectis facultatibꝰ subditoꝝ. Concor. Hosti.in ti.de peni. .§.quibus uer.quid dꝰ questis & taliis. Quero an ī foro cōsciētie teneatur quis iniungere pn̄iam.ut soluat penam quā īcurrit ex pedagio nō soluto.Rn̄det Monal.ubi supra . Dicūt quidam ꝙ ī predicto caū nec ī siꝑibꝰ tenetur quis ad soluendū emēdā penariam nisi fuerit iudicatum cōtra ip̄m in foro iudiciali quia talia non debētur nisi tunc demū cū quis cōdēnatus ē p sn̄iam. Vnde si quis furtī asportauerit pedagionem uel īciderit alienā siluam ulꝰ cōmiserit furtū aut sacrilegiū aut similia super quibus statuta ē pena corpalis ulꝰ pecuniaria p legem uel per canonē nō ē iniūgendū penitēti ī foro penitētōnali ut soluat huiꝰmōi penas nisi tunc demū cum fuerit cōdemnatus ad illam:sed sufficit ꝙ soluat interesse uel satisfaciat ad arbitrium boni uiri si īiuriā ītulit.Idē dicit glo.12.q.2.fraternitatis.

De restitutōne subditoꝝ inter se de his que ad inuicem extorquēt.

Quero an subditi teneantur ad restitutōem eoꝝ q̄ īterse iniuste extorquēt.Et p̄io qd de ciuibꝰ q collectas dimiserūt sup alios.Rn̄dit Monal. ubi supra ꝙ si scient aggrauāt sup alios aliqđ ultra q̄ dn̄t īuidia ꝑodio tenēt ad restōnē ei.si āt se ꝑalios aleuiāt peccāt mortaliter:sed nō tenentur ad restitutōeꝫ coītati. qa nō aggrauāt eam ī hoc.sed īimicos. & hoc ē qn̄ quātitas summe ē a coī determīata.Si uero collecta ē antiqua & debita dn̄o tēporali & aggrauāt īimicum tenētur ei in tātū si āt se aleuiant dn̄o tenētur ī tātū.Si uero amicū aleuiāt tenent siꝑit dn̄o nisi amicꝰ prius restituerit. Si āt ē collecta a dn̄o nouo īiuste poita puta ad ꝓpriā utilitatē poita nō tenētur exactores dn̄o restituere nisi īimico si grauauerūt eum.preterea dn̄o non debent obedire cōtra cōsciētiam in collecta iniusta . Itē nota ꝙ collecta fit duobus modis ī ciuitate scꝫ per alios & perse.p alios duobꝰ mōis scꝫ determīate & indetermīate.detīate scꝫ quādo determinatur summa a coī illis qui aliis ad soluendum imponūt.& tunc si aleuiant se uel amicos nec aggrauāt coē:sꝫ inimicū tantū & ideo tenentur tantūm ō illi.Indetmīate uero fit qn̄ summa

160

nõ determinat eis:sʒ dicitur ꝙ ĩponãt ciuib9.io.denarios ꝑ libra .Et tunc si se uł amicos aleuiant coẽ defraudant.Sed ẛm quosdam non tenẽtur ei ad restitõeʒ.qa dicũt hoc nõ esse đ iure diuino institutũ sed publico uel ciuili.s. ꝓpter bonũ patrie: peccãt tamen mortaliter ꝓpter iuramentũ ꝓmissoriũ infra tempus q̃tum ad exactionem.sʒ nõ q̃tũ ad solutũ quia hoc mõ iurauerũt.sed hoc mihi nõ placet.Itẽ qñ fit collecta p se:fit siłr duob9 mõis Pr̃o qñ debʒ hõ maĩfestare iuramẽto quicquid habet.& tũc si habet mille & iurat se tãtũ centũ hr̃e ẽ piurus:sed nõ tenetur restituere.quia hec datio non ẽ de iure diuino:ut dicũt. Siłr ẛo mõ fit qñ hõ iurat se missuꝝ.io.denarios ꝑ unaquaqꝫ libra q̃ habet ĩ archa repoĩta alicui ad tp̃us ĩfra tp̃9 illud semp tenetur & elapso tẽpore piur9 ẽ si non facit qđ iurauit.sʒ ẛm quosdã nõ tenet̃ ad restitutõnẽ.quia nõ ɔtractauit rẽ alienã quoniã ad huc dñium rei nõ recessit ab eo & dicũt ꝙ hec datio nõ ẽ đ iure dĩno.ut dictũ ẽ.Hec.n.opĩo cũ p̃cedẽti non placet mihi ꝓpter dolũ & fraudẽ q̃ ɔtinet q̃ nłłi debet p̃rocinari ẛm canones. Si ãt iurauit tãtũ dare coĩ tenetur semp ex uirtute iuramẽti.

161 ¶Quid đ discussorib9.i. estĩatorib9 p̃rioniōꝝ qui dolo odio uł inuidia pl9 & min9 estimãt & ꝓximũ & rẽpublicã dãnificant. Rñdit Io.de pla.in.dicta.l.i.C.de discussorib9 li.io.ꝙ siue sit discussor ad inuestigandũ & discutiendum qui sint publici debitores & aliqueʒ inique declaret ł describat esse publicũ debitorẽ qui nõ sit uel dicat eẽ debitorẽ maioris q̃titatis q̃ sit tenetur ad restitutionẽ:& ip̃e remaẽt obligatus fisco in illa q̃titate in qua alium descripsit inique: siue sit discussor p̃rimonioruʒ causa ponendi in estimo pro collecta uel alio grauamine reali soluendo ẛm q̃titatẽ p̃rionii cui9qꝫ certe in id in quo perperã: & inique plus estimat facultates alicui9 quã ualeãt ip̃e tenetur per tex.in dicta.l.i.Caueant ergo estimatores bonoꝝ p̃rioni oꝝ alioꝝ quia tenentur ad illud quod male estimãt siue estimẽt ꝑ collectis publicis siue ad priuatũ cõmodũ: ut ꝑ fideiussorib9 dãdis a tutore scđm ualorem patrimonii pupilli. quia si estimator min9 estimet & ꝓpter hoc fideiussor minoris quantitatis datus ẽ tenetur pupillo.l.fi.C.de magistra.l.cõueniẽ.&.l.i.§ diu9.ff.Eodem ti. siue sit estimator datus ad fideiussores approbandos scʒ an sint sufficientes l.arbitrio qui satis dare cogantur. Et similiter tenetur messor agri edificii frumenti uel uini si dolo uel lata culpa.Inique metiatur.l. si messor.§ i.&.2.ff.Si messor falsum modum dixerit.Et similiter tabernarius qui in cõputatione fefellit.l. fi.in fi.eo.ti. de quo etiã.l.2. C.de iure fisci. Vbicũqꝫ eni generaliter quis inique facit id ad quod assumptus ẽ a iudice uel a partibus: ut cum notarius assumptus ẽ ad

cōputationē litteraruȝ & male cōputat tenetur.l.cōputationis.C. de fidei.instru. Vel medicus perperā refert de qualitate uulneꝝ tenet ut in.c.significasti de hoīcidio uł obstetrix.de pregnatura uētris.l. i.ff.deuen inspi.tenētur hec ille.

¶Quid de malis electoribus.Rn̄dit Io.de pla.in.l.obſuare.C.de curio. li.io.Ex quo ad officium rectoris ciuitatis pertinet cōuocare cōsiliuȝ & facere eligi officiales & electis nūtiare ut possint si expedierit appellare & qui male noīauerit aliquem sciens eū habere excusatōem & sic eum causa uexandi ł ex odio noīat tenetur ei ad oēs sumpt9 litis quos ille noīat9 faciet in causa appellatōnis se excusando ne ei9 calūnia & temeritas transeat impunita. ut dicta.l.obſuare.&.C. de sumptuū recupatione.l.unica &.l.i.§. q excusatione.ff.de uaca.muneꝝ &.l.sciuerit.C.de excusationibus tutoꝝ. 162

¶Quid de exactoribus tributoꝝ qui plus debito exigunt. Rn̄dit ideȝ in.l.i.de exactoribus tributorum li.io.ꝙ tenētur furti si plus debito exigunt sub terrore & ꝑeminentia dignitatis: ut dicta.l. etiam pro alimētis suis & sue familie uel equoꝝ.l.2.C. de lucris aduocatoꝝ.li. 12.& tenet̄ ī duplū ei a quo exegit l.i.C.đ sup exactōnibus li.io. 163

¶De restitutione cōtrahētium.

QVero ad qđ teneātur cōtrahētes.Rn̄dit Io.de pla.insti. qb9 mōis cōtrahitur obli.§.i.Quia si ꝯtractus celebrat̄ gr̄a dātis tātū ut ī đpoīto.tūc recipiēs tenet̄ solū đ dolo & lata culpa ¶Si gr̄a recipiētis tātū.ut ī ꝯmodato tūc tenet̄ de dolo & oī culpa scȝ lata leui & leuissima.Si gr̄a utusqȝ ut ī locatōe tenet̄ tūc de dolo lata culpa & leui.ut.l.si ut certo.§.2.ff.cōmodati.In mutuo āt quia transfertur dominiū iō recipiēs mutuū tenetur de dolo lata culpa leui & leuissima & de casu fortuito.ut insti.quibus modis reꝯtrahitur obli. .§. primo. 164

¶Quid đ cōmodatorio. Dic ꝙ quādoqȝ tenetur solum de dolo & lata culpa.Quādoqȝ etiā đ leui quādoqȝ etiā de leuissima qn̄qȝ etiā đ caū fortuito:ut notat glo.in dicto.§.i uerbo exactissimā īsti.quib9 mōis recontrahitur obli. nam de dolo solo tenetur. puta si cōmodo uxori mee ut cōpta.i.ornata ueniat ad me:ut.ff. cōmodati.l. si ut certo.§. Nunc uidendū &.§.Interdū qn̄qȝ dolus et culpa ei9 leuis.ut si commodo tibi cipbum ut omnes amici īuitentur ad cenā ut.ff.ꝯmodati .l.ī rebus.§.hec ita quādoqȝ leuissima.et hoc generaliter.Vt hic int̄duȝ caūs ut si culpa precedit dicta.l.ī rebus.§.alioquin.hec glo.Item notat ꝭȝ eundē dn̄m Io.q colligit ex tex.ī dicto.§.uer. nec suffic. ꝙ licet re sua quis possit male uti cum in ea sit moderator et arbiter ut in.l.in re manifesta.C.mādati. tamē ī deposito uel cōmodato est 165

determĩatũ ꝙ debet adhiberi exactissima custodia & diligentissima que leuissimam culpã excludit. Et iõ si quis ĩ supraſcriptis reb9 erat diligẽtissimus pariter debet esse ĩ cõmodatis: sed si in suis erat diligentior certe ĩ cõmodatis debet esse diligẽtissimus. & iõ tunc debet adhibere maiorem custodiã rebus comodatis q̃ suis. Nã tunc in suis culpa culpãda ẽ. sꝫ ĩ alienis ẽ puniẽda. ut dicto. §. i. & dicta. l. si ut certo. & l. in rebus in prin. ff. cõmodati. Sed quid qñ ẽt ĩ suis erat diligẽtissimus & nõ põt nisi unã rem saluare. Rñdit idẽ dñs Io. ꝙ tũc loc9 ẽ gratificationi. quia põt saluare quã uult de quo glo. in dicta. l. si ut

166 ¶ certo Sed quid si quis utitur cõmodato ultra locũ deteĩatũ. Rñdit idẽ ubi supra ꝙ in culpa ẽ & ad eum spectat piculũ ut dicto. §. i. uer. alioquin. & dicta. l. ĩ reb9 ĩmo tũc cõmittit furtum usus insti. ď obli. ex delicto. §. placuit.

167 ¶ Quero qui dicãtur cã9 fortuiti. Dic ꝙ illi qui enumerãtur ĩ dicto. §. i. & dicta. l. ĩ reb9 & l. qui fortuiti. C. de pignorib9 actione. Nam cã9 cui resisti non põt dicitur mors seruorũ cõmodatoꝝ que eius culpa nõ interuenit latronũ hostiũ ue ĩ cursus qñ res ẽ cõmodata ad peregrinãdũ ꝑpterirataꝝ insidias. Naufragiũ ĩcẽdiũ fugaqꝫ seruoruꝫ qui custodiri nõ solẽt. Sed quero an furtũ cõputetur inter caũs fortuitos. Rñdit idẽ ubi supra ꝙ nõ ideo nõ excusat comodatariũ. l. cuꝫ duobus. § dãna. ff. cõmoda: & insti quibus modis recõtrahiť obligatio. § fi. nisi fiat a persona domestica de qua non suspicabaris ut notat Cynus in. l. i. C. deposit. & l. Eum qui. § idem scripsit. ff. de furtis. Sed an ĩcendium cõputetur cõmodatario inter caũs fortuitos. Rñdit idẽ ubi supra ꝙ nõ si incipit in domo sua. quia sine culpa inhabitantiuꝫ nõ oritur incendiũ. l. nam salutẽ. ff. de offi. prefecti. uigi. sed si ĩ domo aliena & comodatarius rem euitare nõ põt habet regressum cõtra eum qui ẽ in culpa ĩcendii. ut. l. si ꝯuus ꝯuam. §. si fornicarius. ff. ad. l. acqleã. Et notat glo ĩ dicto. § fi. ĩsti. qb9 mõis recõtrahi obli.

168 ¶ Quid de depositario dic ꝙ teneť solũmõ ď dolo & lata culpa & mala electio depositarii ẽ ĩ culpa inde ẽt qñqꝫ tenetur depositari9 ď caũ fortuito. ut nota. glo. ĩsti. ď qui. mo. recõtrahitur ĩ eo. § fi. Quĩ qꝫ enĩ sunt ꝯm Io. ď pla. q̃ faciũt depoitarium teneri ď caũ scꝫ cõuẽtio. i. pactum dolus culpa mora obligatio. ut notatur. ff. depositi. l. i. §. sepe

169 ¶ Quid de bidello cui assignauisti libꝝ tuũ & eũ tradidit alteri an teneať. Rñdit Io. ď pla. dic si tradidit tuo socio uł famulo tuo ꝯsueto ł alteri portãti tuũ signũ cui uerisiłiter credere debuit non tenetur si ãt nõ assignasti ei: sed simpliciter posuisti tenetur. id similitudinẽ locatoris ꝯm. l. dñs orreoꝝ. ff. loca.

170 ¶ Quid ď creditore pignoris. Rñdet ideꝫ ubi supra ꝙ tenetur ď dolo

& lata culpa & leui. quia contractus celebratur gra utriusq3. ut dicit tex. i. § fi. isti. q. mo. recōtrahit obli. & iō nō tenet de leuissima culpa nec de cau fortuito nisi fuerit in culpa.

¶ Quero an iter ēptorē & uēditorē cadat restitutio. Rndeo q mul/ 171
tiplex. ut patet ifra i uerbo ēptio.

¶ Quero de quo teneatur soci9. Dic q tenetur ad restitutionē damni 172
emergētis dolo & culpa sua lata & leui q̄ leuis culpa estiatur si non adhib3 tātā diligētiā i coib9 reb9 q̄tā adhiberi solebat: i ppriis tpre societatis. ut isti. de socie. § socius. l. socius. ff. p socio.

¶ De restitutione ei9 q ob cā3 accepit & cā non ē secuta.

Restituere tenetur qui accepit aliquid ob causam & causa nō 173
ē secuta ut puta. Si dedi tibi pecuniā: ut p me ires ad sanctū Iacobū & nō iuisti. Sec9 si pte nō stetit ut. l. si pecuniā. ff. de cōdic. cā data ubi dicitur. Si pecuniam ideo accepis: ut capiam eam. deinde pato tibi ad pficiscendum cōditio tēporis: uel ualitudinis impedimento fuerit quo min9 pficisceris an cōditio possit. uidēdum ē & cū p te nō steterit pōt dici repetionē cessare. S3 cū liceat peitere ei qui dedit pculdubio repetetur id quod datum ē nisi forte tua in/tersit non accepisse te ob hanc causam pecuniā. Nam si ita res se h3 ut licet nūdum pfectus sit ita tamē rem cōposueris: ut necesse hēas pficisci uel sumptus qui necessarii sunt ad pfectionē iam fecisti ut manifestum sit te plus forte q̄ accepisti erogasse conditio cessabit. Sed si minus erogatum sit. cōditio locū habebit: ita tamē ut idēnitas tibi prestetur ei9 qd expendisti.

¶ Quid si dedi pecuniam uiro cui nuptura erat mulier. deinde nō suut 174
secute nuptie. dic q ad restitutōe3 tenetur. l. si mulier. ff. de condi/tione causa data cā nō secuta.

¶ Quid si dedi tibi ut suū manumittas & nō manumisisti l me peit3 175
antequam manumitas dic q ad restitutionem mihi teneris l. i. § i. ff. de cōditione ob cām.

¶ De restitutione gerētiū negotia aliena & primo de tutore.

Restituere tenetur tutor & curator oē dānū qd pupillo uel 176
adulto: pcessit eo4 dolo lata culpa l leui negligētia Nō āt leuissima ut. l. qcquid. C. arbitriū tutele ubi dicit. Quicqd tutoris dolo l lata culpa l leui siue curatoris miores amiserūt l cū possunt nō acqsierit i hoc iudicio ueit ut i. l. i. de tutelis & rōni distra. dicitur in oibus que fecit tutor cū facere nō deberet. Item i his que n fecit cum facere deberet rōnem reddere tenetur prestādo dolū & culpā & quātam in rebus suis diligētiam haberet. Idem in prelato ut in. c.

Cū ī officiis de testa. Item ꝯm Io. de pla. īsti. de obli. q̄ ex quasi ꝯtrac tu na. §. tutoris qn̄ tutor fuit negligēs ī exigēdis noībus debitorum pupilli q̄ facta sunt postea cā nō idonea ad soluendū cū prius essent idonea tp̄re tutele tenetur ut in. l. 2. C. arbitrium tutele. Item tutori imputatur & ad interesse tenetur si causam pupilli desp̄atā ducat. C de admīstra. tutoꝝ. l. bona &. l. si nō ē ignotū &. ff. de admīstratōnibꝰ reꝝ ad ciuitatem pertinētiū. l. quotiēs. §. sicut ignoscendū ē cū illi q bonam fidem agnouit. ut. ff. m̄a. l. quitꝰ. hec spec. ī ti. de aduocato. §. utusq; uer. itē ēt caueant. Quid si quis uolebat legare ꝑ donare pupillo & tutor impediuit dicens. lega uel dona mihi glo. ponit hanc questionē sabbatinam & nō soluit in dicta. l. quicqd. sed dici potest ꝙ tenetur pupillo ad restitutionē ar. cle. i. de priui. uer. ꝑcipitur religiosis: ut nō īpediāt testatores qui legēt parochialibꝰ ꝑ matricibus eccl̄iis. Ut dicit frater Aluarꝰ ꝙ alias peccāt mortalit̄ & tenētur ad restitutōnē. Nā hec regula ꝙ quotiēs quis aliquē īpedit a ꝯsecutōe alicuiꝰ bn̄ficii tenet̄ ad restitutōem ubi supra. §. 134.

De restitutione negotioꝝ gestorum.

177 Restituere tenetur negotioꝝ gestor omne damnū illi cuius negocia gessit quod damnū processit dolo suo. uel lata culpa uel leui: uel etiā leuissima quā alius diligentior erat gesturꝰ ut īsti. de obli. que ex quasi cōtractu in prin. an autē teneatur de cāū fortuito glo. ibi enumerat sex cāūs in quibus tenetur in uerbo obligatum & ꝯtra tenetur ad expēsas quas fecit negocioꝝ gestor illi cuiꝰ negocia gesta sunt. Fallit ī pluribꝰ caībꝰ enumeratis ꝑ dn̄m Io ibi & ī. l. uēsenius. ff. de nego. ges. s. primꝰ qn̄ ꝑcessit ꝑtestatio ꝙ non gerat. ut dicta. l. uēsenius. Scd'us qn̄ gessit paterna affectione ut si nutricius prestitit alimēta priuigno ul' in eum erudiēdum expendit. l. qui paterno. C. eo. Tertiꝰ quando maritus gessit maritali affectione puta fecit expensas etiam curando uxorē egrā. Nam socer nō tenet̄ eas satisfacere nec cōputantur ī restitutionem dotis. Nam maritus tenetur facere curare uxorem suis expensis: nisi quando non habet dotē ꝑ eēt expensa magna ultra dotē. & uxor haberet patrē qui ten̄t ad hec: uel ip̄a habet aliūde. i. alia bona ex quibus posset curari. Non tenetur tn̄ maritus qn̄ ex culpa uxoris non habet eā in suo obsequio ꝯm Iacobum de are. sed ad expensas funeris uxoris tenetur ille cui remanet dos ꝑ ea parte ꝑ qua deuenit dos ad euȝ ut. l. quia ī uxore C. de nego. ges. Quartꝰ ꝑpter domesticā affectionem & pietatem ut si mater expendat ī faciendo dari tutorem pupillo. l. i. C. de nego. &. l. is qui. ff. eo. ti. de hac materia uide infra. §. 224.

De restitutione sociorum.

Quid si duo sunt socii habentes rē cōmunē & alter ī ea facit expensas. Rñdet Io. de pla. insti. de obli. q̄ ex quasi cōtractu ·§· Item si inter aliquos ꝙ alter tenetur cōtribuere ptē suā restituendo ei qui fecit expensas de suo ut. l. si inter fratres ·§· 2. ff. ꝓ socio. & l. si ut ꝓponis. C. de here. priuat. Item nota ꝫm eundem qđ ubi unus ex sociis ē rixosus & deuius uł non curat laborare terram cōmunē uł locare domū coēm pōt socius accipe sibi partē suā quo ad usum & laborare & sibi fructus recipe glo. ē notabilis ī. l. iubem⁹ ī uerbo diuidere. C. đ sacro sanc. ecc: & alia glo. ī. l. luci⁹. ff. fa. here. 178

De restitutione acipiētis īdebitū & ce.

Quid de soluēte īdebitū ignorāter. Rñdet ꝙ recipiens tenet̄ ei ad restitutionē ꝓinde ac si mutuo accepisset ex quasi cō- tractu insti. de obli. que ex quasi cōtractu nascūtur ·§· fi. & insti. qui mo. recōtrahitur obli. ·§· Item si p errorē sec⁹ si soluat sciēt̄ qa tūc donare uidetur. ut. l. cāpan⁹ de ope libertoꝝ. 179

De restitutione dānoꝝ ab aialib⁹ datoꝝ.

Quid si quadrupes puta equus uel asinus tu⁹ natali feritate mihi damnū intulit: puta fregit uasa mea ł uegētē & uinū effusum ē. Rñdit Specu. in ti. de īiuriis. & dāno dato ·§· seq̄t uer. porro mihi teneris uł reficere dānū uł dare aial ꝓ noxa. ut īsti. si quadru. paup feci. di. in prin. 180

Quid si equ⁹ tuus calce me percussit & crus fregit uł brachium uł occulum effodit uł aurem dentibus scidit uł me uulnerauit ꝓpt̄ quā plagam oportuit me dare. io. medicis & alia. io. impendi īcuratione an petere possum ꝫo & opa quib⁹ carui: & caritur⁹ suꝫ. Dicit Specu. ubi supra ꝙ sic uł ꝙ das aial ꝓ noxa. tex. e. ff. e. l. ex hac lege. 181

Quid si tuū animal īcitauit meū ita ꝙ meū aīal dedit alteri damnū an tenearis. Speculator ubi supra uidetur sentire ꝙ sic ideꝫ dicit glo insti. si quadru. pau. fe. di. in prin. ī uerbo feruore ne aīal tuū moueat̄ ad damnū dādum. Sui lasciuia & facilitate siue incentiuo amore & psecutione alterius animał: ut si equ⁹ tu⁹ psequēdo equā meā frāgit hostium domus mee uł mea blada interra cōterit uł aliter damnū mihi dat siue suo corpe siue mediante alio instrumēto ut si bos uel equ⁹ sine culpa cōducētis plaustrum obtriuit aīal meū ł aliud dānū dedit ut. ff. e. l. i. ·§· sin autē. 182

Quid si bos tuus comedit herbam meaꝫ uel canis tuus carnes meas uel porcus farinā uel murilegus lardum uel mustela corrodit pānos an mihi tenearis ad emēdam damnū uel dandū aīal ꝓ noxa. Rñdit Specu. ubi supra ꝙ sic ut. l. quintus ·§· i. ff. ad. l. acquile et. l. qui ꝑuādoꝝ ·§· fi. de prescrip. uer. et p Bar. ī. l. hoc āpli⁹ ·§· de his. ff. đ dāno īfecto. 183

184 ¶ Quid si oues uel alia aīalia quis mittit ī prediū meuȝ & frumentum & ordeū ꝑ glādes depascūt. Rñdit Specu. ubi supra ꝙ mihi teneris.

185 ¶ Quid si ꝑ se peccora intrauerunt campū & depasta sunt frumentū. Rñdit Specu. idē scȝ ꝙ mihi teneris. Idem Io. de pla. in. § i. insti. ad. l. acqui. & hoc p. l. qui ꝯuandoꝝ. ff. de scrip. Sed quō estimabitur dānū datum in frumēto dum ē in herba. Rñdet idem ubi supra ꝙ uel ex pectabitur tēpus messium ut sciatur quātū ex tanto uꝉ sīꝉi frumēto habebitur uꝉ ꝯsiderabitur q̄tus fructus in anno preterito ex tāto & simili habitus ē. ar. ff. ad. l. acquileā. l. acquilea si deletū. ff. de tabulis ex hibēdis. l. locū. § cōdēnatio. ii. q. 3. nolite.

186 ¶ Sed nunquid dominꝰ se liberat dando animal ꝑ noxa. Rñdit idē ubi supra ꝙ nō. si illud imisit ut insti. si quadrupes paupem fecisse dicat̄ secus si cāliter intrauit.

187 ¶ Quid si leo ursus aper quē tenes ligatum iuxta uiam publicā dānuȝ dedit. Rñdit Specu. in ti. de emptione & uendi. § nunc dicendū uer. sed pone ibi quarto ꝯpetit ꝙ teneris per tex. § fi. insti. si qua pau. fe. di. Vnde ibi dicit Io. de pla. Caueant ergo sibi qui tenent canes mor daces ursos uel simias uel alia animalia ferocia in locis publicis quia ledunt hominē liberū. cōdemnatur tenens in expensis curationis & operarum amissarum & amittendarū inquātum iudici equū uidebit̄ facta estimatione quātū lesus uiuere poterat ꝯm distictionē etatū ut. l. hereditatuȝ. ff. ad. l. falsi. & glo. dicit ī. l. ex hac. l. ff. si qua pau. fe. di. Et ideo nō liberatur dando ferā bestiam damnū dātem ꝑ noxa. ut. c. fi. ꝺ iiu. & damno dato.

188 ¶ Sed pone ꝙ inuenio pecudem tuā in mea segete dānum dātē nūqd propria auctoritate illaȝ capere possum & tenere donec de damno mihi satisfaceres Rñdet Specu. ī ti. ꝺ actor. uer. sȝ pone ꝙ inuenio ꝙ nō possum capere: ut teneam quasi loco pignoris donec mihi satisfactum sit. possum tamē capere & tenere donec sciatur dominus contra quem agere possuȝ.

189 ¶ Quid ꝺ his qui cū iumento uel igne malitiose appoīto uꝉ alias. ledūt agrum uel domū alterius. Rñdet Mo. ī sum. in tractatu restitionū ī. c. ꝺ restitutione aduocatoꝝ. uer. Itē tenētur ad totum dānū ꝙ tꝉes tenētur ad restitutionē totius damni. Et si uolūtarie apponit ignem non adhibuit diligentiam debitā tenetur in quadruplū maxie infra annum. extra de iniur. c. si egressus & si leserit ubi ꝺ hoc in. c. si qs &. ff. ꝺ incen. l. i. Si autē aīal pascat in alieno nō dānificando dn̄s non tenetur ꝺ pa. tenen. l. quoniā. § fi. coll. io. nō tn̄ ꝯm glo. & An. de bu. ī dicto. c. si leserit ꝙ dn̄s liberat̄ dādo aīal ꝑ noxa.

190 ¶ Quid si bos alicuius cornupeta erat & dominꝰ eū nō custodiuit nec

diligentiã adhibuit egressu3 bouem uicini occidit. R n̄det Monal. ꝙ dn̄s bouis corrũpere tenetur dare alium bouẽ uiuum equiualentem & mortuũ accipere: ut dicit tex. in. c. si bos extra de iniur. & dam. da. exori. Intelligẽdum tamẽ quãdo dn̄s sciuit cornupetam ꝙ presumit infra tres dies scire & ꝑpter hoc dicit tex. ꝙ cornupeta erat ab heri & nudius. Tertius quãdo uero ignorauit. puta quia cõtra naturã sui generis ĩsurrexit & ꝯtra naturã suã: puta qa cõsueuit eẽ domestic9 tũc nõ tenet̃ ex edicto. l. acquilee: sed ex dicto. l. si quadrupes paupẽ fecisse dicatur ſm Hosti. & Gof. Item intellige ſm glo. in dicto. c. si bos cum ille bos qui damnũ dedit aggressus ẽ aliũ & occidit. sed ecõ uerso nõ tenet̃. i. quando bos mortu9 incitauerat aggrediendo bouẽ cornupetam. ff. si. quadru. pauperẽ fecisse dicatur. l. i. § cum arietes & ff. ad. l. acquil. l. ita. Seu cum dubium ẽ quia bos prio aggressus. ff. ad. l acquileã. l. sciẽtiã. § cũ stramẽta. Et ad intelligentiã damnoꝝ datoꝝ ab aĩalibus nota ut ex dictis Hosti. cõphẽdi & colligi põt ꝙ duplex ẽ actio qua tenet̃ dn̄s aĩal' damnũ dantis sc3 lex acquil. & hac tenet̃ dn̄s aĩalis dãnũ dantis quando culpa sua aut negligentia aĩal damnũ dedit: puta si te instigante equũ ip̃e dolore cõcitatus recalcitrauit ł damnũ dedit. aut si quadrupes plus iusto onerata damnũ dedit uł si aĩal tuũ in segetem meã misisti teneris ad totius damni estĩatiõnẽ Alia ẽ actio que uocatur đ paupie qua mihi teneris quãdo nõ culpa tua quadrupes damnũ dedit ꝯtra naturã & cõsuetudinẽ sui generis licet sua cõsuetudo talis sit: puta si sit equ9 recalcitrans. Nam maior ps nõ recalcitrauit ł bos cornupeta nam maior ps nõ cornupetit & tũc liberaris dãdo aĩal dãnifificãs ꝑ noxa l3 dãnũ excedat quadrupedis estimationẽ. Si ãt sit fera bestia tũc dando illđ aĩal ꝑ noxa: non liberaris s3 teneris ad totius dãni estimationẽ. quia hui9mõi aĩalia n̄ debẽt teneri ĩ publico siue soluta siue ligata ubi publicũ iter ẽ. alias dn̄s tenet̃ ĩ duplũ ut ĩsti. si quadrupes. § ĩtdicim9. § fi: & nihilomi9 actio đ paupie. i. ꝑ dãno dato locũ habet: & etiã tenetur ad ip̃esas ĩ curatione factas & ad opas amissas uł quas amissurus ẽ ꝑpter debilitatem. nam ꝓhibetur quis uerrẽ apꝝ canẽ ursum leonẽ pãtherã & generalit̃ omne animal qđ nocere possit tenere ſm Hosti. ĩ ti. đ paupie. § qn̄ uer. Et notandũ hec colligũtur ex tex. & dictis doctoꝝ in. c. fi. extra đ iniur. & damno dato & per Hosti. in sum. eo. ti. § qn̄ & ĩ ti. đ paupie. § qn̄. § qualis.

¶ Quid si equus tuus insidiãdo mulam meam olphaciat & mula mea recalcitrãs crus meum frangit. R n̄det Hosti. in ti. đ pauperie. § qn̄ uer. si uero ꝙ cõtra te agere possu3 đ pauperie ut. ff. si quadru. pau. feci di. l. agoso. 191

192 ¶Quid de detinentibus columbaria. Rñdet Astē. in sum. li. 5. 33. Dicūt aliqui ꝙ si nō possunt teneri sine pͥudicio & dāno alteri⁹ mortaliter peccant qui tenēt. qdā tñ tenēt ꝙ columbe plus ꝓficiāt terris quas frequentant stercorizando & mala semina colligendo quā noceant uñ nō uidetur tutū sup hoc aliud affirmare.

193 ¶Quid de uenatoribus qui cōculcāt agros & uineas alioꝝ quoꝝ canes occidunt anseres & oues & agnos pauperū. Rñdet idem ubi supra Credo ꝙ tenentur restituere estimatione damni ꝉ peccāt mortalit̄ si nō restituāt: nisi ita modicū damnū esset ꝙ ꝓbabiliter nō curarēt illi quibus fieret.

¶De restitutione excoīcatoꝝ.

194 UTrū clericus excoīcatus possit percipe fructus sui beneficii durante excoīcatione. Rñdit Inno. ꝙ nō in. c. pastoralis de appel. per illum tex. ubi dicitur. Illi ꝓuentus ecc. merito subtrahuntur. cui ecclie cōmunio denegatur. Secus si appellaret. Nam tunc non credimus ꝙ posset nuntiari excoīcatus ar. extra de sen. ex. p tuas: nec ēt beneficia subtrahi debent: īmo cū ipe se nō debeat gerere p excoī. & ministri prebendarū tanquā mercenarii possunt ei coīcare. ii. q. 3. Quoniā de sentē. exco. inter. Alii tamē aliter dicunt & ē certum ꝙ p⁹ absolutionē fructus medii tēporis poterit repetere. 2. q. 5. § super cā licet fuerit iniuste excoīcatus. Sec⁹ āt si iuste ar. C de re milita. l. cū allegatis. Hec Inno. Corcordat Hostien. uide supra. § 131. uel. 136.

195 ¶Oīs excoīcat⁹ tenetur restituere si uult absolui: qa hec ē una de cōditionib⁹ requisitis ad hoc ut quis absolui possit ſm doc.

196 ¶Quid de his qui excoīcati tēpore excoīcationis acquirūt negotiando uel ex dono recipiendo. Itē de his q aliter illicite acquisierūt bñficia ecclīastica ul castra ul alia & īde multa pceperunt. Rñdit Hosti. ubi supra ꝙ tenētur totum restituere si aīas suas saluare uolūt: ut ꝓbat̄ de eta. & quali. cum bone de cle. exco. mi. postulastis. de cle. c. p inqsitionē. & de preben. c. dilec. i fi. de his q̄ fiūt a pla. ꝯtinebatur de iure patro. cū dilect⁹ in fi. de symonia. c. Mathe⁹.

¶De restitutōe iuētoꝝ a caū & fortuna.

197 QVero an iuēta a caū & fortuna subiaceāt restitutōni Rñdit Ric. in. 4. di. 1. § ar. 5. q. 5. Qꝛ reꝝ quedā sunt coēs omni iure naturali ut uolucres nō domestice & pisces maris & etiam silua insti. de reꝝ di. § & quedā: &. § fere bestie. Quedā sunt uniuersitatis ut illud ꝙ ē ciuitatis i coīut theatra stadia et silua ut īsti. de reꝝ diui. § uniuersitatis. Quedā sunt ꝓprie singuloꝝ. uñ si qs iueīat aliquam rem de primo mō dictis restituere nō tenetur et de tribus

rebus dictis aliter dicitur in dicto .§. fere . Que in nullius bonis sunt naturali rõne occupanti cõceduntur. Si quis āt res que sunt coĩtatis aliquo caũ inuenerit restituere coĩtati tenetur. Similiter rem que ē alicui9 singularis persone & sic intelligitur ꝙ dicitur .i.14.q.5. si qd inuenisti ubi dicitur Si quid ĩuenisti & nõ restituisti rapuisti & ea. q.c.multi dicitur.Discant hoc peccatũ simile eē rapine si quis ĩuēta non reddat si sciat cuius sunt. & si cui9 sunt ignoret tamē retinere nõ põt:sed debet facere qđ in se ē.ut sciatur cuius ē.quia ut dicitur .ff.de furtis.l.falsus.§.qui alienum. Si quis aliquid iacēs in terra lucri faciendi cā sustulit furti obstringatur:siue scit cui9 sit siue ignorauerit.Et hoc ratõnabile est:quia ex quo scit rem suaꝫ nõ esse ꝑsupponere debet eam de iure ad alium pertinere.Si āt nõ põt inuenire cui9 sit illi cui incũbit cura de re publica restituat. Cõcor.Hosti. in ti.de peni.§.quib9 uer.quid si quis ĩuenerit dicēs.Quid si qs ĩuenerit pecuniaꝫ uel aliam rem in uia publica uel alibi dicas ꝙ debet facere preconizari & in ecclesiis loci illius ubi res inuēta ē:& adiacētiũ denũciari publice corã populo ꝙ talis res inuēta ē .Et si reperiat dñm ei reddat: primo tamē dicat ei circũstãtias ꝓpter quas certificetur utꝝ uere sit dñs is qui petit aliter forte multi nõ dñi peterēt ad hoc ff.de furtis.l.falsus.§.qui alienũ. Et si nõ inuenit dñm põt eũ cõsilio eccłie ipam rē retinere & oret ꝓ eo cui9 res ē.Et hoc intelligas qñ est pauper qui inuenit aliter pauperibus erogetur.Alioquin si non restitueret iuxta posse fur eēt.Et sic ĩtellige illud Hiero.& Grego. 14.q.5.si quid ĩueĩsti & duob9.c.se. Cõcor.Sco.in.4.di.15.Qui addit ꝙ ĩterĩ debet tradi publice ꝑsone custodienda.

Quero an qs possit ꝓhiberi piscari influminibus publicis & ꝑpetuis sicut padus & rhenus. Rñdet Io de pla.insti.de diui.in .§. flumina ꝙ nõ: similiter nõ põt ꝓhiberi quis applicare naues ad portũ et ligare naues ad ripas siue ad arbores existentes super ripis . Licet tñ ripe & arbores sint publice quo ad usuꝫ siue sint ĩ coĩ usu tamē ꝓprietas ripaꝝ & arbores nate ĩ eis sunt eoꝝ quoꝝ sunt ꝑdia quib9 adherēt Et ideo si concurrunt dñs agri uolens incidere arborem existētem ĩ ripa fluminis & extraneus piscator uel nauta uolens ligare nauem ad illã arborē uel apendere retia siccando prefertur dñs.qa nemini debet ius suũ detrahi.ut insti.de his qui sunt sui uł alieni iuris.§. sed & maior.Sed ubi cõcurrũt extranei: tunc si unus pretendit publicã utilitatē & ali9 priuatã prefert pretendens publicam: sed si uterqꝫ pretendit publicam & uterqꝫ priuatã ꝑfert qui prio occupauit ꝯm Iacobũ butrigariũ in.l.ripaꝝ.ff. de acqui. re.do. Sed si uterqꝫ pariter occupauit locus ē gratificationi uł sorti sicut dicit glo.ubi plaustris

inuicē obuiātibus ī arta uia dū querit ꝙ plaustꝝ retrocedere debeat .l.i.§. hoc īterdictū.ff.ne quid in loco publico.

199 ¶ Quero qd de feris bestiis piscibus & uolucribus. Rñdit idē ubi supra .§. singuloꝝ: ꝙ quia in nullius bonis sunt ideo naturali rōne occupāti cōcedunt. ut dicto .§. singuloꝝ: & ideo dicit ꝙ licitū ē ingredi alienū fundum cā aucupandi & uenandi. sed si dñs preuidet añq̄ īgrediaris pōt te ꝓhibere ingredi ꝙ si postea īgrediaris teneberis iniuriaꝝ: si tamē nō obstāte ꝓhibitione ingrediaris ad aucupādū ꝙ capies tuū efficitur: nec pōt tibi per dñm aufferri: ut tenet glo in .l. diuus de fui. ru. ꝑdii. e. ff. de acqui. re. do. l. 3. insti. de. re. diui .§. apꝝ. l3 glo. in dicto .§. singuloꝝ teneat ꝯtrariū & male.

200 ¶ Quid si uulnerasti letaliter feram bestiā ut apꝝ ceruū & similia. & eam fugientem persequaris. Rñdet ideʒ ubi supra ꝙ nō ꝑpter hoc efficit tua nisi pꝰq̄ eam ceperis. Et iō interī alius eam capiens etiaʒ ītra laqueū tuum ut .l. in laqueū de acqui. re. do. eam acquirit insti. de re. di .§. illud quesitum &. ff. de acqui. re. do. l. 3 .§. illud. Et ē rō ut dicit tex. in dicto .§. illud quesitum: quia multa accidere potuissent. ne eaʒ cepisses. Nam īspicimꝰ ꝙ euenire pōt quādo res ē ad aliud naṫaliter destinata. aliter secus ut .l. i. ff. đ in litem iurando. & ī .l. fi. idē cā eodē ff. đ iur. om. iudi. tamē dicit glo. ī dicto .§. illud ꝙ ꝯsuetudīe uenatoꝝ aliter ꝯuatur & iō stādum ē cōsuetudini. ar. l. Qꝛ si nolit .§. q assidua ff. đ edi. e.

201 ¶ Quid si apes ł uolucres sint super arborem tuam uł nidi eaꝝ. Rñdit idem ubi supra ꝙ sicut dicit tex. in .§. apiū. insti. de re. di. Apium & uolucrū natura fera ē. & iō licet apes uł aues uł nidi earum cōsistāt super arborem tuam: non tamen sunt tui donec eas ceperis. Et ideo interim alius occupare pōt. & apes & fauos mellis ibi factos & aues nidificātes supra acq̄rit nec tenet̄ tibi furti nec alia actōe ut dicto .§. apium .l. apium. & .l. naturalem .§ apium. ff. eo. & .l. si apes. ff. đ furtis sed bene tenetur tibi īiuriarum si antequā ītraret campū tuum uel ascenderet arborem tuam ꝓhibuisti. ut dicto .§. apium uer. plane ꝙ si tamen capit pꝰ ꝓhibitōnem suum efficitur. ut supra dictū ē. secꝰ autem si apes a te possideantur quas tenes ī aluearibus reclusas que uadunt & redeūt ł aues quas similiter possides que uadūt & redeūt quia occupans eas cōmitteret furtum. ff. đ acqui. posse. l. 3 .§. aues. & .l Pōponius ī fi. ff. familie herci: sed examen apium uolās ex alueo tuo durat tuum quādiu non aufugit aspectum tuuʒ nec eiꝰ persecutō ē difficilis: ut dicto .§. apiū. ī his tamē multū attēdit̄ cōsuetudo: ut dicit glo. ī uerbo examē ī dicto .§. apiū. isti. de re. diui.

202 ¶ Quid de aīalibus naturaliter feris. sed accidentaliter factis māsuetis

ut pauones colūbe apes cerui q habent cōsuetudinē eundi & reuertendi. Rñdit idē ubi supra in .§. pauonū q in istis habet locū regula que tam diu sunt occupātis possidentis quādiu detinēt animū & cōsuetudinē reuertendi. Et postea fiunt occupātis. Et iō cū cōsuetudo inducatur ex duplici actu ut notat glo. in .l. de quib9. ff. de lege. & .l. 3. c de episcopali audi. uidet q si ista aīalia nō reuertātur duabus uicib9 horis l diebus cōsuetis q deposuerūt aīum & cōsuetudinē reuertēdi & postea fiūt occupātis.

¶ Quid de aīalibus naturaliter māsuetis ut gallinis & anseribus domesticis Rñdit idem ubi supra .§. gallinarū q q̄tūcūq effugiant cōspectū dñi possidentis & alio se transferant tamē manēt eius & nō acqrunt apphendētī: imo apphēdēs cā lucrādi ea ul oua ul pennas cōmittit furtū & pōt accusari furti. ut dicto .§. gallinarum & .ff. de acqui. re. do. l. naturalem .§. pauonum. & .§. gallinarum ubi notat glo. q etiā ī uno ouo cōmittitur furtū lʒ sit modici pretii. 203

¶ Quid de thesauro inuento. Rñdet idē ubi supra .§. thesauros q thesaur9 īuentus ab aliquo ī agro suo l ī loco religioso efficitur iuenientis & sibi totū acquirit. sed īuent9 ī agro alieno priuato l publico ul cesaris uel ciuitatis acquiritur p medietate īuētori & p alia medietate dño agri. ut dicit tex. in dicto .§. thesauros & glo. in .i4 .q. 5. Si quid īuenisti & glo. in dicto .§. thesauros declarat quis sit iste thesaurus: & rñdit q ē pecunia ab ignotis dñis uetustiori tpe abscōdita cuius pecunie depositionis memoria nō extat & .ff. de acqui. re. do. l. nunquā .§. thesaurus. nam si de eo extaret memoria uel quia aliquis abscondisset cā lucri uel metus uel custodie. ī pprie dicitur thesaur9 ideo nihil acquiritur inuētori. sed ē eius qui abscondit ul ei9 heredis ut dicto .§. thesaurus. ff. ad exhibendū & .l. item labeo .§. familie herciscunde. & .l. a tutore. ff. de rei uendi. Et ideo mercenarius laborans in alieno & cāū thesaurū inueniens acquirit sibi medietateʒ. ut dicit glo. in dicto .§. thesauros in uerbo in suo secus si nō sit thesaur9 puta q mercenarius in domo alicuius nouiter empta inueniet pecuniam in sacculo īuolutam in fenestra: quia tūc cum nō sit thesaur9 nō est emptoris nec īuentoris. sed ē uenditoris: ut dicta .l. a tutore. Et ita cōsultum fuit florentie per plures doctores. Et attende q ī suo licituʒ ē dare operam īueīre thesaurum dūmodo nō arte magica quia tūc esset fisci: sed ī alieno nō sufficit dare operā ad thesaurū inueniendū etiam de uolūtate dñi: sed debet esse īuentus cāū fortuito. ut acqrat īuētori dimidium. aliter si data opera īuenitur totum acqritur dño l. unica. c. de thesau. li. io. Item nota q lʒ lapilli Gemme & Margarite & alia preciosa inuenta in littore maris acquirantur īuentori. s. p9q̄ 204

apphendit nō ante. tamē hoc ē ītelligendū de lapillis & gēmis natis & pductis in littore maris secus si repies gēmā que cecidisset alicui illic trāseūti.ut īsti.de re.diui.§.itē lapilli &.§.fi.

205 ¶Quid de insula nata in mari.Rñdit idē ut supra qr in nullius bonis ē & ideo occupāti cōceditur. sed īsula nata ī medio flumīe ē comunis hñtiū predia iuxta flumen exutraqꝫ parte sed si nō ī medio. sed est pximior alteri pti ē cōis tantū habentiū predia ex parte illa. Ager uero a flumine diuiso circūdatus remanet eius cuiꝰ erat primo & si flumen mutauit alueum. primus alueus efficitur eoꝝ qui circa eum predia possident.Et scdus alueus ē publicus qui scdus alueꝰ flumine redeūte ad antiquū alueū efficitur eoꝝ qui circa eū predia possident Item ager īundatus aqua recedente ager remanet eius cuiꝰ primo erat.Hoc dicit tex.insti.de re.diui.§.insula.Sed quō pōt sciri ꝙ īsula nata ī flumine sit ī medio uel ad quā partē magis pendet. rñdꝫ glo. ī uerbo mediā partē ꝙ hoc sciri poterit accepto cordulo in puncto poito ī medio īterutꝝqꝫ agrū.Et facit ad questionē ꝙ si aliqua uilla uel domus uel eccl'ia sit inter territoria duarū ciuitatū & sit ꝯtētio cuiꝰ sit ꝙ presumatur & iudicetur esse illiꝰ ciuitatis cui sit pximior sꝫ si nō appareret cui sit pximior dicatur pertinere ad ambas & sit cōis. ut hic. &.ff. eo.l.deo §. insula &.l. ticie testores.ff.de legatis.i. ꝫm Dinum ī dicto.§.īsula.

¶De restitutione acqsitoꝝ ī naufragio.

206 QVid de acquisitis ī naufragio.Rñdet Mo.in sum.ī tractatu restitutionū ꝙ restituendū ē quicquid de ipō naufragio in uētum ē siue illud sit acceptū de ipō naufragio siū de mari siue de littore.ff.de īcen.rui.& nau.l.si quis ex naufragio. Item ultra restitutionē ñ excusatur a peccato mortali quicūqꝫ surripit aliquid de naufra.nisi ea ītentōne recipiat ut restituat ei cuiꝰ ē.nec excusat aliquis aliqua cōsuetudine uel statuto uel precepto cū hoc sit contra preceptū dñi.Et ultra hoc ē excoīcatus ut in.c.excoīcatōni.extra de rapto.& hoc ipō facto lata sentētia ꝫm Io.an.& An.de bu.sed expoliās nō naufragos nauigantes ē excoīcandus. Vnde epus uł quilibet prelatus qui tāti criminis esset particeps uel cōsentiens debꝫ deponi extra de accusatione.c.cū dilecti Laicꝰ uero nisi admoītꝰ satisfecerit debet anathematizari et.24.q.3.si quis de potētibꝰ et.c.illi qa extra de treu.et pace.c. Innouamus ēt ꝫm leges infra ānū in quadruplum tenetur pꝰ annū in simplū.ff.de incen.rui.et nau.l.i.Et hoc nō intelligas de naufragio piratico uel saracenico. ut institutione noua Federici ad decus:licet nō sit in corpe decretaliū et predicte pene. scꝫ de expoliantibꝰ naufragos habent locum ꝫm doc oēs non solum qñ

quis patiēs naufragium ī mari expoliatur.sed quando nauigat etiaʒ p alia loca & nō naufragatur & expoliat ē excoīcādus non faciendo drāʒ siue nauiget p mare siue p alia loca.

¶ De restitutione damni quod culpa ope imperitia seu negligentia aliis datū ē.

Restituere etiā tenet̄ ille cuius culpa ope ipitia seu negligē tia dānū datum est: uel iniuriam irrogatam nec ignorātia excusat si scire debuit ex facto suo iniuriā uerisiliter posse cōtingere uel iacturā.ut in.c.fi.extra de iiuriis & damno dato.Hec culpa qn̄q; precedit casum:ut in eo qui cisternā fodit & ipaʒ aptam dimisit & bos in ea cecidit ut in.c.2.de iiuriis & dam.da.uel ī mulione qui male ponit lapides in plaustro l' ī rustico qui ignē apposuit in stipulam in die uentoso. Et ideo talis tenetur quia qui causam damni da & ce. Porro si oēm diligentiā adhibuit ita q̄ nihil omisit de ɔtingētibus nō tenetur.ff.ad.l.acquil. lege qui occidit.§.in hac.& l.qui foueas.&.l.idē iur.§.ad mulionem &.l. si ꝑu9.§.si ex plaustro & extra d' iiuriis.c.fi.Quādoq; culpa sequitur factum. ut ī medico qui bene sciuit ulcus & postea circa curā negligēs fuit. Quādoq; ī facto ut si medicus impite secauit.ff.ad.l.acquil.lege qua actione.§.fi.&.l. Idē iuris.Et ꝓbāt hec tria de eta.& qua.c.ad aures & de homi.c.tua nos.Culpam uero semper ītelligas sic.ut dolus noīe culpe ītelligatur sicut apte īuenitur.ff.ad.l.acquileā.l.5.§.iniuria: sed nō cōuertitur q̄ ubi ē culpa sit dolus.Quādoq; tn̄ de culpa nō agitur. quia culpa uni9 cū culpa alterius cōpēsatur.At uero qn̄ ex una parte dol9 ɔmittitur & ex altera culpa deprehēditur dol9 culpe prepōderat. unde īputat̄ illi qui se tonderi patitur in loco piculoso ubi cōsuetudine cum pilla ludebatur:unde nō tenetur tonsor & forte nec ꝑcussor nisi data opa illum qui radebatur pcusserit sic intellige.ff.ad.l.acquileā.l.Itē si ob stitrix.§.fi.&.l.Item nulla.&.l.si ex plagis.§.fi. Similiter nō tenet̄ q putat arborē super eū locū p quē nō ē iter publicū uel priuatū nisi data opera ī trāseuntem ramuʒ iecerit.sed si iter erat & ꝓclamauit nō tenetur.ut isti.ad.l.acquil.§. Item si putator & debʒ ita tēpestiue clamare q̄ transiens pōt sibi precauere & euitare piculuʒ ꝑm Io. de pla.dicto.§.Item si putator ideq; distiguitur in eo qui facit foueam cā ceruoꝝ capiendorū.ff.ad.l.acquileā. si putator et.l.qui foueas.5o. di.hi qui arborem.Hec Hosti.in ti.de.damno.da.§. Quando uer.hic āt culpa et cetera.

207

¶ Quero quō pōt exēplificari dānū culpa contigisse:dic ut in reg.iuris nō ē sine culpa li.6.ubi dicitur.Nō ē sine culpa qui rei que ad eū nō pertinet se imiscet.Concor.l.culpa.ff.de re.iu.et glo.ponit exēplum 208

in clerico iaciente lapidem & ceco sagittãte qui tenetur ex damno
dato.50.di.clerico ẽt.15.q.i.§ ut itaq; & in monaco cirugico supra de
homi.c.tua.i.R̃n̄so.Scire enĩ debet ꝙ suũ nõ ẽ ad alios pertinere.C
unde ui.l.cũ querebatur. Est etiã ĩ culpa ductor aĩalis cuiꝰ ductoris
ĩfirmitate uel ĩperitia damnũ datũ ẽ ab aĩali.quia tenetur.l.acquilea
ut dicit tex.in.§ ĩpetu.insti.ad.l.acquileã.Est ergo in culpa ſm Io.de
pla.qui ascendit equũ quẽ nõ ualet retinere ꝓpter ĩpotẽtiã uel ĩpe-
ritiaꝫ. & ideo tenetur si aliquẽ ledat Currens ergo super equũ q eiꝰ
repẽtino cursu puellam trãseuntem pemit ẽ ĩ culpa maxime si cur-
rebat per locum ꝓhibitum. ut per plateã uel ĩ strata publica gẽtibꝰ
plena:& ideo punitur.Secus si in culpa non fuit: puta ut cum equus
nõ bñ peret habenis.sed preter sessoris arbitriũ saltibus lasciuiret &
ĩpe ut eius refrenaret impetum freno uim intulit equũq; calcaribus
stimulauit cũq; fracto freno equus ꝓprio relictus arbitrio curreret
festinãter: mulier ex obliquo ĩfantulũ baiulans obuiauit inquã equꝰ
ĩbyãs ꝓcul abiecto sessore puerũ oppressit. cũ enĩ nec actu nec uolũ
tate hoĩcidium perpetrauit nec opaꝫ rei dare illicite nõ punietur ẽt
quominus possit diuina officia celebrare dicit tex.in.c. dilectus filius
de homi.&.c.significasti eo.ti. ubi dicĩ ꝙ si sessor sciebat eq uitiuꝫ
& equũ ore durum & sic se nõ sufficere sciret ad eius retentionẽ ꝙ
tunc ẽ in culpa per tex.in dicto.§ impetu. Et ideo Io.de pla.inducit
hoc ad.q.ꝙ si biruarii qui uadunt ad capiendũ hoĩem debitorem &
pꝰ capturam ꝓpter eorum ĩbecillitatẽ & infirmitatẽ eum nõ ualẽt
retinere quoniaꝫ alii sani retinuissent tenetur ex culpa.qa ĩfirmitas
sua alii non debet esse nociua.ut dicit tex.in dicta.l.iuris.§.i.similiter
si iudex cõmisit alicui custodiã alicuiꝰ captiui qui aufugit eo inuito
tenetur iudex quia mala electio fuerit in culpa ut insti. qui.mo.recõ
trahitur obli.§ preterea & insti.man.§ fi.sed nũquid liberatur iudex
exhibendo ipm̃ familiarẽ deliquẽtẽ.s.qui captiuũ dimisit aufugere
uide Bar.in.l.i.§.fi.ff.de publicanis.

209 Quid de eo qui apperuit cisternã loco publico & nõ cohoperuit eã &
aĩal alicuius in eam cecidit et mortuũ ẽ R̃ndit Monal.in summa in
tractatu restitutionũ ꝙ tenetur ad restitutionẽ uniꝰ aĩalis uiui uel
ad pretiũ mortui et mortuũ quod cecidit ĩ foueam suũ erit.ut dicit
tex.in.c.2.et extra de ĩiuriis et damno dato.quia qui cãm damni dat
damnũ dedisse uidetur.ff.ad.l.cor.de sicca.l.nihil iterẽ.ff.ad.l.acq leã.
l.qui occidit.§ penul.et.l.ita uulneratus ĩ prin.lecꝰ si fodit ĩ loco pri
uato ut dicit glo.ĩ dicto.c.2.et.l.Qui foueas.ff.ad.l.acquileã.

210 Sed pone ꝙ ĩimicus tuus cui forte occidisti patrẽ incẽdit domum
tuam mee uicinã ex quo etiã mea cõbusta ẽ.quero utꝝ tu tenearis

mihi.Rñdet Specu.in ti.de iniur.& damno dato.§.sequitur uer.sed pone.Quidam dicūt ꝙ sic cum incēdiū culpa tua factū sit q guerras habes ꝓpter homicidiū quod cōmisisti.extra de iniuriis.c.fi.ff.solu. matri.l.in his.i.Rñso.&.ff.locati & cōducti.l. si merces.§. culpe ideo uideris cām damni dedisse.Vber dicit ꝙ ī nullo teneris. Nec obstat ꝙ occasionē damni & cetera.Quia illud ueꝝ ē nisi aliud mediū interueniat sicut hic ī ꝓpoito interuenit ut.ff. loca.& con.l. qui domum Absit enī ut ea que preter uolūtatē nr̄a accidūt & cetera.33.q.5.ď occidēdis.Nota ꝙ ignorantia ascribit culpe:ut isti.ď obli.q̄ ex quasi ma.na.i pri.tam ī iudice.ut supra.§.97.In medico.ut supra.§.94.In notario ut supra.§.89.q̄ ī quocūq3 artifice ut supra.§.91.

Quid si heres uendit rē depoitā uel cōmodatā defuncto quā tamen ignorabat cōmodatam ul' depoitam.Rñdit glo.in.c.cū qs de reg.l'is iur.li.6.ꝙ excusatur ibi enī dicit. Cū quis ī ius succedit alteri9 iustā ignorātie cām cēsetur hr̄e.& iō nō tenet ad restitōe3 rei:sed ad estimationē rei.ut.ff.depositi.l.i.in fi.&.l.2. 211

Quid ď officiali qui negligēs ē ī certiorando se: an sui officiales bñ uel male gerant officium.Rñdet Io. de pla.ꝙ tenetur ꝓ delicto familie sue cōmisso pretextu officii ī quo suos preponit officiales. tex. ē in.l.i.ff.ad.l.iuliā repetēdaꝝ.& in.l.obseruare.ff.ꝓficisci.ff.ď officio procon.& lega. eos tamen exhibendo liberatur.l.si post depositu3.c. de assesso.Et ratio quia debet esse solicitus & uelle cerciorari an sui officiales bene uel male gerant officium & si male gerūt prouidere alit' de negligentia puit'.ut ī auctētica ut iudi. sine quocūq3 suffragio .§.uolum9 uer.sciētibus coll.2.& ce. 212

Quid ď officiali qui negligit punire crimiosos.Rñdit Io.de platea ī l.precipit.C. canone largitionalium titulorū ꝙ debet puniri eadem pena qua criminosus. na3 iudex qui repertum nō iudicat facin9 tegere ut cōsci9 criminosa festinat.l.2.ī fi.C.ď comer.& mer.&.l.i.ď priua.car.Nā ē qdā tacit9 ɔsensus.l.placet de excu.mu.li.io. 213

Quid si quis culpabili negligentia damnū dedit: puta si ignem non cohibuit ne ad domū alioꝝ uagaretur Rñdet Inno.in.c.sicut dignū extra de homi.ꝙ tenetur.l.acquilea ut.ff.ad.l.acquil.l.si ꝯuus ꝯuum .§.si arbustum Sed tamen in foro penitētiali nō uidetur ꝙ teneatur ad emendam damni sed tamen penitentia ē ei imponēda de negligentia non de damno satisfaciendo ar.15.q.2.c. inebriauerūt Lex āt ciuilis que ītendit circa cōseruationem p̄rioniorum cōstituit ꝙ etiā ad restitutionem damni teneretur bene tamē fatemur ꝙ si aliquo modo per ignem ītenderet dare damnū ꝙ etiam tūc in foro pñiali cōdēnaret & idē dico ēt si nō ītēderet:sed lata culpa esset:ut si ignē 214

piceret in domū plenā stipulaꝝ

215 Quid de his qui sunt in mora tradendi res quas dare tenētur Dic ꝙ si pereūt tenētur ad restitutionē. ut in regula iuris li.6. ubi dicitur. Mora sua cuilibet ē nociua Concor. ff. de regulis iuris. l. ī cōdēnatōe. §. unicuiqꝫ & glo. in dicto. c. mora ponit exēplum: puta in eo qui ē in mora soluendi decimas. quia peunt periculo suo etiā si caū fortuito peant. 16. q. i. c. decime. Idem ē ī cōmodatario uel depoītario qui fuit in mora reddendi rem sibi comodatā uel depoitam: ut in. c. unico de comodato & in. c. bona fides d depoito Idem in fure qui sempē in mora. c. de furtis. l. subtracto circa hāc tñ regulā nota ꝭꝫ glo. ī dicto c. mora ꝙ ad hoc ut quis dicat morosꝰ requiritur ꝙ sciat se debere uel scire debeat: Item ꝙ īterpellatus fuerit a die uł ab homie & ꝙ habuerit possibilitatē dandi. Hoc habes. ff. de re. credi. l. ꝙ te & tunc tenetur morosus d caū fortuito. Etiā si eodē modo fuisset res apud deū pitura ꝭm accursium licet Martinꝰ cōtra ut notat ī dicta. l. Qꝛte Et ꝓbatur. ff. de lega. in. l. cum res. §. ulti. fortassis enī dñs rei uēdidisset & apud aliū piisset & hic tenet Ber. supra d comoda. c. unico & dicto. c. bona fides Item nota ꝙ dicit mora sua Nam ī duobꝰ reis debendi altero īterpellato alter liberatur īteritu speciei: sꝫ īṫpellatꝰ tenetur. ff. d u. ꝭ. l. mora in fi. Item mora fideiussoris sibi nocꝫ nō reo quomīꝰ liberetur īteritu speciei. Secꝰ ecōtrario. ff. d uerbo. obli. l. cū filius &. l. mora: & hoc quia fideiussor habet cām a reo nō reꝰ a fide iussore Itē notatur ꝙ si debitor fuit ī mora prio soluendi & postea creditor ī mora recipiēdi uł eꝯtra ꝙ ultīa mora nocet ut. ff. d u. ꝭis l. debitor & uide ꝙ notatur decis. c. cuꝫ hoīes d mora āt & młtiplici eiꝰ effectu plene notatur. ff. d u. ꝭis. l. mora.

De restitutione fame

216 O Vero an īfamās aliquē teñat ad restitutōnē. Rñdit Hosti. in ti. de peni. §. quibꝰ uer. qd d accusatoribꝰ ꝙ obligatur ad restitutionē scꝫ ubi per se uel per alium dicit cātilenā uł libellū famosum legit Et in aliis locis quibus sentit aliū dicto uł facto suo infamatū publice recognoscat errorē suū & dicat ꝙ ē mētitus per os suū ar. d purgatione canonica. c. inter solicitudines. §. ꝓcipias ꝙ intelligas si non ex tali recognitione publica magis infamaretur infamatus. Ergo nō dicat ego d tali facto īfamauerā tłeꝫ specificādo crimē sꝫ sic dicat ī genere ego talē īfamauerā d eo de quo ē inṫ uos infamatus: bene scitis quid ē illud. sciatis ꝙ ego tāquā maliciosꝰ & maliuolus īueni & mendaciū ē quicquid dixi nō dicat falsum. sed mendaciū quia cōtra mētem dicebat ꝓximū īfamādo. Et tñ uerūꝫ pōt esse quod dicebat sed quid si de diuersis īfamatus ē &. a diuersis

nam ibi necesse ꝙ specificetur. Hic dicerē ꝙ ad arbitrium ĩfamati uel si grauiter arbitrareť ad arbitriũ iudicis debet se purgare ar. de iu.iur.c.ueniēs &.c.quinta uallis de ar.c.2. Sȝ & ab ĩfamato tenetur ueniaȝ postulare ad hoc.iq.q.6.Si res.5.q.i.quidaȝ.6.q.i. deteriores 37 di.legant Ric.uero in.q.di.i5.ar.5.q.3.dicit ꝙ restitutio ē actus iustitie cōmutatiue ad obſuandũ āt iustitiā oēs tenemur. Quilibet ergo tenetur ad restitutōnē rei ablate ĩiuste si restitui pōt & si nō pōt restitui dȝ fieri restitutio inequalenti si possibile ē extra Ne lite pēdente.c.eccl'ia sancte marie: si autē nō pōt reddi equiualens teneť ille qui damnũ intulit restituere quod pōt ad arbitrium boni uiri & quāto fama ē res nobilior quā possessiones tanto magis tenetur ad restitutionē ille qui aliũ dānificat ĩiuste infama: q̃ ille qui dānificat alium in bonis exterioribus ceteris paribus Item Alex.de ales in.2.ĩ tractatu de uito detractionis. Sed dices ꝯtra ad ĩpossibile nemo tenetur: in ptāte āt detrahētis nō ē mutare opionē hoīum malā quaȝ ex detractione cōceperunt Rñdet idē ꝙ tenetur dicere bonũ de eo sicut dixit malum illis quibus dixit malũ & ostendat se deliquisse ex quo forte mutabitur opinio: sicut enī exhibuit mēbra iustitie ſuire iniquitati ad iniquitatem. ita tenetur exhibere mēbra sua seruire iustitie in sanctificationē & cetera. Sed iterum dices quis enim pōt scire apud quos sit fama denigrata. Rñdet idem quod apud omnes apud quos detraxit & alterius opionē lesit quātum in ipō ē: tenetur famā restituere uel resarcire.

¶ Quero quot modis qs dānificet aliũ in sua fama Rñdȝ idē ubi supra ꝙ tripliciter uno modo ueꝝ crimen ĩponendo nō seruato ordine & modis debitis & talis nō tenetur restituere famā dicendo se falsum dixisse. Tenetur tamē alleuiare ĩfamiā dicendo se nō bono mō ꝑce disse. Quia hoc ē ueꝝ ꝙ dixit & tenetur ei ad aliquā recōpēsationē ad arbitriũ boni uiri. Alio modo dānificat aliquis aliũ in fama ĩiuste falsum crimen ĩponendo: & talis tenetur fideliter facere posse suũ de reddendo famā leso & tenetur dicere se falsum dixisse etiā si ex hoc reddatur infamis: quia q̃uis magis teneatur quis ſuare famam suā q̃ alienā ceteris parib⁹ tñ magis tenetur restituere alteri famā iuste quā ſuare famā ꝑpriā ĩiuste. quia tenetur bonũ aīe sue preponere bono sue fame. Tertio mō damnificat quis aliũ ĩiuste infama indirecte falsum crimē sibi imponēdo cũ scȝ negat ueꝝ crimē sibi impoītuȝ ab alio & talis quāuis peccet quia mētitur: tamē postea ñ tenetur tentōne necessaria ad salutem alii restituere famam recognoscēdo crimē sibi impoitum ueꝝ esse. Vt dicũt quidā & ꝑbabiliter quia cũ alius nō ſuauerit iustitiam in accusando uel denunciando &. 2i7

ꝓposuit ꝙ corā iudice ꝓponendū nō erat & quod ꝓbare ñ poterat uidetur esse primaria cā & principalis infamationis sue. Alii tamen dicunt ꝙ tenetur ꝙ satis durꝝ uidetur: quia quādo crimē sibi impositum ē tale ꝙ suspēderetur & filii sui exheredarētur si istud cognosceret publice & ce. Certū ē tamē ꝙ tenetur penitere d peccato quod īcurrit mētiendo Idē Sco. i. q. di. 15. q. q. dicit ꝙ ī genere pōt quis tripliciter aliū ī famare. Vno mō falsum crimē īponēdo. Scd'o mō uerꝝ crimē tñ occultū nō ꝯuato ordine iuris scꝫ in publico ꝓponēdo. Tertio mō uerꝝ crimē: sed occultū ī publico tñ sibi impoitum negando: quia ī hoc negās notat īponētē de calūnia. In primo dico ꝙ oꝫ restituere famā retractando uerbū suū uel ꝙ sibi īposuit. Et ita īpublico sicut ī publico sibi īposuit. quia aliter nō ꝯuat iustitiam ī reddendo ꝓximo qd' suū ē. Nō obstat ꝙ magis debet zelare famā suā q̄ ꝓximi: sed retractādo se infamaret. quia illud ē uerꝝ ordinate & siñ detrimēto fame ꝓximi quē īfamauit iiuste accusando. In ꝯo dico ꝙ nō tenetur retractare uerbū suū quod ꝓposuit īpublico quia hoc faciēdo mentiret̃ cū sciat hoc qd' imposuit esse uerꝝ. & nō tenet̃ mētiri ꝓpter qd'cunqꝫ bonū reddendū alteri. sed tenetur alio modo licito reddere sibi famā utpote ꝑ hec uerba. Nō credatis eū talē eē male dixi fatue dixi & licet hec uerba sint tamē fatue dixi quia nō ꝯuato iuris ordine. ꝓposui eñi īpublico qd' nō ē uerꝝ publicum non reputetis istum esse malū bonꝰ ē quia quilibet presumēdus ē bonus donec ꝓbet̃ cōtrariū extra de scruti in ordīe facti. c. unico. In tertio mēbro dico siliter ꝙ nō tenet̃ retractare negatōnē suā qua negauit ī publico uerꝝ crimē sibi īpoitum: quia nō tenetur qcunqꝫ statim in iudicio cōfiteri se reū nō statim cōiunctus tenetur. tñ ꝑ q̄dā uerba sobria prout dictū ē in ꝓximo articulo restituere famā illi accusanti quē idirecte notauit d calūnia dicēdo nō habeatis eū ꝑ calūniatore quia credo ꝙ habuit bonā intentionem ꝓponendo forte se credidit posse ꝓbare intentū suū & deceptus fuit. Alexā. uero de ales dicit ꝙ sex sunt differentie detractionis quaꝝ quis tenetur restituere famā Prima cū negatur bonū qd' scimus ab aliquo factū sicut illi dicebāt Io. c. 9. de miraculo ceci nati. Da gloriam deo quia nos scimus quia hic homo peccator ē. & sic negabāt factum a xpo. Secūdo cū tpre quo laudandus ē aliquis tacemus sicut habetur ul. mat. de militibus qui nouerunt rationem surrectionis christi & accepta pecunia tacuerunt. Tertia ē cuꝫ bonū qd' nō pōt negari puertitur dicendo mala intentione esse factum sicut habetur. io. Ecc. Bona & mala cōuertēs insidiatur & in electis ponit maculam. Quarta cū occultū reuelatur eo modo quo nō deberet ecc. 27. Qui denudat archana amici sui pdꝫ

fideȝ. Quīta ē mali augumētatō ecc.ii. Ab una ſcītilla augeт̄ ignis &
a doloſo augetur ſanguis. Sexta ē mali adiuētio ecc.ii. Attende tibi
a peſtifero: fabricat enī malū & ce.

¶ Vtꝝ aliquis poſſit reuelare malū alicuiꝰ occultū ſine peccato Rn̄dȝ 218
idem ubi ſupra ꝙ reuelare malū ꝓximi ex fine circūſtantiis ē diſ/
tinguēdū. Si enī dicatur ei qui pōt & uult prodeſſe & ordine quo dȝ
& quo fine oportet & aliis circūſtantiis ad alterius correctionem &
cautelā nocumēti: tūc bonū ē ſi uero deſint cōditiones debite ꝑ quas
trabitur ad bonū. tunc reuelare malū ꝓximi malū ē. maxīe ītētōne
detrabendi uel cum tenetur celare ſicut ē in eo quod fuit detectū ꝑ
cōfeſſionē ſacramētalē uel qđ ē tectum ꝑ ſecreti obligationem niſi
fortius uīculū ſuperueniat. In oībus āt bis cautela maxīa ē adbibēda
ne reueletur malum cui nō ē reuelādum uel quo ordine uł quo mō
nō ē reuelandū & ita de aliis. Pōt enī error uł libido de facili admiſ
ceri. Et ꝑ bec pōt patere ꝙ ex unaquaqꝫ parte obiectū ē. Reuelare
enī malū alterius rōne detrabēdi uel ex leuitate ſiue impetu cum ē
occultādū malū ē. Et ſcḋm boc ītelligitur illud ecc.17. denudare amici
miſteria ē deſperatio aīe infelicis. Item ꝓuer. Qui āmbulat fraudulēт̄
reuelat arcbana qui āt fidelis ē: celat amici cōmiſſum. Reuelare tn̄
eſt in caſu bonum ſicut cū ſeruatur ordo correctionis caritatiue de
qua mat.18. ſi peccauerit inte frater tuus & cetera. Vel cū ītuenit
preceptum ſuperioris in bis que pertinent ad ſuum officium cuȝ āt
ſit denudatō ei cui debet fieri ad cautelā nocumēti qđ pōt accidere
ut ſi quis macbinetur mortem alicuius uel uirginis deflorationē: un̄
dicitur in decretis. Qui pōt deturbare puerſos & nō facit nibil aliud
eſt ꝗ̄ fauere īpietati eoꝝ. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte qui
manifeſto facinori deſinit obuiare. Et Aug. Qui deſinit obuiare cū
poſſit conſentit. Item leuitici.5. Si peccauerit aīa & audierit uocem
iurantis teſtiſqꝫ fuerit ꝙ aut īpe uidit aut cōſcius eſt. niſi īdicauerit
portabit iniquitatem ſuā.

¶ Quero quot modis fiat detractio. Rn̄dit Aſten. in ſum.li.2.ti.15. ꝙ 219
multipliciter: quia quādoqꝫ fit uerbis planis qn̄qꝫ uerbis artificioſis. i
artificioſe excogitatis ſiue cātilenis qn̄qꝫ nutibus & ſignis: qn̄qꝫ etiā
ī ſcriptis qui dicuntur libelli famoſi: ut cuȝ quis ſcribit cartā ī iiuriā
& infamiam alterius & ꝓicit occulte ī eccłia uel in platea uł domo
inuenta & lecta alius infametur & talis mortaliter peccat. Et cōtra
cōfectores taliū libelloꝝ necnō & cōtra īueientes eos & nō ſtatim
deſtruētes ſȝ doloſe maīfeſtātes pene grauiſſime ſunt inſtitute tā
ſcḋm leges ꝗ̄ ſcḋm canones ut flagellatio & excoīcatio ſcḋm canones
5.q.5. Qui in alterius. &.c. bi qui & ſi ꝯſtet quis fecerit pōt accuſari

& deponi cū sit graue peccatū & accusatiōe dignissimū & ɔdēnatōe .25.di.si qs famosum.in foro aūt pnie tnt̄ ad restitutōe3 dāni dati si tn̄ aliter sine huius īfamatione n̄ icurrisset illud damnū tenetur etiā ad restitutionē fame:si forte alius ē ꝑpter hoc infamatus quod fiet hoc mō sc3 ubi publice dixit uerbis uł ꝑ cātilenā uel per se uł ꝑ aliu3 uł etiā ubi ꝓiecit libellū famosum necnō & in aliis locis ubi ītelligit illū cōtra quē acta sunt infamatū. hoc ē occasione sui dicti uel facti uł signi publice & simpliciter recognoscat errorē suū & culpā ꝑ se si audet uel per aliū si nō audet & ꝓposse remoueat uł saltē alleuiet infamiā. Tenetur etiā secū cōponere de īiuria & humiliter ueniam postulare ī ꝓpria persona si audet uł per aliū si nō audet qui per se postulet tacito suo noīe. Probatur hoc.i4.q.6.si rē.5.q.i. Quidam. Hec Ray. Si tamē hō ille qui īfamauit ex recognitione erroris sui magis infamaret infamatū nō dicat ego ī tali facto īfamauerā talē sed dicat sic ego īfamauerā talē de eo ꝙ quo ē inter uos diffamatus bene scitis ē illud:sciatis qꝺ ego tāq̄ maliciosus & malus hoc adiueī & mēdaciū ē quicquid dixi.nō dicat dixi falsum:sed mēdacium: quia ɔtra mentē dicebat ꝓximū infamādo & tamē ueꝝ pōt esse qꝺ dicebat.

220 Sed quid si de diuersis īfamatur & a diuersis:tunc est necesse ꝙ specificet. Rn̄dit Hosti.ꝙ faciat hoc ad arbitriū īfamati.s3 si grauiē arbitratur ad arbitriū iudicis deber3 se purgare ar.extra ꝺ iur.iurā c.ueniens.&.c.Quinta uallis.& ar.c.2.Hec Hostien.Nō ergo sanu3 cōsiliū ꝑ ɔfessoribus:.ut qn̄ aliquis īfamauit publice aliquē ꝑsuadeat ei. ut tacito noīe eius si īfamatꝰ ignorat eū uelit ꝙ ɔfessor uadat ad īfamatū et arbitrio eiꝰ fiat restitutio et ce.

221 Quero quid si aliquis nō īposuit crimē in publico.sed murmurat in discrete cū alio ł alicubi corā multis narrat tn̄ nō tāq̄ sibi certu3: s3 sic se audiuisse.nunquid tenet̄ restituere. Rn̄dit Sco ubi supra Rara fides ideo quia multi multa loquūtur. Et iō dicens se audiuisse nihil ex modo dicendi ostendat aliquam maiorē certitudīem quā ex coī relatōne non aufert ex natura actus de opīone illoꝝ alioꝝ famā isti qa et si illi firmiter cōcipiant illū de quo ē sermo crīosum esse leues sunt quia qui cito credit leuis ē corde Ecc.i9. Verūtamē qa a scandalo pusilloꝝ oportet cauere iuxta illud pau.pe.co.si ꝓximū scādalizarē nō manducabo carnes īeternū. Et ideo multi sunt tales pusilli leues ad credendū malū.ideo periculosum ē: corā eis talia audita ex relatu eis referre et hoc si fiat aīo ledendi illū de quo est sermo non ē facile excusare ꝙ non sit contra caritatē. Et per cōsequēs peccatū mortale. Si autem faciat corā talibus ex incōsideratōne durū est ꝙ exeat genus peccati uenialis:quia lingua in lubrico posita ē. Et qui

non offendit uerbo hic perfectus est uir. ꝯm Iacobum. Concor. Lan. in. 4. di. 15. Qui dicit ꝙ qui dicit se aliquid audiuisse de tali nō tenet restituere nisi sic dicendo ille notam infamie īcurrisset: quia tunc tenetur se dicere falsum audiuisse & se minus caute locutum fuisse Concor. Asten. in sum. li. 5. ti. 29.

Quero an accusatus negans ueꝝ crimē qd nō pōt in publico ꝓbari peccat mortaliter Respōdit Sco. in. 4. di. 15. q. 4. Videtur ꝙ sic quia mētitur mendacio pnicioso rei publice que īpeditur ab ei9 īpuitōe iusta & nocet accusanti qui īcurrit notā de calūnia. Rn̄deo iuste ꝙ iustū ē exequeris. ut dicitur de utero. c. 16. Nō ergo deb; respublica oīa mala punire: sed que cū hec qd sunt punienda pōt illa ptās iuste punire. Alia autē sunt que cora; iudice reipublice nō pn̄t sufficient ꝓbari. & ideo nō leditur respublica si diuinū iudiciū excedat iudiciū eius. ut illa reseruetur iudicio diuino super que nō pōt esse iustū iudiciū reipublice. quia hō uidet ea que patēt. dn̄s āt intuet cor pec. coꝝ 12. Et in hoc patet solutio ar. de preiudicio reipublice. Et cū dicitur ꝙ ē perniciosum cōtra caritatē ꝓximi qui eū accusauit dico ꝙ non sed ipse ē sibi perniciosus quia ñ eo mō ꝓpoit quo deberet ꝓponere īmo deberet nō ꝓponere & īputet sibi si qua īfamia sequitur. quia ipse ē causa. nō āt ē negans. quia defendit īnocētiā in publico ubi sc; in publico nō ē nocens nec habendus ꝓ nocente donec fuerit ꝯuict9 Sed remanet difficultas si peccat mētiendo p se. Duꝝ uidet ꝙ qlib; accusatus in publico ab uno statim teneatur d necessitate salutis in publico ꝯfiteri. Et sic statī exponere se piculo & ī iudicio sanguinis sed ēt habēdo occultū nō tantū ad penā: sed ad honestā & īhonestū non apparet ꝙ ille honeste & ꝯm rectā rōem debeat cōfiteri corā tali iudicio qa ipse plusq̄ qcūq; alius singularis accusans auffert sibi ipsius famam: quia cōfitēti cōtra se in iudicio creditur. Quid ergo? Danda ē respōsio iuristaꝝ. nego. narrata ꝓut narrātur & ꝓposita p ut ꝓponūtur & quidē sine mēdacio possunt dici ī ꝓposito quia ꝓponūtur ī publico & ut publica & publice ꝓbāda sic ea negare pōt qs si scit ea nō posse ꝓbari ī publico ꝙ si iudex urgeat eum ut ꝯfiteat ꝓpositū uel ut publice neget respōdere pōt ꝙ ipse rn̄dit sufficiēter ad accusationē & sic ē mō9 iurispitis rn̄dere nec ab illa responsione uult declinare faciet iudex ex accusante quid iuris ē. Cōcor. Lādol. in. 4. di. 15. Sed nūquid si neget intendēs tn̄ negare. ut ꝓpositū ē sc; ut publicum sicut facit sacerdos de sibi cōfesso dicens nihil mali scio istū fecisse. quia loquitur ut publico audiuit āt eu; ī priuato. Nunqd iste tenetur qui sic negauit de ista negatione penitere. Rn̄dit Sco. ubi supra. q. 4. Q; bonaꝝ mētiū est etiam ibi culpa cognoscere ubi

culpa non est.di.5.ad eius & intitulatur Gre. multo ergo magis ubi dubitat an sit culpa & qualis culpa bone mentis est culpā agnoscere Et ideo ī tali casu tutū ē p9 talē negationē penitere īdistincte tāq̄ de tali quale ē: ut puta sub tali distictione si mortale ē tanquam de mortali:si ueniale tanq̄ de ueniali.

223 ¶ Vtꝝ satisfaciendū sit detractoribus quibus modis fieri pōt cū dicat gre.ꝙ uocādi sunt detractores & trāqlle admonēdi eisq̄ satisfacere oib9 mōis debem9 scientes ꝙ d' iudeis ueritas dicit. Ne forte scandalizemus eos.Rn̄det Alex.de ales in ꝯo in tractatu de uicio detractionis. Quod satisfactio accipitur duob9 modis uno mō ē ī remediū ꝓprii peccati Alio mō est in cautelā alieni. Quādo ē in remedium ꝓprii peccati non oportet iustū satisfacere peccatori qui detrahit. Quādo uero ē in cautelam peccati alieni oportet satisfacere & excidere cām scandali scd'm ꝙ scādalum ē dictū uel factū mi9 rectuꝫ prebēs occasionē ruine si uero nō omnino potest subtrahi occasio ī ipsis detrahētib9 faciendum ē scd'm cōsilium euāgelii dixit enī dn̄s dicēti sibi scis ꝙ audito hoc uerbo scādalizati sunt iudei Sinite illos ceci sunt & duces cecoꝝ & ce.

¶ De restitutione qua un9 ꝓ alio tenetur.

224 Q Vero an pater teneatur ex cōtractu filii facto cū extraneo si ē uersum ī utilitatem patris Rn̄dit Io.de pla.isti.ꝙ cū eo .§.sicut autē ꝙ sic quātum ē uersum ī utilitatē patris unde si totū ē uersum ī utilitatē patris in solidum tenetur pr̄. Si pro pte tenetur & ideo quando cōuertit ī rem necessariā patri pater tenet̄ puta si recipit pecuniā mutuo ꝓ soluendo creditori paterno uero l' putatiuo ut.l.3.§.in rem.ff. d' in rem uerso uel ut rem patris uel dn̄i ruentē reparet. Secus si domū exornauit expēsis uolūtariis qa n̄ dr̄ uersuꝫ nisi ex mādato dn̄i fecerit sꝫ pater tenetur dimittere auferri si sine lesione domus auferri possit ut dicta.l.3.§.Sed si mutua. Iteꝫ tenetur pater si recipit frumentū ad alimoniam familie patris uel uestimēta cōpauit ꝓ familia patris uel pro se scd'm cōsuetudinem patris scꝫ ꝯm modum quo pater ꝯsueuit eum induere ut dicto.§.in rem autem etiam si illud frumētum emptum & repositum ī orreū patris corruptū sit ꝙ sufficit ꝙ utiliter emit ut dicta.l.3.§. Idē labeo uel si filius mutuam peccuniam accepit ꝓ dotanda filia sua l' sorore quatenus minus ꝓ filia uel nepte daturus sit & creditor hoc animo mutuauit ut patris negotiū gereret ut.ff.de in rem uerso.l.& aio.§.fi.cum.l.se.de hac materia uide per eūdem insti.de acti.§.inpsonam Quid si filius ul' ꝯuus decepit creditorē asserendo se uelle uertere ī utilitatem patris ul' dn̄i nec cōuertit.Respondit idem Io.ꝙ nō tenet̄

pater uel dñs etiam si ꝯuus uel filius sic accipiens fuerit cōsuet9 con uertere.ut.ff.de in rem uerso alias ꝙ cum eo.l.ꝙ si seruus .§. sed si sic accepit nec calliditas & malitia filii uel serui nocere patri ꝟ dño debet.Quid si mutuaui frumentū patri uel marito ex quo nutriuit filios uel uxorem an uxor & filii ī subsidiū teneātur quasi in eoruꝫ utilitatē uersum sit.Rñdꝫ idē ubi supra ꝙ nō sed Bar.tenet ꝯtrariū in.l.cuꝫ is ꝑ illū tex.ff.ꝺ cōdic.inde.Quid si mutuaui.io.filio familias ī rem patris cōuertendam & ipse lusit deinde reuicit & in rē patris cōuertit.an inde mihi teneatur pater de ī rem uerso.Rñdit idē ubi supra ꝙ nō per glo.i.l.mīor.25.ānis filio familias.ff. ꝺ mīo.quasi ex noua acqsitōne non ex mutuo dicatur facta uersio ꝓ quo facit lex. Quid ergo.ff.de dona.inter ui.& ux.Hoc uerum dicit Bar.in dicta.l mīor si in alio ludo ex interuallo uicit:secus si īcōtinēti ī eodē ludo. ar.l.plerꝗꝫ.ff.de ritu nup.Quero an pater teneatur ꝓ filio cōdēnato in iudicio ex delicto soluere condēnationē de sua legittima: Rñdet Io.insti.de obli.que ex quasi cōtractu.§.filius qꝺ nō.ut ē casus in.l. si cōdēnam9.ff.de noxalibus actio.Vide etiā ꝑ eundē insti.ꝑ quas per/sonas nobis acquiritur.§.fili9.Sed quid si pater ꝯsentit īdecurionatū filii dic ꝙ tenetur pro eo in solidū de īdēnitate reipublice & ipsius patris heredes: facta tamē prius excusatione de ipō filio principali debitore.l.i.de decurioib9 li.io.Et dicūtur decuriones ꝯm Io.i.consi liarii qui habēt deliberare cum prioribus cui9cūqꝫ ciuitatib9.l.i.ff.de decretis ab ordine faciendis.Quid si filius nō uertit ī utilitatē patris sed habet peculiū ipse filius nūquid pater tenetur de peculio.Rñdꝫ idē insti.Quod cū eo.§.preterea ꝙ sic:deducto tamē prius qꝺ patri debetur.l.sꝫ si damni.§. peculium.ff. ꝺ peculi. Et hoc intelligitur de ꝓfectitio.Similiter tenetur pater ex malificio filii ꝺ peculio quādo peculiū ē locupletatū per ipsum maleficiū puta per furtū factum a filio.l.licet.§.ex cā furtiua.ff.ꝺ cōdi.fur.

¶Quid de mercatorib9 & aliis artificibus qui preponūt īstitores suis apotecis an ex eoꝝ cōtractibus teneantur.Rñdet idē ubi supra.§.ī stitoria. ꝙ sic si cōtractus noīe dñi facti sunt & maxīe quādo ī eoꝝ utilitatē ē uersum.ut.l.quicūqꝫ.§.i.&.2.ff.ꝺ institu.&.l.3.eo.ti. unde si scribat in.l.ꝙ apud mensam sui domini Titius habet centum ī ꝺ posito tenetur dominus. 225

¶Quero an dñs & pater teneātur ex cōtractu gesto ꝑ ꝯuū & filium eoꝝ iussu.Rñdꝫ idē ubi supra.§.i.& fi.ꝙ sic:ut.l.i.ff.ꝙ iussu nam paᷓt & dñs uidētur cōtrahere cū per aliū cōtrahunt.ut ī regula iuris qui per aliū facit & ꝯtrahētes siliter uidentur contrahere cū ꝑponente quādo cōtrahunt cū ꝑposito ut.l.si institorē.ff.si certum peta.idem ī 226

exertitore nauis ideȝ q̄n uersum ē ī utilitatē aliquoꝝ istoꝝ.l.i.ī pri.
ff.de in rem uerso.

227 Quid d' fideiussore an principalis teneatur ei ad restitutionē ei9 qd'
ꝑ eo soluit Rn̄dit Io.de pla.ꝙ sic insti.d' fideiusso.§.si quis aut ꝑ illū
tex.Sed nunqd fideiussor pōt soluere sponte & nō expectare ꝙ fiat
sibi mandatum.Rn̄det idem ubi supra ꝙ sic:prout dicit glo. ī dicto
.§.si quis autē.Nam tenetur agnoscere bonam fidem.l.idem ꝗ.§.fi/
deiussores.ff.mandati . Sed quid si iudex ꝑ īiuriā aliquē ꝯdemnauit
an possit agere mādati. Rn̄dit idē ꝙ nō.si non appellauit.l.si pro ea
in fine.C.mandati.Quero an fideiussor possit repetere usuras a de/
bitore quas ꝑ eo soluit.Rn̄dit Io.an.ī.q. mercuriali ī regula damnū
ꝙ quis sua culpa sentit libro.6.pro cui9 intelligentia dn̄s Lau. ponit
plures cōclusiones extractas ex Io.an. Prima conclusio nō repetit a
debitor̄ fideiussor u᷑as quas soluit creditori. nec aliud īdebite solutū
si.obligationē fideiussoris debitor ignorauit.l. si quis.ff.d' nego.gest.
Scd'a nō repetit fideiussor a debitore sciente.& cōtradicente usuras
suo solutas creditori:nec etiā sortem uel quicquid alid' utilit̄ ipēsum
.ff.mandati.si pro te.&.l.si remunerādi.§.si passus.C.d' nego.gest.l.fi
Plus est enī cōtradicere q̄ nō cōsentire ut in.c. Sicut tuis d' symo.
& in.c.Petrus de bomi. fatuus enī fuit in gerēdo negotia debitoris
eo inuito. Tertia cōclusio nō repetit a debitore sciente & patiente
sed non mandante obligationē fideiussor usuras uel ī debitū solutas
uel solutū creditori.quia sibi īputet ī hoc quia se obtulit ad soluēdū
indebitum ar.c.Bona fides de deposito &.ff.ea.l.i.Repetet tn̄ sorteȝ
& debitum quod soluit.C. mādati.l.fideiussor &.ff.māda.l. si remu/
nerandi.§.si passus. Quarta ꝯclusio non repetit a debitore sciente &
patiente & mandante ipsum obligari tantum per sortem fideiussor
soluens usuras tum quia fines mandati excessit ut.ff. mandati.l.dili/
genter tum quia ad illas oblligatus non erat ut.ff.de fideiussoribus.l.
fideiussor &.C.eadem.l.& fideiussor . Quinta cōclusio nō repetit fi/
deiussor usuras a debitore sciente & mandante ipsum in omnē cām
uel simpliciter obligari siue fideiubere generaliter:quia in generali
mandato non includitur ꝙ se obliget ad indebitum scȝ ad usuras de
quo etiam in speciali uerisimiliter nō mandasset.ff.de condi.indebi.l
si ꝓcure.&.c.fi.d' officio uica.li.6.&.c.ī generali de re.iu.li.6.Sexta
cōclusio non repetit a debitore sciente & mandante ꝑ usuris fide/
iuberi ipse fideiussor soluens usuras si non iurauit creditori ul' inter
fuisset debitoris ꝓpter pignora data uel aliam causam & hoc ī foro
iudiciali:sȝ in foro cōscientie ſm theologos tenetur debitor fideius
sorem seruare indēnem.Septima cōclusio ꝙ repetit fideiussor u᷑as

a debitore sciente & mandante ipsum p̱ u℞is sub noīe sortis ī clusis ut ē moris obligari siue fideiubere qñ iuste credere potuit illas eē de sorte.puta quia mutuabat creditor.10.duc. & dixit ī instrumēto de.20.pro quibus fideiussor se obligauit quādo iuste credere potuit illos eē de sorte extra ḋ presump.c. quia uerisimiliter.ff.de proba.l cum indebito.Et sic ītelligit Io.an.decretalē scḋaȝ de fideiussorib9 Octaua cōclusio ꝙ fideiussor repetit u℞as solutas a debitore sciēte & mandante noīatim p̱ usuris fideiuberi si iurauit illas soluere. Et hec ē coīs opinio quia rōne iuramenti nō pōt fideiussor recipe ꝯtra creditorem usuras petentem ut in.c.debitores ḋ iur.iurā.lȝ quidaȝ dicant:hoc uerū si nō potuit petere absolutionē a iuramēto per de cretalem.i.de iure.iuran.Et ita sentit Hostien.in sum.ḋ fideiusso. ff.ad quid fideiussor & Specu.in ti.de fideius.§.i.uer. Sed quid de fi deiussore. Alii dixerūt ꝙ neutro casu a debitore repetit licet tamē a creditore cui soluit.sȝ primā approbat Io.an.respondēs ad scḋam ꝙ licet fideiussor teneatur excipere nō tamē est iure expressum ꝙ teneatur agere.Item fideiussor pōt omittere exceptionē īhonestaȝ ex persona sua.ff.mādati.l.idem .§. generaliter.Et bene facit ut.ff ea.l.Quitus muti9 alias incipit sub usuris. Vbi dicit ꝙ bene facit fide iussor parcēs pudori suo soluendo usuras quas p̱misit licet instipu/ lationenō uenerit & illas repetit. Si ergo pōt omittere exceptōeȝ multo magis actionē si talis acceptio grauaret opīonem suā posset enī a uulgaribus de fidei fractione notari ḋ iure iurā.c.tua ꝙ sibi ñ expedit ut alias cū ipse īdiguerit inueniant creditores. Habet ergo fideiussor opinionem soluendi uł absolutionem petēdi a iuramēto. Ad tertiam opionem Rñdet similiter ꝙ habet opinionē licite re/ petēdi a debitore ex quo licite soluit forte enī execratur litem cuȝ creditore ꝙ ē cōmēdabile ḋ uerbo.signi.c.2.li.6.ff.de alie.iudi.l.Itē si.Et sic bñ.Cōcor.Io.an.l.Quit9 muti9 q̄ uidebat obstar.Preterea nihil precipuū haberet fideiussor qui sine culpa soluit ad illū q̄ fuit ī culpa.Nona cōclusio repetit a debitore sciēte & mandāte noiati p̱ usuris fideiuberi ipse fideiussor u℞as creditori solutas & si ñ iurauit creditori illas soluere:sȝ ipse fideiussori debitor īdēnitatē iurauit:uł etiam si dictā indēnitatē nō iurauit dūmō alias p̱pter pignora data uł aliam causam debitori fuerit expediēs usuras solui.ut.ff.mandati. l.si quis pro eo & sic legit Hostiē. decretalē p̱uenit ḋ fideiussoribus Decima cōclusio ꝙ omni casu quo pōt a debitore fideiussor usuras repetere dȝ ītelligi si nō īteruenit fraus p̱sone ad personam scilicet p̱sone se cōstituētis fideiussorem:ut facit qñꝙ unus usurarius ut alī lucretur:ut notatur ḋ priui.c.quāto.& in.c. significāte ḋ pigno.per

Io.an. Vndecia cōclusio ꝙ omni casu quo fideiussor a debitore usuras repetere nequit illas repetet a creditore cui soluit.ff.mandati.l.si fi deiussor.§.in oibus s̃m Io.an.

228 ¶Quid de illo qui eximit uel corpaliter subtrahit uł arripit uel alio mō fugere facit debitorē detētū tā ꝑ debito fisci q̃ priuati. Rn̄dꝫ Io.de pla.ī.l.quotiēs de exac.tributo.l.io.ꝙ tenetur illud totum qđ ille debebat fisco ł priuato:ut dicit tex.ī dicta.l.quotiens.

229 ¶Quid de occultante officialē tempore scindicatus uel eius officialis. Respondet idem ubi supra ꝙ tenetur ī quadruplū scđm Bal.l.3.& Bar.C.de assesso.

230 ¶Quero utꝝ uxor teneatur si marit9 male admīstret officiū publicū Dic ꝙ nō tex.ē in libro uxorē.C. de decurio.li.io. nam regula est ꝙ uxor non teneatur ꝑ marito.l.ob maritoꝝ.C.ne.uxor pro marito & econuerso maritus nō tenetur ꝑ uxore nisi quādo nutrix s̃o nupsit nō reddita ratione nec prouiso pupillo de tutore.l.2.C. in qui. causis pignus tu.cōtrabitur.

231 ¶Quid de uxore que fecit furtum ante mr̄imoniū uł etiā p9 p se ł cū uiro. Et quid si uir solus furatus ē aliquid & uxor participauit ꝯsen tiendo ł comedēdo uolūtarie uł inuite. nūquid licebit uxori đ reb9 coībus sibi & uiro satisfacere eo inuito dānificato. Rn̄det Monal.in sum.in tractatu restitutionū in uerbo restitutio furti facienda ē ꝙ ubi de cōsuetudīe regionis uir & uxor coīcant sibi debita & credita ex cōtractu ł maleficio si res furtiua quā mulier subripuit an̄ mr̄io niū uł p9 mr̄ioniū sola ł cū uiro ł quia uir sol9 subripuit an̄ mr̄ioniū uł post & stat ad huc in eorum ptāte dicendum ꝙ potest illam rem restituere uero dn̄o eius cōtradicēte marito. Si āt cōsumpta ē uł si uir solus furatus ē & si mulier participauit cōsentiendo ł comedēdo spontanea uel inuita pōt uxor si uir nō cōtradicat negotium mariti gerendo & se ipsam liberando estīationeꝫ rei cōsumpte restituere uero dn̄o latenter de coībus bonis si aliter nō pōt nec erit furtū: qa nō ē fraudulenta cōtractio nec animo lucrifaciēdi.ꝓhibēte aūt uiro nō ē facienda huius restitutio.s̃m quosdam cū ipsa nō habeat rerum admīstrationē de reb9 coibus: sꝫ maritus.si tn̄ ī hoc casu faceret re stitutionē đ reb9 coīb9 bona fide latēter nō ē dicēdū ꝙ eēt ei pn̄ia īiūgēda quasi ꝑ mortali aut ꝙ peccaret mortaliter.i4.q.6.c.si.

232 ¶Quero an notarii cōficientes instrumenta usuraria teneant̃ ad resti tutionem.Rn̄det Alex.de alexan. ꝙ cartarii qui solū stāt ꝑ illis qui uolunt recipe mutuū ab usurario nō tenent̃:qui uero pro arte & lucro usurarii tenētur.Si tn̄ sic sunt coopati ad hoc ꝙ absq; eoꝝ coopatōe illa usuraria prestatio nō eēt facta: inter precipuos autē coopatores

censendi sunt pricipes qui in fauorem usurariorum cogunt reddi usuras aut ex quorum indebito fauore potentius usuras exercent. Notarii uero qui scienter faciunt cartas debito usurarum ac si sit debitū legitimū & absq; usura tenētur reddere usurā acceptā.qa eorum īstrumētū ē efficaciter coopatiuū ad hoc:ut usurario soluatur usura. Si uero ī nota uel īstrumēto facto ē expressa mentio de usura tunc nō tenetur.qa tūc ñ coopatur nisi ubi esset ɔsuetudo p talia īstrumēta cogere debitores ad soluendas usuras usurariis.Concor.Giral.obdonēsis Vide archi. in.c.si qs obligatus.14.q.4. & in.c.sicut nō suo.66.di.Et Io.de lig.in c.super eo de usuris.

Quid si filia dotetur in fraudem creditorum. Rñdet Io.de pla.insti. de actio.§.Rursusq; talis dos reuocatur a creditorib9 & gener tenet eis ad restitutionē.ff.Que ī frau.creditorum.l.fi.§.i.C.eo.l.2. 233

Quid de uiro qui accepit filiam raptoris uel usurarii in uxorem uide supra .§. 6. 234

Quid de sepelientib9 usurarios uide ī uerbo exco.&.§. 235

Quid de ministris usurariorum Rñdet Girar. obdonēsis q; si absq; oi inductione tradūt eorum pecuniam ad usurā nec postmodū coactiue exigūt eam nō tenētur secundum quosdam restituere nisi solū illa que sibi de usuris retinuissent. Illi uero qui per iudicia & litigia coactiua eas exigunt tenētur. quia isti efficaciter coopantur & primi sunt solum quasi uasa inmedia ita q; absq; ipis ille usure fierēt & darētur.quidā tamē distīguūt de mīstris qa quidā sunt ad utilitatem officii usurarii destinati ita q; apud eos residet quasi pricipalis auctoritas dñi sui & istos dicūt teneri. quidā uero sunt ad solū actualē & manualē tributionē mācipati.ita q; ipsi nō taxant pretiū usurarum nec cū eis ɔtrahit pactū de usura q̄uis ipis pñtibus & pecuniā tradentib9 fiat. Et tales nō tenentur restituere pter causam p̄dictā licet mortalit peccant uide in uerbo usura. 236

Quid de pcuratore tutore & curatore.Rñdet Hosti.in sum.in ti.de usuris.§.fi.in fine.& Goff.eo.ti.§.item quid si qs & archi.in.c. sicut nō suo.Et An.de bu.in.c.Michael.extra de usuris. Et ita dicit Lau. de pinu.ī practica seruari. Et dicūt omnes predicti doctores q; solū tenētur ī subsidiū ad restitutionem usurarum quas extorserūt.i. quādo pricipalis nō ē soluēdo alias ñ.Inno.uero ī dicto.c.Michaeli distīcte tenet q; tenētur.Monal. uero dicit q; tenētur quādo pricipalis nō ē soluendo uel nō uult soluere uide īfra usurā. 237

De restitutione edificātiū ī solo suo cū dāno uicini.

Quid de his qui edificāt ī solo suo cū dāno uicini puta qa pcidit uenas putei uicini q̄ trāsiunt p domū edificātis uel alterius tollit 238

edificiũ ꝟ obfuscat luĩbus uicini domũ. Rñdet glo.ĩ regulis iuris li.6 locupletari nõ debet aliquis cũ alterius iniuria uel iactura: dici solet cum facio aliquid in meo ex quo alii noceo aut ĩmitto puta trabem ĩ alienũ parietem:& tunc nõ licet:ut.ff.si serui. uendice.l.si testatrix &.l.alterius.C.de seruitu.ubi dicitur ĩ pariete uero tuo si fenestrã ui uel clam fecisse cõuĩcatur quis sumptibus suis opus tollere & ĩtegꝝ parietem restituere cõpellitur:et loquitur d' eo qui fenestram facit pariete uicini.ut.l.in patres.C.de serui.rusti.predio: dicit̃ ꝙ pmittit̃ quis a quã ducere d' flumine publico ita demũ si sine alterius ĩiuria illud fiat &.ff.de serui.ur. predio.l. si fistulã aut nõ ĩmitto nec opus facio in alienũ:sed ĩ meo.& tunc aut id dolo facio:ut noceã alteri: & tunc ꝓhibeor.ff.de aqua plu.ar.l.i. aut nõ facio dolo. sed solũ eo ꝓpo sito ut mihi ꝓsit:licet per illud alteri noceam & nõ ꝓhibeor ut.ff.de aqua plu.ar.l.i.§.idemq; ubi dicitur.Deniq; Marcellus ait cum eo q in fundo suo fodiens uicini fontem auertit nihil posse agi si non aĩo nocendi uicino:sed suũ agꝝ meliorem faciendi id facit. Nã quis põt eleuare edificium suum usq; ad celũ. Vnde in dicta.l.altius dicitur. Altiꝰ quidẽ tollere edificia si domus ꝓuitutẽ nõ debeat domus eius minime ꝓhibetur Concor.etiam glo.in.c.cum ecclesia uulterana de electõne in uerbo ĩiuriaꝝ. & ĩ.c. Nisi specialis d' auctoritate & usu palii q̃ dicit ꝙ qs põt uti iure suo ẽt si alteri noceat dũmõ nõ faciat aĩo nocẽdi.s; qñ aliquis sibi nõ ꝓdest & alteri nocet non debet quis audiri.l.ĩ fundo.ff.de re.uendica.uide supra.§.i3q.

De restitutione edificãtiũ ĩ alieno solo de sua materia& aliis multis casibꝰ.

239 Quid si aliquis edificat in alieno solo de sua materia an dñs terre teneatur ad restitutionẽ edificii: uel edificat ĩ suo de aliena materia an teneatur ad restitutionẽ materie.Rñdet idẽ Io.de pla.insti. d' reꝝ diui.§ cũ ĩ suo p tex.& glo. ibi ꝙ aut quis edificat ĩ suo solo de aliena materia & habet locũ quod dicit̃ ĩ dicto .§. cũ ĩ suo:quia efficitur dñs edificii cũ edificiũ cedat solo nõ aute3 efficitur dñs materie.s.tignoꝝ & lapidũ:ĩmo remanet dñs qui prĩo erat sed licet remaneat dñs nõ tñ põt uendicare materiã:puta tignũ i.suã trabẽ positã ĩ edificio. Etiã si edificãs uellet tignũ eximere & sibi restituere.& hec ẽ rõ.s.ne edificiũ deformetur ruina:ut dicto.§. cũ ĩ suo.&.l.2.C.d' edi.priua.&.l.presens ꝓuincie ĩ scriptis in spectis .ff.d' officio presidis s3 edificans tenetur ei ad restitutõnẽ tigni ut.ff d' tigno ĩiuncto.l.i.s3 si fecit scienter & mala fide tenetur furti.non tamen tenetur eximere s3 estimationẽ prestare quãtũ dñs tigni iu rauerit ꝟ si uellit dñs expectare donec edificiu3 ruat poterit postea

ſuam materiam uendicare ſi eius eſtimationem nō fuerit ꝯſecutus Et ſumitur hic tignū ꝓ omni mat̄ia ex qua fit edificiū ut cōphēdit trabes domus & uinee ex quibus fiunt pergulata & tegule domꝰ.l.i ff.ď tigno iniuncto.Aut quis edificat ī alieno ſolo ď ſua materia & habet locum.§.ex diuerſo.inſti.de reꝝ diui.quia domus etiā edificiū efficitur eius cuiꝰ ē ſolū ſicut ī precedēti caſu:ſed dn̄iū materie ꝑdit edificans.& ideo dirupto edificio non pōt materiā uēdificare:ſed ſi edificās eſt ī poſſeſſione edificii & dn̄s ſoli petit ſolum & edificiū ſi edificās fuit cōtinue male fidei nullā habet exceptōnē nec remediū ad aliquod ſibi retinēdū.qa ē ī culpa ſcienter edificādo ī ſolo alieno iō donare uidetur.Si autē fuit cōtinue bone fidei ſibi conſulitur ope retentionis ꝑ exceptionē doli. ut non teneatur reſtituere edificium niſi dn̄s ſoluat ſibi p̄tiū materie & mercedē magiſtroꝝ.Si autē fuit a principio bone fidei & tēpore edificii male fidei. tūc eligitur q̄dā media uia ut dicit glo. ī dicto.§.ex diuerſo.ſ.ꝙ poſſit tollere edificiū ſine diſpendio dn̄i ſoli.ut.l.Iulianus ſcribit ſi ī alienaꝫ.ff.de rei uendi. Aut quis edificat de aliena materia in alieno ſolo & habet locum .l. 2.ď rei uēdi. & ſimiliter dn̄s ſoli efficitur dn̄s edificii. ſꝫ nō materie iō dirupto edificio materia eiꝰ reuertitur ad prioreꝫ dn̄ꝫ ſiue bona fide ſiue mala edificiū fuerit cōſtructū ut dicta.l.2. Sꝫ interim pōt agere cōtra dn̄m ſoli ad inſtar tigni īiuncti & etiam cōtra edificātē ī.materiā alienā ſubripiētē mala fide &. uno ſoluēte alter liberatur ſicut ī tigno dicitur īſti.ď re.diui.§.cū ī ſuo.

Quid ſi quis plantet plantam ī alieno ſolo.R n̄det idem ubi ſupra.§. 240
ſi ticius ꝙ ſiue quis plantet alienam plantā ī ſuo ſiue ſuam ī alieno planta efficitur domini poſtq̄ egit radices nō ante:& iō non tenetur ad reſtitutionē arboris.Itē arbor mea q̄ ē ī campo meo uł ī cōfinio campi mei ſi agit radicem ī fundo tuo efficitur tua. Et ſi cōiter in tuo & meo efficitur cōis quia arbor ītelligitur eē illiꝰ ī cuius fundo egit radices.& ſic mutatione radicuꝫ ď uno fundo ī alteꝝ mutatur inď & dn̄iū arboris ut dicto.§.ſi ticius et.ff. ea.l.adeo.§.fi. Et hoc ſi arbor uiuit et aliter ex radicibus nouiter porrectis ī campo tuo. Si autem uiuit et alatur pro maiori parte ex primis radicibus mei cāpi tūc remanet mea cum a meo cāpo traxit origīnē lꝫ poſtea aliquas radices egerit ī campo tuo.l.Si plures.§.fi.ff.arboruꝫ furtim ceſaꝝ et in glo.in dicto.§. ſi ticius. An ꝓpria auctoritate poſſum incidere radices quas tua arbor egit in campo meo uel incidere ꝓpria aucto ritate arborem tuam que pendet ſuper domum meam.Dic ꝙ cum auctoritate iudicis poſſum:alias non.ut dicta.l.ſi plures.§.penultimo niſi primo tibi denūciem ut tollas et eſt ꝯſiliuꝫ ut ď hac ďnūciatōe

fiat publicū instrumētū & te negligēte remouere possum & ꝑpria auctoritate īcidere nō solum ꝙ super excurrit domū meā: sed etiā a stirpe & mecū ligna portare nemine prohibēte.l.i.§. si arbor.ff. de arboribus cedendis. Et similiter edificatū in alieno ꝙ pēdꝫ supra meum nullo iure seruitutis nō possum tollere porpria auctoritate .l. queadmodūꝫ.§.si ꝓtectum.ff.ad.l.acquileā. &.l.conclaue.ff.de damno īfecto nisi precedente dicta denūtiatōe ut dicto.§.si arbor.Quid āt si sunt l' due arbores unite ī eodē stipite an appellabitur una arbor uel plures.Rñdet idem ubi supra Dic si iūctura & ꝯiunctio apparet super terrā cēsetur una.alias cēsentur plures.l.si gemina.ff.arboruꝫ furtī cesaꝝ: & iō tunc puniatur de dāno dato in duplici arbore extra forma.l.uel statuti.

291 Quid si seminaui ī agro tuo frumētū meū.Rñdet idē īsti.de re.diui.§.qua rōne ꝙ siue bona fide siue mala efficitur tuū. nā semen cedit solo postq̄ coluit:sed si seminaui bona fide ope retētionis si sum in possessione possuꝫ mihi ꝯsulere:ut nō permittā te tollere nisi soluas pretiū & īpensas:ut dicto.§. qua rōne & nō solū sata per aliū cedunt solo:sed etiā semīa & plāte que ex se nascūtur diuina tamē natura coopante cedunt solo.ut notat glo.ff.e.l.qua rōe.§.fi. Quid āt si quis semīat alienū semē ī alieno solo uel plātat alienā plantam in alieno solo quibus casib⁹ ēt semē & planta cedunt solo cōtra quē agam an cōtra plantantē & seīnātem an cōtra dñm soli.Dicit glo.in dicto.§. qua rōne ꝙ ꝯtra dñm soli unde uersus. Quicquid plātatur serit edificatur.Oē solo cedit radices si tamē egit.

292 Quid si scripsi ī aliena carta uel pixi ī aliena tabula Rñdet idē insti. de rerum di.§ littere: ꝙ qualitas sꝑ cedit substantie cū sine ea eē nō possit unde scriptura semꝑ cedit carte & pictura tabule & sic liq̄dū cedit arido tā in pictura quā in carta.ff.de rei uendi.l.in rem.§. sed & id qui uel in scriptura & eā pificat picture & dicto.§. littere uer. sed necesse.& uer.in oibus. Fallit aūt in uno casu.s. quādo qualitas ē preciosior q̄ ipsa substantia:quia tunc ꝑ p̄ualentiā qualitas trahit ad se substantiā.quia tunc plus ē ī man⁹ ope q̄ materia.l.mulieris.§.pe. ff.de uerbo.signi.& ideo ubicūqꝫ scriptura ē pretiosior q̄ carta. tunc carta cedit scriptur̄.et iō cū hodie scriptura coīter sit p̄ciosior carta debet cedere scripture:ut tenuit glo.ff.e.l. qua ratione .§. littere lꝫ tenuerit oppositū īsti.de re.diui.§ littere. Similiter ubicūqꝫ pictura ē pretiosior tabula trahit ad se tabulam ꝓpter p̄ualētiā:secus si non ē pretiosior quia si sit quedā pictura rudis & informis ideo notāter tex.in dicto.§. littere facit mētionē de nobilissima pictura et de uili tabula:sed remota hac preualētia.quia scriptura ul' pictura sit paris

ul' minoris pretii cū carta & tabula tunc semꝑ cedit carte & tabule ueluti sue substātie. & ꝙ dixi d' preualentia ītellige de ꝑualētia coī nō singulari.quia talem singularitatē nō cōsiderauit legislator puta ꝙ quis faciat sibi scribere litteris aureis qd' coiter non fit.unde licet tunc scriptura preualeat & sit ꝑciosior carta tamē quia ē singularis nihilomin9 cedit carte.ut dicto.§.lr̄e in principio.Itē attēde ꝙ aliud ē in pictura rei īmobilis puta muri:quia tūc pictura lʒ sit pretiosior semper cedit muro.ut tenet glo.ī dicto.§.littere.ille ergo q scripsit ī carta aliena scienter & mala fide nullo iure pōt sibi consulere pro estimatione & solutione scripture nec ꝑ actionē si non possidet nec ꝑ exceptionē si possidet cū donasse uideatur.insti.de re.diui.§.certe uer.scienti. sʒ qui scripsit ī carta aliena ignorāter & bona fide putās cartam eē suam si possidet cartā scriptā pōt se tueri exceptōe ꝯtra dn̄m carte eam petentem denegādo ei restituere donec sibi soluat pretium scripture sed si scriptor nō possidet cartam scriptā sed dn̄s carte pōt agere cōtra dn̄m carte actione facta.ut dicit glo.in uerbo bona fides.Et sic cōcludit ꝙ si ille q scripsit bona fide ī aliena carta credens eē suam siue possideat siue non possideat tenetur dn̄s certe ei satisfacere ꝓ scriptura.Sed quid si bona fide scripsisti ul' pinxisti multū īformiter & uitupose in mea carta pulchra ul' tabula & ego nolo scripturam uel picturam turpissimā:sed estimationē cartaꝝ ul' tabule an tenearis soluere glo.in.l.nō solū.ff.de rei uēdi.dicit ꝙ non si fuit bone fidei possessor.ꝑ.l.si qd possessor.§.sicut aūt.ff.de petitōe hereditatis ubi dicitur ꝙ quis nō debet culpari de admīstratōne rei quam tenet ut suam bona fide.Et sic nō debet teneri nisi īquantuʒ ē locupletior sicut possessor hereditatis & cōuentus cōditione īdebiti l.in sum.§.pe.ff.de ꝯditione īdebiti.

¶Quid si quis ex aliena materia uel sua & ex aliena fecit materiatuʒ puta ex alienis assidibus fecit capsam.Rn̄det idem insti.de re.diui.§. cum ex aliena ꝙ materia cedat materiato quādo tale materiatū n̄ ē reducibile ad primā materiā & sic faciens materiatū efficitur dn̄s materie nec tenerur ad restitutionē eius:sed si ē reducibile tunc ma teriatum cedit materie.quia materia tūc nō dicit̄ qd'amō assumere nouā formā siue speciem ex quo de facili ē reducibilis ad primā ma teriā. Ad hoc tn̄ ut mat̄ia cedat speciei siue materiato ut sic faciēs materiatū efficia dn̄s materie tria sunt necessaria q̄ ponūtur ī glo. in dicto.§. cū in aliena scʒ ꝙ faciens speciē ex aliena materia faciat bona fide & suo noīe & ꝙ n̄ sit reducibilis ad primā materiā quādo āt sunt duo facientes mareriatuʒ unus bona fide alius mala uel si in diuersis materiis ul' in una partī ē habita bona fides partī mala. dic

ꝙ in ea re & ꝑ ea parte ĩ qua cõcurrũt predicta tria efficit̃ faciẽtis materiatũ in alia re & ĩ alia parte efficitur dñi materie. Itẽ nõ solũ pꝰ factam speciẽ & materiatũ specificãs efficitur dñs. sed ẽt efficit̃ si species ẽ ĩ fieri dũmõ rudis materie nomẽ exierat ut dicit glo. in dicto. § cũ ex aliena &. ff. e. l. adeo. § cum quis. Item nota ex dicto. § cũ ex aliena ibi fructũ ad spicas reduci iũcta glo. in uerbo spicas ꝙ frumẽtum cedit specificãti & sic triturans bladum alienũ bona fide putans suũ efficitur dñs grani. & sic ſm glo. corrigitur. ff. e. l. adeo. § cũ quis in fi. ubi dicit̃ ꝙ excutiens frumẽtũ de spicis nõ adicit nouã speciẽ seu formã sed que erat latens detegit. Itẽ nota ꝙ licet faciẽs materiatũ de aliena efficitur dñs materie. tñ quia nõ ẽ equũ aliquẽ locupletari cum aliena materia tenetur ad estimationẽ materie. ut dicit glo. in dicto. § cũ ex aliena in uerbo spicas. Itẽ nota ꝙ appellatione materie nõ cõtinetur materiatũ qđ ad sui materiã nõ põt reduci ut hic & l. quesitũ. § illud fortasse. ff. de lega. 3. & sic uidetur ꝙ si statutũ ꝓhibet portare frumentũ extra districtũ sub certa pena ꝙ portãs farinã nõ incidit in penã cũ farina nõ sit reducibilis ad primã materiã. sed cõtrariũ determiat Barto. in dicto. § illud fortasse. quia appellatione frumẽti cõtinetur farina donec sit deducta ad effectuȝ finalẽ ad quẽ ẽ inuenta. i. donec fiat panis. ar. l. sicut lana. ff. de lega. 3. cõtrariũ tñ tenet gaudinus in. c. de rebus uetitis & albri. de rosate & parte statutoꝝ. c. 5.

244 Quid si quis bona fide ĩtexuit & suit uestimẽto suo manicã uł gyronẽ đ aliena purpura. Rñdet idem insti. de re. diui. § si tñ alienaȝ ꝙ efficitur dominꝰ illius purpere licet teneat̃ ad estĩatõnẽ ut supra. § ꝓximo: quia accessoriũ sequitur naturã sui principalis ut in. c. accessoriũ đ regulis iuris li. 6. nec curat̃ an accessoriũ sit maioris ualoris q̃ pricipale. nam sepe amittitur principale ꝑpter pretiositatem accessorii. l. 2. ĩ ẽptione. ff. de cõtrahẽda ẽp. Et hoc ꝙ nobiliꝰ accedat uiliori & ẽ utꝝ quãdo poĩtur loco accessorii. Si ãt uilius apponeretur loco accessorii nobilioris: ut uestimẽtũ grossum cã cõſuãdi purpurã: tũc uestimẽtum accedit purpure si ãt neutꝝ apponitur grã alteriꝰ tũc neutꝝ alteri accedit ut dicit glo. ĩ dicto. § si tamen alienã. Item nota ꝙ licet dñs purpure ĩtexte alieno uestimento amiserit dñium tamẽ si dolose & furtiue fuit sibi subtracta uel ablata põt agere de cõditõne furtiua cõtra surripientẽ. ut dicto. § si tamẽ alienã maxĩe si talis surripiens erat sartor qui fecit uestimẽtum ut dicit glo. que allegatur cõiuncta textui ꝙ quãdo totus pãnus nõ ẽ positus ĩ uestimento presumitur subtractus a sartore ꝙ notatur contra sartores. quia est ꝓ̄sumptio contra eos.

Quid si qs ↄfundat unā materiā ꝓpriā cuꝫ materia alteri⁹. Rñdꝫ idē 245
isti. de re diui. § si duoꝝ ꝙ cōfusione queritur dñium & ↄmixtiōe:
& iō si uolūtate tua cōfudero & cōmiscuero meum uinū cū tuo uel
cōflauero meū argentū cum tuo uel meū mel cum tuo uino ut fiat
mulsum & sic ē species tertia per se:uł meū argentū cū tuo auro ut
fiat electrum:uel etiā si predicta sint cōfusa & cōflata casu fortuito
siue uoluntate duoꝝ in oībus casibus istis cōfusa & cōflata efficiunt
coīa. & si confusa & cōflata siue sint ei⁹dem materie siue diuerse &
siū cōfundātur uolūtate dominoꝝ siue casualiter efficiūtur coīa nisi
seperari possint.ut dicit glo.Secus āt si alter dñoꝝ uł extrane⁹ sine
uoluntate alterius dñi cōfundat uel conflet rem suaꝫ cū aliena bona
fide faciendo tertiam speciē.quia tunc nō ē coīs:sed efficitur ꝓpria
specificātis ut dicit glo.

De restitutione fructuū.

QVid đ fructibus perceptis.Rñdet idē insti. đ re diui. § si qs 246
āt a nō dño ꝙ bone fidei possessor facit fructus idustriales
suos.iō eos ↄsumptos restituere ñ tenet. Sec⁹ ī male fidei
possessore.& iō ↄclude una cum glo.in.l.ex diuerso.ff.de rei uēdi. ꝙ
nullus possessor facit fructus naturales suos.l. fructus.ff. de uf.iō eos
extantes dñs uēdicat a quocūqꝫ: sꝫ de ↄsumptis nō tenetur possessor
bone fidei nisi inquātum ē factus locupletior. quia tunc tenetur ex
eqtate legis si & me & titiū.ff. si certū petatur sꝫ fruct⁹ idustriales
qui exigunt industriā & ministeriuꝫ hoīs ut segetes lac lana & sił'ia
bone fidei possessor cū ti. & siñ titulo facit suos & eos lucratur ꝓpt
idustriā & culturā.ut nō possit ab eo aduocari scꝫ p⁹q̄ sunt ↄsumpti
nec ad eoꝝ pretiuꝫ tenetur ut dicto. § si quis autē a nō dño.&l.bone
fidei.ff.eo.&.l.certum.C.đ rei uendi.sed si nō sunt ↄsumpti & extāt
tenetur restituere ut isti.đ officio iudicis. § illoꝝ.sꝫ male fidei pos/
sessor si nō habet titulum tenetur et đ ↄsumptis et de extantibus.l.
pe.C.đ cōdi.ex.l.et đ ꝑcipiēdis ut dicto. § illoꝝ sed si habet titulum
similiter tenetur de ↄsumptis et extātib⁹ sed excusatur a ꝑcipiēdis
ꝓpter titulū nisi in quatuor casibus notatis in glo.in dicto. § Si quis
aūt a nō dño in qb⁹ tenetur đ ꝑcipiēdis etiā si hꝫ tituluꝫ.Puta.si qs
ↄpulit aliquē p metū sibi uendere.Item si quis emit in fraudē credi
toꝝ. Item in eo qui scienter emit ↄtra ꝓhibitōnē legis uel statuti.
Item & quarto ī eo q sciēter emit a fisco nō solēniter .l.i.C.de fide
istrumentoꝝ li.io.ff.de rei uendi.l.sed et partus et.C.eo.l.si fundum
Concor.Monal.in sum.in uerbo fructuū dicens.Fructuuꝫ alii idustri
ales ut frumentum uinum oleuꝫ et sił'ia.alii naturales.ut poma fic⁹
et sił'ia.Fructus naturales nō facit suos. possessor etiā bone fidei. Vñ

tenetur reddere uniuersos post q̄ icepit habere ɔscientiā rei aliene ff.de usuris.l.usus.Item fruct9 dicuntur qui supsunt deductis expēsis que fiunt gratia fructuū q̄rendoꝝ colligēdoꝝ et ɔseruādoꝝ et hab; locum tam in bone fidei q̄ in male fidei possessoribus & ēt p̄donib9 .ff.de petitione hereditatis.l.Si aliquid.§.fructus.&.l.plā. in fine &. C.đ fructu & li.expen.l.i.in fine Nā nullus casus interueire pōt qui hoc genus deductionis ipediat.ff.familie hercis.l.fundus.ff.solu.ma. l.fructus.Item fructus itelligūtur deductis necessariis impēsis .ff.de opi.ſuoꝝ.l.i.fructus & ar.i2.q.2.nobis cū hac distictione tenet bone fidei possessor.Nec nō & ois uiolentus tenetur reddere oēs q ꝑbant ad eū ꝑueisse.C.de rei uēdi.l.si fund9.Si uero fuerit uiolētus posses/sor tūc tenetur restituere ꝑceptos & eos q ꝑcipi potuissent ꝑ ueros possessores.extra đ resti.spo.grauis.&.c. ɔq̄rēte & đ officio đlega/ti.c.cū cā.i2.q.2.nō licet.

247 ¶ Quid de asportātibus fructus de campo alterius aio lucrandi.Rñd; idem Io.de pla.insti.đ obli.q̄ ex delicto nas.§.furtoꝝ. ꝙ pōt accusari de furto per illū tex.& hoc quādo fructus sunt maturi. Si autē sunt imaturi tunc tenetur đ damno dato actōne legis acquilee.l. si ſuus ſuū.§.si oliuā.ff.ad.l.acquil.&.l.nauta.§.i quecūq;.ff.nauta.cau.l.si fur descripserit.ff.de usufruc.Nā dānū distiguitur a furto:quia furtu; ē amotio rei.Sed damnu; est rei destructio secūdum Bal.in dicto .§. si oliuam.

248 ¶ Quid de iuasore rei alteri9 imobilis.Rñdet Io.de pla.isti.6. bonorū raptoꝝ.§.quia tenetur. ꝙ tenetur eā restituere cū fructibus.l. fi.C. unde ui.& hoc si dolose occupauit.si autē sine dolo tenetur eā resti tuere sine fructibus.l.iuasor.C.unde ui.

¶ De restitutōe alienatōnis i fraudē creditoꝝ facte.

249 QVid si fiat alienatio in fraudem creditoru; puta ꝙ debitor donat ut creditores priuentur sibi debito. Rñdet Io.de pla. isti.de acti.§.rursus ꝙ talis donatio reuocatur & ꝑ ɔsequēs accipiēs tenetur ad restitutōnē.l.si āt.§. sibi modo.et.l. ait pretor ſo rñso.ff.q̄ i fraudē creditoꝝ.

¶ De restitutōne alienationis facte ꝑ metū.

250 QVid de illo qui metu cōpulit aliquem ad alienādū Rñd; idē insti.de acti .§. Item actio de eo qui met9 cā ꝙ tenetur ad restitutionē rei cū omni cōmoditate percepta ut.l. metum .§.fi.C. ꝙ met9 cā:&.l.met9.ff. ex quibus causis maio.Et requiritur ꝙ fuerit metus qui possit cadere i cōstantē uiꝝ sc; timor mortis et cruciatus corpis uel simul ꝙ totū residet i iudicis arbitrio ut.l.2.i fi. cū quiq; legibus sequētibus.ff. ꝙ met9 cā et ē glo.mgr̄a. et ordiaria.

ut in.c.cum dilectus.extra q metus causa Mine ergo nō ē sufficiēs metus nisi tribus cōcurrentibus sc3 q psona sit potens ad minas exequendū.Item q minas ꝯsueuerit exequi . Item q mine cōtineant atrocitatē facti de hoc ē glo.iq.q.q.c.i.Sed quid dꝫ metu reuerentiali.puta si uxor aliquem obligationem uel alienationē cōtrahat de mandato uiri uł clericꝰ dꝫ mādato epi. Idem rn̄det q instituitur q gestū ē tali metu reuerētiali officio iudicis ut glo. notabilis in.l.i.§. que honorāde.ff.quaꝝ reꝝ actio nō datur:& idē si subditus nō alias alienaturꝰ alienet rogatu dn̄i.Rogamē supioris preceptū ē: ut dicit glo.in uerbo exortamur ī cle.i.de testi.& notat Inno.in.c.petitio de iure iurando.

¶ De restitutione faciēda ei q utilit̄ gessit negotiū meum

Quid si sine mandato meo soluisti creditori meo & me liberasti soluēdo noie meo.Respondet idem insti.dꝫ actione.§. actionē q cogor hr̄e ratū & obligor tibi actione negotiorū gestoꝝ ad restitutōnē pecuie q̄ p me soluisti:secꝰ si n̄ utilit̄ soluisti ut quia mea ītererat.ut nō solueres.l.cū pecuniā.ff.de nego.ges. 251

Quid si tutor more ciuitatis mittat exenia noie pupilli magistro & suis ꝯiunctis. Rn̄det idem ubi supra q pupillꝰ tenetur tutori actōe negotioꝝ gestoꝝ.l.cum plures.§.tutor.ff.de admistratione tu. nam talia exenia ex quo sunt cōsueta dicūtur quasi debita ut dicit glo.ī.l.i.§.s3 nō nullos.ff.de tutelis & rōni distātia. 252

Quid si tui contēplatione sine mandato tuo redimo ab hostibus uel latronibus filium tuum uel aliam rem tuā necessariā quā redimere tenebaris Rn̄det idem ubi supra q mihi teneris actione negotiorū gestoꝝ īmo in hoc casu possunt uiri expendere dotem p redimēdis psonis necessariis uxoris.l.s3 si iō.ff.solu.matri.nam si pater filiū captiuu3 uel ecōuerso uel alius successurus redimere negligat priuatur successione ut in auctētica si captiui.C.de epis & clericis de hac materia sc3 negotioꝝ gestoꝝ uide supra.§.176.&177. 253

¶ De restitutōne expēsaꝝ ī iudicio factaꝝ.

Quid de his q temere & pterue litigāt.Dic q tenēt ad dāna & inter eē tam litis q̄ uiatici.l.pperādū.§ sin autē alterutra & l.sancimus.C.de iudiciis & insti.de pena temere litigātiū.§.hoc autē oia & p Io.an.in.c.statutum.§.insuper de rescrip.li.6. & in.c.finem litibus de dolo & cōtumatia & per glo.2.q.i.c.in primis ī uerbo īmoderatas expensas dn̄s Io.de pla.in dicto.§.hec autem oia dicit q ex sex causis litigās tenetur ad expensas litis Primo ratōne temeritatis.l. eum quem temere.ff. de iudi. ut si feci citari titium ī genere cum plures essent & cōparuit ille quē nolebam dicta.l. eum 254

quē temere. Itē si feci quē citari corā iudice icōpetenti nō adhibita pria diligentia uidendi an eēt ꝯpetens & idē si loco et tpe icōpetēti uel si uocaui eum in ius qui uocari nō debuit.l.i.& p totū.ff.de in ius uocan. Itē si actor p9 cōpitionē rei nō habet libellū paratū:sed petit dilationē ad ꝓcedendum ₰m cinū in.l.i.C.de dilatio. Itē si quis post aperturā testiū uidit se nō habere ius & tamen ꝓsecutus ē liteꝫ ₰m Bar.i.l.si quis inficiatus.ff.depositi &.l. ꝓperandū.§. sin āt alterutra .C. de iudiciis & sic patet ꝙ temere uocare in ius dicitur q nullam iustam causaꝫ erroris habuit in sic uocādo: ut dicta.l.eū quē temerē in glo.si autē habuit istā causam erroris tunc absoluitur ab expēsis l.i.§.pe.ꝺ sepa.&.l.qui solidum.§.ēt delega.₰o.In ꝑdictis ergo caib9 & ī aliis ubi qs temere litigauit siū sit actor siue sit reus nisi doceat de iusta causa erroris uel ignorantie ꝓbabilis cōdēnatur aduersario in expensis itineris & litis:ut dicta.l. eū quē temere & ceteris dānis l.sancimus.C.de iudi.&.l.nō ignorat.C. de fructibus & litis expensis Itē ī expēsis cibarioꝝ si aduersarius cōsueuit se pascere ex arte sua a qua oportuit modo uacare.l.si hereditas.§.i.ff.ad exhibē. Et mlto magis tenetur quis ad oīa ista si non temere. sed p calūniā litigasset ut dicta.l.nō ignorat.Scdo tenetur ratōne ꝯtumacie ad expensas n̄ solum litis sed ceteroꝝ damnoꝝ.l.sancimus.C.de iudiciis.Et hoc hꝫ locum siue cōtumax fuerit: quia nūquam uenit. uel uenit & recessit uel respondere noluit & hoc siue fuerit actor siue reus Nam p9 cō-missam cōtumaciā nō auditur nisi refectis expensis ꝺ quo uide glo. in dicto.c.fineꝫ litibus de dolo & cōtumacia & p Inno.c.sepe ꝯtigit de appel.Tertio rōe retardati ꝓcessus ut si actor īpetrauit rescriptū p9 litē cōtestatā causa ꝓtelādi iudiciū coram longīquo iudice corā quo nō ꝓbauit distulit uel cōtumaciter se absentauit. nā cōdēnatur in expensis litis itineris & ceteris damnis ut dicta.l.non ignorat. & idem si quis opposuit exceptiones friuolas ꝓpter quas diu fuit pro-tractum iudicium & tandē subcubuit ut dicto.c. finē litibus.et ideꝫ si appellauit ad aliqua interlocutoria per quā appellatōem negotiuꝫ pricipale ꝓductum fuit extra terminos infra quos debebat t̄minari .l.intra utile.ff.ꝺ mino.et.c.cum appellatōnib9 friuolis ꝺ appellatōe li.6.uel cū quis ex cōtradictōnib9 et subterfugis et dilationib9 mai-oribus debito datis aduersario impeditus ē reprobare executioneꝫ suaꝫ ifra terminū.l.si cum ipse de excusatōne tutoꝝ. Quarto ratōe emendationis uł mutatōnis libelli.Condēnat̄ eni mutans ł emēdans in expensis Insti.de actio.§. si minus. nam tenetur reficere expēsas ꝓcuratoꝝ et aduocatoꝝ quas fecit reus quas nō fecisset si n̄ petissꝫ plus debito.Quito rōe renūtiationis litis:ut si renuntiat litiꝫ:ut.l.p9 ꝗ

C.pactis.&.l.destitisse.ff. de iudiciis. q̄a ꝯscia male litis mote credit̄ renūtiare.ut in.c.per tuas in fi.de symonia.Sexto rōe uictorie. Naꝫ hec ē regula ꝙ uictus uictori cōdēnatur ī expensis. ut dicta.l. ꝓpe/randū &.l.oēs in fi.C.de epis & cle.in auctētica de iudiciis.§. oportꝫ collati.6.& in.c. calūniā de penis nisi ex iusta causa ignorantie puta ꝙ successit in ius alterius. l.qui ī alterius.ff.đ regulis iu. uel ex iusta causa litigandi.l.qui solidū.§.etiam.ff.de le.2. & iō qui obtinuit sn̄iaꝫ ī causa pricipali habet iustā cām ꝓsequēdi in cā appellationis & iō licet succūbat in ea nō cōdēnat̄ ī expensis: ut notat glo.i.l. generalit̄ .§.sin autē nō rite.C.de rebus creditis.Et adde ꝙ iudex tenetur cō/dēnare partē ad dictas expensas si sunt petite nisi iusta causa subsit alias tenetur resarcire de suo.ut dicto.§. si āt alterutrā. si āt nō sunt petite:pōt cōdēnare si uult.sꝫ nō erratur.

De restitutione recipientiuꝫ a personis alienare nō ualētibus.

QVid de his qui recipiūt ab his qui alienare nō pn̄t & quibꝰ ē īterdicta bonoꝝ suoꝝ administratio: ut puta a pupillo sine auctoritate tutoris.Rn̄det idem ꝙ tenetur ad restitutionē ut insti.qui alie.licet uel nō.§.nunc admonēdi Concor.Sco.i.q.di.15. dicēs ꝙ dn̄s alicuius rei nō ꝓhibitus a lege. uel supiore a cuiꝰ uolū/tate depēdet in dādo pōt dare rem suam alteri uolenti recipe.Hoc ꝓbatur quia ex quo p actum uolūtatis fuit dn̄s p uolūtatem potest cessare esse dn̄s:& nō ꝓhibet aliqua causa superior istum desinere & istū īcipere esse dn̄m.igitur per donationē istā fit uere & iuste dn̄s Ex hoc patet q̄d requiritur ad iustaꝫ donatōnē. quia liberalis trās/la tionis donatio ex parte donantis uolūtas recipiēdi ex parte eius cui fit donatio & libertas ex parte amboꝝ huiꝰ dandi & huiꝰ recipiēdi & ꝙ nulla supiore lege ꝓhibeantur iste uel ille nec per actū alterius a quo depēdeat in ista trāslatione. Et ꝓpter defectum primi n̄ pōt quis dare pecuniam fratri miori. quia ipse nō uult esse dn̄s propter defectum t̄ri nō potest monacus sin̄ licētia abbatis nec filiꝰ familias sine uolūtate patris. nec etiam clericꝰ & ī aliquo casu sin̄ uoluutate saltem ꝯtra uolūtatē dn̄i pape.ut habetur extra de censi.c.Roman̄. ad cuiꝰ.c.obseruationē penam posuit Grego.nonꝰ quod.c.ē in.6.scꝫ ꝙ uisitātes a uisitatis nō recipiāt munuscula & si recipiūt tenentur duplum restituere: alias nō absoluātur a maledictione quā incurrūt ipso facto.ut dicit Iulianꝰ quartus ī suis ꝯstitutionibꝰ.Huic corrn̄dꝫ ītrāslatōne usus liberalis accōmodatio & habet similes leges ad hoc ꝙ sit iusta:quia requirit ī cōmodante liberam uolūtateꝫ ī recipiēte ꝙ uelit recipe cōmodatā ad usum & ꝙ non sit aliqua uolūtas legis ꝑ

pricipis obsistens illi accōmodationi.

¶ De restitutione utētiū re aliena ꝯtra uolūtatē dñi.

256 REstituere tenetur qs qñ cōmisit furtū in usu rei licet nō in ipsa ad estiationē illius usus aliter nō eēt purgatum furtuʒ iꝗ.q.6.si res & quīquagesima di.qui saccū.ff.de furtis.l.q iumenta & ideo furtū cōmittit creditor qui pignore sibi obligato utit̃ uł alteri cōmodat ut insti.de obli.que ex quasi delicto nas.§.pena & l.qui uias.§.si ego.ff.de fur.Similiter cōmodatarius utēs re ad alium usuʒ q̃ fuerit sibi ꝯmodata ut dicto.§.pena &.§.placuit: ł si ꝯmodet rem alteri sine ꝯsensu dñi.& idem de fulone & sarciatore.ut.l.fulo & sarcinator.ff.de fur.Et generaliter ubicūqꝫ est facta cōtractio rei aliene uel usus contra uolūtatē dñi cōmittitur furtū ut.ff.de fur.l.fi. & tenetur ad resti.usus & ītereē.Et iō si accōmodaui tibi equū usqꝫ mantuā & iuisti mediolanū ꝓpter quod interim nō potui expedire mihi necessaria & ex hoc damnum incurri teneris ad restitutioneʒ eiꝰdem damni.Et hoc intellige nisi putauerit ꝑmissuꝶ ꝙ nō presumitur.Est ergo cōsulendū in foro cōscientie ut notificet cōmodanti sibi rem & si quidē retificet & attēte ꝯtētetur ꝙ aliter usus fuerit bene quidē nō tenetur ad restitutionē.Si uero nō ratificat restituat Hec Monal.in sum.in uerbo furtū cōmittitur.& Io.de pla.in dicto .§.pena &.§.placuit.

¶ De restitutione facientiū fraudeʒ legi.

257 QVādo fraus fit legi uel canoni necessaria ē restitutio ꝙ quatuor mōis cōtingit ꝭm monal.Primo de ꝑsona ad ꝑsonam ut si uxor uelit donare marito & eꝗuerso cū ñ possit ꝯstāte m̃rimonio.extra de dona.inter uiꝶ & uxo.c.ul.ubi glo.& si poit aliā ꝑsonā cui donat nō ualet donatio ꝓpter fraudem.ff.d' dona.īter uiꝶ et uxo.l.hac rōne.§.nō tantū.Secūdo fit fraus de re ad rem ut cum prohibitum sit ne filiofamilias pecunia mutuetur et ipse aliam rem recipit fraus fit puta si dedisti sibi frumentum uel similia q̃ uēdereʒ et pecuniā habereʒ.ff.ad Mace.l.iussu.§.mutui.et.l.3.§.i.Et similiter ī usura.ut si do aliquā rem ut uendas et pecuniā mutuo habeas.iꝗ.q.3.pleriqꝫ Item fit de cōtractu ad cōtractū.ut si uxor que nō potest donare uiro ut dictum ē uendit ei ut sub simulato cōtractu donet ñ ualet.ff.de dona.inter uiꝶ et.uxo.l.si sponsus.§ circa.Item quarto fit de ꝯtractu ad contractū puta si mulier que pro alio fideiubere non pōt prīcipalē se faciat debitricem qđ non ualet:quia fit in fraudem ff.ad uelleia.l.q̄uis.§.si cū essem.Et sic patet ꝙ qui facit aliquid in fraudem legis contra ipsam legeʒ facere uidetur.ff.de legibus.l.cōtra legem.et.l.se.

De restitutione damnificantis alium in seruo uel debitore uel animali.

QVero quid de occidente alienū ſuuз uel quadrupedē. Dic ꝙ tenetur ad emendationē damni. ut insti. ad legē acquileā in prin. qđ uerꝫ intelligit Io. de pla. nisi canis fuisset mordens. quia licet trāseūti se defendere a cane: quiīmo tenetur dn̄s đ dāno si canē ligatū nō retinet. l. i. §. sз canis. & l. 2. ff. si quadru. pau. feci. dica. & l. qua uulgo. ff. de edilicio edicto. Item nota ſm eundē ꝙ occidens aīal alterius nō solū tenetur ad dānū rei pempte: sed ad oē aliud qđ ei9 occasione secutū ē tā in pdendo q̄ nō ī acquirēdo: ut insti. ad legē acquileā. §. illud. Nō ex uerbis Oīs eni utilitas que ꝑpter rē pēptam pcipiebat & ī aliis rebus & sic alie res ꝑpter mortē illi9 deteriorate sunt habetur rō. l. iñ ueracius. §. i sum. & l. p ide. §. i. ff. ad legē acqleā. & ideo si unus ex duobus qui bene ibat ad aratrū ē occisus rōe dāni & interesse eo ꝙ alius nō ibat eque bene ad aratꝝ cum illo nouiter ēpto: ut dicta. l. p inde. §. i. 258

Quid si quis cōpellit aīal alteri9 precipitari. Dic ꝙ tenetur licз suis manib9 nō pcipitet. quia q cāз dāni dat dānū dedisse uidet. & đ hoc ē casus īsti. ad legē acquileā. §. fi. ibi pcipitaretur. 259

Quid si ex miſicordia dissolui seruū uel debitorē alterius ligatum q̄ aufugit. Rn̄det ꝙ tenetur dānū emendare. ut dicit tex. insti. ad legē acquileā. §. fi. in fine. quia nō licet facere elymosinā đ alieno sз poti9 ē species furti de alieno largiri. l. si pignora ff. de fur. Sed dissoluens ligatum dolose ut fugiat & nō soluat tenetur furti quia facit animo lucrandi alteri debitori quod sufficit. ut insti. đ obli. ex deli. §. īterduз Vnde notatur in fi. tex. dicti. §. fi. ꝙ licet domino seruū suum incarcerare auctoritate ꝑpria & ligatum tenere si suspectus ē de fuga. ut. l. i. C. de emēda. seruoꝝ nō autē licet sine causa contra eū nimis seuir̄ ut insti. de his qui sunt sui uł alieni iuris. §. si hoc tēpore. Et similiter potest pater filium deuium carceri mancipare ut. l. 3. C. de patria potestate hoc ideз. 260

De restitutōne īmiscentis ṫpitudinē ī uino alieno.

QVid đ illo qui imposuit turpitudinē uł herbam aliquam uł fel uel acetū uel aliquid aliud īmiscuit in uino uł oleo meo ꝑpter qđ ei9 naturał boītas īmutatur Dic ꝙ ten̄t ad emēdatōem dāni ut dicit tex. īsti. ad. l. acquil. §. ſm caput. uer. deniꝗ. 261

De restitutione dānificātis aliquē ꝑpiciēdo uel effundēdo aliquid de domo.

QVid si ex domo tua in qua habitas ꝑiectū uel effusum ē aliqd qđ destruxit uestimēta mea. Respōdet Spe. in ti. đ iiu. §. seqt̄ 262

uer. Quid si de domo q mihi teneris. Itē si tenebas appensum aliqd extra domu3 uñ iter fit qd nocuit teneris ad damnū. insti. de obliga. que ex qua re male nascūtur. § Item is ex cuius cenaculo. & .l. ex maleficiis. § is quoq ex cuius. ff. de actio. & obli. & hoc siue deiectū siue effusum dānificauerit ī psona ul rebus uel uestibus. Non tamen scdm Io. de pla. tenetur domin9 domus qui eam locauit. ut. l. i. § hoc ī factū ff. de his qui deiecerint uel effu. sed tenetur ille qui ibi habitat cū sua familia siue sit domus sua ppria siue conducta siue gratis concessa dicto. § is & nō solum ipse tenetur si ipse deiciat uel effundat: s3 etiā tenet de deiecto uel effuso a suo familia uel ab uxore liberis & suis ut dicto. § Item is uer. quia plerūq3 & insti. per quas personas nobis acquiritur ī pricipio ubi plene tractat de hac materia dic q si dānū datū ē ī psona trāseūtis appendens ul effundens tenetur ad ipensas ī curatione factas & ad salaria medicoꝝ. & ad opa qbus lesus caruit & cariturus ē facta estiatione qtū uiuere potuit.

De restitutione dāni dati ab arbore ul a flumie.

263 Quid si arbor mea pendet super domū tuā uel cū radicibus dānificat. Rñdet Specu. ubi supra uer. si uero q teneris eam incidere an q poss3 eā icidere ppria auctoritate uide supra. § 238.

264 Quid si per aluuionē fluminis terra mei agri adiciatur agro tuo an tenearis mihi ad restitutionē. Respōdet Io. de pla. q nō secus si apparenter adiciat terra & arbores: qui remanerent mea nisi p9q terra sit unita & arbores radicibus apphense. ut insti. de rerū diui. § pterea q p aluuionē. Illud ergo terre mee inundatō & perturbatō fluminis latenter applicuit agro tuo p aluuionē. i. per icremētum adeo latēs ut discerni nō possit efficitur tuū: sed si non latenter sed apparenter inundatio fluminis asportauit partem agri mei & arboris & adiecit agro tuo nō acquiritur tibi. sed remanet mihi ut primo erat & illā possum uēdicare & tu teneris mihi restituere dum tamē tibi caueā de dāno preterito & futuro & oīa adiecta tollam: ita q non tollam utilia & īutilia dimittā. ut. l. hoc āplius. § alphin9. ff. de dāno infecto & hoc teneris mihi restituere donec terra nō sit unita cū tua & arbores radices nō egerint de quo statur iudicio rusticoꝝ tāq pitoru3 ī arte sua: ut dicit glo. ī dicto. § pterea ī uerbo lōgiora.

De restitutione damnificantium rem publicam in pecunia uel annona.

265 Quid de exactoribus tributoꝝ & collectaꝝ qui aliquid retinēt de eo quod exigunt. Dic q tenētur ad duplum tex. ē in. l. missi opinatores. C. de exacto. tri. li. io. & ibi p Io. de pla.

266 Quid de eo qui pecunia3 sibi datam p aliqua administratōe publica

exercenda uel aliquo ope publico faciendo nō expendit in dicta ad/mistratione uł ope:sed totū uel ptē sibi retinet. Rñdet Io. de pla. isti. de publi. iudi. § fi. ꝙ tenet ad restitutionē & punit ultra restitutōnē in tertia parte pł per dictam. l. iuliā đ residuis ut dicto. § fi. & l. 2. & quarta. § sed & qui. ff. ad legē iuliā peculatus. & l. sacrilegii capite. § eum quoqꝫ eo. ti. Item in illo qui recipit pecuniam sibi datā ut cōdu ceret uel emeret aliquam rem ꝑ republica. Idem in illo qui recipit pecuniā publicā suo piculo traiiciēdā quā ī suos usus ɋuertit. l. sacri/legii. § is autē. ff. eodē.

Quid de his qui quouis mō faciunt: ut annona carior uendatur. puta ipediendo uel impediri faciendo uel detinēdo naues ł nautas ānonā ɋducentes. Dic ꝙ tenētur ad restitutionē. ut ponāt eam ī bono foro ac si ille naues ueissent & grauiter puniūtur scꝫ pena. 20. aureoꝝ. l. 2 in fi. ff. ad. l. iuliā de ānona. & corpaliter etiam extra ordinē. l. ānonaꝫ ff. de extra or. cri. Item ī illo qui fecit cāpionē & munitionē bladorū ut emendo oēm q̄titatem bladoꝝ que inueniri possit. et ɋseruando tpibus minꝰ fructuosis carius possit uendi. l. ānona & ī glo. ff. đ extra or. cri. A rusticis autē blada ad ciuitatem cōducētibus bene lꝫ emeř ī grosso nō ad hunc finē: sed ne ipsi stantes diu ad uendendū ad mi/nutum subducantur ab opibus rusticalibus. l. 2. ff. đ nūdinis. Et ñ solū ē ꝓhibita cōuētio inter aliquos facta đ emēdo oē granuꝫ: ut postea sequētibus tpribus carius uendatur. ut dicta. l. 2. in prin. ad. l. iuliaꝫ de ānona. sed etiam ꝓhibita ē cōuētio facientiū monopoliū. i. cōuētōnē đ qbuscūqꝫ speciebus uel materiebus ptinētibus ad uictū uł quecūqꝫ usum p ipsos solos uendēdis ī damnū & caristiam reipublice casus ē ī. l. unica. C. đ monopoliis. Et contra facientes debēt oībus denudati bonis imperpetuū mitti ī exiliū ut ibi. Qui ergo dedit aras ī ēptōeꝫ oīum aromatū ciuitatis ut ipse solꝰ postea carius uēdat cū p̄sciuerit naues cōducentes fore submersas dicit facere monopoliū ī ciuitate & īcidit in dictam penam. ut dicta. l. unica et pōt cōpelli a prefecto uel ab alio officiali ad quem spectat. l. i. § cura carius. ff. đ officio pre fecti. ur. uel etiam ab epo illius loci. l. fi. § Itē epi. ff. de mune. et bono. cogi uendere ut dicto. § cura cariꝰ et ibi glo. iusto pretio statuēdo ꝯm uarietatem tēporū et sterilitatē rerū. l. fi. ad. l. iuliā de ānona et. l precia reꝝ. ff. ad. l. falsidiā. Et si ē tempus necessitatis et caristie co/gitur quis etiam minus iusto precio uendere. l. 2. § cum ī eadeꝫ uer. et oīum. ff. ad. l. rodia. de iactu. et ibi notatur. Item postquā exposuit frumētum uel aliam rem uenalē in foro pōt cōpelli ut illā amplius domū reportare nō possit quousqꝫ uendat. l. nemo. la. ꝯa. C. de iud. et dicto. § itē episcopi. Itē ꝑ fertilitate ī coī habēda et caristia euitāda

pōt statui ꝙ quilibet mercator teneatur ire uł mittere ad alias ptes ad emēdum granū et ī coī uēdēdū et qlibet pōt ꝯpelli ad hoc mutuare pecuīaꝫ.l.unica.C.ut ne li.ī ēp.spe.se.excu.li.io.et ibi glo. Iteꝫ potest statui ne quis ultra īdigētiā suā emat ne aliis res cariores uł īcōmoditatē hn̄di reddat.l.i.C.de ep̄ali audientia. Hec Io.đ pla.īsti. de publicis iudiciis.§.sunt preterea.

De restitutione abducētiū filios aut uxorē alteri⁊.

268 QVid de his qui subtrahūt filios pr̄ibus. Rn̄det Io.de pla.īsti. de obli.que ex delicto nas.§.interdū ꝙ furti tenentur: ut ibi dicit tex. & pr̄ pōt eū uendicare ad silr̄itudinē rei in qua hꝫ dn̄ium ueꝝ.quia pr̄ ī filio habet quasi dn̄ium.l.i.§.per hanc.ff.de rei uen. & pōt uendicare & ꝑ ꝯsequens ille tenetur restituere opas qb⁊ pater caruit isto tempore: ut tenet glo.ff.đ furtis.l. eū qui.§.si filius nam filius tenetur opari patri uel ei in cuius ptāte ē. ut dicit glo.in dicto.§.si filius.sicut uxor tenetur opari uiro.l.sicut đ ope.libe. Mr̄i autē nō tenetur filius operari quia nō habet eū in ptāte & iō mater nō agit furti ꝯm glo.in dicto.§.interdū &.ff.de furtis.l.matri. Sꝫ qd si filius nescit aliquid operari. Rn̄det idem ꝙ tenetur ad ꝯuitia coīa que quilibet sciret ꝯm estimatōem iudicis ar.l.si quis a liberis.ff.de liberis agnoscēdis īmo habet locū pena q̄ est capitał cū quis abducit filiū alterius causa priuādi patrē: ut.ff.ad.l.flauiam de plagiariis.l.i.& Insti.de publi.iudi.§.est inter publica. & dicitur plagiari⁊ ꝯm dn̄m Io.ī dicto.§.ē inter publica quādo quis orbat patrē scienter & dolose filio & eū adducit ad remotas ptes: ut.C.eo.l.fi.quasi inferēs magnā plagā & dolorē pr̄i sic orbato ꝓprio filio.

269 Quid de abducentibus uxorem alteri⁊ Rn̄det idem insti.de publicis iu.§.ē inter publica ꝙ debet puniri.l. flauia đ plagiariis ut dicto.§.ē inter publica & econuerso quando uir mulieris abducitur & uir pōt petere operas uxoris si erat lucrosa uel si nō erāt alia coīa ut supra ꝓxīo.§.dictū ē ī filio.

De restitutōe raptoꝝ uirginū uiduaꝝ & sanctimoīaliū.

270 QVid de raptoribus uirginū Dic ꝙ nō possunt absolui nisi eas parentib⁊ restituant.36.q.i.c.pe.& ultra hoc puniri debent ꝯm leges capitis āputatione & hoc siue sit uirgo siū uidua siue monialis ut īsti.de publicis iudi.§. si autem per uim raptus & in l.unica.C.de raptu uirginū quīimo ī moniali nedum punitur raptus sꝫ ē etiam attētatio.l.si quis non dicam rapere.C.de ep̄is & cle. sec⁊ si fuerit meretrix.ut dicit glo.in dicta.l.unica Naꝫ rapt⁊ meretricis non punitur hac pena ut.l.uerum.ff. de furtis Quia coitus cū meretrice remanet īpunitus.l.si uxor.§.sed in ea.ff. de adul.nisi sit nupta

ut lege uerꝫ q̄ adulteriū.C.ꝺ adulteriis:ꝉ dimittit a uiro aio meretri candi.l.ſi mulier.C.de adulteriis & hec pena nō habꝫ locū ī rapiēte uxorē ſuā cū detur ei intdictū ꝺ uxore exhibenda.l.fi.C.de libe.exi. niſi añ carnalē copulā religionē ītrauerit qꝺ pōt:ut in.c. ex publico ꝺ cōuerſi.ꝯiuga q̄uis nō poſſit pꝰ carnalē copulā uiro īuito ut ī.c. cū cā ꝺ rapto:tñ hꝫ locū hec pena ī rapiēte ſpōſam ſuā ꝺ iure ciuili.ut dcā.l.unica.uer.ꝯnumerauimꝰ lꝫ ꝺ iure canonico ſecꝰ ī ſpōſa uolēte qa nō dicitur raptor q habuit mulieris aſſenſuꝫ.ut dcō.c.cū cā ī pri. ſecus ſi nō habuit.quia raptus ē illicitus coitus a corrūpēdo dictꝰ.Vñ qui rapta potit̄ ſtupro fruitur ut dicit tex.27.q.2.c. raptus. nec pōt mulier rapta ꝺ iure ciuili nubere raptori ſuo.alias priuat̄ bonis rap/ toris ſibi a lege applicitis ut in.c.cū ſ̱ui de here.li.6.& ī auctētica ꝺ mulieribꝰ raptis colla.nona.nec poſſunt parētes eiꝰ ꝯſentire: alias in currūt penā deportationis ſi ꝯſentiūt:ut dicta.l.unica & ī auctētica de rapto.muli.§.illo De iure āt canonico qꝺ p̄ualet ī hoc cañ rapta bñ pōt nubere raptori ſuo:ut dicto.c.cuꝫ cā &.c.accedēs de rapto & cōpellitur eā dotare.36.q.2.c.tria.Hec Io. ꝺ pla.iſti.de publicis iudi .§.ſi āt. Quid āt ſi quis p uiolentiā capit uirginē q̄ ꝓſternit ī terraꝫ quā carnalit̄ cognoſcat an punietur de raptu. Rñdet idē ubi ſupra ꝙ ñ ſꝫ de ſtupro qa rape ē cū mƚier p uiꝫ rapit̄ & de loco ad locum ducitur ut dicta.l.unica de raptoribꝰ.Alex.uero de ales ī ſ̱o in trac/ tatu huiꝰ uitii dicit ſ̱m qꝺ dicitur ī canone.36.q.2.c. ſi āt ex cōtra/ dictōne raptus nō ē pſona raptoris ꝯueiens unq̄ huiuſmōi copulari rapte añq̄ uitiū rapine aboleatur: ſed cū illa patrie potāti fuerit in/ ſtituta & raptor ſue rapine pñiam egerit & uolūtas parētū in unuꝫ ꝯuenire nō ꝓhibentur ad iuicem copulari.

De multiplici reſtitutōne fienda reipublice.

QVid de furātibꝰ & ī uſus ꝓprios ꝯuertētibꝰ pecuniā. Rñdꝫ idē ubi ſupra ꝙ ultra reſtitutōem debent puniri pena capi tali:ut iſti.de pub.iudi.§.l.iulia peculatꝰ.Itē qui miſcet ferꝛ uꝉ ſiƚem rē auro ꝉ argento publico.l.i.in fi.ff.ad.l. iuliā peculatus uꝉ cōmētarius publicus qui partē monete publice ſignat p ſe & ſibi re/ tinet ut.l.ſacrilegii.§.qui cū.ff.eodē Officiales ergo publici tenentes ſigillum florenoꝝ & imiſcētes ſigillo florenos ñ bonos & ſic ledētes rēpublicā icidūt ī peculatū ar.dicta.l.i.ff.ad.l.iuliā pe. Item qui dāni ficat rēpublicā delēdo uꝉ aliter maculādo libꝝ uel ſcripturā publicā ꝯtinētē mēſurā agroꝝ uꝉ uiaꝝ publicaꝝ ut.l.qui tabulā.ff. ad.l.iuliaꝫ peculatus facit.l.ſi qs ad quid.ff.ꝺ iure.dic.om.iudi.Itē qui dānificat ſimulādo ſe creditorē fiſci & recipiēdo pecuniā q̄tūcūq; priuatam a debitore fiſci.l.ſacrilegii.§ eo.ff.ad.l.iuliā peculatꝰ.

De restitutōe uēdētiū officia & dignitates

272 Quid d' uēdentibus officia publica & dignitates Dic ꝙ tenēt ad restitutōe3 pecuniaꝝ licet nō illis q dederūt s3 paupibus & talit̄ ementes debēt grauiter puniri edicto legis iulie de ābitu ul.l.i.ff.ad.l.iuliam ambitus & īsti.d'pu iudi.§. sunt p̄terea:ꝯm dn̄m Io.ibi uide supra.§.154.

De restitutōe īiuriarum

273 Quid de īferente alteri īiuriā.Dic ꝯm Astē.li.ti.15.ꝙ tenetur ei ciuiliter.i.pecūialiter satisfacere arbitrio iudicis & ēt pōt crialiter puniri.ut īsti.de iniuriis.§.i sum.Et ideo dicit Sco. & Lan.ꝙ si quis infert īiuriā mutilando aliquē p desolatōe ꝑpetua tn̄etur ei tp̄ralit̄ satisfacere:ut supra .§..13.& Ric.dicit ꝙ si qs abstraxit ꝑsonā utilē religioni tenet̄ religioni ad arbitrium boni uiri.Similiter de faciente libellū famosum ꝯm Ray.addit .Monal.ī sum.in uerbo īiuriaꝝ actio.ꝙ licet cordis rancorē q̄libet remittere teneat̄ tn̄ īiuriam ꝑpriā sine satisfactione remittere nō tenetur d' peni.di.5.c.fi.extra de male.c.i. ubi dicit hec glo. Itē ꝯm eūdē q̄n̄q3 qs patit̄ īiuriam ī se ipso q̄n̄q3 ī filio quē habet ī p̄tāte ut insti. de iniuriis.§. patitur.Similiter ep̄us ī clericis abbas ī monacis dn̄s ī ꝯuo.unde isti tales īiuriam sibi factam remittere non p̄n̄t q̄tum ad pecuniariam estīationem ꝯm eoꝝ supiores.ff.de pactis.l. ꝑsonā &.ff.de īiuriis.l.i. .§.usq3 & ar.extra de sen.exco.c.tua nos & ibi glo.Insti.de iniuriis.§. ꝯu9 aūt Item patitur quis īiuriā in uxore q̄ si sit filiafamilias ī trib9 ꝑsonis cōpetit actio iniuriaꝝ.s.mulieri īiuriam passe p̄ri & uiro. nec actio una p aliā cōsumitur Sed si iniuria fiat uiro actio nō datur uxori quia uxores a uiris defendi dn̄t nō uiri ab uxorib9.ff.de īiuriis.l.i .§.2. Itē iniuriaꝝ actio datur sponso si īiuria fiat sponse.ff. de īiuriis Item ap d' labeonē.§. sponsum Item datur actō heredi ꝑpter īiuria3 cadaueri defuncti irrogatam cui heres extitit ꝟ si famam defuncti fuerit lacessita.ff.d' iniuriis l.i.§.ꝑsemetipōs:& nō solum datur actio ꝯtra facientē: sed ꝯtra eū qui ꝓcurauit ut ali9 faceret īsti.de īniūriis.§.nō solum &.ff.eodem.l.nō solum.§.si mandata.

De coīcatōne fratꝝ faciēda p9 mortē p̄ris.

274 Quid de eo qd' donatur filio in uita p̄ris an teneatur coīcarē f̄ribus p9 mortē p̄ris Rn̄det Io.de pla.insti.per quas ꝑsonas nobis acquiritur in prin. ꝙ si donatur filio b̄n̄ficio ꝟ occasione ꝟ cōtemplatōne patris tanq̄ ex causa ꝓxima & im mediata: tūc cēsetur pecl'iū ꝓfectitiū & tūc hec tenetur coīcare f̄ribus p9 mortē p̄ris.secus si p̄r cā remota & mediata ut si habui notitiam cum uno dn̄o cōtēplatōne tn̄ p̄ris mei qui dn̄s quia sibi ꝯuiui diligit me pluſq̄

patrē meū ideo mihi donauit: certe hoc erit periculū aduēticiū hac qistictionē facit tex.in.l.socium qui ī eo in fi.ff.ꝓ socio.Quid si detē alipuid uni fratꝝ ꝓpter negotiatōnem coēm cum aliis frib9.Rñdꝫ debet illud diuidere cū eis.Si uero detur ei pp aliqđ ꝯuitiū speciale quo sibi meruit aliquid dari nō diuidet cū aliis isti.ꝑ quas psonas no. acqui.§.ꝯo &.§.preterea hoc habetur ī sum.Asten.li.tertio ti.12.ar. 5. Quid de ābasiatorib9 an sibi donata teneātur restituere coītati q̄ eos misit i ābasiariā.Rñdet Bar.i dicta.l.sociū q̄ i eo ꝙ nō. Quid de donatōe facta spōse a cōsanguineis uiri an cēseatur facta ꝯtēplatōe uiri ut soluto mri.restitui dꝫ heredibus uiri.Rñdet idē Io.đ pla.ubi supra ꝙ sic.sec9 ī facta a cōsanguineis uxoris.Cōcor.Bar.ꝥ Bal i.l.sꝫ si plures.§.inarrogato.ff.de uulga.& pupil.substi. Quid de dote quā lucratur filius ex forma statutorū an dicatur de peculio aduentitio ut sic nō ueiat fribus cōferēdū Rñdet ideꝫ Io. ꝙ sic. Quid de lucro qđ acquirit querit filius mercādo cū pecunia patris an ps q̄ attribu itur persone dicetur aduēticiū: ut nō teneatur p9 mortē pr̄is coīcar̄ cū fratrib9.Rñdet idem ubi supra ꝙ dicet̄ aduētitiū. & iō medietas lucri cū un9 ponit rē alter īdustriā lucꝝ dꝫ eē coē.l.i.C. ꝓ socio &.l. si nō fuerit.ff.eodē Si filius ex centū habitis a patre lucratus a patre lucratus fuit alia cētū dꝫ prīo de centū lucratis hr̄e qnquagīta & de aliis quinquagita & de cētū ꝓ sorte dꝫ diuidere equaliter cū fr̄e qñ equaliter sunt heredes patris & sic illa quinquagita que lucrat9 est cum īdustria ꝓprie persone sunt sua ꝓpria nec tenetur diuidere cū patre uel fratre.

¶ De restitutōne heredū.

Restituere tenetur quilibet heres siue sit fili9 siue extraneus siue sit heres raptoris siue alteri9 ꝯm iura canonica omnia debita defuncti siue fuerit ex cōtractu. ut ē ēptō ueditio locatō cōductō mutuū & siꝉia:ꝉ quasi ex ꝯtractu ut tutela negotiorū gestio.Siꝉiter siue fuerit ex maleficio ut furtum & rapina & siꝉia:ꝉ quasi scꝫ cū iudex p imperitiā iudicat uꝉ cū đ domo alicui9 aliquid ē eiectum uel effusum qꝉ nocuit trāseūti ꝑ uiam siue puenerit res illa ꝓ qua debitū fuit cōtractū ad heredes siue nō. siue lis fuerit cō- testata cū defuncto siue nō.16.q.6.si epm extra de pig.c.ex pñtium & de solutio.c.i.de usuris:c.tua nos de rap.c. in litteris.&.de sepul.c. ultio đ senten.exco.c.a nobis ī fi.ar.ff.de condic. fur.l. si ꝑ fure.§ si cōdictio & hoc ꝯm Lan.eodē ti.& Io.& alios q̄plures. Item quando hereditas nō sufficit ad debita psoluenda uidetur ꝙ si heres ñ facit īuentarium nihilomin9 tenetur ad oia. si uero fecit nō tenetur nisi q̄tū hereditas sufficit.C.de iure de li.sancim9. Sed tñ in iudicio aīe

non tenetur heres ꝯm quosdã nisi q̃tum hereditas sufficit. Distinctio tñ ẽ ĩter debita & legata siue relicta. qa debita tenet̃ ꝑsoluere absq̧ detractione legitĩe. De legatis aũt põt ꝺ̃trahere suã legitimã si tot sunt ꝙ illis solutis legitima nõ remaneret sibi. nã in legitima pater nõ põt grauare filiũ suum per legata uꝉ fidei cõmissa. quia legitima debetur ei iure nature grauatur tñ excluditur a toto cõmodo here ditatis si nõ sufficit hereditas ad debita ꝑsoluẽda. siꝉiter ĩ legatis ad pias cãs nõ deducitur falcidia. C. ad. l. falci. Siꝉiter & in auctentica ꝺ̃ ecclesia titu. §. si ãt & extra ꝺ̃ testa. c. cũ ẽes ĩ glo. Hec Monal ĩ sum ĩ uerbo restituere tenet̃ quilibet heres. Quero quid sit ĩ uẽtarium. Rñdet idẽ ubi supra ꝙ ẽ scriptura quã dꝫ heres ꝯm leges incboare ĩfra. 30. dies a morte testatoris ꝉ po stq̃ scit se eẽ heredẽ institutũ & dꝫ ibi scribere oẽs res defuncti sub testibꝰ & dꝫ illã scripturã ꝑficer̃ ĩfra. q̧o. dies ꝉ ĩfra ãnũ si res sunt remote & tũc nõ tenebitur credi toribus ultra id quod ĩuẽtum fuerit in hereditate. alias si nõ fecerit inuẽtariũ tenebitur ĩ solidũ.

De ordine restituẽdi.

276 Quid si creditores & legatarii simul ueniant. Rñdet ideꝫ ubi supra ꝙ prĩo ẽ creditoribꝰ satisfaciẽdũ: sꝫ si uenerint seꝑati liberabitur heres soluẽdo ꝑ ordinẽ cuilibet ueniẽti siũ cre- ditori siue legatario dum tamẽ nihil faciat in dolo uel fraude. Cre- ditores enĩ sunt quibꝰ testator aliquid dare tenebatur ex quocunq̧ cõtractu ꝉ maleficio. Legatarii nero sunt qbus ex mera liberalitate aliquid reliquid ĩ testamẽto. Veꝝ tñ si legatarii ꝓueniant creditores & accipiãt uꝉ posteriores creditores uꝉ si priores & posteriores uel potiores in iure preueniũt creditores postmodũ ueientes nõ debent ĩquietare heredem nec illos qui cõpauerũt res ab eo quaꝝ pretia in legata uꝉ fidei cõmissa uꝉ alios creditores ꝓcesserũt nisi remanserit de hereditate. Vñ posset eis adhuc satisfacere: sꝫ habẽt tãq̃ potiores in iure ius. saluũ contra legatarios qui prĩo acceperũt. Similiter & anteriores creditores habent ius saluũ cõtra posteriores qui primo acceperũt. ar. C. ꝺ̃ iure. delibe. l. sancimꝰ.

277 Sꝫ quid ꝺ̃ expensis factis ab herede. R ñdet idem ubi supra ꝙ licet obligatio testatoris trãseat ad heredem. põt tamẽ heres ante omnia ꝺ̃ducere oẽs expẽsas necessarias quas fecit in funere siũ in ĩuẽtario uꝉ testamẽti cõfectione uꝉ simili. & breuiter sicut qñ debita totam hereditatẽ exauserunt debẽt eẽ inmunis a lucro ita a grauamine. C. ꝺ̃ iure deli. l. sancimus. §. & si ꝓfectum.

Pro quota parte heres teneatur.

278 Quid si sunt plures heredes. Rñdet idẽ ubi supra ꝙ quilibꝫ teñtur

ꝑ parte hereditatis.C.de here.ac.l.i.&.2. excipiũtur tñ quinq; casus Prio si aliqd̕ indiuiduũ ē in obligatione tunc enī quilibȝ tenetur in solidũ ut si testator ꝓmisit se aliqd̕ opus factuꝝ uel ꝓmisit per se & heredem suũ nō fieri quomiꝰ p fundũ suũ cui ire agere liceat hic quilibet heredũ erit ī solidũ obligatus.ar.ff.d̕ uerbo.obli.l.in execu-toribus.§.2.Secũdo si res que debet restitui īsolidũ ab uno possideat C.de here.actio.l.2.&.ff.cõmo.l.sed mihi.§ heres. Tertio alimentis legatis que ꝑ uolũtate defuncti uel iudicis ab uno ī solidum uł a plu ribus ꝑ partibꝰ designatis petunt.ff.de alimentis legatis.l.3. Quarto si testator ab uno herede legauerit creditori hereditario cõpēsandi aīo: tunc etiam heres ille usq; ad q̃titatem legati onus illius debiti sustinebit.ff.d̕lega.l.ꝶa cũ ab uno. Quinto in expensis funeris uxoris q̄ ñ tãtũ astrīgit heredes ꝑ hereditariis portionibus sȝ ēt ꝑ portõe q̄ ad eũ uiꝝ ꝑuenit ꝑ dote sue uxoris puta ad eũ ꝑueuerũt.C. tamen & ī hereditate sunt ducēda.& ipē uir tenetur ꝑ tertia & heredes ꝑ duabus ꝑtibus.ff.de reli.l.quotiēs &.l.ueluti.

¶Quero pone ꝙ aliquis p̄rfamilias decedet qui hȝ tres marchas auri quaꝝ una ē furtiua & dimittit eas tribus filiis cuilibet unã nō det-minans que sit furtiua:sed generaliter dicēs unam illaꝝ eē furtiuã: an quilibet eoꝝ teneatur restituere marchaȝ an omnes simul ita ꝙ nullus p se & uidetur ꝙ ultio modo.quia nullus obligatur ad soluēdũ totum debitum patris sȝ ad partē tenetur tantũ.quia tantum in ꝑte hereditatis succedit.Rñdet Alex.de ales ī.q.ī tractatu restitutõnũ ꝙ quilibet eoꝝ tenetur tantũ restituere tertiam partē: & nō ualet hoc ar.quilibet per se dubitat an habeat marchã furtiuã.ergo q̄libet cõmittit se discrimini si nō restituit totã marcham.quia licet q̄libet dubitat an habeat marcham furtiuã nō tamē comittit se discrimini si totam nō restituit quia restitutio debet fieri ab oībus tribus.und̕ quilibet illoꝝ peccat nisi portõnē suam restituat nisi aliquis illorum totam restituat. 279

¶Quero pone ꝙ uni ꝯstat ꝙ duo nolũt restituere aliquid ex marcha illa teñtur ne tertius totã illã restituere? Rñdet idē ubi supra sine ꝑiudicio ꝙ nō.Nō.n.tenebatur quilibet illoꝝ ad restitutõeȝ in solidũ sȝ unusquisq; ad portionē suã sicut receperũt portionē in boīs patris Si.n.oīa bona p̄ris eēnt ad unũ d̕uoluta estīo ꝙ teneretur. 280

¶ Restitutio tertio cui dȝ fieri restitutio.

QVero cui dȝ fieri restitutio.Rñdet Sco.in.q.di.15. ꝙ dãni-ficato si tamen sit possibile:possibile inq̃ ut si nouit eũ & si hȝ eũ p̄ñtē ł hr̄e põtīut sibi mittat siñ maiori īcõmodo quã sit illd̕ qd̕ mittēdũ ē eēt utile ei & intelligo d̕ illo uel d̕ ipō uel de 1

aliquibus eius ppīquis si mortuus ē. uł si absens ē. quia p̄sumit lege nature. quia iste magis uellet restitutionē fieri ppinquis suis. Et iō ī duobus casibus nec illi nec suis debet fieri restitutio. utpote si nescitur cui ł eo mortuo nesciūtur ppinqui. Secūdo si maiores sumpt9 fierēt ī mittendo quaꝫ ualeat res restituenda & ī istis casibus debet paupibus erogari uice illius. quia cui nō pōt tpraliter subueniri alias reddi dꝫ spiritualiter qđ maxime fit reddēdo paupib9 p illo: si ergo agat ī remotis & maior fieret sumptus ī mittendo q̄ sit illud quod restituēdū ē nō ē maior sumpt9 ponēd9 ī missione q̄ ualet illud qđ mittitur. sed expectanda ē presentia psone si qn̄ꝫ credatur hr̄i nec nuntius īteruenia tuel tradēdū ē parētibus qui si nō adsint: tradēdū ē pauperibus uniuersaliter enī dando elymosinā paupi p aliquo dat illi bonū spirituale & in hoc fit illi restitutō possibił qn̄ nō pō t sibi reddi bonū tēporale. Concor. Ric. in. 4. di. 15. ar. 5. q. 4. Si uero non fieret maior sumptus debet mitti expensis usarii uel raptoris. ar. ff. de operis liber. l. ope. n. sm Monal. monal. in sum. dicit q restitutio semper est regulariter fienda spoliatis uel eoꝝ heredibus si possunt īueniri tertia. q. i. fere per totum & hoc quādo spoliatus fecit testamētū. si aūt mādauit ī testamento distribui p executores quicquid ad ipsum spectabat de mobilibus & debitis tūc fiēda ē executorib9 eius restitutio p rata & liberis ei9 p rata & uxori pro rata si ipsa & liberi debeant hr̄e aliquā partem in rebus testatoris aut de iure aut ex dispositōe testatoris. Si aūt cōtempsit facere testamentum tunc dꝫ fieri restitutio heredi ab intestato.

2 Quid đ illo qui pluribus tenetur & uult partē soluere cū totum non possit nūquid pōt gratificare uni soluendo ei ī solidum an tenet singulis soluere p rata & si tenetur ex cōtractu & maleficio nunquid prius soluēdū in hac cā quā ī illa. Itē nūquid an̄rioribus creditoribus prius ē soluendū quā posterioribus: & hn̄tibus pignora uel ypotecas priusq̄ hn̄tibus psonales actiones. Item īter ypotecarios creditores quis cui preferend9 sit. Rn̄det idem Monal. q si credidor uigilauit exigendo debitum ī iudicio uel extra pōt ei debitor soluere debitū anteq̄ bona debitoris auctoritate iudicis īcipiant possideri qa postea mea paria facta sunt omniū creditoꝝ q nō hn̄t pignora ł ypotecas uel nō sunt priuilegiate psone. Itē si debitor uult uni creditori gratificare dꝫ illud oībus cōicare & ab eis licentiam obtinere Similiter si unus creditor denūtiauerit alii ne accipiat a debitore in fraudem uidetur ille uersari si accipiat. ubi autē nō uigilauit creditor exigēdo debitum non uidetur q debitor teneatur ei gratificare iure tn̄ poli & si nō iure fori excusaretur. ut dicūt quidā debitor si pietate mot9

gratificaret plurimũ ĩdigenti creditori. ubi ē dicendũ quod aliquod priuilegium plus habeāt illi quibus tenetur ex maleficio uel quasi q̃ illi quibus tenetur ex cõtractu uł quasi.

Quero qui sunt potiores inter creditores. Rñdet idem ubi supra ꝙ ceteris paribus inter creditores potiores sunt illi qui acceperũt pignora his qui hñt personales actiones tantũ. potiores inq̃. ut soluatur eis q̃tuꝫ ualet pignus. Inter ipotecarios aũt & creditores qui prior ē in tempore potior ē in iure nisi in quibusdaꝫ casibꝰ: specialibus qui solent notari. C. qui potior in pigno. hēatur Inter eos autē qui hēnt actiones pſonales tantũ estimãtur priuilegiati nõ ex tēpore. sed ex causa. ex cā uidelꝫ quia fiscus & mulier in dote preferēdi sunt cetis priuilegiũ nõ hñtibus similiter ex cā. quia actio tutele & actio depositi & siſia priuilegiate sunt ne priꝰ soluat̃ ꝙ debetur q̃ ꝙ debetur ex aliis actionibus nõ priuilegiatis. ubi aũt sunt paria priuilegia. aut pſonaꝝ aut actionũ equaliter cõcurrũt ĩ satisfactionē faciēdam nisi ꝺ aliquo illoꝝ probetur ꝙ sit alteri p̄ferendũ ſm legem. que auteꝫ dicta sunt notari solēt. C. ꝺ bonis auctoritate iudicis possidētis. Item cũ restitutio ē pluribus faciēda priº dꝫ fieri mulieri. quia mulier prefertur omnibus creditoribus personales hñtibus actiones uel tacitas ipotecas. nam fiscus hꝫ priuilegiũ cũ muliere. ut habetur. C. ꝺ priuilegiis fisci q̃uis fiscus non preferatur creditoribus expressas hñtibus ipotecas. ff. qui potio. in pig. habean. l. si pignus. & hec habes extra ꝺ pigno. c. ex lr̃is in glo.

Quero cui sit facienda restitutio rei furtiue. Rñdet Monal. in sum. ꝙ facienda ē ei cui. res subrepta est si eam hēat ex causa honesta ut ĩ pignore cõmodato uel simile. ff. de furtis. l. is. cuiꝰ. si uero ille cui res subrepta ē fur erat non ei sed uero dño ē restituenda tñ cuicuiq; illorũ restituat liberatꝰ ē: quando uero dño restituit eam mediante penitētiario uel alia persona religiosa caute fiat suppressio nomine furis ita ꝙ nesciatur.

Estitutõ quarto qñ dꝫ fieri restitutõ.

Restitutõ quarto. s. quando dēat. Quero qñ dēat fieri restitutõ. Rñdet Sco. ĩ. q. di. iς. ꝙ nõ licet aliquo tempore tener̃ alienũ dño ĩuito. i. nolente & ſm rectam ratõnem nolle uel uelle debēte & p ꝯsequens statim regulariter restitutio facienda ē sicut statim cessandũ ē ab actu cuiꝰlibet peccati mortalis nõ tantuꝫ ĩterius. sed exterius uel nõ tantum exterius. sed ĩterius. Sed ĩ caĩbus quãdoq; licet differre restitutionē exteriorem posita iam tamen interiori scꝫ uoluntate restituēdi cũ occurrerĩt circũstãtie oportune Illi autē casus uniuersaliter cõtinentur sub hac maxima scꝫ. Nõ licꝫ

detinere rem alienam quando ille dꝫ uelle rõnabiliter eã detineri.ſꝫ ĩ quibuſdam caſibꝰ dꝫ quis uelle rem ſuam ab alio detineri de facto poſita iam uolũtate reſtituẽdi eam aduenientibꝰ circũſtãtiis oppor tunis. Deberet enĩ quilibet uelle ſibi reſtitutionẽ nõ fieri tũc qñ ẽ in preiudiciũ coĩtatis uel eius cui dꝫ fieri reſtitutõ. quia dꝫ diligere bonũ ſuum & bonũ coẽ & ita dilatõnẽ illius reſtitutionis boni utilis ut ſaluetur maius bonũ: & ſilr̃ qñ eſſet infamia reſtituentis ſtatĩ quia debet potius uelle famã ꝓximi q̃ illud modicũ cõmodũ ꝺ̃ ac/ celeratione reſtitutõnis: cõſimiliter debet magis uelle. ut uitet̃ maiꝰ ĩcõmodũ ꝓximi reſtituẽtis q̃ modicum ĩcõmodum ſuũ ul̃ nullum ĩ illa breui dilatõne reſtitutõnis. Ex his ſequitur ꝙ qñ reſtitutõ eẽt damnoſa reipublice uel ei cui facienda ẽ: ul̃ diffamatoria reſtituẽtis uel notabiliter damnoſa nõ tenetur ad ſtatim reſtituendũ ſed ſuf/ ficit ꝙ ſtatim ex affectu reſtituat ceſſantibus ĩcõuenientibus hic ĩde Et ſi obiciatur reſtituere ẽ actus precepti negatiui ſcilicet de non tenẽdo alienũ. Ad obſeruatõnẽ autẽ p̃cepti negatiui tenet̃ quilibet ſemper & ꝓ ſemper. Reſpondeo ꝙ tenere alienũ ĩiuſte. i. ĩuito dño ẽ ſemper ꝓhibitum. & iõ ſemper & ꝓ ſemꝑ oportet nõ tenere iſto mõ. Sed quãdo aliquis habet uolũtatem reſtituẽdi ꝓ tp̃re oportuno & tũc tenet domino uolente & ſi nõ actu licito. tamen actu debito quia dñs debet uelle ꝙ ille qui habet ſuũ teneat illud quouſqꝫ poſſit reddere oportune. ꝙ ſi dicas dñs ẽ inuitꝰ qa nõ uult ꝑ q̃tũcũqꝫ tp̃us teneri ſuum. Rñdeo dño male & ĩordĩate uolente ſtatĩ habere ſuũ & per ꝯſequẽs ĩordinate nolẽte ꝓximũ tenere illud tenens nõ tenet ĩiuſte quia etiã depoſitũ de cuiꝰ reſtitutõne ẽ lex ſtrictiſſima poteſt licite teneri domino inuito uolente inordinata. Et ad iſtã ꝑticulam quãdo. ſ. dẽat fieri reſtitutio poſſunt reduci multi alii caꝰ a predictis Vnus ſpecialis quãdo enĩ ablatio fuit occulta nõ tenet̃ ablator ꝓder̃ ſe nec ꝑ cõſequens per ſe ipſum reſtituere ſed ꝑ aliã ꝑſonã ſecretã & fidelẽ & expedit ꝙ ꝑ cõfeſſorẽ. quia ſibi ẽ crimẽ ꝺ̃tectum in cõ/ feſſione & ꝺ̃ cuiꝰ fidelitate ꝙ reſtituat fidei ſue ꝯmiſſum ſatis debꝫ credi. Põt igitur hec differri redditio quouſqꝫ uolũtas tp̃is ꝑſone & oportunitas habeatur. Alius caſus quãdo quis ẽ ĩpotens ad reddẽdũ talis enĩ ꝓ tunc nõ tenetur. tenetur enĩ poſtea cũ uenerit ad pingui orem fortunã. ſicut ꝓbatur extra ꝺ̃ ſolu. c. oldardus & ibi glo. q̃ dicit ꝙ illa actõ nõ aſpirat ꝑ ĩopiam debitoris ſed ſopitur. Vnꝺ̃ illꝺ̃ ĩanis ẽ actio quã excludit inopia debitoris. ſed ius agendi manet ſicut ob ligatio in debitore licet ſit ſopita Concor. Landol. in. q. di. ıς q enu/ merat quinqꝫ caſus ĩ quibus quis nõ tenetur ſtatĩ reſtituere. Primꝰ quãdo ẽ ĩ p̃iudiciũ coĩtatis. Secũdus quãdo ẽ ĩ preiudiciũ recipiẽtis

puta si daret gladium furioso quo uellet se iterficere. Terti9 quãdo ẽ ifamia restituẽtis puta quãdo ẽ fur occultus. nam dȝ captare tp̄us quo sine infamia restituat. Quart9 ẽ iopia i restituẽte. quia inanis ẽ actio quã excludit iopia debitoris. sed tamen nõ extinguit sȝ sopitur quia tenetur si peruenerit ad piguiorem fortunã. Quitus qñ quis ẽ i extrema necessitate. nã ñ tenetur. qa tũc oia sunt coia cũ distictõe tñ poita ifra. restitutõ. 8. §. q. Alex. uero de ales i. q. in tractatu restitutionũ. Querit utꝝ aliquo casu restitutõ recipiat dispensationeȝ dilationis tp̄ris: & Rñdet ꝙ sic ut pote quãdo nõ soluẽdo ẽ uł quãdo nõ iuenitur dñs rei furtiue ł heres ei9. Nã tũc p ꝯsiliũ p̄lati põt fur ł raptor reseruare rẽ furtiuam penes se donec inueniat dñȝ ueꝝ. & si nõ põt iueniri dȝ reddi eccłie & ecclesia siue prelatus põt furi uel raptori si ualde idigens ẽ dare quia in hoc casu efficit res illa eccłie & tũc ecclesia põt dare cui uoluerit & ꝓbatur p. l. q̄ habetur numeri quito. uir siue mulier cũ fecerint ex oibus peccatis que solẽt hoibus accidere & p negligẽtiã trãsgressi fuerint mãdatũ dñi atqȝ deliq̄rint peccatum suũ ꝯfitebũtur & reddent ipsum caput quintaqȝ partem d̾super ei in queȝ peccauerũt. si ãt nõ fuerit qui recipiat dabũt dño eruntqȝ sacerdotis. si uero iuenitur dñs non licȝ raptori differre restitutionẽ & sine licẽtia dñi ipetrata sine fraude. Multi eni ipetrãt cũ fraude dicentes se nõ posse reddere cum possint & si non possint impetrare tenẽtur statim restituere ex inte gro. Hosti. uero i sum. ti. de penitentiis. § quibus uer. sed que forma. querit quid si fur uel raptor nõ põt statim restituere. & Rñdet ꝙ põt cũ uoluntate illius cui dȝ satisfieri paulatim singulis mẽsib9 ł ãnis ł aliis tp̄rib9 emẽdaꝛ qd̾ poterit ł cõponat ł cõueniat amicabiliter cũ ipso leso siue spoliato eidẽ de suis redditibus moderate ita ꝙ sibi uita remaneat quousqȝ plenarie satisfactũ fuerit.

¶ Quid si immineat tale piculũ. ut is qui tenetur restituere nõ potest induci ad restitutionẽ statim faciendam nec is cui dȝ fieri restitutõ ad dilationem aliquam ꝯcedendam. Rñdet idem ubi supra puto ꝙ discretus sacerdos põt suam ꝯscientiam formare ex eo ꝙ intendat gerere utiliter negotium creditoris nã si uidet ꝙ aliter non potest recuperare imppetuũ ł non ita cito uł nõ ita cõmode potest pater recepto iuramẽto & alia sufficienti cautione si habere põt dilatõem ꝯcedere: & sub hac conditione si hec adimpleuerit infra diẽ statutũ absoluere peccatorẽ: ut si creditor qd̾ ei debetur recuperet & peccator non recedat a presbitero desperat9. 2

¶ Restitutio qnto q̄tum ad modũ.

REstitutio quinto quãtũ ad modum restituendi: ut debitor apd̾ 1

deũ & hoĩes satisfaciat. Quero utꝝ sufficiat usurario uel raptori in foro conscientie remissio sibi facta in foro cõscientie ab his quibus debetur sine reali & actuali restitutione Rñdet Landol. ꝙ triplex fuit circa hoc opinio.una aliquoꝝ theologoꝝ dicẽtium ꝙ nõ sufficit remissio facta in foro cõscientie nisi res actualiter offeratur a debitore creditori & tunc si retradatur & donetur a creditore: debitor sit liberat9. Et hoc ut appareat liberal' remissio ex pte creditoris & liberalis satisfactio ex parte debitoris. Secunda opinio tenet mediã uiã & ẽ Io.an. super glo. in dicta regula peccatũ qui dicit ꝙ aut gerit in mente usurarius restituere si ille a quo extorsit usuras nolit remittere. & tunc si remittit liberatus ẽ. aut nõ gerit hec ĩ mente & tunc licet remittat nõ ẽ liberatus. Vide que scripsit in adictionibus a Specu. in ti. de usuris ad fi. Vnde dicit Monal. in sum. Sunt aliqui usurarii qui nitũtur decipere deum qui munerata usura & accepta tunc exponũt eam danti credentes ꝙ nõ recipiat: quia si crederent ꝙ retineret nõ presentarẽt: at ille uerecũdia ul' timore ductus nihil uel parũ recipit residuũ donans eis. & isti tales dicunt se satisfecisse quod nõ ẽ. Item d' his qui concordant recipiẽdo usuras oportꝫ ergo ut postmodũ de nouo satisfaciant ostendẽdo liberã uolũtatem Item Alex. de ales ubi supra restitutõ §.

¶ Tertia opinio fuit glo. in regula. iuris peccatum li. 6. que dicit uerũꝫ ẽ ꝙ nõ remittit peccatũ nisi restituatur ablatũ nisi liberaliter remittatur a creditore debitori: qa sufficit qualitercũꝗ satisfaciat. ut ff. quibus mo. insti. ul' ipo. sol. l. Item liberatur. Vnde Federicus ĩ ope suo. c. 18. & 22. ubi hũc passum disputauit firmat ĩdistĩcte opĩonem dicte glo. sic dicẽs ꝙ si is cui debet restitui pecunia usuraria l' male ablata nõ coactus non deceptus ul' circũuentus ul' omni dolo caliditate ui & metu cessantibus etiã precibus ul' seruitorum exhibitione inductus pecuniam sibi debitam non ablatum nec restitutione paratam usurario dimittat liberatus est usurarius: nõ tamẽ a peccato quod ĩcurrit exercẽdo usuras nisi de illo peccato penitẽtiam agat & cõcludit finaliter ꝙ si usurario pseueranti ĩ crimine & nõ disposito ad aliquam restitutioneꝫ: & his qui debet usuras recipere remittat illas motu ꝓprio ul' ad preces usurarii liberatus ẽ ipe usurarius a restitutione rei nõ dico a peccato quod cõtraxit faciendo usuras. nam in re mala ablata obligatur quis pene eterne p peccatum mortalẽ quod contraxit auferendo rem a proximo illicite & obligatur eideꝫ secundũ restitutionẽ ipsius rei sicut enim duos offendit scꝫ deum & ꝓximum sic duobus satisfacere tenetur. ut extra de usuris. c. cũ teñt & de homi. c. sicut dignum. & § eos. Hanc opinionẽ uidetur etiam

formare. Hostien. in summa de usuris § que pena uer. quid si fenerator. & uer. dicendum ē ergo ad hoc de pigno. ac. l. si rem § omnes Idem Archi. de usuris. c. 2. li. 6. ubi super uerbo satisfactum dicit satisfactum accipimus quomodocunq; uoluntati creditori satisfaciat. Item Lappus in. c. in ciuitate eo. ti. Et probat hanc opionē fe. primo ī maioribus criminibus sicut in furto uel rapina re furtiua uel rapta remanēte apud furem uel raptorem de uoluntate domini purgatur uitiū furti seu rapine sine aliqua restitutione. l. si fur. ff. de usucapi. ff. de preca. l. certe § Iulianus ergo & in usura que ē minus q̄ sit minus pbatur ex genere peñ. Item de male ablatis sufficit dignam facere satisfactionē. c. 2. de rapto. & de usuris quanto. & . c. 2. eo. ti. li. 6. de sepultu. c. fi. sed satisfactum intelligitur quōcunq; desideriū creditoris adimpleatur etiā si pecunia nō soluatur ut. ff. qui satis. eo. l. i. de pigno actione. l. si rem § satisfactū aut accipimus. si enim creditor remittit actionē sibi cōpetētem ex quo hoc sponte fecit sibi satisfactum intelligitur. Itē quia potest donare post restitutionē creditor quod ē plus. ut notatur de rescrip. c. statutū li. 6. Ergo multomagis ante restitutionem remittere. Itē quidā sunt speciales casus in quibus obligatis ad restitutionē nō sufficit remissio: ut in. c. statutū de rescriptis li. 6. & in. c. exigit decē eo. li. Ergo in aliis sufficit remissio. ut patet de cle. nō re. c. i. & . c. peccatū de regulis iuris. Sed dices dato q̄ proximo satisfecerit per remissionē sibi factā quomodo potest deo satisfacere si corde indurato in mente gerit nō satisfacere proxio nisi sibi remittat: sed per exemplū uidebis huius argumēti solutionē. Pone q̄ creditor male gratibus tuis te inuitum & renitentē compulit ad usurarum restitutionem auctoritate iudicis deinde uero usuras illas tibi donat nōne poteris satisfacere deo absq; alia restitutione illasq; tenere ut tuas. certe sic & tamen quātū fuit in te nō restituisti. cur ergo non idem: si est tibi facta remissio qui nō eras restituere paratus: & ideo proinde est ac si fuisset satisfactū ex quo sponte remisit taciti quidem & expressi equa ē cōditio nec refert q̄ ex equipollētibus fiat ex quo enim ad duo tenebaris scilicet in satisfaciendo deo per contritionem & ad restitutionē proximo & ultima per remissionē sit sibi sublata remanet sola penitentia scilicet penitentia de peccato. quia usuras fecit & quia non intendebat restituere nisi fuisset sibi facta remissio. Mo. in sum. in uerbo restitutio furti faciēda ē tenet hanc opionē dicēs.

¶ Pone q̄ aliquis quondam usurarius offert libere totam pecuniam creditori ostendens plenariam uoluntatem cum non habeat quia si crederet quod aliquid acciperet non offerret: creditor autem nihil 2

penitus uult accipere .sed liberaliter dimittit totū iste plenarie sa-
tisfecit proximo:sed non deo .& ideo postmodū sufficit sola ꝯtritō
& satisfaciat deo . Unde cōsulendū ē non cōtritis ut ad minus hanc
liberam satisfactionē proximo faciant.Concordat Asten.nam scd'ꝫ
Hostien.intelligitur esse satisfactum creditori ex quo remisit ei ex
corde qualitercunqꝫ fuerit dictum dūmodo fuerit talis ꝙ remittere
possit.Asten.uero in summa li. tertio.ti.ii. Querit quid si fenerator
partem pecunie fenebris ei a quo habuit uel heredi eiꝰ restituat &
de euius uoluntate partē retineat. Rn̄det dicūt quidā eū nō liberatū
nisi offerat totū.scd'm uero Gof.& Hostien.si hoc ex pacto fiat li-
beratus non ē.ar.extra de symonia.c.ueniēs.Si uero partē liberaliter
& si sine pacto offerat & soluat & de residuo misericordiā petat &
creditor liberaliter remittat liberatꝰ est debitor:sed ultra ex certis
coniecturis animi sui motum formabit. Si enī debitor sit pauper &
usurarius diues & potens nō ē presumendū ꝙ creditor ex corde re-
mittat. sed hoc facit ut saltem illud modicū habeat & nō totū pdat
Si autē sit diues & potens qui solet tantūdē de suo tradere presumi
potest ꝙ hoc faciat ex corde . Ad hoc enī ꝙ restituens ꝭm quosdā
restituat ad salutem . duo debet ostēdere ei cui tenetur scilicꝫ uelle
& posse. & adminus uelle si nō habet posse & ita siue totū siue parū
siue nihil recipiat creditor absolutus ē debitor . nam aliquis est qui
habet posse & nō uelle qui dicit creditori si uolueris ꝯcordari mecū
ego cōcordabor tecū hoc tibi satisfaciā si uoluerit ad uolūtatē meā
nō ad tuam. quia credit ꝙ si totum uellet recipere nihil daret:unde
creditor uult potius habere aliquid quā nihil. Talis enī satisfactō nō
ē salutifera.quia nō satisfacit alteri:sed sibi.Item alius ostendit uelle
& nō posse dicens libenter tibi restiturem omnia:sed nō habeo. ūde
nec ista ē salutifera si potest restituere quia creditor audiens impo
tentiam uelit uel nolit oportet ꝙ absoluat eū qa īanis ē actio quāꝫ
excludat īopia debitoris.

3 ¶Quero utrum remissio ex quo semel facta est per creditoreꝫ possit
per penitentiam eius reuocari si eum penitet remisisse. Respōdet
Hostien.ꝙ non.

4 ¶Quero quot sunt modi satisfaciendi.Rn̄det Hosti.ubi supra ꝙ qnqꝫ
quorꝫ.Primus cū pecunia libere offertur sine malitia & fictione &
hic ē perfectus. Secūdus cum non habet pecuniā sed offert pignora
sufficientia.Tertius cū non habet pecuniam nec pignora sufficientiā
facit tamen instrumentum . ut postea tam ipse quam ipsius here-
des possint ad solutionem compelli quando uenerit ad pinguiorem

fortunam . Quartus ē cum mediante sacerdote uel religiosa psona sit libera & uoluntaria concordia : ista tamē media persona semper debet ostendere creditori libeꝝ uelle & posse debitoris : ita ꝙ nulla sit coactio creditoris directa uel indirecta . Quintus est cum de omni modo cōsensu & uoluntate creditoris ponit aliquam possessi- onem in manu alicuius uiri honesti ex cuius fructibus processu tpris omnia debita persoluātur. & postea possessio redeat ad heredes uel ita remaneat imppetuū si debitor uoluerit ꝓ male ablatis incertis Et sciendum ꝙ licet ſm quosdam hoc fiat de licentia episcopi uel sacerdotis discreti si tamen fiat absqꝫ libera uoluntate creditoris nō sufficit ad salutem quando sciuntur certe persone quibus restitutio facienda est. Concordat Monald⁹ in summa in uerbo restitutio fa- cienda est ei.

¶ Restitutō sexto quid sit restituēdū.

REstitutio sexto scilicet quid restituendū sit. Qr ero quid sit restituendū. Rñdet Sco. in. q. di. 15. ꝙ nō solum tenet ad restituendū rem ablatam ad usum rei. sed etiā iterēē & fructum perceptū de re si sit res ex se fructifera non autē fructū qui prouenit ex industria utētis illa re: ex hoc sequitur ꝙ lucrum acquisitū ex pecunia fenebri nō tenetur fenator reddere alioquin ille qui perciperet posset iuste esse usurarius: quia recipere de sua ꝑpria pecunia fructū ꝓueīentē ex idustria alterius ē facere usuram: & forte est qđ magis inducit hoīes ad usuram. quia de uſa lucrantes nō autē tenētur restituere lucrū. imo suum ē quod ꝑ eius industriam ē acquisitū alienū autē restituendū ē. Ric. in quarto di. 15. ar. 5. q. 6. dicit ad istā questionē . Dicunt aliqui ꝙ tales nō tenētur restituere lucrum predictum lucrum tamen de re furtiua : uel rapta restituere tenētur . quia usurarius dn̄s ē rei quam lucratus ē ꝑ uſaꝫ fur autem nō ē dn̄s rei furate nec raptor rapine. Sed ꝯtra quicūqꝫ ē dn̄s alicuius rei ē domin⁹ eius aliquo iure nō iniuria: sed rei acqſite per usuram usurarius nō ē dn̄s aliquo iure . quia nec iure emptionis nec iure liberalis donationis nec iure locationis . Certum ē enim ꝙ in locatione transfertur dn̄ium rei locate nec iure permutationis & sic de aliis : nec iure mutui . quia accipere plus pro mutuo non ē ius sed iniuria : sed usurarius ergo iure diuino nec iure canonico ē dn̄s rei quam acquisiuit per usuram . Ideo dicunt alii ꝙ usurarius nō solū tenetur ad restituēdum usuram. sed etiam qđcunqꝫ lucratus ē iusta mercatione de re per usuram prius acquisita prius tamen deductis laboribus & expensis . Fur aūt uel raptor de lucro iusta mercatione

acqsito non debet ide deducere nec labores nec expensas quia miti9 agēdum est cum usurario quam cū fure uel raptore. Sed cōtra hec est ratio. quia pro sterili nullus debet exigere fructum sed pecunia de se est res sterilis nulllum enim parere fructum nisi per laborem & sollicitudinē utentis. ergo lucꝝ de pecunia quis exigere nō debet uidetur mihi ergo dicendū ad questionē ꝙ regulariter quedaȝ sunt q̄ habent usumfructū. cuiusmodi sunt res quarū usus nō ē eaꝝ consumptio seu destructio. & si quis taleȝ rem extorserit per usurā non solum tenetur ad restituendum ipsam: sed etiam fructus perceptos deductis laboribus & expensis. quia tales fructus sunt fructus rerum quarum alius dominus est. Quedam autem sunt res que nō habent usumfructum principaliter cuiusmodi est pecunia. lucrum enim de pecunia ꝓueniens nō ē fructus eius: sed humāe īdustrie & laboris: & iō qa hō dominus ē sui laboris & īdustrie lucrū qd̄ iusta mercatiōe acquisiuit de pecūia extorta per usuram restituere nō tenetur quia tamen pecuniaȝ alterius perter eius absolutā uoluntatem detinuit si ille cui facienda ē restitutō ex hcc aliquod damnū incurrit alius sibi tenetur cum restitutione usure ad restitutōem damni. Monal. uero in summa in uerbo restituendus ē spolia. dicit ꝙ in uerbo restitutionis nō tantū res ablate ueniunt: sed etiā damna & fructus percepti a uiolento possessore & qui precipi potuissent si rem possedisset. Similiter restitui debet omnis commoditas & utilitas quā habiturus fuisset eiectus a die eiectionis sue. ff. de uia ui armata. § ex die. &. §. non solū de uerbo. signi. l. pretor cū. 3. q. i. per totum. extra d̄ restitutōe spolia. grauis: ubi de in glo. expensas quas fecit repetere non pōt ut insti. de reꝝ diuisiōe. § ex diuerso.

2 ¶ Vtrū debeat iniungi in foro cōscientie ꝙ quis soluat penā. puta si qs defraudauit pedagiū super quo statuta ē pena corporal̄ l̄ pecūiaria per legem uel canonem. Rn̄det Monal. in sum. in uerbo restituēdus ꝙ nō. quia hui9modi pena etiam banna non sunt ex iure diuino. sed humano. Vnde tunc demū quis tenetur ad ea cum persona fuit cōdemnata. quia nō ligant conscientiā sed bursam. Cōcor. glo. 12. q. 2. c. fraternitas uide supra resti. 2. § 156.

3 ¶ Quero quid tenetur restituere fur. Rn̄det idem ꝙ licet res furtiua pereat casu fortuito tenetur tamen ad restitutionem fur cum sit in mora restituendi nec liberatur. rem deteriorē restituendo. sȝ debet eam restituere cū omnib9 fructibus perceptis & percipiendis: nec potest deducere expensas etiam si meliorauit rem pascendo forte equū & furtiuū porcum uel simile. sec9 aūt si domū agꝝ & similia

rapuisset & per artificiũ expẽsas fecisset quoniã illas deducere possз Sed scd'm leges. alia omnia damna & lucra percepta & percipiẽda restituere tenetur fur ł raptor & scd'm illd' temp9 dз res estimari & restitui in quo plurimi ualoris fuit. extra de restitutione spolia. grauis.ff.de cõdic.fur.l.i re furtiua.&.ff.d' rei uẽ.l.nauis.§.generalit Item si fur obtulit rem domino tempore 9gruo & loco. nõ tenetur tũc ex caũ fortuito qa iã purgauit morã ut dicta.l.i re furtiua.

Quid de emente eam. Rñdet idem ꝙ qui emit ignoranter & bona fide & publice poterit petere pretiũ a uenditore.12.q.2.uulterane. & talis potest retinere expensas quas fecit existens bone fidei possessor circa hui9modi rẽ cõseruandã & meliorandaз & non tenetur de fructib9 perceptis & cõsumptis durante bona fide. Si ãt extarẽt ad huc teneretur ad restitutionẽ eorũ ex quo incepit habere malã fidem.extra de resti.in ĩtegrũ.c.requisiuit & de rebus eccle.nõ alie. c.ad nostrã.ff.de acqui.rerũ do.l. bone fidei ẽptor.&.C. de rei uen.l. certũ.Item si durante bona fide ẽptoris res perit uł eam alienauit ĩ utroqз casu excusatur propter bonã fideз.ar.ff.de fur.l.per quas.§. ul.& ar.a contrario sensu extra de alie.iudi. mu.causa facta.c.i. &.2. Item male fidei possessor tenetur ad uerũ pretium cũ circumstãtiis supradictis ĩperdita uel alienata quãtũcũqз publice emat in publico foro nec pretiũ a uero domino petere põt postꝙ̃ depꝓenderit rem esse ipsius.C.d' furtis in ciuilem nec poterit se defendere rõe alicui9 statuti super hoc editi cum sit tale statutũ contra deũ.8.di.que 9tra 32.q.7.flagitia:sed bone fidei possessor tenetur restituere rem sibi si habet. si aũt nõ habet de lucro tenetur ĩ tantũ ĩ quãtũ factus ẽ locupletior.ff.de pe.here.l.si possessor.§. restituere.&.l.si & rẽ &.l.utꝫ.

Restitutio septimo ubi faciẽda sit restitutio.

Restitutio septimo ubi faciẽda sit restitutio. Quero ubi faciẽda sit restitutio uide supra restitutio tertio.§.i. & ĩ usura.12. Et adde scd'm Monal. in uerbo restituẽdus qd' restituẽda sunt omnia in eodẽ loco. Vnde sunt reuocata si ad alia loca fuerunt translata.3.q.i.re integranda et hoc sumptib9 raptoris uł uiolẽti.ff.d' rei uẽdi.l.si reo.

Restitutio octauo quãdo debitor nõ ẽ soluẽdo.

Restitutio octauo quando debitor nõ ẽ soluẽdo. Quid si debitor nõ ẽ soluẽdo uid' supra restitutio.q.

2 ¶Quero an quando debitor non pōt soluere teneatur petere ueniam uel dilationē a creditore. Rn̄det Monal. in sum. in uerbo restituere tenetur in casu .§. Item nunquid tenetur ꝙ quando quis dānificat⁹ ē ab aliquo indebite & scit qui dānificatus est: tenetur damnificans ueniam petere per se ipsum si potest uł per aliuȝ si nō pōt aut si nō audet per se. Debet tamē talis media persona subticere nomen & circūstantias persone pro qua intercedit si per expressionē periculū uł damnū timeatur. Qui enī offendit aliquē cum eo ipso offenso ha beat aliqđ aduersus eum debet offensus ire & recōciliari fratri suo scđm quod habetur in euangelio debet inquā ire per se uel ꝑ aliuȝ ut dictum est. Si aūt qui damnificat⁹ ē nescit credendū ꝙ licȝ tuti⁹ sit petere ueniam: ut dictum ē quando nō pōt satisfacere. tamen nō tenetur. quia nō ē in mora in hoc casu quo ad iudicium diuinū cum dānificatus nescit & dānificans sit īpotens. Si autem satisfacere pōt semper ē in mora donec satisfecerit aut dilationē īpetrauerit. Hoc etiam obseruandum est ubi aliquis debitor ē alicuius ex contractu ł quasi ꝯtractu. Hoc ēt obseruandū ē in regularibus qui recolunt se eē debitores alicui ex eo ꝙ fecerūt ī hoc seculo.

3 ¶Quid si īmineat tale periculum ꝙ is qui tenetur restituere non pōt induci statim ad restitutōnē faciēdā nec is cui debet fieri restitutō ad dilatōem aliq̄ cōcedēdā uide supra restitō. q .§ ultimo.

4 ¶Quid si fur uel raptor sit ī extrema necessitate ita ꝙ nō habet unde uiuat ipse uel eius familia. Rn̄det Alex. de ales in quarto in tractatu restitutionū ꝙ si fur sit in extrema necessitate & uxor & liberi ipse pōt de re quā tunc tenetur restituere retinere quantuȝ sufficiat uni refectioni & residuū totū tenetur restituere. Si enī facit ꝙ debet nō derelinquet eū dn̄s sed prouidebit ei. Vnde psalmus. 36. Non uidi iustum derelictū nec semen eius querēs panē. & Math. 6. Respicite uolatilia celi que nō serunt neq; metunt neq; ꝯgregant in orrea & pater uester celestis pascit ea. nōne uos magis pluris estis illis. & ꝙ ita sit rn̄deri pōt per illud Math. 19. Vende omnia que habes & da pauperibus. si enī licitum est omnia sua alienare a se. ita ꝙ p⁹modū remaneat alienans pauper & nihil habēs. multo fortius iustū ē oēȝ rē furtiuā abicere a te restituendo ita ꝙ restituens remaneat paup & nihil habens. Non obstat deutro. 23. ubi dicitur. Ingressus uineam ꝓximi tui comode uuas quantum placuerit: foras aūt ñ afferas tecū quia respondet ideȝ Alex. ꝙ uue quas comedebat sue erant. scilicet comedētis non domini. quia domin⁹ celestis qui ē domin⁹ dominoꝝ transtulerat dominiū in comedēte uł soluit ꝙ nō ē simplr̄ restitutōe

et de illa lege . quia illa lex iudicialis et modo non manet : restitutō
uero pure moralis ē & semper manet. Item nō obstat Isa. 58. omnes
debitores repetitis. ubi dicit Hiero. qui repetit nō habētem domino
facit uiolētiam quia respōdet idē Alexan. ꝙ talis raptor uł fur non
ē iudicādus ex toto nō habens cum multa habeat que reddere possit
salua uita sua. Monal. uero in tractatu restitutionū ī uerbo restitu-
ere tenetur īdistincte dicit. Itē si huiusmodi persone restituētes reꝫ
uł estimationē rei adeo pauperes remanēt forte cū filiis & familia
ꝙ ñ habent aliquid ūdē uiuāt si potest sciri persona cuius fuerit res
ostēdant propositum restituendi & etiam necessitatē suā & possunt
petere dilationē uel etiaꝫ remissionē siue quietationē parata tamen
sine simulatione & fraude restituere si creditor ñ uult sibi remitteř
& aliter nō possunt consulere anime sue: tunc si spoliatus notificata
tñ sibi prius quātitate restitutionis ītuitu dei & elimosine remittat
eis totū uł partē liberātur. alioqui debent facere posse suum. 14. q. 6.
Si res debēt ei restituere usqꝫ aduēditioneꝫ hereditatis & omnium
bonorū etiā si oporteat ipsos & familiā suā uendicare Sco. uero 1. 4.
di. 15. querit. Quid si restitutio ē dānosa rei publice: puta qa fiendo
Petro ē damnosa Paulo restituenti qui Paulus ē magis necessarius
quā Petrus & Rñdet ꝙ si illud iniuste detētum ē a Paulo: Non ē ei
necessariū. simpliciter sed tantū ad seruādum statum suum solēnē
Dico ꝙ nō licet alteri statuꝫ suū solēnem tenere đ bonis alienis nec
tātum ualet reipublice status istius solēnis quē tenet nō restituendo
quātum ualeret fidelitas eius & iustitia cōis. Aut detinēs ē ī extre-
ma necessitate & ille cuius ē res nō: sed habet aliqua extra extremā
necessitatem: & tunc dico ꝙ ista res fit ipsius detinētis iure poli. quo
in extreme necessitatis articulo ad ꝓuidēdum sustentationi nature
uia omnibus in extrema necessitate positis cōcessa ē. extra đ uerbo.
significa. in. c. exiit li. 6. Si aūt uterqꝫ ē in extrema necessitate si ad
illam prius peruenit dominus q̄ retinēs debet sibi reddi duplici iure
Tum quia prius erat dominus. Tum etiā quia in illa necessitate iaꝫ
facta ē sua. Si autem peruenit ad istam necessitatem detinens iam
facta ē sua. & iō domino postea đuenienti ad istam necessitatem ñ
debꝫ reddi. quia cessauit dominium eius in re ista & facta ē alterius
iure poli. Si autem simul ambo đueniāt dꝫ reddi domino : quia ille
nūquā đcidit a dominio. Et si arguas ꝙ quilibꝫ dꝫ se plus diligere q̄
proximū & p cōsequens magis uitam suaꝫ corporalē q̄ proximi. &
iđo pōt istđ simplicit̄ sibi necessarium magis retinere sibi q̄ ꝓximo
dare. Rñdeo magis debet diligere uitaꝫ suā ordinate ut ē diligibilis

ad uitã eternã & ita magis ꝯseruationẽ iustã uite sue q̃ cõseruatõez uite proximi. Sic enim latro magis debet sustinere suspendiũ quaz occidere susspendentẽ ut euadat. & ẽ ratio. quia dilectio uite corporalis ĩiuste custodite ñ ẽ dilectio ordĩata: qa ñ ẽ ad dilectõnẽ dei nec aĩe Istius ãt detinentis in casu ultimo custoditio uite de re aliena ẽ ĩiusta & cum hoc etiam ẽ homicida. quia iniuste occidit alium. quia subtrahit sibi necessariũ quod sibi debetur. Sed nunquid si deueniat detentor in primo & scd'o casu post extremã necessitatem ad pinguiorẽ fortunã tenetur restituere. Rñdet idez ubi supra ꝙ res talis simpliciter necessaria nõ põt eẽ nisi aliquid pertinens aduictũ & tũc cõsumeretur & iuste quia ille consumens fit dñs tenetur tñ postea deueniens ad pinguiorẽ fortunã reddere equiualens: quia obligatio ad equiualens uidetur habuisse ortum ab illa prima occupatione rei aliene que fuit iniusta ante extremã necessitatẽ & illa obligatio per extremã necessitatẽ nõ fuit extincta sed sopita. Sed si nũq̃ ante extremã necessitatẽ occupasset: tũc simpliciter iuste accepisset rẽ suaz & illam nunquã teneretur restituere Concor. Ric. in. 4. di. 15. ar. 5. q. 5. uide infra usura.

5 Quero quot sunt modi restituẽdi quib9 ꝯsuli põt debitori. ut ñ hẽat cãm labẽdi ĩ desperationem. uide supra restitutio. 5.

6 Vtrum quãdo debitor nõ ẽ soluendo sacerdos possit dare dilationez restituendi uł quietare aliquid absq; consensu spoliatorum. Respõdz Monal. ꝙ non.

7 Quid de illis qui si uellent dimittere supfluas expensas possent rapta restituere. Itẽ quid de illis qui resignant oia bona sua ĩ manu pniarii ꝓmittentis ꝙ cũ dãnificatis tantũ faciet ꝙ habebunt se pro pagatis & satisfactis: putant eni ꝙ ꝑ modica q̃titate quietabũt eos cũ dãnificati putent se totũ amisisse. Quid etiã de illis qui nõ resignarent ĩ manu pniarii nisi crederẽt ꝙ pniari9 eis restitueret totũ ł ptẽ qñ nescitur cui facienda ẽ restitutõ nũquid tales sunt ĩ statu saluandoꝝ Rñdet Monal. ĩ sum. ubi supra ꝙ nõ. Oportet eni ꝙ bona fide sine fraude faciat raptor quicquid põt ita ꝙ aut dãnificatis satisfaciat si nouit eos aut paupibus erroget si nõ nouit. alioquin non est absoluẽdus si constiterit penitentiario de eius ĩpnĩa uel praua intentione. Nõ ẽ tñ necesse ꝙ fiat hec resignatio in manu pniarii dum tñ alias sit parat9 ad arbitriũ ei9 satisfacere uł alteri9 boni uiri.

8 Quid agere debet penitens qñ nõ ẽ soluendo. Rñdet idem ꝙ agere debet pniam cum dolore & ꝓponat restituere q̃ cito poterit bono modo. 14. q. 6. si res. C. de cessi. bo. l. i. Si autem põt: sed nõ ualet absq;

magno detrimento & periculo familie sue & suo. tūc studeat peni-
tentiarius rectificare uolūtatem eius ad restituendū & dicat ei ꝙ
petat dilationē a spoliatis uł de cōsensu eoꝝ assignet eis amicabilit
certam partem de redditib⁹ suis de qua sibi satisfaciat successiue &
de hoc bonm eis faciet cautionē. Si uero oēs sibi denegent dilatōꝫ
& postulent ꝙ ipse cedat bonis: tunc credēdū ē ꝙ ipse tenetur absq;
dilatione satisfacere ł cedere bonis. quia fur & raptor sp sunt ī mora
& ideo semper augent peccatū: ut. ff. de cōdic. fur. l. i re. furtiua. & ar.
extra đ simo. c. cū ecclesia.

Quid si discrepant inter se spoliati in dāda dilatione. quia alii uolunt dare quiquenalem: alii uero nolunt sed petūt cessionē. Rñdet idem ubi supra ꝙ maiori parti standum ē. & ītellige maiorem partē ubi maius & fortius ē debitū. Vnde si uni debitori teneatur in plus quā reliquis aliis oībus qui forte sunt. io. uł plures stabitur uolūtati soli⁹ đ dilatōne quīquenali dāda ł cessione petēda. Si uero par sit debitū hinc īde stādū ē maiori numero creditoꝝ. sed si omnia sint paria eligēda ē clementior sñia scꝫ que dat dilationē ẜm distinctionē legis. ſ. c. quibus cessio. pos. Hoc autem ītellige ubi petētes cessionē uel sibi satisfieri statim nō possunt induci ad dādā dilationē. tūc enī satisfaciendum ē eis ī foro pnīe ꝓ parte substantie que eos ꝯtigit ꝑsertiꝫ si egeant ita ꝙ non possint concedere absq; periculo suo & familie. ꝯ. di. c. baptizasti. Similiter tenetur debitor restituere creditori q̄tū restituere pōt habita rōe ne egeat. quia nō ē fraudandus alimentis quottidianis. § đ solu. l. qb⁹ & extra đ solu. c. pe. ubi đ hoc ī glo. 9

Restitutio nono. ſ. quātū ad ordinē cui prius fiēda sit. Quero qñ plures ꝯcurrūt debitores quibus debet fieri prius restitutō uidł supra restitutio. 2. § 2 76. & restitutio. 3. § 2. & ī uerbo usura. 13. i

Restitutio. 10. qb⁹ dꝫ fieri restitutō īcertoꝝ.

Restitutio. 10. ſ. incertorum. Quero cui debet fieri restitutio īcertoꝝ. Rñdet Monal. in sum. ꝙ quando sciri pñt persone spoliatoꝝ: facienda ē eis restitutio. 3. q. i. reintegranda sꝫ ubi non pñt sciri debet penitens simpliciter & absq; pacto & cōdictione & absq; fraude & simulatione totuꝫ quod habet reassignare ī manu episcopi uł penitētiarii discreti. Et nō ē facienda hui⁹modi reassignatio de necessitate. quia sufficit ꝙ ad cōsilium episcopi uel pniarii discreti disponat de rebus illis. & tunc epus uel pniarius si uiderit eū pauperem & egenum det sibi partem uel etiā totū si fuerit necesse i

Pōt etiam ei dare dilationem si uiderit expedire ne alias ipse cum uxore & filiis fame peat. In quo casu scꝫ extreme necessitatis licet īdignus sit tñ ꝑponendus ē sanctis & iustis personis nō eque egētib9 Alias si equaliter īdigeāt debent preponi meliores ubi meli9 possit geri negociuꝫ spoliatoꝝ quo ad utilitatē aīe cui prosunt ista īcerta pauperibus erogata: & postea si quid residuū fuerit ultra ptem re/missionis factam isti pauperib9 aliis distribuat. & iste faciat qcquid boni poterit orando & alia bona faciendo pro bis quoꝝ res fuit & si uenerit ad pinguiorem fortunā eroget in usus pauperuꝫ qđ poterit ꝑ animab9 illoꝝ. ar. i2. q. 2 gloria episcopi. &. c. auꝝ babet. Qui uero noluerit satisfacere iuxta formam predictam non est absoluendus Hec Monal.

ET SIC FINIS.

VSVRA Quid est primo. s. in contractu mutui i
Quero quid sit. Rñdz Monald9 ĩ sum. ĩ uerbo
Vsura ꝙ ẽ lucꝝ ex mutuo pacto debitũ uł ex
actũ: ñ enĩ uſ͠a cõmittit ubi gratis recipitur ł
offertur. ar. iq. q. 3. usura. Et. i8. di. de eulogiis
nulla enĩ oblatõ suscipiẽti culpe maculã ĩgerit
q̃ nõ ex ãbiẽtis petitiõe ꝓcessit. i. q. 2. Sicut. Itẽ
uſ͠a ẽ qdꝗd sorti accidit ex ĩtẽtõne corrupta a
pte creditoris q nõ mutuassz prĩcipaliter nisi ꝓpter spẽ lucri. iq. q
3. Plerīqꝫ &. c. Itẽ cã. Sola enĩ spe ł expectatione cõmittit usura qñ
mutuat principaliter ꝓpter lucꝝ: ĩ quo casu tenet creditor totum
restituere quacunqꝫ ĩtẽtione dederit ei debitor siue ex dilectione
exorta ꝓpter mutuũ siue ꝓpter aliud. extra đ usuris. c. cõsuluit ubi
đ hoc ĩ glo. Quod ĩtelligis uerum eẽ qñ cã mutuãdi principaliter
ponit in spe uel expectatione lucri siue emolimenti: alioquin si ob
caritatẽ & dilectionẽ prĩcipaliter mutuat secũdario tñ aliquid ex-
pectat retributionis nõ uidetur usura. 77. di. in singulis &. 59. di. Si
officia secularia &. 6i. di. Quid ꝓderit. Quia cũ qs liberaliter mutu-
at: scire debet debitorẽ sibi esse nataliter ad ãtidota obligatum. ff.
đ pe. here. l. Sz & si. § 9suluit & extra de testa. c. Cũ in officiis & iõ
đ retributõe sprare põt. i. q. 2. q̃ pio. extra đ symoĩa. c. tua Quãdo
uero sola spe 9mittitur uſ͠a ut qdã dicũt nõ est op9 restituere ſ͠m
gof. sed sufficit sola penitẽtia sicut ĩ symoĩa mẽtali. extra đ symo.
c. mãdato. Vbi aũt debitor ex sola dilectione dat creditori non põt
repetere illud: similiter si nõ sit corrupta ĩtẽtio creditoris sz debi-
toris tãtum q ꝓpter mutuũ dat aliqd ultra sortẽ nõ tenet creditor
restituere ſ͠m quosdaz q̃ diu ꝓbabiliter credit ꝙ ex sola dilectione
gratis seruiatur ei. Sed si credit uel probabiliter dubitat ꝙ ꝓpter
mutuũ receptũ uel ulterius retinẽdum seruiat ei a debitore: resti-
tuere illud tenet: qa uoluntas acqrendi aliquid ex ui mutui ꝓpter
sortem: usurã inducit ſ͠m illud. Date mutuũ nihil iñ sperãtes. Vtrũ
autẽ sola spes faciat usuram: & Vtꝝ usuari9 ĩtẽtionari9 teneat ad
restitutionem uide in § 5. & § i9 & § i2.

¶Quero in quib9 reb9 9mittit usura. Rñdit idem supra ꝙ ꝓprie in 2
cõtractu mutui. Mutuũ autem 9trahitur in his rebus q̃ consistunt
ĩ numero pondere uel mẽsura idest in his q̃ numerãt: ut moneta q̃
ꝓprie numerat: Pondere ut ere argento & auro que ponderãtur
Mensura ut frumentum uinũ oleum & similia insti. quibus modis
contrahitur ob. circa princi. iq. q. 3. Vsura. i. q. q. Nullus.

¶Quero an sit mutuũ si quis dederit decem ulnas panni ꝓ aliis decẽ 3

reddēdis ad certum tps:cum talia uideat̄ cōsistere ī mēsura.Rñdit Monal:in sum.q̄ poti9 ē 9tractus pmutationis q̄ mutui.Et nomen mēsure hic restrigitur ad modios & lagenas & alia uasoꝝ genera quibus mensurari solent liquida & grana.Potest tamen huiusmodi contractus in fraudem fieri usurarum:

4 ¶Quero an usura excusetur ex pacto cōuentionali ptiū cū 9tractus ex cōuētione legeꝫ accipiāt:nā quis licite accipit qd̄ uolūtarie sibi dat̄.18.di.de eulogiis.i.q.2.placuit de symonia dilect9:sꝫ inusura nedum uoluntarie īmo ēt qñqꝫ rogat9 a dante accipit usurarius.Rñdeo dic q̄dā sunt que de sui natura sunt illicita :& in his predicta pcedūt: & sunt quedā que d̄ sui natura nō sunt illicita:rōe pacti ꝑ cōtractus ut in usuris unde 9trahētes ñ possunt facere licite qd̄ de sui natura ē illicitum.ar.de foro cōpe. Si diligenti.de sen.exco. Contingit uide infra.§.8.

5 ¶Vtꝝ sola spes faciat usuariū Rñdit Alex.de ales in.3.in expositōne euāgelicoꝝ p̄ceptoꝝ in expositione illius Math.5.Volēti a te mutuare da illi.& Luce.6. Mutuum date nihil iñ sperātes q̄ cum diuerse sint sciētie diuersas habēt qōnes ꝑ 9siderationes & a diuersis sciētib9 rō diuersimode considerat̄ Hinc ē q̄ s̄m hūanas leges uolūtas sola nō facit usurarios:quia lex humana manum cohibet non animuꝫ:s̄m uero legē diuinā q̄ animuꝫ cohibet sola uoluntas facit usurarium.Pōt tñ mutuās sperare illud ad qd̄ tenetur accipiēs qa in cōsimili casu necessitatis tenetur sibi dare mutuum & tenet̄ similiter ēt si nō dedisset pri9.Vñ pōt illd̄ mutuans sperare ab accipiēte nō tñ ex ui mutui sꝫ ex caritate accipiētis mutuum.Mutua eniꝫ bñficia accēdunt caritatē & quia ēt ex p̄cepto dei debꝫ indigēti mutuū dare Vñ cōcedēdū ē q̄ mutuās pōt ab eo q recipit in simili casu sperare mutuū qa ad hoc tenet̄ ali9.Tñ si hac intētione tradit sibi mutuū nō ē meritoriū qa nō ponit de9 finē. Vñ dicitur Luce.6. Mutuuꝫ date nihil iñ spanres suple ab homine sed a deo. Nota uerbū. Nihil siue sit pecunia siue sit aliud.Vñ Hiero. super Ezechi.c.6.Et hētur in glo.sup exo.c.18.Putāt quidā usuras tantū eē ī pecuīa q̄ p̄uidēs dīna scriptura oīs rei aufert suphabūdantiā ut nō plus accipias q̄ dedisti. Quidā eni solēt pro pecunia fenerata munuscula diuersi generis accipere & ñ ītelligūt scriptarā:usuraꝫ suphabūdantiā appellare qcquid illud ē: si absqꝫ eo q̄ dederint plus acceperint.Itē Ambro.pleriqꝫ refugientes precepta legis cū dederint pecuniā negotiatorib9 ñ ī pecunia usuras exigunt sꝫ demercibus eoꝝ aliqua usꝫ emolimēta pcipiunt.Ideo audiant quod lex dicit.Neqꝫ inquit escaꝝ usꝫ accipies neqꝫ oīum reruꝫ.Et capitur

ex illo textu de utero.33.Non fruges nec aliquaȝ aliam rem .Item subdit rō.Esca usura ē:& uestis u᷑a ē:& qd᷑cuqȝ sorti accidit usura ē:qd᷑ uelis nomē īponas uide infra.§.12.&.13. Vtrum auteȝ sit licitū mutuare ut des aliquid paupibus uide infra.§.23.&.24.

Vtrum usuarius intentionarius teneatur ad restitutionē uide īfra .§.19.uersiculo usura.10. 6

Quero quare usura sit peccatū. Rn̄dit Alex.de ales.qa facit cōtra naturam rei & finē inuētōnis.Pecuīe:pecuīa enī ut dicitur.1.poli. Inuēta ē ut fiat cōmutatio inter uēdentē & emētē ,ppt necessaria uite & nō ut pecunia augeat pecuniā sicut facit usurari⁹.Iteȝ quia facit cōtra nataȝ ꝯtract⁹ mutui qa dȝ esse gratuit⁹.Itē qa possidet sine titulo:nā ei⁹ dominium non trāsfert. Nā dominium tribus uiis trāsfert.Aut p naturā: ut ī successionibus qn̄ scȝ res deuoluit a p̄re in filios qd᷑ nō ē in usura:aut dono mere liberalitatis ut in donatōe qd᷑ nō ē in u᷑a qn̄ intētio p̄cedit uel pactum īterponitur ꝟ exactio subsequitur.aut fit trāslatio equitate iuris sicut in uēditionibus: & pmutationibus ꝙ nō est īusura. Item qa res mutuata statī fit illi⁹ cui mutuat᷑:& eius stat piculo. & iō ualde iniquū ē ꝙ ex re aliena q̄ alteri⁹piculo stat uelit lucꝝ. Vide īfra.§.,pxio & īfra V᷑a.2.§.1. 7

Quero quare recipere aliqd ultra forteȝ in mutuo sit u᷑a recipere āt pro re locata non Rn̄det Ric in.4.di.15.ar.5.q.5. ꝙ rō est quia mutuū est de illis reb⁹ quaꝝ principalis us⁹ nō potest ꝯcedi sine re ipsa eo ꝙ ille us⁹ ē eaꝝ ꝯsumptio ut pȝ in esibilib⁹ & potabilibus ꝟ distractio ut pȝ ī pecunia q̄ ad hoc īuēta ē pricipaliter ut expēdat in emptione aliaꝝ reꝝ. Et ,ppter hoc cū tales res aliis cōcedantur trāsfertur in illos dominiuȝ. Vn̄ mutuare ē de meo tuū facere.Cuȝ ergo cōcedere principaleȝ usuȝ taliū reꝝ sit cōcedere ipsas res ille q ultra reconpensationē rei exigit aliquid ,p usura exigit ,p eadem recōpēsatione bis:aut recōpēsatiōnē ,p eo qd᷑ n̄ ē:qd᷑ ē cōtra equitatē iuris natalis.Locatio āt ē de reb⁹ quaꝝ us⁹ cōcedi potest sine re:qa eaꝝ usus non est eaꝝ ꝯsūptio. Vn̄ pōt dominiū domus uendi retento usu & cōcedi usus retēto dominio. Et ideo cui restituitur domus locata si ultra hoc exigit pretiū ,p usu nō recipit ,p eadē re recōpēsationē bis: neqȝ recōpēsationē ,p eo quod nō est. Sed dices u᷑arius nō dicitur cōtrectare rem alienā inuito dn̄o.Dn̄s eniȝ uult bene ut u᷑ari⁹ hēat leuissimā usurā & multū gaudȝ qn̄ īuenit q ei dat ad lēuissimā usuram ergo uidetur ꝙ accipe usurā nō sit furtuȝ nec peccatū.Rn̄det Alex.de ales ubi supra.ꝙ duplex ē uoluntas.s. uolūtas absoluta & uoluntas cōpata.De uoluntate absoluta nō uult dn̄s h⁹modi pecunie ꝙ usurari⁹ hēat eā ex qua scȝ usurari⁹ n̄ uult 8

muruum dare gratis:ergo ɔtrectat rez alienam inuito dño:& hoc dño ĩuito uidelicz p uolũtatẽ absolutã nõ cõperatã uide supra.§.q.

9 ¶Querit Alex.de ales quare cum usurari9 sit fur iudex secularis pa/titur usurarios uiuere & nõ patitur alios fures & raptores uiuere. Cum eniz usurarii publici maĩfeste sint mali uidetur iudex facere cõtra preceptum.Malificos non patieris uiuere.Rñdet ipse Alex. de ales ubi supra ꝙ iudex secularis rẽ.pu.gerit q̃tum ad tꝑalia. Vñ q̃uis usurari9 sit fur:tamẽ qa fur est domestic9 & nõ p uiolentiaz furat̃ quia ẽt ex furto illi9 ꝓuenit aliqua utilitas rei publice q̃tum ad tꝑalia:ꝓpter hoc ꝑmittit uiuere usurarios cũ tñ alios fures puñiat

10 ¶Querit ẽt quare iudex ecclesiastic9 pl9 intromittit se de pena usura rioꝝ q̃ alioꝝ fuꝝ.Rñdet idem ubi supra ꝙ iudex ecelesiastic9 qui subtili9 inspicit q̃ secularis ꝑsequit̃ usurarios ꝓpter dãnum spũale qd̓ ex usura accidit.Et quia usurarii de inhonore & cõtemptu dei hoc est de peccato suo fecerũt sibi officiũ & modũ niuendi.

11 ¶Sed nunq̃d ꝑmissum erat iudeis dare ad usurã alienigeĩs de utero. 23. Non fenerabis frati tuo sed alieno. Rñdet Alex.de ales in.3.in expositione.6.Mandati de calogi ꝙ dare ad usuram s̃m se & in se malum ẽ & ꝓhibitũ.Permissum ãt fuit illis sicut dare libellum re/pudii ad duritiã cordis sui.Peccabant tñ mortaliter fenerãdo alie/no:sz ꝑmittebat̃ eis duplici de cã.s.ne facerẽt peius.s.ne fenerarẽt fratrib9 suis.Et quia duri erant:& paulatim trahendi ad ꝑfectõnez Ex quo trahitur argumentũ ꝙ si nõ possumus obtinere ab usurariis ut totum reddãt debem9 facere ut partem saltem reddant

12 ¶Vtꝝ mutuans possit naturalẽ obligationẽ qua ei debitor tenet̃ ad antidota deducere in ciuilẽ.i.in pactũ.Rñdz Hosti.ꝙ non & tenet glo.14.q.3.c.1.in.glo.2.& per Gof.in sum.eo.ti.§.fi. uer.quid si tibi & Ray.in summa eo.ti.& glo.in Cle.unica eo.ti.& ibi Steph. Et ẽ ratio s̃m Gof.quia deducere in pactum sapit spem lucri.Itẽ archi. assignat aliam rõnem quare ante pactũ non ẽ debitum specialiter Et ideo cum deducit̃ in pactũ nascit̃ obligatio & ita pl9 ꝑmittit̃ q̃ sit mutuatuz & sic est usura. Non obstat.c.Significatũ de p̃ben.ubi dicitur ꝙ data fuit p̃benda uni sacerdoti p canonicos cũ hoc pacto ut singula die debeat celebrare missam de beata uirgĩe Et dicitur ibi ꝙ non est symonia rñdet Archi: ꝙ illud onus erat ex natã rei Et iõ cũ deducitur ĩ pactũ ñ ẽ nisi declarare illud qd̓ prius inerat rei.Cõcor.Monal.in summa. Et iõ s̃m eos nõ põt deduci in pactuz ꝙ debitor teneatur remutuare creditori in casu necessitatis. Nec de hoc spem principalẽ hr̃e alias est usura.Vide infra.§.ꝓximo.

13 ¶Vtꝝ mutuans possit recipe ultra sortẽ seruitiũ facti ł uerbi puta ꝙ

mihi remutuet uel pro me patrocinetur uel intercedat roget uel instruat ut aliquid mihi scribat glo. R̃ndet ꝙ non.iq.q:3.c.i. Item Archi.Gof.in summa eo.ti.§.quid si tibi. Et Ray.in sum.eo.ti. Et Hosti.in sum.eo.ti.§.fi.i.uersi.Quod si tibi & ideo cal.c.fi. extra de usuris ubi sic ꝓbat. Quotiescunqꝫ aliquid ꝑcipit̃ plusq̃ dat̃ est usurã ꝗcquid illud sit.iq.q.3.c.i.Ibi ꝑ quolibꝫ aliud:&.c.2. Vbi dicit̃ oĩs rei superabundãtiã:&.c.3.Ibi quicquid sorti accidit Itẽ sicut insymoĩa ꝓhibitõ muneris includit nõ solũ munꝰ a manu sꝫ a lĩgua & obseqo i.q.i.Sunt uero nonnulli in Cle.& si questõnes extra de symoĩa ita & in usura Vide supra.§.5.Sed nota ꝙ due sunt glo.in iure ciuili q̃ uidentur sibi cõtrarie in hac materia Vna est.ff.Si certum petat̃.l. Rogasti.§.Si tibi que sentit ꝙ usura cõmittat̃:& ideo ñ põt agi ex tali pacto.Alia que sentit oppositũ est in.l. Sed & si quis.§.fi.ff. Si quis te. Sed Bar.in.l. Rogasti reducit eas ad concordiam dicens. Quotienscũqꝫ iuxta cõtractum mutui apponit̃ ꝓmissio facti ꝓ quo aliquid adest creditori ẽ usra & ꝓcedit glo.ĩ.l.Rogasti puta mutuo ticio centum cum pacto ut uadat pro me Romã uel scribat ꝓ me librum.Sed quotiens aliquod factũ ꝓ quo nihil adest mutuanti sed est sibi cautũ ut quia ꝓq̃titate mutuata ꝓinsit uenire ad iudicium & suscipere preceptũ iudicis sub certa pena:nõ ẽ usura: & ita loqt̃ alia glo.Et sic intelligunt̃ notata in.l.Cũ allegas.C.de usuris.

¶Vtꝝ mutuans pecuniã rustico ut laboret possessionẽꝫ eius: sit censendus usurariꝰ.R̃ndet lan.ſm magistꝝ Gre. de arimino:ꝙ nõ Si nihilominꝰ de fructu illarum possessionum dicto rustico satis fit uꝉ alias aliunde iustum p̃tiuꝫ tribuit operum suarum.s.ipsi rustico:nõ obstat ꝙ dñs ĩtendit sibi opas prestari ꝑ colonos ratione mutui: & coloni eadem ratione ipsas exibent alias non exibituri:& sic ꝓpter mutuũ dominꝰ lucꝝ ꝑcipit & colonꝰ perdit: quia hoc nõ ẽ ueꝝ nã lꝫ sic mutuantibus exibeant̃ ope a colonis: ille tamen ope nõ cedũt lucro dñi cuꝫ illas iusto pretio emat.Sed si quid de iusto p̃tio opaꝝ dñs detraheret propter mutuum:aut si preter operas iusto pretio emptas aliquas alias a rustico exigeret:tunc eẽt usura.Et ꝓbat idẽ Magister Gre.per unũ simile.Põe ꝙ dñs cõducat colonũ ad certũ tẽpus pro certo pretio & p̃tiũ tradat anteq̃ colonuꝰ incipiat opari ꝑꝰmoduꝫ uero nolẽte colono opari nisi dñs mutuet ei certã summã pecuniaꝝ & dñs mutuat ut opet̃ & alias nõ mutuaret naꝫ talis dñs nõ est usurariꝰ:& tamẽ mutuat colono ut opet̃ alias nõ mutuaturꝰ & operat̃ colonꝰ accepto mutuo alit̃ non opaturꝰ q̃uis etiã sñ hoc ad operãdũ eẽt obligatus nã suuꝫ dũtaxat dñs recipit hoc ẽ operas sibi debitas & nihil ex tali mutuo lucratur. & sic nec usurarius est

censendus nec alit peccat: quĩimo si peccatũ in aliqua pte ꝯmittit ex hoc peccat colonus qui debitas operas domino retrahit & illuꝫ impbe grauat ut mutuet. Et cõfirmatur etiã hoc alia ratione. qa si dñs diceret ĩ hoc cõmittere usurã ergo cuꝫ ad restitutionẽ teneret colonus reciperet duplum iusti pretii & dñs in duplo q̃ sit iustum pretium emeret opas eius. Preterea sequeret & aliud ꝙ nõ liceret alicui iniuste detinẽti suã possessioneꝫ mutuare aliquam q̃titatem pecunie & illam possessionẽ inpignꝰ recipere nõ cõputãdo fructus in sortem: quod tñ falsum est ut in. c. i. de usu. Preterea põe ꝙ occu pasti rẽ meam uel p potẽtiam tuã uim mihi facis in rebꝰ meis ł nõ restituis rẽ tibi mutuatam uel comodatã uel locatã nec uis restitu ere nisi mutuẽ tibi mille. Quo facto restituis: nũquid dicar usariꝰ uel nunquid peccem? Absit Nihil eniꝫ lucror sꝫ pdo scꝫ lucꝝ quod cum illis mille fecisset. Redio enĩ uexatõeꝫ meã & meuꝫ recupero quod licet ut in. c. dilectus. i. de symonia Sed nunquid peccat ĩ casu pmisso dñs cũ mutuat colono ut operas p euꝫ mutuo debitas & pro quibꝰ a dño pretiuꝫ recepat si habeat ĩtẽtionẽ recipe illas operas ĩ recõpẽsationem mutui. Rñdet idẽ Magister ꝙ si pdictã intẽtioneꝫ haberet. praua foret. Debet ergo mutuare cum intẽtione recõpẽ- satõnis iusti pretii: quod priꝰ soluerat rustico nõ habendo respectũ ad mutuũ Sed cõtra hoc facit qa licet redimere uexationẽ suã quã ĩiuste rusticꝰ facit. Itẽ fatẽdo dictũ mgri oportet ut dicamus hoc ueꝝ ꝙ peccat quãdo: hac ĩtẽtione primarie ductꝰ pecuniã rustico mutuat: secus si secundario.

15 ¶Sed cõtra hoc arguit nã licet tãtũ ĩtẽdat recipe dñs opas a colono dũtaxat in recõpensationem iusti ptii quod p illis dederat rustico nihilominꝰ pure aliqd recipit p mutuo: qa ppter mutuũ colonus ei p iusto pretio suas opas uẽdit quas nullatenꝰ uẽdisset. Respondet dñs Lan. ꝙ ex isto contractu uenditõnis ẜm se nullũ ẽ lucrum ipsi dño: quia nulla pecunia uel pretio estimari põt ꝙ sit aliud a pretio ipsiꝰ rei uẽdite alioquĩ sequeret ꝙ ubi nullũ ĩtercederꝫ mutuum: uẽdens possit exigere a rustico pretiũ p uẽditõe & aliud pretiũ p operibꝰ uẽditis: & sic uenderet uẽditionẽ uno ptetio rẽ uenditam alio ptio & pari rõe posset exigere ptium de uẽditione uenditõnis sic infinitum quod nullus sane mentis diceret.

16 ¶Quid si cum uellem emere usꝗ ad certũ tps tertã ualentẽ singulis ãnis. x. libras in redditu & fecisti me cessare a tali emptione & tibi mutuare illã pecuniam qua uolebã emere illam terrã: & ego dico tibi ꝙ contentor mutuare cũ hoc pacto ꝙ tenearis mihi dare sin- gulo anno tantum q̃tũ esset fructus illius possessionis si emissem an

sir usura. Rñdet Monal. q nõ dummodo prior contractus emptoris fuisset licitus si fecissem. alias secus.

Quero pone habeam pecuniam & uolebam ire ad nundinas & ibi merces emere uel ad alium locū deferre uel seruare certo tēpore ut lucrarer: tu indiges illa pecunia. recipis illam mutuo offerens te paratum illā restituere cum lucro sperato in loco & termino an sit usura. Dicit Inno. in. c. fi: extra de usuris q putat hunc contractum usurarium nec scit qualiter possit excusari. Ray. ī sum. ī ti. de usuris uersi. Itē aliqs in fine & Hosti. in. c. salubrit̄ de usuris & ī sum. de peni. § quibus uersi. Quid si parat9 dicit q talis ē mihi obligat9 quo ad intereē lucri quod facturus eram uerisimilit̄ ex pecunia dūmō nil fiat in fraudē usurarum & dummō nō consueuerit pecuniā dare ad usuras Io. an. in dicto. c. fi. approbat dictum Inno: dicens q illud qd dicitur de intereē: habet locum post morā debitoris. & q ex hoc cōtractu pararetur uia ad fenus nam staret usurari9 parat9 cū cappello & calcaribus dicens se ad nundinas uelle ire. Concor. Io. cal. in dicto. c fi. Io. de ligna. tenet cum Hosti. dūmō non fiat in fraudem Monal. in sum. tenet q nō sit usura si recipio cum lucro spato: quia illud recipit rōe interesse. Vide pe. de anco. in. c. i. de usuris li. 6. 17

Quid si carissimū ē frumētum & data nunc certa pecunia fit pactū q certo tēpore reddatur ei tātum frumētū q̄tū poterit hr̄e tunc p illa pecunia Rñdit Archi. ponit Vgolinū. xiiii. q. iiii. Si qs q nō est usura q̄uis plus in q̄titate sit frumētū. Et ē rō quia iste intelligitur ei uēdere frumētum nunc: & mutuare ei pecuniā gratis q̄ sibi uult reddi in frumēto tēpore solutionis: fatet̄ tñ q possit iteruenire pactū s'm prauam intētionē mutuantis. & sic s'm Laur. ut qa modiū nunc ualet. v. solidos postea ualebit duos: & hoc fine dat̄ ut plus accipiat. 18

Quid si mutuo tibi frumentum antiquū ad renouādū. i. ut tu nouū mihi restituas. Rñdit Gof. in sum. eo: ti. ad fi. uersi. Si quis q si ideo facit ut melius recipiat usura cōmittit̄. Si autē iō ut suū nō peat uel forte gratiā recipienti faciat. Secus idem Ray. & Hosti. in sum. de usuris. § Sed an aliquo uersi: Quid si qs: alii tenēt contrariū q ēt prio casu nō cōmittitur usura Io. de ligna. in. c. in ciuitate. extra de usuris dūmō nō eēnt circūstātie uerisiles ut si eēt putrefactum nil ualens quo casu sic contrahēs obligaret̄ restitutioni. Vide Archi. xiiii. q. iiii. Null9 Idē Monal. ī sum. q addit hoc uerum dūmō nō aufferat pximo libertatem soluendi ueterē ānonam: sicut mutuo accepit si interim uult se liberare. 19

Quid si qs accepit pecuniā ad usuras & p9ea eādē mutuauit aīco suo ut restituat sortem ut dictam usurā exinde currentē usurario. 20

Rn̄det Monal.in sum.q̄ tenet̄ ad restitutionē eidem amico suo qa ipse principalis fuit in hac usura.Si āt eēt tantu3 mediator & fide/iussor ita q̄ obligatio eēt d' amico ad usurariu3 facta tūc n̄ teneret̄ Archi.14.q.3.c.Vsura.tenet ꝯtrariu3 sc3 q̄ nō teneat̄ ad restituti/onē:nā ex tali mutuo nihil ꝑcipit creditor ergo n̄ pōt dici usurariꝰ 14.q.3.pleriq̄.Itē si soluisset ꝑ utilitate socii iam poss3 ab illo repe/tere sortē & u'as extra de fideius.c.ꝑueīt &.c.Consti.ergo multo fortiꝰ poterit retinere & se p exceptionē tueri.Preterea effectiue ꝑ inde est ac si illiꝰ noīe & ꝑ illo sub usuris a tali creditore mutuū recepisset & ipse cui modo eo pacto pecuniam tradidit ratū habu/isset Io.cal.post opīones doctoru3 recitatas dicit. q̄ si tunc omnino intendebat satisfacere usurario de illa pecunia q̄ socio mutuauit & nō ē usura nec peccat:qa hic nō fit stipulatio usuraꝶ:sed ut dānum euitet & aliquid noui sibi accrescat ad hec.14.q.4. Si quis oblitus timorem ibi aliqua īcremēta:&.c. Quoniam ibi questū & q̄ ibi no tat̄ Nec enī cu3 dāno suo tenebat̄ socio subueīre.13.q.5. Si nō licet solum enī dānu3 euitat quod erat euitaturꝰ un̄ nihil sibi germinat talis pecuīa & ī eo deficiunt rōnes diffinitōis usure Pro hoc facit qd' notat Inno ī.c.1.d' usuris ubi dicit Quod si teneris mihi ad cētū ad diē & qa nō soluisti recepi ab alio sub usuris restituere teneris. Adiecit ēt q̄ notat Guil.de eo q mutuauit cōmunitati cum pacto q̄ durāte debito nō teneret̄ ad colectas:nā talis nō ē usurariꝰ quia lucꝶ nō capit l3 dānum euitet.ut notat̄ in Spe.de usuris uersu.Sed pone uerbū Immo plus uidet̄ teneri ī illo caū qa ibi euitat dānū a quo alit̄ n̄ poterat se tueri & uolebat: hic poterat & nolebat & fe/cisset si n̄ mutuasset socio.Si igit̄ ille n̄ tenet̄ q maiorē uidetur hr̄e utilitatē multo minus ille de quo queritur ī questōne q peītꝰ nullā h3 Credit tn̄ Io.cal. q̄ si collecte īponēde eēnt certe is de quo loqt̄ Guil.nō excusaretur. Sed si dubitatur an durante debito sit aliqua Collecta īponenda hab3 locū dictū Speculato.& hoc tangit Io an. in.c.Consuluit. Vbi uero nō intēdebat satisfacere usurario cessant p̄dicte rōnes. Et iō si tūc a socio cui mutuat usuras ꝑcipit tenetur ad restitutionem . Idem tenet Petrus de ancha. in.c.1. de usuris. Vide infra..§49.

21 ¶Vtꝶ inimicis quibꝰ potest iustū bellū inferri liceat dare ad usuram Rn̄det Alex.de ales ubi supra q̄ qdā dicūt q̄ in nullo casu usurā eē exigēdā.Et quod dicit Ambrosiꝰ ab illo exigere usurā cui nocere iuste desideras intelligit̄ nō de usura ꝓprie s3 de minima pensione & tributo ab infidelibꝰ exigendo ut tali onere p̄grauati cōuertant̄ Alii uero illud dictum intelligūt ad litterā:quod ex quo iustū bellū

mouetur ex edicto pricipis ab hostibus licite usura exigit du3 tñ ñ fiat uitio cupiditatis sed zelo caritatis:ut sc3 macerentur usuris qui nõ possunt domari armis. Nam cum eos possumus occidere: & oĩa bona eorum possumus nostra facere iure belli. Et hec uidetur esse intentio Ambro. Vnde stati3 sequitur ab eo usuram exige cui iure ĩferũt arma. Huic legitime ĩferunt usure quẽ bello uĩcere ñ potes Ab hoc usuram exige quẽ non sit crimen occidere. Tamen ꝓprie loquẽdo in hoc sensu nomẽ usure trahitur a ꝓpria significatõe: qa non est usurpatio rei aliene. Concor. Hosti. in sum. de usuris .§. an aliquo .§. 8. Vide de hoc infra .§. 43.

Quid de his qui nolunt dare dilationẽ debitori ueniente tempore solutionis nisi ꝑ pecunia cum debitor sit astrict9 iuramẽto soluere ĩ tali termino. Rñdet Monal. in sum. ꝙ usura ẽ &: tenetur ad restitutionẽ. extra de usuris. c. Consuluit. uide infra. Vsura. io §. 23. 22

Vtꝝ licitum sit mutuare cu3 hoc ut des aliquid paupibus uel patri meo indigenti. Rñdet Alex. de ales ubi supra ꝙ nõ. quia sicut ñ l3 mihi ex ui mutui trãsferri dñium rei aliene in me ita n3 in alium. Addit Hosti. ĩ sum. ĩ ti. d' us̄is §. an aliquo in prĩ. ꝙ ẽt ꝓ redimẽda aĩa captiui nõ põt exerceri usura extra d' usuris. c. quia. &. c. quoniã &. c. Sup eo. Nõ. n. ꝑtextu pietatis est impietas cõmittenda. i. q. i. nõ est putanda de conuer. in fide. c. i. 33. q. 5. Si dicat. i4. q. 5. c. 2. &. c. Ne qs uide supra. §. 5. 23

Quero pone ꝙ quis mutuat Titio pecunia3 ut uadat ad molẽdinũ uel furnum suũ uel ut intret scolas suas alias non mutuaturus an ẽ usura. Rñdet Io. cal. in. c. nauiganti. ꝙ si ex hoc recipit cõmodu3 uł utilitatem que pñt pecuĩa estimari est usurari9 & tenet̄ ad restitutionem & nõ intelligo de mercede quã accipit ꝓ labore quam ẽt acciperet alter: sed d' utilitate quã h3 alias puta quia ex hoc molẽdinum uel furnũ uel scole sue habebunt maiore3 cõcursu3 ꝑsonaꝝ & efficitur doctor maioris fame. Ista enĩ bñ pñt pecuĩa estĩari u3 tantũ quãtum reputat uel reputare deb3 illud cõmodum uł honorẽ ꝓpter hoc ꝙ Titius iuit ad molendinũ suũ uel intrauit scolas suas que nõ fecisset si pecuniã nõ mutuasset Monal. dicit ꝙ si debitores ꝓpter hoc nõ sunt dãnificati nõ tenẽtur creditores ad restituendũ eis aliqd nisi quaten9 estimare debet libertas molendi ubi uolebãt pensatis etiã circũstantiis de maiori & minori rõe molendinorũ & facultate molendi & qualitate. 24

Sed quero cui fit restitutio in predicto caũ. Illi enĩ qui hui9modi facit seruitiũ ñ quia sibi nihil adest & nihil prestitit dño molẽdini nisi mercedem quã alteri prestitisset ẽt sine mutuo. Credo ergo 25

in hoc casu q restitutio sit paupib9 facienda qui semper succedũt quãdo nõ cõstat cui sit restituendũ extra de usuris.c. Cum tu.& q notatur extra de symonia.de hoc satis concor.Io.an.in regula peccatum nõ dimittitur de re iuris li.6.

26 ¶Sed si quid molendinari9 donat mihi pecuniã ut uadam potius ad molendinũ suũ q̃ uicinoꝝ:& tñ si alio iuisseȝ tantũ laborẽ habuisseȝ & tantum de pẽsione soluissem.nunqd cõmitto usurã dicit Io.an.q non in mercur.super regula peccatuȝ cum usura naturalit̃ generet̃ de ipso mutuo:hic autẽ nullũ mutuuȝ interuenit.

27 ¶Vtꝝ in aliquib9 casibus liceat recipe ultra sortem uel exigere u‸as Rñdet Alex.de alexã.in suo tractatu de usuris:q cuȝ usura sit d' se maluȝ:quia ẽ quedam excrescẽtia accedẽs sorti in mutuo uitiosa & ꝯtra legem dei & cõtra legẽ gratuiti. ideo tali excrescentia nunq̃ põt exigi ipa remanẽte sub rõe illiciti & mali.quia ipsa remanente sub rõe mali nõ cadit in ea dispẽsatio:sicut ꝓbatur extra de usuris. c.sup eo.uer.ubi dicit̃ q cũ u‸a ꝓhibeat̃ utriusq testamẽti pagina nõ cadit in ea dispensatio sicut nec ĩ mẽdatio:sȝ tñ aliqua circũstantia posset tollere rationẽ uitii ab ista excrescẽtia:ita q excrescẽtia licite posset fieri mutuanti: tunc liceret exigere tales excrescẽtias ultra sortem:sic ãt est in quibusdam casib9.

28 ¶Primus est qñ ecclesia accipit in pignere a uassallo suo feuduȝ qd' tenet ab eadem. Tunc enĩ ecclesia non tenetur ꝯputare in sortem fruct9.extra de u‸is.c.conquest9. Vbi dicit̃ q monasteriũ detinens terram ti.pigneris debet ꝯputare fruct9 in sorteȝ & recepta sorte debet reddi terra debitori: & hoc nisi terra sit de feudo monasteri Tunc enĩ sicut glo.dicit fructus nõ cõputant̃ in sortẽ.Interiȝ tamẽ nõ debet recipere seruitiũ a uassallo.Nec tunc est ibi usura. Quasi dicat glo.ideo iste casus est licitus quia tollitur uitiũ usure:qa ecclesia rõe feudi nõ dicitur accipere alienũ : Acciperet autẽ si interim uassallus teneretur ad seruitiuȝ. Ratio ergo feudi tollit rõeȝ uitii. Et ideo ponit excrescẽtiam sub rõne liciti. Hoc idem habet̃.extra de feu.c.i.ubi d' t̃miat̃ q ĩ tali casu fructus ñ ꝯputat̃ ĩ sortẽ ita tñ q uassall9 nõ tenet̃ ĩterĩ ad ‸uitiũ.Concor.Monal.Sȝ utꝝ hoc soluȝ hẽat locum ĩ feudo ecclesie.Rñdet Hosti.‸m q dicit idẽ Alex.q nõ in uenit̃ in alio feu.expssuȝ uidet̃ tñ q possȝ ꝓbari q hẽat locuȝ ĩ aliis:qa aut ẽ licitũ aut illicitũ.Si licitũ ergo ĩ layco qa ubi ẽ eadẽ rõ & idẽ ius.Si ãt illicitũ m‸to min9 dȝ ꝯcedi clerico q̃ laico:qa licȝ u‸a respectu laicoꝝ sit mala:respectu tñ clericoꝝ ẽ execrãda.ideȝ glo.& An.de bu.& Io.de ligna. Rõ ãt quare abolet̃ hoc uitiũ ĩ hoc casu est:quia uassallus nõ est domin9 q̃uis hẽat utilẽ actõeȝ uel ‸m

alios nō est magis dn̄s. Presuītur etiā uelle dare fructus: qa ad an tidota ē naturaliter obligat9. Cōcor. Ric. ī. q. di. i5. ar. ul. q. 5. Cōcor. Monal. & Hosti. Item qd de emphiteota usufructuario & colono an idem sit quod in uassallo. Rn̄d3 idē Hosti. in sum. de usuris. § an aliquo q̄ non.

Secund9 casus est ubi possessio ecclesie est assignata clerico in bn̄ficium. Tunc enī pōt cleric9 fruct9 bui9 bn̄ficii pcipe ultra sortem extra de usuris. c. i. ubi mandatur q̄ fruct9 cōputetur in sortem qn̄ possessio est obligata loco pigneris nisi forte beneficium ecclesie fuerit qd̄ redimēdu3 est. boc modo de manu layci qui tenet ea3 in iuste & uiolenter. Concor. Alex. de ales in tractatu euāgelicorum preceptoꝝ intertō & Monal. Ric. ubi dicit supra genetaliter q̄ cū qs mutuat illis q uiolēter ꝉ fraudulēter rem sua3 detinēr mutuans restituere non tenetur illud qd̄ accepit ultra mutuum quia sic non accipit alienum s3 ad se trabit qd̄ suū ē p dictū. c. i. ī tex. & ī glo. 29

Terti9 cas9 est extra de usuris. Salubriter ubi dicitur. Sane geneꝝ ad fruct9 possessionum que sibi a socero ꝑ numerata dote pigneri obligataꝝ cōputādos in sortem nec credim9 cōpellēdum. Assignat autē causam quia frequēter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonii supportanda. Est ergo ītelligēdum boc licitum quādo maritus port at onera matrimonii. aliter nō. Concor. Ric. ubi supra 30

Aliam causam assignat Hosti. ut. s. dos salua remaneat mꝉieri alit̄ enim contingeret eam consumi & lederetur res publica.

Sed an beredes mariti babeant boc priuilegiu3 q̄ diu relictā alere tenentur: nec tenentur dotē restituere usq; ad annum post morte3 mariti: ut. c. de rei uxorie actus. l. i. Rn̄det Io. an. & Io. de ligna. q̄ nō Nam est diuersa Ratio in marito & beredibus quia beredes stati3 possunt reddere pignus obligatū pro dote: secus in marito in. c. tua ꝯo de iure iuran. Et quia soluto matrimonio desinit esse dos. De restitutōne dotis. s. qualit̄ & qn̄ fieri debet uide restō. 2. § 58. 31

Queritur an si gener possessionē sibi obligatam cū iure quod ibi b3 cōcedit alteri recepta ab eo summa pecuie que ꝑmissa fuerat ei ꝑ dote: nunqd ille alius recipiens tale3 possessionē poterit lucri facere fruct9 perceptos usq3 dum soluta fuerit pecunia predicta sicut poterat gener. Ad boc Rn̄det Rodol. q̄ si gener aīo donādi trāsfert ius totum quod babet in pignere in talē nō ꝑpter cōtractū pecuie quā accepit ab eo: sed ꝑpter amicitiā & affinitatem uꝉ quia aliter sibi ꝯiunct9 ē & ille numerat sibi pecuniā ꝑpter grā3 & dilectōne3 & nō ꝑpter fructus lucri faciendos: tunc nō ē usura: quia nō est ibi uera ratio mutui. Aboletur uero uitium usure quia gener concessit 32

sibi ius quod habet in possessione:& per cōseques̄ donat sibi fruct9 quos pōt ipe percipere. Sed si tamē deductū sit ī pactum q͛ gener teneatur numeranti reddere pecuniam si ille uoluerit recipe:tunc est usura si numerans pecuniam uellet lucri facere fruct9 & ꝓpter hoc mutuauit. Concordat Bal. C. de usuris super Rubrica & Monal. frater minor in sum.

33 ¶Sed pone casum scilicet ut ponam9 solutū matrimoniū & heredes mariti obligent mulieri aliquam possessionē pro dote sua: quia non habent unde soluant:nunquid fructus cōputabuntur in sortem. dico s̄m Hosti. q͛ sic non est enim eadē ratio in primo q͛ in s̄o:& ideo non idem ius. Concor. Hosti. in sum. de usuris. § An aliquo uersi. 6. & Inno. & Io. an in. c. Salubrit. extra de usuris.

34 ¶Sed pone q͛ gener non recepit pignus sed cautionē de numerata dote certo termino & interim recepit ex pacto certos denarios ꝑ libra:nunquid ē usura. uidetur q͛ non. quia qua ratione non debet cōputare fruct9 pigneris in sortē. ut dicto. c. Salubriter eadē rōne nec istos nūmos. Contrariū tenet. Io. an. ad dictu3. c. Salubrit. Rn̄dit q͛ loquit̄ de fructu pigneris q supponit̄ diuino iudicio & ad rōnem tex. dicit respōderi per. c. ꝑ ur̄as de dona. inter ui. & uxo. Et ibi glo. Concor. ibi Io. de ligna nam possessiones sunt apte nate producere fructu3 non pecunia:licet Pau. de liaza. cōtrariū tenuerit.

35 ¶Quart9 cas9 ē rōe interē. Et hoc ratione plurib9 modis. Primo ut cū fideiussor ꝑ defectu debitoris cōpulsus ē creditori soluere capitale & us̄a3 Tūc enī fideiussor pōt recipe utꝛq͛:qa seruari d3 īdemnis extra de fideius. c. constitutus Concor. Ric Monal & Alex de ales Vide. 12. pulchras ꝯclusiones dn̄i Laurentii supra restō. 2. § 2. quādo mutuās incurrit dānū ex hoc q͛ ille qui accepit mutuū non reddit ī termīo assignato. extra de fideius. c. ꝑuenit. D3 enī mutuās s̄uari īdēnis. Abolet̄ āt hic uitiū usura:quia usura iō ē uitiu3 quia ratōne mutui sperat̄ lucꝛ. Hic āt non accipitur excrescētia nisi rōe damni uitandi & nō lucri habendi. Concor. Ric.

36 ¶Quint9 cas9 ē qn̄ sine oī pacto dat̄ aliqd ultra sorte3 gratis ratione libertatis donationis. Caueat autē sibi recipiens de praua intentōe quia siqs ꝓpter hoc prīcipalit̄ mutuat aliter non mutuatur9 inducendus est in foro pn̄iali ad restitutōe3 extra de us̄is. c. Consuluit & c. in Ciuitate Aboletur āt hic uitium usure quia usura ideo uitiū ē quia corrūpit libertatem & gratutum quod debet esse in mutuo Gratuitum autē non destruit gratuitu3 sed magis auget ubi supra Vn̄ dicit idem Alex. in. 2. c. istius tractatus q͛ si nullo pacto interueniente ab initio nec ex actione ex primo facto habita debitor

aliquid gratis offerat creditor illud sine aliquo peccato pōt recipe dūmō mala intentione ab initio caruerit: nullam enī maculā oblatō suscipienti ingerit que nō ex ābientis pactione ꝓcessit. i. q. 2. Sicut epm. Si tamen creditor intētione recipiendi inductus principaliter aliquid mutuauit alias non mutuaturus licet in foro iudiciali non possit censeri usurari9 dicto. c. in ciuitate. tamen in foro pnīali īdu- cend9 est ut restituat. Ric. uero tenet ꝙ licet peccet tñ restituere ñ tenetur extra. c. ꝯsuluit Vide supra. §. i. &. ς.

¶Sextus casus est rōne more ut si debes mihi centum ad certū tīm & noluisti persoluere intermino & ideo oportuit me recipere pe- cuniā sub usuris teneris mihi soluere illas usuras si persolui: & si nō solui liberare me ab obligatione sed ille casus non debet numerari contra quartum qa hic est interesse sicut dicebatur ibi: nec hic pe- tit aliqd sicut u⁹ra sed sicut interesse nec causa lucri sed causa dāni uitandi: Concor. Alex. de ales ubi supra Concor. Monal scꝫ quando ꝑpter moram creditor incurrit dānum non autem si lucrum non acquisiuit ut in contractib9 bone fidei scꝫ. l. Sociū. ff. ꝓ socio. ff. de actio. empti. l. si sterilis. §. cū ꝑ uēditorē. 17. q. 4. Si quis. 37

¶Septim9 casus est cum petitur usura canonica. i. pena a canōe īpo- sita que pōt exigi ultra sortē. 20. q. 2. in legibus Sed quid si pena ē cōuentionalis in ꝯtractu mutui appoīta ut debitor metu pene ꝑeat Rñdet Ric ubi supra ꝙ exigens talē penā nō tenet ad restitutōnē si nō fuit apposita in fraudem usurarum sed intētione artandi ac- cipietē ad obseruationē fidelitatis ꝓmisse: quia ut dicitur. ff. de re. iu. l. quod a quodam pene noīe exactum est eidem restituere nemo cogitur. Quod ueꝝ intelligit Monal. dūmodo semp sit intētō recta s. ut creditor nō ea intētione mutuet ꝙ credat: ul' speret ꝙ talis re cipiens mutuū incidꝫ in penā ar. 33. di. q̄q̄ extra de arbi. c. Dilecti Si āt ille qui talem penā apposuit cōsueuit eē usurarius presumit ꝙ in fraudē u⁹aꝝ apposuit. ff. de actio. empti. l. putas. §. i. Vbi autē sine fraude appoīta ē pena pōt exigi pena illa tota qa publice utilitatis interē pacta seruari: & creditores debitorib9 ñ fraudari. Itē ꝑsump tio est ꝙ sit usura si per singulos menses uel ānos paciscat penam ꝯmitti: & est contra quosdam mercatores qui apponunt pactum & pena soluenda ad singulas nūdinas sibi succedētes. C. de usuris auc. Ad huc in foro āt cōscientie standum est sue cōfessioni. 38

¶Octau9 cas9 ponit extra de usuris. c. conquest9 in glo. ut cū uendo tibi prediū & trado & percipis fructus nec soluis mihi pretium ad terminū potero usuras petere lapso termino cū fructus rei uēdite facis tuos: & nihil mihi soluisti. Reducitur autē hic casus ad quartū 39

ꝺm glo.quia eſt de intereē quia non accipitur aliquid ſicut uſura: ſed ſicut intereē.Et quādo dicit̄ ꝙ ē q̄cquid accipit̄ uł accidit ſorti hoc intelligēdū ē in mutuo uel etiā qñ aliquid excogitat̄ ī fraudeꝫ uſuraꝝ uel qñ ex pacto aliquid exigitur uel quādo fit cauſa lucri ñ cauſa uitandi dānum.Si āt preciſe fiat ꝓpter uitandū dānū ñ ē uſ̄ra Concor. Hoſti.ī ſum.ti.de uſuris.§. an aliquo uer.7.dicēs Dic iſto caſu cōpetere actionē ex cōtractu uel officiū iudicis non ad uſuras ſed ad intereſſe. quod uerius eſt ut.ff. de dolo.l.elegant.§. non ſolū & C.de actio.empti.l.i.

40 ¶ Nonꝰ caſus eſt quē ponit eadē glo.in dicto.c.Cōqueſtꝰ ut ſi uendo tibi rem tali pacto ut qñcunq̄ ſoluero tibi pretium quod mihi das res ad me reuertetur In caſu iſto oēs lucrant̄ fructus ſi iuſtum ſit pretiū uel alit̄ ſi modicuꝫ ē p̄tium p̄ſumit̄ ī fraudē uſuraꝝ Abolet̄ āt ī iſto caſu uitiuꝫ ꝓpter uēditionē reductam ad equitatem iuris naturalis ſiue ꝓpter equitatem ſeruatam inter ementē & uēdēteꝫ que non ſeruatur quādo modicum ē pretium reſpectu rei uendite Idē Hoſti.in ti.dꝰ uſ̄is uer.9.§.an aliquo Idē Monal.ī ſum.qui dicit ꝙ ſi prediuꝫ uendidi tali cōditione ut qñcunq̄ ego uel heres meꝰ ptetiū ſoluam rehabeaꝫ predium ego uel heres meꝰ uł qñcunq̄ a ſeptennio uſq̄ ad nouenniū ꝙ non eſt uſ̄ra:& emptor facit fructus ſuos lꝫ uēditor iuxta uēditionis formā recuparet p̄diū. Et intelligo niſi in fraudē uſuraꝝ ſit talis uēditio facta. Quod p̄ſumitur ex his cōiecturis.ſ.ex eo ꝙ modicū ē pretiuꝫ reſpectu ualoris rei Item ex eo ꝙ aliquid pſoluitur ultra ſummā receptā:puta fuit uēditū p̄diuꝫ ꝑ centum & in pacto eſt ꝙ cum uult rehabere reddātur cētum ui giti.Item quādo ēptor conſueuit exercere uſuras extra de empti. & uēdi.c.ad nr̄aꝫ & dꝰ pigno.c.illo uos Vide īfra uſ̄aꝫ.§.ii.

41 ¶ Decimus caſus eſt ratōne dubii extra de uſuris.c. Nauiganti:ſicut .n.ibi dicitur Si quis dat.io. ſolidos ut alio tēpore puta in autumno totidē ſibi grani uini olei uel alioꝝ menſure reddantur:que licꝫ tūc plus ualeant tamē quia utꝝ plus uel minꝰ ſolutionis tēpore ualiture fuerint.i.uerisiłiter dubitatur non debet ex hoc uſurariꝰ reputari Dicit autē uerisiłit̄ dubitatur quia ſi certum eſſet ꝙ ſolutionis tē pore plꝰ ualerent uſurariꝰ eſſet cenſendus.Si quis enī daret .io. ſo lidos ī autūno qñ parui pretii erat bladuꝫ uinū & oleū ut ī paſcate totidem ſibi bladi uini & olei menſure reddant̄ quando huiuſmodi merces ꝺm coēm curſum cōſueuerūt eſſe cariores uſura eſſet quia nō uerisiłit̄ dubitat̄ īmo ꝓbabiliter creditur ꝙ plꝰ ualebūt mēſure tēpore ſolutionis q̄ ualeant tempore cōtractus Cōcor.Alex.dꝰ ales. ubi ſupra.Aboletur āt in hoc caſu uitiū uſure ꝓpter dubium. rōne

enī dubii excusare pōt & facere equitatē iustitie licet plus accipiat q̄ detur eo ꝙ ratio hui⁹ dubii ponit estimationem in reb⁹ ex ipsa natura reꝝ que in tali specie possunt pl⁹ uel min⁹ ualere. Vnde cā temporis aliqd pl⁹ non accipit sed ꝑpter naturam rei que pl⁹ ualet uno tempore q̄ alio & aliqñ min⁹. Concor. Monal. Sicut etiaꝫ uidet excusare rō periculi que reꝝ pensare potest supabundantiaꝫ. Res enim extra periculum existens pl⁹ ualet q̄ res eiusdem speciei existens in piculo. & sic hec recōpēsatio reducitur ad naturā rei que ꝑpter piculum estimatur plus uel miuus ualere: & sic piculū & dubium uitium tollit usure. Vbi autē periculū non tollit hoc uitiuꝫ dꝫ sui natura non excusat usuram sicut in piculo quod ē in mutuis. dꝫ quo extra de usuris. c. Nauiganti Vbi dicitur. ꝙ si quis alicui nauiganti pecuniā cōmiserit ꝑpter spem alicuius lucri non excusatur a uitio usure. & si ꝑpt̄ hoc piculū ꝓprie sortis acceperit sup se. Si ēt aliquis mutuauerit alicui centuꝫ libras ad. io. annos ita ꝙ si infra. io. annos mortuus fuerit alter ipsoꝝ qui debitum accepit liberatus sit a mutuo & debito. Si uero superuixerint ambo dabit qui mutuum accepit ducentas libras ei qui mutuū dedit tale periculū ñ excusat quia nō reducit contractū ad equitatem iustitie. Periculum etiā nō excusat ubi causa temporis plus accipitur: sed ubi nō est cā tēporis supabūdātia accipitur tunc ratio dubii uel periculi excusare potest qñ scꝫ incidit dubium ex natura rei. Excusat āt hoc dubiū in duob⁹ casibus. Vn⁹ est per āticipationē tēporis. s. quando quis minus dat q̄ ualeant res tēpore contractus. Tamen dubitat utꝝ plus uel minus ualeant tempore solutionis de quo iam dictum ē supra. Secundus cas⁹ est ꝑpter dilationē tēporis Rōne hui⁹ dubii excusat q ꝑ ānuꝫ granū uinū oleuꝫ uel alias merces uendit & āpli⁹ q̄ tunc ualeāt in certo termīo ꝓ eisdem percipiat. Si tamen eo tēpore cōtractus ñ fuerat uēditur⁹ alias nō excusatur. quia si tunc fuerat uēditurus ꝓ mīori ꝑtio ex certa sciētia pl⁹ recepit ī alio terīo usᷓa ē. De hoc habes extra de usuris. c. Nauiganti in tex. & in glo. Hoc etiam modo ītelligatis qꝺ dictū ē extra dꝫ usᷓis. c. ī ciuitate tua. Vide īfra. § 47.

¶ Vndecim⁹ cas⁹ est qñ datur pecunia ad pōpam s. sigilata ī sacculo ut ostendat se diuitem. Aboletur āt hoc uitinm usure: qa ibi non ē mutuū sed locatio. In locatōe āt licet aliqd accipe ꝓ re locata. uñ lꝫ quia talis pecunia locatur & eodem numero reddi dꝫ a cōductore locāti. ff. comoda. l. cōtra & nota. i4. q. 3. & in. c. conquest⁹ de usuris & Hosti. in sum. de usuris. § an aliquo uer. io. 42

¶ Duodecimus casus habet. i4. q. 4: ubi dicitur per Ambro. Ab illo exige usuram cui nocere merito desideras. Cui iure inferunt arma 43

huic legitime inferunt usre. Quē bello uincere nō potes: ab hoc usrā exige que nescit crimen occidere. Si āt in tali casu aboletur uitiuʒ usure. hoc iō ē. quia sol9 deus est uer9 dn̄s oīm reꝝ & bona dantur hoīb9 ad colēdū unum deuʒ. Vbi ergo nō est cult9 dei sicut īimicis dei & fidei legitime pn̄t usure exigi: qa hoc n̄ fit ī spe lucri sʒ zelo fidei & caritatis ut inimici fidei debilitēt. & ēt quia bona non sunt eoꝝ qui inpugnāt fidē sʒ iure debent aliis. Ex hoc decreto dixerūt aliqui. ꝙ abhostib9 licite possum9 accipere usuras. nam & oīa eoruʒ possumus licite accipere & auferre ut habetur .23.q.7.c.i.&.2. Et quibuscunque insidiis possumus nocere eis .23.q.2.c. dn̄s. Ex hoc dixerūt aliq ꝙ cristian9 pōt accipe a iudeis & saracenis usuras sicut a ceteris hostib9 xp̄iane fidei. Alii ītelligūt decretum nō de oībus infidelib9 sed solum de inimicis rei pu. quib9 licitum ē & aperte nocere & per īsidias. A ceteris āt q sunt parati seruire n̄ lʒ accipere Vn̄. 24.q.8.c. dispar dicitur. Dispar ē cā iudeoꝝ & saracenoꝝ. In illos eteni iuste pugnantur qui xp̄ianos persequūtur & de urbibus cōpellūt hi āt ubiq; seruire parati sunt. Quedam āt glo. super dicto decreto dicit ꝙ uerbū Ambro. dʒ ītelligi negatiē. s. ab illo exigere usurā cui nocere merito desideras. Quasi dicat nulli debes desiderare nocere Ergo a nullo debes exigere usuras. & sm̄ hūc ītellectū a nullo lʒ exigere siū pagano siue iudeo. Vide supra. § 21

44 ¶ Quid si mutuaui tibi. io. corbes frumēti usq; ad pascha qn̄ ualʒ corbes. 20 solidos & postea ī pascha quādo ē tēpus solutionis ualet. 40 solidos an est usura. Si. io. corbes frumenti recipiam Rn̄det Io. cal. in. c. Nauiganti ꝙ Hugoli. notat. 24.q.3. Si quis clericus ꝙ non & Archi. & Io. de ligna. c. in ciuitate Pro quo bn̄ facit lex que dicit ꝙ restitui debet res eiusdem bonitatis in qualitate. s. intrinseca. ff. Si certum petat. l. Cum quid sʒ nō est necesse ꝙ sit eiusdē estimatōnis īmo si actum fuerit quo tēpore redderet illi9 tēporis habebit ratio quo ad estimationē alias habebit rō tēporis quo fuerit petita. ff. Si certum peta. l. uinū. Si igitur mutuās tenet recipe uiliorē. si facta ē uilior quo ad estimationē ergo n̄ peccabit recipiēdo preciosiorē si facta est preciosior. Dicit āt Hugoli. ꝙ intētio isti9 posset eē praua & tunc peccaret. Quidam autē distinguūt aut ē uerisimile ꝙ ipsa res mutuata non erit preciosor tēpore solutionis aut de hoc pbabiliter dubitat. & tunc nullum ē uitiuʒ ut dicto. c. Nauigāti aut est uerisile ꝙ erit p̄ciosior. & tunc aut creditor n̄ erat seruatur9 rem mutuatam: sed interim ꝯsumptur9 & tunc ē usura: aut erat seruatur9. & tunc aut creditor aufert debitori libertatem se liberandi: & tunc esset ēt usra. In his enim casib9 se exonerare uoluit & debitorē

onerare. Aut talē libertatem non aufert debitori & tunc n̄ ē usura Immo posset mereri si bona intentione requireret debitorem ante terminū ut soluat ne oneretur. Sed si haberet corruptaꝫ intentōnē quia dicit sibi ꝙ potest usqꝫ ad terīm retinere ut se a damno non releuet licet nō auferat facultatē se liberandi: & tunc si n̄ sit usura peccat tamen. Hec distinctio ē ualde equa in iudicio anime Cōcor. Pe. de ancha. in. c. i. de usuris li. 6.

¶Quero de hoc casu Cōe Ianue per uarios casus cōtingētes indiget frequenter pecunia & quia. nō ē mos hui⁹ coītatis imponere talias sed mutua statuit ꝙ super hoīes Ianuēses impōatur mutuū certe quātitatis usqꝫ ad modū: & quātitatē ei⁹ ꝑ quo in coī expediunt & sic imposito hoc mutuo quilꝫ ꝯm modum sui dispendii cogitur ad mutuāduꝫ siue ad soluendū. Coītas autē uolens releuare ciues suos. dat ex introitib⁹ comunis cuilibꝫ mutuāti ad rōnē de. 6: uel. 8. ꝑ. io. ꝑ centenārio. utꝝ talis excrescētia ultra mutuū datuꝫ possit accipi sine uitio usure. Rn̄det Alex. de ales in suo tractatu ꝙ nō. qa rōne mutui non licet accipere excrescētiā aliquā. Luce. 6. c. Mutuū date ꝛc. Item quia usura est quicqd solutioni mutuate rei accedit ipsi⁹ rei usus gratia. Vel usura est quicqd sorti accidit in mutuo. Rōne ergo mutui nō licet recipe lucꝝ. Nō obstat ut quidam dicūt ꝙ tale mutuū nō sit uoluntariuꝫ sed uiolentū ideo accipiens excuset. quia rn̄det Alex. de ales ꝙ licet in tali mutuo nō sit uoluntariū absolutū tamen ē uoluntariū mixtum. Voluntariū autē mixtuꝫ ē uoluntariū: ꝑpterea licet fuerit a principio uiolentum tn̄ in plurib⁹ ciuib⁹ ex spe lucri a coītate ꝑmissi supra ꝑuētibus ciuitatis fuit uolūtarium ꝑpterea licet cogant̄ mutuare tamen nō cogunt̄ accipere lucꝝ rōe rei mutuate. Vitiuꝫ āt usure nō ē ex hoc ꝙ quis mutuat: sꝫ ex hoc quod qs accipit ultra sortem. Itē nō obstat ꝙ coītas pōt ciues suos releuare in hoc ꝙ grauat eos dum cogit mutuare: quia rn̄dꝫ Alex. de ales quia releuatio pōt fieri dupliciter. Vno mō per modum grē puta quia coītas aliquid donat gratis mutuāti qd̄ lꝫ. Alio mō quia coītas ex post facto uel an̄ factū obligat se ad danduꝫ tātū mutuāti & hoc non licet. Et specialit̄ quia ex tali obligatione mutuū icipit fieri uoluntarium & fieri in spe lucri. Nec iterum obstat si dicas ꝙ hoc pōt accipere rōne interesse quia mutuās fuisset lucrat⁹ de pecunia mutuata: quia rn̄det Alex. de ales ꝙ tale interesse ē ab euētu quia sicut potuit lucrari ita & perdere: & ideo rōne talis interesse nil pōt accipere. Itē non obstat ꝙ ex talibus mutuis gubernat̄ ciuitas & ꝯsequit̄ inde magnam utilitatē rōne cui⁹ gratificare potest ciues suos dando eis aliquā excrescētiam sup reddit⁹ coītatis: quia

rñdet Alex.p.c.ſup eo.extra de uſuris ubi dicitur. Q. nõ ẽ faciẽda uſura ꝓ redimẽda uita captiui quia pretextu boni nõ dꝫ fieri malũ Vſura eſt malum qđ ꝓhibet utroqꝫ teſtamento. Vñ ſicut non licet mẽtiri ꝑ uita alteriꝰ ita nõ lꝫ uſurã facere. Vide ſupra.§.23. Pe.de ancha.in.c. uſurarum uoraginẽ de uſuris li.6. pꝰ multa que loquũt ibi de materia uſurarum dicit & predicta faciũt ad qõnẽ q̃ pluries uenetiis occurrit ĩ dubium: ibi enĩ cũ guerre & alia onera occurrerint ĩ coĩ coguntur ciues mutuare in coi:& cuilibet mutuãti rñdet coẽ tantũ ꝓ cẽtenario:ſortem uero receptã nũquã reſtituit.Et iſta ĩ uulgari ibi appellantur ĩpreſtita.Iſtum ergo ãnuũ redditum multi emũt & ſepe reuocatur in dubiuꝫ an iſtud emere ſit uſura. Ex predictis pꝫ ꝙ non & ſic tenui in dicto.c.in ciuitate. Tum quia nõ plꝰ ꝑcipitur q̃ de ẽptione uniꝰ poſſeſſionis ſimilis eſtimationis:tum qa pretium ꝑ eis creſcit & decreſcit.nã qñqꝫ ualent.30.uel.50.nunc autem.60. ducatos cẽtenariũ.Subiacẽt etiã ꝑiculo quia poſſet coẽ eis in totuꝫ tollere & ſepe eis onera imponit ſicut poſſeſſionibꝰ ita ꝙ fere in oĩbus cõueĩunt cum rebus ĩmobilibꝰ int̃ quas de iure ꝯputãt̃ ut in Cle.exiui de padyſo.§.cunqꝫ de uerbo.ſig.Repio tñ int̃ ꝯſilia Federici cõſilio ducẽteſimo nonageſimo ſo: quẽdã theologũ diſputaſſe latiſſime iſtã queſtionẽ & concluſiue tenuiſſe ꝙ quo ad ipſos ciues coacte mutuantes coĩ nõ ſit uſura cẽſenda.ſi qđ ꝑ illa ſorte coacte mutuata aliquid recipit mutuans.Ab ipſis autẽ emere talẽ redditũ ãnuũ ẽ uſura cuiꝰ rõnes & motiua ñ refero qa de iure iudicio meo efficaciter nõ ꝯcludunt:Nec tollũt rõnes ꝯtrarias.An.de bu.ĩ dicto c.in ciuitate de uſuris tenet cum Pe. de ancha.rõnibꝰ ſupradictis. Quidã generalis ordinis heremitarum multis rõnibus ꝓbat ꝙ non ſit uſura ĩ iſtis ꝯtractibꝰ tñ ñ ſint liciti. & ſpaliter hoĩbus diuitibꝰ. In c.generali fratrum minorum Ianue celebrato fertur detmĩatũ ꝙ coacti ſoluere licite ꝑcipere poterant. Lan.de florẽtia qui fecit latũ tractatum format.5.dubia Primo utrum recta ꝯſciẽtia coĩtas poſſit talia grauamina indicere & ad eorum ſolutionẽ cõpellere cum predicto incremento.& ꝯcludit ꝙ ſic nã coĩtas poteſt inducere collectã ꝓ neceſſitate ſibi incumbẽte.l.oẽs.2.ff.de opibus publicis.l.i.§ ꝙ ſi nemo ff.Q. cuiuſqꝫ uniuer.no.ff.de pigno.ac.l.fi.§.fi imo ꝯpellere poteſt ciues ad eorum poſſeſſiones uendẽdas pretio uiliori & ad deputanduꝫ eorum nemora & molẽdina uſui publico.accepta tñ ꝯpetẽti mercede l.uenditor.§ Si cõſtat.ff.coĩa prediorum.Facit de rei uẽdica.l.Item ſi uerberatũ.l.Reſcripto.§.fi.de mu.& bono.Itẽ faciunt ea q̃ ſcripſit Inno de ſen.exco.c. graue & ſpe.de ſenten.§.ſequitur uer. Quid ſi uniuerſas & Bar.in.l.q.§ actor de re.iu. Secũdo utrum ſoluẽtes talia

coacti soluti pnt recipe

onera licite possint aliqua recipere incrementa. Rn̄detq̄ magister
Gre.ordinis heremitaꝝ ꝙ nō: imo ad restitutionē tenentur. Idem
tenuit.Lappꝰ de casti.ī repetitione dicti.c. in ciuitate & plures alii
magistri.Magister āt Fran.de neapoli tenuit cōtrariū in suo trac-
ratu mōtis sc3 ꝙ possunt aliqd recipe tr̄es coacte mutuātes tali coī
tati rōne sui interesse ultra sortē.Idem tenuit mgr̄ anglicꝰ ordinis
predicatoꝝ & plures iuris ꝓfessores hoc cū sigillo cōsuluerūt pꝰq̄
recitauit istos:dictus Lā. ponit suas opīones dicēs.Credo tales mu-
tuātes nedū si coacte:s3 si uolūtarie mutuāt dūmō ex caritate ñ ex-
spe lucri primaria s3 bn̄ ꝯ̄aria īmunes eē a peccato & uꝯ̄aꝝ uitio &
nulli fore restitutiōi obnoxios. Tertio utꝝ per donationē seu libera
tionē ul̄ remissionē quā facit ciuitas de tali lucro istis sic mutuātibꝰ
p statutū sup hoc factū liberētur a restitutione & a peccato & ꝯclu
dit ꝙ sic.Quarto an tales mutuātes licite uēdāt ius quod habent in
dicto mōte uigore talis crediti & recitat dictū magistrum Grego.
tenentē ꝙ si tātū q̄tu3 mutuauerūt pceperūt cōputādo illd̄ lucrum
illicitū non possunt:qa ia3 ē exinanita sors. S3 si ñ pceperunt adhuc
sortem tūc possunt uendere q̄tu3 supest uel si nihil pceperūt. ul̄ si
aliquid nō ꝓpter mutuū sed alias licite tunc totū uendere possunt.
Idē dicit Lappꝰ Sed Lan. dicit idē se sentire:s3 differētiā esse dicit
qd ītelligat licite pceptum:nā licite dicit istos plus iuris habere in
ipso monte q̄ isti sentiant.nā multa isti dicūt illicita que ipse licita
sentit eē.Quīto utꝝ licite alii ab ipis emāt Rn̄det mgr̄ Gre. ꝙ nō
Sed Lappꝰ.& dictꝰ Lan.tenent ꝙ sic eo casu quo licet ipsis mutu-
ātibꝰ recipere a coītate & alteri uendere eode3 casu licet emptori
emere.Sexto utꝝ tales ēptores licite pcipiāt illa incrementa q̄ isti
mutuantes pcipiebāt.Rn̄det Laur.ꝙ oī casu quo prīo loco mutuās
aliqd a coītāte licite recipit illud ide3 licite uēdit & illud licite emīt
& licite percipitur ab emēte siue sit sors siue sit accessio siue lucrū
& quocūq̄ noīe nūcupet:& hoc sane ītelligo circūscripta fraude &
mēte deprauata.Et egregiꝰ utriusq̄ iuris doctor Pe. de ancha.dis-
putauit hāc qōnē ī pstito uenetiaꝝ & tennit ciues soluētes coacte
licite recipere illa quinq̄ pro cētenario: & similiter emptores talis
crediti hec ille.

Quero pōe ꝙ est ꝯsuetudo ꝙ rectores uendūt de pecunia ciuitatis 96
alicui ꝓ se & suis heredibus dando.5.florenos l̄.io.ānuatī ꝓ ꝓuentu
siue lucro quā pecuniā cōuertit ciuitas in utilitatē sua3:ē ne usura?
lo.de ligna.in.c.fi.de usuris.dicit ꝙ cū pecuīa sit mēsura aliaꝝ reꝝ
ff.de fide.l.si ita talis ꝯtractus nō erit licitus: peccātq̄ rectores non
tamē singulares nisi cōsequāt bursale cōmodū.Posset tamē ꝯ̄m eu3

defendi talis contractus ubi ciuitas constitueret censum.5. uel.10. florenorum q ꝯcerneret bona ciuitatis nõ quantitatis nisi fieret in fraudẽ.

47 ¶Quid si quis mutuat nauiganti uel eunti ad nundinas certam pecunie quantitatem recepturus aliquid ultra sortẽ pro eo quod suscepit in se periculũ pecunie uel merciũ.i.si pecuniã uel merces saluas portauerit.Rñdet Monal. in sum.quod usura est. ut in.c.nauiganti. Et est ratio quia de natura mutui ẽ quod sit gratuitũ.unde susceptõ periculi nõ facit quod non possit eẽ gratuitum & sic mutet naturã suã secundum glo.Vnde licet sors perimatur.tñ nõ põt aliquid recipere.nõ obstat quod in aliis contractibus puta locatione aliquid recipitur qa locator põt recipere mercedẽ qa periculũ rei locate remanet apud eũ.qa secundum Gof.aliud ẽ in locatõne in qua nõ trãsfertur dominiũ rei locate in ꝯductorem & aliud ẽ in mutuo:in quo transfertur dominiũ in debitorem. Vbi ergo pecunia nauiganti sic datur contrahitur nauticum fenus. Et sic intitulatur rubrica in.C.&.ff.Nautico fenore. Concor. Hosti.& Alex. de alexan. Vide supra.§.41.

48 ¶Quero quid de illo qui mutuauit pecuniã recepturus ad terminũ alterius generis monetã uel aurum uel argentum.Ad hoc rñdet Hosti.sequẽs Gof. secundum quod dicit Alex.quod si hoc iõ facit ut in estimatione lucretur usurarius ẽ.Vel dicendũ quod ille qui mutuauit pecuniã recepturus pecuniã alterius generis ad certũ terminum peccat si rõe termini dati uult habere pecuniã quam probabiliter credit plus ualiturã in tẽo quam sit pecunia quam dedit:Sperat enĩ excrescẽtiã propter tẽpis dilationẽ. Idem Monal. in sum.dicens quod si quis mutuauit in ancona mille libras ut uenetiis reddãtur sibi cẽtum aurei & scit uel credit centum aureos ibi plus ualere recipit tñ in se periculũ quod usura ẽ:si in fraudẽ hoc facit.

49 ¶Pone quod debitor usurarii mutuauit socio pecuniã eo pacto ut restituat usurario sortẽ & usuras deinde currẽtes:an tũc mutuãs sit usurarius Rñdet Io.cal.in.c.Nauigãti extra de usuris quod si mutuãs tunc oĩo intendebat satisfacere usurario de illa pecunia quã socio mutuauit nõ ẽ usurarius:quia querit dãnũ euitare nõ captare lucrum.14.q.4. Si quis oblitus ibi aliqua incrementa.Et.c.Quoniã ibi ad qõnẽ. Nec enim cũ suo dãno tenebatur socio subuenire.23.q.5.Si nõ licet.ff.de pscrip. uer.l.qui seruandarum.Solũ ergo dãnũ euitat:unde pecunia nihil sibi germinat: & ideo in eo deficiũt rões prohibitõnis usure.Itẽ cũ usurarius cui talis soluit usuras teneatur restituere satis uidetur incõueniens quod iste ẽt teneretur q fecit solũ ut prodesset. ubi uero nõ itẽdebat tũc satisfacere usurario:cessant tũc pdicte rões unde tunc peccat.Et si a socio usuras recepit ad illã restitutiõnẽ tenetur Vide supra.§.20.

50 ¶Quid de illo qui mutuauit pecuniã comuĩtati hoc pacto quod durante

debito nō teneretur ad collectas. Rñdet Specu. in ti. de u.ris uersi. Sed pōe ꝙ talis non ē usurari9 qa lucꝝ nō capit sȝ dānuȝ euitat Io. uero cal. dicit ꝙ si collecte imponēde eēnt ex certo ꝙ illud de quo loquitur Speculator non excusaret si uero dubitatur an durāte debito aliqua sit imponēda uel non: tunc ueꝝ ē dictuȝ eius per. c. Nauiganti quia ratione dubii excusatur. Vide supra. §. 20.

Quero pone ꝙ iniurias intuli Petro q̄obrem mihi inimicatur. ꝑpt̄ qđ me oȝ subire expensas florenoꝝ. io. in mēse ī famulis quos mecū tenere oȝ armatos: unde ipi Petro egenti mutuo centū cum pacto ut mihi remittat īiuriā uł ēt sine pacto: sed hac spe duct9 primarie cui9 gratia uel beniuolentia uel uenia ab eo accepta cessant expēse predicte nō āt ex aliqua caritate quā habeā ad illum. nūqd suȝ u.rarius uel saltem peccator Rñdet Laur. de rodulfis uidetur ꝙ ñ quia licitum est cuilibet suam uexationē redimere. extra de symonia. c. dilectus. Non obstat si dicas ꝙ dedit causam delicto: ergo non pōt redimere uexationē ar. de eta. & quali. c. i. quia. Et si peccauerit ille iniuriādo. & iste peccat ī uēdēdo. Pret̄ea hic nihil lucri ꝑcipitur siū paciscit̄ ł ꝑpat̄ sȝ solū dānū qđ me subire facis ꝑpt̄ timorē uindicte euitat̄ ar. eoruȝ que notat glo. i4. q. 4. Quoniam multi: que dicit ꝙ usure possunt peti ut damnū euitetur. 91

Quid si mihi debes. io. que nō possuȝ recupare & mutuo tibi alia. io. tali pacto ut optime satisdes ꝙ infra certum tp̄s soluas mihi. 20. an sit usura. Rñdet Hosti. ꝙ non quia nihil mihi accrescit. 92

VSVRA Secundo circa aīalia. Quero quare locando equū lȝ accipere & nō mutuādo pecuniaȝ. Rñdet Alex. de ales in tertio ī tractatu preceptoꝝ decalogi ī expositione. 6. precepti ꝙ eo modo quo licet concedere equū ꝓ lucro si sic posset ꝯcedi pecuiā nō esset usura si cōcedens aliquid reciperet p̄ter sortem. In locatione uero nō trāsfertur uero dominiū eius qđ locatur. Pret̄ea nō deteriorat̄ per usum & q̄tū ē de se nullam parit utilitatē utēti sic facit dom9 & equ9 q̄ sunt locata ꝓprie. In mutuo uero pecunie trāsfertur dn̄ium. uñ mutuū dicitur quasi de meo tuū & iō p̄iculū rei mutuate pertinet ad eū qui mutuat. Contra ius naturale ē ꝙ aliquis percipiat emolimētū de usu rei que non est sua: ideo igitur usura est peccatū & ītelligitur ꝓhibitū hoc preceptum scȝ nō furtū facies. Itē nō .m Gre. triplicē differētiā inter mutuū & locatū. Prima qa ī mutuo ē p̄iculū in accipiēte in locato ī eo qui dat. Secūda ē quia mutuū ꝓprie nō deteriorat̄ per usum: utputa pecunia sed locatū sicut domus uł equ9. Tertia differētia ē qa mutuū i

q̄tū ē de se nullā parit utilitatē utenti. locatum uero parit ut ager equ9 uel domus. Sed an licet aliquid recipere ꝓ usu rei q̄ ñ deterio ratur Rñdet Ric. ꝙ sic: puta ꝓ usu cipby argentei.

2 ¶ Quero qñ 9mittunt aīalia nutrienda: puta oues & boues & porci: an possit interueire fraus usuraria. Rñdʒ Alex. de ales in suo tractatu ꝙ sic duob9 modis. Vno mō qñ hui9modi lucꝝ quod ꝓuenit ex tali ꝓmissione siū 9missione ortū hʒ ex mutuo: ut si quis diues mutuet alicui pauperi centū libras: ut ex eis emat boues uł oues uel porcos nutriendos ad lucꝝ illi9 qui mutuat & illi9 cui mutuatur tale lucrū est uitiosuʒ quia ortum habet ex mutuo. Alio modo pōt esse uitiuʒ ex tali occasione qñ excluditur ꝑiculū pricipalis cōmissi a cōmittē- te siue qñ cōmittens taxat sibi lucꝝ in tanta ꝓportione ꝙ nō recō pēsatur labor & solicitudo nutriētis ꝯm rectā estimationē. Si quis eni cōmittit centū oues nutriendas ad lucrū ita tñ ꝙ centum oues semper sint salue: quicqd 9tingat uitiuʒ usure cōmittere potest ex nō equa recōpēsatione laboris & solicitudis illi9 cui cōmittit. Tūc ergo possunt fieri tales cōmissiones quādo mutuū & cōmissum non ꝑmiscentur in talib9. sed dnīuʒ retinetur cū periculo ꝙ coīter acci dere potest sine culpa illius cui cōmittitur. uel ēt qñ dnīuʒ rei cō- misse coīcatur ei qui suscipit aīalia nutrienda ad lucꝝ uel ēt quādo periculū coīcatur utrique. & qñ ꝯm rectaʒ estimationē sic taxatur lucꝝ qđ recōpensari pōt solicitudo & labor & sumptus illi9 cui cō- mittuntur talia animalia.

3 ¶ Quid de illis qui emūt boues ł oues a paupib9 quos forte nō habēt Rñdet Monal. in sum. ꝙ ubi emit quis a paupe uł a diuite hui9mōi aīalia que scit uel credit ipm non habere & quasi iaʒ tradidisset eos locat eidē ꝓ certa ānua pēsione usura ē uel ad min9 ꝓsumendū est in fraudē usꝝ fieri. Idē dicēdū ē de illis qui scienter emūt fruct9 terrꝝ ab illis qui nō habēt eas terras: si āt sine fraude & bona fide fiat ēptio ñ ē dicēdū ēptorē peccare q̄diu durat bona fides.

4 ¶ Quero pone ꝙ do alicui pecora cū pacto ꝙ ꝑcipiam omnes fructus pecoꝝ quousq; 9sequar totū meū capitale & p9tea sint pecora coīa Io de ligna. in. c. fi. de usuris tenet ꝙ iste cōtractus nō sit licitus cuʒ primo uelī capitale certū & lucꝝ ꝙ est contra naturā 9tract9. Iteʒ quia saltē primaria intētōne ē 9tra. c. Consuluit de usuris. Cōtrariū tʒ Specu. ī ti. de loca. § iā dicēdū in fine. Et ibi Io. an. ī aditōib9 dicit ꝙ iste cōtract9 ꝓcedit & eo. ti. 2. § 2. uer. Sed ecce locaui tibi ꝑdiū Itē quia pecora remanēt in dnīo meo & meo tantū ꝑiculo pereunt ergo nō ē saluū capitale. Nec mirꝝ si maius emolimētū percipio: qa mai9 periculū sub eo. & ideo sub rōe dubii uideor excusari per. c. in

ciuitate de usuris. Non obstat ꝙ qñ in pecunia mutuata capitale ē saluū qđ ē ufa: qa pecuīa nō deteriorat sicut pecora. Itē qa pecora senescūt non pecunia nā has rōnes ponit in sūꝭ Hosti. in sum. eo. ti. .§. an aliquo uer. Sed nunquid ꝓtraiectitia Idē tenuit Laur. q dicit. bene tamē fateor ꝙ ꝯtract⁹ iste eēt illicitus. Si in oī casu qñcunqꝫ pirent pecora lucro hīto uł non hīto uellē capitale saluū Bal. i. l. i. C. ꝓ socio dicit: hoc facit ad questōnē quottidianā soccide ouiū ꝙ fet⁹ lana lac & hui⁹modi sint coīa: & non oues in societatē date. Est tñ uerꝫ ꝙ licet capita principalia sint mortua durat societas in fetib⁹ ut notatur in. l. si id quod. ff. eo. &. ff. de pigno. l. grege. iñ prin. Et qđ dico ꝙ oues in societate date non sunt coēs. intellige hoc mō uidelꝫ ꝙ capitale meū non est coē sꝫ melioramētuꝫ & deterioramētū est coē: uerbi gratia dedi agnos in soccidā. naꝫ quātū tunc ualebāt agni tāq̄ capitale meū ante oīa detrahā illud quod accrescit: utputa agni quos dedi facti sunt castrones uel porcelli porci ꝙ si tractu tēporis casu ē deteriorata estimatio facta inter nos ꝓ medietate deteriora tionis piculū pertinet ad me & ꝓ alia ad te: nā hec est uera societas naturalis que naturā tanquā intrinsecā quodāmō oībus ꝯtractib⁹ īē quia nihil est aliud nisi quedā dispositio q̄ lex neqꝫ ꝯsuetudo statuit sup cōtractū ut. ff. đ pactis. l. Si un⁹. § pactis uer. ꝙ ēt ī spe. Monal. in sum. dicit. Illud ualde iniquū est cuꝫ quis certa capita ouiū tradit estimata certo ꝓ̄tio & sub eo pacto cōtrahit societatē ꝙ totā sortē recipiat de ꝓuentibus anteq̄ alius aliquid de ꝓuentibus percipiat uł si paciscatur ꝙ de fetibus reparētur capita casu mortua āteq̄ alius de ꝓuentibus aliquid pcipiat: hoc enim est tradere oues īmortales & generaliter uerꝫ est ꝙ ubi ꝓbabiliter dubitatur utrꝫ isti⁹ uł illius deterior sit ꝯditio ex forma ꝯditōnis siue pacti adhibiti ī ꝯtrahēda societate non est peccatum. Vbi āt ad arbitriuꝫ boni uiri grauatur cōditio alterius peccatum est ex pte grauātis: si scienter hoc facit & tenetur ad restitutionē. Non potest tñ dari generaliter doctrina super hui⁹mōi traditionibus ouiū ꝓpter uarietatē traditionū & do- los qui sub talibus ꝯditionib⁹ cogitātur a quibusdā enormit. q̄uis nō ultra medietatē iusti pretii in quo casu nō soluꝫ ecclesia sed etiam priuatus tenet ad restitutionē & si non iure fori saltem iure poli: & maxime si simplicē decipit. extra de empti. & uendi. c. cū dilecti Si tñ uel nollet restituere aliquid taliter decepto non esset ei propter hoc absolutio deneganda cū iura ciuilia sustineāt ꝙ se īuicē ꝯtrahē tes decipiāt dū tñ sine dolo uel fraude fiat illud. Iteꝫ fiat estimatio deceptionis hui⁹ nō ſm tp̄s pn̄s in quo forte res multū meliorata ē presertim si ꝑ industriā ēptoris est meliorata: sed secundum tēpus

in quo uenditio facta.extra de emptione & uēdi.c.cū causa. Similit̄ non tenetur fructus quos percipit medio tēpore ꝯputare in pretio quia excusat̄ ꝓpter bonaȝ fidē & iustū titulum & laborem & ꝯsilia. extra de re.eccłie ñ alie.Ad nostraȝ:&.c.requisiuit ď resti.ī integꝝ.

5 Quid de illis q tradunt boues admediationē ꝓ certis sextariis bladi eo pacto ꝙ si moriantur uel deteriorētur cōductor subeat medieta tē periculi:si autē meliorētur habeat medietatē cōmodi.Respōdet Monal.insum.ꝙ re uera locare boues uel equos uł ad diē uł ad t̄im dū tñ ꝯductor nō grauetur īmoderate de mercede licitū est pactuȝ aut de coīcando dāno & cōmodo rei locate īiquū ē ex parte locato ris ubi ꝓbabiliter dubitetur: utꝝ locatoris uel ꝯductoris melioretur ꝯditio uł ubi credatur ꝙ cōductoris sit deterior. In ꝓposito tamē ī supradicto cōtractu uidetur ꝯductoris deterior ꝯditio:quia uix aut nūquā pōt habere tantū cōmodū de melioratōe bonū quātū habere potest dānū de morte si ꝯtingat.Si tamē locator timēs ne ꝯductor grauaret boues:& sic timens de periculo mortis ex tali īmoderato grauamīe subsequētur appoīt huiꝰmōi pactū firmiter ꝓponēs ꝙ si boues siū culpa ꝯductoris perirēt nihil exigeret ab eodē sȝ faceret ut rusticus timens ne īmoderate grauaret boues nō est dicenduȝ ꝙ peccaret nisi ꝓpter scādulū eoꝝ qui ignorarēt eius intētionē. Illud tamē ueꝝ ē ꝙ cōductor rei potest in se suscipe ꝑiculū rei conducte & casus fortuitus quātū ē de natura cōtractus.Sed in ꝓposito caū ñ tantū ē locatio & cōductio: sed societas in ꝑiculo & melioratōne & deterioratōne bouū. Itē de ꝑdictis circūstātiis in iudicio aīe statur cōfessioni eiꝰ ī pnia ī qua diligēt examīet ut dictū ē. Vide īfra.§.8.

6 Sed quid de ouibꝰ & aīalibus que tradūtur ad īcremētū.Rñdet ſm eundē ꝙ in hac traditione pōt interueīre cōtractꝰ societatis tantū uł locationis uł ꝯductionis tātū: pñt etiā cōcurrere ꝯtractus mutui & societatis:primo cōtractus societatis tantū:ut quādo qs habȝ.20. capita ouiū & facit societatē cū alio hñte totidē & ꝯicāt adiuiceȝ ipsas oues & ꝑiculū & emolimētū & expēsas circa custodiā & pastū eaꝝ: in quo casu si cōueniāt inter se ꝙ ď fetibus reparentur capita mortua uł de uelleribus & pellibꝰ emātur alia ad augendū gregeȝ si faciunt aliud pactum licitū & honestū nō peccāt: dū tamē seruet̄ equalitas inter eos ita ꝙ huiꝰmodi pacto nō uideatur esse deterior uł melior ꝯditio unius q̄ alteriꝰ. Itē pōt esse locatio & ꝯductio ut si quis habeat.20.capita & tradat ea alicui custodiēda & pascēda sub certa mercede pecuīe uł ꝑticipatōne ꝓuentu gregis in quo caū si dñs retinet periculū sibi illorum capitū nec alias ī pactis & cōuēti-onibꝰ grauet cōductorē licitꝰ est cōtractus.Iteȝ possunt cōcurrere

contractus mutui & societatis: ut cum quis habens.20. capita tradit estimata alicui: puta p.20.solidis ita q teneat ei reddere medietatē sortis.s.10.solidos quicquid cōtingat p9modū de ouib9: & tūc p inde est: ac si creditor dedisset ei mutuo.10.solidos ex quibus cōperatis.10 capitibus cōtraxisset societatē cū creditore habente alia .10. capita ita q sint coīa & ipsi socio sint in piculo & puentibus: in quo caū si cōtemplatione mutui grauaret creditor debitorem in ꝯtractu societatis usura est. Et in hoc casu pcedēduȝ ē sicut dictum ē in primo casu de cōtracta societate.

Quero pone q dedi asinā meā in soccidā in quiquēniuȝ & ē de cōsuetudine q in fine quiquennii diuidat asina & fetus uel pecudes & fructus eaꝝ: interī asina parit naturaliter nunqd rusticus mihi tenebit ad aliquid? dicit Bal. in dicta.l.i.C. p socio. q non. quia esset eodē mō paritura penes me etiā si sit estimata tradita. quia ī cōtractib9 non ordinatis ad dnīum trāsferenduȝ estimatio nō facit empti. ut. ff. eo. l. cum duob9.§.dāna. ff. loca. l.3. Et hoc per regulā traditā. ff. de cōtra bē.ēpti. l. cum manifesta. §. nemo. Sed quid si periit casu fortuito cui resisti nō potuit. Textus dicit ī dicto .§. dāna. q periculum ē coē. uñ si asina erat estimata.10. rusticus tenebitur mihi reficere.5. nam si nihil reficeret totum meū dānum foret qđ est cōtra illum textum q dicit q dānuȝ ē coē. Et sic aliter iudicam9 đ casu fortuito: & alit de casu naturali. Sed si interuenit culpa rustici tenetur emendare totā q̄titatem quia ante tēpus societatis diuidēde tota asina mea ē. licet estimata fuerit tradita ut predixi. Et fac. C. de pactis. l. si pascēda. Si uero postquā asinam debuit equaliter partiri interueit culpa rustici tunc non tenetur mihi nisi ad dimidiā partē pretii quia non damnificauit me in plus. 7 Asina ī soccidam

Quero pone q dedi boues cuidā cū pacto q dare debeat.20. staria bladi in anno. Rñdet Io: de ligna.ī.c. fi. extra de usuris aut locantur opera bouū: & licitus ē cōtractus quia boues deteriorāt. Sed si uolo boues recuperare p̄cio quo facio estimari cū trado nec uolo piculū deterioratōnis subire q̄uis bene uelim subire iudiciū dnū.s. morteȝ naturalem & tunc ꝯtractus esset illicitus. Vide supra.§.5.& infra.§. pximo. Itē ₰m Monal. in sum. in bobus hoc mō posset licite cōtrahi societas. Talis cōcessit tali rustico ad laborandū ad quartā ptē lucri & dāni duos boues pretio.20. libraꝝ suscipiens in se dictus rusticus tres partes piculi: dñs uero quartā partē quocūqȝ casu fortuito dicti boues peririt ēt dño iudicio. Et p quarta parte laborerii dictorum bouū pmisit rusticus deferre ad domum suam.10. corbes frumēti & pmisit dñs se esse cōtentū de dicta quātitate ēt si pl9 posset habere 8 boues p 20 star

& si ꝯtigerit ꝙ dict9 rustic9 non posset dare dictā quartā ꝑtē ꝓ eo ꝙ rustico ñ remaneret tres corbes frumēti ꝓ trib9 ꝑtibus laborerii bouū illi9 anni deductis laborib9 & expensis circa boues & opas predicti laborerii ꝓpter sterilitatē uł ĩfirmitatē rustici uel bouis ł alio casu fortuito nō teneatur dict9 rustic9: sed tamē teneat̄ ꝓ rata & si nihil lucretur ĩ nihilū teneatur. sed teneatur dn̄s sibi reddere estimatōnē opū & laboris rustici p̄dicti & laborerii ꝓ quarta ꝑte si rustic9 perdidisset operas suas & predicta teneat̄ ꝓbare dictus rusticus per duos bonos & legales uicinos suos q iurent de credulitate & ipse idē rusticus iuret ꝙ ita sit rei ueritas.

i ...nptio reddituu͡z

VSVRA Tertio ĩ ēptionib9. Vtꝝ licet emere reddit9 p̄diales ad uitā sine uitio usure. Rn̄det Alex. de ales in suo tractatu ꝙ talis ꝯtractus ē licit9 & fieri pōt: dū tn̄ seruet̄ equalitas inter uēdentē & emētē. Oportet enĩ ꝙ inter eos seruet̄ equalitas iuris naturalis ita ꝙ pretiū datu͡z ab emēte ꝓportionet̄ rei uēdite. Aliter si corrūperet̄ equalitas illa eēt ꝯtract9 illicit9: & ideo qñ ibi ē excessus corrūpēs istā ꝓportionē siue ex parte emētis siue uēdētis ꝯtractus rescĩdi pōr sicut illicit9: puta si pretiū notabiliter excedit rē: uel res excedit pretiū: dico āt notabiliter qa cxcessus paru9 pretii ultra rē: ł res ulrra p̄tiū nō uitiat ꝯtractū sed excessus clar9 & notabilis. & iō statuerūt iura ꝙ si quis deceptus ē ultra medietatē iusti pretii pōt recedere a cōtractu uł agere ad supplementū p̄tii. extra de ēpti. & uēdi. c. Cū causa͡z: sup̄ qđ dicit glo. ꝙ dimidia ꝑs iusti pretii debet sic ĩtelligi. Ecce res ualet. 10. tu uēdidisti eā ꝓ. 4. ꝓ͡z ꝙ tu es deceptus in .6. Sed. 6. sunt plus dimidia que ē quĩꝗ: & sic es decept9 ultra dimidiā iusti pretii. Pōt ēt eē deceptio ex parte ēptoris ita ꝙ ip̄e ē decept9. Pone. n. ꝙ res ualeat. 10. & ēptor soluit. 16. decept9 ē in. 6. que sunt pl9 dimidia que ē. 5. & iō pōt agere ad p̄tiū restituēdū qđ plus dederat uel ĩ toto recedere a cōtractu quia decept9 ē ultra dimidiā iusti pretii. Nō sic autē si eēt decept9 in. 5. quia sunt dimidiū: & non ultra dimidiū: licet autē iura taxauerint istū excessu͡z qñ est ultra dimidiā iusti pretii ut alias nō possit agere ad supplemētū ł recedere a cōtractu: tn̄ in foro ꝯsciētie uitiatur contractus: & sic ē deceptio ultra dimidia͡z iusti pretii: quia in dimidia pōt esse notabilis excess9 & clarus corrūpēs equitatē iuris naturalis Sic ergo ĩter uēdentē & emētē pōt eē licit9 cōtract9 si ſuat̄ equalitas. Talis āt equalitas pōt seruari qñ redditus emūtur ad uitam. Hoc āt ē qñ pretiū est tante q̄titatis ꝙ pēsatis etate emētis & sanitate eiusdē & periculis circa fructus possessionū & laborib9 & solicitudib9 nō apparet qs habeat

meliorē partē notabilit̄ utꝝ emens uel uendens. Si āt talis equalitas corrūpat̄:certū ē ꝙ talis ꝯtractus nō potest fieri nec ē licit9 Pretea certū ē ꝙ cū qs ē dn̄s alicui9 rei dn̄s ē & us9 eiusdē rei.Itē dn̄s uer9 alic9 rei pōt eā simplicit̄ trāsferre.Pōt ēt trāsferre usufructuū retē ta sibi ꝓprietate rei ut ī locatis. Videt̄ ēt posse ꝓbari ex uero dn̄io quia sicut dn̄s rei pōt eā trāsferre simplicit̄ dādo ł uēdēdo ł retinē do ꝓprietateꝫ rei & trāsferēdo usuꝫ ita pōt dare uel uēdere quo ad detm̄ iatuꝫ tp̄s: & sic possunt uendi redditus ad uitaꝫ. Pretea sicut habetur extra de usuris.c.Nauiganti rōne dubii excusatur hui9mōi ꝯtractus.Si quis pānū uinū oleuꝫ uel alias merces uēdit ut āplius q̄ ualeant ī certo termīo recipiat ꝑ eisdeꝫ:si tn̄ tēpore contract9 non fuerat eas uēditurus. Rōne enī dubii ille qui plus accipit q̄ dedit ex cusatur ī tali ꝯtractu ut dictū ē supra. Sed ī emptione & uēditione redditus ad uitā dubiū ē utꝝ uēdens plus quā accipiat qa emēs pōt cito mori ēt nō percepta sorte:& utꝝ emēs plus accipiat uel det qa pōt multū superuenire & cito mori:sed rōne dubii uidetur excusari Videt̄ ergo ꝓpter iustā excusationē & ꝓpter periculū annexū ipsi ꝯtractui ex natura eius ex parte utriusq̧. s.uēdētis & ementis & ēt ꝓpter rōnes ueri dn̄ii & liberā uoluntatē ꝯtrahentiuꝫ ꝙ contractus de natura sit licitus.Dico auteꝫ de natura sui quia ex pte ꝯtrahētiū pōt esse uitiuꝫ ī contractu ꝓpter corruptam ītentioneꝫ eius:puta si aliquis diues sibi ad sufficientiā nō ꝓpter uite necessitateꝫ sꝫ ꝓpter auaritiam ut ditior fiat talis reddit9 emit:hoc enī est turpe lucꝝ ex parte cōtrahentis.Concor.Ray.Ideꝫ tenet Hosti.s.ꝙ iste cōtract9 sit licitus in ti. de usuris .§. An aliquo. Idem Io. an.in additionibus ad Spe.super rubri.de usuris:& Archi.in.c. Quicūq̧.iꝗ.q.ꝗ.& Cy. in.l.si pater.C. de inoffi.testa. & Inno. & Vincen.in.c.In ciuitate:& Ric.Vide supra emptio.§.Ad argumenta in contrarium uide pul/ chras responsiones.

Quo auteꝫ iure uendens aliquid ad uitam:puta possessionem potest illud retinere qn̄ emens post uenditioneꝫ paꝝ supuixit uide eundē. 2

Sed quid de his qui emūt aliquos redditus ad uitā uenditoris ſuatis debitis circūstātiis ex etate & sanitate emptoris. Rn̄det Monal.ꝙ secure fieri pōt.quia n̄ cadit ibi desideriū mortis alicui9 sꝫ ubi emi tur ad uitā ēptoris nō ē tutū ne uēditor desiderꝫ mortē ēptoris. 3

Vtꝝ lꝫ emere redditus ꝑdiales hereditarie.Rn̄det Alex. de ales ubi supra ſm aliquos ꝙ talis ꝯtractus pōt fieri licitus si seruet̄ equalitas iuris naturalis quod quidē fit qn̄ tanta equalitas seruat̄ ī ꝯtractu ꝙ nō liquido apparet quis cōtrahentiū habeat meliorē ptem.Si auteꝫ liquido appareat ꝙ pretium ē nimis paruū respectu rei ēpte tūc ē 4

corruptio eq̃tatis ex parte emẽtis & tenet̃ emẽs ad supplementum iusti pretii. Et si esset pretium ita paruũ ꝙ esset minus medietate iusti pretii posset uendens in foro iudiciali recedere a cõtractu. Si at̃ terra que ueuditur ẽ ita parui ualoris & p̃tiũ ita magnũ ꝙ notabilit̃ excedit rẽ ẽptã uel uẽditã tunc corrũpitur equitas ex parte uẽdẽtis & tenetur uendẽs in foro ꝯscientie restituere ꝙ accepit ultra iustũ p̃tium. Et si excessꝰ eẽt ultra dimidiã iusti p̃tii posset emẽs recedere a cõtractu. Concor. Ric. Nõ obstat illud Leui. 25. quãdo uẽdisqdpiã ciui tuo ul' emis ab eo ne cõtristes fratrẽ tuũ sꝫ iuxta numeꝝ ãnoꝝ iubilei emas ab eo & iuxta supportationes frugum uendet tibi q̃to plꝰ anni remãserit post iubileũ crescet tp̃s: & quãto minꝰ temporis numeraueris tanto minus emptio constabit: quia r̃ndet idem ꝙ ibi fuit aliquid litterale & aliquid morale: ꝙ autẽ ibi fuit litterale non obligat sicut nꝫ iubileꝰ. Licet eni moralia legis obligẽt: non tamen obligãt iudicialia nec cerimonialia q̃tum autem ꝙ fuit spirituale in illa lege appet ex glo. ꝙ magis ꝓhibetur auaritia diuitum q̃ forma cõtractus. Vnde glo. dicir ꝙ necessitatibꝰ ꝓximoꝝ ẽ subueniendum nec est negotiandũ de necessitatibꝰ paupuꝫ ĩmo magis diuites dẽnt ĩdigẽtibus subuenire cõmodãdo & cõmodata paulatim de fructibus recipe. Vbi patꝫ ꝙ uẽditio a paupe facta fit ꝑpter defectũ & ẽptio tenet locũ mutuatõnis: & ideo ẽ minus iusta ꝑpt̃ necessitatẽ uẽdẽtis & malitiã ementis. & ideo illud quod plꝰ accipitur nõ hꝫ iustũ titulũ possessionis. Vbi ẽ aduertendũ ꝙ quãdo quis emit possessiones ad tp̃s uel simpliciter causa lucri quod expetitur tantũ ex natura temporis & non ex natura rei possesse uitiũ est in contractu & tale luꝝ dici tur turpe in iure. Si uero huiusmodi possessio ematur causa lucri & talis emptio fuerit minꝰ iusta ꝑpter necessitatẽ uendẽtis cui ex ca ritate subuenire debuit in tali cõtractu est uitiũ usure nõ per se sꝫ ꝑ equipollẽtiam: quia luꝝ qđ ꝓuenit ex tali cõtractu militat cõtra caritateꝫ. Si uero possessionẽ emat non causa lucri primo & per se sed ad necessitatem & utilitateꝫ uite dũmodo saluetur in emptione equitas si plus accrescat ꝓcessu tẽporis quã det̃ illud fit emẽtis qa illud accipit tanquã suũ ꝑpter naturã ꝯtractus & nõ rõne temporis nisi ualde per accidens. Itẽ nõ obstat ꝙ ĩ emptione hereditaria fruc tuũ semper sit ĩ equalitas iustitie & notabilis excessus supra sortem quia r̃ndet ideꝫ quod nec ius naturale nec ius positiuũ dictat ꝙ ille qui emit reꝫ hereditarie teneatur tantũ dare ꝑ ea q̃titate ꝓbabile est ꝙ ip̃e debeat ꝑcipere totã uitam suaꝫ & filii & nepotes & tota posterioritas sua. quia s̃m hoc res que emit̃ hereditarie non posset cadere sub iusta estimatione: sed q̃n taxatur iustũ p̃tiuꝫ sufficit ꝙ

habeatur respectus ad illũ qui emit & posteritatẽ usque ad certũ graduꝫ: puta forte usqꝫ ad filiũ uel nepotẽ: nõ autẽ oportꝫ ꝙ hẽatur respectus ad omnes qui possunt succedere usqꝫ ad oẽ tẽpus quia sic non posset estimari res que uenditur.

Nunquid possunt uendi reddit⁹ ꝑcipiendi uel ius percipiẽdoꝝ redditũ ꝑtio minori eo ꝙ statim emens soluit quã eẽt pretiuꝫ si solutio singulis annis differetur: puta an liceat emere reddit⁹ molendinorũ usqꝫ ad.10.annos dando minus pretiũ quia statĩ soluitur q̃ daretur si solutio singulis annis expectetur. Rñdet Alex. ubi supra ꝙ casus ẽ licitus. Primo enĩ est supponẽdũ ꝙ futuri fruct⁹ emi pñt siue iura ꝑcipiendoꝝ fructuũ sicut iura molendinoꝝ uel pedagioꝝ. Secundo supponit ꝙ iustũ ꝑtiũ debuit eẽ ꝓportionatuꝫ rei uendite. Iustitia autẽ ꝑtii attendi debꝫ a tẽpore cõtractus ut tantũ det quantũ ualet res tẽpore cõtractus nõ tantũ quãtuꝫ ualitura est toto tẽpore ꝯsequẽti quia res ñ debet estimari nisi ſm ꝙ ualet tẽpore contractus. Vnde Hosti.li.5.ti.de usuris qñ agit de casib⁹ qui uidẽt eẽ usurarii & non sunt.dic in.12.casu. Quãdo uendo fruct⁹ ad tẽpus nõ tenetur mihi emptor resarcire si plus percipit de fructibus q̃ sit sors & hoc rõne incertitudinis. ſm ergo eũ taxare dꝫ pretiũ habendo respectũ ad ualoreꝫ rei tẽpore ꝯtract⁹. Tertio põt ex hoc cõcludi eẽ licitũ qa licet plus percipiat emẽs tẽpore ꝯsequẽti quã dederit. tamẽ illd́ qd́ percipit est de sorte ꝓpter uerã uẽditionẽ factã iure percipiẽdoruꝫ fructuũ cuꝫ iustitia pretii attẽdatur tẽpore cõtractus quo tempore non magis ualet quã uẽditur. Vitiũ enĩ & usura est quãdo dat mi⁹ pretiuꝫ q̃ ualeat res tẽpore ꝯtractus a quo tẽpore iustũ pretiuꝫ iudicanduꝫ est. Non autẽ uitiuꝫ est si datur min⁹ pretium q̃ daretur in futuro. Non obstat ꝙ sicut se habet uenditor ad emptorẽ: ita ecõuerso emptor ad uenditorẽ si plus accipiat rõne ꝓlongate solutõnis usurarius est censend⁹. Sed sic est in ꝓposito quia minus datur quia anticipat pretiuꝫ quia respõdet ꝙ argumentum nõ cogit quia licet maioritas pretii in uẽdente ꝓpt dilationẽ. & mioritas ĩ emente ꝓpt anticpiationẽ faciat usurarium tamen nõ sic in ꝓposito. Primo qa non debes iudicare min⁹ pretiũ quod ꝓporcionatũ & iustũ rei que uenditur lꝫ forte sit min⁹ respectu futuri. Secundo qa illd́ de anticipatione tp̃is locũ hꝫ qñ res q̃ uẽdit ñ statĩ tradit sꝫ pretiũ statim datur & pretiũ expectatur. In ꝓposito autẽ statim dat. res q̃ uendit licet usus expectetur. Vnde ĩ emptione & uenditione interueniret duplex expectatio ut infra .§. ꝓximo. 5

Vtrũ gratia expectationis rei uẽdite liceat pl⁹ accipere a uẽditore uł minus dare ab ẽptore respõdet Alex. ubi supra ꝙ in emptione & 6 Pro credi[...] an plus p[...]

uenditione ĩtuenire potest dũ expectatio primo ut expectetur res uẽdita:& quia expectatur ideo min9 datur ut si quis dat.10. ꝑ mina frumenti que ualet.12.recepturus minã in alio tẽpore: talis expectatio si est ex pacto usura est.uide infra.§.16.Alia ẽ expectatio nõ rei sed usus eiusdẽ:puta quia res ẽ talis nature ꝙ emẽs nõ potest statim ea uti. Põt enĩ 9tingere ꝙ res que uenditur statĩ traditur sꝫ tamẽ ipa res uon habet statim usuꝫ suũ. Et ideo si emẽs min9 dat quia ñ potest statĩ uti re sua ꝓpter expectationẽ usus non peccat: quia res statĩ traditur & tamẽ uenditur q̃tũ ualet tẽpore 9tractus lꝫ detur minus p̃tiũ ꝑ ea ꝓpter usuꝫ successiuũ eiusdẽ sicut in redditib9 molendinoꝝ ubi ꝑceptio reddituũ ẽ successiua ul' quia expectatur usus eiusdẽ ut si quis ꝑ pelle uaria que statĩ traditur min9 dat circa pentecosten circa festũ sanctĩ Michaelis q̃uis enĩ res tradat̃ utroq; tp̃e tamen licet uno tẽpore dare minus pretiũ quã alio tẽpore nõ ꝓpt̃ rem expectatam sed ꝓpter usum.

7 ¶Quid de his qui in agro seminato emunt fructus ꝑcipiẽdos illo ãno an ẽ usura.Rñdet Monal.in sum.ꝙ non ex forma 9tractus. Põt tñ fieri in fraudẽ usuraꝝ: ut si tantus ẽ ager & talis ꝙ uerisimile sit ꝙ inde colligendi ualeant in autũno plus q̃ ẽptor dederit:uerbi gratia dedit.10.solidos & uerisil'e ẽ ꝙ ualebant.20. & maxime si ꝑsona est que tales 9tractus cõsueuit exercere. Vnde restitutio in foro pn̄ie iniũgenda ẽ ei . Si autẽ ꝓbabilit̃ dubitetur utꝝ fructus illi plus uel minus debeant ualere q̃ debitor dedit nõ ẽ usura.Eodẽ mõ iudicãdũ est de creditore q possessionẽ alienã recipit ꝑ certa pecuĩe q̃titate ita ꝙ usq; ad certos ãnos:puta quadriẽniũ ul' 9quẽniũ faciat fruct9 suos iure ẽptõis lꝫ enĩ talis cõtract9 nõ sit usurari9 põt tamen fieri in fraudẽ usuraꝝ & recurrendũ ẽ in foro iudiciali ad supradictas p̃sumptiones.In foro autẽ pn̄ali stabitur eius 9fessioni tñ p̃sumenduꝫ est cõtra talem 9ditionẽ & ĩdicenda est restitutio in cõfessione. Si fructus illius terre uerisimiliter credebantur plus longe ualere quã ille dederit si aliquis iustus emptor inueniret̃. Bal .uet. in Rubrica. C.de usuris dicit de his qui emunt frumẽtum in herba aut presens numeratio ẽ causa damni ip̃ius uenditoris & tunc ẽ usura. aut sola cõuentio ẽ causa dãni quia de pñti non soluitur pretiũ & 9tractus est licitus:aut neutꝝ ẽ causa dãni quia frumẽtũ qd' ẽ in herba non plus ualet tẽpore 9tractus & similit̃ 9tractus nõ est usurarius ut.ff. de cõtrahen.empti.l.fistulas.§.frumenta &.l.debitor.§.uerisimile de uerbo.obli.l.Interstipulãtem.§.Sacramenta.

8 ¶Quid si quis tibi debeat soluere centuꝫ ducatos p9 tres annos ita ꝙ antea nno tenebatur & ad pñs soluit cum pacto ꝙ retineat sibi .15.

ducatos ꝓpt̃ incurrens tēp⁹ triū ānoꝝ quoꝝ terminū preuenit: an uēdendo istud tp̄us sit usura. Rñdeo ꝭm Gerardū obdonē. ꝙ non. & ꝙ pōt: sibi retinere istos.15.ducatos quia p̄ueīt tp̄us solutōnis. Nā istud tēpus ē sui iuris ꝓpter qđ potest uendere ualorē illi⁹: facit ad hoc.l.Si ꝯstante.§.Quotiens.ff.Solu.matri.quod nō ē ītelligendū đ mutuo gratis dato. Si enī tp̄us illud nihil ualeret nō āpli⁹ eēt teneri ad mox soluendū q̄ teneri ad soluendū usqꝫ ad p⁹ tres annos & ñ añ Si āt obicias ꝙ qua rōne pecuīa mutuata nihil ultra se ualoris uendibilis habet eādeꝫ rōnē nec pecunia ad tres annos soluenda & ideo uēdere tēpus ei⁹.15.florenis uidet̃ usura. Dicendū ꝙ hic ñ uenditur pecunia sed solutionis ipsius tēpus qđ utiqꝫ ē uendentis & ęuerso. Tēp⁹ pecuīe mutuate nō ē prestitoris pecuīe sed receptoris.s. usqꝫ ad terminū sibi prefixū ꝓpterea uendi sibi nō pōt sine uitio usure. Si uero is qui tibi p⁹ tres ānos tenetur soluere mutuaret tibi octuaginta ducatos tunc īdubitant̃ usura foret eo ꝙ uēderet tibi tempus pecunie mutuate. Quāuis enī pecunia non ualeat plus seipsa tñ ex utentis industria & facultate aliquē ualorē acquirit seu acq̄rere pōt Propterea ille us⁹ seu facultas utendi pōt ab eo cui⁹ ille us⁹ ē legitime uendi. Si iteꝝ ꝭo obstes ꝙ cū habens centū florenos facultatem habeat utendi eis uł possedendi eos nō solum ꝓtribus annis ueꝝ ēt ꝓ toto tēpore futuro. ergo bene eque poterit uendere facultatem hanc futuri tēporis mutuando sicut prefatus debitor facit qui non tenetur eos soluere āte tres annos. Ad hoc dicendū ꝙ hic & ibi non est eadem rō nā habens pecuniā non pōt ea in q̄tuꝫ rōne p̄tii habꝫ seu nūmismatis uti nisi mutuādo uł ꝓ re altera cōmutādo: utrobiqꝫ āt currit tēpus futuꝝ ñ ꝓ eo qui pecuniā tradit sed ꝓ eo cui mutuat̃ uel in emendo cōmutatur seu apretiatur ultra simplicem uim pretii sui: sed debitor prefatus nihil mutuat dum soluit.85.ducatos sꝫ poti⁹ debituꝫ suū soluit: & de hoc ante tēpus debitū soluit uł aliqđ pretiū recipit quod quidē mutui pretiū dici nō pōt cū nihil mutuet: sꝫ soluꝫ dici potest p̄tiū āterioratōnis ipsi⁹ solutōnis qa āterioratio hoc p̄tio estimabiłē ideo licite pōt uendi. Fran.de may.in.4.di.dicit. Quero pone ꝙ ailiquis dabit alicui p⁹ annū aliqd & rogat ꝙ soluat sibi statī & dicit̃ ꝙ sit liber ꝓ dimidio debiti. Rñdet ꝙ ē usura quia mora tp̄is hoc facit hoc negotiū illicitū: unde ł debet sibi totū soluere uł nihil diminuere p̄ueniendo tēp⁹ & hec erit grata uł expectare temp⁹ & tunc erit iustitia: alias si diminuit & preuenit tempus soultionis tenetur de residuo restituere.

¶ Quid si emi ab habente possessiones censum .10. corbiū frumenti ꝓ pretio quo habent̃ possessiones ex quib⁹ habent̃ uerisimilit̃ dicte.10. 9 Census d. corbiū

corbes adiecto ꝙ de oib⁹ bonis suis indifferẽt soluere teneat. Dubiũ facit ꝙ emo fructus certi predii & sic poti⁹ uidet obligatõ psonalis iuxta notata p Inno.c.in ciuitate. Itẽ hic nõ emit certum ius reale. Rñdet Io.de ligna.in.c.fi.de usuris ꝙ si census ꝯstituitur in bonis & ad bona fiat relatio nõ est censendus ꝯtractus usurari⁹ cũ hec merces hoc ptiuȝ & alia iura realia licitũ sit emere.ff.de here.uel ac.uen. & maxime pcedunt cũ legitmũ ẽ pretiũ & ad obeictuȝ census relatuȝ. Caueat tamẽ ꝯtrahens ab intẽtione deprauata cui⁹ solus deus ẽ cognitor.extra de usuris.c.Cũ tu i fi.Sed dicit Laur.Nescit uidere quo mõ in casu pposito census ille ꝯstituatur in bonis & dato ꝙ oĩa sua bona obliget nõ tamẽ negat quĩ possit ꝯstituere in bonis suis & illũ uendere nec ullaȝ facio differentiã siue ꝯstituat ĩ pecunia siũ ĩ reb⁹ puta grano uino.iꝗ.q.3. Plerią: & qđ notat Inno.in.c.in ciuitate: & ita credo Io. de ligna. ꝯsensisse. Ad pdicta facit questio illius qui uẽdit fructus dom⁹ p centuȝ annis.de qua Bar.in.l.ii.§.Institutio.ff.de le.ii.qui dicit.ꝙ aut uendit fructus ꝯstituendo ius in re ipsi emẽti & tunc ẽ alienatio rei.l.fi.C.de re.eccl.nõ alie. Aut nõ ꝯstituẽdo sȝ obligando se actione psonali ad dandos fructus & tũc nõ ẽ alienatio l.fi.de ꝯtrahen.empti.&.l. liberto in prin.ff.de adi.lega. & qualiter ppẽdat An ꝯstituat ius in re ul nõ notatur.ff.de usufructu.l.Si ita.

10 ¶Quid de his qui emunt ab ecclesiis ul monasteriis certas possessiones tenendas toto tẽpore uite sue ita ut post eoruȝ morteȝ ad ecclesias redeant.Rñdet Hosti.ĩ sum.eo.ti.§.Sȝ an aliquo uer.Quid đ his ꝙ Ray.& Gof.iudicauerũt hunc cõtractuȝ usurariũ eo ꝙ hoĩes spãt uiuere & sic sperant se amplius pcepturos de puentib⁹ possessionũ ꝙ̃ sit pecunia quã dederũt & sola spe cõtrahitur usura.Si tamẽ quis unã possessionẽ dat & recipiat aliaȝ equiualẽtẽ licit⁹ est contractus certe salua pace eoꝝ:nã ita hoĩes sperare possunt lucꝝ in hoc ultĩo cõtractu sicut in primo:& adeo licitus ẽ ꝯtractus prim⁹.s.emptõnis & uenditõnis sicut & ultimi.s. precarii nisi in fraudẽ fiat. nã uterꝗ approbatur a iure.ipsi met ẽt scripserũt ꝙ nõ habet locum usura nisi in mutuo & ego addidi regularit ut appositionẽ multoꝝ casuũ euitarẽ iõ dic ꝙ iste ꝯtractus sicut & ille de quo dicit supra. Quid de his qui oues rõne incertitudĩs excusantur.C.eo.l.ii.& đ pac.l.i&.l.i. ff.de ꝯdic.& demon.Si tñ ponas p cõstãti ꝙ malã ĩtentionẽ hẽant & ꝙ eos remordeat cõscientia nõ excuso purgent enĩ cõscientiam supra de prescriptõnib⁹.c.fi extra de usuris.c.in ciuitate. Sed ego đ illis non sum hec Hosti.

11 ¶Videam⁹ circa usuraꝝ fraudes.Pone ꝙ quis petit a me mutuũ offerens p securirate mutui ipotecã suoꝝ bonoꝝ ego autẽ illi dico nolo

mutuare sꝫ paratꝰ sum emere ꝑ eodẽ pretio & usq; ad certuꝫ tẽpus reddere ꝑ eodeꝫ usurariꝰ presumor maxime si modicũ pretiũ inter uenit ẜm Hosti.in.c.Ad nostrã de ẽpti. & uen.ꝑ illũ tex.&.l. Quis .§.Si cuꝫ eẽt.ff.aduel.Ex hoc uidetur sentire Hosti.ꝙ ex solo pacto de reuẽdẽdo cõtractus ꝓ̄sumatur usurariꝰ. Hugo ut refert Archi. 14.q.3.pleriq; sentit cõtrariuꝫ in eo qđ dicit & si talis facit talẽ cõ/tractũ ĩ fraudẽ usurarum peccat mortalit̃ nec a peccato usure defendit̃ lꝫ nõ posset ab ecclesia cõdẽpnari. Si aũt nõ facit in fraudẽ nõ peccat quia talis cõtractus est licitus & talis emptio & uenditio licita.C.de pactis inter emp. & uendi.l. si funduꝫ.& de in diẽ adiec.l. Quotiens hec ille. Si ergo nõ põt ex solo pacto ab ecclesia cõdẽnari ergo non insurgit ex solo pacto ꝓ̄sumptio ꝙ sit cõtractus usurariꝰ: quia tunc posset ab ecclesia cõdẽnari ut dicto.c.Ad nostrã &.c. illo uos đ pig no.hoc ẽt uidetur ibi sentire Archi.qui post uerba Hugo.dicit ꝙ si interueĩat ꝓ̄dictũ pactũ de retrahẽdo & defectus sit in pretio iusto ẜm.c.Ad nostrã:tunc iudicabit̃ usurariꝰ. Itẽ expresse ibi dicit Inno. Idem Hosti.in sum in ti.de empti.& uendi.§.fi.uersi. illud ãt notat̃ Vbi dicit ꝙ qñq; trãsitur đ contractu in fraudẽ legis:ut qñ accedo ad usurariũ & uolens recipere mutuũ ip̃e non cõsentit quia timet de usuris sed dicit ꝙ emet si uoluero.Si hoc dicunt testes qui fuerunt mecum ꝙ talia uerba habuimus & uenditio fit longe circa iustum pretiũ:uel ꝓpe iustũ pretiũ & constat ꝙ emptor usurarius est et ꝙ ego si facere posseꝫ nullatenꝰ eram rẽ uenditurꝰ nõ ualet cõtractus ut in.c.Ad nostrã de cõtrahẽ.ẽp.Io.an.in dicto.c.Ad nostrã dicebat Experiẽtia docuit ꝙ usurarii dimissis cõtractibꝰ mutui ĩchoauerũt facere cõtractus ẽptionũ cõditionaliũ.s. cũ pacto de reddendo rem postea ne forma cõtractus ex ui illius pacti iudicaret illuꝫ usurariuꝫ ceperunt bina instrumẽta facere primũ emptionis: ẜm ꝓmissionis de re uendẽdo:hodie uero oꝫ debitorẽ ĩdigentẽ pecuĩa ꝯfidere usurario sicut sacriste faciendo sibi purum ĩstrumẽtum uẽditionis uñ uidet̃ sentire ꝙ solum hoc pactũ sufficiat:sed eo.c.sup glo.sentit cõtrariũ & idẽ in.c. illo uos.s.ꝙ tria cõcurrere debeãt.s.emptorẽ usurarium non interueuisse iustum pretiuꝫ et pactum de reuendẽdo: et idem dñs Laur.de pinu.dicit ita seruari in pratica scꝫ ꝙ illa tria requirũt̃ Vide supra usura primo.§ 40.et infra.§.25.

¶Sed quid si fiat pactum de reuendedo infra.10.annos:ita tamẽ ꝙ in quĩquenniuꝫ instrumentum uenditionis nequaꝗ̄ facere teneatur. Respondet Hosti. et Io. an.in dicto.c.Ad nostram in nouella ꝙ eo ipso fraus detegitur. 12

¶Quero quid si quis uẽdit ius ꝑcipiẽdorum reddituũ ꝙ tp̃e contractus 13

ualet cētū & qa expectat solutionē fiēdam certis terminis uult hre centū &.20.nūquid ē casus licit9.Rn̄det idē Alex.ubi supra uidetur dicendū ꝙ non quia cū statim tradatur res que uēditur & emptoris stet piculo & stati alteri uēdere pōt eā & quia expectas solutione3 fieri uis habere pl9 ꝑpter dilationē tēporis:uidetur īdirecte ɔmitti usura & quasi quis indirecte mutuet pretiū iustū rei uēdite.s.libras cētū ut ex illis habeat.20.libras ultra sortē:hec usura īdirecte uidet̄ cōmitti & esse in oī re uendita ad tps.Si enī res in pn̄ti ual3.10.& qs uendat eā.12.ꝑpter expectandā solutionē uidetur indirecte mutuare.10.ut recipiat ultra sortem libras duas:hunc tamen casum dicit extra de usuris.c.In ciuitate tua.ex forma sua nō esse usurariū nihilo min9 tn̄ uēditores peccatū non incurrunt ubi dubiū sit merces ip̄as plus uel min9 ualere tēpore solutionis.forte āt dixit ex forma sua nō esse usurariū quia est usura indirecta ut enī dictū est supra īdirecta usura incidit pter ɔtractū mutui.Vide infra.§.ꝓximo.&.§.16.

19 ¶Quero an aliquo casu liceat uēdere ad credētiā.Rn̄d3 Alex.& alexā ubi supra.ꝙ uendere ad credentiā pōt fieri t'plicit.Vno mō credētia pretii soluendi in tp̄e futuro pōt incidere in cōtractu p gratiam & liberalitatem uenditoris sc3 qn̄ res uenditur s'm iustā estimatione3 p tēpore ēptionis & cōmutationis ipsi9 rei & ipse uēditor expectat solutionē libere ꝑpter gratiā quā h3 ad ēptorē talis credentia nullū habet uitiū usure quia nulla excrescētia est ꝑpter credētiā cum res uendatur q̄tū ualet s'm iustā estimationē:que estimatō fit p tēpore ɔtractus.¶Secundo mō pōt incidere excredētia non ꝑpter gratiam uenditionis sed ex natura ɔtractus quia res nō estimatur s'm ualorē quo uel quē ual3 qn̄ traditur sed quo ualitura est ul' speratur ualere tp̄e solutionis uerbi gratia.Si aliqua res uēdatur in aliquo tempore in quo nō habet tantā utilitatē & necessitatē hūana uita q̄ habitura est in futuro tp̄e & uendens nō eā uenditur9 ē eo tēpore quo min9 ual3 sed alio tēpore quo spatur maioris ualoris.hoc casu poito uendere ad credentiā licitū ē ex natura ɔtractus ut ꝓbatur per dictū.c Nauiganti ubi dicit ꝙ iste excusatur qui merces uendit plusq̄ tunc ualeant in certo termīo ꝑceptur9 solutionē & hoc si alias nō fuerat uēditur9.Vide infra.§.19.¶Tertio mō pōt fieri credētia in contractu per accidens.s.ex natura tēporis qn̄ quis .s.plus uendit q̄ ualeāt res tēpore uenditōnis ul' q̄ ualiture sint ꝓbabiliter tēpore solutōnis alit̄ eas uēditurus.Et hoc mō ɔtract9 ē uitiosus.Dixerunt tamen quidā ꝙ licet ɔtract9 sit uiciosus de se tn̄ excusari pōt ex parte uēditoris Si enī uenditor rē suā nō intēdit uendere carius ꝑpter tempus sed ꝑpter dānū qd' uidet̄ sibi īminere ex dilatione recuperāde solutōis

seu ꝑpter uexationē suā redimendā quāȝ ꝓbabilit̄ timet futurā sibi in repetione debiti sui uel ꝑpter malitiā creditoris & ĩpotentiam debitoris tunc excusatur contractus a uitio: quia equitas estimationis in huiꝰmodi ꝯtractibus ꝑ recōpensationē dāni qđ ꝓbabilit̄ timetur seruatur: & rectitudo huiꝰ intentionis tunc apparet quando uēditor potius optaret nō uendere talibus q̄ uendere ad credentiā & quādo libentius daret aliis ꝓ minori pretio quā istis ad credentiā ꝑ maiori Sic ergo excusatur ꝯtractus ꝭm istos. Et si excusatio uera ē excusat ꝑpter interesse quia non fit prīcipalit̄ ꝑpter lucꝝ sed ꝑpter dānuȝ uitandū. Licet āt sic excusetur uidetur mihi casus esse dubius. Vno enī mō uendens sic nō potest excusari quādo. s. ꝑpter credētiā plus uendit q̄ ualeat res simpliciter uel quā ualitura sit uerisimiliter tp̄e solutiouis uel ēt si uerisimilit̄ tantū sit ualitura tēpore solutionis qn̄ uenditur: tn̄ uendens alias res suas non uenderet nisi plus reciperet ꝑpter credentiā & expectationē. Vide supra. §. ꝓximo. Quid autem iuris quando anticipat̄ solutio pretii uel expectatur usus rei uendite Vide supra. §. 26.

¶Vtrum liceat emere redditus pecuīarios hereditarie uel ad uitam Rn̄det Alex. de alexan. ubi supra ꝙ licet fuerit opīo magistroꝝ ꝙ nō: tamē pōt dici cōtrariū ꝙ sit licitum. Cōtractus enī uitiat̄ mltis modis. Vno mō ex parte rei que uenditur uel emitur: puta quia res non est uendibilis ut. homo liber non potest uedi. Itē spūalia. Itē res aliena. Et hoc modo ꝭm opinionē eoꝝ uitiatur iste cōtractus quia pecunia non est uendibilis & in tantū uitiatur ꝙ declinat a cōtractu emptionis & sortiturcōtractū mutui: ex quo non licet ſꝑare lucrum. Sed tamē rn̄deri potest ad hoc ꝙ in rebꝰ nostris tria habemꝰ bona scȝ mobilia & ĩmobilia & ius in utrisq; Et hoc sicut distiguit̄ mobile & ĩmobile & ius in utrisq; ita ipsum ius uendi potest: nō ergo uēdit̄ ipsa pecunia: sed ius percipiendi redditus pecuīales. q̄uis autē pecuīa nō uendatur tamē trāsit cum iure uendito. Videmus enī ꝙ aliquid quod uendi non potest uel emi: & tamē transit cum aliquo alio qđ emitur uel uenditur de iure sicut ius patronatꝰ uendi uel emi non potest quia ē ānexum spirituali: & tn̄ trāsit cū uenditione uille uel fundi que uendi possunt de iure: ita in proposito uenditur ius quo uendito transit pecunia. Ius enim percipiendi talem quantitatem pecunie super bonis suis uenditis quolibet anno siue hereditarie siū ad uitā emētis non ē pecunia. Sed distiguitur unū ab alio. Veruȝ ē quia alia rōne n̄ pōt uēdi pecunia Ius patronatꝰ. Pecuīa enī non pōt uendi quia ē mediū in uēditione. Ius autē patronatꝰ quia ānexuȝ ē spirituali. Scđo mō pōt esse uitiū in cōtractu ex parte pretii: & tale

uitiũ excluditur ab isto ɔtractu quãdo ꝑportionatur pretiũ iuri qđ uenditur. Regulare enĩ ẽ ꝙ cõtractus emptionis & uẽditõnis illicitꝰ est cũ in eo nõ seruatur equitas iuris natalis. Cum autẽ talis equitas seruatur ita ꝙ ñ est notabilis excessꝰ pretii sup re uendita:nꝫ eɔtra ɔtractus est licitus:nõ ergo negatur quĩ talis ɔtractus possit uitiari ex parte pretii sed tamẽ sicut põt uitiari ita põt rectificari. Tertio modo põt incurrere uitiũ in cõtractu ex parte pacti appositi. Hoc ãt quando appositõ pacti repugnat rei sup qua trãsigitur ita ꝙ ipa res non patiť apponi pactũ. Et hoc mõ uitium ẽ ĩ symonia. Alio mõ qñ pactũ repugnat cõtractui: puta qñ cõtractꝰ ẽ gratuitꝰ. Et tale uitiũ facit usuraꝫ. Vsura est enĩ ex hoc ꝙ aliquid exigitur ex pacto noĩe rei mutuate. Tale autẽ uitiũ non est in contractu predicto cuꝫ ibi sit uera uenditio & ñ mutuũ. Quarto mõ põt esse uitiũ ĩ ɔtractu ex parte ɔtrahentis sicut cuꝫ quis fingit se emere qđ in pignus recipit & tunc non excusatur a uitio usure nisi ɔputet fructus ĩ sortẽ argumento extra de pigno. Illo uos. Et hoc modo posset aliquid dicere ꝙ hic ẽ uitiũ:quia tãtundeꝫ est sic ɔtrahere sicut mutuare centũ ꝑ.io.quolibet anno:ita ꝙ sic cõtrahens mutuat indirecte & fingens emptioneꝫ facit mutuũ. Potest dici ꝙ argumẽtuꝫ nõ cogit quia in tali cõtractu non est mutuũ directũ nec indirectũ. Vbi enĩ ẽ mutuuꝫ mutuatus obligatur mutuãti in pretio. In tali autẽ ɔtractu pretium transit & ius ꝑcipiendoꝝ reddituũ stat periculo & lucro emptoris. Posset tamen in contractu incidere uitium ex parte contrahentis ꝑpter cupiditatẽ & auaritiã cõtrahentis. Sed hoc accidit ɔtractui Inno. Hosti. & Io. an. tenent ꝙ sit licitũ emere redditus pecuniarios ĩ.c. In ciuitate de u.ŝis. Alii ẽt ŝm ꝙ refert Idẽ Alex. ꝓbãt hũc ɔtractũ eẽ licitũ qa licite possꝫ qs emere ꝑdiũ ꝑ centũ libris: & predium emptum posset hereditarie dare alicui pro se & suis heredibus hoc pacto ꝙ recipiens ꝑdiũ obligatur ꝑ se & suis heredibꝰ dare quolibꝫ anno solidos centum danti prediũ & sic in emptione & uenditione predii talis habet ꝑ centũ libris solidos centum quolibet anno. Nihil aũt differt in hoc cõtractu ɔtractus ergo uideť licitꝰ. Fateor tamẽ ꝙ nõ ita honestꝰ & decẽs sicut ɔtractus quo emũť redditꝰ ꝑdiales.

16 ¶Querit de hoc casu pone ꝙ coĩtas ianuensis olim quosdaꝫ redditus quos recipiebat de sale & de pane q fiebat uenalis uẽdiderũt certis personis usqꝫ ad certũ tempꝰ ꝑ certi pretii solutione ita ꝙ illa illud tempus tenebitur coĩtas pretiũ salis augmẽtare & nihilominꝰ ꝙ sal esset ad sufficiẽtiã uenale dederũt predicti emptores minꝰ pretium q̃ si coĩtas solutionẽ fiendã expectasset certis termĩs. Pꝰ hoc autẽ per ãnuꝫ ł ãplius magistratus ꝑdicte coĩtatis & uẽditores uoluerũt

predictos reddit9 recupare. Cōtradicētib9 āt primo ēptorib9 tandē ipsi concesserūt & diffinitu3 est ꝙ predicti redditus dimitterentur coītati & de predictis redditib9 predicti ēptores habuerunt ānuatī certe pecuīe q̄titate3 ita tamē ꝙ coītas poss3 eos reducere qn̄ uelle ad statu3 pristinū ꝑcipiendoꝝ reddituū Queritur utꝝ cōtractus sit licitus. Rn̄det idem Alex. ꝙ cōtractus cōtinet duos casus. Prim9 est uenditio primoꝝ reddituū salis uel panis uenalis. Secund9 continet recuperationē eorūdem reddituū ꝓ certa pecunie quātitate. Prim9 ergo cōtractus uidetur esse licitus si cōcurrat equitas iuris naturalis puta ꝙ pretium sit equatu3 rei uendite. Ratio autē quare n̄ peccat cōtractus ex parte rei tradite est quia res ē uendibilis. Vt.n. ostēsu3 est supra ius ꝑcipiendoꝝ fructuum potest uendi redditus ēt futuri siue fructus uendi possunt sicut hereditas que obueīre deb3 & iact9 retis & similia. Nec peccat ex parte pretii quia supponitur ꝙ p̄tiu3 sit ꝓportionatu3 rei que traditur ut seuretur equitas inter ementē & uendētem nec potest infici contractus: ex hoc ꝙ min9 p̄tiu3 dat q̄ daretur si solutio fieret certis terminis quia ut ostensu3 est p̄tiu3 debet dari ꝓ re ita tamē ꝙ estimetur res quātum ualet tēpore cō-tractus. Nec peccat cōtractus ex hoc ꝙ ꝯtingit aliqd accipere ultra sortem quia sors in uēditione locum nō habet. Vēditor enī d' nullo p̄tio tenetur ēptori licet teneatur sibi de obiectione: & iō n̄ pōt dici ꝙ ēptor recipiat aliquid ultra sortē īmo iste qui sic emit n̄ ē cert9 de aliqua sorte cum sors trāseat. Posset autē breuit̄ ꝓ hac ꝯclusione formari talis ratio. Nullum uitium posset esse in hoc ꝯtractu nisi ui-tium usure: sed in hoc ꝯtractu non est usura ergo. Minor patet qa usura non accidit nisi in mutuo directo uel indirecto. i4. q.3. Si fe-neraueris alii: i. si mutuum dederis: & ē dictum Aug. super psal.37. Vbi Aug. pro eode3 accipit fenerari & mutuum dare pro excres-centia ultra capitale mutuu3. Dicitur autem mutuum directum ut cum mutuo tibi centum ut in capite anni recipiā centum.20. Mu-tuum autem indirectum est cum aliquis merces suas carius uendit quia solutionē per aliqd' certum tp̄us expectat. Si enī alqs merces que ualent .5. dat ꝓ.6. quia expectat solutionē per quatuor mēses indirecte usq; ad quatuor menses mutuat.5.ꝓ.6. & indirecte accipit lucꝝ.20. solidoꝝ quod accedit sorti. Eodē modo ē ī āticipatōne tp̄is quia si quis dat statī solidos.8. ꝓ mina grani dāda usq; ad tres mēses quo tēpore creditur ꝓbabiliter ꝙ ualebit.12. Iste indirecte mutuat. 8.ꝓ.4. usq; ad tres menses. In casu autē ꝓposito non est mutuum directum nec indirectū quia ubicunq; interuenit mutuū mutuat9 te-netur mutuanti in pretio quia pretūi non transit. Hic autē est uera

Mutuu directu 3.

uenditio: nec uēditor tenetur ēptori de aliquo pretio: imo si sal non uendatur & panis nō esset uenalis coītas in nullo teneretur ēptorib9 quia res ēpta stat periculo ēptoris: nō ergo hic est usura. Secūda ēt pars uidetur licite posse fieri quia illud nō ē mutuū & licet ibi ñ sit uēditio & ēptio: tñ est ibi iusta ꝑmutatio quia isti permutāt ius ꝑ/cipiendoꝝ redditū centū pro. 8. recipiendis ānuatī pro loco salis & talis permutatio uidetur iusta. Non obstat ꝙ coītas posset eos reducere ad statuȝ pristinū & per ꝯsequens eoꝝ iura sunt integra & sic qcquid accipiunt sit usura: quia respōdet idē Alex. ꝙ si ꝯtractus iste fuisset ꝑ talē moduȝ ꝙ ēptores redditū sicut emerant spōtanee ita spōtanee coītati redderent uł reuēderēt ī ꝑpetuū & coītas se obli/garet ī ꝑpetuū dare. 8. pro cētū. Nō uidetur ꝙ sit peccatū ī ꝯtractu dūmodo seruetur equitas iuris naturalis in tali ēptione & uēditione & hoc quia hic nō habet locuȝ sors uel mutuū directe uel īdirecte & seruatur equitas dū emens & uendens cōueniunt de pretio cōpetēti Alio modo pōt fieri ꝯtractus ita ꝙ incidat in ꝯtractū ꝑmutationis qui dicitur cōtractus īnoīatus. Et hoc qa ēptores cōcesserūt ꝙ dicta coītas fecit predictos redditus & hoc q̄tū ē ex parte eoꝝ ē ꝑpetuuȝ eo ꝙ nō habet aliquod ius repetēdi. Predicta autē coītas dat ꝓdictis ēptoribus ꝑ quolibȝ loco salis distictis locis tali modo ꝙ centū libre faciunt unū locū octo libraꝝ. Et talis cōtractus uidetur licitus nō obstante. ar. quia talis contractus permutationis perpetuus ē ex parte ipsoꝝ ēptoꝝ qui non possunt redditus predictos repetere.

17 ¶ Sed nunquid si fieret per talē modū scȝ ꝙ dicti ēptores tali modo cōueirent cū coītate. s. ꝙ perciperēt. 8. ꝑ quolibet octauo loco salis usqȝ ad certū tēpus: interī āt ꝑciperent dicti ēptores dictos redditus nūquid ē licitus cōtractus. Rñdet idē ꝙ talis cas9 ē dubius qa uidet̄ percipi illud lucrum scȝ. 8. pro centū ꝓpter dilatōnē tēporis. s. quia emptores differunt percipere iura sua usqȝ ad certum tempus per/cepturi illa finito hoc tēmpore.

18 ¶ Quid si ēptores emissent certo pretio: puta ꝑ cētū supra loca salis certū ius percipiendi dictā q̄titatē pecuīe: puta. 8. ꝑ centū īperpe/tuū q̄tum ē ex parte ipsoꝝ ēptoꝝ: sed tñ ī ꝑtāte ē coītatis reddere ēptoribus pretium & recuperare reȝ suā nunquid hoc potest licite fieri. Et uidetur aliquib9 ꝙ non quia sors hic uidetur habere locuȝ ut sit in ꝑtāte uenditoris reddere sortē. Si autē in casu ꝓposito fit mentio de sorte oē lucꝝ qđ accedit sorti ē usura. Preterea uidetur esse indirecte mutuum ut quis mutuat centum ꝑ. 8. ānuatī maxime cum sors reddi possit & lucꝝ sit certum nec possit saluari ratione incertitudinis sicut saluatur cōtractus quādo emūt̄ reddit9 pedagioꝝ

uel molendinoꝝ rõne incertitudinis: ex hoc ꝙ plures uel pauciores possunt ire ad molendinũ uel plures uel pauciores trãseũt qui soluũt pedagia & quo ẽt modo saluat cõtract9 supradictus quãdo scʒ emit redditus salis ſm ꝙ plures uel pauciores ueniũt ad emendũ sal. Susti nendo tamẽ casum. Ad primũ argumetuʒ patet rñsio ꝙ licet ñ sit cõtractus licitus ex parte uenditoris: tñ est ꝑpetu9 ex parte ẽptoris & quo ad euʒ nulla fit mentio de sorte uel sorte trãseunte ius percipiendi redditus est suũ: & ideo lucꝝ qd accidit totum est de sorte Nec tenetur emens tale lucꝝ cõputare in sortẽ: tenetur tamẽ si ibi esset ratio mutui. Cõfirmatur hoc primo per illud quod dictum est supra de fundo qui uendi põt tali cõditione ꝙ usqꝫ ad certũ tempus uendens põt recuperare funduʒ dato pretio licet ẽptor non possit recuperare pretium in quo casu dictum ẽ ꝙ nõ est usura: licet hoc possʒ fieri in fraudẽ usuraꝝ ut dictuʒ est. Ad ſm põt dici ꝙ licet nõ sit incertitudo ex parte percipiendi fructus quasi ẽptor possit pl9 & mi9 ꝑcipere: tñ incertitudo ẽ ex hoc ꝙ si dicti redditus super qbus accipitur certa quãtitas pecũie perirent deficerent ẽptori: nʒ ãplius sibi cõitas teneretur. quia quo ad ẽptorẽ pretiuʒ trãsit & res ẽ ẽpta stat periculo suo. Licet autẽ ꝯtractus possit sic excusari: fateor tñ ꝙ non est ita honestus sicut quando est incertitudo primo modo. s. ex hoc ꝙ potest plus & minus percipi.

Quid si rẽ: puta frumẽtuʒ non erã uenditurus & rogasti me ut tibi uenderẽ: an possuʒ petere illud quod ualebit tẽpore quo intendebaʒ uendere. Rñdet Ric. ubi supra ꝙ sic quia rõne uerisĩlis dubii ꝯtractus hui9modi excusatur extra de uſis. c. Nauigãti. Ille enĩ rõne hui9 dubii excusatur qui merces suas uendit in certo termĩo ãpli9 recipiat ꝑ eisdẽ q̃ ualeãt tẽpore ꝯtractus: si tñ eas tꝑe ꝯtract9 ñ fuerat uẽditurus eo. c. § ultimo. Si autẽ aliis rẽ tꝑe ꝯtract9 fuerat uenditur9 ꝑ minori pretio ex certa scientia plus recipiat alio termĩo usurari9 est censend9. Et sic põt intelligi ſm eũ illud qd dicitur extra de uſis c. In ciuitate. Sed quid si de cetero hoc ꝓponãt usurarii ut faciant fraudẽ legi. Itẽ quid si debet. io. solidos tꝑe messium ꝑ. io. sextariis ĩ pascate soluendis: nunquid ꝓbabiliť dubitari põt ꝙ min9 ualet bladũ in pascate q̃ in messibus: iõ melius & tuti9 faciẽt si talib9 ꝯtractibus desistant ut infra in. c. In ciuitate Dubitari põt enĩ utꝝ pl9 uľ min9 ualeat quia de futuris ꝯtingẽtib9 nõ dať detmĩata ueritas. ut dicit philosofus prĩo ꝑierminias. Porro ñ põt dubitari ꝓbabiliť. s. ſʒ solitũ cursum regionis qui cõsiderandus est. l. Cum. de Lamonis. § Asinam ff. de frau. instructo: & l. i. de flu. hoc Hosti. in sum. in ti. de usuris. § An aliquo uersi Quid ergo. Vide supra. § iq.

20 Quid si uendit ꝑ p̄tio quo ī īstanti currit: sꝫ si plꝰ ualet usqꝫ ad pasca uult ꝙ illud plus sibi detur: si uero minus ualet non uult ꝙ pretium minuatur. Rn̄dꝫ Hosti. ubi supra ꝙ ꝓcul dubio ipsuꝫ usurariū iudico cum in pacto claudicet ar. C. qđ solu. l. pe. ff. de dam. infec. l. Qui bona. §. Si quis: &. ff. ꝓ socio. l. Si non fuerit. §. Arisco.

2i Quid si habens merces uolebat eas portare ad aliū locū ubi uerisimiliter erant cariores & inuenit in loco ubi erat qui sibi dat tantuꝫ quantū habere potuisset in loco ad quē illas intendebat inferre nunquid est usura. Dicit Inno. ꝙ nō dūmodo ꝯputatis periculo & labore nō accipit ultra illud quod in loco ubi erat uenditurus fuisset accepturus quia quo iure pōt carius uendere ꝓpter dubiuꝫ tēporis eodem iure pōt uendere ꝓpter dubiū loci. Idē Ray. Sed Hosti. dicit ꝙ hoc nō ē bonū simile cum quia nō est uerisimile ꝙ aliquis talem emptionem faceret nisi multū egeret: & sic per hāc opinionē daret uia figmētis cō. c. Tuas extra de usuris. Tum quia laboris & expensaꝝ ē habenda rō supra de uoto. c. Magne. Io. Cal. in dicto. c. Nauiganti ꝯcordat has opiones dicens ꝙ si ēptor stati soluat p̄tiū ē uera opio Inno. qa tūc non p̄sumitur hoc ꝓmittere uel emere necessitate coactus secus si differatur solutio. Et sic ꝓcedit opinio Hosti. Sed in foro ꝯscientie in quo creditur cōfitenti nō est necessaria istas presumere fraudes quia a ꝯfitente exquirēda negotii ueritas. Ray. tenꝫ cū Inno. ī sum. de usuris. §. Item aliquis Vide Pe. de anca. c. i. de usuris in. 6.

22 Quero pone uēdit quis fructus predii ad tēpus: puta. io: ānoꝝ ꝑ mille cū fructus illius predii coīter ualeant ānuatim cētū quīquaginta est ne licitus talis ꝯtractus ex pte emptoris: refert Io. an. ī additionibus ad Spe. super rubrica de usuris. hanc questionē formatā ī quodam monasterio & ꝓ emptore facit ꝙ illa mille submittit fortuito casui.

23 Quero pone ꝙ Petrꝰ habeat centū libras ī bācho alicuiꝰ recipiēdas usqꝫ ad quatuor mēses: utꝝ alicui liceat emere eas ꝑ. 80. dicūt multi ꝙ sic. Sed Alex. de alexan. ubi supra dicit ꝙ non: quia emens plus & minus dat secundū ꝙ plus & minus expectatur pecunia exsoluenda & s̄m ꝙ plꝰ & minus retinet p̄tiū uendens: ita ꝙ lucꝝ illud uidetur ꝓuenire ꝓpter dilationē tēporis & maioritatis pretii ꝓpter āticipationē solutionis ꝙ non licet. Cauēdus ē ergo iste cōtractus ex eo ꝙ uidētur fieri in fraudē usuraꝝ & uidetur esse indirectū mutuum ut quasi quis mutuet in presenti. 80. ꝑ. 20. recipiendis ultra sortem usqꝫ ad quatuor menses. Quod si res uel pecunia. que debꝫ haberi eēt in periculo uel in manu alicuiꝰ a quo non posset extorqueri sin̄ magnis sumptibus & laboribus tunc haberet locū qđ liceret minꝰ dare & plus accipere quia res in piculo ceteris paribus minus ualet quā

illa que est extra periculū. Nō obstat ꝙ licet emere ius exigendi rē
ꝑ minori pretio q̄ expectatur. Sed in ꝓposito nō sic ē quia pecunia
que est in bancho non ē in ꝓbabili periculo cuiꝰ signū est qa hoīes
q uendunt suas merces recipiunt solutiones fiendas ī bancho certo
termino quā solutionē nō reciperent si esset ꝓbabile periculū.

¶Quero de tali casu aliquis portauit sal Ianue & uēdidit ipsū coītati 24
ꝑ pretio certo ꝑcipiendo quando alii qui ante portauerūt sal q̄ ipse
& eidem coītati uēdiderunt fuerit satisfactū. Talis āt uendēs nolēs
tanto tēpore expectare solutionē fiendā uendidit iura sua q̄ habet
sup coītatē minori p̄tio q̄ debeat recipere. Rn̄det Alex. ubi supra
ꝙ aliqui dicunt ꝙ licet alii dicunt casum istū nō differre a priori in
forma & ideo sicut nō licet accipere plus in primo ita nec in isto: &
maxime si ratōne tēporis maioris uel minoris plus uel minus dat̄ siū
emitur maiori uł minori pretio. secus esset si pecunia esset in ꝑiculo
uł si nō sine magnis dispensationibꝰ & sumptibus posset recupari.

¶Quero pone ꝙ quis emit terrā ab aliquo mł'to mīori p̄tio q̄ ualeat 25
restituiturꝰ eā ꝑ eodē pretio infra certū tēpus siue qn̄cūq; uoluerit
uenditor rn̄det Alex. de alexan. ꝙ pōt fieri infraudē uꝯaꝝ: & maxīe
quādo pretiū uix accedit ad dimidiā iusti pretii. Probāt̄ hec extra
de emp. & uen. c. Ad nostrā ubi casus ponitur. Habet̄ de hoc ī textu
& glo. Iste ēt casus poītur extra de uꝯis. c. Conquestꝰ in glo. magna
ubi ponūtur casus quibus potest accipi excrescētia ultra sortē inter
quos ponitur hic. Si uendo tibi fundū iusto pretio ea. l. ut qn̄cunque
soluā tibi pretiū quod mihi das fundus ad me reuertat̄. In isto casu
lucratur oēs fructus aliter si modicū esset pretiū p̄sumitur ꝯtractus
factꝰ ī fraudē usuraꝝ & maxime si ēptor cōsueuit exercere usuras
Concedit ergo glo. ꝙ cōtractus poterit esse licitus quādo sc; iustum
est pretiū & potest fieri ī fraudē usuraꝝ quādo sc; p̄tiū n̄ ē ꝓporti
onatū: & quando ēptor ꝯsueuit exercere usuras. extra de pigno. Illo
uos. Ponunt̄ ergo tres casus quibus presumit̄ talis cōtractus fieri in
fraudē usuraꝝ. Primus ex eo ꝙ modicū ē pretiū respectu ualoris
rei. Secundus ē ex eo ꝙ aliquid persoluit̄ ultra summā receptā: puta
fuit res uendita pretii centū & in pacto ꝙ cū rescindit̄ uenditio sol
uant̄ centū & uiginti. Tertio quādo ēptor ꝯsueuit exercere usuras
Probāt̄ hec ꝑ dictū. c. ad nostrā. & . c. Illo uos Vide supra. § ii.

¶Quero de hoc casu Petrꝰ existens Ianue emit a Martino turonēses 26
recipiendos in francia in talibꝰ nundinis. Rn̄d; Idē Aelx. ꝙ si emēs
plus uel minus dat ꝓpter dilationē temporis: uel quia plus uel minus
dimittit uendenti uel ꝓmittēti dare turonēses in francia uerbi gr̄a
Si usq; ad nūdinas sunt tres mēses minꝰ dabit emēs ꝑ libra turonē.

q̄ si essent tantū duo menses cōtractus non uidetur licitus & maxīe si pecunia recipienda in termīo ꝓbabilit̄:creditur plus ualitura:ul' si sic emens coīter lucratur. Hoc enī posito uidetur eē indirectū mutuū:ut quis det min9 ꝓbabilit̄ receptur9 plus in termīo secus si eēt dubiū. Rōe.n.dubii ꝓbabilis ul' coīter accidētis forte poss3 excusari.

27 ¶Quid si uendo tibi bladu3 uel re3 meā ut tradas mihi tantū quantu' ualebit in tēpore quo cari9 erit hoc anno an sit usura. Rn̄det Mo.in sum.ꝙ sic:quia sperat aliquid futuri tēporis ultra sortē. Et hoc exprimit forma 9tract9 quia regula est mgr̄alis. Vbicunq3 uendens de sorte intendit accipere pl9 q̄ sit sors & hoc exprimit forma 9tract9 usura est ibi. Et si dicatur ibi nō est mutuū ergo nec usura. Respōdetur ꝙ est usura indirecte.

28 ¶Quid si quis uendat alteri bladu3 ꝑ.20.soluēdis in messe ꝙ ē tantu3 15.i p̄fixo termīo ſm boni uiri estimationē ualitu3 & postea ueīat caristia & dictus ēptor illud bladū uēdat ꝑ.25.nunqd prim9 uēditor aliquid ēptori restituere tenetur. Videtur ꝙ nō.quia ēptor in nullo est dānificat9 īmo lucratus. In cōtrariu3 facit quia ille 9tractus fuit usurarius ergo tenetur aliquid restituere Rn̄det Hosti. in sum.li.3.ti.q.o. ꝙ uenditor ille tenetur restituere ēptori illud quod supuēdit ultra estimationē boni uiri quia licet ēptor dānificatus n̄ sit:hoc fuit ꝓpter euentū rei qui nō excusat ab usura:dānificat9 tamē fuit quia multo pl9 emit q̄ in termīo ualebat ſm estimationē boni uiri.

29 ¶Quid si tēpore quo mēsurandū ē granū ꝓ quo tibi nunc centū dedi: puta do tibi pretiu3 tp̄e messiū & mensure debentur ī pasca quādo granu3 plus ualebit. Rn̄det Hosti.in sum.de usuris.§.An aliquo uer.q.Et ponit Io.an.& alii in.c.fi.infra eo.& sentit ibidē aperte glo.ꝙ usurarius erit:quia ſm cōmunē & solitū cursu3 fere oīu3 regionum qui 9siderand9 est.l.i.de flu.solet esse cari9 tēpore pasce q̄ tempore messiū. Et si dicat̄ ꝙ qn̄q3 cōtingit cōtrariu3. Rn̄det Hosti.ꝙ d' his que raro 9tingunt nō est facta lex.ff.de le.l.Nā ad ea.

i VSVRA. Quarto in contractu societatis. Quero de hoc casu Aliqs ciuis Ianuesis cōmittit pecuniā bono fidei alterius ut inde lucretur & iuste & habet inde ptē in lucro:ut3 liceat. Rn̄det Alex.de alexan.in suo tractatu. ꝙ cōmissio pecunie pōt fieri duob9 modis. Vno mō quia fit translatio pecunie sue rei cōmisse in toto uel in parte in dn̄iu3 illi9 cui cōmittitur & ꝓ pecuia sic 9missa non licet aliquid sperare sicut non licet sperare ꝓ re alterius. S3 l3 sperare alicui lucrum ex re sua. Scd'o modo fit cōmissio pecunie uel alterius rei ita ꝙ non transfertur dn̄iū:sed remanet tota res 9missa

in dn̄io cōmittētis. Et hoc modo cōmittens pōt sperare lucrū sicut de re sua quia tunc est cōmissa pecunia uel res alia: sicut cū cōmittit aliquid seruo uel ministro qui negotiatur de rebus dn̄i ad utilitateꝫ eiusdē: & p cōsequēs quod excrescit sorti sicut rei ꝓprie iusto titulo possidetur. Nec ē simile de mutuo & cōmodato. quia ī mutuo pecuīa stat in periculo illius qui accipit: nō sic in pecuīa cōmodata q̄ stat in piculo cōmodātis. & ideo licite pōt sperari lucꝝ ex pecuīa. Oportet autē ꝙ pecunia tota sit cōmodata quia si partī eēt cōmodata & ptī mutuata posset ibi eē uitiū usure. Si enī aliquis cōmittit alicui cētū ita ꝙ medietatē ei mutuet & aliā medietatē suo retineat dn̄io. Ita ꝙ ille cui cōmittit debeat de illis negotiari ad lucꝝ: dico ꝙ huiusmōi lucꝝ habet uitiū usure: quia speratur non soluꝫ ex re cōmissa sed ēt mutuata & iō ex mutui adiectione generat uitiū in toto ꝯtractu.

Quero quō in cōmissione talis pecuie cōmittatur usura. Rn̄dꝫ Ric. in. 4. di. 15. ar. 5. q. 5. ꝙ hoc ꝯtingit quadrupliciter. Prīo modo quādo capitale & lucꝝ ponitur sub certitudine. Scd'o quādo capitale ponit sub certitudine & lucꝝ sub fortuna. Tertio quādo lucꝝ ponitur sub certitudine & capitale sub fortuna. Quarto qn̄ utꝝq; ponit sub dubio. Pris tribus modis accipiēs ultra sortē tenetur ad restitutionem quia ꝯtractus sunt usurarii siue directe siue indirecte siue implicite siue explicite. Et quia de tertio modo nō est ita claꝝ sicut de prīo & 2o Ideo ꝓbo ꝙ dictū ē p auctoritatē. extra de usuris. c. Nauigāti uel eunti ad nundinas certā mutuās pecunie q̄titatē ꝓ eo ꝙ suscipit in se periculū recepturus aliquid ultra sortē usurarius ē cēsendus: qa nisi fuerit culpa uel negligētia illius q accipit raro accidit ꝙ pecuīa quaꝫ mutuo accipit pereat. Vnde ille qui in casu isto dat mutuo pecuniā hꝫ ī fauorē suū illud qd' accidit sepe. Nec hꝫ cōtra se illud qd' accidit raro. Nec obstat illud quod dicit. C. de Nau. feno. l. i. s. talē ꝯtractū ob seruatione coiuꝫ usuraꝝ libeꝝ esse: quia & si nō sit cois usura: tn̄ usura est. Vnde glo. sup illud uerbū. Coiuꝫ usuraꝝ dicit: Sed nō cētesimaꝝ. Quarto modo accipiens ultra sortē aliquid restituere non tenet: qa ratione uerisimilis dubii cōtractus huiusmodi excusatur. extra de usuris. c. Nauiganti. § Illo quoq;. ii

Quero quot modis uariat ꝯtractus societatis. Rn̄det idē Alex. ꝙ tripliciter. Aliquādo enī unus ponit tantū pecuniā & alter opā corpaleꝫ Aliquādo unus ponit pecuniā & operā & alius pecuniā uel opaꝫ tātū Aliquādo āt ābo ponunt in societatē pecuniā & operā uel pecuniā tantū & in oībus est seruanda equitas: ne aliquid fiat ī fraudē usuraꝝ. 3

Quero pone ꝙ aliquis ponit ī societate operā tantū alius ponit libras. 30. ad tertiā partē lucri & dāni hoc est ad lucꝝ & dānū. 10. libraꝝ. 20 4

remanētibus semper saluis: hoc casu posito nisi ille qui operā ponit mercedē recipiat p labore quē sustinet p cōmercio.io.librax quax lucrū & dānū spectat ad illū qui pecuniā dedit usurari9 est nam.20. libras mutuauit mercatori pro cōmercio.io.librax tātū: pertinētiū ad lucx & ad dānū illius qui pecuniē dedit cū sit receptur9.io.libras que non stant periculo suo & comercium circa decem libras. Deberent enim.20.li.stare periculo suo sicut & illius qui operā gerit. Et etiā debent stare lucro illius qui operam ponit quia qui habet onus cōueniens est ut habeat emolimentū. Et ideo si ille qui operā gerit nihil habet pro mercede laboris exhibiti in lucro quod accidit illi q pecuniā dedit usura cōmittitur: quia hoc casu posito ille qui pecuniā dedit nihil debet habere pro.20.libris ad silitudinem mutuantis qui ratione mutui nil potest habere ultra sortē. Quando enī 9trahitur societas ita q unus ponit pecuniā & alius operā licitus est cōtractus dū tamen seruetur equitas socialis. Hoc autē non est in proposito qa si mercator recipis pecuniā & ponūt operā postq̄ emit merces p dat eas perdit 20.libras & operā corporalē. Collator autē pecunie n̄ perdit nisi.io.libras: & non operā corporalē. Casus ergo non ē licitus sed in fraudē usurax factus.

5 ¶Quid de his qui mutuant pecuniā ad negociandū hoc pacto q capitale sit saluū.i.si perit pereat mercatori & si quod lucx interueniat illud diuidatur. Respondet Bal.in.l.i.Pro.socio.q iste 9tractus sapit usurariā prauitatē: & ideo qcquid capiūt de lucro minuit sortem & tenet ad restitutionē. Nō enī ē ista societas neq ex forā contractus neq ex natura. Ex forma non: quia est cōtractus mutui: Ex natura non: quia est cōtra naturā societatis sc3 q unus habeat caput saluu3 & alius fructū.ut.ff.eo.l.Muti9. Et ideo illud quod legitur non notat extra de dona.inter ui.& ux.c.Per uestras d3 intelligi quādo pecuia dat ad pare lucx & dānū qa tunc 9tractus ē licit9.

6 ¶Quero quando un9 ponit pecuniā tantū & alter operā ex quib9 partibus isti intelligantur socii tam in lucro q̄ in damno. Rn̄det Bal.in dicta.l.i.c.Pro socio.q ex partib9 equalib9 nisi aliud actu3. Et est rō quia societas habet instar fraternitatis: unde sicut īter fratres debet seruari equalitas sicut inter socios.ff.Pro socio.l.Si non fuerit.

7 ¶Quero pone q in diuisione societatis p9 lōga tp̄ra & m̄ltos labores & sudores precedentes nō inuenitur nisi solum capitale saluum: an totum ipsum capitale debeat habere ille qui ipsum posuit an uero debeat equaliter diuidi.dicit glo. q debet equaliter diuidi nisi aliter actum sit. Et mouetur tali ratione. Nā tale capitale uidetur a principio coicatum sicut dicimus in societate oīum bonox q unusq3

uidetur coīcasse alteri qđ erat ꝓpriuꝫ.& sic de ꝓprio trāsiuit ī coē ut.ff.l.ii. Preterea ille qui posuit operam intelligitur posuisse ꝑtiuꝫ ope qđ pretiū lex assimilat & coequat pecunie posite ex altera ꝑte unde per inde est si unus ponit.io. alter operaꝫ ac si uterqꝫ poneret .io.& quilibet ferret.ς.ergo ita in ꝓposito.Preterea si ille qui poīt operā perdit operā:ergo & ille qui ponit pecuniam:alias sequeretur absurdum ꝙ unus pecuniā totā perderet & alter nihil.Videtur casꝰ l.nostre.in uer.cōferente.Nam cōferre ꝓprie est eidem ꝙ coīcare: ut infra de colla.l. Illam &.l.Illud. Et hanc parteꝫ tenet glo.de iure. De cōsuetudine autē dicit: ꝙ capitale debeat esse saluū: & si ita est cōsuetum intelligitur etiā hic tacite actum. quia ꝯsuetudo tacitum pactum inducere uidetur.C. Loca.l. Licet Quid ergo dicemus non uidetur ualere ista cōsuetudo nꝫ pactum:quia per tale pactū trahe-retur ꝯtractus ad naturam fenoris.nā sicut ibi est periculū debitoris quia nihilominꝰ creditor accipit usuras ita hic esset receptoris peri-culum.Dico perditionis operaꝝ & nihilominꝰ si opere aliquid fructi ficassent lucꝝ eet coē.Sed respōdeo ꝙ nō ē ueꝝ ꝙ trahat ad naťam fenoris.ut dicā in sequenti qōne:& notať.ff. Pro socio.l. Cuꝫ duobus .§. Item ex facto .Tu dic ꝫm Ia.de arena.ꝙ nō solum đ cōsuetudine sed etiā de iure ē ꝙ capitale sit saluū. Quare enī socius meꝰ deberꝫ habere pecuniam meā.Et si tu dicas quia poīt operā. Respōdeo ꝙ pretiū opere intelligitur correspōdere interusurio pecunie non ipsi sorti.Vnde si unus ponit cōmoditatē opere: certe & alter ponit cō-moditatē pecunie nō autē ꝓprietatē. Finge enī ꝙ unꝰ ponit in so-cietate.io milia alter operaꝫ tantū certe hic nulla pōt esse ꝓportio. Nisi de cōmodo opere ad cōmodū pecunie nō ad ipsaꝫ totalē sorteꝫ Preterea illud est expressum quando in societate ponitur ex una ꝑte puta ponitur pecus ex alia opera pastoris : quia sola cōmoda & dāna in obuentionibus sunt coīa nō autem ipsum pecus:ut dicto .§. Si co-eunda:ut dicamus ꝙ in dubio intelligitur potius positus usus rei quaꝫ res Bal.ubi supra.

Quero pone ꝙ ipsum capitale est perditū uł diminutū aduersa for-tuna:nunquid ille qui ponit operam teneatur aliquid cōferre ei qui posuit pecuniam:exēplum in diminutione.Ponamus ꝙ ego posui in societate.20. & sint perdita.io.utꝝ debebis mihi reficere.ς.& uideť ꝙ sic quia damnū debet esse coē ut dicit.l.Si nō fuerit unde si totuꝫ ānuum esset meum esset cōtra naturam societatis Cōtrariū đ teňat glo. scꝫ ꝙ ille qui ponit operam solum nunq̄ uidetur se obligasse ad damnū sortis.Sufficit enī dānuꝫ amissaꝝ operaꝝ. Et hoc ꝓbatur qa correlatiuoruꝫ est eadem natura. Vnde sicut de capitali nihil lucrať 8

ponēs operā ita de capitali nihil dānificabitur. Si aūt lucraretur ita & dānificari deberetur: quia de cōtrariis eedem dantur regule: ut. C de furtis. l. Manifestissimi. § Sed cū in ſa in tex. ibi Vbi est periculū ibi & lucꝝ. Sed Petrus dicit aut pecunia est statim perdita: & tunc sit damnū coē: aut post operas prestitas & tunc sufficit dānū oparū Hanc opinionē dicit Cy. esse equiorē. Ia. de are. dicit indistincte ꝙ dānum est coē: ut. ff. eo. l. Cuȝ duobus. §. Quidam sagariā & . l. Id quod . §. Idem celsus. Tu dic ꝙ quatenus ē coē lucꝝ eatenus est coē dānū & non aliter ut predixi: & ideo primā opinionē tene. Si est cōtracta societas ad partē dāni & lucri tunc tene tertiā opinionē. Nec potest conqueri qui perdidit operā manualē: nā & alius perdidit intusuriū pecunie sue. Sed si nō apparet qualiter sit cōtracta societas ītelligit cōtracta ſm cōsuetudinē regionis illius & inter mercatores secūdū cōsuetudinē mercatoꝝ. ut in autētica de fideiusso. §. fi. & de edilitio edicto. l. Qꝛ si uelit. §. Qui assidua & īfra de fideiuſ. §. fi. hec Bal.

9 ¶ Quero pone ꝙ in societate uterqꝫ ponit mixtim pecuniā & operaȝ. sed unus maiorem pecuniā quā alter: nunquid ptes lucri erunt equales equalitate ꝓportionis. i. quātitatis uerbi gratia. Vnus ponit duas partes & alter tertiā: nā in lucro & dāno quilibȝ debet habere ptē correspondentē ei quod posuit in societate si de hoc nihil aliud est expressum quasi de hoc tacite inter eos actuȝ eē intelligatur ut qui plus oneris & periculi sustinet plus emolimenti spectet: ut. ff. de re. iuris. l. Scdm naturā. Et ita intelligitur dicta. l. si nō fuerit in princi. Quod ē notabile & ueꝝ nisi opera & industria uni9 ualde excederȝ operaȝ & industriā alterius. puta si solus nauiget si solus peregrinet si pericula per se subeat solus si solus stat fixus ad appotecā & silia ut dicta. l. Si nō fuerit. §. i. Vnde ad arbitriū iudicis recurrendū est ac si hoc eēt expresse actum ut. ff pro socio. l. Si societateȝ mecum.

10 ¶ Quero. exempla de dānis. Rn̄deo quoddā ē dānū intrinsecuȝ ut quia merces in societate posite pierunt: uł pecuīa a latronib9 ē ablata & de istis est dictum supra. Quedā sunt dāna extrinseca ut quia socii ꝯtraxerunt multa debita a deo qui de corpore societatis nō possent solui. Et tunc indistincte dico ꝙ dānum taliū est coē ut si un9 totū soluit recuperat ab alio pro rata. & si unus est incarcere & facit ibi sumptus de coī debent solui: ut dicto. §. Quidam sagariā.

11 ¶ Quero an dans pecuniam mercatori ut de lucro partem habeat cōmittit usuram. Rn̄det Io. cal. in. c. Nauiganti. extra de usuris. io. glo. notat. 23. q. 4. Pleriqꝫ ꝙ si periculū spectet ad accipiētē n̄ ē licitum sed si ꝯtrahunt societatē ut periculū spectet ad utrumqꝫ bene est licitum nam unus ponit pecuniā alter suplet laborē. ff. Pro socio. l.

.ç.§.i. Hoc intellige cū mercatio est licita uel secus: ad hoc supra de dona. inter ui. & uxo. c. Per uestras per quā decretalē. Hosti. in sum. hui⁹ tituli. § an aliquo uer. quid si periculū: ubi plene tractat de hoc uoluit defendere ꝙ sit ēt damnuȝ insolidum suscipit in se recipiens talis societas est licita insti. Pro socio. §. De illa & sequēti. & quia in aliis contractibus ualet pactū appositū preter naturam cōtractus ut dānuȝ spectet ad suscipientē ut in cōmodato & similib⁹. Vnde dicūt quidā ꝙ talis societas ꝓcedit ex ui pacti quia cōtractus ex cōuētōe legem accipiunt in regula iuris cōtractus li. 6. Azo: & Acursi⁹ tenēt cōtrariū in. l. Si nō fuerit. ff. Pro socio quia nō est uera talis societas cum sit cōtra eius naturā. Societas enī q̄daȝ fraternitas. ff. Pro socio . l. ueꝝ. i. Rn̄deo quare sequitur ꝙ tale pactum nō sit preter naturaȝ cōtractus sed cōtra eius naturā. unde non ualet. extra de precario. c. ultīo. ff. eo. l. Cū precario Vnde finalit̄ dicit Hosti. ꝙ si pecuīa pirȝ casu fortuito in foro cōscientie consulendū ē ei q dedit ꝙ remittat. uerūtn̄ bene potest cōtrahi societas ꝙ ad unū pertineāt due partes lucri & ad aliū tertia: si is qui plus debet habere plus cōtulit societati uł pecuīe uł operis ut dicta. l. Si nō fuerit: & in dicto. §. De illa alias secus rōne predicta. Quod autē dicitur insti. Pro socio. §. adeo qđ pōt coueniri ꝙ quis lucri partem ferat & de dāno nō teneatur nō ē intelligendū de capitali: sed damno in lucro mercimonii quia ꝓprie lucꝝ dicitur oī damno deducto: & ideo potest coiri societas ut eius lucri quod reliquū in societate sit oī damno deducto altera pars que superē feratur. s. ab utraq; parte & eius damni ꝙ similit̄ relinquitur pars capiatur. s. ab utraq; pte. ff. Pro socio. l. quit⁹ muti⁹. Et iō si solū de damno fuit expressum ꝙ esset coē hoc intelligitur repetitū & in lucro & ecōtra. Insti. pro socio. §. illud. Vt ergo sit uera societas dicebat Gof. ꝙ damna & lucra debent eē cōmunia per decretalem Per uestras: nec probatur contrarium.

Quero pone ꝙ pactum ē inter duos ꝙ unus ponit mille alter operā & de his mille paꝝ restat casu fortuito: unde opari⁹ nō uult ponere operam uel rem suā que magna ē cū re socii que parua ē. quid iuris Rn̄det Bal. in dicta. l. i. C. pro socio ꝙ talis fouet equitatē. ut. ff. de administrationib⁹ tu. l. ita autē in principio. 12

Quero pone ꝙ duo sunt socii oīum bonoꝝ: puta filius legitimus & spurius modo pater instituit heredeȝ filium legitimū. queritur utꝝ aliquid acquiratur spurio. Respōdet Bal. ubi supra ꝙ sic nō ratione relicti sȝ societatis. Textus est notabilis. ff. de liber. legata. l. Si is qui duos. Et ista est cautela quando pater uult aliquid de suis bonis ad spurium peruenire ꝙ faciat eos inuicem sociari. 13

14 ¶Quero pone q plures sunt socii oium bonorū unus istoꝝ ex usuraria prauitate quesiuit multa & coicauit socio seu fratri: nunquid epus poterit cōpellere istum fratrē eundēq sociū ad restitutionē usuraꝝ dic q sic. ut. ff. eo. l. q eni. hec Bal.

15 ¶Quero pone q ego & tu ꝯtraximus societatē duraturā quinquēnio hoc pacto q ego ponā mille & tu operā: uel q ego ponā merces ualentes mille & tu operā. deinde casu fortuito āte quīquēniū pierūt nūqd ego cogar iterato ponere glo. in dicta. l. i. C. ꝓ socio dicit q nō quia finita est societas. Item quia uidetur actum solum deponendo semel nō pluries ut. ff. eo. l. Sociꝰ pro filia. §. nec si possessor.

16 ¶Quero nunquid ille qui debet ponere operā: puta nauigando ꝑ circū circa negotiādo debeat ponere istā operā suis sumptibus & expēsis an uero expensis societatis. Et uidetur q suis sicut dicimꝰ i colono .s. q semen & oia tenetur ponere de suo: ut extra de decimis. c. Tua & tn̄ colonus partiariꝰ socius ē ut. ff. locati. l. Si merces. §. Vis maior licet in textu sit ibi dictio quasi: unde nō ē oio socius. Rn̄det Bal. dic q quādo ꝓficiscitur cā societatis debet habere expēsas de corpe societatis. Quod intelligas exceptis his quas fecisset domi ar. ff. de peti. heredita. l. Sed & si. l. §. Quod autē. Itē quare nō dicitur lucrū nisi deductis expensis: ut infra de coll. l. Illud. & ff. pro socio. l. mutiꝰ & ita tenet Ia. de arena. & Cy.

17 ¶Quero an aliquo casu possit quis pecuniā suā dare & inde licite recipere lucꝝ. Rn̄det Monal. in sum. q sic in tribus casibus. Pmo quādo datur pecunia per modum societatis. Secundo quando datur alicui ꝓ aliqua arte. ut infra ciuitatē honeste negotietur. Tertio qn̄ datur ut in aliqua certa arte quis laboret intra ciuitatē cum denariis sibi datis. Si uis ergo usuram uitare dando tuos denarios potes ita dare uerbi gratia: dn̄s. An. ānumerauit & tradidit dn̄o Bar. centū libras noie societatis inter eos cōtracte tali pacto q dn̄s Bar. ponat operā suā laborando & negotiando & lucrando in tali arte in ciuitate Bononie cum dicta pecunia fideliť & solicite & diligenter usq ad unū annū & in fine anni infra septem dies dn̄s Bar. deducat de societate expensas & sumptus & estimatōnes opeꝝ que in ea bona fide fecerit & similiť dicto An. restituit capitale suū. s. c. libras de iā illud qd superit lucri medietatē uel tertiā partem ei dabit & aliam partem sibi retineat. Si autē fuerit ibi dānū sine oī neligētia ꝑ culpa uel dolo predicti Bar. tunc uterq sustineat de dāno. s. dn̄s An. ꝓ tāta pecuia quā posuit in ciuitate seu societate & dn̄s Bar. ꝓ rata sumptuum & opaꝝ ab eo prestitaꝝ. Si uero dānū ꝯtigerit dolo & culpa seu negligentia ipsius Bar. teneať dictꝰ Bar. restituere dicto An. dictas cētū

libras integre cum oī dāno & interesse suo & teneatur dictus Bar. reddere rōnē negotiatōnis sue & ꝑbare dānū si quid fuerit ꝭm iudiciuȝ & allegationē triū legaliū uiroꝝ qui sint noti & amici utriusq; ꝑtis & experti & periti ī tali negotiatōe siū arte q̄ oīa ꝑmittit dict9 Bar. dicto dño An. attēdeř & obseruař sub pena dupli dicte q̄titatis pecunie & obligatione bonoꝝ suoꝝ que cōstituit se eius noīe possidere qua pena soluta uel nō & cetera. Itē dn̄s An. fecit ꝯstituit & ordinauit dn̄m. c. pn̄tem & mandatū suscipiēte suū ꝓcuratorē specialē ad negotia sua gerenda & ad ministranda in quadā q̄titate pecunie uidelicet centuȝ libraꝝ bononiēsiū quas eidē dño Bar. corā testibus infrascriptis numerauit & tradidit ut deductis denariis in ciuitate Bononiensi & ī tali arte honeste negotietur et lucretur fideliter et solicite et fidelit̄ hinc ad unū ānū. Et ꝯpleto āno statim infra. 8. dies deductis expensis et estimationē opaꝝ suaꝝ quas bona fide fecerit occasione predictaꝝ. supfluū uero totū quod habuerit uł ad eū peruenerit ex dicta pecunia et negotiatione restiutat dicto An. retēta tñ sibi ꝓ remuneratōne suscepti officii tertia parte lucri quod sibi sup fuerit ultra expensas et operas suas et ultra capitale ipsi An. et dēat reddere rōnem gestionis et ꝓcurationis et ꝓbare dānuȝ si quod ibi fuisse dixerit secundum iudiciuȝ et approbationē triū legaliū uiroꝝ amicoꝝ utriusq; qui sint expti & periti in tali negotiatōne q̄ oīa et singula supradicta. G. suscepit et ꝓmisit ꝓstipulatōnē ipsi An. exeq et attendere et obseruare et ī nullo cōtraueire sub pena dupli dicte q̄titatis et sub obligatione suoꝝ bonoꝝ que ꝯstituit se illius nomīe possidere et pena soluta uel non. Item dn̄s Pe. cōmisit numerauit et tradidit Io. C. libras Bonoñ. ad laborandū ī tali arte ī ciuitate Bonoñ. hinc ad septem menses uel quātum plus eas tenuerit de coī ꝯcordia ad quartā partem lucri qui Io. promisit dño Pe. laborare cum dictis denariis et lucrari bona fide et oēm diligentiā et solicitudinē et custodiaȝ adhibere et in fine termini restituere ei dictā pecuīe q̄titatē cuȝ quarta parte lucri saluo ꝙ nō teneatur de casu fortuito: dum tñ illud ꝓbauerit infra septem dies postq̄ acciderit et nulla eius culpa uel dolus aut in curia casus ꝓcessit. Et si dixerit perditam esse factā in dictis denariis teneatur ostendere per bonos et legales uiros hui9 artis qui nō habeant partē ibi.

USURA. Quinto. s. in cōtractu locatōnis. quero quomodo cōmittatur in hoc contractu usura Rn̄det Alex. de alexan. Si i
locator estimat ualorē rei locate et si ꝑdatur qualitercunq; tunc locator uult rē suam recupare hoc fit in fraudem usuraꝝ quia

estimata intercedit loco pecunie nec ē uera locatio:quia locator tradit rem suam suo periculo ꝑ qua merces ei ꝯstituitur. Dicitur autē locator qui re sua permittit aliquē uti mercede cōuenta. Vnde si ꝑmitto te uti domo mea mercede conuenta ego dicor locator & tu ꝯductor. extra đ loca. & ꝯduc. c. i. & c. Propter. Aliquādo tñ locatio dicitur firma. extra de loca. & ꝯduc. c. Vestra nobis.

2 ¶Nota ꝙ locatio fit ī perpetuū & ad tēpus:& si moriatur ꝯductor īfra certum tempus:succedit ei heres secus si in usufructu qui ꝑsonalis ē & moritur cum persona.

3 ¶Est alius ꝯtractus medi9 inter locationē & uenditionē. s. ēphitioticꝰ de quo extra de loca. & cōduc. c. Potuit ēphiteota:ubi dicit glo. Emphiteosis ē medi9 īt locationē & uēditionē ī hoc āt accidit aduēditionē qa qñ talis cōtractus celebrat̄:aliqđ dat̄ sicut ī uēditōne dat̄ ꝑtiū Sed tñ dr̄nt quia per uēditionē trāsfertur dñium secus in ēphiteosi & iō magis uidetur accedere ad natura3 locatōnis quia sicut locator retinet sibi dñium & singulis ānis aliquid recipit:ita & hic qa ēphiteosis in singulis ānis canonē ꝯfirmat. Emphiteosis ē nomē grecu3 magis ꝙ̄ latinū & ē idē ꝙ melioratio in latino. Et hoc quia ātiquitꝰ sterilia tantū per hunc cōtractu3 ꝯcedebant̄ sed postea permissu3 ē fieri de fertilibus & fructuosis.

4 ¶Quid de nautico fenore. Vide Gof. & Monal. in sum.

5 ¶Quero an ꝯductor teneatur de casu fortuito. Rñdet Hosti. in sum. ī ti. de loca. ꝙ nō. ff. locati. l. Si merces. § Vis maior & l. uideamus. § Si hec:& l. Si quis fundū ī prin. § i. & l. Marcus. § domū & l. ultima. sed bene tenet̄ de dolo & lata culpa & leui. ut insti. de loca. § fi. quinimo dicit Hosti. ſm Azo. ꝙ si quis mercedē accipiat pro custodia tenet̄ ēt de leuissima culpa insti. de ꝯtrahē. emp. § ꝙ si fugerit: & extra đ deposito in. c. bona fides. § de culpa. Culpa autē conductoris seuitie ānumeratur ut si mgr̄ scolari oculū effoderit seuerius cu3 calce per cutiendo quia lenis castigatio tantū ei permissa ē:ut. ff. loca. l. Item queritur. § Itē iul. ff. ad. l. acquil. sed & si q̄cunqꝫ. § ultimo:et extra de homi. c. Ad audiētiā. Ite3 īputatur ei si paliū meū dederit alteri per errorē:quia nō tolleratur error in facto ꝑprio. Itē si uestimēta polienda acceperit et mures roserint de culpa tenetur ut dicta. l. Item queritur. § Si fullo. et. §. Itē si paliu3 et ad uellera. l. quēq̄. Itē uitulos pascendos uel aliquid sartiēdū uł polliendū uł gēma3 sculpendā uel icludendā ꝯduxit tenetur excepto si uitio materie frangat̄ nā tunc nō tenetur nisi per speciale pactū. ff. loca. l. Si quis fundū. Et. l. si quis uitulos et. l. Item queritur. § Si gēma. Item si carrucarie siū aurige nimiū cōtendendo dū ceteros transire non permittit curru3 euertit

et seruū uel bouē occiderit tenetur ex locato. Debuit enī tēperare cursu3 et uoluntatē suā.ff.loca.l.Itē queritut.Prio rn̄deo. Itē si cum posset resistere exercitui uel dn̄io nūciare neutꝝ fecit nec aufugit tenetur de dāno ab exercitu dato dicta.l.Itē querit̄.§.exercitu. Ite3 si me inuito ponat rē meā in alia naui q̄ in ea quā deduxerā.dicta.l. Itē queritur.§.i.Ite3 tenetur conductor rē restituere īpleto tēpore cōductōis alias tenet̄ ad inteē.ff.loca.l.uideamus.§.qui uinū.

Quero an locator teneatur remittere mercedē rei locate ꝯductori Rn̄det Hosti.ubi supra. ꝙ sic primo ꝓpter sterilitatē ꝯtingentem nisi possit cu3 ubertate p̄cedentis āni uel subsequentis recōpensari: ut extra de loca.c.ꝓpter sterilitatē &.C.eo.ti.l.Licet:&.ff. e.ti.l.ex cōducto.§.Si uis.Dicitur autē sterlitas quādo nō colit semē ꝯductor ut dicto.§. Si uis. Vel dic sterilitatē ꝫm uulgi opinionē ut si dicant hoīes coīter esse bonū tēpus ł malū ar.ff.đ fun.instruc.l.Cū delamo nis.§.asinā.& extra de spōsa.c.ex litteris. Secūdo fit remissio si fundus terremotu uel casmate ita periit ut nusq̄ sit.Tertio ut si per incursu3 hostiū fructus amissus est:secus si exercitus trāsiēs ꝑ lasciuiā aliquid abstulit quod referas ad modicū dānū.ff.loca.l.ex cōducto.§. i.& pe℞.Quarto quādo ꝓpter casū fortuitu3 cōductor īpeditur frui ut dicta.l.ex cōducto.§.Itē cū quidā:&.l.q insulā.§. Edilis. Vł ꝓpter necessariā refectionē domus.Dixit tn̄ Azo ꝙ si casu fortuito ꝯtigat ubertas augmētatur pēsio sicut diminuitur quando sterilitas ꝯtigit secus si diligentia coloni ut.C.de fun.rei priua.l.ii.&.C. De oī agro de ser.l.ul.li.ii.& de alluuio palu.l.ul. 6

Quero in quot casibus inquilinus pōt expelli de domo per ipsu3 cōducta Rn̄det Hosti.ubi supra ꝙ pōt expelli.Prio si dn̄s ꝓbet domu3 sibi necessariā ut si necessitas īmineat que nō īminebat tēpore contractus. Et hoc casu est remittenda pensio ꝓ rata tēporis extra de loca.c.pꝰ sterilitatē.§.ueꝝ &.C.e.l.q. Secundo expelli pōt qn̄ domꝰ indiget refectione que nō īminebat tēpore cōtractus quo etiā casu fit mercedis remissio.Tertio quando inquilinus ibi male uersatur qa tenet porcos in solario uel si opera rustica suo tēpore nō exerceret ne ītēpestiua cultura fundū deteriorē reddat.Itē si ꝓpter īimicitias culpa coloni ortas dānū det̄ tenetur:ut.ff.solu.ma.l.in his. Prio rn̄so. Item si teneat ī domo cōducta publicas meretrices uł alios publicos peccatores ar.in autē.de leno.§.sancimus coll.ii. & de sta.mo.c.fi.§.i. &.q.ς.di.§. Sed Illud:&.l.Nō alit̄ de usu.& habi.& ibi ꝑ glo. Quarto potest expelli cū cōduxit ad.ς. annos fundu3 & stetit per biennium ꝙ non soluit mercedem. 7

i VSVRA. Sexto q̄tū ad cōtractū pignoris. Vtꝝ tenēs aliquā rē pignoratā tenet eā restituere cū fructibus si sibi soluitur capitale ꝑ quo res fuit pignorata. R̄ndet Ric. in quarto di. 15. ar. 5. q. 5. ꝙ sic. Si āt de fructib⁹ sortē recipit tenet pignus restituere sine solutione alia excepto hoc qđ sibi debetur ꝑ laborib⁹ & expensis. extra de usuris. c. i. & se. cōcor. Monal.

2 ¶ Quero pone ꝙ quis pignorat equū ꝑ mutuo & soluit cibaria ei⁹ & ille cui pignoratus ē utitur equo & equitat ad negotia sua uel dat ad uecturā an est usura. R̄ndet Monal. in sum. ꝙ sic. Itē dē ueste & similibus utitur quis ad utilitatē suā & alterius dānū.

3 ¶ Sed quid si quis habet equū ociosuꝫ quē locare nō uelit & pignorat eū alicui a quo mutuū accepit hac ꝯditione ut pascat equū & eqtet tamē sine grauamine & periculo equi an sit usura. R̄ndet idē Mo. ꝙ nō: licet aliquid accipiat ultra sortē: quia non grauat ꝓximū imo iuuat eū pascendo. Vnde in hui⁹modi casibus ꝯsiderānduꝫ est utrum preter mutuū pares sint utilitates hinc inde. Et si pares inueniantur circūscripto mutuo non est usura in predicto casu. Idem de eo qui pignorat domū mutuanti que inutilis ē sibi quia nō uult eam locare & mutuans domū custodit a ruina ne destruatur.

i VSVRA. Septimo ī ꝯtractu ꝑmutatiōnis siue ī arte nūmulariorꝫ. Vtꝝ ars cāpsoria sit licita R̄ndet Alex. de ales in suo tractatu de usuris: hec ars necessaria ē ad utilitatē ꝑegrinātiū & alioꝝ qui circueunt diuersas regiones & ad cōmutationes rerum sine quibus nō ē uita humana. Reꝝ enī cōmutatio necessaria ē que cōmode n̄ pōt fieri sine nūmismate. Nō enī ī diuersa loca & remota portari possunt res cōmode ad ꝑmutationē faciendā. Et ideo necessariū fuit nūmisma & ars cāpsoria ꝓpter diuersitatem nūmismatū. Hec āt cōmutatio artis cāpsorie n̄ habet rōnē mutui quia nō sperat lucꝝ ꝓpter dilationē tēporis nec iteꝝ cāpsori redditur sors eadem specie uel numero quia dat monetā unius generis & recepit alteri⁹ puta dat turonenses & recipit bonoios & ꝯuerso. Nec potest dici ēptio ul' uenditio ꝓprie: quia ēptio & uēditio ꝓprie cōsistit in reb⁹ appreciabilibus quaꝝ pretia mēsurātur & dētminantur nūmismate hoc āt genus fit in sola cōmutatione nūmismatū diuersoꝝ geneꝝ & ide onon est ēptio & uenditio: sed simplicit̄ potest dici ꝑmutatio Permutatio enī dicit̄ uno modo generalit̄ qn̄ aliquid datur loco alterius & sic cōprehēdit omnē ꝯmutationē. Secūdo modo dicitur qn̄ res dētmiata ad utilitatē uite datur ꝑ alia re dētmiata. Et hoc mō dētmniatur de ꝑmutatione in iure canonico ut quando ꝑmutatur

p̄benda cū prebenda. Vel aliquid simile. Tertio modo dr̄ pmutatio magis determīate ut nūmismatū pmutatio. Et hoc modo ars cāp/soria dicitur permutatio. Nō obstat q̄ iste indebit9 usus sit pecuīe quia s̄m quod ait philosofus primo poli. nūmisma īuentuȝ est causa transmutatōnis: ut puta p̄ nūmismate habeantur res necessarie ad uitā. In cābio autē fit ut pecuīa p̄ pecunia habeatur: quia respōdet Alex. quia cōmutatō taliū reꝝ cōmode b̄ri nō pōt ꝑpt diuersitateȝ nūmismatuȝ: ideo hec permutatio ꝯceditur. Itē in arte cāpsoria nō ꝑprie cōmutatur nūmisma p̄ nūmismate: sed pmutatur us9 ꝑpri9 nūmismatis p̄ utroqȝ genere. Concor. Fran. de maronis in. q̄. dicēs q̄ sicut ars mercationū facta legitme est naturalis: & sicut merca tores sunt ualde utiles quia aliqua habentur in una regione que nō in alia: ita pecunie cōmutatores seu cāpsores q̄a una moneta currit in una regione & nō ī alia. uñ p̄ suo labore aliq̄d p̄nt lucrari licite.

Quare cāpsor potest recipere lucꝝ pmutādo uerbi gratia sterlīg9 in anglia ualet. q̄. turonenses & nō plus. Pone q̄ cāpsor p̄ cōmuta tōne sterlignoꝝ uel eꝯuerso ad turonēses aliquid accipiat: an liceat cū non laborat plusq̄ usurarius. R̄ndet idē Alex. q̄ nūmisma habet duplicē recōpensationē. Vnā ex natura rei siue pōdere & materia & aliā ex detīatōne legis positiue: ex quo accidit q̄ frequēt aliquid nūmismatis genus in aliquo loco non tātū ualet q̄tuȝ ualoreȝ dedit illis positio. Et ideo quādo cāpsor aliquod gen9 nūmismatis accipit nō s̄m determīatōnē & positionē legis: sȝ s̄m estimationē pōderis & materie: & aliud genus dat s̄m estimationē & positionē legis & fit iā recōpēsatio & equalitas inter datuȝ & receptuȝ cōpando ua/lorē nummismatis dati q̄d ualet s̄m estimationē legis ad ualorem nūmismatis accepti quod ualet tantuȝ s̄m naturam rei ad pondus seruatur ibi iustitia similis illi que est inēptionibus & uēditionibus quia recōpensatio fit hic per maiorē & āpliorē utilitatē dati apud accipientē a cāpsore q̄ recepti ab eo. 2

Quero pone casuȝ q̄ quis dat marchaȝ argenti p̄ alia marcha ar/genti soluenda & recipienda certo termīo utꝝ iste ꝯmittat us̄am R̄ndet Alex. ubi supra pōt dici q̄ aut uerisimilit̄ scitur q̄ marcha sit plus ualitura tēpore solutionis aut uerisił̄iter dubitatur. Si enī uerisimile est q̄ sit plus ualitura tēpore solutionis: puta si quis dat marcham argenti p̄ alia marcha recipienda tali tēpore q̄n magis req̄ritur illa pecunia & per ꝯsequēs est maioris ualoris multuȝ pre sumit̄ contra sic mutuantē q̄ querat lucꝝ ratione tp̄ris. Distigunt tamē quidā q̄ si creditor non erat seruaturus eā usqȝ ad illud tp̄us sed interim erat illā ꝯsumptur9 usura est. q̄a p̄ mīori p̄tio recepit 3

maius rõe tẽporis & lucratur de eo in termino certo qđ non erat seruatur⁹ usq; ad illũ terminuʒ. Si autẽ erat seuatur⁹ ut sic ꝯuãdo usq; ad p̃dictuʒ terminũ lucraretur distĩgue: qa si aufert creditor ẽptori uel debitori libertatẽ liberandi se a debito presumit contra creditorẽ de usura: ꝙ ideo crediderit pecuniã ut debitorẽ onerarʒ periculo & se exoneraret. Si aũt nõ aufert libertatẽ a debitore sʒ ꝯcedit ei ꝙ soluat qñcunq; uoluerit infra terminũ nõ peccat talis creditor quia non uidetur sperare lucꝝ ꝓpter terminũ: sed magis uidet̃ hoc fecisse ad releuãdũ ĩopiã debitoris. Si ãt uerisil̃r dubitat̃ utꝝ plus uel minus ualeat tẽpore solutõnis tunc posset excusari cõ tractus ratione dubii. Idẽ autẽ iudiciũ est quando species ꝓ specie puta granũ ꝓ grano. uinũ ꝓ uino oleũ ꝓ oleo ad certã mẽsura dat̃. Concordat Monal. in sum.

4 Quero pone ꝙ aliquis habẽs pecuniã specialẽ q̃ timet tp̃e futuro minorandã suo pretio ꝯm statuta legis positiue uel dñi terre: & iõ ꝓpter hui⁹modi timorẽ ñ uult dare pecuniã mutuo nisi reddatur sibi in equali pretio in quo est tẽpore mutui. uerbi grã aliquis habʒ sterlingos qui nunc ualent quatuor turonẽses & timet ne p̃ aucto ritatẽ dñi in futuro tẽpore minuant̃ ĩ pretio & sint tantũ ualituri tres parisienses ꝓpter quã causaʒ facto mutuo & diminuto pretio cõsequenti tp̃e nõ uult recipere tot sterlingos numero quot dedit tẽpore mutui: sed ꝯm pretiũ turonẽsiũ cuius erant tẽpore mutui. Queritur ergo utrum hoc liceat Rñdʒ idem Alex. ꝙ uidet̃ multis ꝙ nõ aliis autẽ ꝙ sic. quia aliud est in mutuo sperare lucꝝ aliud ẽ uitare damnũ. Primũ nõ potest fieri sine iniura dei quia hoc ꝓhi/buit nec sine iniuria ꝓximi cui gratis debuit fieri mutuum. Qui ãt uitat damnũ deo iniuriam nõ facit cum hoc nulla lege ꝓhibeat̃ nʒ ꝓximo fit ĩiuria qa nõ ledit ꝓximũ. quia uitat damnũ suũ ĩ ꝓpoĩto ãt mutuãs magis querit uitare damnuʒ suum quã habere lucrum. Debitor autem minus nihil accipit tẽpore mutuatõis quã reddere teneatur. Nec erat uerisil̃e pecuniã esse minus ualiturã q̃ ualebat tẽpore mutui. quia uillificatio hui⁹ pecuĩe nõ accidit rõne dilatõis temporis: sed ex uoluntate legis latoris.

5 Quero pone ꝙ deposui pecuniã apud cãpsorem siñ aliquo pacto q campsor cum dicta pecuĩa multũ fuit lucratus & soluit mihi pecu niam. ponam⁹. io. ꝓ cẽtenario mõ queritur utꝝ ista sit uſa. Dicunt quidã ꝙ aut deposui sub spe ipsi⁹ remunerationis & tunc ẽ usura: sec⁹ si simpliciter. Et in hoc statur dicto meo quia ẽ q̃stio de con scia. Tu dic ꝙ aut deposui in specie & tunc qa ipse illicite usus est pecunia deposita omne lucꝝ inde ꝓueniens debet mihi restituere

quia locupletior ex re mea factus est.ar.ff.de nego.gest.l.qui sine usuris. Aut usus est licite quia deposuerā ad numeꝝ & tunc si aīo liberali & sciens se nō teneri soluit: potero retinere id cum bona ꝯscientia quia ē mera donatō. Aut soluit credēs se teneri ex quadā equitate que sepe mouet creditores mercatores ad remunerandū & idē quod supra ē. Aut credebat se teneri ex iure necessitatis cuȝ nō teneretur: & tunc dico ꝙ licite recipio si non habui a principio animū fenerandi alias secus. Nā obligatio antidotaris iustam parit retentionē per errorē soluti.ut.ff.de fideius.l.Si testator.§.i. Nisi esset error facti:ut quia putabat p suū ꝓcuratorē esse p missuȝ cuȝ nō esset:tunc enī nec de iure iudiciali nec de conscientiali retinere possuȝ.Hec Bal.in.l.i.C.pro socio.

¶Quero pone recipit quis pecuniā ultra mare uehendā & ibi reddē- 6
dā certo pretio ꝯstituto an sit usura.Rn̄dȝ dn̄s Lau.q.25.ſm Inno. in.c.fi.de u.ſis ꝙ nō:siue in se recipiat periculū siue nō. Est enī lo/catio opaꝝ siue custodie.ut.ff.loca.l.In naue saufelli. Idē Hosti. tenet qui allegat.ff.nau.cau.sta.l.Et ita fatetur: tn̄ Inno.ꝙ ubi non acciperet pretiū tantū ut portet sȝ negotiatori mutuo dat ut ī illa negotietur tunc est usura:quia pecunie nullꝰ ē usꝰ uł utilitas si re/tineatur in archa nec deteriorat̄ utendo.88.di.eiciens. Vide ibidē per Io.an.& per Hosti.in sum.de usuris.§. An aliquo uer.sȝ nūquid & in glo.in dicto.c.fi.

¶Quero cāpsor cābiendo uł ꝑmutādo recipit unū denariū ꝓ floreno 7
& in distanti loco facit pecuniā numerari & ego hic do an sit u.ſa. Rn̄det dn̄s Laur. uidetur ꝙ sic:quia querit fructū de pecunia que nō parit. In cōtrariū facit quia nō ē mutuū sed mutuatū ad instar uenditionis.Itē qui in loco distanti pecuniā numerari facit suscipit in se periculum. Hanc questionē forat Io.de ligna.in.c.fi.de u.ſis: & ibi post multa dicit ꝙ non uidetur bene excusabilis nisi attento intereē:qa attēto subiecto pecuia inuēdibilis: quia nulla reꝝ esti/matio.ff.de fideius.l. Si ita nisi ꝓpter cursuȝ monete. Cōcludit fi/naliter ꝙ ubi plus recipit nō ē bene tutꝰ in ꝯscia. Hic aduertendū si ueꝝ foret huiꝰmōi cābia nō esse licita multi dānarent̄. Et iō ego puto licita esse dū tn̄ debito modo celebrentur. Et dico ꝙ hic non iteruenit mutuū: uñ u.ſa nō potest dici nec intuenit aliqd qđ ꝯtra ꝯsciētiā edificet:uñ dico ꝙ ī prio casu si tibi cābio florenū & dādo tibi florenū aureū recipis monetā uel ecōtra & in utroq; casu uolo unū denariuȝ ueri ualoris iā nō illud uolo quia tibi uendā pecuniaȝ que ē īuēdibilis.Et firmauit Archi.iꝗ.q.i.Nec ad pecuniā respectū habeo:sed ad interesse meuȝ rōe laboris opaꝝ pensionuȝ fictoꝝ q̄

sub eo huiusmodi artē exercendo iā nō teneor incassu3 laborare in utilitatē alioꝝ. Nā laboris itineris & expēsaꝝ habēda est rō extra de uoto.c.Magne bn̄ faciūt notata p Io.an.p9 Hosti.in.c.Cōqstus ut per eū in sum.de usuris.§. An aliquo uer.i3. Et ista uidetur etiā fuisse intētio ipsius Io.de ligna.licet satis ɔfuse loquatur

8 ¶Quid de cāpsore qui accipit aliqd ut pecuniā q̄ sibi hic soluo faciat eā alibi in loco distāti numerari.Rn̄det idē ubi supra dicebat Io.de ligna.hoc casu cursus monete opatur excess9 in ualorē ſm locorū diuersitatē. Pl9.n.ual3 floren9 florētie q̄ alibi & plus ducat9 roān9 rome q̄ alibi & sic de singulis.Est eteni alia ratio sc3 periculi. Nō ergo uenditur pecūia que ē inuēdibilis sed tantū hic soluitur q̄tū ibi numeratur.Nā tantū ualet un9 floren9 cū uno denario hic q̄tū ibi sine denario. Hoc ēt operat̄ monetaꝝ diuersitas quōcūq;. Tātū enī ualent uenetiis centū ducati q̄tu3 florētie cētū.6. floreni aliqn̄ pl9 aliquādo min9 nō ergo plus soluitur sed tantūdē. Itē si aliquid plus ualeat illud plus ɔputabit̄ rōne periculi & ut subueniat̄ salariis mistroꝝ & pēsionū & ut nō frustra opas ponat & sudorē ī alioru3 utilitatē. Quid sit restituendu3 .c.8.

i USVRA.Octauo q̄ūt ad restitutōnē.s.quid restituendū sit Vtꝝ quis teneat̄ ad restitutōnē usuraꝝ Respōdet Alex.de alexan in suo tractatu aduertēdū q̄ eoꝝ q̄ acquirunt̄ cu3 peccato quedā sunt in quibus nō trāsfertur dn̄ium & quedā sunt ī quib9 trāsfert̄.In primo casu necessaria ē restitutio quia peccatum nō remittit̄ nisi restituatur ablatum.i4.q.6.Et ē uerbu3 bti Aug. ad Macedo. Si res aliena ꝓpt̄ quam ē peccatum reddi possit & nō redditur pn̄ia nō agitur sed simulatur.Si autē ueraciter agitur nō remittit̄ peccatū nisi restituatur ablatū. Talia sunt q̄ acqruntur p furtum extra de fur.Si quis &.c.litteris & que acquirūt p usuram extra de usuris.c.Tua nos &.c.Cōsuluit. Et que acquiruntur per rapinā extra de rapto.c.i.& c.ī litteris.Et q̄ acquiruntur per simoniā extra de simōia.c. ueniēs ad uos. In scd̄o autē casu.s.qn̄ trāsfertur dn̄iū nō ē necessaria restitutio oīu3. Inducēdi sunt tn̄ hoīes qui sic accipiunt ut inde faciant bonas & largas elimosinas.Et talia sunt q̄ acquiruntur per illicitas negotiatōes quādo negociatio ē illicita ex parte persone puta cū cleric9 uel monach9 negotiatur q negociari nō debent uel quādo ē illicita ex parte modi ut cu3 qs negociat̄ cū periuriis & mēdaciis sec9 si negociatio esset illicita ex parte ɔtractus ut puta q̄ uēditio fit in fraudē usuraꝝ quia tunc est īdirectum mutuum & tenetur quis ad restitutionē.

¶ Vtrum quis teneatur restituere rē eādem numero. Rn̄det idē Alex. 2
ubi supra q aliter ē in furto & in rapina q̄ in usura. Nā aliquo mō ē
uoluntarium in usura: licet sit uoluntarium mixtū. In rapina autē &
furto ē simpliciter inuoluntariū ꝓpter quod equus furatus iure poli.
semper ē restituendus: idem numero ī cuiuscūq manus trāsierit: n̄
sic autē ē de equo accepto per usuram sed sufficit q fiat restitutō
pretii. Duplex autē est rō. Prima qa illud qd accipitur ultra sortē
in usura nō ē simpliciter uiolentū nec peruiz factā dn̄o rei: nec ē oio
inuoluntarium. Quod autē accipitur in rapina & furto accipit per
uiolentiam & cōtra uoluntatē dn̄i. Secunda rō ē quia usura ē ī cō-
tractu mutui. In mutuo āt nō est necesse q q accipit mutuo reddat
mutuanti idē numero: sed sufficit q reddat equale in pretio. Et eo
dem modo uidetur esse dicendū ī excrescentia que accidit ratione
mutui: quia nō est necesse q restituens lucrum restituat idē numero
sz sufficit q reddat equalēs ī ptio. Concor. Hosti. in sum. li. 3. ti. q.
¶ Vtrum sufficit q quis restituat nō pluſq̄ accepit cū dicatur exo. 22. 3
Si quis furatus fuerit bouē aut ouem aut occiderit aut uēdiderit ꝓ
uno. 5. uel. 4. oues ꝓ una Itē Luc. 19. dixit Zacheus. Si quē fraudaui
reddo quadruplū. Rn̄det idem alex. ubi supra q sufficit q quis re-
stituat tantum q̄tum accepit: quia sic restituendo reducitur quod
īiuste actum est ad equalitatem. Leges āt predicte nō obligāt post
xp̄i aduentū: quia cerimonialia & iudicialia non obligant post xp̄i
ad uentū: licet possz statui a iudice ꝓ bono coī. Et ideo dicit q alit
ē in usura q̄ in furto & rapina. Vsura enī dicit actionē uiolentā nec
qcquid factum ē iniuriam ꝓximi. Et ideo solū uidetur dicere q̄daz
inequalitatem ex parte rei accepte que nō pōt accipi rōe mutui cū
debeat esse gratuitum ꝓpter quod ad equalitatez faciendā sufficit
q fiat restitutio rei ita q tantū restituat q̄tum accepit. Rapina
āt & furtum magis dicunt uiolentiam que reprimenda ē p penaz
& ideo si a iudice ꝯdēnetur raptor uel fur tenetur plus restituere q̄
accepit. Non sic ē ante quaz sit ꝯdemnatus Illud ergo plus ad qd
iste tenetur est qd per modū pene infligende raptori uel furi: & n̄
quia quis illud reddere teneatur quia raptor uel fur teneretur qd
falsum est.
¶ Vtrum homo teneatur restituere ea q̄ legitima mercatione lucratus 4
ē de bōis que ipse & eius pater acquisierant per usuraz. Rn̄det alex.
ubi supra post duas opiniones prius recitatas quas non tenet etiam
Ric. Alii distingunt tam in rapina q̄ in furto dicentes q rerum q̄dā
sunt quarum usus earum nō ē cōsumptio sicut res q̄ habent usumfructū
de se sicut ager uinea uel domus: & in talibus restituende sunt ne dum

res sed etiã ꝓuent⁹.In hoc tamen differt u≈ari⁹ a raptore ≈m quos
dam quia usurarius potest deducere expensas & forte operas suas
moderatas:nõ sic ãt fur uł latro ut mitius agatur in hoc cũ u≈ario
q̃ cũ fure & raptore: quia fur & latro nõ deducũt expẽsas nꝫ opas
suas:licet alii hoc intelligant in foro iudiciali.In foro ãt cõscieẽtie
dicunc etiã furem & latronem posse deducere: qa iniquũ ẽ aliquẽ
locupletari cũ damno alteri⁹ p⁹q̃ ei plene de damno ẽ satisfactum
Quedam ãt sunt alie res que nõ habent usumfructũ sicut pecunia
& in talib⁹ nõ tenetur qs restituere ꝓuentũ ꝓpeueniẽtẽ ex tali re
cui⁹ ratio ẽ quia talis res ex natura sua nõ habet ꝓuentũ sꝫ ꝓuẽt⁹
ẽ ex industria uł solerta humana ꝓpter quod lucrum ꝓueniens ex
tali industria fit illi⁹ qui lucratur: & hoc si iuste negociatᷣ uł iuste
emat aliqd:unde si aliquis ex pecunia u≈aria negotiat⁹ ẽ & lucrat⁹
& inde emit predium & fruct⁹ percipit nec lucrum nec hui⁹modi
fructus tenetur restituere:& hoc quia totũ lucrum ẽ ex industria
opantis : & idem dicendũ de lucro quod habetᷣ ex pecunia furtiua
uel rapta per negociationẽ aut ꝑ ẽptionẽ predii & fructuum eius.
Sec⁹ ãt ẽ in re q̃ habet usumfructũ: unde si quis usurari⁹ ꝑ usuraꝫ
extorsisset agꝛ uel uineã nõ solũ tenetur restituere rem sed etiã
fruct⁹ pceptos ex talibus rebus.& multomagis ad hoc tenetur fur
uel raptor & hoc quia sunt fructus reꝛ quaꝛ alius ẽ dñs . Fructus
ãt pecunie nõ ẽ ex natura rei:sed ex industria & labore . Licet ãt
usurarius non fit uer⁹ dñs pecunie quã accepit per u≈aꝫ : tamẽ ẽ
dñs laboris . Nõ obstat extra de usuris.c.Cũ tu manifestos in fine
ubi dicitur ꝙ possessiones ẽpte de usuris uendi debent & ipsarum
pretia his a quibus sunt extorte u≈e eadẽ ratõne quicquid de u≈a-
ria pecunia emitur restitui debet:qa rñdet Alex. notabiliter quia
decretalis dicit ꝙ possessiones uendanᷣ & nõ restituanᷣquasi dicat
ꝙ bona usurarii omnia sunt obligata illis a qbus u≈e sunt extorte
& ideo si usurari⁹ ẽ nõ soluendo oportet tales possessiones uendi.
ut fiat restitutõ nõ ãt oportet ipsas possessiones restitui quia forte
ualent pl⁹ q̃ requireret restitutio.Concor. Ric.in.ꝗ. di.ꝯ: ar.ul.q.
.6.& Tho.& Rodonensis & Astensis li.ꝫ.ti.ꝗo. Concor.ẽt Hosti.
dicẽs ꝙ u≈ari⁹ tenetur ad restituendũ usuras & intereẽ debitoris
in quo quidẽ damnũ & lucꝛ suũ ẽ ꝯputãdũ per tex.ff. de eo quod
cer.lo.l.ꝫ.§.pełt.in fi.& nõ placet ei interpretatio quam Ray. pro
u≈ario facit consulens ꝙ u≈arius p⁹q̃ satisfecerit de usuris petat a
debitore ueniam ad cautelam quia forte tenetᷣ ei ampli⁹ aliquid ei
restituere ꝑ intereẽ aliquo & damno. Non uult eni Hosti.ꝙ de-
bitor ultra suũ itereẽ possit lucꝛ petere:quia hoc eẽt suũ repetere

cū usuris. Idē ēt dicendū ꝯm Rodol. de lucro habito de re furtiua uel rapta per negotiationē uel cōpationē redditus uł predii factā de re huiꝰmodi furtiua uel rapta.

¶Sed quid fiat si tales possessiones deueniant ad alteriꝰ manꝰ. Rñdet Alex. unaa cum glo. in dicto. c. Cum tu. extra de usuris. ꝙ si pdicte possessiones perueniāt ad manꝰ alteriꝰ ex causa lucratiua & usurarius non ē soluendo uendi debent & restitui eaꝝ pretia & hoc ad quecūqꝫ deueniant res de pecūia usaria empta secus si emisset rē uel ex alia causa onerosa adeptus eēt ab usario bona fide ñ credēs forte eum usurarium uel credens rem illam non eē emptam dł pecunia usuraria uel credens ipsum usurariū aliter habere unde possit reddere usuras. 5

¶Vtꝝ usurariꝰ teneatur ad dānū qđ incurrit ille a quo usas extorsit Rñdet Ric. in distincte. ꝙ sic ubi supra. Alex. uero de ales dicit ꝙ quis dānificatur duobꝰ modis. Vno mō cū sibi aufertur id qđ actu habet & tale damnū semper est restituendū: ut si quis dānificaret aliquē dirruens domū eius tenetur restituere tantum quantū ualꝫ domꝰ eiꝰ. Secūdo modo quis dānificat aliquē nō ꝙ auferat sibi qđ habet sed quia impedit eū ne habeat qđ erat ī uia habendi. Et tał sic dānificans nō tenetur ad restitutionē ex equo. quia minꝰ ē hře īpotētiā & eē in uia ad habendū q̄ habere in actu. Dānificās autē in minori nō tenet̄ restituere plus quia sic restitutū non ē simpluꝫ sed multiplicatum: & ideo quia damnificat hoīem in agro semiato puta effodiendo semina non tenetur restituere totū pretium seu ualorē messis future: quia nondū fuit habita nisi īpotentia. Eodem modo si quis detinet pecuniā creditoris ultra terminū prefixū non tenetur restituere totū lucruꝫ qđ posset fieri de illa pecunia quia tale lucꝝ causale ē quia forte mercator īde perdet. Alio mō dicūt sic alii quod in restitutione facienda duo sunt attendenda :s. ualor rei que ablata ē uel equiualens Secundo ꝯsiderandum ē dānum qđ illatum ē in iniuriam passo. Et de hoc notandum est ꝙ hoc dānum aliquando illatum ē primo & pse & directe & tunc in ferēs dānuꝫ tenetur restituere. Verbi gratia si aliquis passus dānuꝫ pro pecūia sibi ablata in hoc quod uolebat emere sibi necessaria ad uitaꝫ siue soluere ēpta uł debita & ideo in exspoliatione talis pecūie īcurrit dānuꝫ puta qa euꝫ oportuit uēdere possessiones sibi utiles ł recipe pecuniā mutuo & forte ad usuraꝫ ī tali casu tenetur qs restituere dānuꝫ. Alio mō infert̄ dānuꝫ paccidēs tātuꝫ ut puta qa qs ñ ꝯsecutꝰ ē lucꝝ qđ intendebat ex pecunia & tale dānum non tenetur restituere quia pecūia đ nata sua nō habꝫ partum. Secꝰ tamē ē ꝯm 6

iſtos in rebus que ex ſua natã & ſcḋm morã tẽporis augeri poſſunt & decreſcere ſcḋm ꝙ ſunt aĩalia quia talia de ſe habent partũ: & iõ ſpoliator tenetur reſtituere pretiuȝ ipſaꝝ reꝝ quod ualiture erãt tp̃re quo reſtitutio fit. Hoc tñ ẽ dubiũ utꝝ ſpoliator ad hoc tene atur quia res nõdũ habita erat ſed habẽda. Scḋm hoc ergo ſuppo/ ſito caſu ꝙ fur furatus eſt pullum equũ uel uituluȝ quẽ uerus dñs conſeruaturꝰ erat uſqȝ ad annos pfecti ualoris fur ſtatiȝ uendidit & liberauit ſe a furto fur autẽ nõ ſolũ ad ualorẽ pulli uel uituli ſȝ ẽt ad ualoreȝ eius qḋ ualiturꝰ erat tẽpore reſtitutionis teneretur Hoc tñ dubiũ ẽ tũ quia talis ualor ẽ in potentia tũ quia animalia interĩ mori poſſunt. Concor. Aſtenſis in ſum. li. 3 ti. 4.

Cui ſit facienda reſtitutio. .c. 9.

i VSVRA. Nono q̃tuȝ ad reſtitutionem. ſ. cui ſit facienda. Quero cui fieri debet reſtitutio. Rñdȝ Alex. ꝙ regularit̃ illi a quo accepta ẽ uſura. Fallit in aliquibꝰ caſibꝰ. Primo ſi res que reſtituit̃ nõ ẽ ad utilitatẽ eiꝰ cui reſtituitur ſed potius ad nocumẽtũ & iõ nõ ẽ reddẽdꝰ gladius depoſitus furioſo ſȝ magis ẽ tenendus uſqȝ ad ꝯgruũ tẽpus quo poſſet reddi. Scḋo ſi ille cui redi debet ẽ mortuꝰ quia tunc debet reſtitui heredi uel in caſu ex ecutoribꝰ. Tertio ſi ille cui debetur ẽ ignotus tũc enĩ debet homo reſtituere ſcḋm ꝙ põt. ſ. dando elimoſinas pauperibꝰ ꝓ ſalute illius Quãdo enĩ ignorantur exſpoliati uel nõ inueniunt̃ tunc cũ cõſilio & auctoritate eccleſie diſtribuantur in pias cauſas puta in alimo/ niis paupeꝝ ꝟ redẽptionẽ captiuoꝝ & hoc in uilla uel dioceſi ubi rapina facta ẽ ſi cõmode fieri poteſt. Qꝛ ſi nõ põt puta qa uilla ẽ nimis remota uel ex alia cauſa ſufficit ꝙ fiat alibi addit Hoſti. ꝙ ubi ignoratur cui debet fieri reſtitutio eſt pauperibꝰ erogandum uel etiã illi qui tenetur reſtituere ꝓ elimoſina ſi egeat relinq̃nduȝ Hoc dicit in ſum in ti. de penitẽ. §. quibus uer. ſed q̃ fora ſcuanda ẽ. Quarto ſi illi cui debet fieri reſtitutio ẽ nimis diſtans. Tunc. n. ſi non põt fieri niſi maioribus expenſis q̃ ſit res que debȝ reſtitui põt dare in pias cauſas uel ſi non põt fieri cõmode res debet trãſ/ mitti illi cuiꝰ ẽ uꝉ ad minꝰ reſeruari in aliquo tuto loco donec dño aſſignetur. Quinto ꝓpter turpitudinẽ dãtis ubi primo notandum ẽ ꝙ aliquis dupliciter dat illicite. Prĩo mõ quia ipſa datio ẽ illicita ſicut patet in ſimoĩa. Et tali caſu poſito qui dedit amiſit qḋ dedit & ideo nõ debet ſibi fieri reſtitutio. Accipiẽs autẽ turpit̃ accipit & ideo nõ põt ſibi retinere datum ſed magis debet ꝯuerti in pios uſꝰ Alio modo dat illicite non quia datio ſit illicita ſed quia datur propter rem illicitã ſicut cum quis dat meretrici ꝓpt̃ fornicatõeȝ

tūc enī mulier pōt retinere: sed dans repetere non pōt. Pōt & alit̄ distingui in casu ꝓposito quia pecunia aliquādo male accipitur & sine culpa illi⁹ a quo accipit̄ sicut patet in rapina furto & usura: & tunc pōt restitui illi cui⁹ fuit qa non amisit dn̄ium suū. 14. q. 5. Nō sane in fine ubi dicitur. Qui uero contrari⁹ societatis huāne furtis rapinis calumnis & oppressionibus in uasionibus aliqua abstulerit reddenda potius q̄ donanda censem⁹ Zachei publicani exēplo q. s. dixit. Si aliquē defraudaui reddo quadruplū. Aliquādo tn̄ aliquid accipitur sine culpa accipiētis nō tamen sine culpa dantis: ut puta qa mala intentōne dat & tamē accipiens bona fide accipit: & tunc si illud quod datu3 fuit in ptāte dantis fuit retinere pōt. Si autē n̄ retinere non pōt: ut puta quia dedit alienū & deb3 reddere illi cui⁹ ē. De hoc. 14. q. 5. & ē uerbum Aug. de uerbis dn̄i qui dicit. Nolite facere elias de fenore & usuris. Itē idē Aug. in quadā omelia. Quid possem dicere. Multi sunt xp̄iani diuites auari cupidi: n̄ habeo pec catū si eis abstulero suū: & pauperib⁹ dedero. Aliquando ē peccatū ex parte utriusq; ut in simonia & tunc obseruandū quod dictu3 ē. Astensis dicit q̄ si sciatur a quo extorta ē restituēda ē ei si sit pn̄s extra eo. c. Cū tu. §. Super his si uero sit absens restituat̄ ei⁹ heredi ul̄ ꝓcuratori si sit. Si uero nec ipse nec heres eius n3 ꝓcurator sit presens & usurari⁹ nouit ubi ille habitat deb3 ei mittere aliquo mō si pōt fieri fideliter. & secure. Hoc enī semper faciendu3 ē quādo cōmode fieri potest. Et s̄m Ber. mitti debet sumptib⁹ ip̄i⁹ debito ris absentis ar. ff. de op. li. l. Ope. Si tamen expense nimis excederēt summā illius usure tunc debet pauperibus erogari. 2. q. 6. anterior extra de iudeis cum sit. extra. e. Cū tu in glo. Hosti. uero distīguit q̄ si usurari⁹ qui ē male fidei possessor alio se transtulit quam ubi usuras exercuit tunc ꝓpriis sumptibus mittere tenetur. Si uero is a quo usuras extorsit uel heres eius alio se transtulit tunc locu3 h3 q̄ alii debent. Et probantur hic. ff. de rei uen. l. Si res. &. l. Si uero: & ī oībus s̄m Ro. pensande sunt circūstantie. s. quātitas rei debite remotio loci expense que fierent in mittendo & pauptas & diuitie eius cui restitutio fieri debet quia nullo mō debet ꝓ re tā modica ꝓximū suum grauare unde non oportet q̄ tunc mittat & in talib⁹ recurrendū ē ad arbitrium boni uiri hoc. Rodo. Ceteꝝ si de ei⁹ ad uentu ꝓximo speretur tunc pecunia deponetur & ꝯsignabitur. C. de usu. cap. l. acceptā s̄m Go. Item si res esset magni ualoris & non posset cōmode mitti ei cui⁹ ē deberet ī aliquo tuto loco deponi & ꝯsignari s̄m Tho. Si uero usurari⁹ nescir3 nec speraret q̄ de facili scire poss3 ubi ille habitaret non tenetur uagari ut īueniat eu3 ar.

ff.de op.li.l.Quod nisi.§.l.extra e.Cuȝ tu in glo. Vel si sciret tamē eā cōmode mittere non posset debet eā pauperib⁹ erogare .2.q.6. anterioꝝ Et melius extra e.Cū tu ſcḋm Ray.& Bar.ibidē.& ideȝ intelligendū si scire nō posset a quo eā acceperit. Et qḋ dictum est de eo a quo extorte sunt usure .idē intellgendū est per oīa de eius herede si ille nō sit superstes. Monal.dicit ꝙ quando nescit̄ ꝑsona cui restitutio fienda ē ł si scitur tamen ē absens ī remotis partib⁹ nec speratur ꝙ de facili posset sciri debet pauperibus erogari cū auctoritate ecclesie. Si āt scitur mittat ei si aliquo modo potest fideliter fieri & secure:alioquī cū auctoritate ecclesie pauperibus detur ar.extra ḋ usuris.c.Cū tu ubi de hoc:&.2.q.6.anterioꝝ.Sed quando scitur persona uł sciri pōt semper facienda ē ei restitutio cū cōmode fieri pōt.Pensande sunt tamen circūstantie.s.quātitas rei debite & remotio loci & expense que fierent promittendo. Et si ē diues ille cui fienda ē restitutio ita ꝙ nullo modo deberet pro re tā modica ꝓximus grauari:& tunc nō oportet ꝙ mittat̄ & ī talib⁹ recurrēdū ē ad abitriū boni uiri.

2 Quero pone casuȝ ꝙ prelatus ecclesie iniuste subtraxit q̄rit̄ ergo cui debȝ restituere.Rńdet idē Alex.uidetur ꝙ ecclesie:quia ab ea subtraxit.In oppositū facit:quia cū prelatus sit conseruator rerum ecclesie deueīet id quod restituitur ad restituētis man⁹. Dicēdū ē bń ꝙ prelat⁹ duob⁹ mōis pōt aliquid ab ecclīa surripere. Vno mō si surripit rē alteri & nō sibi deputatam.ut puta quia subtraxit reȝ capituli.Et tunc res restituenda ē ei cui⁹ est. Scḋo modo quia rē sue ecclesie deputatā trāsfert in dńium alteri⁹: puta ꝯsanguinei ł amici.Et tūc talis res debet restitui ecclesie.ut ꝯuertat̄ ī utilitateȝ ei⁹:ut custodiatur usqȝ ad successoris aduentum.

3 Quero pone ꝙ xp̄ian⁹ recipit usuras a iudeo cui restituet. Rńdet Astēsis ubi supra:liberabitur eidē restituendo.Cōueniēti⁹ ē tamē ſcḋm Ray.& Hosti. ꝙ ipse noīe illi⁹ iudei cum auctoritate ecclesie illis xp̄ianis satisfaciat a quibus ille iudeus usuras exegerat ł quib⁹ alias obligatus erat.ff.de nego.ge.l.soluēdo &.l.cū pecunia uł apḋ edē sacraȝ uł alium locum tutum tamē auctoritate ecclesie nomīe illius iudei pecuniam deponat ut cum ille iudeus restituerit:eidem restituatur.Et idē intelligēduȝ ē ſcḋm Ray. quando restitutio debȝ fieri usurarum receptaꝝ a xp̄iano usurario. Quod autē dictum ē s.ꝙ ipse noīe illi⁹ & cetera ſcḋm Rodo. ē ueꝝ quādo factū ē occultū & non generaretur scandalū taliter soluētis uł ꝑiculū:alias sufficit ꝙ restituātur illi a quo sunt accepte.Concor.Monal.

4 Pone casum ꝙ culpa ē ex parte accipiētis & dantis sȝ tamē ē sine

iniuria alicuius : ut cum iudex dicit iudicium iustũ & testis uerum testimoniũ & aliquid datur quod nõ debet dari: quia sicut Aug. ad Macedo. nõ ideo iudex debet uendere iustũ iudiciũ aut testis ueꝝ testimoniũ quia uendit aduocatus iustum patrociniũ : & iurispitus ueꝝ ꝯsilium. Illi enĩ inter utrãq; partem ad examen adhibẽtur. Isti ex una parte cõsistunt. Hoc casu posito põt ne accipiens retinere pecuniã. Et uidetur ꝙ nõ. quia rõne sui delicti uidetur amisisse ius acqrendi dñium nec etiã restituẽda ẽ danti qui q̃tũ in se fuit abdi cauit eam a se. Pro hac sentẽtia uidetur Aug: qui dicit de dante ꝙ ille solet male sibi ablatam pecuniã repetere qui iustũ iudiciũ emit quod uenale eẽ non debuit. Et ibidẽ dicitur ꝙ tales facilius ea que hoc mõ acquisierũt tã q̃ sua pauperib⁹ largiũtur q̃ eis a quib⁹ accepta sunt tãquam aliena restituãt. Sic ergo ſm hoc qui pecuniã accepit ut iudicaret bñ aut nõ iudicaret cũ ex officio suo teneatur gratis & bene iudicare pecuniã retinere nõ põt: qa turpit accepit & crimẽ ꝯcussionis ꝯmisit. Est ãt crimẽ cõcussionis cũ qs ĩ officio ꝯstitut⁹ aliquid per metum extorquet a subditis : aut quando non uult facere id ad quod tenetur nisi pecunia data. Aut ẽ aliquis officialis aut miles qui ultra cõstituta sibi stipendia extorquet. ꝯtra illud. Estote cõtenti stipendiis uestris. Vel crimen cõcussionis ẽ ĩ accusatore qui desistit ꝑpter pecuniã ab accusatione. Posset etiam dici in hoc casu ꝙ sic dans pecuniam aut dat bona intentione ut. s. sibi ius & equitatem seruet: & tunc posset sibi reddi. aut eo animo dat ut animũ iudicis sibi inclinet uel corrumpat. & tunc dari deb; pauperibus uel illi in cuius iniuriam data ẽ si iniuste iudicatũ. Hec Alexander de alexan.

¶ Sed quid si pecunia data sit symoniace ĩ iniuriam ecclesie nã uidr ꝙ sit danda ecclesie in cui⁹ iniuriã data ẽ. extra de symo. c. ad hoc Aut ubi mandatur restitui pecunia accepta symoniace. Hoc etiã ꝓbat̃ extra e. c. Audiuim⁹ In ꝯtrariũ facit. c. Veniẽs extra de symo. ubi mandatur ꝙ talis pecuĩa restituat̃ illi q dedit. Distĩguũt ãt qdã dicentes ꝙ si totum capitulũ aliquid dedit nõ debet ei restitui. Si autem unus duo uel tres uel extraneus deliquid dãda ẽ ecclesie: qa nõ debet delictũ ꝑsone in dãnũ ecclesie redundare. Et ĩ prĩo caũ loquitur: c. Veniens. Alio ãt casu alia: c. Vel dicendum ẽ melius ꝙ. c. Veniẽs loquitur de pecuĩa data ꝑ ingressu monasterii que mãdat̃ reddi danti si debet ingredi in aliud monasterium ne sit onerosus monasterio. Si tamen talis uellet in seculo remanere non esset sibi reddenda. Hec Alex. de alexan.

1 VSVRA. Decimo scʒ quis teneatur ad restitutionē. Quero an tabelliones qui sciēter ɔficiunt ītrumēta super usuris teneantur ad restitutionē. Hosti. in sum. in ti. de usuris. §. An aliquo uer. quid denotariis nihil dicit de restitutione sed dicit ꝙ piuri sunt. quia quando creant̄ iurant ꝙ hec nō facient. ergo de cetero nec testificari poterūt nec publica cōficere īstrumēta. Per iur9 enī testificari nō pōt qn̄cūq; penitētiā egerit extra de testi. c. Ex pte &. c. fi. Ex hoc ēt sunt īfames qb9 sunt act9 legitimi interdicti extra de testi. c. Licet ex quadā prīo rn̄so ad fi. Hec Hosti. Vide supra restitutio quinto.

2 Quid de prelatis sigillātib9 & subscribētib9 se ī instrumētis usurariis Hosti. in sum. de usuris. §. An aliquo uer. fi. & Gof. in sum eo. ti. fi. Dicunt ꝙ particeps sunt crimīs usurarꝝ & si nō cōmodi: nā subscriptio in multis iuris articulis ɔsensuʒ & approbationē inducit. extra de re. iudi. c. Cū inter uos. C. Si cer. peta. l. mutuo. c. de admīstratōe tuto. l. Si nō subscripsisti. Sed fateor si quis instrumento nō licito se subscribat & eius tenorem ignoret non approbat nec consentit. C. plus ualere quod agitur. l. ultima Sigilla etiam prelatoꝝ faciunt instrumenta autentica extra de fide instru. c. scripta. Per hoc igit̄ laici credentes cōtractus hui9modi per ecclesiā approbari securi9 peccant: & ideo de talibus dici pōt laqueus iuuenū omnes uos: ut. 2. q. 5. Paulus idem Monal.

3 Quid de his qui tp̄re messium & uidemiaꝝ emūt uilius frumēta & uina ut uendant carius. Rn̄det Gof. ubi supra ꝙ nō tenent̄ ad restitutionē sed ē turpe lucꝝ. Nec tenent̄ aliquib9 ad restitutionē: sed in iudicio aīe tanq̄ male acquisita que ex hoc acquisierunt debent paupib9 erogare. Ad qd̄ nō puto illū teneri qui nō hac intentione emit sed ut domui sue ꝓuideat & tandē ex aliqua cā ptē uēdidit & carius: nam quicquid agant homines ītentio iudicat oēs. Itē dicit Monal. in sum. s. ꝙ qui tp̄re messis uel uidemie emūt annonaʒ ex cupiditate uel uinū uili9 ut postea cari9 uēdant peccāt mortaliter siue sint clerici siue laici. Et ē turpe lucꝝ. Secus tamen si aliquis ꝓpter necessitatē ut. s. de illa ānona uel uino uiuat & postea nō īdiget sicut credebat. Hic pōt licite uendere ꝑ ut uenditur coīter ī foro coī: licʒ uendatur cari9 q̄ emerit. 13. q. 4. Quicūq;: &. c. canonū. Idē dicendū ē de illo qui emit ānonā uel uinū causa negociandi dū tamē non ex cupiditate hoc faciat. sed ex lucro moderato sibi ꝓuideat maxime cū nescit aliam artem nʒ alias habet uñ sustentet̄ Similiter pōt emere quis ānonā si timet ur caristia ī ciuitate: quia uidet uictualia extrahi de terra dūmodo nō emat ut cari9 uendat

sed ne egens fame peat exemplo Ioseph. gen. 41. Qui frumenta
ggregauit non ut carius uenderet sed ut populum a fame liberarẽ
q tñ postea uẽdidit ꝯm coẽ foꝝ & tales si sic emerẽt mererent.
Alit ãt ementes pter q̃ in predictis casibus gtinetur tenẽt tãquã
turpe lucꝝ pauperibus erogare non tamẽ de necessitate.
¶ Siñliter nefandi sunt mercatores qui ea intentione emunt aureos ul' alias monetas uel res uenales & precipue uictualia ut de talibꝰ caristiam inducant. 4
¶ Quero pone q usurariꝰ emat equũ uel prediũ de pecuĩa usuraria & donat rem illam alteri & postea efficitur nõ soluendo utꝝ ille q soluit usuras possit cum effectu petere rẽ emptã de usuris ab ipso possessore cui donata ẽ: & utꝝ ille in foro penitentie restituere teneneat. Rñdet Monal. in sum. q licet pretiũ ex re furtiua redactũ non sit furtũ. ff. de furtis. l. qui uas. § ultimo & uitia personalia non transeant in successores extra de fili. presbi. c. extra trãsmissa. Tñ iste põt petere & iste restituere tenetur. extra de usuris. c. cum in tua. Sicut enĩ credit hic res loco pretii sic equerso pretiuz loco rei succedit. ff. de peti. here. l. Si rem & pretiũ. Tenẽt ergo ille ad quez puenit res empta de pecunia usuraria restituere si habuit rẽ illaz emptam ex causa lucratiua. Secꝰ tamen si emisset ul' ex alia causa nõ lucratiua adeptꝰ eẽt bona fide ab usurario nõ credẽs eum forte usariũ. Aut credens rem illã nõ esse emptã de pecunia usaria. aut ipsuz usariũ habere alias unde posset reddere usuras. Concor. Gof. & Hosti. in sum. de usuris. § fi. Concordat etiam Spe. in ti. de usis uersi. pone usurarius. 5
¶ Quid si talis possessio perueniat ad illũ qui usurã soluerat ex cã lucratiua uũquid extinguit eius actio quã prius habebat cõtra illum tertiũ possessorez. Rñdet Hosti. in sum. § fi. q sic. Tamẽ ꝯm Gof. usurarius uel eius heres minime liberatur. ff. de uerbo. obli. l. Inter stipulãtẽ. § Si rẽ &. ff. de solu. l. Quotiens. 6
¶ Quid de heredibus usurarii. Rñdet Hosti. in ti. de usis. § que pena uer. hac pena q nõ tenẽt restituere: nisi quatenꝰ uires hereditates patiunt de appella. c. qua fronte. & de rapto. c. in litteris. 7
¶ Quid si alter heredum factus est nõ soluendo nunquid aliꝰ tenẽt in solidum. Respondet idem supra q in solidũ tenetur inquãtũ ad ipsum de hereditate peruenit: nam & res hereditaria obligata uidetur de usuris. c. Cum tu. § fi. 8
¶ Quid de illis dñis qui multa recipiunt a iudeis cuz sciant eos nihil habere nisi de usuris & q bona que possident ad restitutionẽ non sufficerẽt. Rñdz idẽ ubi supra ꝯm Rodo. q tenent ad restitutõnẽ 9

perceptoꝝ si ex causa lucratiua percepunt. Possunt tamen ab eis accipere quod sibi debent sicut & alii creditores.

10 Quid de genero raptoris uel usurarii nũquid pōt accipere dotem de bonis eius cũ quicquid habet nō sufficiat ad reddendũ qđ habet de usura. Rñdet Astensis in sum.li.3.ti.q.ſm Rodo.licet dos nō ꝑ ueniat ex cā lucratiua sed accipiatur ꝑpter onera m̄rimonii supportanda si tamē talis ueritatē sciēs aut grassa ignorantia ductus ꝯtraxit cũ filia:talis non debuit dotē recipere đ reb9 hui9modi de equitate canonica licet đ subtilitate iuris ciuilis aliter forte posset dici. Si autē fuit ductus ignorãtia ꝓbabili:puta q̄a credebat soceꝝ non eē usurariũ uel alias soluendo eē:pōt recipere dotē licet p9tea intelligat ueritatē.Concor.Monal. Alex.de alexan.ꝯtrariuꝫ tenet Vide supra Restitutio.2.§.63.

11 Quid de creditore nũquid pōt recipere qđ sibi debet̄ a tali usurario uel raptore cui9.s.oīa bona que habet nō sufficerēt ad restituēdũ sua male ablata. Rñdet Astensis ubi supra ſm Rodo.distinguēdũ quia si creditor credidit talē pecuniã ut ex ea cōmodũ suũ faceret & ex ea lucrando forte se liberaret tunc pōt recipere debitũ suuꝫ de rebus talib9.Nec ē simile de genero quãtũ ad dotem quia socer dando dotē genero pauperior efficitur nisi quaten9 ab onere filie releuatur: sed debitor non fit pauperior recipiēdo rē uł rei uēdite pretiũ.Si autē tradiderit mala fide pecuniam:puta ludēdi ad aleas uel daturo meretrici uł histrioni uł aliter bona dilapidanti ñ debꝫ hui9modi pretiũ recipe đ bonis p̄dictis. Similit̄ nec qui ex causa lucratiua agit. Oēs autē alii quibus debetur ex contractu uł quasi ex maleficio uł quasi recipe possunt ex hui9modi reb9 ꝙ sibi debetur dũ tamē non rē furtiuam uł raptã uł usurariaꝫ in ip̄a specie recipiant: maxime ſm illos qui dicũt ꝙ in usura dñiuꝫ nō trãsfertur sꝫ ēt ſm eos q̄ dicũt ꝙ trãsfertur:credo ꝙ ipsa res usuraria ī speciē in solidum recipi nō debet quia debitor qui dedit eam pro usura cōtradicere pōt si extat.Nec eo inuito creditor aliã ꝓ ea ei soluere possꝫ.Concor.Monal in sum.

12 Quid đ ſuiētibus usurarioꝝ qui ſuiũt eis defenerandi officio:s.pro eis pecuniam ad usuram numerando : & usurã accipiēdo eoꝝ mãdato:& tamē nihil ad eos pueīt.Rñdꝫ Astēsis ī sum. ubi supra ſm Rodo.nō tenētur p̄sertim iidē usurararii p se uł p alios mīstros huiusmodi exercerēt usuras:licꝫ non per istos.Concor Alex.aliqui uero ut Monal.distingunt si dat pecuniã dñi sui ad usuram de generali mandato dñi sui dicētis ꝙ mutuet pecuniã cui uult ad usuraꝫ sub nomine ipsius domini & tunc ſuiēs tenetur ad restitutionē si

dominus non restituat: quia ē in hoc sicut principalis & in optione eius ē mutuare & nō mutuare. Aut hoc facit de speciali mandato domini sic mādatis sibi. Mutua de pecunia ad usurā. io. libras noīe meo. & tunc licet peccet hoc faciendo ad restitutionē: tamē non tenetur. Vide in uer. Restitutio. § 2.

Quid de eo qui cum uellē mutuare pecuniam gratis induxit me ꝙ nō darē eam nisi sub usuris. Rn̄det Astensis ubi supra ꝙ tenet̄ ad restitutionē. quia īpediuit indebite utilitatē ꝓximi ꝓcurando ne mutuū gratis sibi daret̄. i3

Quid de eo qui consuluit alicui ut feneretur. i4

Quid d' eo q dat aīco uł ꝯsanguineo pecuiaꝫ gratis ut feneret̄ i5

Quid de eo q ꝯtrahit societatē cū alio ad fenꝰ exercendū. i6

Quid etiā de eo qui mutuat uſ'ario pecuniā ad ꝑticipatiōnē lucri uſ'aꝝ Rn̄dꝫ Astē. ubi supra. ꝙ tales q īducūt aliquos ad fenerādū tenēt̄ in soliduꝫ si aliter non erant feneraturi. Si āt alias erāt feneraturi non tenētur nisi in quatū ad eos ꝑuenit. Scd'm uero Rodo. in neutro casu tenētur nisi quātū ad eos ꝑuenit: & ē melior ꝯditio taliū in hoc casu q̄ in furto uel rapina ubi prestant auctoritatem ad restitutionem. Tenentur etiā si nihil ad eos perueīt. Et hoc iō quia rapina & furtuꝫ cōtra uoluntatē dn̄i fiunt qui patit̄ dānū: sed usura de uolūtate dn̄i peruenit ad creditorē: nec inuenitur ꝙ iura dēt actionē debitori cōtra huiꝰmōi inductores ad repetendū uſ'as ab eis quas debitores soluant taliter īductis per alios uł si ad īducētes nihil ꝑueīt inde Concor. Monal. i7

Quid d' eo q pecuniam deponit apud uſ'arios. Rn̄det idē ubi supra ꝙ si qs cōmitteret pecuniā suā usurario nō hn̄ti unde alias uſ'as exerceret hac intentōne ut iñ copiosius per usuram acquireꝫ ei materiā peccādi daret: uñ & ipse culpe particeps eēt. Si uero usurario aliter habenti: uñ usuras exerceat aliquis pecunniā suā ꝯmittat ut tutius seruetur non peccat: sꝫ utitur ad bonuꝫ homine peccatore. Hec Tho. i8

Vtꝝ uſ'ariꝰ intentionariꝰ q habuit intentionē aliquid habendi & principalit̄ ꝓpter hoc mutuauit alias nō mutuaturꝰ nō tn̄ deduxit in pactum tenetur ad restitutionē. Rn̄det Asten. ubi supra ꝙ non est opꝰ restitutione ad purgationē delicti: sꝫ sola pnīa sufficit sibi sicut ī symonia mentali. extra d' symo. c. fi. ſ'm Gof. & Ric'. i. 4. Sꝫ ꝯtrariū sentit Hosti. & Rodo. per. c. Consuluit extra. e. & Luce. 6. Mutuū date nihil iñ sperantes. iō ſ'm eos tenetur ad restitutionē in foro pnīe d' omni eo qd' accepit ultra sortē quacūq3 intentōne debitor ei dederit: siue ꝓpter dilationē exortam ꝓpter mutuum i9

ei datum uel ꝓpter illd̾ recipiendū ad ꝓlixiorē terminū. Quando iñ creditor dat creditori ꝓpter solam dilectōnē non pōt repetere nec retentionē sibi cōsulerem si forte penes se hēat aliquid d̾ bois creditoris. Concor. Monal. in sum. Hoc etiā tenet Petr9 d̾ ancha. in. c. usuraꝶ uoraginē de usuris li. 6. & dñs Lau. de rodulfis in suo tractatu de usuris. Et hoc dicit tuti9 īmo uerissimū ꝭm Inno. & Hosti. ꝙ semꝑ tenetur ex quo illa ītentione prīcipalit̄ ductus est & ēt placuit Ray. in sum. hui9 ti. uer. sed nunquid: & Archi. in. c. i. iq. q. 3. Et hoc quo ad iudiciū aīe. Et ita cōfirat Io. an. ī. c. ꝯsuluit d̾ uṡis ſʒ ipē Io. an. ī mercuri. ſup regula peccatū nō remittit̄ refert ꝙ qdā theolog9 hāc qōneʒ disputās distīguebat qñ corrupta ītētio mutuantis īnotuit debitori quia uidetur tunc qd̾dā pactū implicitū qd̾ habet uim expliciti. Est enī ꝭm eū duplex uṡa. Vna mētalis nō obligans ad restitutōnem ex eo qd̾ fit siñ oī exactōne ul̾ pacto implicito ul̾ explicito. Alia uero est obligans ad restitōnē ex eo qd̾ fit cū exactione ex pacto implicito ul̾ explicito. Si ergo fiat cū īplicito ē uṡa mētalis. Si cū explicito ē uocal̾. Ex quo īfert̄ ꝙ ī caū quo nō īnotuit debitori corrupta ītētio mutuātis dato ꝙ ea ītētōne prīcipalit̄ duct9 sit ñ obligat̄ ad restitutionē ꝭm dictū theologū q adducit tales rōnes. Prīo quia cū formale sit exactio in usura ex pacto obligante ꝟ aliquid aliud equipollens: ergo sequit̄ ꝙ ubi nō est talis exactio nec aliud equipollens ibi nō est usura ad restitutōnem obligans: q̄uis bene sit usura mentalis ad penitentiā peccati obligans. Et hoc ꝯfirmatur quia aliter dicendo ñ saluaret̄ descriptio uṡe qua dicitur: ꝙ usura ē lucꝶ ex mutuo pacto debitū uel exactū. Secūdo quia sicut in furto dicim9 ꝙ si alquis gratis & liberaliter in dono recipit: recipit qd̾ furari ītendebat q̄uis sit fur mente nō tamen opeṙita ꝙ ad restitutōnē teneat̄: sic & in ꝓpoīto usurari9 censetur fur ꝯuētionalis. Si ergo intendit furari usuram accipiendo & tamen nō peruenit ad opus pactionis uel exactionis sed liberaliter acccipit dicitur usura mētalis nō obligās ad restitutōnē. Tertio facit. c. fi. de symo. ubi dicitur Symoīac9 mētalis qui habuit animū prīcipaliter ad aliquid accipiēdū nō tenetur ad restitutōnē eius quod gratis accepit sed sufficit sola pnīa d̾ peccato Sed Io. an. rñdet Ad primū distīguēdo de primaria uel secundaria ītētione mutuātis. s. ut prīaria eqpolleat pacto: nā ē pactū īplicitū Luce. 6. Mutuū date ꝛc. nō scd̾aria. Ad scd̾am rñdet Io. an. ꝙ īter casum illū furti & casuʒ nostrū ē maxima dissimil̾itudo: quoniā lʒ donatari9 ī casu furti habuerit ītētionē corruptā ad furanduʒ non tñ donatio causatur ab eius facto: nʒ ē ānexa illi intētōni corrupte

cuius ꝯtrariũ est ĩ mutuo: quod cũ ex bono caritatis deberet fieri gratis fiebat prĩcipaliter spe lucri cuiꝰ spei uitiose sequit̃ effectꝰ cõsequẽdo lucꝝ. Ad tertiã rñdet dñs Anto. de butrio. ꝙ rõ diuersi sitatis quare usurariꝰ mentalis obligatur ad restitutõnẽ ĩ foro pe-nitentiali: & symoniacus mentalis est ꝯm doc. quia usura utroqꝫ testamento ẽ ꝓhibita: nec dispensationẽ pape recipit de usuris. c. Sup eo. Symoĩa uero ẽ ꝓhibita a iure positĩo & ĩ eo ẽ symoĩacuꝫ quia ꝓhibituꝫ sicut ẽ acquirere beneficiũ symoniace ubi papa põt dispensare. Vñ dicunt doc. ꝙ in ꝓhibitis qa symoĩaca. Idẽ dicendũ qđ in uſ̃a mentali. s. ut symoĩcꝰ mentalis teneatur ad restitutõnẽ quia probibita. Ideo dicit Gof. in sum. e. ti. in principio ꝙ quedam illicite tenentur ꝯm ius diuinũ & bũanuꝫ: & in bis si nõ ꝯstat: obli-gatur ad restitutionẽ in foro pnĩali. Si uero ꝯstat obligatur ĩ foro ecclesiastico. Et sic loquit̃ de detinẽtibꝰ usurã quia ibi tenet̃ alienũ qđ ẽ omni iure ꝓhibituꝫ. Quedam sunt que tenentur iuste ꝯm ius diuinuꝫ & ĩiuste ꝯm ius bũanuꝫ. Et tunc cõsiderandꝰ ẽ modus ꝓ-bibendi iuris: qa si ius ꝓhibeat mentẽ cõscito de mente illa puĩtur sicut ẽ in symoĩa ꝓhibita a iure positiuo quia actualis uenditio ẽ ꝓhibita nõ soluꝫ mentalis quia boc agere ẽ uetitũ licet restituere nõ ꝯpellatur obligatur ad satisfactionẽ peccati. Et boc ẽ qđ uult dicere tex. ĩ dicto. c. fi. Et si dicat̃ ulterius quare uſ̃a plus ꝓhibet̃ iure diuino q̃ symonia in beneficio dicenduꝫ qa ĩ uſ̃a alienũ rapit̃ in symonia alienũ emitur. Et per boc patet quare magis mens pu-nitur in usura q̃ ĩ symonia: quia usure ꝓhibitõ babuit ortuꝫ a iure diuino: symonie autẽ: a iure bũano. Vide alias rõnes alioꝝ doc. ibi ꝑ dñuꝫ An. Monal. dicit: quia in symonia ẽ turpitudo ex ꝑte dãtis & accipientis. Sed ĩ usura nõ ẽ turpitudo ex parte dantis usuras: & ideo ex iure diuino & naturali equitate faciẽda ẽ ei restitutio. Nꝫ posset in boc casu papa dispensare: sed ex solo iure bũano pecunia symoniace accepta uel recepta restituenda ẽ nõ illi qui dedit tur ꝑiter sed ecclesie. Vnde nec Elyseus precepit Gezi restituere qđ accepit Anaamã: & papa qđ uult põt in boc casu statuere. Posset etiã dispensare ꝙ nõ soluꝫ ĩ mentali symonia sed ẽt in illa q̃ pacto esset expressa ꝙ retineri posset: qđ eẽt symoniace acceptũ.

¶Quero an mutuans scđario sub spe aliquid babendi peccet & an teneatur ad restitutõnẽ. dicit ꝙ non: ar. 61. di. Quid ꝓderit. 58. di. Si officia. i. q. i. Qua ꝓpter: ĩmo naturaliter ẽ obligatꝰ ad antidota ut ĩ. c. Cũ ĩ officiis de testa. Et tenet glo in. c. Consuluit de usuris. Gof. & Hosti. ĩ sum. buius ti. pꝰ prin. de quo per Io. an. in. c. ꝯsuluit & ĩ mercu. sup scđa regula & Monal. ĩ sum. 20

21 Vtrum creditor cui ex caritate mutuanti debitor aliquid ultra sortē cōtulit non uolūtarie sed coacte : puta dubitans ne ī discretus re/ putetur ī tantū ꝙ alium uel hunc de cetero nō īueīat mutuantē uel alia sibi causa teneatur ad restitutōnē. Rn̄det dn̄s Lau. ꝙ licꝫ sit tuti⁹ restituere tamē puto ꝙ si recipit pure credens donatum liberaliter & non ut usuram uel ut coacte donatum non tenetur ad restitutōnē: lꝫ postea sciat non liberaliter datum esse. Ex quo enī tp̄re donatōnis habuit bonam fidem recipit licite: licet donās tali coactione ductus dederit & creditor non habuit intentōnem tacitam uel expressam. Nam semper mihi placuit opīo glo. in.c. Vigilanti:&.c.fi.extra de usuris.s. ꝙ mala fides superueīens pre/ scriptōni ꝯplete nō facit quē obnoxiū restitutioni. Quod enim dr̄ ꝙ possessor male fidei nullo tp̄re nō prescribit: hoc ue𝔯 ē dum ē ī cursu prescribēdi: quia tūc requiritur bona fides: sec⁹ quādo iā prescripsit: nam lex pōt de meo facere tuū iuxta notata p̄ Inno. ī.c.Cōquest⁹ in glo.in dicto.c. Vigilanti quā opinionē circa pre/ scriptōnē sequitur Io.Gof.Vicen.& Hosti.q Hosti. dicit.ꝙ si suā ꝯscientia remanet lesa debet satisfacere ꝯscientie :licet sit potius scrupulosa q̄ theologa:ex quo timet ubi n̄ ē timēdū.de symoīa .c. Et si quotiens de quo in sum.ei⁹ ī.c. de p̄scrip.re𝔯 īmobi .§. que exiguntur. Hunc passuꝫ plene examinat Io.an.in mercuri.posita sup̄ regula. Possessor male fidei ī ultimo articulo nisi talis credu/ litas eēt crassa uel supina:qđ bon⁹ uir habet arbitrari. Contra tn̄ predictā determiatōnē tenet mgr̄ Gregori⁹ đ arimino. Itē nota ꝙ si creditor an̄q̄ debitor donasset sciuissꝫ ei⁹ ītentōnē qa coacte dedisset nō posset recipere sana ꝯscientia.puta si sciret ꝙ debitor donaret creditori timore ne repetat capitale de presenti nō sine magno forsan incōmodo debitoris iuxta ea que notātur.ff.đ ꝯdi. indebiti.l. Si nō sortē .§. Si quis falso in glo . Et facit qđ notatur in.c.Debitore.extra de regulis iuris. Vel si soluat ne repetet in/ discret⁹ & alia uice nō reperiat mutuantē ī suis necessitatib⁹ ar. eo𝔯 que no.io.q.ii.hoc ius in glo.& Io.an.sup̄ regula. Dānum in 3.ar.prīe partis & ī solutōne.q.in quarto mēbro ī uer.Et dico cū Gof. Nō tamen debet creditor leuiter iudicare debitoreꝫ coacte donare ne in p̄nitiē ruat.l.pe͛t.in prī.ad tercul.đ uerbo. signi.l.3. fi.Nec debem⁹ eū iudicare cōpulsuꝫ tāquā nolētē reputari indis/ cretū.Monal.dicit ꝙ si debitor creditorē uolētē recipere pecuniā suā p̄ueīt munerib⁹ gratis rogās ut det dillatōnē ꝓpter dilectōnē uel ꝓpter deū & creditor recipiēs munera gratis respectu p̄teriti tp̄ris nō futuri q̄uis postea det īdigēti beniuolā dilationeꝫ q̄ alias

nō daret ut ſi uidiſſet eū īgratū dat: dico pricipaliter ꝓpter ami/
citiā uel ꝓpt̄ deū.ſcd̄ario uero ꝓpter gratitudinē debitoris & hoc
facit rōe preteriti tp̄ris nō futuri nō ē uſura: dūmodo gratis reci/
piatur & offeratur ſm quoſdaꝫ.

Quid ſi nō ſit corrupta ītentō creditoris debitor tamē ꝓpt̄ mutuū 22
acceptū uel ulteriꝰ retinēdū dat ei aliquid: nūquid creditor tenet̄
reſtituere illud. Rn̄det Aſten. ubi ſupra nō tenetur de bona fide
cōſumptis nec ēt de extantibus q̄diu ꝓbabiliter credidit: ꝙ ex di/
lectione ſola ei dederit. Si autē credat uel ꝓbabilit̄ dubitet ꝙ ꝓpt̄
illā cauſam ei ſeruierit reſtituere tenetur. Quādo autē debitor n̄
gratis dat uel gratis creditor nō mutuat debitor ſi alias habeat de
bonis creditoris & per retentōnē ſibi cōſulat de uſura quā dedit
non eſt cogendus ad reſtitutionem in foro penitentiali Concor.
Monaldus in ſumma.

Quid de illis qui aduenīete ſolutōnis tp̄re ſiue termīo nolūt dare 23
dillatōnem debitori qui iuramento aſtrictus ē ſoluere niſi data ei
pecunia uel alio equipollenti. Rn̄det Aſtē. ubi ſupra ꝙ tenentur
ad reſtitutionē. extra. e. c. Cōſuluit ſm Ray. Si tamē debitor credi
torem uolentē recipere uel exigere pecuniā ſuā debitor p̄uen iat
muneribus gratis rogans eū ut det ſibi dillatiōnē ꝓpt̄ amicitiam
uel ꝓpter deū & gratis recipiat creditor illa munera rōne prete/
riti tēporis nō futuri: licet poſtea det īdigēti ut beīuolo & dilecto
ꝙ alias non daret ſi eū ingratū uideret. Det dico pricipalit̄ ꝓpter
amicitiā uel ꝓpter deū: ſcd̄ario uero ꝓpter gratitudinē debitoris
& hoc facit rōne preteriti tēporis nō futuri non ē uſura. Vn̄ ille n̄
tenet̄ ad reſtitutionē eoꝝ que ſic accipit ſecūdū quoſdam. Vide
ſupra uſura. i. § 22.

Nunquid clerici uſ̄as quas habent uel habuerūt de rebus eccleſie 24
reſtituere poſſunt. Rn̄det Aſten. in ſum. ubi ſupra ꝙ non: quia res
ille ſunt pauperū niſi quatenus de pecuīa uſuraria uel qualibꝫ alia
ſua expendiſſet in utilitatē eccleſie ſed reſtituere debent de rebꝰ
ſuis patrimonialibus Rodo. uero credit ꝙ ſi hoc non poſſunt de
boīs ſuis facere d̄ fructibꝰ eccl̄ie quos ꝑcipiūt licite pn̄t ſe liberare.

Quid de hoc caſu quidam ꝯſuluit alicui ꝙ feneraret: & dedit alicui 25
pecuniā gratis ut feneraretur: nūquid iſti tenētur in ſolidū ad re/
ſtitutionem Rn̄det Alex. de alexan. in ſuo tractatu poteſt dici ſm
quoſdam ꝙ qui īducunt aliquos ad fenerandū qui alias non eſſent
feneraturi tenentur in ſolidū. Si autē alias eēnt feneraturi nō te/
nētur niſi inquātum ad eos peruenit. Ali autē dicunt rōnabiliter
moti: ꝙ in neutro caſu tenētur niſi īquātū ad eos ꝑuenit: nꝫ ī aliis

duobus casibus.s. cum quis ɔtrahit societatē cum aliquo ad fenus exercendum: uel cū quis dat pecuniā usurario ad pticipationē lucri Mouentur autē isti ad hoc dicendū ꝓpter differentiā que ē inter rapinam & furtum ex una parte & usurā ex alia penes uoluntariū & nō uolūtariū: ex qua differentia orit quod in his casibus melior est ɔditio usurarii q̄ latronis furis uel raptoris. Nā in rapina & furto tenetur restituere qui p̄stat auctoritatē ēt si nihil ad eū ꝑuenerit Et hoc quia furtū & rapina ē cōtra uoluntatē dn̄i: nō sic autem ē in usura ubi ē uoluntariū mixtuȝ. Vnde ī rapina & furto iura dant actionē spoliatis cōtra illos quoꝝ ope uel ɔsilio uel misterio furta & rapine fiunt: licet ad eos nihil peruenerit nō autē sic ē in usura qa nō datur actio ɔtra tales ī ductores cū ad eos nihil ꝑuenerit.

26 ¶ Vtꝝ uxor teneatur ad restitutōnē ꝓ uiro defuncto q fuit usurarius R̄ndet idē Alex. quod uxor tenetur ad restitutionē ꝓ uiro defuncto inquantū ad eam peruenerit de bonis eiusdeȝ uel inq̄tum usa est de bonis eiusdē: quod si nihil ad eā de talibus bonis deuoluitur uel si in domo mariti habet fructus sufficiētes ꝓ suis necessitatibus & pro oībus q̄ expedit: tunc ī nullo tenetur.

27 ¶ Vtꝝ uiro uiuente ipso ignorante uxor possit restituere. Respōdet idē Alex. quod uxor cū nō sit dn̄a reꝝ non debet se intromittere de restitutione ignorante uiro uel cōtradicente. Dixerunt tn̄ quidaȝ: quod licȝ uxor nō sit dn̄a reꝝ. tamē quia ē data in adiutoriū uiro cui salutē ꝓcurare tenetur: & ideo sicut de bonis ꝓpriis uiri pōt facere elemosinas ignorante uiro & non ꝓhibente: quia sicut agit causam uiri eodē mō pōt facere restitutionē: & si sciēte & nō ɔtradicēte hoc faciat securi⁹ ē. Sec⁹ āt ē si sciat & ɔtradicat: tūc enī mulier tenet̄ obedire in omittēdo tale bonum ad quod non tenetur de necessitate Concordat Asten. in sum. li. 3. ti. q. Et ꝯm eū mulier non tenetur restituere ꝓ furto uiri nisi q̄tū ad eā perueīt de bonis ei⁹ uel inq̄tum bonis ei⁹ usa fuit. Si uero ad eam nihil de talibus bonis ꝑueīt uel etiā in domo ei⁹ de dote sua uel etiā aliūde expensas sufficiēt̄ habuit ī nullo tenetur qa nihil in̄ habuit quod nō recōpēsauerit.

28 ¶ Vtꝝ uxor & familia teneant̄ ad restitutionē eoꝝ que cedūt ī usuȝ uite eoꝝ. R̄ndet idem Alex quod percipi aliquid de bonis usurarii uel raptoris ē duob⁹ modis. Aut enī percipitur ignorāter aut scienter Si ignoranter excusatur. Si scienter excusari pōt ꝓpter recōpensationē ut dictum ē. Excusari etiaȝ potest ꝓ necessitate corporali quādo. s. aliud remedium cōmode in ueniri nō potest sicut accidit paupibus mēdicātib⁹. Per hoc excusari possunt filii & filie ī domo parentum q necessitate cogente aliter uiuere non possunt & eodē

modo uxor. Aliqñ fit excusatio ꝓpter recōpēsationē fiēdam:ut si qs accipit necessitate cogēte sperans se recōpēsatuꝝ in futuꝝ. Et hoc excusari pōt uxor & familia dum .s. ꝓponunt se recōpēsaturos quia sperant habere facultates ad hoc. & hic est un9 mod9 dicendi Cōsueuit tamē dici coiter ꝙ si uxor & familia nō sperant de correctione usurarii & uideant eū nō soluēdo si sunt ibi aliqua bona đ iusto.i.iuste acquisita:de illis si separata sunt debent expendere. Et idē ē si sunt ibi aliqua đ i usto: s3 ita mixta ꝙ discerni ñ pñt Et hoc itelligendū quādo uir ē i soluēdo. Si āt nihil ē ibi đ iusto uł uir nō ē i soluendo: qa oīa bona illi9 nō sufficiūt ad restitutōnē uł satisfactionē:tūc nihil accipiāt đ bois illi9 s3 magis querāt sibi uictū aliūde. Addit Asten.i sum.li.3.ti ii. ꝙ uxori uꝭarii cui9 dos ē đ uꝭa & uir nihil habet q̄ đ uꝭa: succurrit ut uiuere possit de his q̄ sunt i domo uiri si ipsa laborat indomo siue uēdēdo siue suēdo siū ēt bona ne peāt custodiēdo:quia i hoc agit creditoꝝ utilitate3 Si uero uir hēat plura icerta :tūc auctoritate epi qui debet pauperib9 ꝓuidere licite pōt de eis uiuere. ar. di. 72. §. Generaliter:& .c. Eps. cauere tñ aliter tenet.

Quid de recipiētib9 ab eis munera elias & obaltōnes. Rñdet ide3 Alex. ꝙ recipiētes elias ab uꝭariis. aut sciūt ꝙ sunt uꝭarii aut nō Si nō sciūt nō peccāt recipiendo nec tenentur ad restitutōnem. Si uero hoc sciūt & faciūt necessitate cōpellente ñ peccant:necessitate uero cessante peccat qs accipiendo ab uꝭariis notoriis ꝑpt scandalū. Et quia ipso iure sunt excoicati:ideo acceptū ē restituendū. Si uero usurarii non sunt notorii pōt aliquid accipi ab eis si credat ꝙ aliquid habent preter uꝭas. Sec9 ē si nihil habent. Tunc enī acceptū debet restitui. Sed cui restituet clericus oblatōnem quam a tali recepit. Rñd3 Hosti.i sum. ti. de uꝭis. §. Qua pena uer. Sed cui ꝭm Allanū. ꝙ epo loci. S3 ꝭm Gulie. restituat ei qui obtulit i opprobriū sui ar. de homi. Sicut dignū. §. Eos de uꝭis. Cum tu. §. Super his. 29

Quid de uxore uꝭarii qui quicquid h3 ē đ uꝭa & hoc dicat ei cōsciētia. Vide supra perplexitas. § i. & . § 15. 30

Quid de tutore & curatore qui dant pecuniam pupilli ł adulti ad uꝭam. Rñdet Monal. in sum ꝙ tenent ad restitutōnem pro eo ꝙ prestant auctoritatem talib9 ꝯtractib9 & illi quoꝝ tutelā ł curam gerūt per se nō eēnt talia facturi. 31

Quid de seruientib9 & mercenariis uꝭarioꝝ & de ementib9 & uēdentib9 ab eis. Rñdet idē Alex. ubi supra ꝙ quis pōt fieri pticeps uꝭarii recipiendo aliquid ab eo ꝓpter aliquam recōpensationem 32

factam uel fiendam. Et ideo seruiẽtes usurarioꝶ & mercenarii pñt recipere mercedẽ suã si seruiũt eis ĩ licitis & honestis: nꝫ tenent ad restitutionem: & hoc quia utilitas quaꝫ ꝯsequũtur ipsi usurarii ex opere huiꝰmodi seruiẽtiuꝫ ꝯpensatur cuꝫ mercede quam dant seruientibus illis: & maxime quia ꝑpter mercedem datam nõ pñt dici pauperiores cũ loco mercedis habeant cõmodũ opaꝶ. Secꝰ ãt si seruirẽt ĩ illicitis & ĩhonestis: tũc enĩ nõ pñt recipere mercedeꝫ Idem iudicandũ ẽ ꝺ cultoribꝰ predioꝶ usurarioꝶ & aliis mercenariis eorũdẽ. Concor. Asten. in sum. li. 2. ti. 2. Et Monal. ĩ sum. Propt eãdem recõpẽsationẽ excusatur creditor uł emptor uel uenditor qui recipit ab usurario qꝺ sibi debet qa ex hoc non fit usuariꝰ pauperior: dũ. s. dando pretiũ recipit rem. Et ideo ꝯsueuit dici ꝙ illi qbꝰ debet aliquid ex cõtractu uel quasi ex maleficio uel quasi pñt recipere qꝺ sibi debet ex huiꝰmodi rebꝰ. dũ tamẽ rẽ furtiuam uł raptã uł usuariã ĩ suã speciẽ nõ recipiant. Hoc ãt ueꝶ ẽ maxime si dñiuꝫ rei ĩ usura nõ trãsferat ꝫm etiã illos q dicũt ꝯtrariũ credẽdũ ẽ ꝙ nõ debet recipi ĩ solutõnẽ res usuraria ĩ specie quia põt eam debitor qui dedit educere a creditore si extat.

33 ¶ Vtꝶ fautores uł retinẽtes usurarios ĩ terra sua teneantur ad restitutionẽ. Rñdet Idem Alex. ꝙ tales nihil tenent restituere si nihil ad eos ꝑuenit de bonis usurarii: licet aliter peccet ꝯtra deũ dãdo fauorẽ talibꝰ: nec ẽ simile de auctoribꝰ mali qui sunt causa per se mali eiusdẽ. Et de istis qui sunt magis causa ꝑ accñs mali puta ꝙ tale malũ ꝯseruetur ĩ patria uel libere fiat.

34 ¶ Quid de illo qui mutuauit noĩe alieno ad usurã utꝶ teneatur restituere. Rñdet idẽ Alex. ꝙ sicut ꝓhibetur quis accipere usuras noĩe suo ita noĩe alieno. Vnde. q̄ 6. di. sic dicitur & ẽ uerbũ Leo. pape. Sicut nõ suo ita nꝫ alieno noĩe quis clericoꝶ exercere fenꝰ attẽptet. Indecẽs enĩ ẽ crimẽ suũ cõmodis ĩpẽdere alienis. Et quia nullꝰ dꝫ exercere usuras noĩe alieno Ideo si tutor uł curator exercet tales usuras noĩe alieno tenetur ad restitutionẽ & specialiter si ille cuiꝰ noĩe hoc fit nõ ẽ soluẽdo qa agẽtes & cõsentiẽtes pari pena puniũtur. Quidã tamẽ dicunt ꝙ etiã ille cuiꝰ noĩe fit ẽ soluendo ꝙ tutor tenetur. Veꝶ ẽ ꝙ si ille cuiꝰ nomine sunt accepte usure soluerit liberatur qui accepit. Sed primũ dictũ ẽ rõnabilius Licet ãt sic dicatur de tutore & curatore ꝙ tenẽtur quia ꝑstant auctoritatẽ talibꝰ ꝯtractibꝰ & illi quoꝶ curã gerunt alias nõ eẽnt hoc facturi tam en hoc dici non potest de illis q gerunt misteriuꝫ nudum sicut sunt seruiẽtes usurarioꝶ qui numerant pecuniam ꝑ dñis suis ad usura m & eam recipiunt ad opus & usum eoꝶ. Tales

eni non uidetur teneri cum iidē usurarii alias ꝑ se ipsos uł ꝑ alios mistros eēnt hoc facturi Vide supra.

Quid đ tutore & curatore uide īfra.§.ꝓximo. 35

Quid đ illo qui gerit negocium alienum & sine mandato eius fe/ 36
neratur ad opus illi⁹ cuius negociū gerit an teneat̄ ad restitutōnē Rn̄det.idē Alex. ꝙ sic: quia talis fuit actor & minister contractus usurarii.Concor.Asten.insum.in.li.3.ti.40.

Quid de illo qui bona ītētione rogat usr̄ariū ad īstantiā paupis : ut 37
illi mutuet: Vt ꝗ peccet. Rn̄dꝫ Ric. ī.4.di.15.ar.5.q.5.ꝙ n̄:qa q̄uis sciat ꝙ usr̄ari⁹ accipiat usurā: hoc tamē nō ītendit iste quia potius uellet ꝙ mutuaret sine usura.

Quid đ ciuitatib⁹ uł collegiis dantib⁹ pecuiaꝫ ad usr̄as:nūquid oēs 38
& singuli sunt usr̄arii & tenēt ad restitutōnē.Rn̄det Asten.li.3.ti.40.ẜm Ray.ꝙ sic.s. oēs illi quoꝝ auctoritate & ꝯsensu fit.argu/mēto extra đ usr̄is.c. Conquest⁹.7.q.i.sicut uir.24.q.3.Si heres Et ẜm Hosti.etiam omnes illi quib⁹ placet ī mente:& ratū habent & ꝯsentiūt:& ꝓhibere pn̄t & non faciūt. extra de sen.exco.q̄te.Hec Hosti.ī sum.đ peni.§.fi.uer.Quid de ciuib⁹.Cōcor.Io.de ligna.p.l. municeps.De ꝯdi.& demon. Sec⁹ ī ꝓhibere nō ualētib⁹ ꝑ notata ī.c.Super eo.de rap.nisi & ipsi participarēt cōmodū Idem Archi. 4.2.di.c.2.Et Io.an.in.c.Conq̄st⁹ de usuris.

Sed nūquid singuli đ collegio ł ciuitate tenētur restituere īsoli/ 39
dū qđ habuit collegiū ex usr̄is.Rn̄dꝫ idē ubi supra ẜm Rodo. Licꝫ illi quoꝝ auctoritate & ꝯsensu talia fiūt sint usr̄arii.ut dicit Ray. nō tamē tenētur ad restitutionē nisi q̄tū ad eos peruenit de usura uel quantū releuati sunt ab expēsis quas đ suo fecissent īsustinēdis onerib⁹ coītatis nisi forte prestiterint auctoritatē cōpellēdo aut precipiēdo coītati talit̄ fenerari q̄ aliter hoc factura nō eēt:ī quo casu insolidū tenētur.Concor.Monal.in sum.

Quid de regib⁹ & aliis dn̄is qui cogunt debitores dare usuras.rn̄dꝫ 40
idem ubi supra ꝙ tenent̄ ad restitutionē etiam si nihil ad eos ꝑ uenerit.Secūduꝫ uero Alex. de alexā. dn̄i qui usurariis fauent uł eos in terris suis retinēt nihil restituere tenētur si nihil ad eos đ bonis eoꝝ peruenerit:licet alias peccēt ut supra.§.33.

VSVRA. Vndecimo.s.q̄n debet fieri restitutō. Quero q̄n i
debet fieri restitutō usuraꝝ Rn̄det Alex. de alexan: in suo tractatatu đ usr̄is.ꝙ stati qa nō remittitur peccatū &cetā.Tenetur āt hō esse ī tali statu ut remittat̄ sibi peccatum. Preterea illa & eadē iiuria qua recipit quis alienū uel illud retinꝫ

ſʒ ad ſemper tenetur alienũ nõ recipere ergo ad ſemper tenetur illꝰ nõ retinere. Preterea licet precepta affirmatiua nõ obligent ad ſemper: tamẽ ad hoc obligant precepta negatiua. Licet autem pceptũ de reſtitutõne facienda ſm formã uideatur affirmatiuuʒ tamẽ ſm ueritatẽ ĩplicat negatiuũ preceptũ quo phibetur aliqs detinere alienũ. Detinere enĩ alienũ peccatũ ẽ. Et ideo ſicut quis ſemper tenetur deſerere pecccatũ: ita tenet̃ ſemper reddere alienũ. In aliquibꝰ tamẽ caſibꝰ nõ tenetur quis ſtatĩ reſtituere. Priꝰ qñ reſtituedũ eẽt ꝯtra bonũ pximi. & iõ nõ tenetur quis gladium reſtituere furioſo. Debet tamẽ habens gladiũ habere animũ ut ſit paratꝰ ad reſtituẽdũ. De hoc uide ĩ piſana piuriũ. Aliꝰ caſus ẽ ſi hoc fiat de uolũtate illiꝰ cui debet fieri reſtitutio. Tali enĩ ꝯſentiente nõ tenetur ſtatĩ reſtituere: quia perinde ẽ ac ſi accõmodaret Hoc ãt ĩtelligendũ ſi libere & ſine timore ꝯſentit. Aliꝰ caſꝰ ẽ qñ debẽs reſtituere expectat opportuĩtatẽ reſtituẽdi cuʒ maiori pace & boneſtate q̃ ſi ſtatim reſtitueret. licet ꝯ̈ ſe ſit ſtatĩ paratꝰ reſtituere: puta ſi ille cui fienda ẽ reſtitutõ ignorat debitũ & ñ ſine ſcandalo aut aliqua ꝯ̈ boneſtate poſſit fieri talis reſtitutio. Alius caſꝰ ẽ ſi poſſibilitas nõ adeẽt: tũc enĩ nõ tenet̃. iq.q.6. Et ẽ uerbuʒ Aug. ad Macedoniũ. Si res aliena ppt̃ quã peccatũ ẽ poſſet reddi & nõ redditur pnĩa nõ agitur ſed ſimulatur. Bene ãt dicitur poſſit reddi qa ſi nõ põt nõ tenetur. extra ꝯ̈ uſuris. c. Cum maĩfeſtos ubi dicitur ꝙ uſurarii ſunt cogendi ad reſtituẽdũ duʒ habeant ĩfacultatibꝰ unde poſſint reſtituere. Bene ãt dicit ĩfacultatibꝰ: ut ibidem dicit glo: quia licet uſurariꝰ amiſerit uſuras nihilominꝰ tñ tenetur ppter morã. Si ãt nihil habet liberatur. Si ãt habʒ ſemp ẽ ĩ mora & maxime in furto ubi tenetur res aliena inuito dño & detinendo ſemper auget peccatũ. Ideo dicit Aug. ad Macedonium Nolentes reddere qꝺ nouimꝰ male abſtuliſſe & uñ reddat̃ hr̃e cognouimus ĩcrepemꝰ obſecremus & deteſtemur quoſdaʒ clã quoſdã palã ſicut diuerſitas perſonaꝝ diuerſam uidetur poſſe accipere medicinam. Qꝛ ſtatim ẽt quis teneatur reſtituere ſatis habetur. extra ꝯ̈ ſymo. Matheus: ubi dicitur cuidam. Multum tibi cõſulis ſi ad miniſtrationem celerit̃ ac ſponte dimittas glo. celeriter. i. ĩꝯtinẽti quia quãto ãpliꝰ ꝯtrectat rẽ tãto grauiꝰ peccat: ſicut fur qui ſemper ẽ ĩ mora Vnde extra ꝯ̈ ſymo. Cuʒ ĩ ecclie corpore dicitur ꝙ tãto grauiora ſunt crimina quãto diutiꝰ infelicẽ animã detinẽt alligatam ĩ oĩbus ſupradictis. Concor. Aſtẽ. in ſum. li. 3. ti.

2 Quero pone ꝙ aliquis nõ põt reſtituere ſine grãdi diſpẽdio bonoꝝ ſuoꝝ forte quia nõ inuenit qui uelit bona ſua emere l quia ille cui

restitutio fiēda ē nimis distat. & non pōt ire ad eū sine grādi dāno nec habet qui uelit pecuniam ad eum deferre. Rñdet idē Alex. In primo casu dici pōt tali ꝙ petat licētiam deferēdi & obtineat ut satisfaciat illi cui debet rōne interesse. & damni quod īcurrere pōt ex dillatione data: aut tantū donet ei ex rebꝰ suis quātū res uł pecuia ablata ualet. In scdo āt casu qñ ille cui faciēda ē restitutio ē absens dici pōt ꝙ si modicum ē illud qđ restitui debet nec mitti pōt illud modicū sine magno damno illiꝰ qui debet restituere & modico emolimēto alterius: pōt restituēs sibi formare ꝯscientiaꝫ ꝙ nō placeret illi cui tenetur ꝙ sustineret magnum dispēdiū ubi ipse haberet modicum emolimētū. Et iō expectare pōt donec in ueniat nūtium qui deferat restitutōnē uł ꝙ ille ueniat ad partes ꝓpiquas Interī āt pōt deponi depositū illđ qđ debꝫ restitui apud locū religiosum. Si tamē oporteat raptorē uł furē pati aliquas ex pēsas nō ꝓpter hoc debet differre restitutōnē. Vñ extra đ rapto. c. i. Dicitur đ illis qui de loco ad locum euntes rapinas faciunt ꝙ excoīcādi sunt a prelatis illius loci ubi rapinam fecerūt & significāda ē eoꝝ excoīcatio epō ꝓprio qui ipsos nō recipiat anteq̄ illuc redeant ubi rapinaꝫ fecerunt & omnia plene emendent. Concor. Asten. in sum. ubi supra.

Quero pone ꝙ ille qui debet restituere ē multū indigēs & quasi ī extrema necessitate. Rñdet idē Alex. quia aut ille cui tenetur restituere equaliter indiget: sicut & ille qui debet restituere: aut nō multū indiget. In primo casu uidetur ꝙ statim debꝫ restituere: qa nullus debet facere perfectum suū de re aliena cum damno illius cuius ē ipso inuito. In scdo āt casu si ille qui dꝫ restituere tantum indiget ꝙ si sciret ille qui debet recipere indigētiā eius & necessitatē non deberet ꝯm rōnē rectā & caritatē fraternā sibi claudere uiscera pietatis sꝫ eadē caritate sibi sub ueire ł remittere ī toto ł ī pte Et ī tali caū pōt differri restitutō ita tñ ꝙ paratꝰ sit & ꝓmtꝰ restituere quando mutabitur eius conditio. Hec autē dillatio fiat đ consensu iudicis ecclīastici. Si autē ille qui restituere dꝫ ñ tantū indigꝫ ꝙ si ille qui dꝫ recipe sciret indigētiam & necessitatē eius non teneretur ex fraterna dilectione dare sibi dilla tionē pro toto uł ꝓ parte tenetur statim restituere. Cōcor. Astē. ubi supra Ricuero in. 4. di. 15. ar. ultimo. q. 5. dicit ꝙ si ille qui dānū intulit habꝫ aliquid ultra necessitatē sustētationis nature q̄uis sit sibi necessariū ad uictum ꝯm decētiā sue persone restituere tenetur Nō. n. licitū ē đ alieno uiuere cū seculari honore. Si āt nō habet nisi necessaria ad sustētationē nature tunc distinguēdū ē: quia aut ille q

damnū passus ē nō indiget ad sustētationē nature eo ꝙ ē ablatuȝ & tunc ille qui abstulit restituere nō tenetur: quia ex iure naẗe licitus ē unicuiqꝫ us⁹ possessionis necessarie ad sustētatōnē nature Extrema enī necessitas omnia facit coīa.ff.ad.l. Rodiā deiactu.li. 2.in tex.& glo.Aut indiget sustētationē nature eo ꝙ ablatum est. Et tūc subdistīguo quia ut pri⁹ indiget illa re ad sustētationē sue nature q̄ fuit necessaria ad sustētationē naẗe illi⁹ qui abstulit. Aut eodē tēpore uterqꝫ factus ē indigēs illa re ad sustētatōnē sue naẗe Aut ille qui abstulit pri⁹ ē factus indigēs illa re ad sustētationem nature sue q̄ ille a quo ablata est. Primo & scd'o pōt dici sine preiudicio ꝙ ille qui abstulit rē illam tenetur restituere illi a quo abstulit quia nūquam facta fuit res illius qui eam abstulit: sȝ semper remansit isti⁹ de iure.P⁹q̄ enī sum instatu in quo res mea ē mihi necessaria ad sustētationē naẗe nō pōt fieri alteri⁹ me ꝯtradicēte Si tertio modo: tunc ille qui abstulit nō tenetur restituere quia ab illo tp̄re quo facta ē necessaria ad sustētationē nature cum tūc illi a quo ablata ē nō eēt necessaria acquisitū fuit ius in illa re illi q ab stulit:& ideo q̄uis damnū passus postea uenit ad statum in quo res que fuit sibi ablata esset sibi necessaria ad sustentationeȝ nature ñ ꝓptet hoc habet minus ius in illa re quā ille qui astulit nisi ille q eā abstulit deuenisset ad statuȝ in quo āplius non esset sibi necessaria ad sustentationem nature.

¶ QVtꝝ sufficiat usᷓario qui debet restituere in p̄iculo mortis existēti condere testamentum sup restitutionē male ablatoꝝ.Rñdet ideȝ Alex.ꝙ nō cui⁹ ratio ē: quia testamentū ē uoluntatis nostre iuxta sententententiā de eo quod post mortem suam fieri uoluit.Testās.n. uult hoc fieri post mortem ubi non ē locus penitentie: sine qua nō absoluitur usᷓarius: & oportet ꝙ in uita uelit hoc restitui alias non remittitur peccatū.Preterea iustitia dei requirit ut ille satisfaciat qui peccauit & ideo sicut usurarius peccauit ita ipse idem tenetur satisfacere. Nō āt hoc facit sȝ relinquit intestamēto ꝙ p aliū fiat. Si ergo uult satisfaccre ita ꝙ ei remittatur peccatū si hȝ pecuīam uñ possit restitutio fieri pri⁹ exponat eā per fidelē nūciū suū restitutioni añq̄ moriatur:& faciat ꝓclamari ꝙ oēs ueniant recepturi plenā satisfactionē a quib⁹ habita est usura.Seruetur āt ī absolutōe talium quod dicitur extra de usuris.c. quāq̄.ubi dicitur ꝙ usurariis sepultura denegeẗ donec plene satisfactū fuerit illis qb⁹ facacenida ē satisfactio si presto sint ipsi aut alii qui possunt acquirere ul' eis absentibus loci ordinario aut eius uicem gerenti siue rectori parochie in qua testator habitat.extra de usuris.c. quāq̄ li.6.Concor.

Asten.in sum.li.3.ti.ii. Quero que sit forma testamenti usurarii.
uide Asten.ubi supra.

Quid si is q usuras exercuit ul extorsit ad i opiã deuenerit.Rñdet 5
Asten.in sum.li.3.ti.q. q licet usurarius itelligatur semper esse in
mora ut.C.de furtis.l.subtracte. tñ si paupertas eũ excuset & bois
cedat ẽ excusatus & absoluend9. tamẽ tenet satisfacere si ad pig-
uiorẽ fortunam deuenerit.i. habita rõe ne egeat super quo pstabit
idoneam cautionẽ extra.e.c.Cum tu.§.pelt & de solu.c.Iordanus.
Et põt cedere añ litem ipresentia uel etiam in absentia p nũcium
l eplam.ff.d' cessi.bono.l.penul.& fi.Et hoc ue3 i iudicio 9tẽtioso.

Sed nũquid idẽ ẽ in foro pniali.Gof.dicit q nõ. imo dicetur ei q 6
totum restituat.quia nõ remittitur peccatũ nisi restituatur ablatũ
extra.e.c.Cum tu.iq.q.6.Si res.Ablatũ dico siue per furtum siue
per rapinam siue per usuram.iq.q.5.Si quid inuenisti.Et hoc uidr
uelle Ber.in.c.Cũ tu in glo.Sed in 9trariũ arguens Hosti. dicit q
amittit priuilegiũ ex iusta causa sibi datũ.Nam si tẽpore famis l3
alienum sine peccato accipere multo fortius retinere.Hec Hosti.
Aliqui ãt uolũt q si nõ põt talis satisfacere petere tenet dilatõnẽ
ul remissionem sibi fieri causa elie ab illis qb9 tenetur restituere
Et sic erit istatu salutis aliter nõ.iq.q.6.Si res.Sed hoc nimis du3
uidet. Vnde credo q ad salute3 ei sufficiat q si ad pinguiorẽ for-
tuna3 uenerit restituere firmiter in corde pponat.

Quid si quis det usario modiũ bladi p usa qui mõ ualet.io. solidos 7
& p9 annũ idem modi9 ualet.20.solidos:nunquid usari9 tenet resti
tuere modiũ bladi illi qui dedit i ualore i quo nũc ẽ l i quo fuit qñ
dedit.Respondet Asten.in sum.li.3.ti.ii.q hoc erit in optione re-
cipientis quia cũ usarius usq modo nõ restituit & mora reddendi
piudicare dẽat sibi:restitutio ẽm optõnẽ recipiẽtis fieri debet.

VSVRA.Duodecimo.s. qtu3 ad locũ ubi d3 fieri restitutio i
Quero ubi debeat fieri restitutio male ablatoru3. Rñdet
Hosti.in ti.de peni.§.quibus uer.sed q forma seruanda ẽ
q si sunt male ablata incerta debent erogari i pias cãs & maxime
i alimoniã paupũ & redẽptionẽ captiuo3 ar. de pig.c.i.io:q.2. hoc
ius.Et precipue i uilla:uel si uilla nescitur in dyocesi ubi talia sunt
9missa Concor. Monal.in sum.in tractatu restitutionũ dicẽs q qñ
ignorant spoliati distribuantur pauperib9 uel i pias causas. Et hoc
i uilla ubi facta ẽ spoliatio si cõmode fieri põt alias si multũ re-
mota sit l ex alia iusta cã sufficit q hoc alibi fiat Silit si uilla nes-
cit saltẽ fiat in illa dyocesi ubi rapina facta ẽ Cõcordat Alexan.de

alexan.ut ſupra uſura.

1 USURA. Tredecimo q̄tum ad ordinē reſtituēdi & moduꝫ Vtꝝ reſtitutio uſuraꝝ debeat fieri publice ꝟ priuate. Rn̄dꝫ Alex.de alexan.ī ſuo tractatu đ uſuris.ꝙ uſurario notorio de neceſſitate ſalutis opus ē facere reſtitutionē publice ꝓpter īfamiā & ſcandalū qđ ē inde ut ſicut peccauit inſcādalū ꝓximoꝝ & malū exēplū:ita ſatiſfaciat publice: alias nō deberēt ſibi dari ſacramēta eccłie & eccłiaſtica ſepultura.

2 Vtꝝ pri9 ſit fienda reſtitutio male ablatoꝝ q̄ ſolutio debitoruꝫ uł legatoꝝ.Rn̄det idē Alex. ꝙ pri9 reſtituēda ſunt male ablata quā ſoluenda legata: cui9 ratio ē quia donatio legatoꝝ ē ex deuotione legatoris:& ideo ſuperogationis fuit ī eo reddere aut male ablata eſt ſcꝫm neceſſitatē iuſtitie pri9 āt illa ſunt reddenda: que ſunt ſcꝫm neceſſitatem iuſtitie q̄ illa dāda q̄ ſunt ſuperogationis. Concordat Aſten.ī ſum.li.3.ti.4.

3 Vtꝝ pri9 reſtituēda ſunt male ablata q̄ debita ſoluenda. Rn̄dꝫ idē Alex.ꝙ male ablata:& eſt ratio quia eoꝝ ſolutio tollit īiuriā factaꝫ deo & ꝓximo & maxime ī furto & rapina.In ſolutione āt debitoꝝ non tollitur iniuria ſꝫ ſaluat̄ iuſtitia. Et iō uidet̄ hoc prius faciēdū illo.Et ſi fiat ꝯtrariū ī płibus uidet̄ hoc eſſe ꝙ debita ſunt clara & maīfeſta:reſtituēdes āt nō ſic: ſꝫ īquirēde ſunt.Ceteris aūt paribus claꝝ p̄cedit īcertū.Debita ſunt determīata:puta quia debeo tibi.10. Nō ſic aūt q̄ debēt reſtitui. Cōcor.Aſten.in ſum ubi ſupra.

4 Vtꝝ fienda ē pri9 reſtitutio uni q̄ alteri.Rn̄det ideꝫ Alex.ꝙ ſic in caſu:puta qn̄ reſtitutio unius ē determinata & clara:alteri9 auteꝫ nō.Et ſic uidetur ꝙ ceteris parib9 pri9 ſit faciēda iſti q̄ illi. Item ſi reſtitutō amboꝝ ſit eque clara tamē un9 ē pauper & alter diues uidetur ꝙ ceteris paribus ꝙ prius poſſit fieri pauperi q̄ diuiti:tum quia magis indiget: tū quia cū maiori iniuria tenetur res pauperis q̄ diuitis.Itē ſi uterqꝫ ē equalis ꝯditionis ī paupertate & in diuitiis tamē uni facta ē prius īiuria q̄ alteri:uidetur ꝙ illi prius fienda eſt reſtitutio cui pri9 facta ē iniuria. Cōcor.Aſtē.ī ſum.ubi ſupra.

5 Quid ſi hereditas nō ſufficiat ad ſatiſfaciēduꝫ oībus. nūquid ſatiſfaciet primo uenīētib9.Rn̄det Aſten ubi ſupra ſcꝫm Guil.ī.c. Quāq̄. extra.e.li.6.ꝙ nō:īmo ſatiſfaciat eis & aliis ꝓ rata. extra de teſta. .c.Relatū:&.ff.de pac.l.Si plures .Io.an. dicit:ꝙ ſatis uidetur ī hoc caſu tp̄s ꝯſiderandum ut qui primo ſoluit qđ ſuum ē integre recipiat & ſic de ſingulis de regulis iu.c.Qui prior.Sed primū dictum magis placet mihi Aſten.

VSVRA. Quartodecimo. s. q̃tũ ad penã usurarioꝝ. Quero de pena usurarioꝝ. Rñdet Alex. de alexan. ꝙ prima pena usurarioꝝ ẽ quia ꝯpellũtur ad restitutionẽ a iure & a iudice. A iure quidẽ quia maĩfesti usurarii triplici pena cohibẽtur de qua extra de usuris. c. Quia ĩ omnibꝰ dicitur. Prima ẽ quia nõ recipiũtur ad cõmunionẽ altaris. Scd'a quia si in hoc peccato decesserit dẽnt carere ecclesiastica sepultura. Tertio quia eorum oblationes accipi non debent: & qui recipit reddere tenetur. Cui ãt debeãt restitui recitat glo. ibidem duas opi. Quidã enĩ dixerũt ꝙ tenentur restituere ipsi epõ loci. Alii & meliꝰ ꝙ illi q̃ dedit & ipse pꝰmodũ restituat illi a quo accepit ar. extra de usuris. c. Cum tu manifestos Et de homi. c. Sicut dignum. Si ergo usurarii sunt excoĩcati ipso iure quo ad hec tria. Contumaces autem & qui iuri non obediunt potest iudex cõpellere ad restituendũ usuras si necesse fuerit per maiorem excoĩcationẽ extra de usuris. c. Non solũ. Item extra de usuris. c. Preterea mandatur interdictis usurarum percipiẽdaꝝ ꝙ si clerici hoc cõtempserint ab officio & beneficio suspendi debent Si autẽ laici possunt usqꝫ ad dignaꝫ satisfactionẽ uinculo excoĩcationis astringi prius inflicta illis pena illius cõstitutionis quia fere in omnibus. Cõpellũtur etiã alio modo: quia si usurarius repetit ab illo usuras repellitur per exceptionem donec ipse restituat usuras quas ab illo accepit. extra de usuris. c. quia frustra. In foro ãt pñiali compellendi sunt usurarii quia absolui nõ possunt nec debent nisi restituant aut dilationẽ petãt ab illis quibus tenetur: aut si paupes siue impotentes sint ꝓponãt & ꝓmittãt suo cõfessori restituere si uenerint ad piguiorẽ fortunã: Vnde Aug. nõ remittit̃ peccatũ &c. 1

¶ Quid si certum ẽ & notoriũ aliquem fenebrẽ pecuniaꝫ exigisse & constat ꝙ debitores qui soluerunt nõ remittunt sed repetere non audent ꝓpter potentiam exactoꝝ. Rñdet Gof. ꝙ aliquo denũtiãte uel ẽt nullo eccl'ia ex officio suo ꝓcedit & ad restitutionẽ ꝯpellet. extra de usuris. c. In dyocesi. 2

An & quõ liceat accipere ad usuram. c. 15.

VSVRA. Quintodecimo. s. quantũ ad recipiẽtẽ. An licituꝫ sit recipere rẽ ad usuraꝫ. Rñdet Ric. in. 4. di. 15. ar. 5. q. 5. ꝙ sic in casu necessitatis nec peccat: ar. ad hoc. 13. q. 1. quid culpat̃. Nec intelligo hoc de extrema necessitate: sed q̃ndo homo notabiliter dãnificaretur uel notabilem penuriã pateretur si non accipiat ad usuram. Iteꝫ Monal. in sum. dicit ꝙ licet sit peccatum preter necessitatem recipere ad usuram: tamẽ in necessitate licitũ 1

ē. Sed pro q̄ta necessitate licitū sit & ꝑ q̄ta nō: boc nō determinat ars uel sciētia sed unctio caritatis que de oībus doc; & ē certior oī arte. Idē dicit Boñ. in. 3. di. 28. in expositione illi9 p̄cepti. Nō furtū facies dicens ꝙ si quis dat uel soluit usuras preter necessitatatē nō ē īmunis a culpa. cū uero ex necessitate soluit nō peccat quia licitū ē unicuiq; redimere iuris sui actionē. Vnde sicut ille qui dat uestes suas latroni anteq̄ ꝑmittat se interfici nō dicit̄ currere siue ꝑtici-pare cū latrone: sic q soluit usurā in necessitate nō dicitur currere cū fure. Quātam āt necessitatē quis debeat expectare: boc non est ītentionis & rōis det̄mīate ꝑ eo ꝙ s̄m diuersas cōditōnes ꝑsonaꝝ diuerse necessitates debēt pensari. Idē Alex. de ales in. q. ī tractatu restitutionū dicens ꝙ peccat mortalit̄ qui accipit pecuniā ad usa; cū det occasionem peccati mortalis usario nisi in necessitate. Tūc enī nō dat occasionē s; redimit ius suū. Vsari9 enī tenetur gratis ꝯmodare pecuniam suam indigenti. Luce. 6. Mutuum date nibil inde sperantes. AMEN.

FINIS TRACTATVS VSVRARVM ET SEQVITVR ALIVS DE EXCOMVNICATIONIBVS.

INCIPIVNT EXCOMVNICATIONES MAIORES.

Excoĩcatio primo ɔtra eccl̃iasticas personas.

Q VERO qui sint casus maioris excomunicationis contra personas eccl̃iasticas. Respõdeo primo ɔtra monarcham totius ecclesie idest papam. Quicunqꝫ gerit se pro papa nõ electus a duabus partibꝰ cardinalium cum omnibus sibi cõsentiẽtibus extra de elec.c. licet ẜm Ric. in. 4. Vide infra. excoĩcatio. 2. §. i. i

E Piscopꝰ grecꝰ nõ obediẽs ep̃o latino p quẽ fuit deputatꝰ extra de off. or. c. quoniã ẜm Asten. in sum. li. 7. ti. 2. Notãdũ ꝙ ĩ dicto. c. quoniã dr̃ ꝙ si ĩ una ciuitate sint plures populi diuersaꝝ linguaꝝ ꝙ ep̃s põt ɔstituere unũ põtificẽ catholicũ sibi uicariũ qui eis ẜm ritũ eoꝝ dĩna celebret officia & eccl̃iastica ministret sacramẽta instruendo eos uerbo parit̃ & exẽplo q per oĩa debet obedire põtifici eũ ɔstituenti suũ uicariũ alias ĩcidit ĩ excoĩcationẽ. glo. exẽplificat in grecis & latinis qui sub una fide habent diuersos ritus nõ tamẽ si sit fidei ɔtrarii ritus. Vide infra excoĩcatio. 2. §. 2. 2

Decani Archidyaconi Prepositi Cãtores Plebani & alii quicunqꝫ clerici personatꝰ. i. dignitatẽ eccl̃iasticã hñtes aut ẽt qcũqꝫ p̃sbiteri audiũt leges ul̃ phisicã nisi infra duos mẽses destiterint. extra ne cle. l̃. mo. c. sup specula. ẜm Ric. Vide ĩfra excoĩcatio. 2. §. 3. 3

Clerici qui manifestis u&rarariis alienigenis ad fenꝰ exercẽdũ domũ locant uel alio titulo cõcedunt. extra de usu. c. usuraꝝ uoraginẽ li. 6. Maiores uero prelati qui eos cõducunt uel habitare permittunt in terris suis ul̃ domos locãt sunt suspẽsi. Si uero collegiũ ul̃ uniuersitas clericoꝝ ĩcurrũt interdictũ si talẽ sniãꝫ per mẽseꝫ sustinuerit Si uero sunt laici debẽt p eccl̃iasticã cẽsurã cõpelli: nõ ãt ĩtelligas hãc cõstitutionẽ generalit̃ de uniuersitate l̃ collegio laicoꝝ ꝙ sint interdicti & ꝙ si sint singulares psone laicoꝝ ꝙ sint excoĩcati ppt̃ periculũ int̃dicti ẜm Io. an. alias tota italia esset ĩterdicta: licet Ric. in. 4. di. 18. ar. ii. q. 5. generaliter intelligit de utraqꝫ uniuersitate. s. tã laicoꝝ q̃ clericoꝝ. Vide infra excoĩcatio. 2. §. 4

Clerici & quicũqꝫ alii q ĩ cimiteriis sepeliũt corpora defunctorum tp̃re interdicti ĩ casibus nõ cõcessis a iure ul̃ q excoĩcatos publice aut noĩatĩ int̃dictos uel usurarios maĩfestos scienter sepeliũt a qua excoĩcatione nõ debent absolui nisi priꝰ ad arbitriũ dyocesani satisfecerint eis qbꝰ pmissa fuerit iniuria irrogata nõ obstãte aliquo 5

priuilegio.extra de sepul.c.eos.in cle. Vide ifra excoicatio.2.§.5.

6 ¶ Clerici & religiosi & moniales in sacris scient 9trabetes mrimoniu sunt ipo facto excoicati:ut in.c.eos de cosan. & affi.in cle.tn in clerico i sacris & religioso & monacha 9trabetib9 non pot cadere ignoratia scdm glo.s3 itelligit i aliis caib9. Vide ifra excoicato.2.§.6

7 ¶ Cleric9 habes officiu uicecomitis ul pposit i secularis si admonitus legitime no respuerit.extra ne cle. uel mo.c.clericis i tex. & i glo. & scdm Asten.li.7.ti.2.uer.73. Vide infra excoicatio.2.§.7.

8 ¶ Clerici seculares & religiosi qui inducunt ad uouendu l iurandum ul pmittendu ut sepulturas apud ecclesias suas eligant uel electa3 non mutent:ut in cle.c.cupietes de penis. Vide infra de pugnatoribus sepulture uer.3. Vide infra excoicatio.2.§.21.

9 ¶ Clerici qui hereticos credentes receptores defensores uel fautores eo2 scieter traderent ecclesiastice sepulture.extra de here.c.qcuq3 li.6. Vide excoicatio.2.§.22.&.28. Vide infra.§.7.uer.q.

10 ¶ Sacerdotes absoluetes ab excoicationib9 p pcessu3 Eugenii quarti pmulgatis qui cotin3.10. excoicationes. Primo excoicat oes hereticos quocuq3 noie ceseant. Scdo illos hereticos qui uioclefiste uocant & oes eis adherentes fautores seu receptores uel defensores eo2. Ite oes qui dat eis arma equos plubu lignamina sal oleu uinu3 & oia uictualia & oia quecunq3 ad usum hominu ptinetia aut alia quecuq3 presidia publice uel occulte per se uel per aliu. Tertio falsarios bulla2 aplica2 uel supplicationu. Quarto illos qui equos arma ferru lignamina & alia phibita deferunt saracenis. Quinto impedientes ne uictualia deferant ad curia romona. Sexto iuadetes euntes & redeuntes ad sede apostolica. Septimo oes illos q i terris suis noua pedagia iponut. Octauo oes qui offendut in persona aut bonis eos qui habet aliqua cam in curia uel eo2 pcuratores. Nono oes ledentes romipetas euntes uel redeuntes gra deuotionis roma. Decimo oes inuadetes hostiliter terras ecclesie uel detinetes p se uel per alium. Et in fine dicit. De quib9 sentetiis nullus per alium q per romanu potifice nisi dutaxat mortis articulo 9stitut9 possit absolui n3 et tuc nisi de stado sancte ecclesie madatis satisfactione uel sufficienti cautione pstatis. Illos at cui9cunq3 fuerit peminetie dignitatis ordis coditionis aut status & si potificali aut alia quauis dignitate preditos qui 9tra tenore pntiu talibus absolutionis bnficium ipedere de facto psumpserit excoicationis & anathematis sententia inodamus eisq3 predicationis lectionis administrationis sacrameto2 & audiendi cofessiones officia iterdicimus. Ite3 dicit q nullus pot ignoratia pretedere uel excusatione allegare cu non

sit uerisimile quod ad ipsos remanere incognitum uel occultum quod tam patenter omnibus publicatur.

Clerici qui procurant usurpare custodiã uacãtiũ ecclesiarum inquibus sunt instituti: ut ĩfra .§. 4. uer. 5. ii

Contra religiosos.

Primo religiosi qui exeũt claustrum suũ ad audiẽdũ phisicã uel leges nisi infra duos menses redierit ne cle. & mo. c. Nõ magnope & .c. sup specu. Itẽ religiosi religionis approbate tacite uel expresse professi qui uadunt ad quis studia sine licẽtia sui plati data cũ consilio maioris partis cõuentus in .c. ut periculosa. extra ne cle. uel mo. li. 6 Vide infra exco. 2 .§. 8. i

Item religiosi professi qui temere ubicũque habitũ sue religionis dimiserint in scholis uel alibi dicto .c. ut periculosa. Item doctores qui eos docent. Vide infra exco. 2 .§. 9. 2

Religiosi religionũ mẽdicantiũ abolitarum deinceps aliquẽ ad suum ordinẽ recipientes uel locum seu domum de nouo acquirentes uel loca ceteraque bona acquisita absque licentia pape alienãtes in .c. religionũ diuersitates de reli. do. li. 6. secundum Ric. in 4. & Astẽ. ĩ sum. li. 6. ti. 2. uer. 53. Ab hoc ãt statuto excipiũtur in dicto .c. Religionũ quatuor ordines predicatorum minorum carmelitarum & heremitarum Vide infra exco. 2 .§ 10. 3

Religiosi mendicantes religionũ approbatarum qui domos ad habitãdũ uel loca de nouo reciperent sine licentia sedis apostolice uel recepta mutarẽt seu alienarẽt ĩ cle. c. cupiẽtes de penis Vide ĩfra exco. 2 .§ 11. 4

Religiosi qui dicunt aliqua uerba in pdicatione uel alibi ut retrahãt audiẽtes a solutione decimarum ĩ dicto .c. Cupiẽtes. Vide exco. 2 .§ 12. 5

Religiosi qui confitẽtibus sibi nõ faciunt conscietiã de decis soluendis & predicatores qui non predicant cum fuerint requisiti sunt suspẽsi a predictis officiis donec si cõmode possunt eis conscietiam faciant. Et si interim predicãt sunt excõicati dicto .c. Cupiẽtes & specialiter tenentur predicare in prima dominica quadragesime & quarta & ultima & in festo ascensionis dñi & pente. & natiuitatis dñi & btĩ Io. baptiste & assumptõnis & natiuitatis beate marie cum fuerint requisiti. Vide infra exco. 2 .§. 13. 6

Religiosi qui decimas ecclesiis debitas sibi appropriant & usurpant siue qui nõ pmittunt solui ecclesiis decimas de aĩalibus familiarum & pastorum suorum uel aliorum ĩmiscẽtium ipsa aĩalia gregibus eorum uel de aĩalibus que ĩ fraudibus ecclesiarum emunt & empta tradunt uenditoribus uel aliis tenenda seu qui non pmittunt uel phibent solui decimas eccclesiis de terris quas tradunt aliis colẽdas nisi requisiti 7

destiterint infra mensem aut si de bis que usurpauerunt contra ꝑmissa non satisfecerint dānificatis ecclesiis infra duos menses sunt suspensi ab admīstrationibus & beneficiis suis: ꝙ si nō habent administrationē & beneficia ipso facto excoīcationē incurrūt in cle. Religiosi de decimis.c.Reli. Vide excoīcatio.2.§.14.

8 ¶ Item inuētores nouaꝝ religionū uel capientes habitū ipsarū sine speciali licentia sedis apłice ī extrauaganti.Io.21.que īcipit sancta romana ecclesia. Vide infra exco.2.§.16.

9 ¶ Religiosi tam exempti quā non exempti qui uiderīt uel sciuerint cathedralē uł matricē.i.baptisma lē loci ecclesiā seruare īterdictū quodcūqȝ positū auctoritate sedis apłice uel ordinarioꝝ debent & ipsi seruare. alioquin nō seruantes īcurrūt excoīcationē ipo facto Idem ēt intdicto & cessationibus a dīnis p statuta ꝓuincialiū ꝯciliorū uł ipsoꝝ auctoritate factis. Idē in generalib⁹ cessationibus a dīnis ciuitatū terraꝝ ł alioꝝ locoꝝ quos aliquādo ex ꝯsuetudine ł aliter canonica collegia uł ꝯuēt⁹ seculariū ecclesiaꝝ aut regulariū sibi uendicant & quādo ut premittit cathedralis ł matrix ecclesia obseruat eas nō obstantib⁹ qbuscūqȝ appellationib⁹ ad sedem apostolicā & aliis obiectionibus quibuscūqȝ ī cle.i.de sen.exco. Vide infra exco.2.§.15.

10 ¶ Fratres minores qui tpre interdicti recipiūt ad dīna fratres uł sorores de tertio ordine qui ꝯtinētes uocant extra de sen.exco.c. Cū ex eo in cle. & ē papalis sed datur licentia ordinariis uel episcopis ut satisfactione ꝑmissa eos auctoritate appostolica absoluāt. Vide infra exco.2.§.16.

11 ¶ Monachi & canonici regulares admīstrationē aliquā nō habentes ad curias principū sine speciali licentia suoꝝ prelatoꝝ ire nō dēnt & si ut suis ꝑlatis aut monasterio dānū aliquod īferāt ad dictas curias se transferant sunt excoīcati: ut in cle.ne in agro de statu mo. Vide infra exco.2.§.17.

12 ¶ Monachi infra septa monasterioꝝ suoꝝ tenētes arma sine licētia suoꝝ abbatum dicto.c.ne in agro. Vide infra exco.2.§.18.

13 ¶ Mulieres que begine uocant & religiosi qui eas fouent ī illo statu Begine erant que assumētes certū habitum nulli ꝓmittētes obedietiam nec renūtiantes ꝓpriis nec regulam habentes quibusdam religiosis adherebant & disputabant de fide catholica de trinitate de sacramentis & multas hereses habebant ī.c.i. de reli.do tamen ut dicit glo.nō loquitur de illis de tertio ordine beati francisci cū habeant regulam approbatam a Nicolao papa.3.

14 ¶ Religiosi quicūqȝ qui absqȝ licentia ꝓprii sacerdotis solēnizarent

matrimonia.i.solemniter benediceret aut ministraret sacrameta eucharistie uel extreme unctionis ut in cle.religi.de priuile. Vide infra exco.2.§.19.

¶Religiosi qui excoicatos a canone absoluut pter q a casibus a iure expressis ul per priuilegia a sede appostolica eisdem ꝯcessis ul qui absoluut a sentetiis p statuta puincialia aut synodalia pmulgatis uel qui absoluerent a pena & culpa.ut dicto.c.Religiosi.Ite qui ab soluerent a processu Eugenii quarti de quo dictum est supra de clericis secularibus. Vide exco.2.§.20. i5

¶Religiosi inducentes aliqué ad uouendum iurandu uel pmittedu de eligendo apud eos sepulturam uel iam electam ulteri⁹ n mutet in cle.cupientes de penis. Vide infra exco.2.§.21. i6

¶Religiosi qui tepore interdicti sepelirent corpora i cimiteriis aut sepelirent publice excoicatos usurarios manifestos aut nominati interdictos. ut dictum est supra de clericis secularibus. Vide infra excomunicatio.2.§.25. i7

¶Religiosi ꝯtrahentes matrimoniu ut dictu est supra de clericis secularibus & intelligitur sm glo. de professis professione tacita uel expressa in una de regulis approbatis. extra de consang. & affi.c. eos:uel deuoto.c.i.li.6. Vide infra exco.2.§.6. i8

¶Religiosi qui tradunt hereticos ecclesiastice sepulture ut dictum est supra de clericis secularibus. i9

¶Religiosi mendicantes pfessi q traseut ad alique ordine monachalem excepto cartusiesi & recipietes tales sciet est papalis: excepto i articulo mortis.Simlit icurrut si traseunt ad ordine canonicoru regulariu p cōstitutione Martini quinti ꝯstantie factam. 20

¶Relegiosi qui pcuraret usurpari p alique patronatu custodia seu titulu ad uocatōnis l defensionis alicui⁹ uacantis ecclesie in quibus resideт ul monasterii ul pioꝝ locoꝝ uel bona ipsoꝝ locoꝝ uacatiu ul collectam que fit rōne legis l ipatoris seu tributu regi debitu extra de electione generali li.6. Vide infra .§ 4.uer.5. 2i

¶Abbas ul prior et causa correctionis monachum ul clericu uerberari facies p laicu e excoicatus tam precipies q uerberans si aliter sit corrigibilis.extra de senten.exco. uniuersitatis & appellatione laici ꝯprehenditur ꝯuersus sm Archi.& Anto. de butrio dicto.c. uniuersitatis.45.di.in prin. 22

Contra ipugnatores fidei.§.3.

Vicuq incidit i heresim ia danatam ul noua adiuenit.24.q. i.c.i.&.2.&.3. Item quicuq de sacrametis ecclesie l articulis fidei aliter sentit ul docet qua sancta romana ecclesia predicat & i

obseruat de hereticis.c.abolendã. Itẽ quicũq; per romanã eccl'iã ul' per ep̃os cũ 9silio clericoꝝ uel per ipsos clericos uacãte sede cũ 9silio si oportuerit uicinoꝝ ep̃oꝝ tãq̃ heretici sunt dãnati & sunt excoĩcati ut notatur dicto.c.ad abolendã. Et generaliter omnes heretici quocunq; noĩe censeãt de hereticis.c.excoĩcam9. Itẽ oẽs credẽtes receptores defensores & fautores eoꝝ.ut ĩ dicto.c. excoĩcam9.§.credentes:&.c.nouerit de sen.exco. & ẽ facta papalis p ꝑcessum annualẽ curie & specialiter Eugenii quarti.Item quicunq; p̃sumpserit predictos eccl'iastice sepulture tradere. Vide infra .§. contra ĩpugnatores sepulture:& exco.2.§.22.

2 Quicũq; rector secularis uel quicũq; officialis ei9 cognosceret de crimine heresis cũ ad seculares nõ pertineat aut captos liberaret uel episcopoꝝ uel ĩquisitoꝝ officiũ ĩpediret.extra de here.c. ut inquisitionis li.6. Vide exco.2.§.23.

3 Inquisitores hereticoꝝ qui odio gratia uel amore 9tra 9scientiam omiserint 9tra quẽpiã ꝓcedere ul' ipsaȝ heresim alicui ĩponerẽt quod impediat officium suũ.ut in.c.multorum in fi.de here.in cle. Vide exco.2.§.24.

4 Inquisitores hereticoꝝ qui pretextu officii ĩquisitionis quouis mõ illicito extorquent pecuniã uel scienter bona ecclesiaꝝ ob delicta clericoꝝ ẽt si fisco eecclesie applicarent nec possunt absolui nisi in mortis articulo donec illis quibus extorserint plene satisfaciant de pecunia nullis priuilegis pactis aut remissionibus super hoc ua lituris extra d' here.c.nolẽtes ĩ cle. Vide ĩfra exco.2.§.25.

5 Qui per assasinos quẽq̃ xp̃ianũ interfecerit iubet uel mandauerit etiã si mors nõ fuerit secuta uel assasinos defenderit uel occultauerit.extra de homi.c.ꝓ huãni.li.6. Assasini fuerunt q̃dã infideles q ex quibusdam erroribus de facili nitebantur xp̃ianos occidere ꝭm Ric.in.4. Vide excoĩcatio.2.§.26.

6 Omnes & singuli cuiuscunq; status gradus p̃eminẽtie aut 9ditõnis existant etiã si põtificali regali aut quauis ecclesiastica ul' mũdana fulgeant dignitate qui perfidis hereticis & uioclefistis arma equos plũbum lignamina sal oleũ uinũ uictualia & omnia quecũq; ad usuȝ hominũ pertinẽtia aut queuis alia presidia publice uel occulte subministrant ac per se uel per subditos afferri faciunt uel permittũt cuȝ qb9 ipsi uiocleofiste xp̃i fideles & catholicos quõlibet ĩpugnare seu offendere possent nec non oẽs & singulos eoꝝdẽ hereticorũ & uioclefistaꝝ adherẽtes fautores defensores & receptores cui9cũq; status nobilitatis excellẽtie ul' conditionis existant ẽt si pontificali regali reginali aut quauis ecclesiastica l' seculari sint p̃diti digitate

ac ꝯsentientes & prestantes eisdem ĩ ꝑmissis quocũq; ł qualitcũq;
auxiliũ ꝯsiliũ uel fauorẽ sunt excoĩcati p ꝓcessu; Eugenii quarti.
¶ Portãtes ferrũ arma lignamĩa necessaria ad ĩpugnãdũ cristianos 7
Itẽ uendẽtes eis galeas uel naues & qui ĩpiraticis saracenoꝝ naui
bus gubernationẽ exercent aut machinis aut q̃bustib; aliis ĩpẽdũt
ꝯsilium auxilium & fauorem indispendiũ terre sancte nec possunt
absolui nisi totu; lucꝝ ex tam dãnato mercimonio fecerĩt & tan-
tundẽ de suo in subsidium terre sancte trãsmiserint uel alia pena
puniant̃ si fuerint nõ soluendo. extra de iudeis ita quorũd: &.c.ad
liberãdam & ẽ papalis p ꝓcessu; curie & specialit̃ Eugenii quarti
qui addit equos & alia ꝓhibita quib⁹ cristianos ĩpugnãt & p extra
uagantem Nicolai quarti que incipit.Olim qui statuit & ĩnouauit
ꝙ nullus arma equos ferrum lignamina uictualia & alia quecunq;
mercimonia in alexandriã uł alia loca saracenoꝝ terre egipti de-
ferre uł mittere audeat seu de suis portubus ut eis deferãt extra-
here uł extrahi ꝑmittere aut eis ꝯsiliũ auxiliũ uł fauorẽ prestare
aliter sunt excoĩcati ipso facto nec possunt absolui nisi tantum de
bonis ꝓpriis in terre sancte subsidiũ cõuertẽdũ exsoluerĩt quãtum
ad partes predictas detulerĩt uł miserint aut deferri uł de ipsorũ
portub⁹ deferendũ eis extrahi permiserĩt & siłiter statuit đ terris
soldano subiectis. Que extrauagans l; fuerit reuocata p ꝓhemiu;
sexti.tñ p⁹ sextũ infra ãnum papa Bonifacius ĩnouauit in quadam
extrauaganti que incipit. Cõtra illos Post hec Clemẽs quĩtus etiã
ĩnouauit & pape absolutionẽ preterq̃ ĩ articulo mortis reseruauit
ĩ extrauaganti que incipit Multa. Vide excoĩcatio.2.§.28.
¶ Ordinati ad ordines pscismaticos uel accipiẽtes ab eis ecclasticas 8
dignitates uł beneficia.Itẽ alienationes facte ab eis uł mediãtibus
laicis sunt inanes & ad ecclias sine onere reuerti debent & cõtra
facientes sunt excoĩcati extra đ scismaticis.c.i. Et generaliter oẽs
scismatici & specialit̃ sequẽtes damnatum scisma Petri đ luna &
successoꝝ eius & fautoꝝ sunt excoĩcati excoĩcatione papali per ꝓ
cessum ãnualẽ curie.Vide exco.2.§ 27.

Cõtra ĩpugnatores eccłie & mĩstroꝝ ei⁹.§ 9.

QVi dicit romanã ecclĩã non esse caput oĩum eccłiaꝝ nec ei i
tãquã capiti obediẽdum.19.di.c. Nulli fas & ꝫm glo.talis est
hereticus & excoĩcatus excoĩcatione papali p processum curie: ut
supra.§.3.uersi.i.
Qui incẽdit uł frangit ecclĩam ł locu; religiosu; uł que ĩ eis sunt 2
añ denũciatõnẽ ab episcopo p⁹ denũciatiõnẽ a solo papa.extra de
sen.ex.c.conquesti:&.c.tua nos.Vide excoĩcatõ.2.§ 29.

3 Incēdarii aliaꝝ reꝝ q̄ ecclīaꝝ si excoīcētur uł d̄nunciētur excoī-
cati a solo papa absoluunt̄ dicto.c. Tua nos. Vide īfra exco.2.§.29.

4 Omnes qui fecerint statuta cōtra libertatē ecclīe & consuetudies
& qui iā facta fecerint obseruari & qui ea de libris nō aboleuerint
Itē scriptores eoꝝ ꝓtātes ꝯsules & rectores & cōsiliarii locorū ubi
huiusmōi statuta edita fuerīt. Itē qui ꝯm ea iudicare p̄sumpserint
uel in publicā formam redegerint publicata. extra de senten.ex.c.
nouerit.c.grauem. Vide.exco.2.§.30.

5 Quicūq3 denouo usurpant custodiā uacantiū ecclīaꝝ uł monaste-
rioꝝ uel alioꝝ piorū locorū: puta hospitaliū & occupāt bona ipsorū
& clerici & alie persone eorundē locoꝝ qui fieri hoc ꝓcurāt extra
de elec.c.generali li.6 Vide infra exco.2.§.31.

6 Omnes mutilantes uulnerantes & interficiētes seu detinentes &
capiētes seu depredātes romipetas & ꝑegrinos romā cā deuotōnis
& peregrinationis accedentes & in ea morantes & recedentes ab
ipsa & in his dantes auxiliū cōsilium & fauorē eorūq3 bona ꝯfiscā9
ut in ꝓcessu ānuali curie & specialiter Eugenii quarti in quo nedū
statuitur de romipetis specialit̄ sed generalit̄ ēt. Vnde dicitur. Ite3
excoīcam9 et anthematizam9 omnes illos qui ad sedē apostolica3
uenientes et recedētes ab eadē: necnō illos qui iurisdictionē ordina
riam uel delegatam aliquā non habētes in eadem curia manentes
temeritate ꝓpria capiunt spoliant et detinent aut ex proposito de
liberato uerberare mutilare uel interficere presumūt et qui talia
fieri faciunt seu mandant.

7 Falsificātes litteras dn̄i pape uł falsis litteris scient̄ utentib9. extra
de falsis.c.ad falsarioꝝ.et.c. dura et est papalis per ꝓcessum curie
ānualē et specialiter Eugenii quarti ubi dicitur. Itē excoīcamus et
anathematizam9 oēs falsarios bullarū seu litteraꝝ apostolicarum
et supplicationū gratiā seu iustitiam cōtinētium per summū pōti-
ficē uł uicecācellariū seu gerētes uices aut officiū uicecancellarii
sancte romane ecclīe de mādato eiusdē summi pōtificis signataꝝ
aut sub noīe eiusdē summi pōtificis seu uicecācellari aut gerentes
officiū predictū signantes supplicationes easdē et nedū falsificātes
sed apponētes manū ad corrigēdū ēt unam litterā uł unū punctū
in litteris papalibus exceptis his quibus hoc cōmissu3 ꝯm Hosti. ꝑ
sentētiam latam in curia. Vide īfra exco.2.§.32.

8 Papa añ coronationē pōt exercere suu3 officiu3 et qui hac occasi-
one īpugnaret litteras eius excoīcatus ē per extrauagātē Bn̄dicti
.ii. que īcipit Quia nonnulli.

9 Insecutores cardinalium et eoꝝ participes extra d' penis.c.feli.li.6

¶Vide infra exco.2.§.33.
Rectores terraru3 et eo℞ officiales q ñ fecerint obseruari ea que statuuntur contra insecutores cardinalium ut dicto.c.feli. Vide ifra exco.2.§.34. 10
¶Insecutores epo℞ qui eos temere uł iniuriose pcusserint aut ceperint aut bannierint uel hoc mādauerint fieri aut facto ab illis rata habuerint uel socii fuerint facientes aut ꝯsilium in his dederit aut fauorē seu scienter insecutores defensauerit in cle. Si qs suadēte de penis. Vide exco.2.§.35. 11
¶Rectores locorū īponētes clericis aut ecclíis exactiones aliquas ł grauamina absq3 licentia pape si admoniti nō destiterint sunt excoīcati una cum fautoribus suis nec absolui possunt nisi admoniti satisfecerint: & durat excoīcatio etiā post tēpus regimīs etiā ī successores officii ī tātū q̄ si heredes ipso℞ seu successores officii nisi satisfecerint infra mensem incurrūt predictā excoīcationē. extra de inmu.ecclíe.c.Nō min⁹.c. Aduersus: & in cle.eo.ti.c. Quoniam Vide excoīcatio.2.§.36. 12
¶Cōpellentes prelatos seu capitula seu alias ecclíasticas personas ad submittēdum laicis uł alienandum bona īmobilia seu iura ecclía℞ & siłiter laici qui usurpant sibi illicite hui⁹modi nisi moniti desti terint.extra dł rebus ecclíe nō alie. hoc consultissimo li.6.et in cle .c. Multorum de penis. Vide exco.2.§.37. 13
¶Quicūq3 ab ecclíis uł ecclíasticis personis per se uł per alium suo nomine uel alieno ꝓ psonis uel rebus quas non causa negociationis deferunt uel deferri faciunt uel transmittūt exigunt aliqdł datiu3 uel guidatium.extra de censi.c. Quamq̄ li.6. Vide exco.2.§.38. 14
¶Dñi tēporales qui subditis interdicūt ne prelatis seu psonis ecclíasticis quicquid uēdant uł emant ab eis uł ab ipsis bladū molant n3 coquant panem uel alia huiusmodi obsequia exhibere presumant eo ipso sunt excoīcati de īmu.eccle.c.eos li.6. 15
¶Iniiciens manus uiolentas in clericū uel religiosum uel conuersum ē excoīcatus excoīcatione papali.17.q.4. Si quis suadēte: & extra de sen.exco.nō dubiū. & hoc si iniuria ē enormis. Idē dł pcussione nouicio℞.c.Religiosus.eo.ti.li.6.Itē quicūq3 eum detin3 ī custodia publica uł priuata ēt absq3 alia corporis lesione uł intrudit in uincula de senten.exco.nuper. 16
¶Impedientes seu īuadētes uictualia seu alia ad usu3 romane curie necessaria adducentes uł ne ad curiā ipsam adducant uel deferant īpediētes seu pturbantes & qui talia faciunt uel defendūt cui⁹cūq3 fuerint ordinis p̄eminētie & status ēt si pontificali regali reginali 17

uel alia quauis eccłiastica uel mūdana p̄fulgeāt dignitate p ꝓcessuȝ curie ānualē & specialiter Eugenii quarti.

18 ¶Omnes illi qui p se uł per alium seu alios directe uł indirecte sub quocūqȝ titulo uel colore occupant detinēt uł hostilit̄ discurrunt seu inuadunt aut ocupare detinere uł discurrere hostilit̄ p̄sumunt in totum uel in partē aut qui occupabunt detinebunt & hostiliter discurrēt seu inuadēt aut occupare detinere uł discurrere hostilit̄ p̄sumēt almam urbē. Regna scicilie Triuarie insulas Sardinie Corsice terram citra farrum Patrimoniū bti Petri ī tuscia. Ducatuȝ spoletanuȝ Comitatū Veneusini Sabinie Marchie Anchonitane Masse trebarie Romādiole Campanie atqȝ Maritime prouincias & terras specialis cōmissionis & Arnolfoꝝ ciuitatesqȝ nostras Ferariēsem Beneuētanā Bononiēsem Perusinā Auinionēsem Arriminēseȝ ciuitatē castelle Turdetinā & alias ciuitates terras & loca uł iura ad ipsam spectantia & adherentes fautores & defensores eoꝝ seu in his dantes eisdem auxiliū cōsiliū & fauorē nō obstātibꝰ quibuscūqȝ priuilegiis īdulgētiis ac litteris apostolicis generalibus uel specialibus eis uel eoꝝ alicui uel aliquibꝰ quibuscūqȝ cuiꝰcunqȝ ordinis ꝯditionis dignitatis & p̄eminētie fuerit eccłiastice ł tp̄alis a predicta sede sub quauis forma uel tenore cōcessis qȝ excoīcari uel anathematizari nō possint per litteras apostolicas nō faciētes plenam & expressam ac de uerbo ad uerbū de indulto huiusmodi ac ordinibus locis nominibus ꝓpriis cognoībus ac dignitatibus eoꝝ mētionē: necnon cōsuetudibus & obseruantiis scriptis & n̄ scriptis ac aliis cōtrariis q̄buscūqȝ cōtra huiꝰmodi nostros ꝓcessus ac sn̄ias quo minꝰ includant ī eis se iuuare ualeāt & tueri & que quo ad hos ꝓcessus tollimus & omnino reuocamꝰ ex processu curie annuali & specialiter Eugenii quarti.

19 ¶Oēs illos qui per se per aliū seu alias quascūqȝ p̄sonas eccłiasticas ł seculares ad romanā curiā sup eaꝝ cāis & negotiis recurrētes illaqȝ in eadē curia ꝓsequēt es aut ꝓcuratores negotioꝝ gestores aduocatos ł ꝓmotores ł ēt auditores seu iudices sup dictis cāis seu negotiis deputatos occasione caꝝ seu negotioꝝ huiꝰmōi uerberāt mutilant occidunt aut bonis spoliant cuiꝰcunqȝ p̄eminentie dignitatis seu status fuerint etiā si pontificali regali reginali uel quauis alia p̄fulgeāt dignitate p ꝓcessuȝ curie & specialit̄ Eugenii quarti

20 ¶Facientes pactū uel ꝓmissionē uel recipiētes ex pacto uel ꝓmissione occulta uel manifesta aliquid ēt paꝝ ꝓ aliqua iustitia uel gr̄a ꝓ se uel alio ī causis iudiciis seu alias ꝓ litteris obtinēdis ab apostolica sede & est papalis per extrauagātē Bonifacii octaui. Item qui

qui scienter utunt talibus gratiis uel litteris sic obtentis ubi supra.

¶ Euntes ad terram sanctã etiã cã deuotionis seu uoti sine licentia sedis apostolice ut in libro penitẽtiarie summi penitẽtiarii possunt etiã absolui a summo penitẽtiario. 21

¶ Recipientes ĩcuria romana litteras pape ab alio q̃ a uicecãcellario uel a papa ul' a bullatoribus. extra de crimine falsi.c.dura. Si sunt laici sunt excoĩcati & eoꝝ nũtii. Si clerici officii & beneficii sus/pensione dãnentur & ẽ papalis: ut p3 ĩ registro cãcellarie. 22

¶ Quicũq3 ꝑ eo q in reges principes barones nobiles balinos ul' mi/nistros eoꝝ aut quoscũq3 alios excoĩcatõnis suspẽsionis siũ intdicti sentẽtia fuerit ꝓmulgata licẽtiã alicui dederit occidendi capiendi seu aliter in personis seu bonis suis uel suorum grauandi eos qui tales sententias ꝓtulerunt siue quoꝝ sunt occasione ꝓlate uel de/derint licẽtia3 grauandi tales sententias obseruantes uel taliter ex coĩcatis excoĩcare nolẽtes nisi licentiã ipa3 re ĩtegra reuocauerit uel si ad bonoꝝ captionẽ occasione ipsius licentie sit ꝓcessum nisi ipsa bona infra octo dieꝝ spacium restituta fuerint aut satisfactio ꝓ ipsis bonis fiat eo ipso incurrũt excoĩcationẽ. Itẽ qui ausi fuerĩt dicta licentia uti. Qui ãt ĩ dicta sententia permanserint duoꝝ mẽ sium spatio ex tunc non possunt nisi per sedem apostolicã absolui. c.quicũq3 de sen.exco.li.6. 23

¶ Cõcedentes repressalias contra eccl'iasticas ꝑsonas generaliter uel specialiter extra de iniuria & damno da.c. & si pignoratores .li.6. Vide infra exco.2.§.39. 24

¶ Quicunq3 ĩpedit officium delegati uel cuiuscũq3 iudicis eccl'iastici uel ĩpetratoris litteraꝝ dñi pape super causis uel questionibus que de iure uel de antiqua cõsuetudine ad forũ eccl'iasticum spectant cõpellunt desistere ab huiusmodi ꝓsecutione uel de questionibus huiusmodi in foro seculari litigare capiendo iudices impetratos uel ĩpetrãtes uel sub iudicibus impetratis litigare uolentes l' eorũ ꝓpinquos uel res eoꝝ uel eccl'iaꝝ uel aliis quibuscũq3 mõis cõpel/lentes nel ꝓcurantes per se uel per alios quo minus corã iudicibus delegatis uel ordinariis possint dicti conquerentes libere de causis predictis iusticiam obtinere ul' qui in t'libus dederint auxiliũ cõ/silium ul' fauorem excoĩcati sunt ipso facto a qua non possunt ab solui nisi tam iudici cui9 cognitio fuerit impedita uel iurisdictio usurpata q̃ parti que perturbata fuerit ĩ ꝓsecutione sui iuris de ĩ iuria damnis expẽsis & int ee pri9 ĩtegre satisfaciãt.extra d' ĩmu. eccle.c.quoniã li.6. Vide infra exco.2.§ 40 25

¶ Dñi temporales cõpellentes clericos reassignare sua beneficia eos 26

capiẽdo uel detinẽdo ne citati ad ſedẽ apoſtolicã accedant aut ipſi clerici q̇ ꝓcurarẽt detineri ne occaſionẽ h̃eant cõparẽdi.c.mſtorũ de penis in cle. Vide infra exco.2.§ 4 i.

Cõtra ĩpugnatores religionũ.§ 5.

i Loſantes ĩ ſcriptis declarationẽ Nicolai tertii ſuper regulaȝ fratꝝ minoꝝ alit̃ q̃ ipſe determĩauit. Inſuper doctores ſiue lectores dũ docent in publico ex certa ſcĩa intellectũ declarationis predicte deprauãtes faciẽteſqꝫ cõmentũ ſcripturas ſeu libelluȝ niſi quãtũ gramaticalit̃ ſenſꝰ uerbi poſſit ĩtelligi ac excetta ſciẽtia & deliberationis det̃minãtes in ſcholis ſeu predicãtes cõtra regulã & ſtatũ fratꝝ mĩoꝝ uel in eadẽ declaratione poſitoꝝ ſeu ꝯtra aliqua uel aliqđ predictoꝝ nõ obſtãtibꝰ q̇buſcũqꝫ priuilegiis qualit̃cunqꝫ conceſſis & quibuſcũqꝫ ſunt excoĩcati ipſo facto & a ſolo papa pñt abſolui.c.exiit qui ſeminãt de uerbo.ſig.li.6.

2 ¶ Ingrediẽtes monaſteria monialiũ ordis p̄dicatoꝝ extra caſus neceſſarios qui declarãt in cõſtitutõnibꝰ eaꝝ ut ad dandũ ſacramẽta ĩfirmis ad medẽdum eis ad reparãdũ edificia & huiꝰmõi ñ habita licẽtia a papa uel a mg̃ro ordis ſunt excoĩcati & abſolutio reſuat̃ pape uł magiſtro ordinis uel illi cui ab aliquo predictoꝝ fuerit cõmiſſum ut patet in bulla ordinis.

3 ¶ Ingrediẽtes monaſteria monialium ſancte clare ſine licentia pape extra caſus cõceſſos ĩ ꝯſtitutionibꝰ ſuis. Excipitur cã multũ grauis ĩfirmitatis & fleubotomator cũ neceſſe fuerit qui nõ abſqꝫ duobus ſociis de familia monaſterii introducatur nec ab inuicẽ intra monaſteriũ ſepentur: necnon & alii quos occaſione incendii uel ruine uel alteriꝰ periculi uł diſpendii ſeu ꝓ tuendis a uiolentia quorũlibȝ monaſterio uel ꝑſonis aut ꝓ quolibet ope exercendo qđ cõmode extra monaſteriũ fieri nõ põt neceſſitas exigerit introire. Qui oẽs ſuo miniſterio expedito uł ĩminenti neceſſitati ſatiſfacto per ipſos ſine mora exeant. Nulli tamẽ perſone extranee intra clauſurã monaſterii liceat comedere uł dormire. Item datur licentia generali cardinali ꝓtectori ordis uiſitatori & ep̃o gratia ꝯſecratõnis eccłie ł altaris. Et hec exco. facta eſt p̄ Gregoriũ nonũ. nõ tamẽ ſibi reſeruauit abſolutionẽ. & ideo uidetur epiſcopalis per regulã.c.nuꝑ de ſenten.ex. Sed ẽ hodie facta papalis p̄ Eugeniũ quartũ & publicata ẽ in.c.generali Ianue celebrato.i440.

4 ¶ Quicunqꝫ iniecerit manꝰ uiolentas ĩ religioſum religionis approbate uł cõuerſuȝ ł nouiciũ. extra de ſen. ex. ñ dubiũ: &.c.religioſus li.6. Item mandans uel ratum habens ſuo nomine factum. Vide infra excoĩcatio.2.§ 4 2.

Impedientes in officio suo uisitatores monialiuz ul' canonicarum si moniti non destiterint de statu mona.c.attendentes in cle. Vide infra exc oicatio.2.§.43. 5

Doctores seu magistri qui scienter illos religiosos qui dimiserunt habitum docent leges uel phisicam.extra ne cle.uel mo.c.ut periculosa. Vide infra exco.2.§.44. 6

Cōtra īpugnatores sacramētoꝝ & prīo baptismi.§.6.

GRecus rebaptizans baptizatum a latino & lauans altare tanq̄ maculatum in quo latinus celebrauit de baptismo .c. ultimo ꝫm Asten.in sum.li.7.ti.2. i

Matrimonii.

NOn trahētes mr̄imoīa sciēt̄ īgradib9 ꝯsanguītatis ꝉ affinitatis ꝓhibitis ī cle.eos d' ꝯsan.& affi. Vide infra exco.2.§.45. 2

Penitentie.

EXtorquentes per uim uel metū absolutionē ab excoīcatōne uel reuocationez eius aut suspēsionis uel interdicti nō ualet absolutio & nouaz incurrit excoīcationē. extra de his que ui met9 ue causa fiunt.c.absolutionis li.6.Vide infra exco.2.§.46. 3

Eucaristie

COmpellētes celebrari in loco interdicto uel ad audiendū aduocantes excoīcatos uel interdictos ul' ꝓhibentes ne moniti exeant in cle.c.grauis de sen.exco.Vide infra exco.2.§.47. 4

Contra īpugnatores sepulture.§.7.

QVicūq; corp9 alicui9 defuncti īciderit ul' decoxerit ꝑ ossib9 trāsferēdis ī ex trauagāti Boīfacii q̄ īcidit.Detestāda. i

Quicūq; īcimiteriis sepeliunt corpora tp̄re interdicti aut publice excoīcatos aut noīati interdictos aut usarios manifestos ut supra .§.i.uer.5.&.§.2.uer.i7.Vide infra exco.2.§.5. 2

Clerici & religiosi q inducunt ad uouendū & ꝓmittendū ꝉ iurāduz aliquē de eligendo apud eos sepulturam ut supra .§.i.uer.8.&.§.2.uer.i6.Vide infra excoīcatio.2.§.2i. 3

Quicūq; hereticos credentes uel receptores defensores ꝉ fautores eoꝝ scienter tradiderit ecclīastice sepulture.extra de here.qcūq;.li.6.ut supra .§.i.uer.9. &.§.2.uer.i9. Qui autē dicantur credentes receptores defensores & fautores.Vide exco.2.§.22. 4

Cōtra īpugnatores electoꝝ & malos electores.§.8.

GRauātes per se uel per alios electores uel amicos eorū eo ꝗ noluerit eligere illos pro quibus erant rogati uel inducti. extra de elec.c.sciant cuncti li.6.Vide infra excoīcatō.2.§.49. i

Quicunq; loquitur secrete uel mittit scripturaz uel nuntium alicui 2

cardinali quādo sunt reclusi occasione electōnis pape. extra de elec. c. ubi periculū. Vide infra exco. 2. § 50.

3 Dn̄i rectores & officiales qui īminente dicta electione nō seruant ipsaȝ ꝯstitutionē dicti. c. ubi p̄iculū. Vide infra exco. 2. § 51.

4 Qui uocantur ad dirigendas moniales ī electionib9 nisi abstineāt ab his per que posset in eas discordia oriri uel nutriri de elec. idē/nitatibus li. 6. Vide exco. 2. § 52.

5 Eligentes uel noīantes imp̄atorē regē Marchionē principē duceȝ comitē uel baronē uel alterius p̄eminētie dignitatis potestatis uel excellentie uł qui eligerit fratrē uł filiū uł nepotē ipsoꝝ ī ppetuū uel ad tp̄s in senatorē uel rectorē urbis rome quocūqȝ noīe uocet̄ ipsa rectoria. Itē eligētes quēuis aliū p̄t p̄dictos ad ipsi9 ciuitatis regimē ultra ānū. Itē ipsi electi si cōsenserit. Item eis obedientes. Itē dantes eisdē electis uł electoribus auxiliū cōsiliū uel fauorem ipso facto sunt excoīcati excoīcatione papali nisi sup̄dicta facta fuerint de speciali licētia ipsius sedis apostolice licentia litteris exprimēda de elec. fundamenta. li. 6. Vide infra excoīcatio. 2. § 53.

Contra īpugnatores gr̄e spirit9 sancti. § 9.

i OMnis symoniac9 siue ꝑ ordinib9 siue ꝑ beneficiis uel officiis aut prelaturis eccłiasticis uł ꝑ ingressu religionis uł ꝑ aliis spiritualibus & ē papalis p extrauagantē Martini quinti q̄ Egeni9 quartus confirmauit.

2 Facientes pactū uel ꝑmissionē ꝑ aliqua gratia uł litteris obtinēdis ab apostolica sede. ut supra. § 4. uer. 20.

Quidā casus speciales. § 10.

i MAgister uel scolaris tractās cū aliquo ciue Bonoñ. de ꝯductōe hospitii nō requisitis inquilinis nisi tp̄s cōductionis sit elapsuȝ de loca. c. ex rescripto. Vide infra exco. 2. § 54.

2 Quādo papa aliqueȝ noīatim excoīcauit solus papa absoluit & etiaȝ sol9 absoluit omnes ei p̄ticipantes ī crimine ꝑpter quod excoīcat9 ē de sen. ex. c. significauit. Alii intelligunt dictū. c. quando ēt scient̄ participat ei in diuinis. Vide infra exco. 2. § 55.

3 Quādo quis participat excoīcato nō solū a papa sed etiā quocunqȝ in crimine ꝑpter quod excoīcatus ē dando ei auxiliuȝ consilium & fauorē de sen. ex. c. si cōcubiñ. & c. nuper. Vide infra exco. 2. § 56.

4 Qui ꝑcurauit q̄ cōsecratores priuilegiorū dati se ītromittāt & cū effectu sequet̄ de his qui nō licet eis: nā nisi de manifestis iniuriis se intromittere possunt & non possunt absolui nisi ei queȝ fatiga/uerūt indebite p̄rio de expensis integre satisfaciāt de officio dele. c. fi. & c. statuimus li. 6. Vide infra exco. 2. § 57.

¶ Qui fingit aliquē casum ꝓpter quē aliquis iudex uadat uel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio .c. mulieres de iudiciis li.6. 5
¶ Vide infra excoīcatio.2.§.58.
¶ Quando qui absolutus fuit ī mortis articulo uel alio īpedimento si adueniente sanitate uel alio īpedimento cessante se non repsentat ei a quo absoluend9 erat si tale impedimētum non fuisset reincidit ī eādē snīam.ꝺ sen.ex.c.eos li.6. Vide infra excoīcatio.2.§.59. 6
¶ Quādo quis absoluitur a sede apostolica uel a legatis & īiungitur ei ꝙ se representet ordinariis uł aliis suscептur9 penitētiā & passis iniuriam seu eis quibus obligatus est satisfaciat: si hoc non facit cō mode cū possit reincidit in eandē dicto.c.eos. 7
¶ Rectores ciuitatuȝ & alii officiales & cōsiliarii qui statuta faciunt & scribunt per que quis cōpellatur soluere uſ̄as uł solutas non repetere & qui ꝭm ea iudicant & qui habent super hoc ptātem: nisi ipsa statuta deleuerint infra spatiū triuȝ mensiū aut si pͥsumpserit dicta statuta obſuare ꝺ uſ̄is.c.exgraui ī cle. Viꝺ īfra exco.2.§.60. 8
¶ Omnes pirate & latrunculi marini & receptores eorum per ꝓcessum curie ānualem 9
¶ Oēs q ī terris suis noua pedagia īponūt ꝑ ꝓcessuȝ curie ānualem. io
¶ Excoīcatus a legato pape post annuȝ a solo papa potest absolui de offi.dele.querenti. ii
¶ Qui lata sentētia cōtra ipsum qui ī curia beneficiū ante ꝑtrienniū non possederat sequestrationē fructuū eius īpedit in cle unica de sequestratione possessionis & fructuum. i2

DECLARATIO EXCOMVNICATIONVM.

Excoīcatio scꝺo de eo qui gerit se ꝑ papa nō electus a duabus ꝑtibus cardīaliū.§.i.

QVantū ad declatiōnē excoīcationū suprapositaꝝ in uer.exco.primo. Circa hanc excoīcationē primā scȝ de eo qui gerit ꝑ papa nō electus a duabus partibus cardīaliū. Quero quid si cardinales unanimiter dent ꝑtātē noīandi papā duob9 uł trib9 & ipsi noīatū ab illis recipiunt. Rñdet Asten.in sum.li.7.ti.2. ꝭm Hosti. ꝙ electio ualet: tūn dicit Anto.ꝺ butrio. Nota ꝙ due partes collegii sunt necessarie ꝙ ē ueꝝ nisi maior cōcordia interuenerit qa si cardinales ordinarent inter se ꝙ electus a maiori pte sit electus tunc uidebit elect9 ab oīb9 q eligeret a maiori parte sicut elect9 ꝑ cōꝓmissariū uidebitur elect9 a toto capitulo. extra de elec.c.Quia ꝓpter. i
¶ Quid si cōsentiunt in illū qui gessit se ꝑ papa cū nō esset a duabus partibus electus. Rñdet idem ubi supra ꝭm Hosti. ꝙ nō ualet: quia 2

nō possunt ꝯsentire ī excoīcatū īmo oēs ei ꝯsentiētes ꝑ adherentes sunt excoīcati nisi forte eū penituisset & absolutus fuisset per illos cardinales qui ei nō adheserāt. Itē nota ꝙ nō oportet papā eligi a duabus partibus oīum cardinaliū sed presentiū tantū: nisi aliqui cardinales absentes essent in loco uicino: unde cōmode possent uocari Sed uidetur ꝙ in electione pape admittat̄ impator & ei⁹ nūtii. 63. di. § uer. Rn̄det Anto. de bu. ꝙ illud ꝓcedebat olī: hodie soli cardinales admittūtur. & si de oībus cardinalib⁹ nō essent nisi duo ī loco. ubi debet fieri electio aliis legitimo tēpore expectatis ipsi duo eligerent. extra de elec. c. i. & unus pōt eligere aliū ita ꝙ si unus illoꝝ eligat alteꝝ ualet: & alter electus tacere debet. Si un⁹ tātū supest adhuc ille solus eligeret ꝗ iure patro. c. per nostras: licet aliq dicāt ꝙ ius eligendi nō cadat ī uno oībus uero deficiētib⁹ clerus roman⁹ eligere debet. 23 di. c. 2. & 79. di. c. i. & c. si quis pecunia. Alii dicunt ꝙ cōciliū generale. 65. di. c. 2. & 3. & cōuocatur per cleꝝ & populū romanū. 65. di. c. si forte dicit Hostiē. ꝙ lȝ hoc ſm uideatur iusti⁹ primū ē leui⁹ & cōmodi⁹ ꝑpt̄ piculū more īfra. c. ne ꝓdefectu.

3 ¶ Quero an papa possit eligere sibi successorē. Rn̄det Anto. de but. ꝙ nō ut notatur. § his oīb⁹. 8. q. i. facit. c. nulla de preben.

4 ¶ Sed quid si duo uel unus uolūt cōpromittere an alii cogunt̄. Rn̄dȝ An. de bu. ꝙ nō. ar. l. salbinus. ff. coī diuidundo: īmo uno ꝯtradicēte nō potest fieri cōpromissum: sed bn̄ potest statui ꝙ uno ꝑ duobus cōtradicētibus elect⁹ a maiori parte sit electus.

5 ¶ Quero dicitur hic ꝙ electus a maiori pte duaꝝ si gerit se ꝓ electo patiatur has penas & uitat aliquas si respuerit. Quero an uitet penā excoīcationis. Rn̄det dn̄s Anto. ꝙ nō sed penam datan & abiron. i. penam eterne dānationis ſm Inno.

6 ¶ Quero an ī numeꝝ duaꝝ partiū cōputetur electus. Rn̄det dn̄s An. quādo eligetur quis ad ecclesiā in qua nō habet uocē ē planū ꝙ nō cōputabitur uox eius aut eligitur in illa in qua habet uocē. & tunc si eligeretur p formā scrutinii nō cōputatur uox & si per uiam cōꝓmissi sic. ratio ē quia in scrutinio requiritur uox certo & det̄iato tp̄re & electus consentit demū post scrutiniū. ideo ei⁹ uox n̄ augȝ Sed si in formā ꝯꝓmissi non requiritur det̄miatio temporis iō uox subsequens augȝ. Et ſm hoc uox electi deberet ꝯputari ī numero cardinaliū quia nō exigitur ad augmētādū ī certo & det̄iato tp̄re.

7 ¶ Sed an cardinales possint tollere talē ꝯstitutionē. Rn̄det glo. ꝙ sic & dicunt doctores ꝙ possunt cardinales inter se ordinare ꝙ electō ualeat que ē facta a maiori parte cū censeatur ab oībus elect⁹. ut in. c. propter. qꝺ intellige ut notat̄ de elec. si cui. li. 6. in glo. notabili.

¶Quid si papa sit hereticus. Rñdet Anto. de hu. q admittit exceptõ conta suã electionẽ p glo. 40. di. Si papa. Et sufficiant duo testes si negatur esse papa p heresim in qua erat tẽpore electionis. c. Si qs pecuniã. 79. di. Idẽ si ẽ mulier qa nõ ẽ capax ordinis. 8
¶Quid si sit symoniacus. Rñdet dñs Anto. q nõ repelletur ppt hoc dicto. c. Si quis pecuniã. possunt tamẽ eligẽtes accusari de symoĩa cõmissa in electione pape. 9
¶Quid si sit bigamꝰ. Respõdꝫ dominꝰ Anto. q hec exceptio opponi ei non potest. 10
¶Sed an uxor poterit repetere electum in papã. glo. ponit in dicto. c Si quis pe. dñs An. dicit q si non ẽ dubiũ de mrĩmonio põt repeti nisi reducatur uxor ad cõtinentiã. unde erit tunc papa & habebit uxorem nec hoc erit ꝯtra substãtiam papatus: quia Petrus habuit uxorem unde poterit reddere debitum uxori & etiam esse papa. ut dicit glo. dicto. c. Si quis pecuniam. 11
¶Quid de infante dicit q non potest esse nisi a spiritu sancto esset facta electio quia non est capax ordinis. 12
¶Quid de laico Rñdꝫ dñs Anto. q eligi põt: ut pꝫ de btõ Ambrosio. 13
¶Quid si papa nõ sit canonice electꝰ. Respondet dñs Anto. q si est occultum de hoc non iudicat ecclesia de symonia. c. Sicut. Excusat tñ pbabilis ignorãtia lꝫ nõ crassa. extra de sen. exco. c. apostolice. 14
¶Quero de intronizato per seditionẽ presumptionẽ uel aliud in geniũ. Rñdet dominꝰ Anto. q ẽ excoĩcatus. 79. di. c. i. & 2. 15

De episcopo greco deputato per episcopum latinum. §. 2.

Circa hanc excoĩcationẽ. s. de episcopo greco deputato per episcopum latinũ. Nota q quãdo ciuitas habet populum diuerse lingue nõ ppter hoc habebit plures episcopos: sed eps eius puidebit uiros idoneos qui officia celebrẽt & sacramenta mĩstrent poterit etiã statuere eps illius loci aliũ epm sibi uicariũ q illis presit tanq̃ uicariꝰ & episcopalia cõferat qui per omnia debet obedire pontifici eũ ꝯstituẽti suũ uicariũ: alias ipo facto incidit ex coĩcationẽ glo. super. c. quoniã de of. ordi. exemplificat ĩ episcopo latino qui si habebit subditos grecos habebit uicariũ epm grecum ut sic puideatur circa põtificalia illis exhibenda. 1
¶Glo. super uerbo percussum querit an sit excoĩcatus ipso iure dicit q sic & sic ẽ canon late sñie. 17. q. 4. Si quis suadẽte de elec. c. Cũ in cũctis. & sic notat dñs Anto. q per hec uerba noueris te excoĩcatuꝫ ẽ pmulgata excoĩcationis sentẽtia. 2
¶Itẽ nota rõe loci põt unꝰ eps pesse alteri licet sit par ĩ dignitate. 3

4 Quero an de iure possit un9 episcop9 aliū sibi uicariū constituere Respondet glo. ꝙ non. sed hic permittitur dispensatiue propter necessitatē.7.q.i.c.nō āt de renū.c.ad supplicationē.

5 Quero an talis uicarius habebit iurisdictionē ordinariā ꝉ delegatā Dicit glo.ꝙ habebit ordinariā quia uicari9 habet ordinariam.

De clericis personatum habētib9 qui audiūt phisicā uꝉ leges.§.3.

i CIrca hanc excoīcationē sc3 de clericis psonatus habētib9 q audiunt phisicā uꝉ leges nisi infra duos mēses destiterit Quero quid sit psonat9. Dic idest ecclesiastica dignitas ut Primiceri9 qui pesse dyacono.extra đ of.primi.c.i.Thesaurari9 de cōces.preben.c.Cū nostris.Cācellari9 extra ut ecclesiastica bñficia c.i.Precētor & succētor.extra de excessi.prela.c.4.Custos extra de of.custo.c.i.Sacrista.de of.sacri.c.Archipresbiter de of.archi.c. i.2.&.3.Idem intellige in aliis personatus habentib9 q ꝭm diuersas cōsuetudines ecclesiaꝝ ī eis habent.

2 Sed quid de his qui hēnt bñficia quib9 ē cura aīaꝝ ānexa. ut puta hēnt ecclesias parochiales Rñdet Asten.& Inno.glo.c.Statutū ne cle.uel mo.li.6. ꝙ hec ꝓhibitio nō extendit ad illos rōe huiusmodi ecclesiaꝝ nisi sint plebanie sub se cappellas habētes ī quibus clerici instituti nō possunt iñ sine causa rōnabili āmoueri dicto.c. Statutū Si uero tales sunt presbiteri extēditur ad eos non ratōne ecclesie sed rōe presbiterat9 quia ibi dicit:necnō & presbiteros. & hoc uult glo.dicto.c.statutū in uer.rōne. Idem esset dicendū si haberent dispēsatiue uꝉ alio modo personatū in illis eccl̃iis:tunc eni teneretur rōne personat9.Sed quid si plebania hab3 unicā capellā.Rñd3 glo. ꝙ īcidit in excoīcationē.

3 Quero quō intelligit istud nisi īfra duoꝝ mēsiū spatiū. Itē quid si legit audet uel studet in domo. Itē qd si causa honorandi amicum audit.Vide infra.§.8.

4 Sed quero cu3 leges utiles sint clericis ꝓpter regimē tēporaliū & cū ecclesia eis utat in defectu canonū:ut ī.c.i. de oper.no.nuntia.& .io. di.c. Si in adiutorium . Male enim sine legibus canonista simplex iudicabit de questionibus super contractibus testamentis & aliis īfinitis materiis đ qb9 ī iure canonico modicū siū nihil habet quō faciēt p̄dicti.Rñdet Petr9 de an.ī dicto.c. statutū ꝭm Hosti. ꝙ illas leges siñ quib9 canones ītelligere nō pōt poterit in camera studere uel dicit ꝙ poterit interrogare & ab aliis informari.

De locantibus domos suas usurariis publicis alienigenis .§.4.

Circa hanc excoīcationē de locātib⁹ domos usurariis publicis alienigenis. Nota s'm Io.an. Inno. & Petꝝ de ancha. q̄ hec cōstitutio facta fuit ꝑpter Florētinos Senēses Pistorieñ. Lucanos & Astenses qui circundāt diuersas ꝓuīcias ad excercēdū usuras īmoderatas & quia per multos prelatos & prīci pes recipiebāt ideo hic ꝓhibet & ꝓuidet. i

Itē nota q̄ ad hoc ut hēat locū hec ꝯstitutio requirit̄ q̄ nō sit inde oriund⁹: & iō sit aliter ciuis uel incola nō tamē oriundus īcurritur hec pena si fiat ꝯtra hāc ꝯstitutionē s'm glo. ī uerbo alienigenas. 2

Quero qui dicantur usurarii manifesti. Rñdet glo. q̄ illi de quibus est notoriū de iure: ut quia cōfessi uel cōdemnati uel ē notoriū de facto ut quia habent operis euidentiā que nulla pōt trigiuersatōe celari quia tenent altare suum paratum. 3

Quero quis dicatur oriūdus in ciuitate. Rñdet glo. q̄ ille qui nascit̄ in ciuitate uel uico: puta ī comitatu. ff. ad municipia. l. qui ex uico. l' ēt si pater eius inde originē duxit. C. eo. l. assumpto. §. filius &. C. de municipi. & originali. l. i. & . l. filios. li. io. Que āt differētia sit int̄ ciuē municipem aduenam & incolaꝫ nota. ff. ad municipia. l. i. &. C. de in colis. l. ciues libro. io 4

Quid si talis sit oriūd⁹ ī una ciuitate & tamē ī alia ciuitate eiusdē dñi. ꝑmitti t̄ habitare. Respōdet Io. an. ī nouella q̄ ē locus huic pene Itē nota s'm Petꝝ de an. ī quantuꝫ textus loquit̄ de unitate & collegio: nam clericus pisanus intelligitur de unitate ecclesiastica non seculari Guil. & Archi. intelligūt de utraq; ut sic generaliter dictū generali t̄ intelligatur de priuile. quia circa Io. an. in nouella dicit. q̄ ille intellectus ē nimiū rigorosus. & includeret totū orbem istud īterdictū iō prior ītellect⁹ sibi magis placet. Pe. diccit ego credo q̄ ītellectus Guil. & Archi. sit uerior. & assignat plures rōes. 5

Quero quādo currat temp⁹ triū mēsiuꝫ. Rñdet glo. q̄ a tempore publicationis regulariter ligat cōstitutio de postu. c. i. īterdū auget̄ interdum diminuitur ut hic. 6

Sꝫ quid si unus simpliciter denūciat dño. Rñdet glo. q̄ ꝑpter simplicem uni⁹ denūciatōnē nō debet domin⁹ terre eoꝝ illū q dicitur esse usurari⁹ expellere sed tunc debet inquirere & si illū ueꝝ esse reperit expellere: ꝓuideat auteꝫ in his conscientie sue simile supra de here. c. ultimo. 7

Quid si locauit usurario quē tñ usurarium ignorabat ul' non locauit ad exercendū fenus. Respondet glo. q̄ ꝓbabilis ignorantia eū excusat. ff. loca. l. si qs ignorans de sen. exco. c. si uero &. c. inaudientia. In dubio tamē presumitur ꝯducere usuras exercendas si consueuit 8

usuras exercere.ff. de accusato.l.si cui:quia semel mal9 sp psumitur malus.s.in eodem genere mali & ex quo peruenit sibi ad notitiam tenet eu expellere.extra de loca.c.ppt qa puerse quersat i ea ut ibi

9 ¶Quero quia hic dicitur q nemo usrariis ad fen9 exercendu domos locet uel alio titulo cocedat quo itelligit. Rndet glo. puta pignoris comodati depositi pcarii & hui9modi:& ide3 si sine titulo ibi illum sineret ee.q.5.di.recedite: sed si uedat donat ul permittat no uidr habere locum hec 9stitutio per uerbu cocedat q solum usus eius cocessione no dominii translatione denotare uidet.Sed Guil. dixit idem si manifeste apparet q ad exercendu fenus uult accipere.qa presumitur et in fraude agi.supra de pigno.illa de empti.& uendi. ad nostram: na uerbu cocedo e generale & accipitur sm naturam contractus cui addicitur.

10 ¶Quero dicitur hic q si permittetes habitare usrarios manifestos in terris suis ul locantes domos sustinuerint penam excoicationis uel suspesionis p mense3 aio indurato q qdiu tales usrarii ibi moratur terre ipso4 ecclesiastico subiacent interdicto:nunquid ergo recedentibus ul expulsis usurariis erunt in terdicti. Rndet glo.q no & sic non erit necessaria relaxatio quia illis recedentibus uel expulsis intelligitur relaxatum.

De his qui tempore interdicti sepeliut corpora in cimitetiis.§.5.

1 CIrca hanc excoicatonem sc3 de his qui tempore interdicti sepeliut corpora i cimiteriis.Nota q itelligitur generalit de quocuq qui hoc faceret siue masculus siue femia siu clericus siue laicus siue religiosus cuiuscuq pfessionis sm glo.

2 ¶Item nota q hic intelligitur quando sepeliutur i cimiteriis p epm solenniter benedictis.Si ergo sepelirent in campis uel locis priuatis no est locus huic pene etiam si locus ille esset uicinus & contiguus ecclesie ul cimiterio quia ex quo ad usum cimiterii p epm no est benedict9 sm.c.nemo de conse.di.i.no erit loc9 huic pene nisi sepelirent in ecclia ul claustro deputatis ad sepultura quia tuc & si no eent benedicta per episcopu eet locus huic pene sm Stephanum.

3 ¶Quero quare corpora sepeliutur i cimiteriis.glo.assignat tres roes Prima quando eo4 pximi euntes ad illa loca & aspiciunt iuitatur ad orandu pro eis.13.q.2.cu grauia.Secunda quia specialiter adiuuantur patrociniis & oronibus illo4 sancto4 in quorum honorem dedicata e ecclia illa:ut ea.q.c. No estimemus.Tertia ratio qa ibi minus a spiritibus imundis uexantur:unde in cimiteriis dicitur ee requies defunctorum.12.q.2.aurum.

¶Sed pone ꝙ religiosi ãpliauerunt cimiteriū & in illa ampliatione sepelierunt an sit locus pene. Rñdet Landol. ꝙ nõ si nõ ē p epm solēniter benedictus. 4

¶Quid si sepeliant corpora clericoꝝ qui seruauerunt interdictū in cimiteriis. Rñdet glo. ꝙ nõ incidūt excoĩcationē quia eis ꝯceditur sepultura cū silentio & absqꝫ cãpanaꝝ pulsatione de pe. & re. c. ꝙ ĩ te. & hoc uult dicere textus ĩ casibꝰ nõ ꝯcessis a iure. 5

¶Sed nūquid tempore interdicti liceat sepelire in quatuor festiuitatibus scꝫ natiuitatis domini pascbatis pentecostes & assumptionis beate uirginis in quibus est licitum alta uoce celebrare diuina pulsatis campanis & apertis ianuis & ĩterdictis amissis admissis. Rñdet glosa non licet in istis festiuitatibus sepelire corpora in cimiteriis tempore interdicti. Concor. Paulꝰ & Gengelinꝰ. 6

¶Item nota ꝙ istud quod dicitur hic ꝙ sepeliens excoĩcatos publice ĩcidit ĩ hanc penã ĩtelligitur ꝫm glo. de his qui sepeliūt excoĩcatos maiori excoĩcatione siue a iure siue ab hoĩe: nõ ãt de minori licet participans cū mortuo excoĩto pticipatione fauorabili scꝫ lauando sepeliendo ĩcidit ĩ minorem excoĩcationē ꝫm glo. de sepul. sacris. Concor. Ric. in. 4. di. 18. ar. 7. q. 3. Idē dicit Paulꝰ ēt si nõ sit publice excoĩcatus. Idē Ala. phi. & Ber. in. c. ad hec de priuil. quia excoĩcatõ durat ēt pꝰ mortem de senten. exco. a nobis. Naꝫ licet non sit coĩo actualis ex parte mortui ē tamē ex parte uiuentis quod sufficit de cle. exco. c. nõ illud. qa alias sequeret̃ ꝙ coĩcãs excoĩcato dormienti uł furioso uł nõ respondēti nõ eēr excoĩcatꝰ. & ita cessat rõ Hosti. qui tenebat ꝙ participans mortuo nõ eēt excoĩcatus mĩori excoĩcatione: quia dicebat ꝙ nõ ē coĩo cū mortuo. Itē nota ꝫm Gēgelli. Landol. & Paulū & Io. an. ꝙ intelligitur siue sint interdicti generaliter uł specialiter uł a canone uł ab hoĩe. 7

¶Itē nota ꝫm Landol. ꝙ quãdo qs tpre interdicti sepelit excoĩcatos uł interdictos ē necessaria cimiterii recõciliatio ut notat̃ ď ꝯsecra. eccle. cõsuluisti de priui. c. ad hoc & de sacra. nõ itera. c. 2. 8

¶Quero quis dicatur publice excoĩcatus ut habeat locum hec pena. Rñdet glo. ꝙ dicitur publice excoĩcatus ab hoĩe quando fit coram tot ꝙ uerisimliter nõ põt pretēdi ignorãtia uł dicitur publice excoĩcatus a iure quando casus ē quo sit eis ĩputãdū si ignorabant ꝙ publice sciebat̃. secꝰ si nõ eēt publice excoĩcatus ita ꝙ scire potuit puta quia fuit excomunicatus coram duobus uel tribus licꝫ iudice sedente in bancho. 9

¶Itē nota ꝙ si ēt occulte excoĩcatus & sepeliens sciret non est locꝰ huic pene licet incideret minoreꝫ excoĩcationem ꝫm glo. ut p̄dixi 10

Concor. Mathe9. Itē nota ſm glo. ꝙ p hanc cōſtitutionē nō tollitur pena decretalis episcopoꝝ de priuile. li. 6. ubi dicit. ꝙ ſi ꝯtrafecerint interdicitur ingreſſus eccleſie iſtis tales ſepeliētib9.

11 ¶ Quero quis dicatur uſurarius manifeſtus. Rn̄det Hoſti. ꝙ uno mō dicitur manifeſt9 p euidētiā facti: puta quia tenet menſa3 paratā ad uſuras. Alio mō ſi de hoc ſit ī iure cōfeſſus uł conuictus: ſed ſola fama nō ſufficit ut maīfeſt9 dicatur. Addit Mathe9 ſm ꝙ refert Io. de ligna. ꝙ ēt dicūtur manifeſti quādo ex libris eoꝝ ꝯuinci pn̄t ut in cle. i. de uſuris. & facit. q. 5. di. q ſincera. ff. de eden. l. i. §. editōis & notatur. 24. q. 2. c. ſane. Item dicitur manifeſt9 ſi corā ſacerdote & teſtibus publice ſe fateī uſuariū: & uſuras reſtitui mandet forte libros rōnū tradens ſm Guil. hunc caſum notat glo. in. c. quamq̄ d' uſu. li. 6. Item dicit idem Matheus ꝙ ſacerdos qui habet ī parochia ſua uſurarios manifeſtos debet eē cautus ne incidat in hanc penam ut ſeruet hanc formam debet enim uſurarius ſatiſfacere de uſuris perceptis prout paciunī facultates ei9 ſi pōt illis a quibus extorſit Si enī nō pōt debet cauere ydonee eis ſi preſentes ſunt de ſatiſfa-ciendo integre. Si nō ſunt preſentes debet cauere perſonis p quas ipſi creditorib9 acquiratur uel ſi tales non reperiunī debet cauere ordinario uł eius uicario uel rectori parochie in qua hitat pn̄tibus aliquibus parochianis fidedignis uł deb3 cauere notario d' mādato ordinarii. Et nō debet credere dicenti de quātitate certa ſ3 diligēt debet indagare ut in. c. quamq̄ de uſuris li. 6. que decretalis nō eſt correcta per iſtam.

12 ¶ Quero qd ſi in uſurario maīfeſto appareant ſigna ꝯtritionis & iub3 ſatiſfieri de uſuris. & p9 mortem preſtatur cautio ab heredibus de reſtituendo an poterit ſepeliri. Rn̄det glo. & Io. de ligna. ꝙ cautio ualet & ſepeliri poſſit licet nō ut recōualeſcat teſtamētum: & hoc dico qn̄ apparent ſigna ꝯtritionis & iubet ſatiſfieri. alias ſec9 quia nō ſufficeret cautio heredū cū deceſſerit in peccato. Idē Paul9.

13 ¶ Quid ſi ſepeliēs ignorabat iſtū quē ſepeliuit eē excoīcatū ł uſurariū uel interdictum. Reſpondet glo. ꝙ talis ſepeliens nō ē excoīcatus quia hec conſtitutio requirit ſcientiam. Concor. de ſenten. exco. c. ſignificauit. & c. cū deſideres. & de here. c. 2. li. 6. Et iō dicit textus ſcienter. Item dicit proprie temeritatis audacia. Nam ubi ē igno-rantia temeritas dici nō pōt ſm Gengellinū.

14 ¶ Quero an portantes ad ſepulcrū qui tamē nō ſepeliunt ſint excoī-cati. Itē quid de comitātib9 fun9. Itē qd de fabricātib9 & fodiētib9 uel aperiētibus ſepulcrum. Item quid d' p̄latis clericis uł miniſtris eccłiarum ī quarum cimiteriis ſepeliuntur qui illud non ꝓhibent

s3 patiūtur. Itē quid de clericis ul laicis qui portāt cereos cruces & silia. glo. arguit ad ptes & non dtermiat. Lapp9 & Stephan9 tenēt q isti sunt excoicati. Addit Paul9. q nedū actualiter ponētes corp9 sub terra s3 ēt dicētes officiū supra funus forte icurrunt hāc penā imo fortius icurrunt quia plus cōtēnunt. Addit ēt idē intelligo de sepeliētibus de facto absentibus clericis: Idem d sepeliri faciētib9 uel mandantibus de senten. exco. c. mulieres. Tamen littera uidet sepeliētes in cimiterio punire & sic forte dicentes officia qui non sunt sepelientes nō incidunt cum in penis sit mitior interpretatio faciēda ut. l. iterpretatione: & . l. presens. ff. de penis.

¶Quero qui dicantur noiatim interdicti. Rñdet Landol. q illi qui ī sentētia noiantur specialiter ul expresse ut notat Inno. de preben. illa & sic talis expressa noiatio intelligitur de illis quo culpa uel dolo lata ē sentētia interdicti & etiā quo auxilio 9silio & fauore de senten. exco. alma li. 6. Itē intelligit Paul9 de interdictis a dinis & sacramento pceptione: alias si essent interdicti ab aliquo tēpo tali dicit q non pcederet. i5

¶Quid si quis sepeliat publice excoicatū & noiatim interdictum & usurarium manifestū tpre interdicti. Rñdet Paul9 q talis ē ligat9 quadruplici excoicatione: ad hoc facit de sen. exco cum p causa. & addit glo. q de oib9 debet satisfacere & ab oib9 absolui. i6

¶Quero an sepulti debeant exhumari. Rñdet glo. q sic si eo corpora uel ossa discerni possunt sc3 in trib9 ultimis casib9 ex. d sepulturis. c. sacris. Sed in primo casu quando corpora tempore intdicti sepeliunt nō exhumāt si fuerit penitēs tpre interdicti qui sepultus ē & p9 iterdictum: sed durante interdicto deb3 exhumari. Concor. Inno. Hosti. Io. de ligna. & Ric. in. 4. di. i8. ar. 7. q. 3. i7

¶Quero cui debet fieri hec satisfactio. Respōdet glo. quo ad excoicatos & interdictos debet fieri his quo fauore sunt late sententie sed quo ad usurarios illis quibus debet fieri restitutio si qua enim uiolētia fuisset illata clericis l mīstris eccle illis ēt fier3 satisfactō. i8

¶Quero an hec pena excoicationis habeat locum in sepelientibus eos in aliis casibus in quib9 denegatur sepultura qui notātur supra eo. ti. c. ex parte. & de statu mo. c. i. & . c. cum āmouit. Respond3 glo. q nō. Et Concor. Stephanus. i9

¶Quero an excoicatis minori excoicatione negāda sit ecclesiastica sepultura. Vide Ric. in. 4. di. i8. ar. 7. q. 3. 20

De clericis in sacris & religiosis 9trahentib9 matrimoniū. § 6.

1 Circa hanc excoīcationē sc3 de clericis in sacris & de religiosis cōtrahentib9 m̄rimonium querit glo. quid si coacte 9trabant an incidāt in hanc penā. R̄n̄det ꝙ si de absoluta coactione loquamur: puta quia actuali uiolētia cogitur imponere ānulū manu & tunc ē certum ꝙ tunc non īcurrit hec pena extra ꝙ ui metus ue cā. c. sacris. Si āt loquamur de coactione 9ditōnalit̄ puta quia tirānus dicit clerico ꝉ religioso nisi cōtrahas m̄rimoniū cū moniali faciam tibi abscidi manū uꝉ mori & tunc si facit īcidit ī excoīcationē: licet sit metus qui cadat in cōstātē uirum dicto. c. sacris: & hoc quātū ad coactionē: sed per aliū respectum nō incidit quia ubi ē metus deficit cōsensus & sic nō est m̄rimoiū & sic non dicetur cōtraxisse matrimoniū ꝑut requirit hec littera ut incidat̄ ī hanc penam. Itē deficit rō littere quia fuit īposita hec pena & facta hec cōstitutio ꝑpt̄ publice honestatis iustitiā: unde hic nulla īhonestas īsurgit cū coacte sit. facit de sen. ex. significauit.

2 ¶ Quid si cōtrahat sed nō 9sumit. R̄n̄det glo. ꝙ īcidit excoīcatōne3 quia hec constitutio punit contractum matrimonii & non coitu3 uel incestum. Idem Paulus.

3 ¶ Quero quid si contraxit solū sponsalia ꝑ uerba de futuro. R̄n̄det glo & Paulus. ꝙ nō ligatur nisi cōsumauerit per copula3: quia tunc transit īmatrimoniū. ut in. c. ueiens de spon. & c. is qui.

4 ¶ Quero quantū ad religiosos an ītelligat de religiosis ꝓfessis tacite uꝉ expresse unā de religionib9 approbatis. R̄n̄det glo ꝙ sic ut ī. c. i. d' uoto li. 6. S3 an tacita ꝓfessio oblig3 illi religioni R̄n̄d3 glo. ꝙ n̄ s3 religioni ī genere. extra d' regula. c. nō solū: & c. sequēti li. 6.

5 ¶ Quero quis dicatur ꝓfess9 tacitus. R̄n̄det glo. c. i. d' uoto li. 6. cum maior. 14. annis spōte & sciens recipiens habitū ꝓfessorum ubi est distinctus d' regularib9 li. 6. c. i. & c. cōstitutionē uꝉ cum habitum īdistīctum ferret per annū eo. ti. c. ex parte. Addit Inno. c. cōsulti. extra de regu. dicēs ꝙ si q̄n̄ ītrauit ꝓtestat9 ē ꝙ uult mutare uitā & habitū & si de his cōstiterit hic habit9 solēnit̄ suscept9 dirimit matrimoniū iam 9tractum. Hec enī ꝓtestatio siue intentio cum susceptione habit9 probatōnis habetur ꝓ tacita ꝓ fessione. Et hic notandum ꝙ habitus ꝓbationis solēnizat ꝓpositum. Et dicit Lādol. ī cle. i. d' cōsang. & affi. ꝙ isti q obligant̄ religioni ī genere si 9trahunt matrimoniū sunt excoīcati de regula. c. cōstitutionē li. 6. cū iā ꝑfecte matrimoniū spirituale cōtraxerit. 27. q. i. c. i. & 2.

6 ¶ Quid si quis cōtraxit cū moniali ignorans eam monialem. R̄n̄det glo. ꝙ ipsa īcurrit excoīcationē & nō cōtrahēs cū ea.

7 ¶ Quid de his qui contrahunt cōtra istam ꝓhibitōnem an poterunt

absolui per epm. Landol. tenet ꝙ sic nisi pendente excoicatione in miscuerit se diuinis. qa tunc a solo papa absolui possunt de re iudi. .c. cum eterni. uel nisi ad bigamia transierit. c. nuper de bigamis.

Utrum papa possit dispensare ut existens i sacris cotrabat. Rndet Landol. ꝙ sic. quia cotinentia annexa ordini & solenitas uoti ped3 a costitutione ecclie ergo per papam tolli pot. extra de ele. c. significasti. & c. inotuit: licet aliqui non cosentiant de religiosis ꝙ cu eis possit papa dispensare quibus substatialit iest continentia sine qua no sunt religiosi de statu mo. cum ad monasteriu. sed 9tra eos facit. c. ꝙ uotu3 ubi dicitur solemnitate uoti ex sola constitutione ecclesie inuentam esse 8

De clerico qui habet officium uicecomitis ul prepositi secularis. § 7.

Circa hanc excoicatione3 sc3 de clerico qui habet officium uicecomitis ul prepositi secularis. Nota sm Anto. de bu. ꝙ i sacris 9stitutus no pot habere officium aliqd tprale. i

Quero de 9stitutis i mioribus an possint talia exercere. Dicit ꝙ no. sed maius iminet periculu existetib9 i sacris. 2

Contra religiosos.

Sed nuquid possit officiu anexu dignitati sue habere seculare Dic ꝙ sic dumo per se no exerceat sed alteri comittit. 3

Quero an sit canon late sententie. Respondet glo. ꝙ sic. Et addit An. de bu. ꝙ ubi canon loquitur p uerba futuri teporis & n dirigit sermone ad iudicem s3 ad psona delinquete e late sentetie. 4

De religiosis exeutibus claustru3 ut audiant leges uel phisicam. § 8.

Circa hanc excoicatione sc3 de religiosis qui exeunt claustru ut uadat ad audiendu leges ul phisicam.

Quero quare sit facta hec phitio cum scietia canoica no possit bn sciri sine legali: & mandatur oibus in phemio ut sciant & adisca t hanc scietia: na multe sunt materie que uix aut nullomo sciri pnt sine legibus. ergo non debuit phiberi sciri leges. Rndet Hostien. ꝙ sine principali studio & auditu legum p libros legales sufficiens scientia potest haberi de ipsis per ea que i libris canonicis apponut & qui dubitat querat. Nam hoc non phibetur sc3 de dubiis cerciorari dumodo principaliter ibi non studeat. Ad hec. 27. di. §. finali. 28. distiinctione. c. fi. i

Quero an habeat locum pena huius capituli si non exeunt claustru nec uisitant scholas sed in claustro studeant uel audiant ul legant audietibus. Dicit Inno. ꝙ ligant Ide An. de bu. in eo. c. non magno. 2

& ē ueꝝ ſm Hoſti. quo ad uerba: ſecus quo ad mentem. Conſulit tamē illū in hoc dubio ſe putari ligatum ar. eoꝝ que notant de cle. exco. minis illud. Nam licet exitus clauſtri fuerit cauſa impulſiua ꝯſtitutionis cauſa tamē finalis fuit quia ille ſcientie religioni non ꝯueniunt. Et qs dicatur ꝓprie legere & quid ĩportet hoc uerbum. Vide Io. an. ĩ regula iuris. Cuꝫ qd li. 6.

3 ¶Quid ſi uadit ad audiendū cauſa honorandi amicū ſuū ĩ principio ſtudii. Rñdet Hoſti. ꝙ ſm uerba excoĩcatus ē: puta tamē ꝙ papa rñderet talem non ligari exmente. ff. ad exi. l. penultĩa: quia uerba cum affectu debēt ĩtelligi maxime ĩ penalibus. ff. ꝙ quiſqꝫ iure. l. i. §. hoc autem. Idem Io an. dicit ꝙ non ē ita amara ĩterpretatō facienda. l. fi. ff. ad exhiben.

4 ¶Quid ſi doctor incepit habere paucos ſcolares & religioſus uult euꝫ ꝯtinue honorare. Dicit glo. ꝙ nō admittit talem honorē imo etiã ſi tantum legeret ſemel ĩ ebdomoda religioſus audiens eſſet ligatꝰ ut omnis fraus excludatur.

5 ¶Quero an perſona eccleſiaſtica aliqbus ſociis poſſit priuatī legere uel audire leges ĩclauſtro. Rñdet dñs An. ꝙ nō & ſi facit nō euadꝫ ſententiã excoĩcationis: quia nō uerbis ſed rebus lex imponitur de ele. cōmiſſa li. 6. nã electionis auditus & prĩcipaliter ſtudiū ꝓhibetͣ de hoc in re. iu. cū quid unã uia ꝓhibetͣ de re. iu. li. 6. Idem tenet ibi Io. an. ĩ mercurialibꝰ lꝫ ꝯtrãriū teneat Inno. ꝓpter uerbū exeūtes: & Pe. de ancha. qui dicit ꝙ ē licitum ĩcamera ſtudere.

6 ¶Quero quia dicitͬ niſi infra duos menſes deſtiterint quando incipit curſus duoꝝ menſiū. glo. dicit ꝙ a tēpore ſcientie cōſtitutionis ſiue publicationis. Vicē. dicit numerãdꝰ ab exitu monaſterii. Idē Inno. Pe. & Abbas quo ad religioſos: quo aūt ad clericos ſeculares currūtͣ ab inceptione auditus. i. quando incipiunt audire.

7 ¶Quid ſi pꝰ exitum mutato ꝓpoſito uadit ad theologiã. Rñdet An. ꝙ non ꝓdeſt niſi prius huic conſtitutioni ſatiſfaciat redeundo ad clauſtꝝ niſi abbas ſignificaret ei ꝙ iret ad theologiam: quia tunc reuerſus cenſetur ĩ clauſtro licet uerba hoc nō ſonent.

8 ¶Quid ſi plebani & ſimiles deſtiterint infra duos mēſes poſtea iterato inceperunt. Rñdet An. ꝙ ligantur.

9 ¶Quid ſi tantū tēpus fluxit de duobus mēſibus ita ꝙ nō poſſint ĩfra duos menſes redire ad clauſtꝝ. Rñdꝫ Anto. ꝙ ꝓpter hoc non ſunt excoĩcati niſi pꝰ terminū ad hoc de elec. cōmiſſa li. 6.

10 ¶Item nota ꝙ monachi non poſſunt ſtudere in ſcientia humana nec obſtat ꝙ lex humana ſit pars diuine dͤ eta. & quali. c. penultĩo & ꝙ leges ab omnibus ſciri debent & oēs aſtrĩgant. C. de legi. l. leges qa

istud loquitur de laicis clericos autem nõ astringit de consti.c.que in ecclesiarum.&.c. ecclesia:licet clerici eis possuut uti cum pro eis faciunt di.io.c.Si ĩ adiutorium.

¶Quero an hec pena habeat locum siue sit professus tacite uel ex- ii
presse dicit ꝙ sic.

¶Itẽ nota ꝙ isti cõtrafacietes sunt priuati spe ꝓmotionis ad digni- i2
tates ñ ad ordines ꝯm glo.c.sup specula. cũ qb9 sol9 papa dispẽsat

¶Quero quia religiosi prohibẽtur ire ad q̃uis studia sine licẽtia sui i3
prelati cũ cõsensu maioris partis conuentus.

¶Quid si uelit ire ad studiũ sacre theologie an hẽat locũ hec pena i4
ul' si studere uelit ĩscientia canonica Rñdet Petr9 de an.ꝙ sic.

¶Quid si prelatus religioso studioso & docili nolit dare licentiam i5
studẽdi:arguit Io.an.ĩ nouella ꝙ eps dare poterit nã cõtẽptor scĩe ẽ mẽbrum diaboli.38.di.c.ultimo. Et dicit ꝙ hoc placet Archi. lꝫ alique rõnes urgeant ĩ cõtrarium de quibus ĩ nouella.Itẽ nota ꝯm glo.ꝙ obtenta licentia prelati intelliguntur ꝯcessa omnia sine qb9 cõmode studere nõ posset. Ex quo ĩfert si accipit pecuniã mutuo ꝑ sua necessitate obligatur monasteriũ qđ intelligit ueꝝ Archi. nisi actũ fuisset ꝙ aliunde sibi quereret forte a ꝯsauguineo l' aĩco

¶Quero de quo prelato intelligitur Rñdet Io.an.ĩ nouella ꝙ archi. i6
intelligit đ abbate.

¶Sed quid si ipse abbas uult accedere ad studia nunquid poterit siñ i7
licentia alicuius absꝗ metu excoĩcationis hui9 Archi.Dicit ꝯm ꝙ refert Pe. ꝙ licet male faciat ire sine cõuentus sui licentia: tamen si uadit nõ ĩcurrit istam penaꝫ:sed alias pnniri põt.

¶Quid si uadit ad studendum sine licentia prelati sed non dimittit i8
habitum ul' ecõuerso.Rñdet glo.ꝙ utroꝗ casu excoĩcat9 ẽ.

De religiosis qui temere habitum
sue religionis dimiserint.§ 9.

CIrca hanc excoĩcationẽ.s.de religiosis qui temere ubicũꝗ habitum sue religionis dimiserint.Nota ꝙ ꝯm glo.ꝙ speciale ẽ in religioso apostata qa alias apostata nõ ẽ excoĩcatus ꝯm excoĩcãdus sꝫ ꝙ notat Io.& Ber.23.si quis ex clericis: & de uita & hone.cleri.si quis ex clericis:& de apo.c.3.

¶Quid si portet habitum sed absconsum: puta quia coopit habitum i
religionis habitu clericorũ seculariũ. Rñdet glo.in cle.c. quoniam de uita & hone.cle.ꝙ ẽ apostata & ꝑ cõsequens excoĩcatus . Idem Landol. Nota quẽlibet religiosum obligatũ ad habitum deferendũ extrinsecus & super oẽs alias uestes deferẽdũ si uelit euitare penã capituli ut periculosa ne cle.uel m o.li.6.nisi cã rõnabilis subsit.Idẽ

dicit Paulus in dicto.c.quoniā in cle.dicens. Nunquid sufficit portare habitum sub cappa uel tabaro apparet ꝙ nō per hūc textum īmo talis est apostata & incidit penam capituli ut piculosa ne cle ꝑ mo.li.6.& ita fuit de termīatū Bononie.Idē tenet franciscus de maronis ꝙ portās habitū uellatū sit excoīcatus.

2 ¶Quero hic dicit̄ ut ꝑiculosa euagādi materia subtrahat̄ districtius inhibemus ut ne de cetero aliquis q̄cūq; religionē tacite uꝉ expsse professus si in scholis uꝉ alibi temere hitū sue religionis dimittat. Querit glo.quare dicitur temere.Rn̄det quia ex causa lȝ habitum tansformare:utputa timoris de ui. & ho.c.pe. & ideo textus in cle. c.quoniā de uita & ho.cle.dicit. Religiosi quilibet quos oportet ꝑ decentiam habitus extrinseci ītrīsecā morū honestatem ostēdere si preterquā ex causa ratōnabili publice uestem ferant huiusmodi subaudi uirgatam uꝉ partitā per ānum reddantur ībabiles ad qđ cūq; bn̄ficium eccꝉiasticū obtinēdum ubi dicit Gengelinus ꝙ que sit rōnabilis causa arbitrio boni uiri iudicabitur. Itē dicit ꝙ nō dr̄ quis assumpsisse qđ statim ē dimissurus:unde si sacerdos ꝉ religiosꝰ has uestes in momēto assumeret statim eas dimissurus nō diceret eas assumpsisse.ff.de diuortiis.l.diuortiū.Item assumere intelligitur cum quis cum affectu assumit.ff.de uerbo.sig.l.nomen filiorū:ergo uidetur a ꝯtrario ꝙ nō dicitur quis dimittere habitū quē ex rōnabili causa dimisit statim reassumptus. Nā uerba sunt intelligenda cū effectu.un̄ dicitur ī dicto.c.quoniā ī cle.ꝙ quicūq; clericus uirgata uꝉ partita ueste utetur nisi rōnabilis causa subsit si bn̄ficiatꝰ extiterit per sex mēses a participatione fructuū bn̄ficioꝝ q̄ obtinȝ sit ipso facto suspensus.unde dicit Gengellinus Quid si deferat nō cōtinue nec causa usus ꝓprii sed ob festuȝ socii qui militat ꝉ doctoratur uꝉ uxoratur an īcurrat hanc penā. Rn̄det nō quia talia raro ocurrunt & iura coaptant̄ his que sepe fiunt.ff. de legi.l.ex his cuȝ le.se.&.l.ea que raro.ff.de re.iu. Item ea que cā festi & ioco fiunt obligationem nō inducūt.ff.de acti.& obli.l.obligationū.§.uerboꝝ i5.q.i. illud de sen. exco.c.i. & idem de his que fiunt causa honoris momētanei.ut notatur supra ne cle.uel mo.c.super specu.un̄ religiosus causa honorandi amicū audiēs leges uꝉ phisicam ī pricipio studii nō ē excoīcatus.Vide supra.§.ꝓximo. Item qui aliquid facit causa ueritatis excusatur a pena īfamie quā alias īcideret.ff.de his que notātur īfamia li.2.§ fi. nec talis peccare dicit̄ ut notat Inno. de ui.& ho.cle.c. cum decorem:& facit iste textus ubi dicit nisi cā rōnabilis: & hec ē arbitraria. Item ī simili dicit Inno. dicto.c.cum decorem. ꝙ licet theatrales ludos facientes tanq̄ infames non sunt

pmouendi. tamen dicit q si hoc facerent ad cõsolationem alicui9 ĩfirmi uł alia iusta causa nõ peccarent.

¶Sed nunquid ĩ lectulo debet deferre habituȝ. Respondet Pe. & an. q canon sentit q sic.20.q.i.c.fi dum dicit semper Io.an.dicit q nõ putat de mente q monachus ĩ cella sua dimittens habitum suum uel duȝ balneum ĩtrat ĩ occulto uel iacens sine habitu ligetur hac 9stitutione:sed tunc quando exibet se cõspectibus hominũ sine habitu ĩ habitu laicali uel secularis clerici sine iusta causa tũc ligatur alias pauci reperirentur nõ ligati:p hoc facit phemiũ siue ratio & qua in principio huius capituli ut periculosa facultas euagandi subtrahatur:que rõ cessat in casibus supradictis: & rõ restringit dictuȝ .l.cum pater.§.dulcissimis delega. ẜo nec uerbũ positũ ĩ canone est ita amare sumẽdum ut nõ fiat intermissio naturalis de cõse.di.§.si tibi &.l.ãtiqtas.C.de testa.&.ff. de solu.l.matri.p doc.dñs domic9 de sancto Geminiano dicto.c.ut periculosa addit ad rationem Io. an.qui dicit q hic cessat rõ decretalis q̃ ĩtẽdit eorum uacationibus puidere allegat cle.2.de uita & hone.cle.que imponit penã si publice uestem phibitã ferãt ut ibi patet in.§.dignitatẽ. ergo occulta mutatio lȝ nõ sit licita nõ tñ tali pena puniat.

De fratrib9 cassate religionis.§.io.

CIrca hanc excoĩcationeȝ & fratribus cassate religionis qui de nouo aliquem recipent. Nota q hoc.c.&.c.fi.supra eo. ti.Coĩter ad hoc allegatur q causa religionis nõ licet congregationẽ facere.& hic glo.dicit q nõ licet absq; licentia pricipis nouũ ordineȝ uł collegium 9stituere.C.de colle.illi.l.i.&.3.& An.& hu.c.fi.de exces.prela. dicit q ista ẽ regula q oĩa collegia sunt repbata nisi appareant permissa ut.l.collegia.§. in summa.ff.de colle. illi.Et ideo omnes secte uł collegationes sunt phibite in ciuitatib9 q̃ nõ fiunt super his que hẽnt simul tractare.puta societas sartoꝝ textoꝝ & similium.& ideo dicit Guil.ẜm q recitat Pe.in hoc.c.q reprobati sunt illi qui uulgo uocantur apostoli nec tamẽ uolebant ẜm apostolum uictũ manib9 q̃rere.io.q.3.cauendum:decem.c.cum apostolus.Itẽ dicit hic Io. an.q papa Io. reuocauit quantũ de facto pcesserat eos qui dicuntur fraticelli uł fratres de paupere uita siũ pizocholi siue begini in extrauaganti que incipit sancta romana. Sed istud uidetur contra dictũ Inno.in dicto.c.fi.de exces. p̃latorũ ubi dicitur q causa pietatis & religionis licet cõuenire: ut.l.i.ff. de colle.illi hoc ẽ facere colegium.Sed solutio ar.patet ex uerbis ei9 qui subdit dũmõ nihil mali faciant occasione collegii:& hec collegia licet bonum nomen habeant tamen qa male opanẽ fit illicituȝ

collegium: & ideo destruendum ad hoc facit. l. ultima eodem titulo & l greca ibi posita quasi dicat Inno. quia nouitates regulariter sunt suspecte: ut. c. cum consuetudinis extra de consue. & io papa hic statuit quod non propria auctoritate fiant: sed cum sola pape auctoritate fieri possint.

De religiosis mendicantibus qui recipiunt domos uel loca de nouo. § ii.

Circa hanc excoicationem de religiosis mendicantibus qui domos ad habitandum uel loca de nouo reciperent.

i Quero intelligi quomodo istud de nouo. Rndet Pau. quod intelligitur respectu principii quod numquam fuit. 7. q. i. non autem. 8. q. i. nec nouum de uerborum significationibus quid per nouale. quandoque dicitur nouum quod fuit & postea desiit esse & iterum renouatur. 18. q. 2. de monachis & sic non intelligitur hic: nam si domus antiqua corruat & super eodem solo reedificatur non est locus pene huic sed solum cum locum de nouo querunt secus si locus ille desiisset esse suus & ipsum quereret nouo titulo: tunc locus est huic constitutioni. c. cum inter de renuntia.

2 Quero quia textus de quo fit mentio in hac cle. cupientes qui est positus in. c. unico de excessibus prelatorum: li. 6. dicit sine licentia sedis apostolice. An ergo sufficiet licentia legati de latere Rndet Pe. de. an. in dicto. c. unico quod Io. an. tenet quod non: quia aliud est sedes apostolica aliud legatus ipsius ad hoc de filiis presbi. c. fi. de sente. exco. ea noscitur & c. quod de his. de sententiis exco. li. 6. c. eos & in cle. c. per litteras de preben. Non enim licet legato facere contra iura. Non enim quod facit legatus dicitur facere sedes apostolica de preben. hi qui li. 6. secundum eaque notat spe. in ti. de le. § Nunc tractemus in principio

De religiosis qui dicunt aliqua nerba ut retrahant audientes a solutione decimarum. § 12.

Circa hanc excoicationem de religiosis qui dicunt aliqua uerba ut retrahant audientes a solutione decimarum.

i Dicit Paulus quod duo requirunt ut hec pena uendicet sibi locum. Primum quod talia proferant ut retrahant audientes a solutione decimarum. Secundum quod proferant obligatis ad decimas soluendas: secus si proferant alia intentione uel non obligatis

2 Item nota quod hanc penam incidunt si hec uerba dicunt in sermonibus suis idest in predicationibus uel alibi idest priuatis locutionibus

3 Item nota dum dicit religiosos quod hec pena non habet locum in clericis secularibus uel laicis qui contra facerent.

De religiosis qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis. § 13.

Circa hanc excomunicationem scilicet de religiosis qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis.

¶Querit Ladol. an si iueniat aliq retẽtores decimaꝝ sint absoluẽdi. i
Rñdet ꝙ nõ ex quo sunt cõtinue inmortali peccato ex retentione decimaꝝ de deci.c.ꝓhibem⁹. Cuȝ sciant peccatũ nõ eẽ remissibile nisi restituatur ablatum.

¶Item nota ꝙ predicatores qui non faciunt cõscientiam de decimis 2
sibi cõfitẽtibus uł qui negligunt predicare quando fuerint requisiti nõ incurrunt excoicationẽ ipso facto: sȝ suspensionẽ ab officio predicationis & confessionis donec confitentibus ipsis si hoc ipsum sibi dicendi cõmode facultatẽ habuerint cõscientiam fecerint sed si in predicta suspensione presumserint predicare ipso facto sententiã excoicationis incurrũt.

¶Quero quia dicitur ꝙ tenentur facere cõscientiam quando populo 3
predicabũt an ergo teneantur quãdo clericis predicãt. Rñdet glo. & Pau.ꝙ nõ de sentẽ.exco.si snia li.6. Itẽ nota ꝭm Gengeli.ꝙ hic nõ fit mentio de festo natiuitatis dñi ꝓpt celebrationẽ triũ missaꝝ que celebrantur illa die ꝓpter quod nõ ẽ forte cõmoditas ꝑdicandi sed solum de festo natiuitatis beate uirginis.Item non fit mentio de festo pasce ꝓpter cõmunionẽ.

¶Quero quia hic dicitur cũ fuerint requisiti an teneãtur si nõ fuerit 4
requisiti. Respondet glo.ꝙ nõ.

¶Sed quid si requiruntur in aliis temporib⁹ preterq̃ in istis. Videtur 5
ꝙ non teneantur predicare:quia hic solum dicit textus qñ ꝑdicant in istis solemnitatibus.

¶Item nota textum studeant informare . Nam ꝭm Gengelinũ non 6
sufficit ꝙ predicando dicãt. Soluatis decimas:sed tenent iformare qualiter ad eas soluendas exdebito astringantur.

¶Item nota qui sunt isti a quibus possunt requiri quia tex.dicit. Ab 7
ecclesiaꝝ rectoribus uicariis aut loca eorũdẽ tenentibus.

De religiosis qui decimas ecclesiis
debitas usurpant.§ iiii.

CIrca hanc excoicationeȝ scȝ de religiosis qui decimas eccłiis debitas usurpant.

¶Nota ꝭm glo.& Asten. in sum.7.li.ti.2.uer.88. ꝙ in hoc qđ dicit i
tex.Religiosi patet ꝙ nõ habent locum he pene in secularib⁹ clericis uel laicis qui delinqunt in istis.

¶Item in hoc ꝙ dicit Quicunq; cõprehendit etiã feminas religiosas 2
& etiã religiosuȝ ad seculareȝ eccłiam trãslatuȝ.

¶Itẽ in hoc ꝙ dicit ecclesiis debitas patet ꝙ si decime deberẽtur nõ 3
eccłiis sed priuatis personis ꝑ priuilegium uel antiquũ feudum & religiosi ꝓhiberẽt solui uel aliter faceret cõtra istã cõstitutionem

non inciderent has penas. Item dicit textus non permittunt facto intelligitur uel ꝓhibent uerbo.

4 ¶ Querit glo. quia textus dicit ꝙ tales religiosi cōtrafacientes sunt suspensi ab officiis. an intelligātur de diuinis officiis an de aliis: puta si erat sacrista elarius camerari9 clauicularius & siles glo. arguit ad partes & nō detminat. Pau. dicit intellige de diuinis. Item dicit Steph. & facit littera infra ubi nō repetit quibus officiis cuȝ omnes religiosi nō teneantur ad diuina officia sed solū ꝓfessi & clerici .16. q.i. Nemo &.c. se. &.c. si monachus uel pōt intelligi de officiis temporalibus que habent aliqñ religiosi: ut sunt ꝓcurationes & castaldionatus. i. q. 3. saluator d' solu. c. 2. & hec scda expositio ē benignior Intelligi etiā posset quādo ī eadem persona cōcurrunt officia dīna & alia. Alias si dīna tantū officia concurrūt tunc illis sit suspens9 ut uitet maior pena scȝ excoīcationis qua nulla ē maior ī ecclia .24. q. i. c. nō auferamus. i. q. 4. corripiantur.

De religiosis qui nō seruāt interdictum quādo matrix ecclesia seruat. § 15.

Circa hanc excoīcationē scȝ de religiosis qui nō seruāt ītdictū quando matrix ecclesia seruat.

1 ¶ Aduertendū ꝓm glo. ꝙ nō ligant clerici seculares hac cōstitutione scȝ ut incidāt excomunicationē si non seruant interdictum quando matrix ecclesia seruat.

2 ¶ Quero an intelligatur de interdicto a iure puta canon ponit interdictū ciuitati q̄ īsecuta fuerit epm. ut ī cle. in. § ciuitas de penis.

3 ¶ Pone ꝙ matrix ecclesia uult istud ītcrdictū obseruare & obsuat an religiosi non obseruantes sint excoīcati. Respondet glo. ī uerbo sedis apostolice ꝙ sic.

4 ¶ Quero que dicatur matrix ecclesia. Rñdet glo. in uerbo matricem .i. maiorē uel baptismalē que dicitur matrix qa sicut mr generat sic illa generat p baptismū: & quia interdicūtur qñꝙ loca nō hñtia intra se ecclesiā cathedralē habēt tamē matricē iō exprimunt hoc & dico hoc locum habere etiā cū illa matrix ecclesia religiosis non obseruantibus subē quātum ad presentationē collationis uel quia sit ipsoꝝ uicaria cum hic generaliter loquatur.

5 ¶ Quero quō intelligitur matrix ecclia obseruare interdictū. An intelligitur quando solus epus uel prelatus seruat. an quando solum capitulū: an quādo utꝝꝙ mixtū. Itē quid si uacat ecclia cathedralis & pars capituli seruat & ps nō seruat: & forte partes sunt equales. i. tot sunt obseruantes quot sunt nō obseruantes. Respondet glo. ꝙ in oībus his casibus ecclesia sumitur ꝓ materiali ecclesia scȝ ꝓ ipi9

ecclesie pietibus & ꝙ ex quo quottidie ī ecclesia celebratur ianuis apertis siue per prelatum siue per capitulum totum uel partem ꝑ alios clericos ecclesie non sit locus huic pene Concor. Steph.

¶ Quero an quo ad interdictū ꝓuincie dicetur eccl'ia metropolitana matrix ita ꝙ illa seruante interdictuʒ religiosi totius ꝓuincie non obseruantes ligati hac pena sint: de sciētibus loquor. Rn̄det glosa ꝙ nō per hanc litterā que dicit cathedraleʒ ul' matricē loci. Cōstat tn̄ ꝙ metropoli: puta Rauenas non ē iuris uel cathedralis ciuitatis Bononie: ligabuntur ergo religiosi Rauenetis diocesis tantum. 6

¶ Quero quid si sit interdicta uilla ul' castꝝ nō habens certā eccl'iaʒ cathedralem inclusam uel matricem ꝙ esse posset: puta qa matrix ecclesia ē in alia non interdicta uel quia plures sunt ecclesie ī uilla ul' in castro: & nulla ē prīcipalior qa quelibet baptizat suos parochianos & forte ex illis ecclesiis alique seruant interdicta alique non Rn̄det glo. puto ꝙ tunc nō sit locus huic cōstitutioni. Deficit enī mens & uerba sicut nec locum haberet quando in loco sigularite r īterdicto nulla eēt eccl'ia nisi illa religiosoꝝ non seruantiū. 7

¶ Quero qualiter religiosi intelligantur scire matriceʒ eccl'iaʒ ꝯuari interdictū Rn̄det glo quādo uiderint ul' alio corporis sensu perceperint: puta audierint alias probabiliter ignorantes talē obꝯuātiaʒ non ligātur hac pena. 8

¶ Quero quid si īterdictuʒ sit nulluʒ ꝓpter appellationeʒ illoꝝ cōtra quos latum fuerit & tamē matrix ecclesia seruat Rspondet glo. ꝙ nihilominꝰ religisi nō obseruantes incurrūt excoīcationē. 9

¶ Sed quid si matrix ecclesia nō seruat ubi ē seruandū nūqd religiosi seruare tenentur Respondet Paulus ꝙ sic. nam nō excusantur licet matrix non seruet. io

¶ Sed quid si episcopus mandat seruari interdictū & capitulū mādat contrariū. Respondet Gengellinus. ꝙ potius est obiendū episcopo ut in. c. i. de postu. prela. Item dicit de interdicto qd' mandat ꝯuari per episcopum: licet per ecclesiam cathedraleʒ non seruetur: quia non quod fit sed quod fieri debet attenditur de elec. c. cū causam. ii

¶ Item nota ꝯm Landol. ꝙ religiosi non seruantes interdictum sunt excoīcati. Clerici uero seculares & etiam religiosi sunt suspensi. ut in. c. tanta de exces. prela. Item ē interdictus ingressꝰ ecclesie de priuile. c. episcopoꝝ li. 6. Item sunt excoīcati sepelientes intdictos in cle. eos de sepul. Itē est irregularis & īeligibilis actiue & passiue supra eo. ti. is qui libro. 6. i2

De fratribus minoribus recipientibus
ad dn̄a fratres de tertio ordine. § 16.

Circa hanc excōicationē sc3 de fratribus minorib9 recipiētib9 ad diuina fratres & sorores de tertio ordine.

i ¶Querit glo. an si alii religiosi ꝟ clerici seculares eos recipiāt īcidāt excōicationē. Rn̄det ꝙ nō nam specialit̄ excōicāt fratres mīores ꝯm Landol. quia specialiter eis afficiebātur utpote sui ordinis.

2 ¶Itē nota ꝙ hec excōicatio habet locū nō obstantibus quibuscunq3 priuilegiis tam ipsoꝝ fratꝝ minoꝝ quā illoꝝ de tertio ordine.

3 ¶Quero an si fratres minores recipiant ad diuina in aliis ecclesiis & nō suis incidant excōicationē. Rn̄d3 glo. ꝙ nō. Posset tamē habere locū alia pena cōis. c. i. eo. ti. quia nō seruaret interdictū qn̄ matrix ecclesia seruat: sed si matrix ecclesia nō seruat interdictum si ipi fratres minores reciperent eos ad diuina ī aliis ecclesiis nō īcurrūt excōicationē ꝯm Ste. fatetur tn̄ ꝙ si eos reciperēt ad dīna contra uolūtatē rectoꝝ assumēdo sibi hāc auctoritatē ꝙ īciderent.

4 ¶Item nota ꝯm Paulū ꝙ isti de tertio ordine gaudent priuilegio ꝙ tēpore interdicti possunt interesse diuinis quo ad alias ecclesias dū mō nō fratꝝ mīoꝝ: & sic dicit Landol. & Gengelinus ꝙ gaudent priuilegio cl̄icali. & hoc dicit Gēge. credo ueꝝ & sic ꝯsului in una questione perusina.

De monachis & canonicis regularibus qui transferunt se ad curias principū. § 17.

Circa hanc excōicationem sc3 de monachis & canonicis regularibus qui transferunt se ad curias principum.

i ¶Nota ꝯm glo. & Asten. in sum. ꝙ tex. dicit nō hn̄tes ad mīstratōe3 ergo si habēt ad ministrationē ire possunt cā admīstrationis.

2 ¶Itē nota ꝙ ad excōicationē hanc cōtrahenda3 duo sunt necessaria sc3 ꝙ intrauerint curiā & ꝙ aīo dānificādi monasteriū ꝟ prelatu3. licentiā autē habere uł nō hr̄e nō ē pōderandum quia ēt si ītrarēt curiā de licētia prelati aīo dānificandi monasterium uel prelatum essent ligati. Ex solo igitur exitu claustri ob hanc causam nō ligat̄ ex quo nō intrauit curiam: Landol. tamen dicit ꝙ si intrat curiam licet nō animo malo peccat mortaliter faciendo cōtra ꝓhibitione3 licet nō sit excōicatus.

3 ¶Quid si intrauit curiā ob hāc causa3 idest animo dānificādi p̄latum uel monasteriū: tamen nō intulit damnū siue quia non potuit siue quia penituit. Respondet glo. ꝙ excōicatus est

De monachis qui sine licentia abbatum infra monasteria tenent arma. § 18.

Circa hanc excōicationē sc3 de monachis q sn̄ licētia abbatu3 infra septa monasteriorū suoꝝ tenent arma.

Nota ꝙ hic non extenditur ad canonicos regulares: quia hic de eis non repetitur ſm gloſam. i

Quero quid ſi teneant arma extra ſepta monaſterii Reſpõdꝫ glo. ꝙ non ſunt excoĩcati. 2

Quero quid intelligitur noĩe armoꝝ. Rñdet glo. ꝙ intelligũtur tã arma ad defendendũ q̃ ad offendendũ ut tela & ſimilia ĩſti de int̃dictis. § armoꝝ. & iſti. de pu. iu. §. Itẽ lex cornelia. ff. de uer. ſigni. l. armoꝝ. Concor. Pau. Lãdol. & Gengel. q addit põt tñ d̕ his ĩtelligi q̃ coĩ uſu loq̃ndi arma appellãt ut ſtet̃ uſui loquẽdi. ff. d̕ fun. ĩſtruc. l. cũ d̕ lamonis. §. aſinã. ff. de uer. ſigni. l. ut alfenus. & l. aniculus. 3

Quid ſi tenẽt arma nõ ad offenſaꝫ ſꝫ ad aliũ uſuꝫ ut lapides ad edificandũ cultellos ad uſum coquine ꝑ menſe Rñdet Paulꝰ ꝙ non ẽ locꝰ huic pene. Si autẽ haberẽt aceruũ lapidum ad feneſtraꝫ ſuper portam ad ĩpugnãdũ uenientes tunc accedit iſte textus. 4

Nunquid clerici portantes peccãt mortalit̃. Rñdet Matheus ꝙ ſic. alias nõ poſſunt excoĩcari. ii. q. 3. nemo & ibi notatur. 5

De religioſis miſtrãtibꝰ ſacramẽta eucharistie extreme unctõis abſq; licẽtia ꝓprii ſacerdotis. § 19.

Circa hãc excoĩcationẽ de religioſis miſtrãtibus ſacramenta eucharistie extreme unctõis abſq; licentia ꝓprii ſacerdotis.

Quero an credat religioſus parochiano uolẽti recipe eucharistiam ſi dicat ſe habere licentiam a ꝓprio ſacerdote. Reſpõdet glo. ꝙ ſic quia preſumendus ẽ eſſe memor ꝓprie ſalutis. i. q. 7. § ſancimus ed homicidio ſignificaſti. Concor. Pau. Landol. & Ste. i

Quero quid de ſecularibus mercenariis & ſimilibꝰ. Reſpõdet glo. ꝙ ſufficit licentia p̃ſbiterorum in quorum parochiis habitant. 2

Quero an ſufficiat licentia parochialis qui nõdũ ẽ preſbiter. Rñdꝫ glo. ꝙ ſic ſi ẽ legitime etatis ut infra annũ poſſit ordinari ſacerdos & ita faciat ſe ordinari ĩfra annũ a die quo ẽ ſibi cura cõmiſſa: alit̃ ipſo facto ẽ priuatus beneficio. ut in. c. licet de elec. li. 6. niſi eccl̃ia parochialis ſit collegiata quia in iſto caſu nõ eſt priuatus ſed niſi admonitus faciat ſe infra dictum terminũ ordinari debet priuari. extra d̕ elec. c. cum ĩ cũctis. § cũ ĩferiora. & c. inſtitutũ. de elec. li. 6 tamẽ epiſcopi & ſuperiores poſſunt cũ aliquibus diſpenſare ratõne ſtudii ut nõ teneantur ſe facere ꝓmoueri ad ſocerdotiuꝫ niſi poſt ſeptẽnium dum tamen infra annũ faciant ſe ꝓmoueri ad ſubdyaconatũ & poſt ſeptimũ ãnũ ceptũ infra ãnũ recipiant dyaconatum & p̃ſbiteratũ aliter ſunt priuati ipſo iure de elec. c. cũ ex eo. li. 6. 3

Quero an ſufficiat licentia uicarii qui gerit curam ordinariã illius eccleſie parochialis & ẽ ꝯſtitutus ab ep̃o Rñdet glo. ꝙ ſic: Ex quo 4

ĩfertur ꝙ ſi nõ habet curã ordinariam ſed ẽ ſibi cura eccleſie puo tẽpore recõmiſſa ꝙ nõ poteſt dare hanc licentiam niſi in ſpeciali hoc ſit ſibi cõmiſſum.

5 ¶Quero an ſufficiat licentia dyoceſani. Reſpondet glo. ꝙ ſic.de pe. & re.c.2.li.6.quia epiſcopus ẽ parochalis pſbiter omniũ ſubiectoꝝ ſue dyoceſi & ſpecialiter quãdo uacat eccleſia parochialis. conſulit tamen glo.ꝙ a parochiali preſbitero recipiatur licentia quia tutius ẽ nõ recedere a uerbis.c.ad audientiam de decimis.

6 ¶Quid ſi parochian⁹ dicat do tibi licentiã ut recipias a quouis ſacerdote ſiue religioſo.An requiratur ſpecialis ſpecificatio ꝙ poſſis recipere a tali fratre minorum uel predicatorum.

7 ¶Item quid ſi parochianus dicat religioſo do tibi licentiã ut des eucharistiam& extremã unctionẽ meis ſubditis an requiratᷣ ſpecialis ſpecificatio parochianoꝝ quibus ſunt hec prebenda.Reſpõdet glo. ꝙ non ex quo de ſacramento fit ſpecificatio.

8 ¶Quero an religioſi conferentes ſacramenta baptiſmi incidant excoĩcationem.Reſpondet glo.ꝙ non.

9 ¶Item ſm Landol.ꝙ ſacerdos parochialis curatus q̃tũcũqꝫ ſimplex ex quo cõmiſſa ẽ ſibi cura põt in adiutoriũ ipſius cure ſibi aſſumere ſocium ad tẽpus quẽcunqꝫ religioſuꝫ uel aliuꝫ ſine cui⁹cũqꝫ ſupioris licẽtia: puta ĩ quadrageſima qui ipſum iuuet ĩ ſacramẽtis ꝯferẽdis uel in officio predicandi dũmõ conſtet ſibi de ipſius ſufficientia. ut notat Inno.in.c.tua de clerico pegrino.&.c.excoĩcamus.§.qa uero ď hereticis.nã ex quo tales ſunt ordinati rite ita poſſunt illa facere ſicut curati nec deficit eis niſi materia ſcꝫ populus: ſi ergo curat⁹ paret ſibi materiã exercere poterit.16.q.i.ecce.

De religioſis q abſoluũt excoĩcatos a canone.§.20.

CIrca hanc excoĩcationem de religioſis qui abſoluunt excoĩcatos a canone.

i ¶Quero an ſi religioſi abſoluũt a ſententia lata ab homine incidant ĩ excoĩcationẽ.Rñdet glo.ꝙ nõ ex quo nõ expreſſit.Idẽ Landol.& Pau.dicunt ꝙ ſi abſoluũt a ſententia lata ab hoĩe uel ꝑ delegatõnẽ pape uľ per litteras alioꝝ inferioꝝ ꝑlatoꝝ nõ ĩcidũt ĩexcoĩcatõeꝫ quia ſi de hoc intellexiſſet expreſſiſſet.ut in.c.ad audientiã ď decis Itẽ quia hec cõſtitutio ẽ penalis.ut in.c.ſtatutum de elec.li.6.

2 ¶Quero quia textus dicit preterq̃ a caſibus ĩ iure expreſſis qui ſint caſus a iure expreſſi in qb⁹ religioſi ſine metu excoĩcatõis poſſunt abſoluere.Rñdeo quãdo regularis regularẽ ꝑcutit qa tũc ad curiaꝫ mitti nõ debet ſed eum põt abſoluere ꝑlatus.ut in.c. mona.de ſen. exco.ꝑ in articulo mortis quo caſu q̃libet ſimplex ſacerdos abſoluit

& alii similes.ut in.c.cum eorum eo.ti.

¶Quid si religiosi habent ex priuilegio ut possint absoluere a caibus excoicatonū i iure positaꝝ. Rñdꝫ glo. ꝙ tunc si absoluūt nō icidūt excomunicacationē & hoc est quod dicit textus uel priuilegiis sedis apostolice cōcessis eisdem scꝫ fratribus. 3

¶Quero que sint iste sententie a quibus si religiosi absoluūt icidūt excoicationē. Rñdet glo.in uerbo a sentētiis. ꝙ intelligit ab oībus sentētiis siue sint sentētie excoicationis siū suspēsionis siue interdicti p statuta synodalia uł ꝓ uicialia ꝓmulgate. 4

¶Sed nunquid prelati collegiataꝝ ecclesiaꝝ cū capellaīs suis possint facere statuta sine cōsensu episcopi uł capituli cathedraliū.Rñdꝫ Stepha ꝙ nō ut in.c.cum cōsuetudinis ď cōsuetudine & ī.c. nouit de iudici. & de his que fiunt a ꝑlatis sine cōsensu capituli.c. nouit Et notat Inno.de consti. cum omnes. Episcopus autē cū consensu capituli pōt de consti.c. ut animaꝝ li.6. de maio.& obe.c.2.18. di. in prin.de conse.di.3.c.i. 5

¶Quero quid si absoluāt socium uel religiosum a predictis:puta ab ex coicatōne canonis.Respondet glo.sup uerbo quēq̄.ꝙ tales absoluentes incidunt excoicationem. 6

¶Sed an absoluti incidant tanquā ꝑticipantes incrimine glo.Io.an. remittit se ad notata in.c.contingit de senten.exco. 7

¶Quero pone ꝙ frater minor absoluit ꝑcussorem clerici. uł interfectorem non a sententia excoicationis sꝫ a peccato: nūqd īcurrat hanc penam.Rñdet Landol. Videtur ꝙ nō.quia aliud ē absoluere a peccato homicidii aliď ab excoicatione. Nā aliquando remanēs in mortali ꝓpter quod est excoicatus absoluitur ab excoicatione durante peccato de testibus.c.ueniens. Item excoicatus & irregularis pōt absolui ab excoicatione remanēte irregularitate ď sentē. exco.cū illoꝝ. Item quia si textus iste uoluisset dixisset. ut in.c.ad audientiam de decimis.dicit ergo ꝙ si talis sciēť admittit excoicatum ante absolutionē ad sacramentum penitētie: tunc & si non incurrant hanc excoicationē directe incidunt tamē minorē ꝑticipando cum excoicato & cōferendo ecclesiastica sacramenta & sic ꝑticipādo ī dīnis extra ď sentē.ex.c.nuꝑ sec⁹ si ꝓbabiliť ignorabat factū ł ius speciale ł cōstitutioē synodalē ł ꝓuīcialē fulminātē excoicationis sententiā:tūc enī foret excusat⁹. ut ī.c.ad apostolice de cle.exco.mini.& in.c.ut animaꝝ de cōsti.li.6.nisi ignorantia fuerit crassa ł supīa:& ibi dicit tex: puta si ꝯstitutō fuit publice publicata ī ciuitate.ut notať ī.c.cū ī tua q mri accu.possunt &.38.di.ī prin. 8

¶Vtrum secularis percutiens clericū & ingrediens religionē possit 9

absolui. Vide Ric. in. 4. di. 18.

10 ¶ Utrum sacerdos absoluens aliquē ab illis peccatis a quibus non potest peccet mortaliter. Vide Ric. in. 4. di. 28. ar. 2. q. 5.

De clericis secularibus & religiosis īducentibus ad uouendū iurandū uel pmittendū de eligēdo sepultaꝫ apud eos uel iam electā nō mutando. § 21.

Circa hanc excoīcationē de clericis secularibus & religiosis inducētibus ad uouendū iurandum uel pmittendū de eligendo apud eos sepulturam uel iam electam nō mutandaꝫ

1 ¶ Aduertendū qꝫ sic dicit in. c. i. de sepul. li. 6. de quo. c. facit mētōnē tex. in cle. c. cupientes de penis si ꝯtrafractū fuerit talis electio erit irrita: & q sic elegerit nō possunt sepeliri apud ecclesias sic electas nec possunt eligere alibi: sed oīo sepeliendi sunt apud ecclesias apud quas fuissent sepeliendi si nō eligissent sepulturam. Alias religiosi & clerici qui predictos in suis ecclesiis uel cimiteriis presumserint sepelire tenentur ad restitutionē corporum si petantur & ēt tenētur ad restitutionē oīum que occasione sepulture eorum peruenerint quōlibet ad eosdem faciendam integraliter infra. 10. dies quam nisi fecerint ecclesia apud quā sepulti fuerint & cimiteria eius ex tunc tā diu remaneāt īterdicta donec facta fuerit restitutō pdictorum dicto. c. i.

2 ¶ Quero quid si nō īducant adiurandūꝫ uouendū uel pmittendū sed inducuut ut eligant. Rñdet Pe. de an. sm Io. an. qꝫ nō ligantur ista cōstitutione naꝫ simpliciter eligens potest uariare & penitere qd non pōt iurans uouens uel pmittens.

3 ¶ Quero quid si inducat ad uouendum iurandūꝫ uel pmittendum de eligendo apud nō suam ecclesiam scꝫ inducentis. Rñdet idem sm Io. an. qꝫ nō ligant hac cōstitutione. Vide quod notat Hosti. eo. ti. in summa. §. An licitum uer. quid si quis eligat. ubi loquitur de illo q iurauit nō mutare sepulturam an mutare possit.

4 ¶ Quid si quis proprio motu iuraret uel uoueret in tali loco eligere sepulturā. Rñdet Hosti. qꝫ tunc tene seruare uotū uel iuramentūꝫ nisi causa noua superueniat puta quia factus ē episcopus uel religiosꝰ uel locus est disipatus. extra de reli. do. Inter quatuor licet Pe. de an. teneat cōtrarium dicto. c. i. de testa.

5 ¶ Itē nota qꝫ qui illicite sepeliunt tenētur ad restitutionē corporū & hoc si petantur. Ad restitutionē aūt aliorum que occasione sepulture pceperunt infra decem dies ēt si nō petantur. ut dicit glo in uerbo decēniū. & rō ē sm Petrum de an. quia semper qui male accipit est ī mora sicut fur. l. in re furtiua. ff. de condi. furti. Nō ergo dꝫ ītpellari

sed ultro se offerre ut liberetur a peccato.

¶ Quero quare ex delicto unius forte minimi de ecclesia ꝓpter iuramentum uel ꝓmissionē quaꝫ sibi fecit fieri tota ecclesia damnum patiatur ut sit ĩterdicta cũ cimiterio. Rñdet Pe. de an. quia reliqui de ēcclesia hanc penam interdicti incurrũt potius ex sequēti eoruꝫ delicto nõ restituendo male accepta q̄ ex facto alicuius d' collegio hoc inducentis quasi totũ collegiũ dicatur deliquisse si retinēt rem inuasam ab uno de collegio. Facit quod notatur. c. 2. de ordi. cog. Presumitur enĩ ille talis eoꝝ cõscientia deliquisse postq̄ retinēt rē sic inuasam ar. de resti. spo. cum ad sedem: nam rõne cõiũctionis alt̄ alterius facta presumitur scire ar. l. de tutela & quod ibi notatur. C. de in integrum resti. minoꝝ. 6

¶ Quero dicitur ĩ dicto. c. i. de sepul. ꝙ si quis fecerit sibi promitti de eligendo apud illum sepulturā ꝙ tali ꝓmissione nõ obstante debet ille sepeliri apud ecclesiam illam apud quā d' iure sepeliri debuisset Quid ergo si ipsa ē illa cuius clericus sic deliqd faciendo sibi iurare uouere uel promittere: puta est suus parochianus ubi alias sepeliri debebat. Respondet Io. an. in nouella ꝙ ista questio est indubitata: quia ista cõstitutio emanat in fauoreꝫ ecclesie cui sepultura debet̄ ergo in ipsius penā retorqueri non debet de re. in. c. ꝙ ob gratiam. Item licet peccet auferendo libertatem eligendi sepulturam tamē certat de debito retinendo. Non ē ergo habenda illa ratio de tali q̄ habetur de illo qui certat de lucro captando. l. fi. C. de codici facit. C si quis ali. te. ꝓhi. l. fi. & l. Iulianus cũ. l. sequenti de acqui. re. do. Concordat Petrus de an. 7

¶ Quid si illa apud quā debebat sepeliri de iure ēt erat ĩterdicta cuꝫ eiꝰ cimiterio. Rñdet Archi. illũ sepeliẽduꝫ in ecclesia cathedrali que etiā si esset interdicta seruabitur ordo. i3. q. 2. c. ubicũqꝫ. 8

¶ Quero si ista que debebant restitui huic ecclesie ĩ qua debebat sepeliri si interdicta nõ fuisset postq̄ nõ ibi sed in cathedrali uel alibi sepelitur: utrum debebũtur ista huic ecclesie ad quā funus trāsfert̄ Eadem ēt esset questio de cononica portione debita ecclesie parochiali an ea ꝑdat si deꝑhēditur interdicta tēpore sepulture. Possꝫ etiā dici ĩ primo casu ꝙ postq̄ cathedralis uel alia sub rogatur loco interdicte dꝫ intelligi subrogata cũ oĩbus qualitatibꝰ & cũ onere & honore. ff. si quis ex testa. liber esse iustus fuerit li. i. § hec actio. Onus enĩ cõmitat̄ in tali casu emolimētũ. l. alũne. § scia. de alimēto legato Item posset dici ꝙ si sine delicto eēt eccl'ia interdicta nõ eēt eccl'ia priuanda comodis cõsuetis ar. l. admĩstratione. C. delega. Ideꝫ sentio si non potuit sepeliri apud eccl'iam apud quā elegit sepulturā ꝓpter 9

cau͞z contīgentē ī p̲ſona mortui: puta qa deceſſit ī cāpis n͞z repit̄ Pē bannitus: p̲pter iſta enī eccleſia nō ē priuāda legatis ſibi factis grā ſepulture. ut notatur in. c. in noſtra de ſepul. li. 6. Si autem quis p⁹ electam ſepulturaz & legatum eccleſie factum mutaſſet animum eligendo alibi ſepulturam uidetur legatum adēptum & tranſlatuz ad illā ī qua uoluit ultīo ſepeliri ar. dicto. §. ſcia hec Pe. de an.

io ¶ Querit idem Pe. poſt Io. an. Quid de uiatoribus decedentibus ubi debeant ſepeliri. Io. an. in. c. i. de ſepul. in nouella dicit ꝙ in eccleſia cathedrali & recitat opinionē Archi. tenētis 9trariū ſcꝫ ꝙ ſepeliat̄ in eccleſia in cuius parochia mortu⁹ ē. Idem Vgo. & Ray. p. c. eccle ſias. 23. q. i. &. i6. q. i. c. i. exponētes ibi patꝝ. i. xp̄ianoꝝ. ii. q. 3 ad mēſaz ¶ Gof. in ſum. eo. ti. uer. quid ſi pegrinus. dicit ꝙ ſepeliat̄ ī cathedrali uel in alia in cuius parochia mortuus ē per dictuz. c. eccleſias: & fuit hec queſtio de facto Senis in perſona cuiuſdam militis magnifici forenſis qui deceſſit in parochia ſancti Xp̄ofori & ſepultus fuit in eccleſia cathedrali cui⁹ funera fuerūt magīfica & ſumptuoſa ualde ibi tamen non erat queſtio de oībus funerabilib⁹ ſed de porta parochiali quā petebat eccleſia ſancti Xp̄ofori.

ii ¶ Quero dicitur hic ꝙ ille qui iniuſte ſepeliuit tenetur adreſtitutionē omnium illi eccleſie ubidebuit ſepeliri: Sed pone ꝙ ille in eccleſia nō poteſt ſepeliri. quia ciuitas erat interdicta & de facto ſepultus fuit apud fratres minores ipſis inuitis. Multa tamen p̲ oblationibus & promiſſis dicendis oblata ſunt fratribus. Queritur an illa eccl'ia debeat illa habere uel an parochialis debeat de illis habere quartaz cū nec apud ipſam potuiſſet ēt ſepeliri. Federicus đ ſenis 9ſuluit ꝙ iſta male ablata & male accepta non ueniant diuidenda. ff. familie herciſcunde. l. ceterum. §. ſed & ſi qui. Ad hoc facit qđ notat Inno in dicto. c. in noſtra. ubi ad litteram ſic dicit̄. Siū ergo is de quo agit̄ apud hoſpitalarios nō de iure ſed de facto ſepult⁹ ē derelictis eiſdē nec totum nec partem reddent eccleſie parochiali ſꝫ corpus tantū & oblationes omnes que occaſione ſepulture facte fuiſſent. ut extra đ ſepul. c. ex parte. Nec obſtat. c. in noſtra qa debet intelligi quādo prorſus alibi ſepultus đ facto debebat apud ſuam eccleſiam ſepeliri ſed in caſu noſtro nulla ſibi irrogatur iniuria cum non haberet ius tunc ſepeliendi propter interdictum de pe. & re ꝙ ī te. & de priui. c. cum & plantare. §. ꝙ ſi tēplarii. Et infert iſtam rōnē ꝙ ſi eccl'ia parochialis eſt interdicta ſed nō p ratione ꝙ parochianus alibi ſepultus ex electione uel iuramento dicto caſu eccl'ia parochialis non habebit quartam: & ita ſcripſi in dicto. c. in noſtra. uerſu ultimo q̄rit̄ Et hoc dico ꝙ ſi apud eccl'iam ubi debuit eſſeſepultus de iure pōt

de iure defendi ut sua ecclesia interdicta nihil percipiat. S3 si alibi ē sepultus de facto:tunc si sine īterdicto sua ecclesia cōmisit culpā tunc forte idem. Si uero culpam nō cōmisit quia forte ꝓpt̄ delictū domini fuit ciuitas interdicta tunc ēt non deberet suo iure priuari cum per eam nō staret sed per casum occurrentē ar. dicta. l. ab administratione. Item si in sua poterat sepeliri tunc oīum deb3 fieri restitutō per ecclesiam que illicite sepeliunt. ar. huiꝰ. c. & c. ī nostra que enī occasione rei mee ad te ueniunt debes mihi reddere sicut ipsam rem:qđ dic sicut plene notat Bar. in. l. pretor ait. §. quod de fructibus. ff. de bonis auctoritate iudicis possidendis.

De quocūq; q incidit īheresim iā dānatam uł noua adiuenit & generalit̄ dequocūq; heretico. § 22.

CIrca hāc excoīcationē sc3 de quocūq; qui īcidit ī heresim ia3 dānatā uł nouā adiuenit & generalit̄ dequocūq; heretico. Quero quis dicatur hereticus glo. ordinaria in. c. illi qui peregrinos 24. q. 3 enumerat plures modos dicens. Vnomodo dicitur hereticus quicūq; ē dubius in fide extra de here. c. dubiꝰ. Scđo oīs scismaticꝰ dicitur hereticus. 2. q. i. quisquis. Tertio oīs precisus ab ecclesia ꝯm ꝙ excoīcatus dicitur hereticus. 4. i. c. i. Quarto modo dicit̄ hereticꝰ qui male interp̄tatur sacram scripturam. 24. q. 3. heresis. Quinto q nouā opionē īueit. 24. q. 3. hereticꝰ Sexto q uult auferre priuilegiū romane ecclesie que preest omnibus. 22. di. omnes. Septīo qui trāsgreditur precepta sedis apostolice ꝑtinaciter. 19. di. fas. Item large quādoq; dicitur hereticus omnis qui nō tenet articulos fidei:& ꝯm hoc iudei & gentiles sunt heretici. 24. q. 3. quia uero:& ꝯm hoc non oīs hereticus ē excoīcatꝰ. Stricte autē summit̄ hereticus omnis qui remotus ē ab ecclesia quia erat in fide & ꝯm hoc oīs hereticus est excoīcatus. extra de here. c. ad abolendā. Est & alia similis glo. in. c. firmissime đ hereticis que dicit ꝙ sex modis dicitur qs hereticus. s. qui peruertit sacramenta ecclesie sicut ē symoniacus. i. q. i. eos qui ꝑ pecuniam. Item ille qui se scindit ab unitate ecclesie. 7. q. i. denique. Item qui errat in expositōne scripture. 24. q. 3. heresis. Item omnis excoīcatus. 4. q. 5. ꝙ autem. Item qui fingit nouam sectam ł ꝯ fictā sequitur. 24. q. 3. hereticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei q̄ romana ecclesia. 24. q. i. hec ē fides. Addit Anto. de bu. in dicto. c. firmissime ꝙ ꝓprie dicitur hereticus qui non tenet quatuor cōcilia C. de here. l. quicunq;. & l. fi. C. de sum. trini. & fide catholica. Itē qui decretalibus epistolis cōtradicit uel eas non recipit. 20. di. de libellis. Item qui coīonē catholice ecclesie. non recipit in auct. đ priuilegiis dotiū post prin. colla. octaua. Adde ꝙ hereticꝰ esset qui diceret xp̄m

non esse ueꝝ hominem ut in.c.cum xp̄s đ̓ hereticis.Item q̄ diceret pertinaciter asserendo ꝙ aīa rōnalis seu intellectiua non sit forma corporis humani.per se & essentialiter tāquā hereticus sit cēsendus ut ī cle.i.de sum.trini.& fide catholica.Itē octo articuli ut heretici dānant̄ & reprobantur in cle.ad nostram de hereticis.Primo ꝙ hō in uita presenti tantū & talem pfectionis gradum pōt acquirere ꝙ reddetur penitus īpeccabilis & ampli9 in gratia pficere nō ualebit Nam dicunt ꝙ si quis semper ꝓficere posset:posset aliquis pfectior xp̄o inueniri glo.dicit ꝙ si hoc intelligunt de dei potentia absoluta catholice dictum ē per eam posse reddi quē īpeccabilē:& hoc priuilegiū beate uirgini credatur datum esse diuinitus. Dicere autem hominē hoc posse ꝰm legem coēm qua de9 sanctis dona gratie sue dispensat hoc ē hereticū.nam ꝰm coēm legē null9 potest īpeccabil̄ fieri nisi p dei beatificam uisionē qualiter solum p9 hanc uitaꝫ dat̄ beatis.Et ꝓut dicit Tho.parte.i.q.100.ar.2. Forte mouebantur isti auctoritate Io.ī epistola.i.c.3.ibi. Oīs qui natus ē ex deo nō peccat Sed Hieronim9 ꝯtra Iouinianū plene huic auctoritati rn̄det de pe.di.2. Si enī ꝓbans multis auctoritatibus hominē etiā pfectū in hac uita peccare posse exemplo Dauid Salomonis Iosie Petri.Secundo ꝙ ieiunare nō oportet hominē nec orare postq̄ gradum pfectōnis huiusmodi fuerit assecut9:quia tunc sensualitas ē ita pfecte spiritui & rōni subiecta ꝙ homo pōt libere corpori ꝯcedere quicquid placꝫ Glo.pulchris demōstratōnib9 ꝓbat hoc eē hereticum. Tertio ꝙ illi qui sunt in predicto gradu pfectionis & spiritu libertatis non sunt humane subiecti obedientie nec ad aliqua precepta ecclesie obligāt̄ quia ut asserunt ubi spiritus dn̄i ibi libertas.Quarto ꝙ homo potest ita supnaturalē beatitudinē ꝰm oēm gradum pfectionis ī p̄nti uita assequi sicut in uita eam obtinebit beata.Quinto ꝙ quelibet intellectualis natura ex se ipsa naturaliter est beata ꝗꝙ aīa non indiget lumine glorie ipsam eleuante ad deum uidendū & eo beate fruēdū Sexto ꝙ se exercere in actibus uirtutum ē hoīs impfecti & pfecta aīa licentiat a se uirtutes. Septimo ꝙ mulieris osculum cū ad hoc nō inclinet natura ē mortale peccatum:actus uero carnalis cum ad hoc inclinet natura peccatum nō ē:maxime cum tētatur exercens. Octauo ꝙ in eleuatione corporis Iesu Cristi: homo nō dꝫ assurgere nec eidē reuerētiam exhibere asserētes ꝙ esset īpfectionis eisdem si a puritate & altitudīe sue cōtēplationis tantū descēderēt ꝙ circa misterium seu circa sacramentum eucharistie aut circa passionem hūanitatis xp̄i aliqua cogitarēt. Vnde papa precipit ꝙ null9 dictos errores teneat & defendat:& precipit inquisitoribus ut diligenter

inquirāt & puniant Vide glosas pulchre exponētes & demōstrātes hos esse hereticos errores. Itē sunt heretici qui negare p̄sumserint spiritum sanctū eternaliter ex patre & filio pcedere. Itē q assereret spiritū sanctū pcedere a patre & filio tāq̄ a duobus principiis & nō tāquā ab uno principio de sum. tri. c. unico li. 6. Item esset hereticus q teneret libellū Ioachim abbatis cōtra Petrꝫ lambardū editum in quo ipse abbas Ioachim ponit pluralitatē pesonaꝝ in trinitate. plura litatē dico collectiuam sicut dicimus plures hoīes efficere populum & sic diuidit personas substantialiter & nō per pprietatem & ideo reprobatur. i. c. dānamus. extra de sum. tri. & fide catholica. Item est hereticus qui pertinaciter affirmat usuras non esse peccatum. ut in cle. i. §. sane de usuris. & ibi precipitur ordinariis & inquisitorib9 ut contra diffamatos de huiusmodi errore pcedere nō omittāt. Iudei tamē si hoc pertinaciter assererēt: nō possunt per inqsitores puniri ut heretici s̄m Pau. tamē si hoc dogmatizarent posset ecclesia eos punire: facit ad hoc quod notat Hosti. de uoto. c. ꝙ super. sicut puniūt ī aliis caīb9 ī quib9 offendūt fidē. de iudeis. iudei scđo.

Quero an heretici possint recōciliari p9 mortē si in morte appru- erint signa contritionis. Rn̄det An. de bu. in. c. a nobis de sentē. ex. ꝙ possunt & debēt. 26. q. 6. c. qui recedūt & c. sequēti de cōse. di. 4. egrotantes de here. excoīcam9. i. §. sane. 2

Quero quis dicatur hereticus pp̄ter dubiū fidei. Rn̄det glo. ī dicto c. dubius. extra de here. quando dubitat ī articulis fidei & hic ē qui saluus esse nō potest qui cōtradicit alicui articulo posito in symbolo Credo in unū deū quibus per fidem solam exhibenda ē credulitas quia fides est de re nō uisa de pe. di. 4. c. in dona. C. de sum. trini. & fide ca. l. fi. Sed contra quia nullus ē qui qn̄q3 ex carnis stimulo non reuocet in dubium. Rn̄det An đ bu. ꝙ quedam ē dubietas q̄ habet pertinaciam animi & deliberationē & placētiam h3 & hec inducit heresi3 circa articulos fidei. Quedā ē dubitatio que procedit nō ex ꝯscientia & hec ē potius pena q̄ culpa & debilitas pprie imagina- tionis q̄ peccatum nec habet heresim cu3 frequenter ꝯtra uolūtatē accidat īmo ille qui se bene firat in fide & talibus motibus resistit meretur sicut ille qui resistit carnis stimulis. 6. di. Sed pensandum ad hoc. 24. di. dixit. 3

Quero an iudei sint excoīcati tāq̄ heretici. Respondet Ato. de bu. ī. c. ad abolendā ꝙ non: quia quo ad cononicas sanctiones nihil ad nos de his que foris sunt. 2. q. i. multi extra de diuor. gaudemus. 4

Quero an heretici occulti sint excomunicati. Respondet glo. ꝙ sic de here. in cle. i. 5

6 ¶ Quero qui dicuntur credentes hereticorum. Rñdet Anto. de bu. ꝙ quidã sunt credentes hereticos esse bonos & istis non ponitur pena hereticorũ. Quidã sunt credentes hereticoꝝ erroribꝰ & tales sunt heretici. Pe. autẽ de an. in. c. quicũqꝫ de here. li. 6. dicit ꝙ credentes dicũt qui se dicunt credere eoꝝ erroribus de pe. di. i. potest. Item q in orõnibus sequũtur eoꝝ ritum & cõsolationẽ & coionem ab hereticis recipiũt ꝟ similia q̃ ad eoꝝ ritum ꝑtinent & ideo tales dicũt credentes quia presumitur affectus ad eos esse quoꝝ opera sequũt l. dolum. C. de dolo & plus ẽ facto q̃ uerbo aliquid facere de appel. c. dilecti. l. certuꝫ. ff. si certũ petatur & intellige de factis q̃ ꝑtinent ad ritum errãtium. alias secus puta si ducatum preberet heretico ꝟ alimenta uel similia que nõ spectant ad cultum fidei. Tales enĩ nõ credẽtes sꝫ receptatores diceret̃ ĩfra eo. c. accusatꝰ. § ille quoqꝫ.

7 ¶ Sed quid de audiẽtibus sermones predicationes hereticorũ. Dic ꝙ hi non possunt dici credentes sed grauiter sunt suspecti ita ꝙ etiã purgatio indicenda ẽ de here. c. excoĩcamꝰ. § qui autẽ. Similiter q coĩcãt in ducatu cibis ut predixi semel aũt ĩ talibꝰ actibꝰ ꝑticipãdo ñ põt dici qs credẽs ꝟ suspectꝰ. i. q. i. ꝯstat de p̄sumptio. c. ex studiis.

8 ¶ Quero qui dicant̃ receptatores. Rñdet idem Pe. ubi supra ꝙ illi q sciẽter hereticos suscipiũt in. c. felicis de pe. pꝰ prin. Lex autẽ illuꝫ receptatorẽ uocat q receptat & celat ut celatꝰ iudicis manus euadat. l. i. &. 2. ff. de recepta. & . ff. de offi. p̄si. l. ꝯgruit et ꝙ notat̃ in. l. quicũqꝫ. C. d' ser. fu. et notat Hosti ĩ sum. huiꝰ ti. § que pena.

9 ¶ Quero qui dicantur defensores. Rñdet idẽ ubi supra ꝙ qñqꝫ quis defendit erroreꝫ qñqꝫ errãtes primꝰ dãnabilior ẽ. 24. q. 3. qui alioꝝ Scd'us qui defendit ꝑsonã et punitur. c. quicũqꝫ de here li. 6. et ista defensio ꝑsone põt multipliciter cõtingere: puta uiribꝰ et potentia ne perueĩat ad manꝰ iudicis et de ista defensione loquit̃. 2i. q. i. per totũ. Itẽ dicũt tales defendere pĩcipes et p̄lati qui tales ñ corrigũt Nam ĩ eis negligere ẽ fauere. 2. q. 7. negligere. 83. di. error. et. c. ut fame de senten. exco.

10 ¶ Quero qui dicantur fautores. Rñdet idem ubi supra Distinguẽdũ inter personas publicas et priuatas. Illi enĩ qui habẽt publicã ꝑtãtẽ ex sola ꝯmissione possunt dici fautores quãdo scꝫ ñ fugãt ab eccl'ia dãnatum neqꝫ puniunt. 23. q. 3. qui põt et. c. quante de senten. exco. ubi de hoc. Priuate uero persone nõ capiendo ul' detinẽdo nõ dicũt fautores quia hoc spectat ad habentes ꝑtãteꝫ. Quãtũ ãt ad uerbalẽ resistentiam quilibet tenetur resistere blassemantibus supra. c. i. et c. qui alios ubi de hoc.

11 ¶ Vtꝝ quis dicatur fauere hereticis uerbis. Rñdet idem ꝙ sic si nõ

p iocum nec ex lingue lubrico s3 in publico et in cōuēticula dicunt illos non esse tales quales dicūt et generaliter qñ prouocant uerbis plebe3 ad hereticoꝝ amorem & fidem eneruant fauere dicuntur & probatur.ii.q.3.timendo.2.q.i.c.fi.Item defendens colorate dicit fauere.ii.q.3.ita.Secus si per lubricum lingue.ff.de actio. & obli.l. obligationū substantia.Aduocati etiā qui defendendo eoꝝ excess9 excusant fauere dicuntur.Et de istis aduocatis uide quod notat Io. an.in.c.ꝑposuit de cle.exco.minis.

De dominis temporalibus qui cognoscunt de officio inquisitionis.§.23.

Circa hanc excoīcationē sc3 de dñis tēporalib9 q cognoscūt de officio inquisitionis.Aduertendū ꝙ incurrāt hanc excoīcationē siue principaliter siue incidenter cognoscant: principaliter puta quia ista decausa principali facit capi hereticu3 Incidenter: puta quia fecerat capi eum alia decausa sed incidēter etiam de hoc inquisiuit. Item nota ꝙ dantes eis auxilium ɔsilium & fauorē sunt excoīcati si sciēt hoc faciūt sec9 si ignorāt ꝛm glo.

De inquisitoribus qui quouis modo omittunt procedere contra hereticos.§.24.

Circa hanc excoīcationē de inquisitoribus qui odio gratia uel amore omittunt ꝑcedere cōtra hereticos.

¶Quero quid si omittant timore uel propter uitandum scandalum. i

¶Respondet glo.ꝙ nō ē locus huic pene.

¶Quero quis dicatur suspectus & p quā suspitionē pōt ɔtra quēpia3 ꝑcedi. Vide.An.de hu.i.c.excoīca9 de here.& Io.de lig.i cle.i.eo.ti. 2

¶Quero quia hic dicitur ꝙ nō potest obsolui preterq̄ per romanu3 pōtificē: qd si uacat sedes apostolica an possit absolui a collegio cardinaliu3.Rñdet Lap.ꝙ nō de elec.ne romani. sed solū papa uiuēte uel ab eo cui commiserit: nam hic intelligitur de persona non de dignitate.ut scribit Archi.de rescriptis.c.si gratiose li.6. 3

¶Quero quia hic dicit ꝙ epus ɔtrafaciens incurrit penā suspēsionis ab officio per trieniū. An pene suspēsionis & excoīcationis ligent occultos ut indigeant dispensatione & absolutione.Rñd3 glo. ꝙ sic que semper ad hoc allegatur.Nota ergo ꝙ necessarium ē cōfessoribus scire suspensiones ut possint eos mittere ꝑ dispēsatōne. 4

De iq̄sitorib9 q extorquēt pecuia3 rōne sui officii.§.25.

Circa hanc excoīcationē de iquisitorib9 qui extorquēt pecuias ratione sui officii.

Quero quantum debent satisfacere ut ab solui possint.Rñdet glo. ꝙ sufficit restituere q̄tum extorserūt. Item nota ꝙ ecclesia habet i

fiscū suū ſm Lan.ut refert Io.de ligna.qui uocatur thesauraria seu bursa cui applicantur bona alicui9 prelati sicut bona & res imperii dicuntur fiscus. Non autē bona ꝓpria imperatoris uel p̄lati. Habet eni ecclesia loculos qui ꝓcesserunt ex loculis quos habuit domin9.12.q.i.exemplum.&.c.habebit.In hoc tamen fisco omnes res ecclesie oblationes fideliū appellate sunt eo ꝙ a fidelibus collate sunt ap̄licantes.12.q.i.uidentes. Et in tantū ampliatus ē fiscus ꝙ nulla ꝑsona ecclesiastica maxime coēm uitam gerens pōt egens ł paup īueniri quod uerum ē si bene fieret diuisio.Sed prelati nostri tēporis male diuidunt sed totum sibi appropriant.

De his qui mandant xp̄ianos occidi ꝑ assassinos.§.26.

Circa hanc excoīcationē sc3 de his qui mandāt xp̄ianos occidi per assassinos & ce.

i ¶Quero qui dicantur assassini.Rn̄det Pe.de an. ꝙ assassini dicūtur q̄ pretio cōducti delicta cōmittūt & isti atrocius de cōsuetudīe puniuntur q̄ si gratis mandato suscepto occiderēt.ut notat Bar.in.l.non solum.§.si mandato de iniuriis &.l.cicero de penis. Idē dicit Io.an. in nouella sc3 ꝙ assassini dicūť qui ꝑ pecuniā hoīes occidūt & dicūť a cinno cīnis quia cindūt aīam a corpe ſm Archi.

2 ¶Quero quid si mandat occidi iudeos uł paganos Rn̄det Pe.ſm Io.an.ꝙ non ē excoīcatus:& ideo dicit Io.an. se defendisse quēdā p̄latū cōtra quē fuerat ꝓbatum ꝙ fecerat occidi homines ꝑ assassinos sed cū illi hoīes potuissent fuisse nō xp̄iani nō erat sufficiens probatio.

3 ¶Quero quid si mandauit quis occidi xp̄ianū ꝑ assassinos & re integra anq̄ā mors fuerit secuta reuocauit Rn̄det glo.ꝙ nihilominus est excoīcat9 ex solo mādato.Itē nota ꝙ tłes nedū sunt excoīcati s3 depoiti a digitate ordīe honore officio & bn̄ficio ut ī dicto.c.ꝓ humani.

De scismaticis & qui nituntᷣ eorum ordinationibus & alienationibus.§.27.

Circa hanc excoīcationē sc3 de scismaticis & qui innituntᷣ eorū ordinationib9 uel alienationibus Notādū ꝙ irrite sunt ordinationes bn̄ficioꝝ collationes & eccłiasticaꝝ reꝝ alienationes a scismaticis facte:& a dignitate & ordine suspenditur qui iurat scisma tenere.ut in.c.i.de scismaticis

i ¶Sed nunquid ordinatus a scismatico accipit caracterē. Rn̄det glo.ī dicto.c.i.dicens ꝙ sic:dūmō in forma ecclesie fuerit ordinat9 tamē ē suspensus & nō habet executiones nisi dispensetur & dispensari pōt cū recipiēte a scismatico ignoranter & debet expelli ab officio nisi probet per testes uel per litteras secū dispensatū fuisse qui tn̄ nō potest dispensari ab ep̄o scismatico qui eū ordinauit etiā postq̄

ipse epus est reuersus ad fidei unitatē ut in.c.fraternitatem in tex. & in glo.extra de scismaticis.

¶Quero an suspēsio ꝓcedat in infinitū :puta si suspensus ordiat unū & ille alium & ille alteꝝ an ī infinitū omnes sint suspensi.Respōdꝫ An.de bu.in dicto.c.i.ꝙ quidā tenēt ꝙ sic.Sed Inno.habet hoc pro absurdo.unde dicit ꝙ nō ē uerū ꝙ ptās ordinandi tollať in infinituꝫ quia nō extenditur nisi ad ordinatos & noīati ꝑcisos quasi diceret ꝙ non transit hec pena ad tertiā personam sicut in excoīcato. Dic tamē ꝙ lex cōtradicit quia si per plures manus ambulauerit idem erit.ff.de mino.l.in cause.§.fi.&.l.sed & ubi: & quod dicit canon ꝙ ď radice infecta bonus fructus exire nō poterit.i.q.i.fertur.Hosti. dicit ꝙ durante ignorantia sicut ordinatoꝝ prefertur opīo ueritati & oīa in xp̄i fide purganť de coha.cleri.& mu.c.uestra. Veritate āt cōperta necessaria erit dispēsatio.Et dato ꝙ totꝰ mūdus sit īuolutꝰ & multitudo sit īcausa:prestabit saltē pape legitimā cāꝫ dispēsandi extra de ordi.ab episcopo.c.i.&.2.& de cle.exco.minis.c.latores. 2

¶Quero quis dicatur ꝓprie scismaticus. Rn̄det Anto. de bu. ꝙ qn̄qꝫ hoc uerbum sumiť largissime ut oīs ī peccato mortali cōstitus.i4.q.4.apostolice.i.q.i.sacerdotes: & hi sunt a deo sepati uon autem a sacramentis ecclesie.Large dicuntur esse scismati oēs excoīcati ex qbꝰ aliq peccāt aliqui nō: sꝫ sine peccato nō debet excoīcatio fieri de resti.spo.litteras de senten.exco.c.inquisitioni.tn̄ sunt ab oī actu fidelium sepati.Stricte autē qui cōiurationes faciūt cōtra episcopū ꝓprium & in his non habet locum c.i.de scisma.nō enī sunt suspēsi sed suspendendi ₰m Hosti. et Inno. Ad huc magis stricte possunt dici scismatici qui cōtra episcopū ꝓpriū insurgunt & episcopatum tenent & suos cōstituūt sacerdotes faciunt.7.q.i.scire.24.q.3.inter scisma.Quidaꝫ sunt scismatici strictissime ꝑ ut in.c.i.ď scismaticis sumiť ut qui sunt diuisi ab unitate eccľie & q conanť sibi episcopos & presbiteros & cōstitutiones facere.7.q.i.nouatianus. 3

¶Sed nūquid tales sunt heretici et incurrūt penas hereticorū. Videť ꝙ sic quasi male sentiant de illo articulo unaꝫ sanctā ecclesiā. Alii tenēt cōtrariū ꝙ ꝓprie nō sunt heretici: et hāc opīonē tenꝫ Hosti. dūmō recognoscant romanā ecclesiaꝫ quia tunc nō sunt ab unitate diuisi:unde duo licet cōtendant se pōtifices romanos non ꝓpter hoc heretici sunt quia credunt unam ecclesiam: licet quilibet credat se eius sponsuꝫ eē.Sed si quis se papā cōtēderet quia crederet eccľiaꝫ duos habere pōtifices esset hereticus qa crederet duas eccľias:ꝯtra illď unā sanctā eccľiā catholicā et sic ītelllge Io.7.q.i.nō autem. 4

¶Vtꝝ omnes scismatici sint excoīcati.Rn̄det Idem Anto.in dicto.c. 5

prio ꝙ illi scismatici tantum sunt excoicati qui se cōtra ecclesiam romanaȝ extollūt & ab ipsa se sepāt qa tales sunt heretici & p ꝯn̄s excoicati ut in dicto.c. excoicamus de here.& ideo greci hucusque fuerunt excoicati quia fuerūt diuisi ab eo quod eccl'ia pro articulis fidei detminauit. Alii āt sunt excoicandi scȝ scismatici large qui non sunt cōtra articulos fidei nec cōtra uniuersalē ecclesiaȝ ita ꝙ sunt suspēsi n̄ excoicati. ut hic ī fine: sed ꝓcessu curie oēs sunt excoicati.

6 ¶Quero que differentia sit inter scisma & heresim glo. in.c. inter heresim. 24.q.3. dicit ꝙ ē differentia que ē inter dispositionē & hituȝ primo eni dicit scisma. Sed postq̄ ptinaciter ad heret sue secte dicit heresis uel aliter ut dicas ꝙ omnis hereticꝰ est scismaticꝰ. sed non cōuertitur & sic ē illa differētia que ē īter genus & speciē.

De ferentibus ferrū arma lignamina ad impugnandū xp̄ianos necessaria. §. 28.

CIrca hanc excoicationē. s. de ferētibus ferrū arma & ce.

1 ¶Quero quid si ferruȝ & alia huiusmodi sint delata nō intentione ut impugnēt xp̄iani. R n̄det Anto. de bu. dicto. c. ita quorūdā ꝙ sufficit ꝙ portent licet non hac intentione ut impugnentur christiani sed sufficit ꝙ impugnari possunt.

2 ¶Quero an sit alia pena ultra excoicationē. R n̄det glo. ꝙ sic qa debēt capite puniri. l. 2. C. que res exportari nō debent. Iteȝ dicit ī his qui docēt naues facere eos cū priꝰ illiꝰ rei pitiā n̄ hn̄t. C. d' pe. l. fi.

3 ¶Quero quid ꝯtineatur appellatione armoꝶ. R n̄det glo ꝙ fustes & lapides: puta si deferrent lapides machinis īponendos.

4 ¶Quero quid de his qui exercent gubernationem ī piraticis nauibus saracenoꝶ nō cōtra xp̄ianos sed cōtra alios infideles. R n̄det An. de bu. in. c. ad liberanduȝ ẜm aliquos ꝙ sunt excoicati quia docent eos in piratica arte qua poterunt postea xp̄ianos impugnare licet hoc non placeat Inno.

De fractoribus seu incendiariis. §. 29.

1 CIrca hanc excoicationē d' fractoribus siue īcēdiariis. Nota differētiā inter īcendiarios ecclesiaꝶ & religiosoꝶ locoruȝ & aliaꝶ reꝶ scd'm Ric. in. 4. & Asten. ī sum. li. 7. ti. 2. uer. 18. quia incensores ecclesiaꝶ & religiosoꝶ locoꝶ & cimiterioꝶ que infra spacium priuilegiatum continentur sunt excoicati ipso iure: sed ante denūciationē possunt absolui ab episcopo pꝰ denūciationē uero a solo papa. Incendiarii uero aliaꝶ rerū nō sunt excomunicati ipso iure sȝ excoīcādi & cū fuerit excoicati a solo papa absolui pn̄t.

2 ¶Quero qui dicantur īcēdiarii. R n̄det Asten. ẜm Ray. qui īcendunt auctoritate ꝓpria ciuitatem uillam domū segetē uel similem rem

malo studio siue ꝑ uindicta seu odio.23.q.ul.c.pessimā. nō solū aūt ſm Rodol. dicitur incēdiarius qui incendit sed etiā qui facit icēdi uel ad hoc scienter ꝯsiliū uł auxlium impendit auctoritate ꝓpria ut dictū est & dicitur malo studio: quia si casu uel negligētia faciat nō ē incēdiariꝰ his Concor. Monal. i sum.

¶Quid de illo qui habet ius indicendi bellum iustum. rn̄det Ray. ꝙ icēdiarius dici nō debet nec ipse nec qui iussu eius incēdit. 3

¶Quid de illo qui icēdit ꝓpriā domū uel segetez. Rn̄det Asten. ſm Gof ꝙ talis licet peccaret abutendo re sua: nō tamē icideret penā incēdiarii nisi dolo malo hoc faceret ut uicini bona incēderet. 4

¶Quero quis dicatur effractor ecclesie. Rn̄det Asten. ſm Ro. ꝙ ille qui dolo malo aut per iniuriaz uiolenter prietē foderit aut uitreā fenestrā aut ferratā ruperit aut hostia aut uectes aut cardines duz tenēt hostia firmata diruperit: aut tectū ecclesie. 5

¶Sed nunquid factor occultus erit excoīcatus ipso iure Rn̄det Ro. ꝙ sic ī fauorē ecclesie. Ex predictis patet ꝙ si predones cā frāgēdi ecclesiam uadant nō tamē frangant. puta quia eā apertam & nullū resistētem īueniūt: quia inde custodes ꝓpt eoꝝ timorē auffugerāt n̄ icidūt excoīcationē lz ītrēt parati īferre uī uolētibꝰ eis resistere. 6

¶Quero quid de sacrilegis utꝝ sint excoīcati. Rn̄dz Asten. ſm Ric. in.4.di.18.ar.12.q.1. ꝙ ut dicitur.17.q.4. si quis. Sacrilegiū cōmittit afferendo sacrum de sacro uel sacrum de nō sacro uel nō sacrū de sacro: quocūqꝫ āt istoꝝ modoꝝ quis cōmittat sacrilegiū nō incurrit excoīcationē maiorē ipso iure nisi faciat hoc cum uiolatōne eccłie siue icendio. extra de sen. exco. c. conquesti in glo. Tales tamē sunt excoīcandi si moniti satisfacere cōtēserint. ut.17.q.4. si quis domū dei. &.12.q.2.idigne. Videtur tamen aliquibꝰ ꝓbabiliter ꝙ ipso iure minorē excoīcatōnē īcurrāt. Dicitur enī in.c. si qs domū dei donec incōuentu legitime monitus satisfaciat sciat se cōmunione priuatū esse. unde illud.c.11.q.3. canonica. in quo uiolatores ecclesiarum excoī cantur. Loquitur de his qui ecclesias uiolant cū effractōne. similiter illud.17.q.4. omnes ecclesie. Ibi excoīcantur omnes raptores eccłie & alienatores facultatū eius: loquitur de raptoribus rerum ecclesie uim inferendo. s. eam frangendo. Ex pedictis ergo patet ꝙ illi qui ecclesias offendunt uel bona ipsaꝝ diripiūt aliter quā ecclesias incēdendo uel uiolando etiam ope nō sunt excoīcati ipso iure sed tamē sunt excoīcandi lz dicantur sacrilegi. extra de foro con. c. conquestū Patet etiā expredictis ꝙ deflorās monialē benedictā licet auferat rē sacraz scz uirginitatē de muliere sacra nō incurrit excoīcationez ipso iure nisi eā opprmat uiolēter. Si tamē epus ī cōsecrando ferat 7

sentētiam excomunicationis in oēs qui cum talibus se immiscebant carnalit̄ p9 hoc carnalit̄ eā cognoscēs excoicatōnē incurrit hec Ric

8 ¶Quid si aliquis cōmittit in ecclesia aliqd enorme: puta accipit corp9 xp̄i de altari uel dum cōmunicant tenet in ore propter sortiarias.i. ad faciendū sortilegiū ul̄ crisma uel frāgit altare uel crucem ul̄ sil̄e Rn̄det Astē. ſm Ray. ꝙ talis ē exco icatus. extra. e.c. conquesti. i7. q.4. oēs ecclesie. Sed Astē. dicit ꝙ sicut ex p̄dictis patet uideť ꝙ qui accipit talia sine fractione ecclesie siue uiolatione non sit ipso iure excoīcatus ſm Ric. di. i8. in. 4. Item nota ꝙ nedū effractor uel icē/diarius ecclesie uel loci religiosi ul̄ cimiterii ē excoīcatus: sed etiaȝ totius spacii priuilegiati qui sunt. 30. passus in circuitu ecclesie. i7. q. 4. quisquis. &.c. diffinit nisi sint cappelle q̄ sunt infra ābitū muroꝝ quasi ī modū castri fabricate ut dicto.c. quisqs.

9 ¶Quero dicitur hic ꝙ effractor siue incēdiari9 excoīcatus: si denūcieť a quo debȝ denūciari. Rn̄det Ric. ꝙ a quocūqꝫ uel etiam a simplici sacerdote dum tamē habeat ex 9suetudine excoīcādi l̄ denūunandi ul̄ sint denūciati ab hoīe ul̄ cōstitutione synodali.

io ¶Quero an alii incēdiarii nō ecclesiarū qui apud aliquas ꝓuincias ex cōsuetudīe reputāť excoīcati ut in theotonica an uigore talis cōsue tudinis sint excoīcati. Hosti. ī sum. de incēdiariis tenet ꝙ sic. Idem Ray. sed Rodo. tenet ꝙ cōsuetudo sine setētia ul̄ 9stitu tione tacita ul̄ expressa nō pōt facere aliquem excoīcatū.

i ¶Quero an excusat metus l̄ coactio q̄cūqꝫ cōditionalis: puta cū p̄cipit alicui si nō incendis hanc ecclesiam occidā te: an iste metus excusat ut nō incidat excoīcationem. Rn̄det Asten. ſm Rodo. & Ber: ꝙ nō Itē dicit ab illo icēdiario aliaꝝ rerū ꝙ uis & metus nō excusant quī possit excoīcari. Sed bene isti excusantur quantum ad aleuiationem peccati a tanto sed nō a toto.

De statuentibus cōtra libertatē eccl̄ie. §. 30.

CIrca hanc excoīcationē de statuētibus 9tra libertatē eccl̄ie Notat Anto. de bu. ꝙ cōponētes statuta & scribentes 9tra libertatē eccl̄ie lȝ eis nō utāť sunt ipso iure excoīcati.

i ¶Quero an scriptores 9siliarii rectores & ceteri sint ipso iure excoī cati. Rn̄det idem ꝙ sic eo ipso ꝙ īterfuerunt edictioni l̄ scripserit sed illi qui non interfuerint incurrunt si sunt negligentes ī ipsis de lendis & abolendis.

2 ¶Quero quādo dicāť negligentes ī delendo uel ī nō faeiēdo obſuari Respōdet Asten. ſm Hosti. ꝙ ex quo certificati sunt cum obedire negligunt ligantur quod referri potest ad arbitrium boni uiri. s. qn̄ potuerūt scire & quando impedire. s. ne seruarētur.

¶Quid si certificatur de nocte uel ī die festo quando ꝯsiliū generale nō potest fieri uel certificatur dum ē īfirmus. Rñdet Anto. de bu. ꝙ arbitrio boni uiri relinquitur. 3

¶Quid si ꝯsiliarius dedit cōtrariū cōsilium ut nō ederetur statutū an sit excoīcatus. Respondet idem ꝭm quosdā ꝙ sic: quia debēt potius dimittere dignitatem uel officium: nisi destruant statuta si habent potestatē destruendi. ut in. c. aduersus ď īmu. ec. secus si nō haberēt quia tunc non ipsi sed statuto consentientes illa queātur: ad hoc cle. ex grandi. de usuris non tamen statim sunt ligati statuta non delentes sed arbitrio boni uiri. 4

¶Quero an ꝓpter statutuꝫ factū ꝑ aliquos prīcipales de uniuersitate liget uniuersitas pena excoīcationis Rñdet idē in. c. grauē. ꝙ sic si tota ꝯsentit ł maior ps uł si hoc factū ratū habet. uel si monita non emēdet uel faciat emendari. ut supra eo. cōuerti. 5

¶Quero quid ītelligatur fieri ꝯtra libertatē ecclesie. Rñdet Asten. ꝭm Rodol. ꝙ noīe ecclie nō cōprehendūt laici heremite & reclusi nisi se subiicerint alicui religioni approbate. 6

¶Sed nūquid imperatores & reges ligantur hac cōstitutione si quid tale fecerint. Rñdet Asten. ꝭm Rodo. ꝙ sic: similiter omnes alii in quacūqꝫ dignitate cōstituti. 7

¶Quero qualiter debēt idonee cauere ꝙ de cetero talia nō cōmittāt Rñdet Asten. ꝭm Hosti. ꝙ debent cauere sub certa pena uel datis sufficiētibꝰ fideiussoribꝰ ar. extra de ꝓ̄sumptio. c. lr̄as. §. quo circa. 8

¶Quero quid si fiat cōtra ꝑticulares cōsuetudines aliquaꝝ ecclīaruꝫ uel particulares personas. Rñdet Rodol. in ti. de raptoribus ꝙ non credit hanc penaꝫ habere locum. 9

¶Quero quō dicatur fieri ꝯtra libertatem ecclesie. rñdet An. de bu. dicto. c. nouerit ꝙ quando detrahitur priuilegio generali ecclesie cōcesso super spiritualibus siue a deo siue a papa siue ab imperatore a deo sicut illud: qďcūqꝫ ligaueris super terram & ce. quod trahitur etiam ad īterpretationē dubioꝝ ut dicitur. in. c. per uenerabilem. §. noībus. extra q filii sint legi. Itē priuilegiū a deo ꝯcessuꝫ ď decimis & primiciis & oblationibus habēdis. 16. q. i. reuertimini de decimis. c. a nobis. &. c. tua. Iteꝫ ꝙ ecclia solas res ecclesiasticas administret. 16 di. si imperator: & ꝙ ipsa sola de spiritualibus iudicet. 26. di. idemqꝫ: & alia multa que tam ex ueteri quā ex nouo testamēto colligi pn̄t ꝙ manus nō mittatur ī personā ecclesiasticā. 17. q. 4. c. si qs suadēte diabolo. Iteꝫ ꝙ ī relictis ad pias causas sufficit testamētū cū duobus testibus de testa. c. relatum &. c. omnes. Ab imperatore possunt etiā priuilegia cōcedi: quia ipse cum uniuersis laicis & clericis ꝑeē debet 10

in tẽporalibus: uñ quo ad illa temporalia põt priuilegia concedere 96.di.tuus: uñ quandoq₃ concedit imperator priuilegia loco quo ad ĩmunitatem: quandoq₃ ecclesie uniuersali.i.congregationi fidelium qñq₃ ratione ecclesie: qñq₃ psonis ecclesiasticis.C.de episcopis.& cle.l.nemo.C.de bis qui ad ecclesias cõfugiunt.l.in presenti in autentica ut ecclesia romana colla.2.non autem procedit in priuilegiis aliqb9 specialibus uel singularibus ecclesiis uel collegiis uel personis cõcessis siue a papa siue ab ĩperatoribus siue ab aliis principibus in bis q̃ ad eos spectant: unde contraueiens non incidit in canonẽ istum: nã qui facit cõtra libertatem istius uel illius ecclesie nõ ppterea dr facere contra libertatẽ ecclesiasticam sm Inno.

ii ¶Itẽ notat Anto.de bu.in dicto.c.grauẽ. q̃ non ual₃ statutum factũ p laicos coartans clericos ad castra custodiẽda & penam imponens clericis nõ custodientibus. Item notat Vincẽ.& Abbas q̃ statutum factũ p laicos q̃ uadẽs de nocte puniatur in tanta q̃titate pecunie ñ ligat clericos s₃ dñt p ecclesiã puniri extra de cõsti.c.ecclesiasticã i7.di. bene quidem. de ĩmunitate ecclesie psonaꝝ & reꝝ ecclesiasticaꝝ. uide in uerbo ĩmunitas ĩ pisan.

i2 ¶Vtꝝ uiolatores nõ tãtum ecclesie sed etiã ĩmunitatis ecclesie sint ipso iure excoĩcati. Rñdet Astẽ. li.7.ti.2.uer.i8.q̃ nõ ẽ idẽ uiolare ecclesia₃ & ĩmunitatẽ ecclesie. quia ecclesiã uiolare ẽ ipa₃ frãgere uel ĩcẽdere: uiolare uero ĩmunitatẽ ecclesie ẽ facere ꝯtra libertate₃ ecclesie. Violans ecclesiam actualiter ẽ excoĩcatus ipso iure. uiolãs uero ĩmunitatẽ ecclesie nõ ẽ excoĩcatus ipso iure sed p9 monitõnẽ sufficientẽ si emẽdare cõtẽserit ẽ excoĩcatus.i7.q.4. nullus.&.c.si quis deinceps. unde extrabens boĩem de ecclesia ad quã p refugio fugerat nõ ẽ excoĩcatus ipso iure comuni. in aliquibus uero casibus uiolator ecclesiastice ĩmunitatis ẽ excoĩcatus ipso iure ut ĩponẽtes ĩdebitas exactiones clericis. Textus autẽ in.c.nouerit de senten.ex. loquitur de faciẽtibus statuta cõtra libertatẽ ecclesie. puta si qs statueret q̃ fugiens ad ecclesiam quocunq₃ modo & casu posset inde extrabi talis esset excoĩcatus uel qui statuta uel ꝯsuetudĩes seruari faceret. Itẽ si q statuerẽt q̃ clerici tenerẽt soluere pedagia uel guidagia a qb9 sunt ĩmunes sunt excoĩcati uel q facerẽt ꝯtrariã cõsuetudinem obseruari. ut. in.c. quãq̃ de cen.li.6. Et generaliter quicunq₃ facerent statutum cõtra generale priuilegiũ cõcessum generaliter omni ecclesie uel psonis ecclesiasticis uel ꝯsuetudines cõtrarias facerent obseruari Concor. Ric.in.4. di.i8: ar. i2.q.2. ubi uide plene de bac excomunicatione.

i3 ¶Quero an clerici uel scolares ad sua ꝯsilia possint ĩ ecclesiis ꝯgregari

Respondet Pe.de an.in.c.decet de imunitate eccle li.6.sed Guil.quod ecclesiastica & spiritualia negotia possunt ibi tractari. unde possunt ibi clerici synodum facere:& de libertate ecclesiarum & statu clericorum & reformatione morum in clero & in populo.Item scolares possunt ibi magistrari & similia facere quia hoc ecclesiasticum est & ab ecclesiastica persona magisteriu recipiunt.extra de magni .c.i. Est enim res sanctissima scietia.ff.de uariis.& extra or.cog.i.l.i e .§.qnide. Si aute scolares uellent ibi teporalia tumultuose tractare dictu.c. decet eis obstat ibi quarulibet uniuersitatu & societatum facit de maio.& obe.c.solite in fi.Addit et Io.an.in nouella quod si laici uellent ibi spiritualia tractare:puta de faciendo festum beate marie uirginis uel aliquam cofraternitate in honore dei uel alicuius sancti uel de pace et inter laicos facienda hoc no e interdictu eis.

¶Quero an ordinarii possint dare licentia laicis contra imunitatem ecclesie:puta quod fiant plamenta conciones uel causaru cognitiones & similia.Rndet Pe.de.an.Sed Guil.& cle.pisanu quod no: & allegant ff.de transac.l.cu hi.§. si pretor & de of.pcu.cesaris.l.i.& extra de natis ex li.uen.c.unico unde dicit tex.in dicto.c.decet. Ordinarii locorum hoc faciant obseruari suadenda suadeant intdicta hui9 canonis auctoritate 9pescat.Dicit tn Guil.hoc uerum nisi urges & euidens ca subeet.Hoc pot itelligi:puta qn cursus hostiu adeet. i4

¶Quero que sint uetita in ecclesiis fieri. textus in dicto.c. decet sic dicit.Nullus i locis eisde.i.ecclesiis in quibus in pace ac quiete uota couenit celebrari seditione excitet coclamatione moueat impetum ue comittat.Cessent in illis uniuersitatum & societatu quarumlibet 9silia cociones & publica perlameta. Cessent uana & multo fortius feda & prophana colloqa.Cessent cofabulationes qlib3 sint.Postremo quecuq3 alia que diuinu possint turbare officium aut oculos dine maiestatis offendere ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est uenia postulanda ibi peccandi detur occasio aut deprehendatur peccata comitti.Cessent i ecclesiis & earu cimiteriis negotiationes & precipue nudinarum ac fori cuiuscuq3 tumultus. Omnis i eis secularium iudiciorum strepitus coquiescat.Nulla inibi causa per laicos crimialis maxie agitet.Sint loca eade a laicorum cognitonib9 aliena. i5

¶Quero an contractus facti in ecclesia teneat Respondet glo.i dicto c.decet.quod sic licet non debeant fieri & qui faciunt peccant secus in pcessibus & sentetiis iudicialibus. i6

¶Quid si fieret statutu quod n possit ecclesiis donari uedi & reliq. Rndet Pe.de an.c.eos imu.eccle.li.6.quod statuetes sunt excoicati ipo iure. i7

¶Quid si fiat statutum generale quod ueniat icludere clericos: puta i8

Senis q̄ si citatus coram officiabibus co͞is declinauerit ipoꝝ iuris/
dictionē sit extra ꝓtectionem co͞is & ptās in ciuilibus & crialibus
non audiat ipsum:clerici coram talibus officialibus citati non audēt
declinare:quia postea in eoruꝫ iiuriis & offensis ptās eos n̄ audiret
an si cōtra libertatē eccl͞ie. Rn̄det Pe. de an. q̄ ep͞us pōt si ex hoc
uidet clericos de facto damnificari & timidiores fieri cogere se/
cularem potestatem ad declarandum q̄ statutū illud sic generale
non intelligat de clericis uolentibus declinare. & ita dixi in. c. si di/
ligenti de foro con. & per Bal. post Iacobum butri in auctentica
statuimus. C. dꝫ episcopis & clericis.

De his qui usurpāt sibi custodiā uacātiū eccl͞iaꝝ. §. 31.

Circa hanc excomunicationē scꝫ de his qui usurpant sibi custo
diam uacantium ecclesiarum.

1 ¶Querit glo. qa tex. dicit uniuersos. An masculinū cōcipiat feminū
ut intelligatur etiam uniuersas. An mulieres que sibi usurparent
sint exco͞icate. Rn̄det glosa q̄ sic quia semper masculinū cōcipit
feīnū qn̄ a canone ꝓfert̄ de quo hic uide plene p Pe. de an.

2 ¶Quero quia textus dicit uniuersos & singulos qui regalia custodiā
siue guardiā aduocationis seu defensionis titulum in ecclesiis mo/
nasteriis siue aliis quibuslibet piis locis de nouo usurpare conantes
bona eccl͞iarum monasteriorū aut locoꝝ ipsoꝝ uacantiū occupare
presumunt que dicunt̄ regalia. Rn̄det glo. i. collecta que fit regis
ratione uel imperatoris uel tributum quod debetur regi uel iura
que ad imperatorem pertinere cōsueuerunt: ut portus uectigalia
que erant eccl͞iis cōcessa p imperatorē l ab imperatore l rege &
aliq̄s dꝫ nouo uolebat sibi usurpare uacāte eccl͞ia. i. mortuo rectore
Alia uocabula que sequūtur custodiā & guardiam & ce. sunt no͞ia
iuris patronatus:quocūqꝫ ergo no͞ie censeātur usurpantes de nouo
tale ius in ecclesiis uel aliis piis locis et bona ipsorum locorū uacā/
tiuꝫ exco͞icati sunt ipso iure.

3 ¶Quero quare dicit dꝫ nouo usurpare & quando dicat̄ de nouo usur
pare. Rn̄det glo. & Pe. de. an. q̄ qn̄ usurpans ostendit tituluꝫ puta
quia tenet ista titulo patronat⁹ et adbuc prescriptio nō ē cōpleta
q. o. ānoꝝ. Si autem ostenderet titulum et esset ꝯpleta prescriptio
nō diceretur de nouo usurpare. Si uero nullum habet titulū dicitur
de nouo usurpare:nisi tenuisset tanto tempore cui⁹ initii memoria
nō existit. Si uero existeret memoria diceret̄ dꝫ nouo usurpare.

4 ¶Quero dicit̄ hic q̄ clerici ecclesiaꝝ et monachi monasteriorum et
persone alioꝝ pioꝝ locorum:puta hospitalium qui ꝓcurāt ut bona
dictoꝝ locoꝝ uacātiū ocupēt sunt exco͞icati. Quero quō dicantur

hoc ꝓcurare.R̄ndet glo.forte occasione discordie in ipsos suscitate Et dicuntur ꝓcurare opere ꝯsilio et ꝑsuasione et coopatione extra de homicidio.Sicut dignum.Item nota ſm glo.Pe. ꝙ clerici cum uident bona ecclesie usurpari dēnt se opponere:quod intellige cum effectu quātum in eis erit īuocando brachium seculare uel sibi nūciando de homi.Postulasti.&.c.Dilecto.īfra de sentē.ex.ubi ad defensionē talem licitā possunt laicos inuocare.ad hoc.l.3.§.cum igitur.ff. de ui.& ui.armata. & si in conflictu alicuius mors interuenerit non imputabitur sibi sed aduersario.l.Quonia3 multa.c.ad.l.Iuliā.de ui. & notat Inno.de resti.spoli.c.Olim.

¶Ite3 nota ꝙ ꝑ tempore quo clerici nō defendūt ecclesiā ab oppssione nō debēt recipere ꝓuentus ut hic in textu qui dicit. Illos uero clericos qui se ut deberent talia faciētibus nō opponūt de ꝓuētibus ecclesiaꝝ seu locoꝝ ipsoꝝ ꝑ tp̄re quo p̄missa sine debita ꝯtractione permiserint aliquid pcipere districtius inhibem9.S3 an saltē possint percipere uictū & uestitū Archi.tenet ꝙ nō.quia qui nō laborat nō māducet.ut notat.ff.de dā.infect.l.q̄uis.Itē nota ſm glo.ꝙ fundans & dotans ecclesiam de diocesani ꝯsensu pōt hoc statuere ut fruct9 ipsi9 ecclesie cū uacabit possit suos facere.18.q.3.Eleuterius de iure patronat9.c.preterea.& c.nobis. 5

¶Quero quid de illo qui iusto titulo uel antiqua consuetudine debet habere custodiam uacantis ecclesie uel monasterii ul' hospitalis uel alterius pii loci:An uacante ecclesia sibi lucrifaciat fructus. R̄ndet glo.ꝙ nō:sed fructus conseruare debet futuro successori. Qui enim custodiā habet custodire debet non cōsumere. Habebūt tn̄ q̄ diu custodie dāt operā moderata cibaria. 6

De falsificantibus litteras dn̄i pape.§.32.

CIrca hanc excomunicationē sc3 de falsificātib9 litteras dn̄i pape:uide quod dicit in pisanella in uerbo excoīcatō tertio quia eadē ponūt in sum.Hasteñ.li.7.ti.2.uer.24.

¶Quero qd si falsitas ē ita latens ꝙ uideri etiā nō possit etiā a perito Respondet Asten.ubi supra ꝙ si diligētiā quā potuit per se uel per alios fecit nō tenet.alias nō excusatur. 1

¶Quero utrū īpetrās litteras a papa tacita ueritate suggesta falsitate sit excoīcatus ipso iure.R̄ndet Astē.ubi supra. ꝙ nō siue hoc faciat impetrans scienter uel ignoranter etiā si talis ueritas taceatur uel si talis falsitas suggeratur ꝙ ea ueritate manifesta uel falsitate non suggesta papa litteras illas non cōcessisset:unde de rescrip.c.sup l̄ris habet.ꝙ l̄re sic īpetrate p malitiā ul' fraudem in distincte nō ualēt non tamen dicit ibi ꝙ impetrans excomunicationē incurrat. Vide 2

Ric.in.4.di.18.ar.12.q.3.

3 ¶Quid de illo qui litteris utitur apostolicis sub alio noie impetratis. Rñdet ideȝ ubi supra ꝗ licet tã isti quã illi sint digni magna pena & cõfusione:nõ oportuit tamẽ ius condere ꝗ tales ipso iure excoīcatione incurrãt: quia talis fraus a parte aduersa uel a iudice cõtra utentes faciliter & certitudinalit̃ ꝓbari põt: puta si talis littera sit īpetrata sub noīe Petri clerici uel cruce signati & nõ sit ita facilit̃ & certitudinaliter excipi põt ꝯtra utẽtẽ talibꝰ litteris ostendendo ꝗ nõ ẽ clericus uł cruce signatus. Nõ obstat.25.q.2.dicenti ubi dr̃ Falsarius qui litteras impetrat falsa suggestione uł falsis precibus quia licet talis sit falsarius lato sumpto uocabulo: nõ tamẽ ẽ ꝓprie falsariꝰ litterarũ pape:qa ueras litteras īpetrat lȝ falsa suggestione Vide Ric.ubi supra.

4 ¶Quero qui sunt modi falsificandi litteras papales. Rñdet textꝰ in.c. licet de cri.fal.ponit plures modos & species falsitatis. Primus siue prima species falsitatis ẽ ut falsa bulla falsis litteris apponat̃. Scd'a ut filũ de uera bulla extrahatur ex toto & per aliud filum missum falsis litteris īseratur. Tertia ut filũ ab ea parte in qua carta plicat̃ incisum cum uera bulla falsis litteris īmittatur sub eadeȝ plicatura cũ filo similis canapis restauratum. Quarta cum a superiori parte bulle altera pars fili sub plumbo rescinditur & per idẽ filũ litteris falsis inserta reducitur infra plumbũ. Quinta cum litteris bullatis & redditis in eis aliquid per rasurã tenuẽ īmittatur. Sexta ut cum scriptura litterarꝝ quibꝰ fuerat appoīta uera bulla cũ aqua & uino uniuersaliter abolita seu deleta eadem carta cũ calce uł aliis iuxta ꝯsuetum modũ siue artificiũ de albata de nouo rescribit̃ Septima cum carte fuerat appoīta uera bulla totaliter abolite ł abrase alia subtilissima carta eiusdem q̃titatis scripta cuȝ tenacissimo glutino cõiũgitur. Deinde subdit textus. Eos etiã a crimine falsitatis nõ reputamus īmunes qui cõtra cõstitutionẽ nostrã scienter litteras nõ de nostra uł bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoqȝ qui accedentes ad bullã falsas litteras caute ꝓiciunt ut de uera bulla cum aliis sigillentur. Sed he due species falsitatis nõ possunt facile comprehendi nisi in modo dictaminis ł in forma scripture ł qualitate carte falsitas cognoscat̃. In ceteris autẽ diligens indagator falsitatẽ poterit intueri uel in adiunctione filoruȝ uel in collatione bulle uel motione uel obtusione: presertim si bulla nõ sit equalis sed alicubi magis tumida & alibi magis depressa.

5 ¶Quero utrꝝ si inueniens litterã pape cuius efficacia iam expirauit puta quia fuit data ad tp̃us qđ iã trãsiit:ludo nõ intentione utendi

litteram aliquam in eā male formatā reformet uel punctū faciat uel quolibet alio modo aliquid imutet an sit excoicatus ipo iure. Rñdet Asten. ubi supra. Dicunt aliqui ꝙ nō: quia illa excoicatio nō intelligitur nisi de litteris que possunt utiles esse aliter predicta āt littera quo ad cōmunem hominē inutilis esset. Sed contra licet illa littera nō mutata sit inutilis tamen per rasurā sic imutari posset ꝙ utilis appareret ut si ibi scriptura esset pꝰ terminū: nam uidet̄ utilis que erat ante iutilis. Cum ergo quecūqꝫ imutatio siue parua siue magna circa litterā pape que per mutationē posset appere utilior q̄ erat uel utilis cum nō esset sit ꝓhibita sub pena excoicationis late sententie: uidetur ꝙ imutans aliquid circa litteram de qua ē q̄stio sit excoicatus ipso iure quod cōcedēdū uidetur. ut extra de cri. fal. c. licet in glo. ubi dicitur. Quicūqꝫ addit uel imutat rescriptū pape ē excoicatus uł falsarius indistincte. Non obstat de fide in struc. c. ex litteris ubi dicitur de quibusdam litteris quas pars aduersa de falsitate arguebat eo ꝙ in narratione facti abrase erant quia per illā rasuram false iudicari nō possunt: quia sicut dicitur in glo. dicto. c. licet. Rasura illa facta fuit per eū qui litteras scripsit & nō per eū qui illis utebatur. De litteris autē que per nullā rasurā possent apparere utiles puta de littera citatoria aliter iudicādū esset. quia si tota raderet̄ & de nouo scriberet̄ n̄ posset apparere utilis. Cōcor. Ric. in. 4. di. 18. ar. 12. q. 4. Nota ſm Io. an. circa secūdam speciem falsitatis scꝫ de isto filo extracto & alio imisso: ista falsitas fit iclu-dendo bullā in loco calido ita ꝙ licet nō liquescat tamē iteneraſcit ita ꝙ filum potest trahi in tractione. ē tamen aliqualis tumor per quem pꝰ filū imissum oportet bullā maleari & hoc intendit finis Tertiā falsitatem ita exēplificat Hosti. ꝙ incidatur uerum filum supplicatū uere littere & extrahatur de lr̄a & imittat̄ false littere ad modū lr̄e uere plicate & sub plicatura false lr̄e resarcit̄ filum & eius scisura cum filo similis canapis

De insecutoribus cardinaliū. § 33.

Circa hāc excoicationē scꝫ de insecutoribus cardinaliū. Nota multiplices penas ut scias quomodo rectores ciuitatū qui nō faciunt eas obseruari incurrūt excoicationē. Primo ergo dicitur Si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit ꝙ sancte romane ecclesie cardinalem hostiliter fuerit insecutus uel percusserit uł receperit uł socius fuerit facientis aut fieri mandauerit aut factum ratum habuerit. aut consilium dederit uł fauorem aut postea re-ceptauerit uł defensauerit scienter eundē sicut reus criminis lese maiestatis perpetuo sit infamis hec ē prima pena. Secunda ꝙ sit i

diffidatus & bannitus. Tertia q̄ sit intestabilis actiue & passiue.i. nō possit cōdere testametū nec alicuius bona possit habere ex testamēto uł ab intestato. Quarta q̄ cūcta ei⁹ edificia dent in ruinā & nullo tēpore possint reparari. Quinta q̄ null⁹ ei soluat si ē debitor eius nec teneatur in iudicio ei respōdere. Sexta q̄ ei⁹ bona cōfiscentur. Septima q̄ si qua feuda locationes officiū uł bn̄ficiuȝ spirituale uel tēporale ab aliquib⁹ ecclijs optinet sit eis ipso iure priuatus que sic libere ad ecclias reuertantur q̄ eccliaꝝ rectores ipsis ꝑ sua uoluntate disponāt. Octaua q̄ si habȝ filios uł nepotes beneficiatos per rectam lineā descendētes quouis bn̄ficio etiaȝ si pontificalē ad epti fuerint dignitatē sint eis ipso iure priuati spe ꝓmotionis oīo sublata. Nona q̄ dicti filii uł nepotes ex uirili sexu descēdentes nō possint ascendere ad aliquā dignitatē eccliasticaȝ uł mūdanā nec ad alicuius loci regimē. Decima q̄ nō possint esse aduocati notarii iudices nec aliud ministeriū seu officiū publicum possint habere. Vndecima q̄ non possunt eē testes iniudicio. Duodecima q̄ nō possint ascēderead ordines nec ascendere ad officiū uł bn̄ficiū ecclesiasticū. Tredecima q̄ sit priuat⁹ oībus actibus legitimis oī spe dispēsationis adēpta. Quartadecia q̄ sic ex īsecutōe predicta sicut ex īiectione manuū uiolenta ipso facto sententiam excoīcationis incurrat tā insecutor quā alii supradicti. Quītadecīa q̄ q̄ diu in sua ꝯtumatia perdurāt singulis dieb⁹ festiuis & dn̄icis pulsatis cōpanis & cādelis accensis per oēs ipi⁹ loci ecclias in quo tantū facin⁹ fuerit adtētatum: nec nō ciuitatū & diocesuȝ uicinaꝝ excoīcati publice nūcientur: nec ab alio quam a romano pontifice absolutionis bn̄ficiū obtinere possint nisi in articulo mortis. Sextadecima cū fuerint absolue ndi prīo & sufficiēter & idonee caueāt q̄ inferende pene parebūt & qd penitētiā peragēt iniungendam. Deciaseptima qd per oēs illius loci ecclesias principales uicinorūq̄ locoꝝ dieb⁹ dominicis & solēnibus incedāt nudi coram populo femoralia tātum habētes: ac ferulas ferētes in manibus cuȝ quibus ꝑ easdem ecclesias publice fustigentur. Deciaoctaua qd postea dēnt ire ultra mare acturi penitentiā ꝑ tres annos ad min⁹: nec debeāt inde reuerti sine speciali licentia sedis apostolice: sed postquam sic fuerint absoluti possint exigere credita a suis debitorib⁹ q̄ p⁹mōuȝ acquisiuerūt. Decimanona qd si pape uidebit poterit dictas penas extendere ad colleterales.i.ad fratres nepotes ex fratrib⁹ & ꝑ nepotes. Tamē si quis in p̄missis nudo ꝯsilio uł simplici fauore fuerit culpabilis debet puniri per iudicem ꝫm q̄titatē culpe. Nudū ꝯsiliū uel simplex fauor intelligitur illi⁹ qui ad maleficium faciēdū nihil

adiicit:& in nouella ponit exemplum Io.an.in illo q p⁹ ĩsecutionem requisitus ab ĩsequēte grauauit malefiiciũ.Vide eũ & Pe.de ancha. Item si quis familiarē clericum uel religiosum de familia pape uel cardinalium offenderit debet acriter puniri ut pena ꝓportionetur delicto.Si quis uero cardinalem occiderit uel causam dederit p se uł p aliũ ultra ꝓmissa debet exasperari ita rigore uindicte ꝙ uiuēs desideret & inuocet mortem in auxilium.

¶Querit glosa super nerbo sacrilegiis.quid si quis ꝑcuteret cardinalē se defendēdo:an habeāt locũ iste pene. Rñdet ꝙ non. Item nota ꝙ ille qui soluminsequitur cardinalē est excoĩcatus & ē speciale.nam insequens alium clericum non tamen percutiens excomunicatus nõ est ꝭm Io.an.& Archi. 2

¶Item nota ꝭm Pe.de an. ꝙ multis modis dicitur quis hostilit̃ delin quere insequendo:qñq; percutiendo et hoc clarum:qñq; capiendo.et hoc ĩtellige cũ effectu ꝭm Archi.qui nõ putat ꝙ p ĩsultũ ł obsessio nē factā ad domũ sit loc⁹ huic pene si nõ obsidetur ibi ad custodiā s; ad uerecũdiā per ea que notat Inno. in.c.nuper de sente.exco.de aliis delinquendi modis hic expressis. 3

¶Querit glo.& Pe.de an.quid si receptator insequentis cardinalem sit ꝯsanguineus receptati uł affinis.Rñdet ꝙ nõ tenetur istis penis quod intelligit Io. an. in nouella uerum sc; ꝙ non puniuntur pari pena sicut extranei.ff.eo.l.2.dic enĩ ꝙ nõ absoluũtur nec tã seuere puniuntur sicut extranei. 4

¶Quero dicit textus si quis ratum habuerit insecutionē cardinalis in/ cidit ĩ has penas.Pone ergo qđ talis ĩsecutio nõ fuit facta ei⁹ noĩe uł mãdato s; noĩe alterius tamē postq̃ fuit facta iste habuit ratum an sit excoĩcatus. Rñd; glo.ꝙ nõ per regulam iuris que dicit.Ratũ quis habere nõ pōt quod eius noĩe nõ ē gestum. 5

¶Quero dicit̃ hic qđ eius edificia debent dirui qd si habebit domum uł turrim coēm cũ alio & pars iferior erat sua & supior socii Rñd; Io.an.& Pe.de.an.qđ quidam dicũt qđ ille soci⁹ cogetur redimere partem deliquētis & istud precium erit fisci. Alii dicũt qđ pars su perior destruetur & iferior assignabitur socio.sed illa eēt mala di/ uisio qa remanebit pars inferior absq; tecto & sic ĩutilis.Alii dicũt qđ tota destruetur.ff.de aqua.plu.ar.l.sed ĩterdum Io.an.in nouella dicit qđ superior cõtra ĩferiorē regressum habebit. Pe.de ancha. dicit qđ ꝓbabilior mihi uidetur opĩo qđ fiscus redimat ꝑtem socii cum succedat ĩ bonis istius delinquētis.Nota qđ p⁹ publicationem bonoꝝ deliquētis debitores nõ tenētur ei de debitis respondere siũ soluere sed fisco qui uice; heredũ obtinet.ut.l.3.C. ad.l.iuliā.de ui. 6

& hoc ē uerum quādo bona sunt ipso iure publicata:quādo uero per sententiam uenirēt publicanda utrum debitores soluendo liberent Vide hic Pe.de an.

7 Quero quia hic dicitur ꝙ īsecutores cardinaliū debēt per ecclesias uicinaꝝ ciuitatū diebus dñicis & festiuis publice nūciari excoīcati que dicūtur esse uicine ciuitates. Respōdet glo.ī uerbo bñficium. ꝙ iudicis arbitrio ē relinquēdū:uel possumus dicere uicina nō distantia ultra duas dietas uł nō distācia ultra unā uł.i.ꝓuinciā & iō arbitretur ī hoc bonus iudex.

8 Quero dicitur hic ꝙ qñ isti absoluētur debent cauere idonee.qro quō ītelligatur idonee. Rñdet glo.dādo pignora uel fideiussores. sꝫ si nō possunt sufficiētē cautionē dare debēt dare iuratoriā cautōeꝫ & cauebit sub hypoteca suaꝝ reꝝ.

9 Quero dicit hic ꝙ debēt ire ultra mare acturi penitētiam ꝑ tres annos. Pone ꝙ cristiani nihil possideant ultra mare ubi iste posset uiuere & hitare. Rñdet glo. ꝙ hec pena tūc eēt ī aliā cōmutanda.

10 Quero etiā hic dicitur ꝙ quicūqꝫ dederit īsecutori cardinalis auxiliū & fauorem incidit in has penas quomodo ītelligitur quis dare auxlium & fauorem. Rñdet Pe. de an. ꝙ plures possunt esse culpabiles ī delicto uariis modis:naꝫ qñdoqꝫ plures pricipaliter deliqrūt qñqꝫ unus pricipaliter. Alii accessorie & hoc accessorie mltis mōis qñqꝫ mādādo:qñqꝫ ratum habēdo:quondoqꝫ cōsulēdo:qñdoqꝫ suggerēdo siue animū īflamando qñqꝫ assistendo & hoc multipliciter: nā quādoqꝫ assistit ut adiuuet quādoqꝫ nō ut adiuuet.sꝫ ne offendēs ledi possit:qñqꝫ custodiēdo uestes spolia uictualia passum trāsitum & similia. Singulis ergo casibus qualiter puiatur nō pōt dari certa regula.qa plus & minꝰ peccat in talibꝰ.iō īponit pena exordinaria ut ſm ꝙ excessꝰ exegerit uīdictā ꝓcedat ut ī tex.

De rectoribus ciuitatum qui non puniunt insecutores cardinalium.§.34.

Circa hāc excoīcationē scꝫ de rectoribus ciuitatum qui non puniūt īsecutores cardinaliū ſm hāc cōstitutionem. Nota ꝙ hic nō ē papalis.quia papa sibi nō reseruat:iō diocesanꝰ pōt absoluere p.c.nuper de sente.ex. Item nota ꝙ priceps senator ꝯsul potestas uel alius dominꝰ siue rector incidunt excoīcationem tam ipsi q̄ officiales eoꝝ si infra mēsem postq̄ res ad eoꝝ notitiā peruenerit si nō faciūt puniri ſm hanc cōstitutionem tales insecutores. Ciuitates uero preť urbē romanā q̄ talibus insecutoribꝰ dederit auxiliū cōsilium uel fauoreꝫ uel si possunt infra mensem non punierint tales īsecutores sunt priuati dignitate pōtificali uel alia

suple põtificalẽ.i.archiepiscopali ꝟ alia & ẽt remanẽt intdicte.

De insecutoribus episcopoꝝ.§.35

CIrca hanc excoĩcationem sc; de insecutoribus epoꝝ.
Nota primo pñas qui iniuriose uel temere percusserit ceperit uel hãnierit ꝟ mãdauerit fieri uel facta ab aliis rata habuerit uel socius fuerit faciẽtis aut ꝯsilium dederit aut fauorẽ seu scienter defensauerit eundem etiã in illis casibus in quibus pcutiẽs clericũ nõ eẽt excoĩcatus.nihilominꝰ tales insecutores sunt excoĩcati & hec prĩa pena.Scd'a pena ẽ.cadit a feudis locatõnibus officiis & spiritualibꝰ beneficiis siue tẽporalibus que obtinet ab ecclesia cui pẽst epus sic offensus cadit ipso iure & ad ipsam ecclesiam libere reuertuntur. Tertia ꝙ filii ꝑ masculinã lineã descendentes usq; ad generatõnẽ scd'am omni spe dispensationis adempta reddant ipso facto ĩabiles sc; ad ecclesiastica bñficia ĩciuitate diceosum quibus idẽ epꝰ pẽsid; obtinenda. Quarta ꝙ terra talis insequẽtis epm dum tamen ultra una; diocesim non contineat.Item locus aut loca alia inqbus captꝰ ẽ q̃ diu detinetur sit interdicta.Si uero terra talis ĩsequẽtis epm h; duas dyoceses tũc dyocesis domicilii principalis ipsius & illa ẽt qua fuerit delictũ cõmissum si suasit & due alie que sub ipso sunt eide; loco magis uicine interdicto subiaceant supradicto. Quinta ꝙ per oẽs ecclesias illius loci in quo cõmissum ẽ facinꝰ & per ecclesias uicinaru; dyocesum quibuscũq; diebus dominicis & festiuis pulsatis cãpanis & cãdelis accẽsis excoĩcatus publice nũcietur.Sexta ꝙ cum absoluendus erit uel fuerit sufficiẽter & idonee caueat ꝙ ĩferende pñe parebit & penitẽtiam peraget iniũgenda. Septima ꝙ ciuitas que premissa uel aliquid premissoꝝ in episcopum suũ cõmiserit sit ĩtdicta donec satisfaciat. Octaua ꝙ potestas ꝯsiliarii baiuli scabini aduocati rectores ꝯsules & officiales ipsius quocũq; noĩe cẽseãtur in premissis culpabiles existẽtes excoĩcati sint excoĩcatione papali a qua nisi in mortis articulo absolui nequeũt Nona ꝙ tãto exacerbentur dicte pene in interfectoribus epoꝝ quanto grauior ẽ culpa Decima ꝙ si aliquis in articulo mortis absoluitur nisi pꝰq̃ pristine restitutus ẽ sanitati q̃ cito cõmode poterit cõspectui romani põtificis presentare se curauerit eius mãdatum humiliter recepturꝰ in eandẽ excoĩcationẽ ipso facto reincidat.

¶Querit glosa super uerbo quẽuis pontificem.An he pene habeant locum inpsequentẽ episcopu; qui renũciauit epatui.i.loco ñ ordini Respondet glosa ꝙ sic. 2

¶Itẽ querit an habeat locũ ĩ ꝑsequẽtẽ illos qui sunt electi & nõdum cõsecrati Respondet glo.ꝙ nõ. 3

4 Quero quid si pcutit epum se defendendo. Rñdet glo. ꝙ nõ ligabit bis penis. Nota ꝭm glo. in uerbo bannierit. ꝙ decretalis Felicis que loquitur de insecutoribus cardinaliũ habet minus quã ista in eo qđ puit hostiliter psequẽtẽ: ista solũ pcutiẽtẽ capientẽ uł bãniẽtem hꝫ tñ plꝰ ista in eo ꝙ punit bãnientem qđ illa nõ facit.

5 Quero qd si qs mãdauit istas psecutiones fieri in epm & tamẽ: nõ ẽ secutũ maleficiũ An hẽant locuꝫ he pñe. Respondet glo. ꝙ nõ nec obstat. c. pro humani de homicidio li. 6. quia ibi speciale secundum Io. de ligna.

6 Quero quid si ista maleficia nõ sunt facta eius nomine & is ratum habuit An locũ hẽant he pene. Rñdet glo. ꝙ nõ per regulam iuris ꝙ quis ratum habere nõ potest quod eius noĩe nõ ẽ gestum. Nota pulchram glo. super uerbo defensauerit que sic dicit ꝙ ista littera đ his quatuor tractat. s. de socio fauorẽ dãte ꝯsiliario & defensante ideo de singulis uideamus. Circa primũ dic ꝙ socii ꝓprie dicuntur ꝭm deriuationes ꝓpter periculum uł opis societatẽ: ł dicitur sociꝰ a sequor sequeris. unde dicũt sociꝰ ꝓprie ĩ periculo: collega ĩ officio comes ĩ itinere: cõsors in premio: sodalis ĩ mensa uł in sede. Sꝫ nos iuriste dicimus socium ĩ crimine. 22. q. 4. si ad peccatũ. 26. q. 2. illđ in fi. Item dicimus socium in ecclesia de of. dele. cuꝫ. Responso de senten. ex. ex tenore. Item dicimꝰ socium in ordine. de cofe. c. i. ĩ fi. Item dicimꝰ socium in uia. de uo. c. 2. Iteꝫ dicimus sociũ in ꝯiugio. 27. q. 2. cũ societas. Item dicimus in lucro de spõ. c. 2. de sepul. c. i. De socio criminis quẽ uocamus qñq; cõsortem de here. c. cum ꝭm li. 6. dicit canon quem posse in malo aliquẽ tripliciť sociare cõmittendo fauendo nõ corrigendo. 23. q. 4. ita plane. Et ideo non caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. 86. di. facientis. 2. q. 7. negligere de homicidio sicut dignũ. § 2. Hic tamen stricte puto socium sumi pro agente. i. qui aliquid operatur ad actum percussionis captionis uel bãni. Et licet ĩ deliquendo sint qñq; plures socii quoꝝ nullus ẽ principalior & tales includũtur sub agentibus de quibus premisit. Quãdoq; tamẽ ẽ unus principalis alť coopans: & sic sumiť hic socius: qđ patet quia de fauẽte premiserat & sic ẽ similis distinctio circa unioneꝫ notata in. c. i. ne sede uacãte Circa ꝭm scꝫ de consiliario nõ insisto. sed uide que notaui de re. iu nullus ex cõsilio li. 6. ff. de uerbo. sig. l. sepe. in fi. ff. man. l. 2. ĩ fi. insti. de obli. que ex delic. nas. § opere. Circa tertium de fauore & fauẽte Sciendum ꝙ ẽ simplex fauor qui nihil adicit ad peccatuꝫ de quo in. c. felicis li. 6. de pe. & đ tali nõ uidetur hic intelligendũ per id quod dicit in his ut statim dicam. Iteꝫ sciendũ ꝙ canon dicit illũ ĩpietati

fauere qui obuiare potest & nõ obuiat.22.q.3.qui pōt.83.di.error.de senten.exco.c.quante.sed de hoc dic ut ibi.& quia littera dicit ī his sc3 percussione captione uł bāno:patet ꝙ fauens huic delinquēti p9 delictum preter defensorem de quo sequitur nō incurrit hāc penā sed in materia hereticoꝝ latius recipiūtur fautores de quibus in.c. excoīcamus.§.Credētes de here.eo.ti.c.2.&.c.ꝯtra cristianos li.6.ut ligentur etiam p9 delictum & p9 sentētia3 hereticis fauētes ꝺ quo per Io.& hosti.in sum.de here.§.penul.& dixi ī predicto.§.credētes & facit de here.accusa.§.penul.li.6. Circa quartū sc3 de defensore: Aduertendū ꝙ littera nō repetit ea que predixit in his tribus ca/sibus:per hoc puto ꝙ etiam defensorē p9 maleficiū punire ītēdit. Est ergo quidā defensor.i.auctorizator delicti: & talis graui9 puīt q̄ agens.ii.q.3.q cōsentit.iq.q.3.q aliorum.& notatur.2.q.i.notum de of.ꝺle.c.i. Est alius defensor q etiā p9 delictum defendit: puta īpediendo ne delinquēs ad manus iudicis ueniat examinandus uel puniendus.27.q.i.si custos facit.2i.q.5.per totū uel impediendo ne fiat executio de of.dele.c.ex litteris & hunc intendit includere. ut probat in.c.Felicis p9 prin.eo.ti. ibi postea receptauerit uł defen/sauerit. Tamē non puto ꝙ is qui talem defensauerit ne ledatur a priuato uł a tertio uel ab offenso:puta ab epo uel eius ꝯsanguineis uindicare uolentibus includatur hec pena:cum illa sit iniuria ad q̄ etiā ꝓpulsandam a socio quis tenetur de senten.exco.c.dilecto cū suis concor.li.6. De illo qui defendit in iudicio patrocinando uide quod dixi p9 Hosti.de cle.ex.mi.c.proposuit super uerbo fautore3 Itē nota hic ꝰm Io.de ligna.si qs esset socius insequētis episcopum sola presentia nihil faciendo nec coopando nō esset in culpa nec in pena.i2.q.cum deuotissimam.

¶Quid si aduocatus uult talem insecutorem defendere in iudicio de iure an īcidat ī hāc penā. Rn̄det idem ꝰm Pa.ꝙ nō. 7

¶Quero dicit hic ꝙ filii descendētes p lineā masculinā sint inabiles ad beneficia obtinenda ī dyocesi in qua epus offensus p̄sidet: nūqd ergo ī alia dyocesi erunt abiles.Rn̄det glo.ꝙ sic. 8

¶Sed nūquid priuatur bn̄ficiis iam obtētis Rn̄det glo.ꝙ nō dicit tn̄ ꝙ credit ꝙ iste nō posset pmutare cū alio bn̄ficio existēte in illa dyocesi ī qua presidet epus offens9. 9

¶Querit glosa quid faciēdū de istis cādelis accēsis cū quib9 sunt isti excoīcādi Rn̄det ꝙ debēt extīgui & pedibus cōculcari nā iste mō9 excoīcandi positus.ii.q.3.debēt. io

¶Quero dicitur hic ꝙ quando quis absoluitur ab hac excoīcatione ī articulo mortis ꝙ nisi adueniēte sanitate q̄ cito cōmode poterit se ii

representet sedi apostolice reincidit i eandē excoicationē. Quero quō intelligitur illd' cōmode: Rn̄det glo.i.quam citi9 opportuitatē habuerit quod exponit Hosti.i.cessante impedimēto & aliquo modico tēpore idulto quo sibi de necessariis ualeat prouidere ut.ff.ex qui.causis ma.l.ab hostibus.§.fi.Io. de ligna.dicit ꝯm Lan.si quam cito dictat consciētia & sine persone periculo pōt ire & non uadit paratis suis sarcinulis stati excoicationē incidit.5.q.i. qdā maligni cum ibi notatis.i.q.7. qua propter.ff. de manu. testa.l. libertas & in hoc relinquitur arbitrio istius.

12 ¶Sz nūquid creditur in hoc absoluto.Respōdet glo.ꝙ nō debet eniz iudex hoc arbitrari qn̄ iste dicat cōmode posse:alias si sibi crederet deludere posset ꝯstitutionē istam friuolis excusationibus frigoris uel caloris & similib9.

13 ¶Sz nūquid credetur ei in foro penitētiali.Respōdet glo.ꝙ sic nā d' re occulta & aīe piculo ē ei credēdum d' homicidio.c.significasti.2.d' sente.excoicatio.si uero.

14 ¶Querit hic Io.d' ligna.ꝯm Lan.nūquid capiens equuz per quē eqtat uel res quas super se portat sit excoicatus Respondet ꝙ aut ē res talis quā licet sua auctoritate d' iure accipere ut si locauit domum clerico & debeat pēsionem quam nō soluit & hoc casu nō incidit excoicationem ipm expellendo cum moderamine tamen extra d' resti.spolia.olim aut nō ē talis & tunc aut inducitur clericus super metum ad tradendum alicui:ut quia dicitur clerico nisi des equuz tali te occidam & tunc non incidit excoicationem inferens metum uerbalē quia ut incidat i canonem illum reqritur manuum iniectio 17.q.4.si quis suadente.Aut subtrahit maualiter rem clerici & tūc aut res ad heret persone clerici ut equus & uestis & tunc incidit. Aut non adheret semper & incidit cum adheret si uiolenter arripiat:secus si furtiue.

15 ¶Quero dicitur hic ꝙ si ē ciuitas subiacet interdicto donec satisfecerit:nunquid ergo facta satisfactione ē abolitū intdictū sine aliqua relaxatione.Rn̄det Io.d' ligna.ꝯm Lan. ꝙ nō Immo est necessaria superioris sententia que relaxet.2.q.6. presbiter secus si usque ad certum tempus uel modum fuit factum iterdictnm qa tūc lapso tēpore ul' mō cessante cessat iterdictū d' spon. nō ē Rō diuersitatis ē quia primo casu pōt dubitari an plene fore satisfactum sz in aliis sec9 d' hoc d' eta.& qualita.cuz bene.

16 ¶Quero an soci9 excoicatus teneatur euitare sociuz excoicatū Vide d' senten.exco.si nos.& ibi notatur.

17 ¶Quero quia dicitur hic ꝙ dans ꝯsilium icurrit excoicationē d' quo

cōsilio loquitur. Respondet Io. de ligna. ſm Pau. ꝙ intelligitur de cōsilio fraudulēto ñ de nudo qa nudū cōsiliū nihil addit ad peccatū ut notat de sentē. exco. c. nup de homi. c. sicut dignū: & ī regula null9 ex cōsilio & ibi notatur. Cōsilium autem prestat suadēdo & utilitatem securaȝ ostēdēdo. ut notat Inno. de homici. ad audientiam & ꝓbatur. ff. de fur. l. furti. § ꝯsilium. & per Bar. in. l. nō solum. § si mādato ff. de fur. De nudo autem hic nō dicitur sicut ī. c. Felicis eo. ti. li. 6. de quo regularit̄ quis nō tenetur. īsti. mādati. § tua gratia.

¶ Quero quō dicatur ciuitas delinquere in episcopum ut subiaceat interdicto Respōdet Io. de ligna. ꝙ tunc dicit̄ ciuitas facere cum homines cōuocato consilio hoc faciunt & fit ut corpus secus si ut singuli nullo cōsilio prehabito uel occupato. ff. ꝙ ui. aut clam. l. ꝙ auteȝ. § si insepulchro & . ff. ꝙ cuiusq; nomine. l. nulli & ibi notatur de cōsti. cum omnes & ibi notatur & per hoc cōsului ciuitateȝ bonōīe nō esse īterdictam propter rebellionem factā a quibusdā ut singul' supposito qd' lex īterdicat ciuitatem rebellionem faciētem et defendi īcuria ī presentia pape: et postea īpresentia cardinaliū hoc ꝓcedere ēt si oēs de ciuitate fecissent ut singuli ñ ut corp9: 18

¶ Quero pone ꝙ statuto ciuitatis cauetur ꝙ si aliquis insultum fecerit ad domū alicui puniatur in. 20. libris quidā īsultauit aliquem sub porticu: An dicatur fecisse īsultum ad domū. Speculator tenet ꝙ sic per. c. si quis ꝯtumax. 17. q. 4. & . c. si quis in atrio de īmu. ecc. cū eccl'ia Hec Specu. notat de īmu. eccle. § 2. uer. Sȝ pone. 19

De exigentib9 & extorquētibus talias a clericis uel collectas. § 36.

Circa hanc excoīcationē scȝ de exigentibus & extorquētibus talias l' collectas a clericis.

¶ Quero pone ꝙ nō exigunt uel extorquent ab inuitis sed ipi clerici spōte soluūt an īcidāt excoīcationē. Resopndet glo. & Paul9 in cle. quoniā de īmu. ecclesie ꝙ nō. 1

¶ Nota ꝙ ecclesiastice persone nō debēt grauari angariis nec pangariis: puta ad fossata facienda ul' huiusmodi. ut in dicto. c. nō min9 ul' ad collectas uel talias siue exactiones quascūq; ut in. c. aduersus extra de īmu. ecclesie nec ꝓ domibus prediis ul' quibuscūq; possessionib9 ab eisdē ecclesiis ul' ꝑsonis ecclesiasticis legitime acten9 acquisitis ul' ī posteꝝ acquirendis ut in. c. de īmu. eccle. li. 6. 2

¶ Quid dices de istis fratribus tertii ordinis Beati Frācisci. & de illis quos uocat Bar. milites gaudentes. An dicent̄ īmunes tanq̄ ꝑsone ecclesiastice ita ut imponentes eis collectas sint excoīcati. R̄ndet Pe. de an. c. i. de īmu. eccle. li. 6. ꝙ nō sint ꝑsone ecclesiastice. ꝑdicti 3

enī nō renūciāt ꝓprio.Item habēt uxores & uiuūt in ꝓpriis domib⁹ sicut laici:licet habeāt quendā modū uiuēdi & habitū approbatū ab ecclesia.ut notat Io.an.incle.cuꝫ ex.eo.de sen.ex.& ideo uidetur ꝙ isti nō sint exempti a datiis & collectis:quia licet habeant certum modum uiuēdi & habitū:tñ nō sunt clerici nec exercēt ministeria clericoꝝ unde qui nō exercet artem licet sit descriptus in collegio nō ꝓpter hoc hꝫ īmunitatē.l.sub pretextu de sacrosancta ecclesia. Bar tamē dicit se uidisse ꝯsilia plurimoꝝ doctoꝝ iuris canonici & ciuilis ꝙ isti a talibus exactionibus sint exēpti. sunt enī deo deuoti 12.q.i.duo sunt genera pro quo dicto facit textus in dicto.c.i.de īmu.ec.li.6. dum dicit ꝑsonis ecclesiasticis.nam nō potest negari ꝙ isti nō sint persone ecclesiastice.lꝫ nō sint clerici.ex hoc tenꝫ Bar. ff.de iure ī inmu.l.semp.§.quibusdā.quod ītelligit uerū nisi assumpsissent illū habituꝫ ī fraudē oneꝝ.l.cura.ff.de īmu. et bono.ubi glo. facit mētionē de istis fratrib⁹ de pñia.

4 ¶Quid si occurrit necessitas reipublice.puta insult⁹ latronū ꝟ exercitus uolens patriā delere uꝟ cōburrere quib⁹ oꝫ obuiare & resistere nec tēpus cōsulēdi papam:an si grauetur ecclesia incurrāt̄ he pene Respōdet Pe.de ancha.in.c.i.de īmu. ec. & ꝛ͂m Oldardum ꝙ nō:si mora esset periculū allatura:ut.ff.de dam.infec.l.q. .§.si causa &.ff. de op.no.nuncia.l. pupillo .§. si quis riuos. Nota ꝙ quedam bona usibus ecclesiaꝝ dedicantur quo ad fundationeꝫ uel ortum ꝟ māsuꝫ ꝟ dotem ecclesie & hec exempta sunt. Cetera cū suo onere trāseūt de cen.c.i.Item nota ꝙ fossata dicuntur sordida munera ad que ecclesia non tenetur.

5 ¶Quero que dicantur expeditiones Rñdet An.de bu.i.caualcatas uꝟ missores nūcioꝝ ad que clerici personaliter cogi nō possunt.qa sunt sordida.Item nota ꝛ͂m An.de butri.in dicto.c.nō min⁹ que debeant occurrere:ut posset epūs factis laicoꝝ imponere collectam. Primo cōsensus clerici.Scd'o euidēs utilitas & necessitas.Tertio ꝙ utilitas sit cois ꝓ re publica.Quarto ꝙ facultates laicoꝝ nō suppetant: sed hodie ēt his ꝯcurrētib⁹ ñ pñt sine licētia pape:ut dicto.c.aduers⁹.

6 ¶Quero ad que munera seu collectas subiaceat ecclesia & papa pōt dare soluendi licētiem.Rñdet An. de bu.dicto.c.nō min⁹ ꝙ quedaꝫ sunt munera sordida:ut calcis coquēde arene fodiēde uel fossati ꝑsonaliter faciendi siue stabuli curandi uel mūdādi & ad talia ñ pōt cogi ecclesia.C.de sacrosancta eccle.l.placꝫ Quedā sunt munera ex ordinaria ut sunt hospitia & similia que dicūtur extraordinaria.qa nō sunt ꝑ aliquā legem uꝟ statutū ordinata. sed capitaneus ꝛ͂m suaꝫ uolūtatē imponit tēpore fertilitatis & ad talia nō tenet̄ ecclesia.C.

de sacrosanc.eccle.l.placet.16.q.i. Romanorū &c.c.iuxta sanctiones. Quedam sunt munera extraordinaria que respiciūt publicā utilitatem.ut defendere rēpublicā ire ad exercitum principis ꝯtra saracenos uel mittere uel firmare muros tēpore noctis.Quedā sunt extraordinaria q̄ respiciūt pietatē ut refectio uiaꝝ et pontiū.Item facere prelato charitatiuū subsidium uel pauperibꝰ siue subuenire dn̄o ī necessitate:ut qn̄ ēptionē fecit uł captus ē uł filiā maritauit uel miles factus ē: uł quia ad principē iuit ꝑ suis negotiis: uł quia alias expensas graues:uł ītollerabiles fecit rōnabiliter:uel alia quacūq; causa depauperatus ē: uel nimis obligatus uł nō habet aliquid comedere.de istis dic tertia.q.ul.extra de senten.excoi.c. puenit.& ultra illa dic: ꝙ nulla maior pietas q̄ defendere patriā pauperes & debiles ab hostibus.23.q.3.fortitudo &.c.si quis &.c.non inferenda. hoc quo ad publicam utilitatē.Quedā sunt munera ordinria angariaꝝ & pangariaꝝ. Munera angaria.i.ꝑsonalia.ut quando qs tenet ire uł mittere ī caualcatā dn̄i expensis tn̄ ipsiꝰ domini.ff.de mune. & hono.l.muneꝝ.Item pangaria sunt mixta.i.parti reale & partiz ꝑsonale.i. qn̄ quis tenetur ire uel mittere ī caualcatā expēsis eūtis uel mitttētis:ut dicta.l.muneꝝ.§.mixta & ab istis sc; angariis & ꝑ angariis ordinariis sunt omnes clerici liberi .C. de epi.& cle.l.2. & s̄m hoc hoc ēt uerū quo ad res deputatas alimoniis eoꝝ q ecclesie deseruiūt & non multum habundant.12.q.2. ecclesiaꝝ seruos.C.de sacrosanc.eccle.l.placet &.l.priuilegium: secus tn̄ ī rusticis & coloīs possessionū ecclesiaꝝ q ab āgariis et ꝑ āgariis:imo ēt a talibꝰ scd̄m aliquos in aduentu principis non excusantur.C. de sacrosan.eccle.l. neminē.Item si ep̄us uel abbas tenet magnum & nobile feudum a principe aliquo quod cōsueuit ei aliquo modo seruire. nam in hoc casu q̄uis non teneatur ire in caualcatā ꝑsonaliter ar.23.q.8.& .§.i. &.§.his a quibus & extra de uoto.ex multa.§.ultimo:tamen debet mittere s̄m ꝙ solitum ē.aliter nō teneat beneficiū ex quo nō uult facere seruitiū ar. supra de cle.ꝯiugato ꝙ a te. & hoc ueꝝ si iustū bellū et si sit īiustū:tūc dꝫ cognoscere īperatorē celestē in supiorē ii.q.3.Iulianus nec per hoc in tali casu si non mittat potest priuari feudo ar.de prescriptis.c.fi.& de cōsue.c.fi.Quedam sunt munera ordinaria que rerum sunt sicut tributa & census certi siue seruitia ł caualcate hospitia ł similia certa et ānualia possessionibꝰ annexa et ad ista tenetur ecclesia si res ad ipsam deueniat.ii.q.i.si tributuz et.c.magnum.23.q.8.cōueior et.c.tributum et talia possunt uocari superīdicta.i.tributa rebꝰ posita a quibus nullꝰ excusatur.C.de sup īdicto.l.i.et.2.li.decio et a predictis nō excusatur ecclesia ex pacto

ul' causa nō tanquā onera:sed tāꝗ tenēs rem oneratā cū q̄ne libꜫ res trāseat cū onere suo.ff.de contra.emp.l.ex litteris.§.fi.& de decimis c.pastoralis.quia que sunt cesaris debēt reddi cesari & que sunt dei deo.de cle.ↄiugatis.c.ex parte & sic quantū ad decimas oblationes & alia spiritualia & quo ad mansum siue dotem excusatur ecclesia 23 q.ul.ſm canonistas & supra de censi.c.i.Item quia de decimis & oblationibus nō soluit tributum.Itē ꝙ si fundus redimeretur ēt nō soluet tributū.23.q.6.cōperim9.An autē debeat clericus soluere decimā de prebēda sua.Vide supra de decis.c.i.&.c.nouū genus.&.c.i. de censi. Quedā sunt munera ꝓueniētia ex lucratiuo titulo rei trās late in ecclesiā a curiali que in scriptiones lucratiue appellātur.nam inscriptio erat quarta ipsi9 rei quā aliquis dabat uenerabili loco.Exemplū.Si curialis dabat ecclesie.16.ecclesia quartā partem illorū.16 d'bebat dare ꝓ tributo & uocabatur īscriptio lucratiua & ad tales inscriptiones l' munera seu tributa nō tenetur ecclesia.23.q.8.sancim9 p ꝙ puto ꝙ ad istas gabellas que soluūtur de ↄtractibus illis donationibus lucratiuis nō teneatur ecclesi.l.sancim9.C.de sacrosanc.ec.

7 ¶Quero quia dicitur in dicto.c.ꝙ imponētes collectas clericis ñ pñt absolui nec successores nisi satiffecerint. Quero de quo habet talis rector satisfacere añꝗ absoluatur.Rñdet An.de bu.ꝙ d' emēdatōe cuiuscūꜫ dāni ecclesie ꝓpter hoc ↄtingētis si nullū ↄsilium dedit de collecta imponēda.Sed si ↄsilium dedit tenet nedū adinteresse sed ad ipsi9 collecte restitutionē.Si uero ↄsiliū ñ dedisset forte nō teneret ad emēdationē collecte:sed ad alteri9 īteresse quod obueīt ecclesie ob ipsi9 regimē & forte spiritualē ul' pecuniariā oportebit eū subire ſm ꝙ forsitā bonus iudex arbitrabitur. Hec autē locum habent quādo quis succedit inregimīe eius qui ē excoīcatus ex ꝑdictis cāis ul' aliter qualitcūꜫ ꝓpter libertatē ecclesie uiolatā.Sec9 si ex alia causa esset ptās excoīcatus ul' ↄsiliarii ul' uniuersitas seu ciuitas int̄ dicta tūc eni successor nō esset excoīcat9 ſm Inno.

8 ¶Quero quid si nou9 successor operam dedit q̄tūcūꜫ potuit qd' hoc dānū collecte emēdaretur:sed uniuersitate resistēte ñ potuit obtinere qd' intēdebat. Videtur ꝙ sit excoīcatus ar.24.q.3.si heres. Tu dic cōtrariū scꜫ ꝙ ex hoc tātū nō sit excocicat9 ubi reliquat regimē nec stet ꝓpter timorē salarii amissionis ꝙ nō renūciet officio:quia si ista d' causa renunciet officio cū uniuersitas in culpa sit nihilomi9 tenetur salariū reddere ei cū per eū nō stet quomin9 regat.et ideꜫ est dicendum si contra expressam inhibitionem antiqui rectoris ex cessit uniuersitas in predictis. quia non excusat nisi officio renūciet

De his q̄ ꝯpellūt ꝑlatos ſeu capitula ad ſummittēdū laicis ꝟl alienādū bona ĩmobilia.§.37.

Circa hanc excoĩcationē.ſ.de his qui cōpellunt ꝑlatos ſeu capl̃a ad ſummittēdum laicis uꝟl alienandū bona ĩmobilia.

Nota ſc̃m Io.Mo.& Petꝛ̃ de an.ꝙ ꝓhibentur hic quidāmodi alienationis uꝟl dationis in rebꝰ ĩmobilibꝰ. Nā āte iſtā ꝯſtitutionē prelati oppreſſi cōtra opprimētes ĩuocabāt nobiles ad defenſionē ſuam & potentes faciendo eos aduocatos uꝟl defenſores locoꝛ̃: & ꝓpter hoc illi ſibi uendicabant quoddaꝫ ius dominii uel aduocationis in eccl̃iis uel locis defenſis. & refert Guil. & Fran. ſe uidiſſe multos prelatos faciles ad talia & quādoq; nobiles ſummittebāt alios ut opprimerēt ad predictū finē a quo ut abſtineant uidētes prelatis ſummiſſiones iſtas peĩtus interdictas per iſtā cōſtitutionē ē prouiſum. Primo ꝙ clerici non audeant ſummittere.Deinde ꝙ laici non faciant ſibi eos ſummittere a clericis per hanc uiaꝫ ĩdirectā ꝟl directā ſummittēdo moleſtatores:ut poſtea ſub colore defenſionis & patrocinii illaꝛ̃ rerū ſibi ſummiſſarū eccleſie defraudent̃ uendicando ſibi ius dñii.nam iſti ſummittebāt moleſtatores & poſtea dicebāt ſacerdoti ſummitte mihi hāc rē & iſte nō audebit me moleſtare.unde ſacerdos fatebatur ſe habere ab illo talem rē & poſtea facta ſumiſſione uolebāt ueꝛ̃ ius habere & dominiū rei uēdicare. 1

Nota ſc̃m glo.& Pe.ꝙ hec ꝓhibitō ſolū locū habet ĩ rebꝰ ĩmobilibꝰ & iuribus eccleſiarū:ſecus ergo in rebus mobilibus in ipſis enĩ non pōt dari certa regula. quia ſc̃m donū quod ē paruū uel magnū tenꝫ uel nō tenet & ſc̃m qualitateꝫ donatarii.ſ. utꝛ̃ ſit bene meritus nec ne.extra de dona.c.i. 2

Itē nota ꝙ iura ĩcorporalia int̃ ĩmobilia iudicāt̃. & idē ius ſtatuit̃ ĩ eoꝛ̃ alienatione ꝙ ĩ alienatōe reꝛ̃ ĩmobiliū ũde ānuus redditus ĩter ĩmobilia cōputatur ut in cle.exiui de paradiſo.§. cunq; de uer.ſigni & l.iubemus.C.de ſacroſanc.eccle.Iteꝫ nota ꝙ licet oĩs alienatio rei eccleſiaſtice regulariter ſit uetita niſi in caſibus a iure conceſſis: tñ ſummiſſio de qua loquitur hic ſpecialiter ꝓhibetur.nam ſc̃m Guil. ſi bene attendatur ē quedā alienatio quaſi ad illos cōfiteat̃ dominiū ꝑtinere directū.ff.ſi ager uectigal.l.i.§.fi.ſicut cuꝫ me ꝯſtituerē tuo noĩe poſſidere ĩ te trāſit poſſeſſio & abdicat̃ a me:qa is poſſidet cuiꝰ noĩe poſſidet̃.ut ĩ.c.cū ueiſſꝫ de reſti.ſpolia.&.ff.ꝺ.acq.poſſ.l.ꝙ meo ũde ꝑ hoc dicit Io.an.& Guil.ꝙ ſi uerus dñs cōſtituat ſe alieno noĩe rem ſuam detinere per hoc trāſfert dominiū & poſſeſſionē.Itē nota ꝙ dōminiuꝫ rerum eccleſiaſticarū eſt penes eccleſiam hoc mō ſc̃m Io.an. in nouella nam eccleſia.i. congregatio fideliū cuius xp̄us eſt 3

caput habet dñiu3 sed paupeꝝ sunt quo ad sustentationē. & clicoꝝ quo ad gubernationē seu admīstrationē. Ite3 nota ꝭm glo. & Pe. ꝙ in ista summissione de qua in textu requiritur licētia specialis pape nō sufficeret ergo generalis.

4 ¶ Itē nota modos huius summissionis ꝓhibite hic in textu enarratos. Primo dicit ꝙ prelati nō possunt summittere seu supponere laicis ecclesias sibi cōmissas bona ī mobilia seu iura ipsaru3 sine consensu capituli: & apostolice sedis licentia speciali: seu cōcedēdo ipsa bona uel iura in emphitheosim: non ꝙ hic probibeatur emphitheosis & alie alienationes & ꝯtractus a iure ꝑ missi fora & casibus: s3 ꝓhibet summissiones fieri: ut defendantur ab his quibus summittuntur ꝭm glo. Item alias alienando in forma & casibus a iure ꝑmissis sub audi per summissionē. Itē cōstituendo eū dominū. Itē recognoscendo seu ꝓfitēdo ab istis ea tanquam a supioribus se tenere. Itē aduocando .i. tanquā aduocatis recognoscendo uel ipsos patronos ł aduocatos ecclesiaꝝ seu bonoꝝ ipsaꝝ perpetuo aut ad tp⁹ ñ modicū statuēdo unde dicit glo. Ad modicū ergo tēp⁹ possunt uocari in patronos & defensores. quia tunc in modico tēpore nō ē periculū. Pōt autē dici modicū tēpus infra. io. annos uel ꝭm Guil. & Gari. relinquitur iudicis arbitrio ex quo hic nō determīat īspecto statu ecclesie & īminenti periculo & cōditione ꝑsonaꝝ. unde si fieret locatio uni dño ł potēti p. io. ānos: ut tueretur eā nō īcideretur excoīcatio.

5 ¶ Itē nota ꝙ ꝑlati qui cōtra hanc ꝓhibitionē summiserīt bona īmobilia uł iura ecclesiastica ipso facto sunt suspensi ab officio diuino & ab admīstratione. Clerici uero qui hoc faciūt hoc fieri a ꝑlato & nō denūciēt supiorib⁹ sunt suspensi per triēniū a perceptōne bñficioꝝ De istis suspensionibus uide quod notatur in. c. cū dielc͠t⁹ de ꝯsuetu dine. & in cle. cupiētes de penis ubi ē glo. magistra & ꝺ re iudicata . c. cū eterni li. 6. & qꝺ ibi notatur sup uerbo officii.

6 ¶ Itē nota ꝙ ꝓpter delictū dñi terra pōt subici īterdicto. ut hic dicit ꝙ legitime ad moniti a tali usurpatione nō destiterit restituendo q̄ talit usurpauerit eo ipso sentētiā exc oicationis īcurrāt: et ex tūc ad supponēdū terrā ipoꝝ ecclastico intdicto libere ꝓcedatur.

De exigentibus pedagia et guidagia a personis ecclesiasticis. § 38.

Circa hanc excoīcationem de exigentibus pedagia et guidagia a personis ecclesiasticis.

i ¶ Nota ꝭm Petꝝ de an. uaria noīa sc3 uectigal. pedagiū. tributū cēs⁹ pensio. Pedagiū et uectigal idem significant et soluitur ab itinerātibus de his q̄ deferūt nō sui usus causa et qñꝙ soluitur ꝓ transitu

personaꝝ tantū ut Ferarie. Tributū uero ē quod prestatur fisco et idem īportat ꝙ census uł pensio.

¶Nota ꝙ clerici sunt īmunes a solutione pedagii ꝓ rebus quas defe rūt uel transmittunt nō causa negotiandi a contrario ergo sensu si negociandi causa tenebuntur. Item nota ꝙ in solutione pedagii a clericis ñ ꝓcedit ꝯsuetudo. qa papa iudicat eā corruptelā. 2

¶Quero quia dicitur hic ꝙ tales exigentes satisfacere debent cui dꝫ satisfieri de illa trāsgressione. Videtur ꝙ prelato ꝑ notata 17.q.4. si quis cōtumax. & placet Archi. dictū Lan. qui ibi hoc tenuit & dixit illud capitulum loqui cum iniuria fit loco: si uero fiat persone locuꝫ habet. c. parochiano de senten. ex. 3

¶Quero quia dicitur hic ꝙ ecclesiastice persone nō tenentur de suis rebus soluere pedagia. Quid de ēptoribꝰ reddituū clericoꝝ uł reruꝫ utrū iisdem priuilegiis possint uti Io. an. remittit ad Specu. de īmu. eccle. Archi. hic tenꝫ ꝙ nō pro quo facit qđ notatur de iure patro. c. i. Pe. de an. dicit ꝙ aut ē uectigal ordinarium & ex ꝑsona ecclesie siue fisci nō trāsibit īmunitas ī emptorē. l. licitatio. §. mercatores. ff. de publi. Aut ē uectigal extraordinariū qđ nō ponitur. l. uł senatus cōsulto ł ꝯstitutione principis. Ista enim sunt extraordinaria. ff. de uaca. mu. l. ī honoribus. §. quid & quo ad ista īmunitas transit ī ēptorē & hoc notat Bar. ī dicto. §. mercatores. 4

¶Quero hic dicitur ꝙ ꝑsone ecclesiastice nō tenētur soluere de rebꝰ quas nō negociandi causa deferunt. Quero quis dicatur ꝓprie nego ciator dicit Io. an. pꝰ Archi. ꝙ ille qui rem emit & ipsam integram & immutatam uēdendo lucratur. Ille uero qui emit uł sit sibi ma teria aliquid inde operādi ille nō ē negociator ut dicit Criso. 88. di. c. eiiciens. Et ꝑ hoc cōsuluit Fredericꝰ de senis ī q̄stione monasterii sancti Galgani dyocesis uulturane quod monasteriuꝫ habet uenam ferri ī insula helbe & facit illam fodi & uenā deferri per territoriuꝫ senense ut faciat inde ferrum: ut uēdat postea & lucret. Exactores gabellaꝝ senēsium petebant pedagiū. Abbas dicebat se non teneri Fredericꝰ ꝯsuluit ꝓ eo. s. ꝙ nō tenebatur. s. quia ista nō ē negotiatō sicut cū faber emit ferrū ut inde diuersas formas educat gladioruꝫ clauoꝝ. unde dixit ꝙ etiā si fratres emerēt uenam ferri ut facerēt exinde ferrum nō dicuntur ex hoc negociari. quia ut dictum ē ne gociari ē rem emptam nō īmutatam uendere. Emere uero rudeꝫ materiā & illam ꝑ artificium ad aliquam formā redigere nō ē ne gociari: īmo tales uocantur potius artifices q̄ mercatores Pe. đ an. dicit ꝙ quādo ñ in ꝓprio solo uenā ferri fodere faciunt sed emunt & ferrū postea inde redactū uēdicāt ꝯsultus respondi ꝙ negotiatio 5

ē mixta artificio ſi p magiſtros & alios faciunt hoc fieri. tunc eniꝫ nlla uerſatur īduſtria clericoꝝ ideo ſoluere tenētur: ſecꝰ ſi eccleſia habet uenam & ꝑ operarios fieri & fecit & poſtea uēdit: ſicut enī ī ſimili de frumēto & aliis redditibꝰ collectis ī ꝓprio ſolo nō tenēt ſoluere. ita nꝫ de iſto ferro ꝟ de alia materia q̄ appellatōe fructuū ꝯtinet. l. diuortio. §. ſi uir in fundo. ff. ſo. matri.

6 ¶ Quid ſi fiat ſtatutum ꝙ ſi quis uēdat teneatur dare duos denarios regi uel coī ciuitatis. An clerici teneantur uina uēdēdo ꝟ frumēta que habēt ex prebenda Rn̄det Cinus ꝙ nō in. l. omnis. C. de epi. & cle. Idem Pe. ꝑ dictam. l. oīs ubi dicitur ꝙ meliꝰ ē ꝙ bona ī paupes diſtribuant q̄ in ſordibus muneribus uel alias illicite cōſumant ubi dicit Pe. & Bal. ꝙ clerici de bonis prebēdaꝝ ſuaꝝ que uendunt uel uēdi faciunt nō tenētur ſoluere gabellā nec etiam ad portā & idē cōſuluit Bar. ſm ꝙ refert Bal. in. l. placet. C. de ſacroſanc. eccle. ꝙ n̄ tenentur ad gabellas De hoc uide ī Specu. de cle. ꝯiugatis &. c. ul. & ui. & ho. cle. Idem Io. de ligna. dicens quid de gabellis & datiis que le uantur ī ciuitatibus lōbardie. Rn̄det idem. ic. q. 2. putāt quidam. & . c. plerique de priui. c. quāto. Et ſubdit Secūdum hoc tota italia eſt interdicta & irregulares omnes clerici nō obſeruātes. Idē Io. an. in glo. Thelogi tamē ſcꝫ dn̄s Bo. & Ri. in ſa di. ultima ar. ul. q. pe. exponētes illud Mathei 17. Quid tibi uidetur Petre reges terre aqbꝰ accipiūt cēſum a filiis an ab aliis & īfra ergo liberi ſunt filii. dicunt ꝙ ille textꝰ intelligitur de criſto quia xp̄us non tenebatur reddere tributum: nec hi qui ſunt imitatores eius ꝑfecti: puta apoſtoli ꝓ eo ꝙ naturaliter liberi erāt & oīa bona tp̄ralia dimiſerāt. & ideo cēſuꝫ uel tributum ab eis reges terre accipere nō debebāt. In aliis autem xp̄ianis uel qui ſunt ſeruilis cōditionis: uel qui abūdant tēporalibus bonis illa auctoritas nō habet intelligi unde tenētur ſoluere uectigalia. unde ꝓ eis bene facit textꝰ. 23. q. 8. c. tributū. ubi dicit Tributū in ore piſcis piſcante Petro inuentum eſt: quia de exterioribus ſuis que palam cūctis apparent tributum eccleſia reddit. Non āt piſceꝫ totum dare ius iuſſus ē ſꝫ tantū ſtaterem qui in ore eius inuentus ē quia nō eccleſia īperatori dari: nō pōtificalis apex qui ī ore piſcis. i xp̄i eccleſie ꝑminet ſubici regibus poteſt. Sed ſane ut diximus ꝙ in ore piſcis. i. xp̄i īuenitur ꝓ Petro & dn̄o dare iubetur quia de ex teriobꝰ eccleſie quod conſtitutū antiquitus ē ꝓ pace & quiete quia nos tueri & defenſare debent īperatoribus ꝑſoluēdū ē. Itē Ambro ii. q. i. Si tributuꝫ petit impator nō ei negamus agri eccleſie ſoluant tributum: uel ſi agros deſiderat imperator nō dono ſꝫ nō nego. Iteꝫ ideꝫ dicit ubi ſupra. c. ſequēti. Magnū quidē ē & ſpeciale documētū

qñ uiri xp̄iani sublimioribꝰ potātibus docentur debere eē subiecti nec quis cōstitutionē terreni regis putet esse soluendam. Si enim censum filius dei soluit: quis tu tantus es qui putas nō esse soluēdū Itē Apo. Ro. tertiodecīo. Oīs aīa sublimioribꝰ potestatibꝰ subdita sit: Non ē potestas nisi a deo. Que autē sunt a deo ordinata sunt. Itaqꝫ ꝙ qui resistit potestati dei ordinationi resistit. Qui autē resistit ipsi sibi dānationē acquirit & infra reddite ergo omnibus debita cui tributum tributum cui uectigal uectigal. Cōcludit ergo ꝙ theologi loquūtur de iure antiquo decretoꝝ sꝫ hodie de iure sexti & clemētinarum nō tenentur.

De his qui concedunt repressalias contra ecclesiasticas personas. §. 39.

Circa hanc excoīcationem scꝫ de his qui cōcedunt repressalias contra ecclesiasticas personas.

¶Nota ꝙ cōcedētes repressalias cōtra ecclesiasticas ꝑsonas tam ipsi q̄ illi quibus cōcesse sunt eas extēdentes cōtra ecclesiasticas ꝑsonas uľ eaꝝ bona nisi infra mēsem scꝫ a tēpore ꝯcessionis uel extēsionis ipsas ꝯcessiones uľ extēsiones reuocauerit: si ꝑsone singulares fuerit sentētiā excoīcationis incurrūt uniuersitates uero incurrūt sentētiā īterdicti quacūqꝫ ꝯtraria cōsuetudine nō obstāte. i

¶Quid si clericus principalis debitor cuius occasione repressalie sunt cōcesse captus ē: an hec decretalis habeat locum Respondet glo. ꝙ quidam dicunt ꝙ nō tum quia hic idē grauat̄ ꝓ se ipso: & sic cessat ratio textus ubi dicitur repressalias in quibus alius ꝓ alio ꝓgrauat̄. tū qa ꝯstitutio penalis ē restrīgēda extra de ele. statutū li. 6. 2

¶Quero que sunt persone ecclesiastice cōtra quas nō debet concedi Rñdet glo. Vt sunt clerici: templarii: hospitalarii: conuersi: & deo deuoti. 12. q. i. duo sunt genera de senten. excoīcatio. parochiano de elec. sciant libro. 6. 3

¶Quero utꝝ possint cōcedi ꝓ credito clerici uniꝰ diocesis ꝯtrā clīcos alterius dyocesis Rñdet glo. ꝙ nō. 4

¶Quero an per istā decretalem corrigatur. c. Dñs deus noster. 23. q. 2. unde cōcedūtur repressalie quādo ciuitas uindicare negligit quod a suis imꝓbe factuꝫ ē Rñdet glo. ꝙ nō sed solū statuit ꝙ ꝓdelicto uel credito alterius cōtra personas ecclesiasticas concedi ľ extendi non possint. sed si cōcedātur cōtra laicos cū modis a iure ꝓmissis licꝫ de quo hic plene per Petrum. 5

¶Quid si infra mensem ꝓcessum fuerit ad actum. s. ꝙ fuerit ꝑsona ecclesiastica ꝓ alio pignorata. nūquid hec pena habebit locum īfra mensem. Rñdet glo. ꝙ in statū pristinū reuocādū erit infra mēsem 6

l. ſm Gar. Reuocatio re integra fieri debet añq̄ ꝑcedat ad actum alias nō habet locum hec pena.

De impedientibus officium cuiuſcunq; iudicis eccleſiaſtici. § 40.

Circa hanc excoīcationē de impedientib9 officium cuiuſcunq; iudicis eccleſiaſtici: quia ī principio dicit papa ꝙ intellexit ꝙ dñi tēporales faciebant iſta.

1 ¶Querit Io. an. utꝝ ſit idem in priuata perſona ut ſit locus huic pene & quid de clerico ſic agente. Rñdet ꝙ ſic. nā licet ſic narret ī hñte tp̄alē iuriſdictionē: cōſtitutio tamē ē generalis dū dicit Statuim9 ne quis: & in fine ſubdit ſi quis uero.

2 ¶Quero hic dicitur ꝙ impediens officiū iudicis ī cauſa que de iure uel de cōſuetudine ſpectat ad forum ecleſiaſticū ē excoīcatus q̄ro que ſunt ille. Reſpondeo ſunt multe & notantur in. c. cū ſit deforo cōpetenti. Primo cognoſcit de ſacrilegio. ut dicto. c. cū ſit Sunt & alia crimina de quibus eccleſia punit tā clericos q̄ laicos ut crimē periurii. ut de elec. c. uenerabilis. Crimen ſymonie ut de ſymonia ꝑ totum. Item crimen hereſis ut de hereticis. c. ad abolēdā. Crimē uſurarū ut de uſuris. c. cum tu. & c. quia in oībus. Crimē adulterii cum agitur ad thori ſepationē. ut de procura. c. tue. In his directe ſpectat iudiciū ad eccleſiam. Indirecti ut ſi agatur ꝑ modum denūciationis ad penitentiam. ut in. c. nouit de iudiciis Et dicit Inno. dicto. c. cum ſit ꝙ raptores rerum eccleſie dicuntur ſacrilegi. 17. q. 4. c. 3. & c. ſicut qui idcirco pertinet ad iudicium eccleſie. 12. q. 2 nulli liceat predia. & c. de laicis. Immo ēt ſi dubium ſit: puta quia neget rapinā tamē cognoſcit eccleſia. 16. q. 1. ī canonibus. 24. q. 3. ſi quis. ubi etiā dicitur ꝙ nō ſolum de rapina: ſed de qualibet etiam oppreſſione: & nō ſolū clericorū ſed oīum pauperū cognoſcet īmo ſi de fraude habita in ꝯtractu eccleſie agatur uel etiã ſine fraude cōtractus nullus dicatur eccleſia cognoſcit. 12. q. 2. apoſtolicos īmo quocunq; modo de re eccleſiaſtica agatur cognoſcet eccleſia. 12. q. 2. quicunq;. Idem dicit in. c. nouit de iudiciis ubi ēt addit ꝙ crimen pacis fracte pertinet ad iudiciū ecclīe.

De cōpellētibus reaſſignare beneficia & detinētib9 citatos romā ne uadant. § 41.

Circa hanc excoīcationē de cōpellētibus reaſſignare beneficia & detinētibus citatos romā ne uadant.

1 ¶Quero quid ſi quis laicum citatum ad apoſtolicam ſedem detinet. Reſpondet glo. ꝙ nō habet locum hec pena: quia dicit textus eccleſiaſticos: ſed appellatione eccleſiaſticoꝝ intelligunt etiam deo

deuoti.12.q.i.duo.

¶Sed quid si essent alibi citati. Rn̄det glo. ꝙ nō incideret has penas licet quo ad excoīcationē ipsi⁹ detinētis eēt loc⁹ huic cōstitutioni sed nō quo ad alias penas ipsius detenti. 2

¶Sed quid si citatus ꝓcurat se capi ꝑ prelatum ecclesiasticū. Rn̄det glo. ꝙ nō est locus huic pene: sed si prelatus secularis hoc faciat incurrit excoīcationē etiā si clerico nō intendit iniuriari. Manus enī seua & iniuriosa. est quia fit iniuria sedi apostolice ad quā ē citatus & toti ordini clericali. 3

¶Sed quid si detineantur mulieres regulares. Respondet Gengellin⁹ ꝙ licet nō dicatur īcurrritur excoīcatio ꝓpter manus īiectionē de senten. excoīcatio. ueniēs: &. c. de monialib⁹. 4

¶Item nota ꝙ ad penam excoīcationis incurrēdā sola captio sufficit de senten. exco. nuper sed pena suspensionis & priuationis a bn̄ficiis nō habēt locū intribus casibus. Primo ī capiēte: ut captus beneficia reassignet. Scd'o ī illo qui citatū ad sedē apostolicā īpediuit. Tertio in illo qui sic hāc captionē sibi ꝓcurauit. 5

¶Quero quia hic dicitur ꝙ obtētis beneficiis sint priuati: q̄d d' obtinēdis: an erūt īabiles ad obtinēda. Rn̄det Ste. ꝙ si priuātur obtentis multo fortius obtinēdis: magis enī fauēt iura ī retinēdo q̄ ī q̄rendo C. d' Codi. l. fi. supra d' ꝯcess. ꝑbē. c. fi. li. 6. C. d' bono ꝑscrip. l. d' portati 6

¶Nota ꝙ iste suspensiones sunt sciende. quia etiā occultos ligant in foro peītentiali & ē necessaria dispensatio: ut ē glo. ordinaria in cle. i. in uerbo curant de hereticis. 7

De ꝑcutiente religiosū ꝉ cōuersum. § 42.

Circa hāc excoīcationē. s. d' ꝑcutiēte religiosum uꝉ cōuersū Querit glo. in dicto. c. nō dubiū de sen. exco. An ꝯuersi ecclesiaꝝ seculariū gaudeāt priuilegio. Videtur ꝙ nō. ut hic a ꝯtrario ubi loquitur de ꝯuersis ecclesiaꝝ regularium Rn̄det ꝙ si traderēt se & sua siue ecclesia seculari: siue regulari cēsebūt ꝑsone ecclesiastice & in totū translate: & sic habent īmunitatē ecc'liasticā 17. q. 4. quisquis: quia duo genera xpianoꝝ. Vnū ꝙ deo dedicatū ē ut clerici & ꝯuersi. Aliud ut laici. 12. q. i. duo sunt genera. & hāc opinionem dicit glo. benigniorem. quia equū est ꝙ eoꝝ gaudeāt priuilegio quoꝝ uitam & religionē assumpserit de statu mo. recolentes lʒ Io. & Vicen. teneant ꝯtrarium in. c. dilecta de maio. & obediētia. Hosti. tenet ꝙ nō gaudeāt quando ꝯuersus in domo sua manet: ut laicus ar. de priuile. c. 3. § de ꝯfratribus. Sed si ē ꝯuersus qui tradidit se & sua & habitum mutauit audit horas uiuit honeste talis intelligitur ī totum translatus in forum ecclesie & gaudet īmunitate & i

ſic intelligit.c.q ſquis.17.q.4.& in li. feudoꝝ de priuile.ſancto.l.una ad hoc de priuile.ut priuilegia.§.hoc aūt. Et ꝑ hoc facit ratio quia ꝯuerſ9 ñ dicit q retinet ꝓpriū.lȝ dicat̃ i miſterio ꝯuerſionis q facit ſe ꝯuerſum ſ̃m tan.ĩfra eo.parochianos. Vide Petꝝ in.c. religioſ9 de ſenten.exco.li.6.

2 ¶Quid ſi un9 ꝑcutit unū d' tertio ordīe bti Frācifci. Vid' ſupra.§.36.

3 ¶Quero an mandans occidi clericum & moriens ante reuocationeȝ mādati incurrat iam mortuus excoīcationē quando nūci9 mandatū exequitur. Vide Ric.in.4.di.18.ar.5.q.4.

4 ¶Qualit̃ intelligatur enormis iniectio.uide ibidē ar.13.q.i.

De īpedīetib9 officia uiſitatoꝝ monialiū.§.43.

CIrca hanc excoīcationē.ſ. de impedīetib9 officium uiſitatorū moīaliū ſeu canonicaꝝ.i.eaꝝ q̄ uiuūt ſicut canoīci ſeculares.

i ¶Quero an debeat precedere monitio impedimēto.uel ecōtra.ut ſit locus huic pene.Rñdet glo.ꝙ prius requiritur ꝙ qs īpediat officiū deinde ꝙ fiat monitio qua facta niſi tales impedientes deſiſtent īcurrūt excoīcationē:ſec9 ſi monitio ꝑcedat īpedimētū.

2 ¶Quero an ſufficiat monitio generał.ſ.ꝙ nullus īpediat uiſitatores an requiratur particularis & ſpecialis noīatī ſcȝ amonem9 te talē ne impedias officium noſtrū glo.non determīat. Gengel.tenet ꝙ ſufficit generalis monitio.

De doctoribus qui ſcīeter docēt illos q dimiſerūt habitū ſue religionis.§.44.

CIrca hanc excoīcationē ſcȝ de doctorib9 qui ſcient̃ docent illos religioſos q dimiſerīt habitū ſue religionis. Idē dicit eſſe glo.& Pe.de an. Si doctor legat ſcolari qui nō dimiſit habitum ſcȝ ꝙ ipſe doctor ē excoīcatus.quia participat in crimīe ꝓpt̃ qd' ſcolaris ē excoīcatus ut ī.c.nup &.c.ſi ꝯcubīe de ſen.exco. Addit ipſe Petrus pulchrā diſtinctionē p9 Lap. qa aut religioſus ingreditur ſtudiū cauſa audīedi leges uel phiſicā aut theologiā uel canones ſiue aliam ſcīetiā nō ꝓhibitā. Prīo caſu ſi nō reuertatur infra duos mēſes:ſ̃m Inno.uel audiat ſemel tātum īfra duos mēſes ſ̃m Hoſti.per.c.fi.§. uerū. extra ne cle.uel mo.excoīcatus eſt ipſo facto tam ipſe religioſus q̄ ipſe doctor ſcīeter ei participās. Hoc uerū etiā ſi habitū non dimitat. Et ideo ſubaudi ad textū dū dicit habitu ſuo dimiſſo maxime.& hoc quo ad leges & phiſicā ſecundū Archi.ēt ſi de licētia ſui p̄lati ipſas audiat ſupra eo.c.nō magnop̄e &.c.ſuper Specu.In ſ̃o caſu dicas ꝙ ſi uadit de licētia ſui prelati & portat habitum clarū ꝙ nō incurrit aliquā penā. Si autē uadit ſine licentia uel etiā cuȝ licētia & habitum nō portet ipſo facto incurrit

excoīcationis sentētiam ut hic. Similiter doctor qui ei scienter p/
ticipat ī crimine ex quo ad mittit eū scienter nō gerētē habitum
Itē nota ꝭꝫ glo. ꝙ officiū doctoris ē scolarē expellere d' scolis.
Quid si monachus habet domum iuxta scholas & stando in ea pōt i
audire lectionem & doctor scit & legit: an doctor sit excoīcat⁹ Rñ
det glo. ꝙ nō qa nō posset ꝓhibere quī in domo ꝓpria moreret̄.
Quid si talis monach⁹ nō uult exire scolas an possit ui expelli. rñdꝫ 2
glo. ꝙ non. quia etiam excoīcatus gaudet priuilegio: ut eūpcutiens
incidat excomunicatōnē ꝭm ꝙ notat Io. B. i7. q. 4. si quis deinceps
& de senten. exco. c. cōtingit.
Quid si nō potest expelli Rñdet glo. ꝙ doctor debet exire scholas 3
sicut dicimus quādo excoīcatus intrat ecclesiam. ut notatur. ii. q. 3.
sicut & de senten. exco. nuper.

De ꝯtrahētib⁹ mr̄imoniū ī gradu ꝯsanguītatis. § 45.

CIrca hanc excoīcationē scꝫ de ꝯtrahētibus mr̄imoniū ī gradu
ꝯsanguinitatis & affinitatis ꝓhibitis.
Querit glo. quid si cōtrahat quis cum habente maritū uel cū iudea i
uł cum pagana ł cū cognata spirituali uł legali uł ꝯtra īpedimētū
publice honestatis. Rñdet glo. ꝙ licet nō teneat matrimoniū tamē
nō incidit excoīcationē. quia ī istis casib⁹ nō ē expressa.
Quid si quis ꝯtrahat infra gradus ꝯsanguinitatis uł affinitatis cū 2
dispēsatione pape. Rñdet glo. ꝙ nō ē loc⁹ huic pene: de qua dispē/
satione notatur de resti. spon. c. litteras in princi. & de statu mo. cū
ad monasteriū. & per Io. an. de uoto. c. i.
Itē nota de eo ꝙ textus dicit scienter ꝙ si quis ꝯtraheret ignorant̄ 3
scꝫ ignorantia facti ꝓbabili & nō affectata. puta qa nesciebat taleꝫ
esse suam affinē uł ꝯsanguineā nō ē excoīcatus.
Sed quid si ignorabāt ius nescientes usqꝫ ad quottū gradū ꝯsangui 4
nitatis uł affinitatis extenderetur ꝓhibitio iuris: tamē bñ sciebant
in quo gradu erant. Rñdet glo ꝙ incidunt excoīcationē: quia igno
rantia facti & nō iuris excusat.
Sed quid si solus un⁹ cōtrahentium sciēter cōtraxit sciēs se esse in 5
gradu ꝓhibito. Rñdet glo. ꝙ ille solus ligatur.
Sed quid si ignorāter a prīcipio cōtraxit. sꝫ postea superuenit sibi 6
sciētia & tamē cohabitauit cum cōsanguinea quam accepit Rñdet
glo. ꝙ nō ē excoīcatus quia hec cōstitutio nō punit cohabitationeꝫ
uel īcestum sed solum cōtractum matrimonii sicut dicim⁹ ī filī ꝙ
qui ignotāter eligit īdignū licet postea sciat nō īcurrat penā ꝯsilii
positam in. c. cum in cūctis de elec. cū in hoc pōderetur ītium. ut ī. c
dudū eo. ti. & ꝓbat̄ hoc ex eo ꝙ siñ iudicio ecclesie ab illa diuertere

nō poſſet de diuor.c.porro.Fateor tamen ꝙ peccat cognoſcendo ꝺ̄ ſenten.exco.īquiſitioni.

7 ¶Quid ſi cōtraxi cuꝫ ea quam credebā cōſanguineā affinē ꝟ monialē ſed inueritate nō erat. glo. remittit ad notata ꝺ̄ ſenten.excoīcatō. c.ſi uero.&.c.inaudiētia.

De his qui per uim ꝟ metū extorquēt abſolutōnē ab excoīcatione.§.q.6.

Circa hāc excoīcationē.ſ.de his qui per uim ꝟ metū extorquēt abſoulutionem ab excoīcatione.

1 ¶Querit glo.quid ſi iiuſta erat excoīcatio. Rn̄det idē.ſ.ꝙ excoīcatꝰ ē quia humiliter debet petere abſolutōnē nō ꝑ metū cōpellere.quia ſentētia paſtoris ſiue iuſta ſiue iiuſta timēda eſt.ii.q.3.c.i.

2 ¶Quero de qua ſuſpenſione hic loquitur. Rn̄det glo.indiſtincte ſi qs cōpellat ꝟ extorq̄at abſolutionē uel reuocationē ſuſpenſionis ſiū ab officio ſiue a bn̄ficio ſiue ab īgreſſu eccleſie ē excoīcatꝰ.

3 ¶Quid ſi excoīcatio ē per metū extorta.i. ꝙ quis cōpulit iudicē ut aliquem excoīcaret.Rn̄det glo.ꝙ ualet excoīcatio.ii.q.3.quatuor pōt tn̄ ꝑ exceptionē elidi.ut ibi notat̄.ar.de fur.īterdū.

4 ¶Quid ſi quis intulit metum tamē iudex ꝓpt̄ hoc abſoluere noluit. Rn̄det glo.ꝙ talis inferens nō ē excoīcatus.

5 ¶Quid ſi nō excoīcatus intulit metum:ſed alius Reſpōdet glo.ꝙ inferens excoīcatus erit.

6 ¶Sed nūquid ī predicto caſu ipſe excoīcatus ſuſpēſus uꝉ interdictus incurrit hāc penā ſi alius ꝓ eo uꝉ eius noīe metum ītulit Reſpōdꝫ glo. ꝙ ſic ſi mandauit uel eius nomine factū ratum habuit ꝺ̄ elec. c.ſciant de ſenten.ex.cum quis.

7 ¶Quid ſi abſolutor qui per metū abſoluerat poſtea ratum habuit id quod ꝑ metum fecerat.Reſpōdet glo. ꝙ nihilomīꝰ ſunt excoīcati metum inferētes quia textus dicit ꝙ ē nulla.

8 ¶Sꝫ qd ſi quis nō īferat metū ī corpore ſed ꝑ penā amiſſionis reruꝫ cōpellat abſolui.Reſpondet glo.ꝙ ē excoīcatꝰ.

9 ¶Sed quid ſi cōpulit ꝑ uanū metum de quo timere nō debuit:nūquid habet locum hec pena Rn̄det glo.qꝺ̄ nō quia talis metus nō īducit reſtitutionē nec ꝓprie appellat̄ metus.ff.qꝺ̄ metus cauſa.l.metum. &.l.ſe.&.l.nec timorem. Ille ergo metus qui putatur iuſtus ad reuocādum ea que per illud facit īcurrere excoīcationē:aliꝰ uero n̄.

10 ¶Sed quis dicit iuſtus metus. Reſpondet Pe. de an.qꝺ̄ metꝰ mortis uꝉ cruciatus corporis & talis qui poſſit cadere īcōſtātem uiꝝ quod arbitrio iudicis relinquit̄ ut nota.C.qꝺ̄ metus cauſa.l.īterpoſitas. & ſupra eo.c.cum dilectus ubi glo.Aliis modis cōſiderat iuſtum metū

ad recisionē actus. Addit idem Pe. distīguendo. Tu dic latius. nam quādoq; uult rescindere quod gestū ē p metum ex edicto pretoris & tūc requiritur metus de quo predixi statim. Quādoq; quis uult rescīdere a sentētia uł mēte edicti: tūc sufficit si ī psonā filii ł ꝯiūcti inferatur. l. isti quidem. ff. ꝙ metus causa. Quandoq; quis uult rescindere p officiū iudicis & tūc sufficit metus uerecūdie: lʒ ibi n̄ sit mortis periculū ł cruciat⁹ corporis. l. fi. §. fi. ff. eo. Aliquādo īfertur metus alicui futuri euēt⁹ ut in medico q causa extorquēdi pecuīaʒ morbum leuē aggrauat. & tūc rescinditur officio iudicis. l. medicus de uariis extra or. cogni. Quādoq; infertur metus cā maioritatis & obediētie. & hoc dupliciter: nā q̄dā ē maioratas absq; publica ptāte ut maioritas que habetur a marito ī uxorē. & tunc rescindit̄ officio iudicis. l. i. §. honorande. ff. quaꝝ reꝝ actio nō datur & l. fi. ff. de furtis

¶Quedam est maioritas cum publica potestate cuius timore aliquid geritur: & tunc rescinditur conditione ex lege. ut. C eodem libro si per impressionem.

¶Quero quomō cognoscetur utrū metu publice potātis aliqd gerit̄. ii

¶Dic hoc iudicis arbitrio relinquēduʒ est pōderatis circūstantiis an cōsueuit esse terribilis & similia ut notat Bar. in. l. de pupillo. §. si qs ipsi pretori de oper. no. nūcia.

¶Quero an metus cōminate excoīcationis sit cēsend⁹ iustus. Dic ut notat Io. an. dicto. c. cum dilectus. i2

¶Item nota ꝫm Petrū ꝙ sicut requiritur metus qui possit cadere in cōstātem uiꝝ ad recessionē actus: ita requirit̄ dol⁹ q potuerit cadere ī prudētissimū. Si quis ergo inducitur fatuitate ad actum gerēdum ex hoc nō potest pretēdere se deceptum dolo: quia fatuitas que est similis late culpe cū dolo alterius cōpēsatur. i3

De ꝯpellētib⁹ celebrari ī loco intēdicto. § 47.

Circa hāc excoīcationē. s. ď ꝯpellētib⁹ celebrari ī loco ītdicto.

¶Quero quia text⁹ dicit ꝙ grauis querela ad papā puenit ꝙ domini tēporales cogūt celebrare ī loco interdicto. Quid ergo si sunt epī ł ecclřiaꝝ plati. R n̄det glo. idē. s. ꝙ sunt excoīcati. i

¶Quero hic dicit̄ ꝙ cogūt celebrari ī loco īterdicto de quo interdicto hic loquitur. R n̄det ꝙ de interdicto a iure ł ab hoīe. 2

¶Quid si ē occultum ꝙ locus sit interdictus: tamē clericus scit: an teneatur seruare licet nō sit publicatū. Respondet glo. ꝙ sic. & idē tʒ Archi. de senten. exco. is qui li. 6. qď uerū intelligit Vincē. ubi factū ꝑpter qď esset interdictus loc⁹ esset occultū secus ubi factum esset publicum licet nesciretur ꝙ esset locus interdictus. unde glo. dicit ꝙ esset necesse ꝙ fieret una cōstitutio ꝓ salute aīaꝝ qua ꝓuideret 3

ꝙ clerici nō tenerētur ad obseruationē īterdicti lati a iure nisi pri⁹ fieret illoꝝ declaratō seu publicatō.

4 ¶Quero quid si ꝓhibeāt excoīcatos exire nō a missa: sꝫ ab aliis dīnis officiis. Rn̄det glo. ꝙ nō ē locus huic pene.

5 ¶Quero quia excoīcat illos qui ꝓhibent ne excomunicati moniti exeant de qua monitione loquitur: an generali uł speciali. Respondet glo qđ sufficit generalis monitio. ut postq̄ facta est ꝓhibentes sint excoīcati: sed quo ad excoīcatos uł interdictos nō exeuntes reqrit quod nominatim sint moniti ut exeant: qui si postea remanēt sunt excomunicati.

6 ¶Quero quia hic dicit textus qđ ad papam grauis q̄rela deuenit ꝙ quidā cogunt celebrari tēpore interdicti nedum in locoꝝ suorum capellis: sed incollegiatis ecclesiis. quero quid si faciunt celebrari ī suis oratoriis quibus ex speciali licentia tales potentes causa īanis glorie potius q̄ deuotionis faciunt in aliquo domus sue angulo celebrari an sit locus huic pene. Rn̄det Lan. ꝙ nō.

7 ¶Quero an tēpore interdicti possint cāpane pulsari ꝓpter p̄dicatōꝫ uel gratia capituli congregandi. Respondet Lan. ꝙ sic dūmō non fiat in fraudem.

8 ¶Itē nota hic ꝙ publice excoīcati & interdicti si moniti nō exeunt cum diuina celebrātur incidunt aliaꝫ excoīcationē: & sic excoīcat⁹ potest iterum excoīcari.

9 ¶Sed an ligatus pluribus sententiis possit una absolutione absolui. Distīguit Lan. ꝙ aut qui ē excoīcatus ab uno aut a plurib⁹. Prīo casu aut una sentētia aut plurib⁹: si una aut ꝓpter unā causam aut ꝓpter plures: si ꝓpter unam causam tunc sufficit una absolutio ꝓ oībus: si ꝓpter plures causas tunc aut cōstat ꝙ ꝓpter quālibet itē debat singulas ferre sentētias aut ꝓpter simul oēs causas: aut dubiū ē. Prīo casu erūt necessarie tot absolutōnes quot fuerūt sententie. In 2o sufficit una absolutio: tamē oēs cause exprimēde sunt in ea: alias nō sufficit. Si pluribus sentētiis tūc erūt necessarie plłes absolutiones. ff. de oper. no. nō. l. pupillo. Si autē unā intēdebat ferre sn̄iam sic dicendo excoīco anathematizo te tunc sufficit una absolutio. đ iudeis. c ad liberandā. ff. de acceptis. l. plurib⁹. Si āt a plurib⁹ iudicib⁹ si omnes habent unā iurisdictionē uꝫ absolutio & una ab uno eoꝝ dū tamē habeat potestatē ab aliis. ff. de of. dele. l. causam. Aut habēt distinctas iurisdictiones. & tunc tot requiruntur absolutiones quot iurisdictiones. & excoīcationes. extra de sentē. ex. c. officii: & dicet ordinario sum excoīcatus a uobis & ab aliis cum fuero absolutus a uobis postea petā ab aliis. De hoc ēt uiđ Ric. i. q. di. 18. ar. io. q. 3.

De ſepeliētibꝰ bereticos·§·48.

QIrca banc excoīcationē.ſ.de ſepeliētibus bereticos & ce. nota
ꝙ abſolui nō poſſunt niſi ꝓpriis manibus exbumauerit & locꝰ
debet carere perpetua ſepultura.

De grauātibus electores & ꝙ noluerit eligere eos ꝓ quibus rogati ſunt·§·49.

QIrca banc excoīcationē.ſ.de bis qui grauāt electores eo ꝙ no-
luerint eligere eos ꝓ quibus rogati ſunt.
Querit glo.qd ſi ſint epī ꝗ boc faciāt.Rñdȝ ꝙ ſunt excoīcati. 1
Quero quia textus bic dicit ꝙ qui grauāt clericos ꝉ pſonas eccleſi- 2
aſticas quia noluerūt eligere eos ꝓ qbus rogati ſunt q̄ dicūt pſone
eccl̾iaſtice.Rñdet glo.ꝯuerſi tēplarii lȝ nō ſint clerici.
Quero bic dicitur qui grauāt clericos ul̾ alias perſonas eccl̾iaſticas 3
ad quas in aliquibus monaſteriis eccleſiis aut aliis piis locis ſpectat
electio:ad quos ergo ſpectat electio de iure coī.Reſpōdet glo.ꝙ in
collegiata eccleſia ſpectat ad collegium electio de iure pa.c.nobis
16.q.ul.ꝯgregatio. Et ſi nō ē collegiū ſpectat ad patronum ut in.c.
poſtulaſti de iure patro. Et boc de iure coī niſi aliud inducatur de
ꝯſuetudine ut in.c.cum eccleſia de cauſa poſſeſſionis:ſi aūt non eſſet
collegium uel patronꝰ p dyoceſanum babet ordinari.10.q.i.regēda
16.q.7.oēs baſilice.Et bec uera quo ad electionē ꝑlati.ꝗ̄ īferioribꝰ
bñficiis notatur extra de elec.c.cū eccl̾ia uulturana.
Querit glo.an ꝑces īducāt ſymoniā.Dic ut octaua.q.2.ī ſum.7.q.i. 4
Moyſes de eta.& quali.tuā.
Itē nota ꝙ bic dicit ꝙ grauātes electores ul̾ conſanguineos caſum 5
ſpecialē ī quo ꝑcutiens laicū ē excoīcatus ipſo iure ad idē de ſentē.
exco.c.quicūqȝ & de īmuni.eccle.quoniā.
Quero an grauātes eos qui noluerunt preſentare illū ꝓ quo rogati 6
erant:ſint excoīcati.Rñdet glo.ꝙ ſic fauore eccleſiaꝝ.Idem dicit ī
nouella de ꝯfirmāte & poſtulāte infra eo.ſi poſtq̄ ī fi.& ꝙ notatur
ſupra eo.in cauſis.

De mittētibꝰ cardinalibꝰ ī ꝯclaui poītis grā electōnis pape nūciū ꝉ epiſtolā·§·50.

QIrca banc excoīcationē.ſ. de bis qui cardinalibus in cōclaui
poſitis gratia electionis pape mittūt nūciū ul̾ epiſtolā uel
omnibus ul̾ alicui eoꝝ. & ꝗ̄ loquēte ſecuȝ ſecrete ſcḋm glo.
ē epiſcopalis quia papa ſibi nō reſeruauit.

De rectoribꝰ ciuitatū ī qbꝰ fuerit celebrāda electio pape qui nō faciūt ſeruari dictā ꝯſtitutionē·§·51.

QIrca bāc excoīcationē.ſ. de rectoribꝰ ciuitatum in quibus fuerit

celebranda electō romani pōtificis q n faciūt ꝯuari dictā ꝯstitutō3.

i ¶Nota ꝙ. qn̄ moritur romanus pōtifex statim audito romani pontificis obitu rector ciuitatis in qua debet fieri electio coram clero & populo uniuerso ciuitatis ad hoc specialiter cōuocādis deb3 pſtare corpale iuramētū ꝙ totū ordie3 illi9 ꝯstitutōis diligēt obſuabit.

2 ¶Item nota penas quas icurrit si nō facit diligenter obseruari aut si fraudem cōmittat. Primo ē excoicatus ipso facto. Secūdo ē ppetuo ifamis. Tertio nō pōt habere aliquam dignitate3 nec aliqd publicū officium. Quarto feudis & bonis ceteris que ab eadē romana eccłia tenet uel ab aliis ecclesiis ipso facto est priuatus & reuertuntur ad ipsas ecclesias cum pleno iure de eis disponēdi quicquid placeat ecclesiarum prelatis. Quinto ꝙ ipsa ciuitas in qua dicta electio fieri debebat sit ipso facto iterdicta. Sexto ꝙ pōtificali careat digitate.

3 ¶Item nota ꝙ districte precipitur patriarchis archiepiscopis epis et aliaꝝ ecclesiarum prelatis & predicatoribus ut exhortent cleru3 & populū ad orandum ꝓ electione pape & ꝓut circūstantie pēsande suaserint ieiunia idicant.

4 ¶Quero que sunt illa que obseruari debent p9 mortē summi pontificis ad que obseruari faciēda tenet domin9 ciuitatis i qua morit papa. Respōdeo plura. Primo ꝙ si papa moritur in ciuitate in qua cū sua curia residebat cardinales qui fuerint in ciuitate ipa pn̄tes teneant exspectare absentes per.10.dies tantum quibus elapsis siue absentes uenerit siue nō ex tūc omnes cōueniāt in palatio in quo idem pōtifex habitauit cōteti singuli uno seruitore clerico ł laico ꝓut elegerint. Illi autē qui manifesta necessitate cogūtur possunt duos habere seruitores ꝓut elegerit siue clericos siue laicos. Scd'o ꝙ in eodem palatio unū cōclaue nullo itermedio pariete seu alio uelamine puta cortinarum oēs habitēt i coi. Tertio ꝙ dictū ꝯclaue ita claudatur ex omni parte ꝙ nullus illud intrare ualeat uel exire nisi ꝙ relinquatur aditus ad secretam cameram ꝓ necessitatibus ipsorum cardinalium corporalibus: puta ꝓ superfluo pondere deponēdo ꝯm Pe.C.de testa.l.antiquitas. Quarto ꝙ nullus possit ad eos accedere uel secrete loqui & ipsi cardinales nō debēt tales audire nisi aliquis uellet loqui aliquid de his q̄ pertinēt ad electionē: puta si esset aduocatus iurisperitus religiosus uel tabellio ꝯm glo. qui de uoluntate omnium cardinalium ibi presentiū uocaretur. Quito ꝙ nulli liceat cardinalibus mittere nūcium uel scripturā ł secrete loq: alias ipso facto sentētiam excoicationis icurrit. Sexto ꝙ incōclaui predicto una fenestra cōpetens dimittatur per quā ipis cardialibus ad uictum necessaria possint cōmode mistrāri cōpetens dico scd'm

glo.ita qđ per eam intrare ł exire nullus possit. Septimo qđ si ĩfra tres dies postquã cõclaue dicti cardinales ĩtrauerint nõ fuerit facta electio pape per spaciũ quinqꝫ dieꝝ ĩmediate sequẽtiũ tã ĩ prãdio q̃ in cena non habeant nisi ferculum. Octauo ꝙ si post istos quinqꝫ dies ad huc nõ fuerit facta electio. tunc tãtum mĩstretur eis panis & uinum & aqua donec sit facta electio. Nono ꝙ pendente dicta electione cardĩales nihil possint percipere lucri de camera pape nec aliud lucrum undecũqꝫ ꝓueniẽs ipsi ecclesie: sed ille cui cõmissa est custodia camere pape debet omnia lucra seruare futuro põtifici. Decĩo ꝙ si aliquid lucri de camera pape pendẽte electione ꝑcipiãt ex tũc sunt suspensi a perceptione reddituũ suoꝝ bñficioꝝ quousqꝫ hui9modi lucra restituant. Vndecĩo ꝙ cardinales nõ debẽt se ĩteriꝫ de alio negotio impedire nisi forte supueniat a deo urgẽs necessitas ꝙ oporteret ꝓuidere defendẽdo aliquã terrã ipsius ecclesie uł nisi eueniret aliud tam euidens & tã graue piculũ ꝙ omnes cardinales ꝯcorditer iudicarẽt ꝓuidendum esse. Duodecimo ꝙ si aliquis cardinaliũ dictũ ꝯclaue nõ ĩtrauerit ĩfra. io. dies aut postq̃ ĩtrauerit absqꝫ manifesta causa infirmitatis exierit. tunc nõ possit ulterius ad electionem admitti. Tertiodecimo ꝙ si aliquis ex cardinalib9 ĩfirmaretur põt sine eo ad electionẽ per alios ꝓcedi & cessante ĩfirmitate debꝫ admitti. Quartodecĩo ꝙ si cardinales absentes ĩfra terminũ. io. dieꝝ superuenerit anteq̃ electiofacta sit intus admittantur ad electionẽ faciendã cuꝫ moderamine seruiẽtium & cum clausura cibo & potu sicut predictum ẽ. Quĩtodecimo ꝙ si papa moritur in coĩtatu siue in territorio illius ciuitatis in qua erat cum sua curia: tũc cardinales in dicta ciuitate debent ꝯueire ꝑ electione faciẽda nisi forte esset ĩ terdicta uel rebellis romane ecclesie quo casu in alia uiciniori cõueniãt que nõ sit rebellis uł interdicta cum clausura & aliis modis supradictis. Item nota ꝙ ꝯstitutio similis fuit facta per Celestinum sed fuit reuocata p Adrianũ sine cõsensu cõcilii quod facere potuit papa đ plenitudine potestatis cũ sit sup omnia cõsilia. extra đ electionibus. c. significasti. quã Gre. confirmauit ꝭm glo. Item nota ꝭm glo. ꝙ ẽ speciale ĩ electione pape ꝙ cardĩales absentes nõ citantur sꝫ exspectãt p decẽ dies: sec9 in aliis electionib9.

¶Sed pone ꝙ cardinales qdã sunt absentes: & ita remoti ꝙ nullo mõ possent uenire infra decẽ dies ad locum ubi debet electio celebrari: nũquid poterũt presentes statim ad electionem procedere uł ante lapsum spacium horum decem dieꝝ. Rñdet glo. ꝙ nõ. nam posset esse ꝙ absentes audiẽtes de ĩfirmitate pape uł alia causa uenire ceperant ante mortem: ita ꝙ infra decem dies a morte erunt in loco. 6

Item pone q̄ aliquis cardinalis non debito tēpore expectatus uult agere de cōtemptu utrum possit. Rn̄det glo. q̄ non si electio facta fuit ab oībus aliis uł a duabus ptibus eo nō cōputato.

8 ¶Quero hic dicitur q̄ presentes teneātur expectare absentes per. io dies quibus elapsis oēs pn̄tes debēt ingredi ad electionē. Quid ergo si isti presentes eēnt pauciores q̄ tertia. pars? Rn̄det glo. q̄ possunt eligere. nā illud qd̄ dicit̄ q̄ si electus a paucioribus q̄ a duab9 ptib9 cardinaliū gerit se ꝓ papa sit excoīcatus ut i. c. licet de elec. intelligitur duabus ptibus. s. presentiū.

9 ¶Quero q̄ sit necessitas qua cardinalis possit habere duos seruitores ī ꝯclaui. Rn̄det glo. puta quia podagras hꝫ ita q̄ necesse habet per duos ꝯuitores sustētari uł portari uł alia simili cā.

io ¶Quid si cardinalis porpter īfirmitatē nolēs inclusus stare renunciat uoci sue: nūquid uꝫ renūciatio: & nūquid rediēs admittetur. Respōdet glo. scd̄m Hostien. cui hoc de facto contigit qd̄ penitens & rediens admittendus est: de his tamen que medio tēpore facta sunt cōqueri nō potest.

ii ¶Quero pone qd̄ absens cardinalis uenit p9 diē octauū p9 diem inclusure ł a die inclusure: ita q̄ cardinales inclusi tūc nō habēt nisi uinū & aquā & panē ut dictū ē: nunquid iste supueniēs statim cōpellitur suscipere eoꝝ uitā. Rn̄det glo. qd̄ sic licet nō fuerit ī culpa: qa sepe sine culpa quis punit̄ ex causa de re. iu. sine culpa.

i2 ¶Quid si papa morit̄ in mari ubi debēt cōuenire cardinales ad electionē. Rn̄det glo. qd̄ debēt cōuenire in ciuitate per quam locus ille maris distīguit: puta si uocatur mare pisanū debēt cōuenire pisis: si āt nō distīguit̄ ꝑ aliquā ciuitatē dn̄t ꝯuenire uiciniori.

i3 ¶Quid si electio pape sit facta ī ciuitate ītdicta. Rn̄dꝫ glo. qd̄ ualet.

i4 Item nota ꝯm glo. qd̄ cardinales tenentur eligere idoneū lꝫ dicam9 quod nulla exceptio admittitur cōtra electum a duabus partib9 ut supra eodem. c. licet.

i5 ¶Quid ergo si laicū illitteratum eligant. glo. remittit ad notata in. c. si quis pecunia. 79.

i6 Item nota cautelam adhibēdaꝫ circa ꝯclaue ꝯm Pe. ut habeat unū accessum & nullum medium parietem siue uelamen. Meliorē cautelam adibet iursicōsultus cū mulierē dicētē se pregnantem tēpore partus iubet ī cōclaue poni & caute custodiri ne supponatur part9 quē postea se pepisse dicat: ut sic mariti cōsanguineos a successione excludat. l. i. § de īspiciēdo. ff. de nō inspiciēdo: unde nota posse committi fraudem ꝓpter uelamē mediū: qd̄ facit ad questionē: quod si inter testes & attestatorē ē cortina ī medio ita qd̄ audiūt uocē ei9

sed nō uident ꝙ nō ualet testamētum nec depositio testium depo-
nētium de auditu & nō de uisu ut notat Cy. in. l. si nō speciali. C. de
testamētis & per Bar. ī. l. sum. § idē labeo. ff. de aqua pluuia. arcēda.

De his qui uocantur ad dirigēdas moniales in electionibus. § 52.

Circa hanc excoīcationē. s. de his qui uocātur ad dirigendas moniales ī electionibus ab eis faciēdis: nisi abstineāt ab his per que inter eas posset in ipsis electionibus oriri discordia uel orta nutriri.

¶Quero qui sunt isti qui possunt īcidere hanc excoīcationē. Rn̄det glo. puta religiosi cōsiliarii aduocati discreti uiri qui uocantur ad dirigendas moniales circa modū electionis ab ipsis faciēde. i

¶Sed quero quia hic dicit hi quid si uocarēt mulieres religiose ł alie discrete an si ꝯtrafacerēt īciderēt excoīcatōnē. Rn̄det glo. ꝙ sic. 2

¶Item nota ꝙ hec pena habet locum nedū ī his qui uocātur ad dirigēdas moniales regulaꝝ apꝓbataꝝ in eaꝝ electionibus faciēdis: sed ēt ī his qui uocāt ad dirigēdas illas q̄ nō renūciāt ꝓpriis nec faciūt ꝓfessionē regularē ī una de regulis apꝓbatis sꝫ uiuūt sicut canonici seculares ī secularibꝰ ecclesiis nisi abstineāt a predictis. 3

De electoribꝰ & electis ad regimē urbis rome cōtra. c. fundamēta. § 53.

Circa hāc excoīcationē. s. de electoribus & electis ad regimen urbis rome ꝯtra. c. fundamēta đ elec. li. 6.

Nota ꝙ ī principio dicti capituli usqꝫ ad. §. ꝓinde. ponitur rō quare facta fuit hec ꝯstitutio & excoīcatio. s. ꝙ nullꝰ notabilis p̄eminētie potestatis & digītatis eligatur ī senatorem. s. ne cum sua potentia possit sibi dictam urbem usurpare & subiugare ecclesiam & romanum pōtificem. sicut fecit Coradinus qui de uenenosa radice Frederici quōdam romani imperatoris colubri tortuosi iusto ecclesie iudicio reprobati prodiisse uidebatur ī regulum: quiqꝫ ad exterminiū romane ecclesie manifestis iudiciis unaa cum suis fautoribus aspirabat. Secundo statuitur ꝙ nullꝰ īferioris dignitatis a p̄dictis eligāt ultra annū in senatorem ne habeat causam acq̄rēdi ī ea potentiā & pricipatū quo uelit postea sibi eiꝰ dominiū subiugare. i

¶Nota etiā penas quia Primo electio ē nulla. Secūdo īcurrūt excoīcationē tam electores q̄ electi cum dantibus eis auxiliū cōsilium uł fauorē. Tertio ꝙ si tales electi se īmisceāt ł cōsentiāt electōni sunt priuati unaa cuꝫ suis posteris omnibus feudis priuilegiis libertatibꝰ īmunitatibus gratiis & honoribus que tenēt ab ecclesia romana uel ab aliis ecclesiis & reuertantur ad ipsas ecclesias a quibus tenebant 2

Quarto ꝙ omnia facta ab istis in dicto officio sint nulla. Quinto ꝙ iudices & tabelliones qui auctoritatē tali electioni īterposuerint uł instrumenta confecerit: sint priuati dignitate & officio suo. Sexto ꝙ nō possunt absolui a dicta excoīcatione nisi per romanū pōtificē uel de eius licētia speciali.

3 Item nota ꝙ ciues romani possunt esse senatores uel patricii urbis rome: dūmodo nō ultra ānum: ēt si fuerit fratres uel nepotes ł filii dictoꝝ pricipū uł ēt si habuerint dignitatē uł titulū comitatus baronie uel alterius tituli: dūmodo dicta potētia sit extra territorium rome nisi esset multū notabilis & excellēs potētia ad quam rō hui⁹ cōstitutionis possit merito extēdi.

De magistris & scolarib⁹ bononiēsibus ꝯducētibus hospitia ante tp̄s. § ꝯq.

Circa hanc excoīcationē de magistris & scolarib⁹ bononie qui ante tēpus ꝯductionis cōducūt aliorum magistroꝝ uel scolarium hospitia sine ipsoꝝ ꝯsensu.

i Quero ān locatores īcidāt excoīcationē quia solum uidetur dicere de cōducētibus. Rn̄det An. de bu. ꝙ doctores coīter tenent ꝙ ligēt quia ꝑticipant in delicto ꝓ quo cōductor ē excoīcatus quia iste non cōduceret nisi locaretur. unde p regulam. c. si cōcubine. ē excoīcat⁹ locator. Sed uidetur ꝙ hec ꝯstitutio cōtineat īiquitatē: si nō ē licitū īterpellare locatorē ut locet ante tempus finitū iaꝫ erit aperta uia ad eludendū locatorē. quia si expectabit tempus poterit esse ꝙ recedet ille q ibi habitat & tūc si remanebit uacua Dicit Io. an. imaginandum esse ꝙ erat certum tempus in medio locationis quod erat determīatum ꝭm cōsuetudinē ad interpellandū locatores: ut hic in bononia in medio augusti: modo ante istud tempus locationis faciende: non dico facte nō erat licitum interpellare post hoc tempus sic & hoc uoluit hec decretalis.

2 Quero an hec ꝯstitutio astringat locatorē ad locandū secūdo anno Rn̄det An. de bu. ꝭm Hostien. ꝙ nō: dūmodo locet elapso tempore cōductionis ꝭm ꝙ declarat Io. an. aut facere non potest sine ꝯsensu inquilini. hec autem constitutio nihil dicit de necessitate locandi in secundo āno. Dicit tamē Gofredus ꝙ si nou⁹ inquilin⁹ uult ꝓ eodē precio quo antiquus ē preferēdus antiquus: sicut dicimus ī locatōne predioꝝ fiscalium An. de bu. dicit ꝙ hoc de iure nō est determīatū ꝙ quis cogatur locare in secundo anno saluo q̄ in prediis fiscalibus. Est tamē uerum ꝙ ex quadam urbanitate potius deberet antiquo q̄ nouo locare & quasi dicitur facere īiuriam lato sumpto uocabulo si omisso antiquo locat nouo pro eodē precio: sicut dicit̄ ī ēphiteota

ut notatur.l.i.de priuile.credi.
Quero an hec ꝯstitutio in aliis scholaribus sit seruāda sicut bononie 3
ita ꝙ sit seruāda generaliter in quolibꝫ studio. Hostien.dicit ꝙ sic. quia alias frustratorie fuisset hic posita. quia suffecisset constitutio legati.Item quia olim erat ī suprascriptione episcopo bononie quod ē remotum ergo papa uoluit esse cōstitutionē generalem. Item qa eadem ē ratio.igitur ī omnibus debet esse idē ius.l. actio de uerbo. obli.& de con.translato. Item ꝙ sit generalis patet quia est clausa ī corpore iuris:licet de bononia loquatur.ut īstitutione đ iure natura gen.& ciui.§.sed quod principi.Itē quia fundata ē super bono publico & cōmuni. Tamē coīter doctores tenēt oppositum.Item dicit Io.an.ꝙ ē localis:ut patet ex uerbis ipsius cōstitutionis. & hoc dicit An.de bu.tenendum scꝫ ꝙ sit localis solum bononie seruāda & non generalis.
Quero an sufficiat episcopo bonōie facere legi per scolas. Rspōdet 4
An.de bu. ꝙ nō quia ē comunis audientia omnium scolariuꝫ:debēt ergo ī generali ꝯgregatione scolarium publicari đ quo nihil fit.
Quero an hec cōstitutio sit ferenda uł late sentētie.Respōdet An. 5
de bu.ꝙ ē late.
Quero an hec ꝯstitutio extēdat̃ ad scriptores.Rñdet An.de bu.qđ 6
credit ꝙ nō.quia hec ꝯstitutio ē penalis:ideo nō debet extēdi.Item qa ī scriptura appellatōne scolaris nō cōtinet̃ scriptor.

De participante cum excomunicato a papa in diuinis.§.55.

Circa hanc excoīcationem scꝫ de participante cum excoīcato a papa in diuinis.
Nota qđ ad hoc ut hāc excoīcatōeꝫ īcurrat tłis ꝑticipās quinqꝫ req- i
rūt̃ sꝫ An.đ bu.Prīo qđ ꝑticipās sit cłic⁹ Scđo qđ ꝑticipās fiat ex certa sciētia Tertō ꝙ spōte.Quarto qđ excoīcatō sit papalis.Quīto ꝙ excoīcatō sit ī dīnis. Et ita tꝫ An.đ bu.qđ ī oīb⁹ istis ꝯcurrētib⁹ participans ī diuinis sit excoīcatus:& ideo facit pulchram distīctōeꝫ dicēs.Tu dic qđ participās cum illo qui ē excoīcatus cū ꝑticipātib⁹ incurrit maiorem excoīcationem.idem de coīcāte ī crimine ꝓ quo ē excoīcatus scꝫ quia īcurrit maiorem excoīcationē. idem de coīcante in diuinis omnibus illis quinqꝫ cōcurrētibus de quibus predixi que hic intextu enumerātur. Cōcordat Hostiē.Io.tamē tenuit qđ coīcans excoīcato ī diuinis nō distinguendo inter papam & alios incurrat maiorem:secus si coīcat ī aliis quā ī diuinis: puta comedēdo loquendo dormiendo.ita notatur.ii.q.3.c.si quis episcopus in cōcilio Item nota textum de uerbo ad uerbum ut discernere possis opīonū

diuersitatem qui dicit significauit nobis & cetera. Verum clericos qui scienter & spōte participauerūt excomunicatis a nobis:& ipsos i officiis receperūt eadē excoīcationis sententia nō dubitamus inuolui quos etiam ꝑ absolutionis beneficio habēdo ad nos uolumus cum litterarum tuarum insinuatione remitti. Ric.in.4.di.18.ar.6 q.3.unaa cū Hostien.tenet ꝙ scienter participās in diuinis cuȝ excoīcato a papa nominatim incurrit eadē sentētiam.

De pticipante cū excoīcato nedū a papa sȝ a quocūq; in crimine.§.56.

Circa hanc excoīcationē de participāte cū excoīcato nedū a papa:sed a quocūq; ī crimine ꝓpter qđ ē excoīcatus incurrit excoīcationē maiorē.

i ¶Nota ſm An.de bu.i dicto.c.si ꝯcubine.ꝙ hoc intelligitur p⁹ latā sentētiam scȝ quādo participat excoīcato post latam sententiam secus si ante & hoc ī excoīcationib⁹ ab hoīe:secus a canone cuȝ iā sit lata sentētia tpe facte ꝯstitutionis.

2 ¶Sed quid si participat in locutione oratione dormitione & similia Dic ꝙ incurrit maiorem.ut in dicto.c.nuper.

3 ¶Item nota scđm Anto.de bu.in dicto.c.nuper ꝙ illud quod dicitur quod participans excomunicato in crimine dando ei cōsiliū auxiliū & cetera.intelligitur de cōsilio directe dato ad crimē ꝓpt qđ agēs ē excoīcatus: puta datur cōsiliū ad clericum uerberandum:secus si daretur in facto pro quo talis excomunicatus nō fuisset.Item dicit ꝙ si ego do tibi auxlium cōsilium & fauorem principalit ꝑ delicto ꝑ quo tu nō incurrebas excomunicationē quāq̄ ꝓpt hoc inquādaȝ ꝯsequētiam delictum cōmittas ꝓpter quod incurras excomunicationem:nō ꝓpterea ego incido excomunicationē. Exemplum ego presto tibi auxilium cōsilium & fauorem ut aggrediaris quendam laicum & illum offendas tu uadis & illo aggresso nedum laicū: sed & clericum offendis modo quāq̄ tu sis excomunicat⁹:certe nō ego quia meum cōsilium directe nō intendebat ad percussioneȝ clerici Idem esset si darem cōsilium ut aliquā rem auferres :certe si in ablatione ipsius offenderes clericum non essem excomunicatus. quia meum cōsilium nō fuit directum ad hoc.& sic patet ꝙ quo ad hoc ut participans criminoso in crimine incidat excomunicationē necesse ē ꝙ directe pticipet in illo crimine ex quo cōmittens incurrit excomunicationē.Possunt ēt intelligi p̄dicta ꝑ ut sentiūt doctores quādo non participatur in crimine damnato sed damnando:ꝙ tunc participans in tali delicto nō sit excomunicatus. Exempluȝ prebeo tibi cōsilium in tali crimine ꝓpter quod tu cōmittens non incurris

excoīcationem ipso iure: sed bene ꝓpter tale delictum potes excoī
cari: modo si postmodum excomuniceris: nunquid ego qui prebeo
consilium in predicto crimine ero excoīcatus. certe nō. qa auxiliuꝫ
non fuerat prestitum directe super facto damnato ut incurreretur
excomunicatio quia requirit iste textus in. c. nuper ꝙ scꝫ factum sit
damnatum & nō dānādum. Item hic uidetur tenere Anto. de but.
& Inno. ꝙ in ista participatione dando cōsilium auxiliuꝫ & fauorem
nō distīguitur an alias esset facturus uel nō: quia s̄m ꝙ dicit glo. nō
refert an de bono malum uł de malo pessimū quis efficiat. ff. d' ser.
co. li. i. § qui igitur de hac materia habetur in regula iuris. nullus ex
cōsilio li. 6. & ibi dicit Io. an. tamē ibi dicit quo ad pene quātitatem
placet sibi illa distictio per ea que habētur in. c. sicut dignū de homi
cidio. Bar. idem in. l. nō. § si manifesto. ff. de īiuriis.

De his qui ꝓcurāt ꝙ ꝯseruatores dati se intro-
mittāt de his que eis nō licet. § 57.

Circa hāc excoīcationē scꝫ de his qui ꝓcurant ꝙ conseruatores
dati se intromittant de his que eis nō licet.

Nota ꝙ ꝯseruatores quādoqꝫ dāt a papa & possunt solū cognoscere 1
de manifestis iniuriis. ut in dicto. c. i. de offi. dele. unde si de aliis quā
de manifestis īiuriis se ītromittāt scienter seu ad alia que iudicialē
īdaginem exigūt suā excederit potestatē: eoipso per unum ānū ab
officio sunt suspensi. Pars uero que hoc procurat sentētiā excoīca-
tionis īcurrit a qua ñ potest absolui nisi ei quē sic fatigauit īdebite
prio satisfaciat ītegralit̄ de expēsis. ut ī. c. fi. eo. ti.

¶ Quero qui dicūtur ꝯseruatores. Respōdet glo. dicto. c. i. ꝙ ꝯs̄uatores 2
possunt dici episcopi qui habēt ꝯs̄uare & defendere uiduas pupillos
& orphanos ab oppressionibus & iniuriis. extra de foro con. c. expte
&. c. ex tenore. 87. di. c. i. & 2. uicesimaseptima. q. 5. administratores
Et scire debes ꝙ isti ꝯseruatores ītdū dāt ut aliquos defendāt ꝯtra
latrones uł predones: īterdum ꝯtra eos qui eoꝝ priuilegia cōfrigūt
ut ea faciāt obseruari priuilegiatis: īterdū latius ut defendāt ab in-
iuriis & offensis: & ī nullo dictoꝝ casuū habent iudicialē indaginem
idest non possunt procedere per uiam iudicii ut dicto. c. fi. De ma-
nifestis ergo solum habent cognoscere: & intellige manifesta illa
que notoria sunt & ita patentia ꝙ nulla probabili tergiuersatione
celari possunt. ut de uerbo. signi. c. exparte. &. c. ultimo. de coha. cle.
& mulierum.

¶ Sed quid si negetur offensa notoria. Negatione enim uidetur res 3
fieri dubia. C. quibus ad libertatē ꝓclamare nō licet. l. 3. Dic ꝙ bene
ꝓbationes recipiet cōseruator. s. an factum sit notoriū ut sic uideat

an ſua ſit iuriſdictio.ff.de iudici.l.ſi quis ex aliena. & de reſcripti.c. ſuper litteris.alias eniʒ iſtorũ officiũ eſſet ĩutile:& ſi ĩueniet factuʒ notoriũ procedet alias deſiſtet. Nõ enĩ habet poteſtatẽ defendendi ſimpliciter ĩiuriã:ſed qualificatã notoriã: Sic ergo cõſeruator habʒ uocare reuʒ & ſi cõfiteatur factũ bene quidem: & ſi negatur ſuper notorio probationes recipiet.Si autẽ cõfiteatur factum ſed dicit ſe illud ſuo iure feciſſe.dicũt quidẽ ꝙ ulterius ſe ĩtromittere nõ debet .Alii cõtra dicẽtes ꝙ probationes recipiet ſuper notoria offenſa. ad hoc in.c.boñ.de elec. alias facile eſſet cõſeruatorũ officiũ deludere unde ſi uideatur cõſeruatori probabilis negatio non procedat:alias puniat ſicut notorium.

4 ¶Quero an ꝯſeruator nedũ offenſam iã poſſit punire:ſed ẽt ĩferẽdã Rñdet glo.ꝙ ſic.

5 ¶Quero quia ĩ.c.fi. dicitur ſcienter ſe intromittãt niſi de maĩfeſtis ĩiuriis:quid ergo ſi per ignorãtiam iuris hoc faciũt: uł ꝑ ignorantiã craſſam uł affectatam.Rñdet glo.ꝙ excoĩcationẽ incidũt de re.ĩiu. ignorãtia de tẽpo.or.eos de clande.de ſpõ.c.i.

6 ¶Quero quia hic dicitur ꝙ ſi iſti cõſeruatores ſe ĩtromittãt preter ꝗ de maĩfeſtis ĩiuriis ſunt ſuſpẽſi ab officio:nũqd ẽt a bñficio.Rñdet glo.ꝙ ſic.qa ẽ eiꝰ ſequella.32.di.c.ꝑter.81.di.c.ſi qui.

7 ¶Quero utꝝ alius ꝗ papa poſſit dare iſtos cõſeruatores. Reſpondet Pe.de ancha.ſ̄m Io.an. in nouella ꝙ ẽt legatus põt cũ ſit ordinariꝰ de of. le.c.2. ſi poteſt per ſe ergo per alium ut in regula poteſt qs li.6.Et ita refert de facto feciſſe quẽdam legatum.Ex qua ratõne ſequitur ꝙ quilibet ordinariꝰ poſſet ĩ ſua dyoceſi tales ꝯſ̄uatores creare ſ̄m Io.an.infra eo.c.fi. ſuper uerbo dietam Allegat tamen aliqua iura ciuilia que ꝓhibent hoc fieri.ſ.loci ꝯſeruatores ꝯſtitui ut in aucten.ut iudi.in quoq̃.ſufra .§.nulli quoqꝫ iudici.&.§.intdiciꝰ col.2.& de manda.princi.§ eos autem col.3.& in aucten.ut nulli iudici liceat habere loci cõſeruatores in prin.col.9. nam ut dicit tex. in dicto .§. interdicimꝰ.magis iſti cõſeruatores erant fures & uiolenti quam illi quos a talibus cohibere debebant.Ex qua ratione & aliis cõcludit Io.an. in uerbo dietaʒ ꝙ equũ ẽ cõſentire & ꝯcludere tales cõſ̄uatores per ſolos romanos põtifices dari poſſe ꝙ probat. c.i.de off.dele.dum dicit cõcedimus.&.c.fi.infra eo.ubi a ſede apoſtolica cõceditur & ad hoc preſtat argumentum de off. or.c.i.uerſi. nec pro eo.li.6.

De eo qui fingit aliquẽ caſum ꝑpter quem aliquis iudex uadat uel mittat ad aliquã mulierem ꝑ teſtimonio.§.58.

Circa hanc excoīcationem sc3 de eo qui fingit aliquē casu3 propter quem aliquis iudex uadat uel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio.

Nota rationem quare fuit facta hec excoīcatio poīta in principio tex. quia nō cōuenit mulieres euagari sup palatia nec uiroꝝ cetib⁹ cōmisceri. Et glo. addit ꝙ periculosa ē sexuu3 cōmixtio. 18. q. i. diffinimus. Et ideo hic ꝓhibet papa ꝙ mulieres nō debeāt personaliter ad iudicium cōuocari uł inuite trahi causa ferēdi testimonium nec auctoritate litterarū apostolicarum uł legatoꝝ ipsius uel alia quacunq;: sed cum necessarium fuerit testimonium earundē: iudex expensis partis cui incumbit probatio transmittat ad eas tabellione3 uł aliam personam idoneam: puta secūdum glo. p̄sbiterum uł aliu3 uirum honestum coram quo iurent: & ibi erit tabellio & citabitur pars aduersa: uel si casus occurreret ꝙ iure ꝓhibēte receptō testiū alteri nō posset cōmitti: tūc iudex debet ꝑsonaliter ad eas accedere uel si iudex sit persona notabilis: puta episcopus quē per reuerētiā episcopalis dignitatis ad mulieres accedere non decet: tunc etiam debent mittere. i

Item nota ꝯm glo. in eo ꝙ dicit ītuitas trahi. ꝙ si uolētes ire uolūt & nō coacte ad testimoniū ferēdum nō īcurritur hec pena. Et in hoc autem differunt religiose de quibus statim infra: quia etia3 si uellēt ire ad iudiciū nō possunt. 2

Quid de matre tutrice filioru3. Rñdet Pe. de an. credo ꝙ ꝑ se ipa3 possit si uoluerit in iudicio esse Postquā enim tutela sibi defertur a lege tāquā legitimā administratōnē habens potest rem ī iudicium deducere de appel. c. sua nobis. 3

Querit Io. an. utrꝝ hec pena habeat locū ī iudice laico Rñd3 ꝙ sic. 4

Item nota ꝯm eū ꝙ si quis ꝓcurator uł pars noīat aliquā mulierē in testem uł fingit casum aliquem dicendo talem esse suū debitorē ī cētum: de qua re testis ē talis mulier: & hoc facit ad hunc finem ut iudex uadat uł mittat ad eā ꝓ testimonio excoīcatus ē. 5

Quero an eoipso ꝙ quis fingit cōtra istam cōstitutionē sit excoīcatus. Rñdet Io. an. ꝙ non īmo expedit ꝙ iudex produxerit eam ad effectū eūdo ł mittēdo ad eā qa uerba sunt ītelligēda cum effectu ut in. c. relatum de cleri. nō resi. 6

De eo q absolut⁹ fuit ī articulo mortis ut adueniēte sanitate representet se. § 59.

Circa hāc excoīcationē sc3 de eo q absolutus fuit ī articulo mortis uel alio impedimento si adueniente sanitate uel alio īpedimento cessante non se presentat cum commode

poterit reincidit in eandē.

1 ¶Quero quō intelligitur illud cōmode. Vide supra excōicatō.2.§.35. Nota etiam hic glo.enumerātem omnes casus excomunicationum positos in hoc libro.6.

2 ¶Itē nota ꝙ ꝓpter iustum īpedimētum pōt quis absolui ab alio quā ab eo a quo de iure fuerat absoluendus. Iminens autem periculum mortis dicitur iustum īpedimētū etiā si īmineat aliť quā p infirmitatē:puta timet hostē capitalē ł ē obsess9 ł ī maib9 ꝑdoīs ł tyrāni uel est nauigaturus periculoso nauigio uel patitur naufragiū ł itur9 ē p loca piculosa.ff.de dona.cā mortis.l.tertia cū.l.se.

3 ¶Sed hic queritur utrū illa absolutio que conceditur propter iustum impedimentum potest fieri ab alio quā ab eo qui debet:an habeat locum in excōicatis alia ratione cōtracta aliter quā per iniectionē manuū.Rñdet Pe.de an.ſm Inno.ꝙ habet locū solū in excōicatis ꝓpter manuū iniectionē:sed si alias sit excōicatus a iudice ł a iure licet absolui possit in mortis articulo.ar.de sen. exco.c.a nobis.2. in fi.tamen in aliis casibus qui ponūtur in.c. quāuis de seten.exco.nō habet locum sed tantū ab excōicatore uel ab illo ad quem spectat absoluendi sunt:& ita notatur supra.c. quāuis in nouella.Sed hic in nouella Io. an. dicit ꝙ iste textus facit cōtra istā opīonē3 dū dicit ab alio absoluūtur & supra generaliter dixit ab homine uel a iure & sic de alia etiā excōicatione quā de illa que per manuū īiectōnē infligitur locū habet illa absolutio ꝓpter iustū īpedimētū ꝓueīens ex mł'tis causis ut dicto.c.ea noscit &:c.q̄uis &.c.ꝙ de his.

4 ¶Item nota ꝙ quādo quis absoluitur ab excōicatione debet satisfacere quod intellige iuxta ꝓprias facultates & per hoc īfert Archi. facultates ecclesie quas ad usum habet clericus ad hoc non teneri. 16.q.6.§.fi.pro hoc facit cle.uolentes.§.i.de here.& de appella.c.reꝓhensibilis Vide ꝙ notať ď ꝓbēdis.c.de multa.4.glo.

5 ¶Querit Io.an.in nouella utꝝ legati de latere possint absoluere īicientes manus in clericum si lesio sit enormis refert hic Archi. tenere ꝙ sic dicit Petrus de an. Aduerte quia super sunt opiniones de quibus in nouella supra eo ad eminentiam: & finaliter tenet ꝙ possit in atroci siue graui delicto puta mutilatione ossis fractōne & homicidio & similia.Io.an.ibi dicit ꝙ uidit aliquos legatos absoluētes & aliquos abstinētes.de iure tamen credit ꝙ possunt:quia iura que eis tribuūt istam potestatem generaliter loquūtur. & iura que excipiūt atrocē loquūtur nō ī legatis s3 ī inferiorib9. & hoc tenere expedit saluti aīaꝝ ſm eū.

6 ¶Querit etiam ī nouella utꝝ in aliis casibus reseruatis pape possunt

legati absoluere. Rñdet ꝙ nõ nisi in casu reſuato p manũ iiectõnẽ nam iste casus incepit eis competere de cõsuetudie postea approbata per.c. ꝙ translationẽ de of.le. ũde excoĩcatos noĩatim a papa ꝟ ab eius delegato nõ posset absoluere de of.le.c.studuisti & de of. or. c.pastoralis hoc uerum nisi super hoc habeat speciale mandatũ sup quo sibi non credetur nisi ostendat ꝙ si perdiderit ꝓbet amissionem & tenorem. Sufficit tamẽ ꝙ semel fuerit publicatus. ad hoc de mã da.prin.l.i.de priuile.c.cum olim.C. de testa.l.publicati.extra de fi. instru.si instrumẽta.

Quero cum textus excuset excoĩcatum ab accessu romã ꝓpter impedimentum: alias infert ꝙ teneatur se personaliter presentare ꝓ absolutione obtinenda sed an talem absolutionẽ posset quis petere per ꝓcuratorẽ Inno. Rñdet ꝙ sic ex iusta causa aliter nõ Hostien. tenet cõtrarium: dicit enĩ ꝙ nullo modo potest peti absolutio per ꝓcuratorem. Requirit enĩ Cõtritionem & cõfessionem excoĩcati ii.q.3.cum aliquis & certam formã & sollẽnitatẽ & introductionem in ecclesia & manus impositionẽ & recõciliationẽ antequã non ẽ ei coĩcãdum.24.q.3.notãdũ. Tamẽ cõtrariũ seruatur ĩ curia ut notat Specu.in ti.de procura.§.i.uer.Item opponitur. Immo si hꝫ speciale mandatũ petendi absolutionem uidetur posse uitare licet ad hoc nõ habeat speciale mandatum: de hoc in Specu.in ti.de iuramẽto calũnie.§.restat uer.quid ergo. A sentẽtia uero interdicti & suspẽsionis potest peti absolutõ per procuratorẽ:quia nõ sollẽnitatẽ forme nec recõciliationẽ desiderat & in hoc omnes concordãt: & hec notãtur supra.e.cum desideres ĩ nouella. 7

De rectoribꝰ ciuitatũ qui faciũt statuta per que quis cõpellatur soluere usuras.§.60.

CIrca hanc excomunicationẽ scilicet de rectoribus ciuitatuꝫ qui faciunt statuta per que quis cõpellatur soluere usuras uel solutas nõ repetere.

Nota ꝙ paria sunt aliquid facere per uiam directam scꝫ impedire repetitionẽ usuraꝝ ꝟ utendo super his diuersis coloribus & fraudibꝰ exquisitis ad hoc ut excoĩcationẽ ĩcurrãt. i

Item nota in uer.ceterum.ꝙ feneratores sic ut plurimũ contractus usurarios occulte iniunt & dolose ꝙ uix cõuinci possunt de usaria prauitate:ideo debent cõpelli ad exhibendũ & producendũ ĩ iudicio libros rationum per cẽsuram ecclesiasticã per quorũ inspectionem discerni possit:an sit usura quibus libris creditur cõtra ipos usarios nõ pro eis.ut hic in glo.C.de ꝓbationibus.l.instrumẽta. & notatur. ff.de eden.l.i.§.numularios. 2

3 Item nota q iste ē un9 specialis casus per hanc cōstitutionē in quo quis compellitur producere rationes contra se: nam ante hanc 9sti tutionem non fiebat.

4 Item nota q debet cōpelli per censuram ecclesiasticaz producere libros idest per sentētiaz excoicationis suspensionis & interdicti sz q discretus iudex uiderit expedire. Nam in appellatione ecclesi-astice cēsure hec tria cōtinētur ut ī.c. querēti.de uerbo.signi. Non uult ergo hec cōstitutio sm glo.ipso inuito domū ipsius ingredi ul archam ipsius frangi:& quia hanc cēsuram licet nō directe tamen ī directe 9tra iudeos nō exerceat ecclesia sc3 priuando comunione fidelium:tamē satis uidetur q etiam in iudeis haberet locum si p seculares principes tales libros edere non cogantur.Concor.Paulus Dyn9 & Io.de ligna.

5 Quid si dicat usurarius uel heres se non habere rationes uel se illas perdidisse:nūquid stabitur sacramento suo?Respōdet glo.q nō. nisi probat q amisit & probat causam quo amisit:puta probat īcendiū quo fuerūt succense:uel ruinā ul naufragiū quo fuerunt submerse ff.de eden.l.si quis ex argētariis in fi.&.l.fi.de fi.īstrumētoꝝ.& hoc sm di.fit ꝓpter fraudes quas cōmittūt.

6 Sed quid si cognosco usurariū qui nō scripsit rationes in libro: sed in cedulis quas statim dilacerat solutis debitis & usuris. Respōdet glo. q si tali succederet heres nō usurari9 sed ali9 fide dignus satis uidet stare iuramēto suo si huic rei fama 9sentit.

7 Item nota hic iuncta glo.in iuramento. q iuramentum factuz sup seruando iniquo statuto nō ualet sicut hic patet. Si quis iurat hic suare statuta sup uris soluēdis l nō repetēdis facta.

8 Quero quid de statuto quod ē bergomi q repetentes uras ī foro ecclesiastico per potestatem cogantur mutuare usurario tantam pecuniam tanto tēpore quāto tēpore tenuerunt pecuniam urarii. Rñdet glo.q hoc statutum nō ualet. Addit Paul9 q incidunt hoc statuētes ī excoīcationē ibi.

9 Quid si faciat statutum q nullus recipiat pro ura nisi duos dena-rios pro libra in mēse.Rñdet glo.q tales sic statuentes nō sunt ex coīcati.Concor.Paulus.

Excoīcatio tertio.s.ꝑcutiētium clicos.s.
in quot caibus ꝑcutiēs sit excoīcatus.

i Percutiens clericum ul religiosum conuersuz uel nouitiū religionis approbate ē excoīcatus excoīcatione papali .17. q.4.Si quis suadēte.extra de sentē.ex.Nō dubiū .& eo.ti. religioso.li.6.Et hoc si percussio sit enormis.

Quicunq3 detinet eum in custodia publica uel priuata absque alia corporis lesione uel ītrudit ī uīcula ut ī.c.nup.de sentē.ex. 2
Abbas uel prior etiam causa correctionis clericum uel monachu3 per laicum uerberari faciens est excomunicatus tam precipiens q̄ uerberans si aliter sit corrigibilis. extra de sententiis excoīcationū .c. Vniuersitatis. 3
Nō defendens clericum cum ad eius officium pertinet:quia fauere uidetur qui cum possit manifesto facinori desinit obuiare de sentē. exco.quāte.23.q.5.administratores. 4
Verberans clericū q nolens satiffacere spōte se subiicit uerberibus De senten.exco.9tingit. 5
Prelatus magister dominus uel cōsanguine9 ex ꝓposito & animo irato multum excedēs in ꝑcussione clerici. 6
Qui libidine uīdicte repercutit clericum ludētē licet grauiter per-cutiētem.extra de sentē exco.c.ueniens &.c.i. 7
Qui spuit uel aliquid effundit super clericū aut claudit ei hostium uel ponit custodes ad capiendū eum:si de domo exeat ꝟ ei eqtanti capit habenas equi uel rumpit cīgulum selle uel minis & terrorib9 restare eum facit in loco uel quasi captum facit ad iudicem ire de senten.exco.Cum desideres. 8
Qui rem coherentem clerico aufert aut rem de manu eius arripit aut uestes quibus indutus ē scindit. 9
Qui arestat uel aufert rem clerico postquā ipse ꝑuenerit ad locum suum & adeptus fuerit plene possessionē illius. 10
Qui ordinat cum uxore sua ut clericum inuitet ad turpitudine3 si postea percutiunt sunt ambo excoīcati. 11
Mulier que percutit clericum inuitantem eam ad turpitudinem si solum uerbis impetat:secus si in facto. 12
Qui persequitur clericū & ipse quasi coactus proiicit se in aqua3 ꝟ ad periculum ut euadat. 13
Si quis animo iniuriandi capit clericum per capillos dicens nisi eēs clericus percuterem te. 14
Mandans clericum uerberare si sequitur effectus tam mandans q̄ uerberans est excomuīcatus. extra de sententiis excomunicationū mulieres .§. finali. 15
Qui ratam habet percussionē clerici eius nomine factam de sentē. exco.Cum quis. 16

17 Qui procurando dixit q̄ libenter uellet uindicari de tali clerico si ppter hec uerba quis uerberet illum licet nō nomine eius.

FINIS.

Quem legis: impressus dum stabit in ere caracter.
Dum non longa dies uel fera fata prement.
Candida perpetue non deerit fama Basilee.
Phidiacum hinc superat Leonhardus ebur.
Cedite chalcographi: millesima uestra figura est.
Archetipas fingit solus at iste notas.

M.CCCC.LXXIII. NICOLAO TRONO DVCE VENECIARVR REGNANTE IMPRESSVM FVIT HOC OPVS PADVE FOELICITER.

INCIPIT TABVLA RESTITVTIONVM VSVRARVM ET EXCOMVNICATIONVM EDITA PER VENERABILEM DOMINVM FRATREM FRANCISCVM DE PLATEA ORDINIS MINORVM.

RESTITVTIO PRIMO.

FINIT TABVLA RESTITVTIONVM.

INCIPIT TABVLA VSVRARVM.

VSVRA PRIMO SCILICET IN CONTRACTV MVTVI.

Vsura nono quantũ ad restitutionē cui facienda sit.

Vsura decimo scꝫ quis teneat̃ ad restitutionem.

testamentū super restitutione male ablatoꝝ. ·§· 4
Quid si is qui usuras extorsit ad īopiā deuenerit. ·§· 5
Quid agendum sit in foro penitētiali de tali inopi. ·§· 6
Quid si quis det usurario modiū bladii pro usura q̄ modo ualet ·io.& p9 annū ualet.2o.nunquid usurarius tenetur restituere modiū bladii illi qui dedit ī ualore ī quo mō ē ꝟ quo fuit qn̄ dedit ·§· 7

Vsura duodecimo.s.q̄tū ad locū ubi debet fieri restitutio.

Quero ubi debet fieri restitutio male ablatorum. ·§· i

Vsura tertiodecio q̄tū ad ordinē & modū restituendi.

Vtrū restitutio usurarum debet fieri publice uel priuate. ·§· i
Vtrum prius sit fienda restitutio male ablatorū:quā solutio debitorū & legatorū. ·§· 2
Vtꝝ prius restituēda sunt male ablata q̄ soluenda debita. ·§· 3
Vtrū fienda sit restitutio prius uni quam alteri. ·§· 4
Quid si hereditas nō sufficiat ad satisfaciendū omnib9.nūquid satisfaciendū sit primo uenientibus. ·§· 5

Vsura quartodecimo quantū ad penam usurarioꝝ.

Quero de pena usurarioꝝ. ·§· i
Quid si certū ē & notorium aliquē fenebrē pecuniā exegisse & cōstat ꝙ debitores qui soluerūt nō remittūt:sed repetere nō audent ꝓpter potentiam exactoꝝ. ·§· 2

Vsura quintodecimo quantū ad accipientem.

An licitum sit recipere ad usuram. ·§· i

FINIT TABVLA VSVRARVM.

INCIPIT TABVLA EXCOMMVNICATIONVM.

EXCOMVNICATIONES maiores.excoīcatio primo contra personas ecclesiasticas·§·i.
Quicunq; gerit se pro papa nō electus a duabus partib9 cardinaliū cum omnibus cōsentientibus sibi. ·§· i
Episcopus grec9 nō obediens latino per quem fuit deputatus. ·§· 2
Quicunq; clerici audiunt leges uꝉ phisicā. ·§· 3
Clerici qui manifestis usurariis alienigenis ad fenus exercendum domum locant. ·§· 4
Clerici & qcūq; alii q ī cimiteriis corpa sepeliūt tpe interdicti. ·§· 5
Clerici religiosi & moniales cōtrahentes matrimoniū. ·§· 6
Clericus habens officium uicecomitis. ·§· 7
Clerici & religiosi inducentes ad uouendū ut sepulturas apud

ecclesias suas eligant uel electam non mutent. ·§· 8
¶ Clerici q sciēt hereticos & eorum fautores tradūt ecclīastice sepulture. ·§· 9
¶ Sacerdotes absoluentes ab excoīcationibus per processum
¶ Eugenii quarti promulgatis. ·§· io
¶ Contra religiosos. ·§· 2 Religiosi qui exeunt claustrū suum
ad audiendum phisicam uel leges. ·§· i
¶ Religiosi professi qui temere habitum suuz dimiserint. ·§· 2
¶ Religiosi religionū abolitarum recipiētes aliquē ad suum ordinem. ·§· 3
¶ Religiosi mendicantes qui de nouo recipiunt loca sine
licentia sedis apostolice. ·§· 4
¶ Religiosi q quouismō retrahūt audiētes a solutione decimarum. ·§· 5
¶ Religiosi qui cōfitētibus sibi nō faciunt cōsciētiā de decimis
soluendis & predicatores requisiti non predicantes. ·§· 6
¶ Religiosi qui decimas ecclesiis debitas sibi appropriāt
siue alio modo defraudant. ·§· 7
¶ Inuentores nouarū religionū uel capientes ipsarum habitum. ·§· 8
¶ Religiosi qui non seruant interdictū qd ecclīa matrix seruat. ·§· 9
¶ Fratres minores recipiētes fratres uel sorores de tertio
ordine ad diuina tempore interdicti. ·§· io
¶ Monachi uel regulares canonici transferētes se ad curiam
romanam ut prelatis suis aut monasterio dānum inferant. ·§· ii
¶ Monachi infra septa monasteriorū suorū tenentes arma
sine licentia abbatis. ·§· i2
¶ Mulieres que begine uocātur & eas fouentes. ·§· i3
¶ Religiosi quicūq qui absq licentia proprii sacerdotis solēnizant
matrimonia.sacra eucharistie cōferunt & extreme unctionis. ·§· i4
¶ Religiosi qui excoīcatos a canone absoluunt. ·§· i5
¶ Religiosi inducentes aliquos ad uouendum ut eligant
sepulturas apud eos uel electas non mutent. ·§· i6
¶ Religiosi qui tempore interdicti sepeliunt corpora ī cimiteriis
aut excoīcatos publice:aut usurarios aut interdictos. ·§· i7
¶ Religiosi cōtrahentes matrimonium. ·§· i8
¶ Religiosi qui tradunt hereticos ecclesiastice sepulture. ·§· i9
¶ Religiosi mendicātes q trāseūt ad aliquē ordinē monachalē. ·§· 20
¶ Religiosi qui procurarent usurpari per aliquē patronatum
custodiam alicuius uacantis ecclesie. ·§· 2i
¶ Abbas uel prior faciens uerberari aliquē clericū per laicum. ·§· 22

Contra impugnatores fidei ·§· 3.

¶ Quicūq īcidit ī heresiz iā dānatā uel nouā adinuenit. ·§· i
¶ Officialis secularis qui cognosceret de crimine heresis. ·§· 2

¶Inquiſitores hereticoꝝ nō recte exercentes officiū ſuū. ·§· 3

¶Inquiſitores hereticoꝝ qui quouiſmodo extorquent pecuniā
a quibus uis ſub pretextu officii ſui. ·§· 4

¶Qui ꝑ aſſaſſinos quēpiā xpianū interfici fecerit. ·§· 5

¶Quicūqꝫ hereticis & uioclefiſtis arma ſeu preſidia miniſtrant. ·§· 6

¶Portātes arma ſeu uēdentes cōtra xpianos piraticis ſaracenoꝝ aut
qbuſlʒ aliis īpendētes auxiliū cōſiliū ī diſpendiū terre ſancte. ·§· 7

¶Ordinati ad ordines per ſciſmaticos aut ab eis recipientes
eccleſiaſticas dignitates. ·§· 8

Cōtra īpugnatores eccl'ie & miniſtroꝝ ei9 ·§· 4.

¶Qui dicit romanam eccleſiam non eſſe caput omniū eccleſiaꝝ
nec ei tanquam capiti obediendum. ·§· 1

¶Qui īcēdit ꝑ frāgit eccl'iaʒ ꝑ locū religioſum uel que in eis ſunt. ·§· 2

¶Incendiarii aliarum reꝝ quam eccleſiaꝝ. ·§· 3

¶Facientes ſtatuta ſeu obſeruantes uel ſeruari mandantes
contra libertatem eccleſie. ·§· 4

¶Quicunqꝫ de nouo uſurpant cuſtodiam uacantiū eccleſiaꝝ
uel piorū locorum. ·§· 5

¶Offendētes quouiſmō romipetas & ꝑegrinos romā accedētes. ·§· 6

¶Falſificantes litteras domini pape uel falſis utentes ſcienter. ·§· 7

¶Impugnans litteras pape ante coronationē. ·§· 8

¶Inſecutores cardinaliū & eoꝝ participes. ·§· 9

¶Officiales qui nō fecerint obſeruare ea que ſtatuuntur
contra inſecutores cardinalium. ·§· 10

¶Inſecutores epoꝝ quouiſmō. & īſecutoribus prebētes aſſenſum. ·§· 11

¶Imponētes eccl'iis ul' clericis exactiones aliquas ꝑ grauamina. ·§· 12

¶Cōpellentes ꝑlatos ſeu capitula ſeu eccleſiaſticas perſonas ad
ſubmittēdū ſe laicis ꝑ alienādū bona īmobilia & uſurpantes. ·§· 13

¶Quicūqꝫ exigunt datiū ab eccleſiaſticis perſonis ·§· 14

¶Domini tēporales qui ſubditis interdicūt ne ꝑſonis eccl'iaſticis
aliquid uendant uel obſequia exhibeant. ·§· 15

¶Iniiciens manus uiolentas ī clericū uel religioſum ul' cōuerſum. ·§· 16

¶Impediētes ne uictualia adducantur ad curiam romanā. ·§· 17

¶Quicunqꝫ detinēt uel inuadunt hoſtiliter ciuitates & inſulas
curie romane ſubditas ·§· 18

¶Quicūqꝫ quouiſmodo offendunt recurrētes ad ſedē apoſtolicā
aut ꝓcuratores eoꝝ ſuper cāis & negociis aliquibus. ·§· 19

¶Facientes pactū uel ex pacto recipiētes aliquid pro aliqua
iuſtitia uel gratia obtinenda in curia romana. ·§· 20

¶Euntes ad terram ſanctam ſine licentia ſedis ap. ·§· 21

Recipientes in curia romana litteras pape ab alio quam a uicecācellario uel a papa uel bullatoribus. §. 22

Quicūq3 dederit licentiā grauandi illos qui sententias excoīcatōis ꝓtulerūt ꝉ quoꝝ occasione ꝓlate sunt uel ipsas obseruantes. §. 23

Cōcedentes represalias ꝯtra ecclꝉiasticas personas. §. 24

Quicūq3 impedit officiū delegati uel iudicis ecclesiastici uel imperatoris litterarū domini pape sup cāis que de iure spectāt ad foꝝ ecclꝉiasticū quo min9 libere iustitiā obtineāt. §. 25

Dñi tpales cōpellentes clericos reassignare sua beneficia. §. 26

Contra īpugnatores religionū. §. 5.

Glosantes ī scriptis declarationē Nicolai tertii super regulā fratꝝ minorū. §. i

Ingredientes monasteria monialiū ordinis predicatorū extra casus concessos. §. 2

Ingredientes monasteria monialiū sancte clare sine licentia pape extra casus cōcessos. §. 3

Qui iiecerit man9 uiolentas ī religiosum religionis approbate uel ꝯuersu3 ꝉ nouitiū. & mādās seu ratū hñs suo noīe factū. §. 4

Impedientes in officio suo uisitatores monialium. §. 5

Doctores uꝉ magistri qui scienter docēt dimittentes habitū. §. 6

Cōtra īpugnatores sacramētoꝝ & prīo baptismi. § 6.

Grecus rebaptizans baptizatum a latino & lauans altare in quo latinus celebrauit. §. i

Matrimonii. Contrahentes matrimonia scienter in gradibus cōsanguinitatis. §. 2

Peītētie. Extorquētes aliquo mō absolutōe3 a suspēsiōe & ceta. §. 3

Eucharistie. Cōpellētes celebrari ī loco interdicto & cetera. §. 4

Contra impugnatores sepulture. § 7.

Qui corp9 alicui9 defuncti īciderit ꝉ decoxerit ꝓ ossib9 trāsferēdis. §. i

Qui sepeliūt corpa tpe ītdicti aut publice excoīcatos ꝉ interdictos. §. 2

Clꝉici & religiosi q īducūt ad uouēdū de eligēdo sepulturā apđ eos. §. 3

Sepelientes hereticos & defensores & fautores eoꝝ. §. 4

Cōtra īpugnatores electoꝝ & malos electores. § 8.

Grauātes p se uel per alios electores uꝉ amicos eorum. §. i

Qui loquitur secrete uel mittit alicui cardinali occasione electionis pape quando sunt inclusi. §. 2

Rectores & officiales qui non seruant constitutionē. C. ubi periculum. extra de elec. §. 3

Dirigentes moniales in electionibus nisi abstineant ab his per que posset inter eas discordia oriri. §. 4

Eligentes uel noĩantes imperatorẽ pricipẽ aut quẽuis alteri⁹
ptãtis seu dignitatis ĩperpetuũ seu ad tempus ĩ senatorem
romanum seu ultra annũ & obediẽtes eis. & electi si cõsenserint
& fautores eorum. ·§· 5

§ ¶ Cõtra ĩpugnatores gratie spiritus sancti·§·9.

¶Omnis symoniacus quocũq; modo. ·§· i
¶Facientes pactum uel ꝑmissionem pro aliqua gratia aut
litteris obtinendis a sede ap. ·§· 2

§ Quidam casus speciales·§·io.

¶Magister uel scolaris tractans cũ aliquo ciue bonoñ. de
cõductione hospitii non requisitis inquilinis. ·§· i
¶Quãdo papa aliquẽ excoĩcauit noĩatim sol⁹ absoluit. ·§· 2
¶Quãdo qs pticipat cũ excoĩcato ĩ criẽ d ãdo auxiliũ & cetera. ·§· 3
¶Procurans ꝙ cõseruatores priuilegiorũ dati se intromittant
de his que non licet eis. ·§· 4
¶Fingens aliquem casum ꝑpter quem aliquis iudex uadat ad
aliquã mulierem ꝑ testimonio. ·§· 5
¶Qui absolut⁹ fuit in mortis articulo si adueniente sanitate
nõ se representat ei a quo fuerat absoluendus. ·§· 6
¶Qui absolutus ẽ a sede apo. uel a legatis & iniungitur ei ꝙ se rep-
sentet ordinariis uel aliis suscептur⁹ penitentiam & offensis
satisfaciat si nõ fecerit cũ cõmode possit. ·§· 7
¶Rectores ciuitatum & officiales qui statuta faciũt p q̃ qs
conpellatur soluere usras & cetera. ·§· 8
¶Omnes pirate & latrũculi marini & receptores eoꝝ. ·§· 9
¶Imponẽtes noua pedagia interris suis. ·§· io
¶Excoĩcatus a legato. pape p⁹ ãnũ a solo papa potest absolui. ·§· ii
¶Qui impedit sequestrationẽ fructuũ illius qui beneficiũ ante per
trienniũ nõ possederat lata contra ipsum sententia in curia. ·§· i2

§ ¶ Excoĩcatio secundo. de eo qui gerit se pro papa non
electus a duabus partibus cardinalium·§ i·

¶Quid si cardinales dent ptãtẽ noĩandi papã duob⁹ uel tribus. ·§· i
¶Quid si cõsentiunt in illum qui gessit se pro papa cum non
esset a duabus partibus electus. ·§· 2
¶An papa possit eligere sibi successorem. ·§· 3
¶An alii cogantur si unns uel duo nolunt cõpromittere. ·§· 4
¶An electus a minori pte gerens se pro papa uitet excoĩcationẽ. ·§· 5
¶An in numero duarum partiũ cõputetur electus. ·§· 6
¶An cardinalis possit tollere talem cõstitutionẽ & aliter ordinare. ·§· 7
¶Quid si papa sit hereticus. ·§· 8 Quid si symoniacus. ·§· 9

9 De epo greco deputato per episcopum latinū ·§· 2.

10 De clericis psonatis hñtibus q audiūt leges uel phisicā ·§· 3.

10 De locātibus domos suas usurariis publicis alienigenis ·§· 4.

11 De his q tpe intdicti sepeliunt corpa ī cimiteriis ·§· 5.

Hec pena ēt se extēdit ī electōe illaꝝ q̄ uiuūt sicut canoīci seclares. ·§· 3

De electorib⁹ & electis ad regimē urbis rome·§·53.

Ratio quare facta fuit hec constitutio. ·§· i
Pene quas tales incurrunt. ·§· 2
Ciues romani pn̄t esse senatores dūmō nō ultra annū. ·§· 3

De mgr̄is & scolarib⁹ bononiēsib⁹ cōducētib⁹ hospitia alioꝝ añ cōductionis tēpus sine licentia ipsoꝝ·§·54.

An locatores incidant in hanc excoīcationē. ·§· i
An hec cōstitutio astringat locatorē ad locādū ꝑo anno. ·§· 2
An hec cōstitutio ī aliis scolarib⁹ sit seruāda sicut bononie. ·§· 3
An sufficiat epo bononie facere legi per scholas. ·§· 4
An hec cōstitutio sit late sententie. ·§· 5
An hec cōstitutio extendatur ad scriptores. ·§· 6

De pticipāte cū excoīcato a papa in diuinis·§·55.

Quiq̄ requirūtur ad hoc:ut hec pena habeat locum. ·§· i

De pticipāte cū excoīcato nedū a papa:sʒ a quocūq̄ īcrīe·§·56.

Hoc ītelligitur de excoīcato post latā sententiam. ·§· i
Quid si participat in locutione oratione dormitione. ·§· 2
Hic intelligitur de consilium dante directe. ·§· 3

De his qui procurāt q̄ cōꝫuatores dati se ītromittāt de his que eis non licet·§·57.

Conseruatores dantur a papa & solum cognoscūt dꝫ maifestis iniuriis. ·§· i Qui dicātur cōꝫuatores. ·§· 2 Quid si negeť offensa notoria. ·§· 3 An ꝯseruator possit puīre offēsaʒ īse rēdā. ·§· 4
Quid si ꝓpter ignorātiā se ītromittūt de nō manifestis. ·§· 5
An tales cōtrafacientes sint etiā suspensi a beneficio. ·§· 6
An alius quā papa possit dare istos cōseruatores. ·§· 7

De eo qui fingit aliquē casum ꝓpter quē iudex uadat uel mittat ad aliquā mulierem ꝓ testimonio·§·58.

Quare fuit facta ista cōstitutio. ·§· i Quid si uolētes ire uolūt. ·§· 2
Quid dꝫ mr̄e tutrice filioꝝ. ·§· 3 An hec pena hēat locū ī iudice laico·§· 4
Si quis ꝓcurator uel pars noīat aliquā mulierē in testē ad finem hunc:ut iudex uadat uel mittat ad eā ē excoīcatus. ·§· 5
An eo ip̄o q̄ qs fingat ꝯtra istā cōstitutionē sit excoīcat⁹. ·§· 6

De eo qui absolut⁹ fuit ī articulo mortis cessante cā ut pn̄tet se illi a quo fuerat absoluendus·§·59.

Quō ītelligiť cōmode. ·§· i Propter iustū īpedimētū pōt quis absolui ab alio q̄ ab eo a quo fuerat absoluendus. ·§· 2
An illa absolutio que cōceditur ꝓpter iustū īpedimētū & ce. hēat locū ī excoīcatis alia rōe ꝯtracta q̄ ꝑ manuū iniectionem. ·§· 3

¶Expliciunt tabule operum utilissimoꝝ scȝ Restitutionū Vsurarum & Excoicatōnū reuerendi fratris Francisci de platea bonoñ ordinis minorū pitissimi in utroq̃ iure ac in sacra theologia.

LAVS DEO.

De Platea
de
Restitut